AZ SZENT APASTALOKNAC CZELEKEDETEKről valo Kőnyv, melly ſz. Lukácztol iratott.

Ez könyvben azoc az emlekezetes dolgoc ſzamlaltatnac elö, mellyeket az Apaſtaloc, vagy mind közönséggel, vagy némellyec külön, ugymint Peter, Janos, Jacab es Pal: es ezec mellet egyéb ſzent emberec, mint ſz. István az Alamiſnával biro, es Philep, ezis Alamiſnára gondviſelö és Evangéliſta, és Barnabas, Pál Apaſtalnac utitárſa, az Iſtennec gyülekezetiben czelekedteneć és ſzenvedtenec, ottan hamar az Ur menyben meneteli után. Es elöſzer az iratic meg, mit czelekedtec és ſzenvedtec legyen Jeruſalemben minekelötte onnét az gyülekezet elkergettetnéc: az 7. caputig. oſztán Samariában 8. cap. Ez utan Damaſcusban, Lyddaban és Joppéban 9. cap. Iſmet Cæſareában cap. 10 es 11. és Viſzontagſaggal Jeruſalemben cap. 12 es 15. Vegezetre elöſzamlaltatnac az miket ſzent Pál ſoc helyeken czelekedet es ſzenvedet, az 13. caputtul fogva mind ez könyvnec végeig.

ELSŐ RESZ.

Elöljárobeſzéd ez könyvre. Az UR menyben menésének hiſtoriája. Mátyás mint valaſztatot Apaſtallá.

1 AZ elsö könyvemet irtam Theophile, mind azokról az mellyeket Jeſus kezdett czelekedni és tanitani.

2 Mind az napiglan, mellyen (minekutánna paranczolatokat adott vólna az Apaſtaloknac ſzent Lélec által, à kiket válaſztot vala,) oda felvitetéc.

3 [a] Kiknec ö magátis az ö ſzenvedéſe után megjelentette vala elevenen, ſoc bizonyos jelec által, negyvén napiglan megjelenvén nékiec, és ſzólván Iſtennec országára való dólgokról.

4 És egybe gyüytvén öket, meghagyá nékiec hogy el ne mennénec Jerusalemből, hanem hogy megvárnác az atyánac igéretit, melliyet ugymond † hallottatoc én tölem. 5 Mert János kereſztelt vízzel, ti pedig kereſzteltettec * ſzent Léleckel, [b] nem 6 ſoc napoc után. Mikoron azért azoc egybegyültenec vólna, megkérdéc ötet mondván, Avagy nem ez idöbe épitedé meg Izrael-
7 nec az országot? [c] Monda pedig nékiec: Nem ti dólgotoc az idöket tudnotoc és az alkolmatoſſágokat, mellyeket az atya az ö
8 maga akaratyába helyhezteter. Hanem veſzitec az ſzent Léleknec erejét, minekutánna eljövend ti reátoc, és léſztec nékem tanoim Jerusálembennis, és mind egéſz Judéában, Samariában, és ez földnec mind
9 végsö határáig. [d] És mikoron ezeket mödotta vólna, az ö ſzemec látára † felemeltetéc, és az felhö Jeſust béfogván, elſzakaſz-
10 ta ötet az ö ſzemec elöl. És mikor ö utánna az ö ſzemeket az égbe függeztettéc vólna, imé két férfiac fejér ruhában megállá-
11 nac mellettec. Kic mondánac: Galileabéli férfiac, mit állotoc nézvén menybe? ez Jeſus à ki oda felvitetéc ti töletec menyországba, acképpen jö el az miképpen láttátoc ötet felmenni mennyekbe.

Ackor

[a] *Chriſtus az ö feltámadaſa utan nem ment fel mindjárást menybe, hogy feltámadáſát megbizonyitaná. És az Apaſtalok t az tudomanyban erösſitené.*
† *Luc. 24. 49. Joh. 14 26.*
* *Matth. 3 11. Mar. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1, 26. Inf. 2. 1. es 11. 16. es 19. 4.*
[b] *Az az, Veſzitec lathato jelekben az ſzent Lelket.*

[c] *Elöſzer vitézkedni kell, az utan kell az jutalmat venni. Es à mellyeket Iſten meg nem jelentet azokrul nem kell tudakozni.*
[d] *Chriſtus láthatokeppen elmenven téſtben felment mennyországba, és ott leſzen lathatóképpen, mig jö el az itéletre.*
* *Luc. 24. 51.*

12 Ackor megtérénec Jerusálembe az hegytől, mell' hivatic olay fác hegyénec, mell' Jerusálem mellet vagyon, egy ſzombat na-
13 pi járó földre. c Es mikoron bémentenenec vólna, felmenénec egy felső házba, az holott ſzálláſoc vala, Péternec, Jacabnac, Jánoſnac, Andráſnac, Philepnec, Thamáſnac, Berthalannac, Máthénac, Jacabnac à Alpheus fiának, Simon Zelotesnec, és Ju-
14 dáſnac az Jacab attyafiának. Ezec mind egyetembe foglalatoſoc valának az imádkozásba és az kőnyörgésbe az aſzſzonyi állatockal egybe, f és az Mariával az Jeſuſnac annyával, és az ő attyafiaival.

15 g ES az napokban felkelvén Péter az Apaſtaloc között, mondá, (mert valának
16 ott az helyen ugy mint ſzáz húſzan.) Atyámfiai férfiac, ſzükſég vólt * bételni eziráſnac, mellyet megjövendölt à ſzent lélec à Dávid ſzája által, az Judás felől, ki " vezérec vólt azoknac à kic megfogtác az Jeſuſt.
17 Ki mi közzénc számláltatic vala, és eñec ez ſzolgálatnac eggyic réſzét vőtte vala.
18 Oc annakokáért ſzerze mezőt az ő hamiſságának árrából, és h aláſzakadván kette
19 haſadott, és minden béli kiomlott. Es ez dolog egéſz Jerusálemben lakozoknac lőt tudtokra, annyira hogy az à mező :: nevezteſéc az ő nyelveken Aceldamának, az az,
20 vérnec mezejének. i Mert meg vagyon irva à Sóltáros könyvébe: † Az ő lakó helye légyen puſzta, és ne légyen ſenki, ki abban laknéc. * Es *ismét* az ő püſpökſégét más ve-
21 gye el. Szükſég azért az férfiac közzül, (kic mi velünc egy gyülekézetbé vóltanac, mind addig mig az Ur Jeſus az ő tiſztiben
22 járt mi közzünc. Elkezdvén az Jánoſnac kereſztſégetől fogva, mind à napiglan, mellyen mi közzülünc felvitetéc,) hogy az ő feltámadásának bizonsága legyen, mi velünc egyetembe egy ezec közzul. Aliatá-
23 nac azért elő kettőt, Jóſephet ki hivattatic vála Barſabáſnac, kinec vezetéc neve Juſtus, és Mathyáſt. Es imádkozván módánac: Te Uram ki mindeneknec ſziveket tudod, jelents meg mellyiket válaſztottad ez
25 kettőnec. Hogy réſzes légyen ez ſzolgálatban és Apaſtalságban, melytől eltevelede Judás, hogy az ő helyére menne. Sorſot vetéc azért reájoc, és eſec az ſors Máthyáſra: ki közönſéges akaratból az tizenegy tanitványoc közzé ſzámláltatéc.

II. Réſz.

Az Apaſtaloc Sz. Lélekkel megtelvén ſok nyelveken ſzolnac, az rájok költ réſzegséget Peter megharmiſtya: Jeſuſt Meſſiaſnac lenni megbizonyittya. Az megrettent hallgatokat az penitentiára intti.

1 a MIkoron pedig az pünkőſdnec napja
2 egy akarattal eggyűt. Ackor nagy hirtelenſéggel lőn az egből, ugy mint ſebeſſen
3 zúgó ſzélnec zendüléſe, melly eltelé az házat à mellyben úlnec vala. Es látánac kettős tüzes nyelveket: és üle mindenikre azoc
4 közzül. Megtelénec pedig mindnyájan ſzent léleckel, és kezdénec ſzólni más-
5 nyelveken, az mint à *ſzent* lélec ád vala nékiec ſzólnioc. Valának pedig Jerusálemben kic ackor ott lakoznac vala, Iſten
6 felő Sidó férfiac, (*)* minden nemzetſégec közzül, kic ég alatt laknac. Mikor pedig ez hír kiment vólna, egy bégyüle à ſokaság, és ſzec veſze, mivelhogy hallaná minden,
7 azokat az ő nyelveken ſzóllani. Almélkodnac vala pedig mindnyájan és czudálkoznac vala, mondván eggyic à máſiknac:
8 Nemde nem Galiléuſoké mindnyájan ezec az kic ſzólnac? Mimódon vagyon azért
9 hogy hallyuc őket à mi nyelvünkön ſzólani, az mellyen ſzülettettünc? Parthia orſzágbéliec, Mediabéliec, Elamitác, és kic
10 lakozunc Meſopotamiába, Judeában, Cappadociában, Pontusba, és Aſiába. Phrygyában, Pamphiliában, Egyptumban, és Libyának tartományában, melly Cyrene mellett vagyon, Romából való jövevényec, Si-
11 dóc és " Proſelytuſoc. Cretabéliec és Arabiabéliec, hallyuc hogy ſzóllyác à mi nyelvünkön az Iſtennec nagyságos dólgait.
12 Almélkodnac vala pedig mindnyájan és kételkednec vala egymáſnac ezt mondván, vallyon mi léſzen ebből?
13 Némellyec pedig patvarkodván, azt mondgyác vala: Edes bortól réſzegedtec meg ezec.
14 b AZ Peter pedig elő álván az tizenegy *Apaſtalockal*, felemelé az ő ſzavát és ſzóla nékiec, mondván: Sidó férfiac, és ti mindnyájan kic lakoztoc Jerusálemben, ez légyé nektec tudtotokra, és vegyétec fülcitekbe
15 az én beſzédimet. Mert nem réſzegec ezec à mint ti alityátoc, holott à napnac három
16 órája vagyó. De ez az, à mi megmódatott à
17 Joel Prophetától: *Es léſzē az utólſó időkben azt mondgya az Iſtē: ki tőltőc az én lelkéből mindē teſtre, és prophétálna à ti fiatoc és leányitoc, és à ti ifiaitoc látáſokat látnac, és à ti vénetec álmokat álmodoznac.
18 Az én ſzólgaimra pedig, és az én ſzólgáló leányimra tőltőm ki à napokban az én lel-
19 kemet, és prophétálnac. Es téſzec czudákoc az égbe oda fel és jeleket ez földőn idea
20 lá, vért, tüzet, és fuſtót. Az nap ſetétſégre változic, és à hóld vérré, mineke előtte eljőjön az Urnac annaz nagy és " Fényes napja.
21 :: Es léſzē ez, hog' mindē valaki az Urnac nevét ſegitſégül hivandgya, megtartaſséc.
22 Izrael nemzetſégének férfiai, hallyátoc meg ez beſzédeket: annaz Nazaretbéli Jeſuſt ki-valóba megbizonyitatott Iſtentől ha-

c Az Apaſtaloc à több ſzéteckel egybe kivalképpē való hazba gyülnec az Iſtē igejenec hallgataſara és kőnyörgeſre.

f Vagy, Az ő feleſegeckel egybe.

g Peter Apaſtal az Iſten lelkétől à gyülekezet altal, valaztatic ſzoſzolonac.

** Pſal.41.10. Joh.13.18.*

" Joh.18.3.

h Tudniillic minekutánna à kötél elſzakadott vólna: Mert felakaſztotta volt magát Matt.27. verſs.

:: Mat.27.8.

i Az Apaſtaloc nē végeznec ſemmit hanem irasbol à mi az gyülekezet haſznára való dolog, egy akaratból az ſzentteckel.

† Pſal.69.26.

** Pſal.109.8.*

Proſelytuſoc voltac, kic à pogányokbol Sidocka léſznec vala, és à Moſesnec minden Ceremoniait felveſzic vala.

b Peter Apaſtal meghamiſſitya az embereknec ő fölőlőc valo itéleteket, es megmutatya hogy Iſten à Joel prophéta mondáſaſzerint à ſzent lelket boczatta el, mellyet adna Iſten minden hiveknec.

** Eſa.44.3. Joel.2 28.*

" Vagy, reſtelkedjetec.

:: Joel.2 32. Rom.10.13.

talmas erőknec, czuda tételeknec, jelek-
nec általa, mellyeket Iſten czelekedett ő ál-
tala ti kőztetec az mint tudgyátoc, Iſtentől
23 boczáttatott férfiunac lenni. [b]Azt *mon-*
doc ki az Iſtennec tanáczából és rendeléſé-
ből adattatéc *halálra*, mikoron vőttétec
vólna, az ti gonoſz kegyetlen kezeteckel,
24 kereſztfára függeztvén megőlétec. Kit az
Iſten feltámaztott, az halálnac faydalmit
mególdván, mivelhogy lehetetlen dolog
vólna az Chriſtuſnac attól megtartatni.

[c] *Chriſtus fel-*
támadását bi-
zonittya ſzent
Peter Dávid i-
rásából.
* *Pſal.16.8.*

25 [c]Mert az Dávid azt mondgya ő róla: * E-
leitől fogva minden időben az én Uramra
néztem, mert nékem job kezem felől vé-
26 gyon hogy meg ne tántorodgyam. Annak-
okáért őrvendezett az én ſzivem, és viga-
dott az én nyelvém, és annakfelőtte az én
27 teſtẽ reménſégben nyugoſzic. Mert nem
hagyod az én életemet az koporſóban, és
nem engeded hogy az te ſzentedet rothadáſt
28 láſſon. Megjelentetted nékem az életnec
utait, bétőlteſz te engemet őrőmmel az te
29 orczád előtt. Atyámfiai férfiac, ſzabad
nyilvan ſzóllanom ti előttetec az Dávid Pa-
triarchárol, hogy ő :: meghólt, eltemettetet,
és az ő koporſója mind ez mai napig mi
30 nálunc vagyon. Mivelhogy azért Prophé-
ta vólna, és tudná hogy az Iſten nékic es-
kűvéſſel megeskűtt vólna, hogy jővendő-
be az ő agyékának gyűmőlczéből, boczá-
taná el az Chriſtuſt teſt ſzerint, kit helhez-
31 tetne az ő ſzékibe. Tudván azt eleitől fog-
va, ſzólot az Chriſtuſnac feltámadáſáról,
hogy néki az ő † élete nem hagyatott à ko-
porsóban, és hogy az ő teſte rothadáſt nem
32 érzett. Ez Jeſuſt feltámaſztotta az Iſten,
melly dolognac mi mindnyájan bizonſági
33 vagyunc. [d]Annakokáért az Iſtennec job
karja által felmagaſztaltatván, és az megi-
gért ſzent lelket megnyervén az atyától, ki-
töltötte ezt az mit ti moſtan lattoc és hal-
34 lotoc. Mert nem Dávid mẽt menyorſzág-
ba, hanem inkáb ő azt mondgya: "Monda
35 az UR az én Uramnac, űlly az én jobke-
zem felől. Mignem vetem az te ellenſé-
36 gidat az te talpad alá. Bizonnyal tudgya
azért az Izraelnec egéſz háza, hogy ez az I-
ſtentől tétetett Urá és Chriſtuſá, ez Jeſuſt
mondom az kit ti megfeſzítétec.

37 [e]EZeket pedig mikor hallottác vólna,
ſzivekbea megkeſeredének, és mondá-
nac Péternec, és az tőbi tanitványoknac:
38 mit czelekedgyűnc atyámfiai férfiac? Pé-
ter pedig monda nékiec: Térjetec meg és
kereſztſs kinyáttec meg mindnyájan a Je-
ſuſnac nevébe, az bűnnec boczánattyára:
és veszitec az ſzent léleknec ajándékát.
39 Mert tinéktec lőttec az igéretec és az ti fiai-
toknac, és mindeneknec kic meſſze vad-
nac: valakiket tudnillic az mi Iſtenűnc e-
40 lőhivand. [f]Soc egyéb beſzédeckelis kéri
és inti vala őket, mondván, ſzakaſzſzátoc
41 el magatokat ez gonoſz nẽzetſégtől. [g]Az
k ic annakokaért őrőmeſt vővéc az ő be-
ſzédét, megkereſztelkedének, és megſza-
porodánac az napon ugy mint harom e-
zerrel.

42 [h]ES foglalatoſoc valánac az Apaſtalok-
nac tudományokban, marhájoknac e-
gymáſſal való kőzléſében, az kenyérnec
megſzegéſében, és az kőnyőrgéſekben.
43 [i]Támada pedig mindenekben nagy féle-
lem, és az Apaſtaloc ſoc czudákot és jele-
44 ket téſznec vala. [k]Mindnyájan pedig az
k ic hiſznec vala, eggyűt valánac, és minde-
45 nec kőz vala. És joſzágokat marhájokat
eladgyác vala, és oſztyác vala azt minde-
neknec, az mint az ſzukſég mutattya vala.
46 [l]Es mindennap egyenlő akarattal à tem-
plomban valánac, és házonként az kenye-
ret megſzegvén, éſznec vala nagy őrőm-
47 mel, és tiſzta ſzivel. Diczérvén az Iſtent,
kic az kőſség előtt kedveſec valánac: Az
Ur pedig minden napon ſzaporittya vala az
gyűlekezetet *azokbol*, az kic idvőzűlendőc
valánac.

[g] *Az ſzent le-*
leknec hatal-
mas czelekede-
tinec példája.
[h] *Az igaz a-*
nyaſzent egy-
háznac jeléi az
Apaſtali tudo-
many az atya-
fiui ſzeretet az
ſzentſegeknec
ſzolgaltataſa,
és az kőnyőrges.
[i] *Az Iſten mi-*
kor akarja meg-
enhiti à kegyet-
lenseknec dibőſ-
ségeket hogy az
hivec ſerege
gyaporodhaſſec.
[k] *Az ſzeretetet-*
nec általa à hi-
vec az ő mar-
hajokat közlic
az idénec mi-
volta ſzerint az
ő felebarattyoc-
kal.
[l] *Az Apaſta-*
loc idejében nem
ezac az igének
halgatására,
hanem lakoda-
lembais gyűl ec
nagy haſonnal
ſzeretetből.

III. Réſz.

Peter Jánoſſal az templomba felmenvén az ő felebarattyocſántát meggyogyittya, ez czudara futott népnec az idveſſegnec Chriſtus által titkait megjelenti: hálá adatlanſagokat vadolvan, és tőlőc penitentia tartaſt kevánván.

1 [a]EZeknekutánna az Péter és János, eg-
gyűt mennec vala az templomba, az i-
mádkozáſnac órájákor, tudnillic kilentz
2 órakor. Egy embert pedig ki az ő annyá-
nac méhétől fogva ſanta vólt, hordoznac
vala: kit minden napon letéſznec vala az
templum aytajánál, mellyet Eekes kapú-
nac neveznec vala, hogy kérne alamiſnát
azoktol az kic bémennec vala az templom-
3 ba. Ez mikoron látta vólna hogy Péter és
János az templomba akarnanac menni, ke-
4 re ő tőlőc alamiſnát. Az Péter pedig mi-
kor az ő ſzemét reá vetette vólna, az Já no ſ-
5 ſal egybe, monda: Nézz mi reánc. Amaz
annakokáért nézvala reájoc, alitván hogy
6 valamit venne ő tőlőc. Az Péter pedig
monda: Ezűſtőm és aranyam ninczen nékem, à mi pedig vagyon azt néked adom: Az
Nazaretbéli Jeſuſnac nevébe mondő, kelly
7 fel és járj. És annac jobkezét megſogván
felemelé őtet, és azonnal megerőſődének
8 az ő talpai és bokái. És felſzökvén, áll vala
lábán és jár vala, és bémene o vélec à tem-
plomba, járván és ſzökvén, és diczérvén az
9 Iſtent. Es látá mind az ſokaság azt, hogy
10 járna és diczérné az Iſtent. Es megeſmeré
c hogy az vólna à ki alamiſna kérésnec o-
kaért ül vala à templomnac Eekes kapujan
és megtelénec czudálattal, és azon való al-
mélkodáſſal, à mi történt vala az embernec.

[a] *Chriſtus az*
Apaſtaloc által
meggyogyittya à
ſanta embert,
hogy à kic hit-
tec azokat meg-
erősſitenẽ à hit-
ben, és à kic hi-
endőc valanac
azoknak felindi-
taná.

11 Mi-

11 Mikoron pedig el nem távoznéc Pétertől és Jánoſtól, azſánta à ki meggyógyúlt vala, az egéſz kőſſég elalnélkodván futamodéc ő hozzájoc az porticuſba, melly Salamonénac neveztetic vala.

b *Szent Peter Apaſtal predicatioja, melyben előſzőr megmőgya hogy az Jeſus Chriſtus ereienec altala gyogyitottác meg az sántát. Maſodſzor inti őket penitenciára.*

12 b MEl yet mikor látot vólna az Peter, monda az kőſſégnec: Izraélnec férfiai mit czudálkoztoc ezen, vagy miért néztec mi reánc, mint ha tulaydon erőnckel vagy jámborſágunckal miveltűc vólna azt hogy
13 ez járjon? † Az Abrahamnac, Isáknac, és Jácobnac, az mi atyainknac Iſtene, megdiczőitette az ő fiát az Jeſuſt, kit ti elárúlátoc es megtagadátoc az Pilatus előtt, noha ő
14 azt itélte vólna hogy el kel boczátani. Ti pedig azt az † ſzentet és igazat megtagadátoc, és kévánátoc hogy az gyilkos boczátatnéc el néktec.
15 Az életnec pedig URát megőlétec, kit az Iſten feltámaſztot halálból, melly dolognac mi vagyunc bizonſági.
16 Es az ő nevében való hűtnec általa, meggyogyitotta ezt az kit láttoc és eſmértec, az ő neve: az hűtőt *mondom* az melly ő általa vagyon, hogy adta ennec ez épſéget mind-
17 nyájan az ti ſzemetec láttára.. De moſtan, atyámfiai tudom hogy tudatlanſágból czelekedtetec mind ezeket, miképpen az ti e-
18 leitec. Az Iſten pedig az mellyçket megmondott vólt az ő Prophétai által hog' kellene az Chriſtuſnac ſzenvedni, acképpẽ tól-
19 tőtte bè. Tartſatoc penitenciát azért és térjetec meg, hogy tőröltteſſenec el az ti bűneitec, minekutánna eljővendenec Iſtentől
20 az meghiveſſitéſnec idei. Es elboczátándgya azt, à ki néktec hirdettetet az Jeſuſt.
21 Kinec az égtől bé kel fogadtatni mind az ideig miglẽ megépitetnec mindenec, melly időről ſzólot az Iſten mind az ő Prophétainac ſzájoc által, kic eleitől fogva vóltanac.
22 Mert az Moſes azt mondotta az atyáknac: † Prophétát támazt néktec az à ti Iſtentec az ti atyátoc fiai kőzzül, mint engemet: azt
23 halgaſſátoc mindenckbẽ az mellyeket néktec ſzóland. Valaki pedig azt az Prophétát nem halgatandgya, elveſzti azt az ő né-
24 pe kőzzül. Mind az Prophétákis pedig Samueltől fogva, és az kic azután ſzólta-
25 nac, ez napokról jövendőltenec. Ti vattoc az Prophétáknac és az ſzővetségnec fiai, mellyet Iſten ſzerzett az ti atyaitockal, mikor azt monda Abrahamnac: * Es az te magodba megáldatnac ez földnec minden
26 c czelédi. Az Iſten az ő feltámaztott fiát néktec boczátta előſzer, hogy megáldana titeket, mindent megtéritven az ő bűneiből.

† *Deut.18.15. Inf.7.73.*

* *Gen.22.18. Gal.3.8.*

c *Vagy nemzetſegi.*

IV. Réſz.

Peter és Janos fogſagban vettetnec. Peter megvallya Chriſtuſt nyilván, megkagyatic nekic hogy ne predikallyanac Chriſtus nevében. Az tanitványoc könyörögnec az Iſtennec. Sokan jeſzagekat eladgyác, kic közőt Barnabáſis.

1 a MIkoron pedig ezeket ſzólanác az kőſ-
ſégnec, imé oda érkezénec à Papoc,
az templomnac fejedelme és az Phariſéu-
2 ſoc. Neheztelvén hogy az népet tanitanác, és hirdetnéc az Jeſus nevébe, az halál-
3 ból való feltámadáſt. Es megfogác őket, és vetéc őket őrizet alá máſod napig, mert
4 immár eſtve vala. Sokan pedig az kic hallottác vala az ő beſzédeket: hünec, és lőn azoknac ſzámoc, ugymint őr ezer ember.
5 Máſod napon pedig egybegyülénec az fejedelmec, az vén emberec, és kic iráſtu-
6 dóc valánac Jerusálemben. Es Annas az fő pap, az Caiphas, János, Alexander, és va-
7 lakic valánac az papi nemből: b Mikoron azért előállattác vólna őket, tudakoznac vala tőlőc, miczoda hatalommal és ki ne-
8 vébe czelekedtétec ti ezt? Ackor Péter ſzent léleckel megtelvén, monda nékiec:
9 Népnec fejedelmi, és Izraelnec vénei. Mivelhogy ez mai nap mi tőlűnc tudakoztoc az jótétemeny felől, mellyet az nyavalyás emberrel czelekedtűnc, tudniillic mimódon gyógyult meg.
10 Azért tudtotokra légyen mindnyájan ti néktec, és az egéſz Izraél népenec, hogy az Nazaretbéli Jeſus Chriſtuſnac neve által, az kit megfeſzitettetec, kit Iſten feltámaſztott halálból, az ál-
11 tal áll ez ti előttetec ez épſégben. † Ez a-
12 maz kő, az kit ti épitőc temminec alitottatoc, ki lőtt az ſzegeletnec feje. Es ninczen ſenkibe másba idvőſſég: Es nem adatott az emberec kőzőt ég alatt más † név,
13 melly által kellene megtartatnunc. Mikor pedig láttác vólna Péternec és Jánoſnac az ſzólásban való bátorſágokat, tudván hogy tudatlanoc vólnánac, czudálkoznac vala, és eſméric vala, hogy azoc az Jeſuſſal vóltac vólna. Es mikoron látnác
14 hogy az melly ember meggyógyult vala, ő vélec eggyűt ott állana, ſemmit nem ſzól-
15 hatnac vala ellenęc. Mikor pedig őket az gyulesből kikűldőttec vólna, egy máſſal
16 ſzólnac beſzélnec vala. Ezt mondván: Mit czelekedgyűnc ez embereckel? mert hogy nyilván való czudát tőttec légyen, mindeneknec kic Jerusálemben laknac tudtokra vagyon, és nem tagadhattyuc.
17 De hogy ez tovább ne mennyen az kőſſeg kőzőt, fenitsüc meg őket kemény feniteckel, hogy ez után czac egy embernec
18 ſe ſzóljanac, ez *Jeſus* nevébe. Ezért azokat beſzólitván, megparancsolác nékiec, hogy ne ſzólnánac és ne tanitanánac
19 az Jeſus nevébe. c Az Péter pedig és az János felelvén, mondánac: hogy ha Iſten előtt igaz légyen, néktec engednünc inkább hogy nem Iſtennec, itéllyetec meg.

a *Az kic az Iſtẽ hazaban főc, gyakorta azoc vnnac ellenſégi. De azoc mennél inkab dihőskődnec, az Iſtẽ ſzolgai annál alhatatosbac az ő tiſztekben.*

b *Azoc ellẽ à kic az tudománt háira hagyván, az külső hivatalra néznec.*

† *Pſal.118.22. Eſa 28.16. Matt.21 42. Marc.12.10. Luc.20.17. Rom.9.33. 1.Pet 2.7.*

† *Matth.1.21.*

c *Ugy kellenec-e parancsolatokat vennünc, hogy ſegedelmünc, hogy Istennec ellene ſzolgaſſunc.*

20 Mert nem lehet hogy az mellyeket láttunc és hallottunc, azokat ne ſzóllyuc.
21 Amazoc pedig nem találván ſemmi módot benne, hogy őket megbüntetnéc, megfenyegetvén őket, elboczátác, az kőſségért, mert mindnyájan diczőitic vala az Iſtent, a-
22 zért à mi lőtt vala. d Mert nagyob vala negyven eſztendőſnél az ember, à mellyben à meggyogyitáſnac czudája lőtt vala.
Mikor pedig elboczáttác vólna őket, mé-
23 nének az ő attyokfiaihoz, és megbeſzélléc az mit az papi fejedelmec és az vének mondottác vala nékiec. e Ezec pedig mi-
24 kor ezeket hallottác vólna, egyenlőképpen ſzavokat felemeléc Iſtenhőz, és mondánac: URam te vagy az Iſten, ki teremtetted az mennyet, földet, tengert, és mind azok-
25 ban való állatokat. Ki az Dávidnac az te ſzólgádnac általa ezt mondottad: † Miért zúgolodnac az pogányoc, és az népec mi-
26 ért gondolnac hijába valókat? Felállottac az földnec királyi, és az fejedelmec egybegyűltenec, az UR ellen és az ő Chriſtuſa
27 ellen. Mert bizony egybegyűltenec az te ſzent fiád ellen az Jeſus ellen, az kit megkentél, az Herodes, Pontius Pilatus, az Po-
28 gányockal, és az Izraëlnec népével. Hogy azokat véghőz vigyéc mellyeket az te kezed és az te tanáczod elvégezett vólt, hogy
29 kellene czelekedni. Moſtan azért Uram, tekints az ő fenyegetéſekre, és adgyad az te ſzólgaidnac, hogy nagy bátorſággal
30 ſzóllyác az te beſzédedet. Az te kezedet kinyuytván hog' gyógyuláſoc, jelec, és czudác legyenec, az te ſzent fiadnac az Jeſuſnac
31 neve által. Es minekutánna könyörgöttec vólna, megmozdúla az helly az holott egybegyűltenec vala, és bételénec mindnyájan ſzent léleckel, és az Iſten beizédét nagy bátorſággal ſzóllyác vala.
32 f AZ ſokaſáguac pedig az melly hitt vala, ſziuec lelkec egy vala, és ſenki ſemmi
33 márháját nem mondgya vala övénec, hanem mindenec köz vala. Es az Apaſtaloc nagy buzgoſággal téſznec vala bizonſágot az UR Jeſuſnac feltámadáſáról, és mind-
34 nyájan felőtte nagy ſzeretetben valánac. g Mert ő köztöc ſenki nem vala ſzükölködő, mert valakic mezőket vagy házakat
35 birnac vala, eladván azokat, az eladott marhánac árrát előhozzác vala. Es letéſzic
36 vala az Apaſtaloknac láboknál, és eloſztyác vala azt mindennec, az mint kineckinec ſzükség vala. Az Joſes annakokaért, ki az Apaſtaloktól neveztetéc Barnabáſnac (melly annyéttéſzen ha megmagyarázod, mint vigaztaláſnac fia,) ki Levita, és nem-
37 zetsége ſzerint Cypriai vala. Mivelhogy néki mezeje vala, el adá azt, és az árrát előhozá, és az Apaſtaloc lábánál letőyé.

d *Az Anya ſzét Egyházt. ac ellenſegi nem mivelhetic azt mindenkor az mit akarnac.*

e *Az mi ellenſeginknec dihőſſegeket nem kell nevetnünc hanem az ő dihőſſegeknec ellene kell vetnünc az Iſten hatalmát és jo voltát, es Iſtennec kell könyörgenünc.*

† *Pſalm. 2. 1.*

f *Az igaz anya ſzent Egyházнac tükőre melbe az tudománnac és az atyaſiai ſzeretetnec eggyeſſége vagyon, Az tanitoc pedig az tudomant predicallyac.*

g *Az igaz atyaſiai ſzeretet az ſzegenyeckel jol teſzen az ő magahárávalis*

V. Réſz.

Az Ananias es Saphira hazugságának büntetéſe, Czudatételec, Peter arnyéka. Fogſagoc es kiſzabadulaſoc az Apaſtaloknac az Angyal altal. Tanitnac az templomban, es vitetnec az Tanacz eleiben. Peter feleleti, Gamaliel tanácza.

1 EGy emberis pedig kinec neve Ananiás vala, az Saphiráual az ő feleségével, eladá
2 az ő örökségét. Es megtarta valami réſzt az árrában, melly dolog az ő feleségénekis tudtára vala, és valami réſzét előhozván, az
3 Apaſtaloc lábánál letőyé. Monda pedig az Péter: Anania, miért foglalta el az Sátán az te ſziuedet, hogy hazudnál az ſzent Lélec ellen, és az mezőnec árrában megtarta-
4 nál? Nemde, ha megtartottad vólna *az mezőt*, nem tiéd vólt vólnaé, és minekutánna eladtad nem az te hatalmadban vólté *az árra?* miért gondoltad ezt az te ſziuedben? nem embereknec hazudtál hanem Iſtennec.
5 Minekutánna hallotta vólna pedig Ananiás ez beſzédeket, leeſéc és meghala, és mindenekben nagy félelem tá-
6 mada, az kic ezeket hallyác vala. Felkelvén pedig az ifjac, fogác azt, és kivivén elte-
7 metéc. Es múlec úgymint három óra, mikoron az ő feleségeis, nem tudván az mi
8 eſett vala, béméne. Monda pedig nékie Péter: Mond meg nékem, hogy ha annyi pénzen adtátoc el az ti örökségeket? és az
9 monda, úgy vagyon, annyin adtuc el. Péter pedig monda nékie, mi dolog hogy eggyeſecké lővétec ebben hogy az URnac lelkét kéſértenétec? Imé azoknac láboc az kic eltemettéc az te uradat az aytó előtt
10 vadnac, és tégedetis kiviſznec. Azonnal pedig leeſéc az ő lábainál és meghala, és bémenvén az ifjac találác azt halva, és ki-
11 vivén eltemeréc az ő férje mellé. Es támada nagy félelem, mind az egéſz gyülekezetben, és mindenekben valakic ezeket hallyác vala.
12 AZ Apaſtaloc által pedig ſoc jelec és czudác léſznec vala az kőſség közőtt, (és valánac egyenlőképpen mindnyájan az Sálo-
13 mon porticusában. Egyebec közzül pedig ſenki nem meri vala magát ő közzéjec elegyiteni, hanem az kőſség felőtte igen
14 magaſztallya vala őket. Nevekedic vala pedig az URban hivőknec, mind férfiaknac, mind aſzſzonyi állatoknac ſzámoc.)
15 Ugy annyira hogy az útzákra hoznác ki az betegeket, és letennéc azokat ágyakba és nyoſzolyákban, hogy azoknac valamellyiket az Péternec ezac árnyéka érne.
16 A ſzomſzéd városoknakis pedig kőſſége gyűl vala Jerusálembe, és hoznac vala betegeket,

tegeket, és tiſztátalan lelkektűl győttretteket kic mind meggyógyúlnac vala.

17 [a] FElkelvén pedig az fő pap, és mind azoc kic ő véle valánac, kic à Sadducéuſoknac ſzerzetekből valánac, bételénec iregy-
18 ſséggel. Es megfogác az Apaſtalokat, és
19 vetéc őket à kőzönſéges tőmlőtzbe. [b] De az Iſtennec Angyala éttzáka megnyitá az tőmlőtznec atyajátt, és kihozván őket, mon
20 da: Mennyetec el és az templomban állván, hirdeſſétec az népnec ez életnec be-
21 ſzédit. Amazoc pedig mikor ezt hallottác vólna, bémenénec reggel az templomba és tanitnac vala: Az fő pap pedig elmenvén, és az kic ő véle valanac gyűlést tőnec és az Izrael népének egéſz tanaczát egybe hivác és elkűldéc az ſzőlgákot az tőmlőtzbe, hogy azokat előhoznác. Es mikor el-
22 mentenec vólna az ſzőlgác nem találác őket az tőmlőtzbe, és viſzſzatérvén megje-
23 lentéc. Ezt mondván: Az tőmlőtzőt találtác nagy erőſſen bé zárva, és az őrizőket az aytó előtt állani: mikor pedig meg nyitottác vólna, otben ſenkit nem találánac.

24 Mikor hallottác vólna pedig ez beſzédeket az fő pap és az templom fejedelme, és az papi fejedelmec, gondolkodnac vala ez felől, miczoda kővetkeznéc ezekből. Es eljőven egy embert mőda nékiec: Amaz ferfiac az kiket az tőmlőtzben vetettetec vala, az templomban állanac és tanittyác az né-
26 pet. Ackor elmenvén az fejedelem à ſzőlgáckal, előhozá azokat, de nem erővel mert félnec vala az kőſségtől, hogy meg ne
27 kőveztetnénec. Es előhozván őket, állatác az Tanácz eleibe, és megkérdé őket az
28 fő pap. Mondván: Nemde nem* megparanczolóké néktec fölőtte igen, hogy ne tanitanátoc ez *Jeſuſnac* nevében? és imé bétőltöttétec Jerusálemet az ti tudománto-
29 ckal, és mi reánc akarjátoc ſzállitani, az embernec vérét. Felelvén pedig az Péter és az Apaſtaloc, mondánac: Az Iſtennec kell inkáb engedni hogy nem az embereknec.

30 [c] Az mi atyáinknac Iſtene feltámaſztotta az Jeſuſt, kit ti megőlétec fel feſzitvén az fá-
31 ra. Ezt Iſten az ő job kezével felmagaſztalván [c] tőtte fejedelemmé és megtartótta, hogy adgyon az Izraélnec penitentiát, és
32 bűnnec boczánattyát. Es mi vagyunc azokról bizonſágoc † à mellyeket mondűc, és az ſzent lélec, mellyet az Iſten adott azoknac az kic néki engednec.

33 AMazoc pedig ezeket halván, fogokat ezikorgattyác vala, és arról tanáczkoznac
34 vala hogy őket megőlnéc. [d] Felkelvén pedig az Tanáczban egy Phariſéus, kinec Gámaliel vala neve, törvéntudó, kit mind az egéſz kőſség beczűlletben tart vala, paranczolá hogy egy kevéſé az Apaſtalokat ki-
35 viűnéc. Es mőda azoknac: Izraelnec férfiai, jól meglátſátoc mit czelekeztec ezeckel ez
36 embereckel. Mert ez időnec előtte támadott vólt egy * Teudas, ki azt mondgya vólt, hogy ő valami vólna, kinec melléje adta vólt magát tőb négyſzáz embernél, ki megőletteték, és az kic ő néki hittenec,
37 mind eloſzlottac, és ſemmié lőttec. Ez után támada amaz Judas Galiléus, az raválſnac idején, és ſoc népet hitetet maga után, azis elveſze, és mid azoc à kic néki hit-
38 tec vólt, eloſzlottanac. Moſtis azt mondom néktec, hadgyatoc bekét ez embereknec: mert ha emberektűl vagyon ez tanácz
39 és dolog, ſemmié léſzen. Ha pedig Istentől vagyon, ti fel nem bonthattyátoc, hogy
40 ne látnaſſatoc Iſten ellen tuſakodni. Engedénec azért az ő tanáczának és mikor az Apaſtalokat előſzólittottác vólna, megoſtoroztatván őket, megparanczolác nékiec, hogy az Jeſus nevében ne ſzólnának és el-
41 boczátác őket. Oec añakokáért " őrömmel menénec el az [e] Tanácz elől, hogy méltóczká tőtte Iſtē őket arra, hogy az Jeſuſnac
42 nevejért boſzſzúſággal illettetnénec. Es minden napō à templomban és háznál nem ſzűnnec vala meg tanitani, és az Jeſus Chriſtuſt hirdetni.

* *Sup.4.19.*

" *Sup.3.13.*

[a] *Mennél inkáb nevekedic az Iſten háza, az ördög dühöſſegeis annál inkáb nevekedic és az Iſtenteleneс à tanitokat fenyegetic és veric.*

[b] *Az Angyaloc megſzabadittyác az Apaſtalokat, hogy annal inkáb tanitsanac.*

[c] *Vagy az ő jobjára felemelven és felmagaztalván.*

† *Joh.15.26. 27.*

[d] *Gamaliel az Apaſtaloknac igaſſágokat oltalmazza: mért Iſten az ellenség közöttis talál az ő igaſſágának patronuſt mikor ſzükség.*

* *Inf.21.38.*

" *Rom.5.3.*

[e] *Concilium eſt.*

VI. Réſz.

Az Apaſtaloc egyházi ſzolgákkà válaſztnac hét valaſztott ferfiakat, kic közőt az hittel tellyes István megſogatic, és az Moſes törvényenec megbontasáról vádoltatic.

1 AZ napokban pedig mikor az tanitványoc ſzaporodnának támada az Görögőc közt panaſzolkodás az Sidoc ellen, hogy az ő kőzzűlőc való özvegy aſzſzonyi
2 gálatban. [a] Annakokáért az tizenkét Apaſtaloc, mind az tanitványoknac ſokaſágát egybe gyűytvén, mondánac: Nem jó
3 nékünc elhagynunc az Iſtennec beſzédét és ſzőlgálnunc *az ſzegényec* aſztalánac. [b] Válaſſzatoc azért, atyámfiai ti kőzzűletec hét férfiakat, kinec jó bizonſágoc légyen, kic ſzent léleckel tellyeſec legyenec
4 és bőlczeſſéggel, kikre bizzuc ezt ez dolgot. Mi pedig foglalatoſoc légyünc az imádkozáſokban, az ige hirdetéſénec ſzolgálat-
5 tyabā. Tettzéc pedig ez dolog mind az jelen való ſokaſágnac, és válaſſzác az Istvánt, ki tellyes vala hittel és ſzent léleckel, :: Philepőt, Prochorúſt, Nicanort, Timont, Parmenat, és az Nicolauſt, ki Antiochiából va-
6 ló proſelytus vala. [c] Kiket állatának az Apaſtaloc eleibe, kic mikor imádkoztanac vala: az ő kezeket reájoc vetéc.
7 ANnakokáért az Iſtennec beſzéde nevekedic vala, és ſokaſodic vala az tanitványoknac ſzámoc Jerusálemben, és à papokis nagy ſokan engednec vala à tudomañac.

[a] *Az Iſten igéjének hirdetéſe és à ſzegenyec tapláláſára végbeli jóſzágnac ſáſárláſa kűlőmbőző tiſztec.*

[b] *Az Diacouuſoc valaſztáſának módgya.*

[c] *Az Apaſtaloc à Diaconuſokat kezeknec fejekre való venyétével valaſztyác.*

:: *Inf.21.8.*

István pedig hogy tellyes vala hittel és istení erovel az kőſség kőzőt nagy czudákat és jeleket czelekeſzic vala.

9 Támadának pedig nemellyec az Libertinuſoknac, Cyrenebélieknec, Alexandriabélieknec, és azoknac Synagogájokból kic ſzilicziából és Aſiából valóc valának, kic Istvánnal vetekednec vala. De nem álhatának ellene az ő bőlczeſégének, és az ſzent 11 léleknec az melly által ſzól vala. [d] Akkor rendelének valami embereket, kic azt mondanác hogy ők hallottanac ő tőle káromló beſzédeket az Moſes ellen, és az Isten ellen. 12 [e] Es felzendíték az kőſséget, az véneket, és az iráſtudókat, és őtet megſartkalván megfogác, és vivéc az Tanáczban. 13 Es állatának hamis tanukat, kic ezt mondanác: Ez ember nem ſzűnic megkáromló beſzédeket ſzóllani, ez ſzent hely ellen és 14 az Isten törvénye ellen. [f] Mert hallottuc ő tőle ez mondáſt, hogy az Nazaretbéli Jeſus ezt ez helyet elrontya, és elváltoztattya az ceremoniákat, mellyeket adott nékünc 15 Moſes. Ackor az ő ſzemeket reája vetvén, mindenec kic az Tanáczban valának, látác, hogy ollyan vólna az ő ortzája, mint az Isten Angyalának ortzája.

d Az hamis tanitoc, à kic nem akarnac megyőzetni, gyakorta patvarral igyekeznec artani.

e Az kéreſztyẽ anyaſzent egyházнac elsö haboruſaga az papoc Conciliomjábol támadott.

f Patvarkedéknac peldajoc kic az igaz és jó mondá okból kamiſságot épitenec.

VII. Réſz.

Iſtvannac beſzéde, mellyel megmutatya hog' Isten kegyelemből válaſztotta és hivta az Atyákat, meg Moſes ſzületeſe előtt. Előſzámlallya Isten jotéteményit Izrael népéhez, ennec halaadatlánságat. István megkövezteticː könyörög ellenségiért.

1 MOnda [a] pedig az ſő pap: ugy vadnake 2 ezec? Oc pedig monda: Férfiac atyamfiai és atyác, halliátoc meg: Az diczőſégnec Istene, megjelenéc az mi atyáinknac Abrahamnac, mikor Meſopotamiábã vólna, minekelőtte laknéc Charranban. Es 3 monda nékie, † Eregy ki az te földedből, à te nézetſéged kőzzűl, és meny el arra à földre az melyet megmondoc tenéked. Ac4 kor kiméne az Chaldéuſoc földéből és lakozéc Charranban, és onnét, minekutáña meghólt az ő attya, kihozta ótet ez föl5 dre, az mellyen ti moſt laktoc. Es nem adott néki abbã őrőkſéget, ezac egy lábnyőnitis, jólleheť igérte vala hogy azt nékiadná őrőkſéggűl, és az ő magvánac ő utánna, 6 holott magzattya nem vólna. Az Istẽ pedig igy ſzólt vala: * Az te magod ſellér léſzen az idegen földőn, holott ſzolgálat alá vettetic, és nyomorgattatic négyſzaz eſztendeig.

7 De azt az népet az melynec ſzolgálni fognac, én megbűntetem azt mongya az Isten, és az után kijőnec, és ſzólgálnac nékem ez 8 helyen. Es adá nékie az "kőrnyűlmetélkedéſnec ſzővetſégét, és ecképpẽ az Abraham nemzé az Isácot, és azt kőrnyűlmetelé nyóltzad napon, az Isaac pedig nemzé :: Jácobot, à Jácob à tizenkét * Patriarkákat.

9 [b] Az Patriarkác pedig " irégyſégből inditatván az Jóſephet eladác Egyptumba, de 10 Istẽ vala ő véle. Es megſzabaditá ótet minden nyomoruságiból; és ada nékie kedvet és bőlczeſéget à Pharaó előtt, az Egyptumbéli király előtt, ki ótet az egéſz Egyptumő 11 és egéſz házán * fejedelemẽ tévé. Következéc pedig nag' éhſég az egéſz Egyptumra és Chanáhan földére, és nagy nyomoruság és nem találnac vala eledelt az mi atyáinc. 12 Mikor hallotta vólna pedig Jácob, hogy Egyptumban gabona vólna, () elküldé e13 lőször az mi atyáinkat. Es a másodic bémenetelekbe megeſmérték :: az ő atyafiai az Jóſephet, és az Pharaó megtudá az Joſeph 14 nemzetſégét. Es az Jóſeph elküldvén hivatá az ő atyát az Jácobot, és minden nemzetſégét, ugymint " hetvén őt embert. 15 Elmené * azért Jácob Egyptõba, és "meg16 hala ő és az mi atyáinc. † Kic elviteténec Sichembe, és helheztetteténec az koporſóban, mellyet Abraham () vőtt vala ezűſt pénzen az Emmor fiaitól, ki Sichem fia va17 la. Mikoron pedig elkőzelgetne azigéretnec ideje, mellyért Isten megeskűtt vala Abrahamnac, :: megnevekedéc az nép és 18 megſokaſodéc Egyptumban. Mind addig mig nem más király támada, ki nem eſmé19 ri vala az Jóſephet. Ez az mi nemzetſégünket álnokſággal kőrnyűlvén, az mi atyáinkat nyomorgatta, hogy az ő gyermekeketis elhánnác, hogy meg ne ſzaporodnának. Ackor ſzűletéc " Moſes, ki Isten20 től ſzép ábrazattal felékeſíteret vólt, és tartatott az ő attya házába három hónapiglan. 21 Es mikor azt elvetettéc vólna, az Pharaó leánya felvővé, és feltartá azt fia 22 gyanánt. Es az Moſes tanitatéc az Egyptumbéliekneć minden bőlczeſégekre, és hatalmas vala beſzédében és czelekedetben.

23 † Mikoron pedig negvvén eſztendős vólna Moſes, gondolá az ő ízivében hogy meglátogatná az ő atyafiait, az Izraelnec fiait. 24 Es mikor látná hogy egy Sidó boſzſzúſsággal illetteténec, megőltalmazá azt, és az Egyptumbéli embért megőlvén, bőſzſzút álla amazért az ki boſzſzúſsággal illettetic 25 vala. Azt alittya vala pedig hogy az ő atyafiai értic, hogy az Isten az ő keze által adna nékiec ſzabadulást, de azoc nem értic 26 vala. * Másod napon iſmét hozzájoc méne, mikor azoc egybe veſztenec vólna, és inti vala azokat békeſégre, ezt mondván: atyafiac vattoc ti, miért illetitec egymást boſzſzúſsággal? 27 Az pedig az ki az ő felebarátyát boſzſzúſsággal illeti vala, ſemmit nem gondola Moſeſſel, ezt mondván: kiczoda tőtt tégedet fejedelemmé es bíróvá mi raytunc.

a Szent Istvan nagy hoſzſzu beſzéddel bizonittya, hogy eſmeri à regi ſzét atyákat és az egy Istent: Es egyetembe megmongya mivelhogy mind az téplomnac mind az törvembeli tiſzteletnecc előtt voltac à regi atyác, azért az igaſságot nẽ azokban kell kereſni.

† *Gen.12.1.*

* *Geneſ.15.11.és 16.*

b Gen.37.28.

Nemde

28 Nem de megakarſzé ölni, miképpen tegnap megöléd az Egyptumbéli embert? Ez
29 beſzédre Moſes elfuta, és lőn jövevény az Madian földén, Holott két fiai ſzületenec.
*Exod.3.2. 30 Negyven eſtendő pedig eltelvén, † megjelenéc néki az Sinai hegynec puſztáján az Urnac Angyala, az czipke bokornac tűzes
31 lángjában. Az Moſes mikor azt látta vólna, czudálkozéc az látáſon, és mikoron oda menne hogy azt meglátná, az UR ſzóla nékie ezt mondván. En vagyoc az te atyáidnac amaz Iſtene, Abrahamnac Iſtene Iſáknac és Jácobnac Iſtene: Az Moſes pe-
33 dig megtemůlvén nem meri vala nézni. Moda pedig nékie az UR: óldozd le az te ſarudat lábaidról; mert az helly, az mellyben ál-
34 laſz, ſzent föld. Látván láttam az én népemnec nyomoruſágát, melly Egyptumban vagyon, és az ő foházkodáſokat hallottam, és azért ſzállottam le hogy őket megſzabadítsam; moſtan azért jőy ide, elkűldelec té-
35 ged Egyptumba. Azt az Moſeſt az kit megtagadánac, azt mondván, ki tőtt téged fejedelemmé és bitóvá? Ezt az Iſten fejedelmůl és ſzabadítoúl boczátá az Angyal által, à ki megjelent néki az czipkebokor-
*Exod.7.8.9. 10.11.és12.cap. † Exod.14. 36 ba. Ez hozta ki őket, nagy * czudákat és jeleket tévén Egyptumban, és az veres † tengerben, és az puſztába negyven eſztendeig.
c Vallaſt teſzen arról ſzent Iſtvám hogy Moſes adta à törvent, de azonközbe ugyan Moſes bizonyságával bizonyittya hogy Moſes Chriſtuſra nezett. 37 c Ez amaz Moſes ki az Izrael fiainac azt mődotta, * Prophetát támaſzt néktec az Ur az ti Iſtentec az ti atyátokfiai közzűl, mint en-
38 gemet, azt halgaſſátoc. Ez az ki az Izrael † gyülekezetiben vólt az puſztábā, az Angyallal egybe az ki néki ſzól vala az Sina hégyē, és à mi atyáinckal, és az ki az Iſtennec élő beſzédit vőtte, mellyeket mi nekűnc megje-
39 lentene. Mellynec nem akarnac engedni à mi atyáinc, hanem azt megvetéc, és az ő ſzi-
40 vekben Egyptum felé fordúlánac. Ezt módván Aaronnac: * Czinály Iſteneket mi nékűnc, kic mi előttűnc járjanac: Mert à Moſeſnec ki minket kihozott Egyptumnac földéből, nem tudgyuc miczoda dólga tőrte-
41 néc. Es à napokő borjukképet őtténec, és az bálvánnac áldozánac, és győnyörködénec
42 az ő kezec czinálványában. Az Iſten pedig elfordúla tőlőc, és adá őket az égnec czillaginac rabſágába, " az mint meg vagyon irva az Prophetác könyvébe; † Vallyon Izraelnec háza áldoztálé énnékem áldozattal
43 az puſztában az negyven eſztendeig? Sőt inkáb hordoztátoc az Moloch bálvánnac ſátorát, és az ti Iſtenteknec az Remphánac czillagát, melly képeket czináltatoc hogy azokat imádnátoc: Azért elviſzlec ti-
44 teket Babylonian túl. d Az mi atyáinknac vólt Sátoroc, az Iſten ſzavánac bizonſág tételénec ſátora, az puſztában, az mint paranczolta vala az ki Moſeſnec mondotta vala, hogy czinálná azt annac * példájára az
45 mellyet látott vala. † Mellyet az mi atyainc

bőhoztanac az Joſuéval az pogányoknac birodalmokba; kiket az Iſten kiűzött az mi atyáinc előtt, mind az Dávidnac idéjéig.
46 * Ki az Iſtennec kedvében vólt, és könyörgött, hogy az Jácob Iſtenénec ſátorának helyét megtalálna. e Az † Sálomon épit pedig
47 ő néki házat. De amaz * felſéges Iſten, kéz-
49 zel czinált templomokban nem lakic, mint az Prophéta mondgya. Az † meny orſzag nékem űlő ſzékem, az föld pedig az én lábaimnac ſzéki, miczoda házat czinálhattoc nékem? azt mondgya az UR, vagy hól va-
50 gyon az én nyugalmomnac helye? Nem az
51 én kezem épitette jé mind ezeket? f Kemény nyakú, * kornyúlmetéletlen ſzivő és fülő emberec, ti mindenkoron az ſzent léleknec ellene igyekeztec, mint az ti atyáitoc, ti
52 azonképpen. Az Prophétac közzül melyiket nem kergettéc az ti atyáitoc? megőlték azokat az kic hirdettéc amaz igaznac eljővetelit, kinec ti moſt árulói és gyilkoſi
53 vóltatoc. Kicà tőrvént † vőttétec az Angyaloc ſzolgálattya által, és meg nem tartottátoc.
54 Mikoron pedig ezeket hallottác vólna, az ő ſzivekben dihőskődnec vala, és az
55 ő fogokat czikorgattyác vala ellene. g Mivelhogy pedig ſzent léleckel tellyes vala, az menybe függeztvén, az ő ſzemeit, látá az Iſtennec diczőſégét, és az Jeſuſt állani az Iſtennec jobján. Es monda: Imé latoc meg-
56 nyilatkozot egeket, és látom hogy az em-
57 bernec ſia áll h az Iſtennec jobja felől. Felkiáltván pedig amazoc nagy felſzóval, az ő fülőket bédugác, es minduyájan reá rohanác. Es őtet az városból kiüzvén kővezic
58 vala; az tanúbizonſágoc pedig az ő felső ruhájokat leraktác vala egy ifju lábainál, kinec neve Saulus vala. Megkővezéc azért Iſtvánt, ki imádkozic vala, és ezt mondgya vala: UR am Jeſus * vegyed hozzád az én lelkemet. i Térdre eſvén pedig nag' felſzóval kiált vala: Urā, † Ne tulaydonits nékiec ez bűnt, és mikor ezt mondotta vólna, elaluvéc.

VIII. Réſz.

Midőn Sz. Iſtvant ſirattyác az hivec, Saulus az anyaſz. Egyhazat puſztitya. Philep Samariaban Chriſtuſt prédicalliya. Simon Magusnac fősvenſege karhoztatic, Philep az Szereczen komornikot megkereſzteli.

1 AZ a Sauluſnakis pedig † akarattya vala az Iſtvánnac halálán, és támada az
időben nagy háboruſág az Jeruſalembéli gyülekezet ellen, és mindnyájan eloſzlánac Judéánac és Samariánac tartományiba, az Apaſtaloktól megválva. b Kivivéc pedig egyenlő akarattal az Iſtvánnac teſtét, az
3 ő ſirayta. Az Saulus pedig * puſztittya vala az

*Az az, hogy imádnac az czillagokat. † Amos 5.25. d Satort éppitet Moſes, de ollyat melynec altala igazitatnanac az hegyē latott ſátornac formájára. *Exod.25.40. Heb.8.5. †Joſ.3.14.

*1.Sam.8.16. 2.Sam.7.2. Pſal.132.3. e Templomot éppitec az Sálomon, de nem ugy és à vegre, hogy az Iſtent abba rekeſztené. † 1.Reg.6.1. 1.Chron.17.12. *1.Reg.8.27. 2.Chron.2.6. f Inf.17.24. † Eſa.66.1. Szent Iſtvan Iſteni buzgoſag galt feliditat-van fiddi az ő itelét. *Jer.9.26. Ezech.44.9. † Exod.19.3. Gal.2.19. g Az Martyroc mennél közelb vadnac az halhoz, annál inkáb közelben látván Chriſtuſt menybe nézned. h Vagy látó állani, az az kezfelől lenec lenni hogy engem megoroſitsén az igaſságnac megvalkásában, és hogy kegyeſſen hozzá vegyen. Allani mondatic ſegedelére kelt volt ért: ūlni; birodalmára és iteletire nézve. * Luc.23.46. i Az hit és az ſzeretet mind halalig megmarad à hivekben. † Matt.5.44. Luc.23.34. a Chriſtus az ő ellenſeginec dicsőſegeckel az ő orſzágaznac terdjeltésére él. † Inf.22.20. b Szent Iſtvans à hivec ſirattyac és eltemetic, de ſenki nem imadgya *Inf.22.4.

anya ſzent Egyházat minden házakba bémenvén, és mind férfiakat mind aſzſzonyi állatokat erővel vonván, hánnya vala azokat az tömlőtzbe.

† *Matth.10:23.*

4 AMazoc annakokaért eloſzolván † ſzéljeljárnac vala, az Iſtennec béſzédét hirdetvén. c Az Philep pedig mikor ment vólna Samariának városába, prédikállya vala né-

c *Sz. Philep ki előſzer Diaconus volt, leſzen Evangeliſta Samariában.*

6 kic az Chriſtuſt. Az ſokaſág pedig egyenlőképpē ágyelmezic vala azokra az mellyeket Philep mond vala, halván és látván az jeleket, az mellyeket czelekeſzic vala.

7 Mert az tiſztátalan lelkec ſokakból kimennec vala, az kikben valának, kiáltván nagy ſzóval; nagy ſoc guttaútőtt emberec pedig

8 és ſántác gyógyúlának meg. Es nagy örőm vala abban az városban.

9 EGy ember pedig kinec neve vala Simon, abban az városban gyákorlotta vala az őrdőgi tudománt, és az Samariának népét elméytotta vala, azt mondván hogy ő va-

10 lami nagy vólna. Kit halgatnac vala mindnyájan kiczintől fogva nagyiglan, ezt mődvánnec az Iſtennec amaz nagy ereje. Azért

d *Az hitetlen és Iſtentelen emberek is néha az Iſtennec jo ajándékat meghoſſtállyác de hamar iſmet kivetic azt.*

11 halgattyác vala pedig őtet, mert ſoc időtul fogva, az őrdőgi meſterſégeckel őket elá-

12 méytotta vala. Mikekutánna pedig hittenec vólna az Philepnec, ki azokat hirdeti vala, mellyec az Iſteñec országárol, és az Jeſus Chriſtuſnac nevére való dóigoc vólnának, megkereſztelkednec vala, mind férfiac mind aſz-

e *Szent Peter nem úgy mint fejedelem hanē az Apoſtoloknac kövétse, küldetic az Samariabéli gyülekezetnec megerősítéſire az ſzent Janoſſal egybe.*

13 ſzonyi állatoc. d Az Simon pedig ő is hűn, és megkereſztelkedvén à Philepppel vala, és látván az jeleket és Iſteni erőket, almélkodic vala.

14 MIkoron e pedig hallottác vólna az Apaſtaloc à kic Jeruſálemben valának hogy Samaria bévötte vólna az Iſtennec beſzédét,

15 küldéc azokhoz Jánoſt és az Pétert. Kic mikor oda mentec vólna, kőnyörgénec azo-

16 kért hogy ſzent Jelket veńénec. f Mert még ſenkinec azoc közzűl nem adatott vala az ſzent Lélec, hanem czac megkereſztelkedtec vala az Jeſuſt nevébe. Annakutánna kezeket fejekre vetéc és vőnec azoc ſzēt Lelket

17 18 MIkoron pedig látta vólna Simon, hogy az Apaſtaloknac kezeknec fejekre való vetéſe által adatnéc az ſzent Lélec, kénála

19 őket pénzzel: Ezt mondván: Adgyátoc nékemis ez hatalmat, hogy vaſakire vetem az

20 én kezemet, ſzent Lelket vegyen. g Az Péter pedig monda néki: Az te pénzed veled egybe veſzſzen el, ki azt altottad hogy az Iſtennec ajándéka pénzen vétettethetic.

f *Sz. Lélec az Iſten lelkéről lat hatō jelekben való adásáról.*

21 Ninczen tenéked ſemmi réſzed ez dologban, mert az teſzived nem tiſzta az Iſten-

22 nec előtte. Térj meg azért az te gonoſſágodból, és kérjed az Iſtent, talám megboczáttatic te néked az te ſzivednec gon-

23 dolattya. h Mert látom hogy te keſerűſéges métegbe, és álnokſágnac kőtelébē

24 helheztettél. Felelvén pedig Simon mon-

g *Az Simō Magusnac, nē Simō Peternec követői, à kic az ſzēt dolgokat és mēnyeiket penzen veſzic vagy adgyác el.*

h *Az hasonlatoſſágockal jelenti az Apaſtal hogy Simon Magus nemcsak ſzivo mind pedig minden erkölcſeſségei megveſztec.*

25 da: kőnyörőgjetec ti én érőttem az URnac, hogy valamellyic ezeknec az mellyeket mondotoc, engemet meg ne kőrnyekezzen. Amazoc annakokaért minekutánna bizőſságot tőttec vólna, és hirdettéc vólna az Iſtennec beſzédét, megtérénec Jeruſálembe, és az Samaritanuſoknac ſoc falujokban prédikállác az Evangeliomot.

26 AZ i Iſtennec pedig Angyala ſzóla az Philepnec, mondván, kelly fel és meny el

i *Chriſtus az ſzent Philep által elhija à Szereczen kiralnè aſzſzony ſzolgáját hogy az Evangeliumnac illattya elmennyen abba az országbais.*

27 dél felé, az járatlan úton melly Jeruſálem-ből Gaza városába mégyen. Oe ańakokaért felkelvén elméne, és imé egy Szereczen fő ember, az Szereczen országnac királnè aſz-

28 ſzonyának Cándaceſnec komornika, ki minden gazdagſágával bír vala, és ment vala Jeruſálemben imádkozni. Mégyen vala haza,

29 úlvén az ő ſzekerében, és olvaſſa vala az Eſaiás Prophéta *irását*. Monda pedig az Iſten lelke Philepnec: Meny közelb az ſzekérhőz.

30 Es Philep oda futamodván, hallá hogy az olvaſná az Eſaiás Prophéta *irását*, és mon-

31 da: értedé az mit olvaſſz. Es monda az: mi módon érthetném, hanem ha valaki megmagyarázná? és kéré Philepet hogy felülne, és ő meliéje úlne. Az irásnac pedig ver-

32 ſe, az mellyet olvas vala, ez vala: * Mi-

* *Eſai.53.7.*

képpen az juh, ugy vitetéc az meſzárſzékre, és mint az bárány az őtet megnyiró előt megnémul, azonképpen nem nyitotta ſel

33 az ő ſzáját. Az ő alázatoſſágában, az ő ítéleti elvétetett, és az ő idejét kiczoda mondhattya meg; noha eltőröltetic ez földről

34 az ő élete. Felelvén pedig az ember Philepnec, mőda: kérlec tégéd mellyic Prophétáról mondgya ezt, ő magáról é, vagy más-

35 ról valakiről. Ackor Philep az ő ſzáját megnyitván, és elkezdvén ez irásson, hirdeté nékic az Jeſuſt. Es mikor mennének az úton, jutának egy vizhóz; ackor monda az

36 komornic: Imhól az viz, miczoda tilt meg az

k *Az megkereſztelendō őreg emberekben kévánatic à hitnec vallāſa, tehat nem à kereztſeg által oltatunc ackor Chriſtusba, hanem minekutāna beoltattunc, az kereſztség által megerősſtetünc.*

37 kereſztſégtől engemet? k Philep pedig mőda: ha tellyes ſzivből hiſzſz, megleket. Amaz pedig felelvén, monda: hiſzem az Jeſus Chri-

38 ſtuſt Iſten fiának lenni. Es megállata az ſzekeret, és leſzállának mind ketten az vizbe, Philep, és az komornic, és Philep megkere-

39 ſztelé azt. Es mikor à vizből kijőttec vólna, az URnac lelke elragadá Philepet, és többe nem látá őtet az komornic, hanem

40 mégyen vala az úton örőmmel. Az Philep pedig találtatéc Azotus városában, és az útában menvén hirdeti vala az Evāgeliomot az városoknac miglen jutna Céſarea városába.

IX. Réſz.

Saulus Damaſcusnac tartván az urtol leveveretic, Ananias küldetic hogy ōtet megkereſztellye, à Sidoc leſelkedeſektől, az kōfalō alá erezkedven megmenekedic. Peter meggyógyittya az Gutta ūtōt Enéaſt. Az megholt Tabitha aſzſzont fōltámaſztya.

Az

¶ *Chriſtus az Sauluſt ki az anyaſzent egyházznac háborgatoja vala megtériti és az Apaſtalſágra válaztya.*
† *Gal.*1.13. 1.*Tim.*1.13. * *Inf.* 22.6. *és* 26.15 † 1.*Cor.*15.8. 2.*Cor.*12.2.

1 ¶ AZ Saulus pedig megis †dihőskódvén fenyegetéſſeckel és öldökléſſel az Ur-
2 nac tanitványi ellen, méne az fő paphoz. És kére ő tőle leveleket Damaſcumba az Synagogáknac, hogy ha találna valakiket ez tudománnac kövétőit, vagy férfiakat, vagy aſzſzonyi állatokat, fogva hozná Jeruſálem-
3 be. És mikoron menne, közelgete * Damaſcumhoz, és nagy hirtelenſéggel meñyei
4 világoſság környülvőve őtet. És mikor az földre leſett vólna, †halla ſzózatot melly azt mondgya vala: Saul, Saul, mit kergetſz enge-
5 met? És monda: kiczoda vagy Uram? Az UR pedig monda: En vagyoc az Jeſus az kit te
6 kergetſz. Nehéz néked az őſztőn allen rúgoldoznod. És az félvén és rettegvén monda: Uram mit akarſz hogy czelekedgyem? Monda az UR nékie: Kelly fel és meny bé az városba, és megmondgyác te néked mit
7 kellyen czelekednod. Az férfiac pedig kic az Sauluſſal elindúltac vala, állanac vala elálmelkodván, kic hallyác vala à ſzót, de ſen-
8 kit nem látnac vala. Felkelvén pedig Saulus à földről, és felnyitván az ő ſzemeit, ſenkit nem lát vala, azért kézen fogvá vezérel-
9 vén őtet bévivéc Damaſcumba. Holot vólt, ſemmit nem látván, harmad napig,
10 és nem őtt ſem ivott. Vala pedig egy tanitvány Damaſcumban, kinac Ananias vala neve, kinec monda látásba az UR: Anania:
11 és az monda: ímhól vagyoc Uram. Ackor az UR monda nékie: kelly fel és meny el az útzara, melly Egyenes útzának neveztetic, és kereſd meg az Judáſnac házába az Tarſusbelt Sauluſt: Mert ám i-
12 mádkozic. És látá Saulus látásban, hogy az Ananias nevő férfiu ő hozzája menne, és az ő kezét reája verné hogy látna.
13 Felele pedig Ananias; Uram: ſoc embertől hallottam ez felől, melly ſoc boſzſzúſággal illieta're ſzenteidet kic Jeruſálemben
14 vadnac. Sőt itis vagyon hatalma az papi fejedelmektől: hogy mindeneket megkötözzön valakic az te nevedet ſegitſégül hi-
15 jác. Monda pedig nékie az UR: Etegy el, mert az *Saulus* énnékem válaſztot edényem, hogy az én nevemet elvigye á pogányoknac királyoknac, és az Izrael fiainac elein-
16 be. Mert én megmutatom néki, melly ſokat kellyen néki az én nevemért ſzenvedni.
17 Elméne azért az Ananias, és béméne az házba és az ő kezeit Sauluſra vétven, monda: Saul atyámfia, az UR kuldőttengemet, az Jeſus az ki megjelent néked az úton az mellyen jőſz vóit, hogy láſs, hogy az te ſzemeid megnyilyanac, és bétellyeſedgyél
18 ſzent Iéleckel. Es azonnal leeſéc az ő ſzemétől *az hályog* mint valami halnac az héja, és m'ndjárást megjőve ſzeme világa:
19 Es felkelvén megkeresztelkedéc. Es mikoron őtt vólna, megerőſſödéc, és vala az Saulus egynéhány napokon az tanitványoc-
20 kal, kic Damaſcumba valánac. Es azonnal prédikállá az Synagogákba az Chriſtuſt,
21 hogy ő Iſtennec fia vólna. Almélkodnac vala pedig mindnyájan valakic az ő tanitáſát hallyác vala, és azt mondgyác vala: Nemde nem ezé az ki Jeruſálemben háborgattya vala azokat, az kic ezt ez nevet ſegitſégül hijac vala, és ideis azért jőtt vala, hogy azokat fogva vinné az papi fejedelmekhőz?
22 Az Saulus pedig annál inkáb erőt vétſzen vala, és ſzégyenitt vala az Sidokát az kic Damaſcumban lakoznac vala, ſzent iraſnac bizonſáginac egybe való vetéſével mege-
23 rőſſitvén, hogy az vólna az Chriſtus. Soc idő múlva pedig, az Sidoc tanáczot tartánac, hogy őtet megőlnéc.
24 De megértéc az Saulus hogy utánna leſelkednénec; * őrizic vala pedig az kapukat mind éyjel nappal,
25 hogy őtet megőlhetnéc. b Az tanitványoc azért őtet felvevén eyjel, az kőfalon boczá-
26 tác ki, leboczátván őtet egy koſárban. És mikoron Saulus Jeruſalembe ment vólna, az tanitványoc melié akarja vala magát aduj, de mindnyájan félnec vala ő tőle; és nem
27 hiſzic vala hogy ő tanitvány vólna. Az Barnabas pedig őtet meliéje vévén, vivé az Apaſtalokhoz, és megbeſzélé mi módon az úton látta vólna az URat, és hogy ſzólot vólna néki, és hogy Damaſcumban nagy bátorſággal tanitott vólna az Jeſus nevébe.
28 Oe vélec vala azért Jeruſalemben. Es nagy bátorſággál tanit vala az UR Jeſuſnac nevében, és vetekedic vala az Görögőckel. Azoc
29 pedig igyekeznec vala őtet megőlni. Melyet mikor eſzekbe vőttec vólna az atyafiac, vivée őtet Céſareába, és onnet boczátác őtet Tarſusba.
31 AZ hivec gyülekezetinec azért mind egéſz Judéában, Gallieában, Samariában békeſége vala, és épülnec vala, és az URnac félelmében, és az ſzent léleknec vigaſztaláſában élőmenvén, ſokaſodnac vala.
32 ¶ Történéc pedig hogy Péter mikoron az váraſokat járná, menne az Szentek-
33 hőzis kic valánac Lydda városban. Találá pedig ott egy Enéas nevő embert, ki tizennyoltz eſztendőtől fogva ágyba fekſzic
34 vala, ki guttaütőtember vala. Es monda néki Péter: Enea, c gyógyitſon meg tégedet az Jeſus Chriſtus, kelly fel, és te megad veſd meg az te ágyadat, d az pedig azonnal felke-
35 le, Es látác őtet mindnyájan az kic laknac vala Lyddában és Sáronában, és megtéré-
nec az Urhoz.
36 JOppéban pedig vala egy tanitvány aſzſzonyi állat, kinec neve vala Tabitha, mely Görögül Dorkas: az az, e üz gazdag vala jó czelekedetekkel, és alamiſnákkal mel-
37 lyeket oſztogat vala. Történéc pedig à napokban, hogy betegſég miatt megh álna, kit mikor megmoſtác vólna, fel helyeztéc az fél-
38 ső házba. Mivel hog' pedig Lydda Joppehőz

Szabad az miellenſegink-nec dihőſſége előt élmennünc, de ugy hogy hi-vatalunkban megmaradgyunc.

* *2.Cor.*11.32.

b

c *Vagy, meggyógyit.*

d *Vagy, ved fel az te agyadat.*

e *Avagy, Vadhezzka.*

kőzel vala, az tanitványoc meghalván hogy Péter ott vólna két férfiakat küldénec ő hozzája, kérvén őtet hogy kesédelemnéikül
39 hozzájoc menne. Felkelvén azért Péter elméne azockal, kit, mihelt oda juta felvinec az felházba: holott eleibe állánac néki az özvegy aſſzonyi állatoc ſirván, és mutogatván az ruhákat és öltőzeteket melyeket az Dorcas czinált, mig vélec eggyűt
40 vólt. c És mindeneket kiküldvén, az Péter, térdre eſvén imadkozéc, és az hólt testhőz fordúlván, monda: Tabitha kelly fel, Amaz pedig felnyita az ő ſzemeit, és Pétert
41 látván, felüle. Es Peter az ő kezét néki nyuytván felemelé őtet, és ſzólítván az özvegyeket és az ſzenteket, elevenen adá nékic
42 azt. Ez dolog pedig az egéſz Joppénac tudtára lőn, és ſokan hivénec az Urban. Es ſoc
43 ideig marada *Péter* Joppéban, egy Simon nevő Szívgyártónál.

X. Réſz.

Cornelius az Angyal hagyáſából hozza hivattya Petert. Ezis látásban megintetvén, hogy ne útállya az pogány nemzetet, elmenvén Corneliuſnac és ő háza népének predikállya az Evangeliomat. Ezec ſz. Lelket vévén megkeresztelkednec.

1 VAla pedig Céſareában egy ember, kinec neve Cornelius vala, ki ſzázados
2 *hadnagy* vala, az ſeregből való mellyet Olaſz *ſeregnec* neveznec vala. Jámbor és Iſten félő, mind az ő háza népével egybe: és
3 ſoc alamiſnát oſztogat vala a kőſségnec. Ki mikor ſzüntelen kőnyörgene Iſtennec, látá látáſnac általa nagy nyilván, az napnac úgy mint kilentz óráján, hogy az Iſtennec Angyala bémeñe ő hozzá, és azt mondaná
4 néki, Corneli. Es ő az ő ſzemeit reája függeztvén és megréműlvén monda: Mi dolog Uram? és monda néki: Az te kőnyörgéſid es alamiſnáid felmentenec Iſtennec eleiben,
5 emlekezetnec okáért. Moſtan azért küldgyel valakit Joppéba, és hivaſd az Simont,
6 ki neveztetic Péternec. Oc lakic egy Simon nevő Szívgyártónál, kinec háza az tenger mellet vagyon, az megtanit téged mit kell
7 lyen czelekedned. Mineckutánna elment vólna az Angyal az ki ſzól vala az Cornelius ſſál, ſzólita kettőt az ő ſzólgái közzül, és egy jámbor vitézlő embert azoc közzül az
8 kic ſzüntelen ő véle valánac. Es mikor mindeneket eleibe adott vólna, elküldé őket Joppéba. Másod napon pedig, mikor
9 azoc mennénec és közelgetnénec az városhoz, felmene Péter az háznac felső réſzére,
10 hogy imádkoznéc, har óra táyban. Történec pedig hogy igen megéhheznéc, és akara enni. És mikor kelzitnéc az éteit az ő
11 elméje elragattattaték. Es láta hogy az ég megnyilatkozott, és ő hozzá alájőne valami: edény, mint egy nagy lepedő négy ſzegénél fogva felkőttetve, melly az földre bo-
12 czáttatic vala. Melyben valánac minden féle négy lábú állatoc, vadac, máſzó állatoc,
13 és madarác. Es ſzózat adatéc ő hozzája:
14 Kelly fel Péter; őllyed és egyél. Monda pedig Péter: Nem éſzem Uram, mert ſoha nem őttem ſemmi kőzőnſégeſt, vagy tiſz-
15 tálalan állatot. Ackor iſmét ſzó adatéc ő hozzája másodſzoris: Az mit Iſten megtiſztitott te azt ne mondgyad tiſztátalannac.
16 Ez pedig háromſzor lőn, és iſmét felvitetéc
17 az edény az égben. Mikor pedig Péter magában gondolkodnéc miczoda vólna az látás az mellyet látott vala: Imé az férfiac, az kiket Cornelius küldőtt vala, mikor megtudakoztac vólna az Simon házáról,
18 elérkezénec az ayró eleibe. Es egy embert kiſzólítván megtudakozác bogy ha az Simon, ki vezetéc nevéről Péternec nevez-
19 tetnéc ot vólna ſzálláſon. Mikor pedig Péter gondolkodnéc az látás felől, monda nékie az *Szent* Lélec: Imé három férfiac
20 kereſnec tégedet. † Kelly fel azért etegy alá, és minden kételkedéſnélkül meny el ő vélec; mert én küldőttem *őket* hozzád. † *Infr. 11. 12.*
21 Alámenvén azért Péter az férfiakhoz az kiket Cornelius küldőtt vala, monda: En vagyoc az kit ti kereſtec, miért jőttetec.
22 Es őc mondánac, az Cornelius ſzázados *hadnagy*, ki igaz és Iſten félő, kinec mind az egéſz Sidó nemzetſég jó bizónſag, az Iſtentől Angyal által megintetet, hogy tégedet házához hivna, és tőled valami dol-
23 gokról hallana. Béhiván azért azokat, ſzálláſára befogadá, másod nap pedig elméne Péter ő velec, és az Joppebéli atyafiac kőzzüllis némellyec követéc őtet.
24 Másod napon pédig jutánac Céſareába, az Cornelius pedig várja vala őket, egybe gyűytvén az ő rokonit és jó barátit.
25 Mikor pedig bément vólna Péter, eleibe ménvén Cornelius, és az ő lábáinál léeſvén,
26 tiſztelé őtet. Az Péter pedig felemele őtet mondván: Kelly fel, énis ember vagyoc.
27 Es ő véle beſzélgetven beméne, és találá ſoc
28 egybe gyűlt embereket. Es monda nékiec. Ti tudgyátoc, hogy * tilalmas Sidóknac pogánnyal barátkozni, vagy hozzámenni: De az Iſtē megmutatá nékem, hogy * *Joh. 4. 9.*
senkit ne mondanéc megférteſztetett, vagy
29 tiſztátalan embernec. Annakokáért minden ellentartáſnélkűl eljőttem áz hivatalra: Azt kérdem azért, miért hivattatoc engem.
30 Ackor az Cornelius monda: Negyed nappal ez eleit mind ez óráiglan ében vóltam: Es kilentz órakor az én házamban imádkozám vala, és imé egy inegállia én előttem
31 fejér ruhában. Es monda: Corneli, az te imádſágidat meghalgatta az Iſtē, és a te alamiſnáiródnak emlékezetben vadnac ő nala.

Küldgy

32 Küldgy el azért Joppéba, és hivaſd az Simont kinec vezetéc neve Péter, ő ſzálláſt tart az Szivgyártó Simonnal az tenger mellet; ki minekutánna eljővend ſzól tenéked.
33 Azonnal azért elküldőttem te hozzád, és te jól tőtted hogy eljőttél: Mi annakokáért *imé* az Iſtennec előtte állunc hogy meghallaſſuc mind azokat az mellyeket Iſten néked mondott.

[a] *Az népec és nemzetſegec közöt valo külömbſég eltörölletetec, az Chriſtus eljövetele által és az hitből az igaſságbol eſmertetic meg az ki kedves Iſtennec.*
† *Deut.10.17. 2.Chron.19.7. Joh.34.19. Rom.2.11. Gal.2.6. Eph.6.9. Col.3.25. 1.Pet.1.17.*

34 Akkor Péter megnyitván az ő ſzájár,mőda: [a] Bizonnyal látom, hogy az Iſten nē
35 † ſzemély válogató. Hanem minden nemzetſégben kedves néki akar kiczoda, az ki
36 őtet féli és igaſſágot czelekedic. Mellyet megjelentett az Izraél fiainac, hirdetvén békeſéget mindeneknec az Jeſus Chriſtus
37 által ki mindeneknec URa. [b] Ti jól tudgyároc az mi lőtt egéſz Judéába, Galiléában * elkezdetvén,az kereſztſég után mel-
38 lyet prédikállot à *keresztelő* János. Miképpen az Nazaretbéli Jeſuſt az Iſten megkente ſzét Léleckel és hatalommal, ki ſzéllyeljárt jól tévén; és mindeneket kic ördőg hatalma alatt vóltanac, meggyógyitván,
39 mert Iſten vala ő vele. Mellyeknec, mind à mellyeket az Judéánac tartományába, mind Jeruſálembe czelekedett, mis bi-
40 zonſági vagyunc: kit megőlénec felfeſzitvén az fára. Ezt az Iſten feltámaſztá harmad napon, és azt mivelte hogy megje-
41 lennyéc nyilván. Nem mind az egéſz kőſſégnec, hanem az bizonſagoknac kiket ő az előtt válaſztott vala, tudnillic mi nékűnc, kic őttűnc és ittunc ő vele, minekutánna feltámadott az halálból. Megparan-
42 czolta pedig mi nékűnc, hogy hirdetnőc és bizonságot tennünc à népnec,hogy ő az, à kit Iſten elrendelt, hogy élőknec és hóltaknac birája lenne. Erről miud az Propnétákis bizonſagot tésznec, hogy bűnec boczánattyát veſzi az ő neve által minden à ki hiſzen
43 ő benne.
44 Mikor ec még ez igéket ſzóllaná az ſzent Péter,ſzálla az ſzent Lélec mind azokra
45 az kic halgattyác vala ez beſzédet. Az hivec pedig az kic az Sidóc közzül valánac, és az Péterrel oda mentec vala: elálmélkodánac azon, hogy az pogányokrais kitőltetett
46 vólna az ſzent lélec ajándéka. Mert hallyác vala,hogy kiülömbőző nyelveken ſzólnának és magaſztalnác az Iſtent: Akkor felele Péter:
47 [d] Valyon megulthattyác valaki az vizer, hogy ezec meg ne kereſztelkedgyenec,
48 kic az ſzent lelket vőttéc miképpen miis? Es paranczolá hogy megkereſztelkednénec az Uinac nevébe: Kéréc pedig őtet hogy egynehány napon náloc maradna.

XI. Réſz.

Peter Corneliuſnak való dolgya felől magát méti, czelekedetinec okát adgya. Barnalas Pallal Jeruſalemben megyen, holott az tanitványoc legelőſzer Kereſztyéneknec neveztettec: Agabus az kővetkezendő elhſegről jövendőt mond.

1 Meghallác pedig az Apoſtaloc és az atyafiac, kic valánac Judeában, hogy az pogányokis bévőttéc vólna az Iſtennec be-
2 ſzédet. Mikoron azért felment vólna Péter Jeruſálembe, vetekedénec ő véle à kic az Si-
3 dóc közzül valánac. Ezt mondván: Az kórnyűlmetéletlen pogányokhoz mentél, és
4 vélec eggyűt őtél. Elkezdvén pedig Péter, mindeneket megbeſzélle nékiec réd ízerint.
5 Mert én *úgy mond* Joppéban imádkozó vala,és énlatéc látám mikor elménében elragadtattam vólna, hogy egy edeny ſzálnale, mint egy nagy lepedő négy ſzegeleinél fogva felkőttetvén,mellyet az égből boczátnac
6 vala le,és ſzinte én hozzám ſzálla. Mellyre mikor ſzemeimet függeztettem vólna, látéc abban négylábú állatokat,vadakat,má-
7 ſzó állatokat,és égi madarakat. Hallée pedig ſzótis, mélly azt mondgya vala nékem:
8 Kelly fel Péter,őllyed és egyél. En pedig mődéc: Nem éſzem URā. Mert ſoha ſemi kőzönſéges és tiſztátalan nē ment az én ſzám-
9 ba. Felele nékem másodſzor à ſzózat az égből: Az mit Iſten tiſztává tőtt,te ne módgad
10 tiſztátalannac. Es ez hárőſzor lőtt, és iſmét mind azoc viſzſza felvonattatánac az égbe.
11 Ackor imé azonnal három férfiac érkezénec az én házamba, az melyben valéc, kic Céſareából küldettec vólt ēn hozzám.
12 Monda pedig nékem à *ſzent* Lélec, hogy ſzembe lennēc vélec minden kételkedéſnélkül: Ez hat atyafiakis pedig eljővénec én velem; Es bémenénec egy ember házába.
13 Ki megbeſzélle mi nékűnc, mi módon látott vólna Angyalt az ő házába, ki eleibe állot vólna,és azt mondta vólna néki: küldgy valakiket Joppéba,és hivaſſad az Simont ki-
14 nec vezetéc neve Péter. Ki megmődgya néked azokat à mellyec által megtartáſsál mīd
15 te magad,mind házad népe. Es mikor elkezdettem vólna az ſzóláſt,az ſzent Lélec ſzálla ő reájoc, † miképpen mi reánkis előſzer. † *Sup.2.4.*
16 Megemlekezém pedig az URnac amaz módáſáról mikor azt mondaná: * Az János kereſztelt vizzel, de ti kereſzteltettec ſzent lé-
17 leckel. Mivelhogy azért haſonló ajándékát adta az Iſten nékiec mint mi nékűnc, minekutánna hittűnc vólna az Ur Jeſus Chriſtusban,én miczoda vóltam hogy az Iſtent tilthatnám? Ezeket minekutánna hallottác
18 vólna, megczendeſedénec és dicsőtéc az Iſtent, mondván: Bizony tehát az Iſten az pogányoknakis adott megtéréſt az életre.
19 Azoc pedig az kic eloſzlottanac vala az háboruſág miatt, melly az *ſzent* Istvánért támadott vala, † jutánac Phéniciaba, † *Sup.8.1.* Cyprusba, és Antiochiába, ſenkinec nem prédikálván az Iſten igéjét, hanem czac
20 az Sidóknac. Némellyec pedig ő közzülőc kic Cyprusból és Cyrenéből

* *Matth.3.11. Marc.1.18. Luc.3.16. Joa.1.17. Actor.1.5. Inf.19.4.*

[b] *Az Evangeliomnac ſummajat foglallya beſzent Peter, hogy tudnillic, Chriſtus eljövé az atyaſnac igeretiſzerint, megjelentette magát nagy Iſteni erőc által, és azutan a mi válságunkert meghalt feltamadot, hogy minden valaki ő benne hiſzen bűneinec boczánattyát vegye.*
* *Luc.4.14.*

[c] *Az mit az Egyházi tanitomondaz Iſten igejéből azt az Iſtől lőtt az hiveſſegben erősſiti.*

[d] *Az kereſztség nem teſzen ſzétellenkezőt az mi előtt igēnket confirmállya.*

valóc valánac, mikor Antiochiába mentec vólna, ſzólánac az Gőrőgöknec, az UR Jeſuſt hirdetvén. 21 Az URnac keze vólt pedig vélec, és az hivőknec nagy ſokaſágoc tére meg az Urhoz. 22 Elméne pedig ez hir az Jeruſálembéli gyülekezetbe; elküldéc azért Barnabáſt hogy menne ſzinte Antiochiába. 23 Ki mikor oda jutott vólna, és látta vólna az Iſtennec kegyelmeſſégét, őrvendeze, és inte mindeneket, hogy álhatatos ſzivel megmaradnának az Urban. Mert jámbor férfiu vala *à Barnabas*, és tellyes vala ſzent Léleckel és hittel, és nagy ſokaſág adá magát az UR mellé. 24 Elméne pedig az Barnabas Tarſusba, hogy megkereſné Saulusſt, és mikor megtalálta vólna, vi- 25 ve Antiochiába. 26 Es egéſz eſztendeig forgolodtac ott az gyülekezetben, és tanitottác az ſokaſágot: Es az tanitványoc legelő ſzer Antiochiába nevezteténec Kereztyéneknec. 27 Az táyban ménének Jerusálemből Antiochiába Prophétác. 28 Es eggyic azoc közzül felkelvén, kinec Agabus vala neve, megjelente *ſzent* Lélec által, hogy az egéſz föld kerekſégében nagy éhség lenne, melly meg is lőn az Claudius Czászáridejében. 29 Az tanitványoc pedig eggyenként, az mint kinéckinec értéke vala, elvégezéc hogy valami ſegſéget küldenének 30 az Judéában lakozó atyafiaknac. Mellyet megis czelekedének, küldvén *alamiſnát* az [a] Vénekhőz. az Barnabas és Saulus által.

Nota.

† *Inf.* 12. 25.
a *Seniorokhoz.*

XII. Réſz.

Jacab az Janos atyafia megőletic, Peter tőmlőtzbe vettetic; onnèt egy Angyal által kihozatic. Herodes az Angyaltol megczapdoſtatic. Az Gyülekezetnec állapattya Jeruſalemben: Barnabás és Saulus iſmét Antiochiába mennec.

[a] *Az anya ſzét Egyházra haborúſágot boczát Iſten.*

1 ACkor [a] az időben az Herodes király kezde kegyetlenkedni némellyec elől, kic az Kereſztyéni gyülekezetekből 2 valánac. Megőlé pedig az Jacabot, az Jánoſnac attyafiát fegyverrel.

[b] *Az kegyet lenec az emberek nec kedveket kereſic, az hiveknec vérecckel.*

3 ES [b] mikor látná hogy kedves dolgot czelekednéc az Sidóknac, az Pétertis megfogá: vala pedig ackor pogáczás innep. 4 Kit megfogván az tőmlőtzbe vete, adván őtet tizenhat vitézec kezébe, hogy őtet megőrizném, akarván őtet az népnec kihozni az 5 huſvét után. [c] Az Pétert azért őrizic vala az fogságban, az gyülekezet pedig ſzűntelen könyőrög vala az Iſtennec ő érőtte.

[c] *Az kőſſegna hizelkedeſénec példaja.*

6 Mikor pedig az Herodes őtet ki akarná hozni, az étzaka aluſzic vala Péter, két vitéz közőtt két vas lantzval megkőtőztetvén, és az őrizőc az aytó előtt őrizic vala az 7 tőmlőtzőt. Es imé az URnac Angyala eljőve, és az tőmlőtzben lőn világoſſág, és az Péternec óldalát taſzigálván felkőlté őtet, mondván: Kelly fel hamar, és leeſſénec 8 az láncznac az ő kezeitől. Es monda néki az Angyal, övedezd bé magadat, és vond fel ſarudat; Es úgy czelekedéc, és monda néki: vedd reád felső ruhádat, és kövéſs engemet. 9 Azért kimenvén Péter kőveti vala őtet, és nem tudgya vala hogy valóſágos dolog vólna az mit az Angyal czelekeſzic vala, hanem 10 azt alittya vala hogy *valami* látáſt látna. Mikor pedig általmentec vólna az első és máſodic ſtráſán, jutánac az vas kapuhoz, melly az városba viſzen, melly ő maga megnyilécnékic; és kimenvén egy utzán elméneénec, 11 és azonnal elméne az Angyal ő tőle. Es Péter magát megeſzmelvén, monda: Moſt valóba látom hogy az UR boczátta el az ő Angyalát, és megizabaditott engem az Herodes kezéből, és attól az mit az Sidóc én 12 felőlem várnac vala. [d] Es ez dologról gondolkodván, méne az Máriának, ſzent Jánoſnac annyának házába, ki Marcuſnac nevezteticvala, holott ſokan valának és könyőrőgnec vala. 13 Es mikor Péter zőrgetett vólna az tornátznac aytaján, kifutamodéc egy étzakais ſzaRhode nevő leánzó hogy halgatná. 14 Ki megiſmérvén az Péter ſzavát, örömébe nẽ nyitá meg az tornátz aytaját, hanem béfutván megmondá hogy az Péter állana az ay- 15 tó elott. Azoc pedig mondánac, elveſzett néked eſzed. Az pedig eskűſzic vala hogy úgy vólna. Azoc pedig azt mondgyác 16 vala hogy az Péter Angyala vólna. Az Péter pedig ſzűnetlen zőrget vala. Mikor azért megnyitottác vólna, látác őtet, és elál- 17 mélkodanac. Es mikor kézzel intett vólna hogy halgatnának, megbeſzéllé mimódon hozta vólna ki az Iſten őtet az tőmlőtzből. Es monda: Adgyátoc tudára az Jacabnac, és az atyafiaknac. Es kimenvén, máſová méne onnét.

[d] *Mikor nem engedtetic az nappali gyülekezet, innet bizonyitatic hogy éjzakais ſzabadgyülekezetnec lenni.*

18 ES minekutánna megvirradot vólna, nagy háboruság támada az vitézec közőtt azon, miczoda eſett vólna Péteren. 19 Az Herodes pedig mikor Pétert előkérte vólna, és nem találtác vólna, az őrizőkre tőrvént látatván parãczolá hogy à kénra vinnéc őket, Es mikor Judéából Céſaréába ment vólna ot lakozéc. 20 Az Herodes pedig gonoſz ſzándéckal vala az Tyrus és Sidon városbéliekhőz: De azoc egyenlő akaratból jővénec ő hozzája, és a Blaſtuſt eláltatván, ki à királnac titkoſa vala kérnec vala békeſéget, mivelhogy az ő tartományoc, à király tartományából ráplálnatic 21 vala. Egy bizonyos napon pedig az Herodes az ő királyi ruhájában felöltözvén, és az ő 22 ſzékiben ülvén ſzól vala à kőſſégnec. [c] Az kőſſég pedig kiált vala: Iſten ſzava ez, nem 23 emberé. [f] Azonnal pedig megczapdosá őtet az URnac Angyala, mivelhogy nẽ adott vólna dicsőſéget az Iſteñec, és mineku- ſáa az

[c] *Az kőſſegna hizelkedeſénec példaja.*

[f] *Az Iſten ellenec áll az kevelyekhez, és az ő haszanac ellenségit elveſzti.*

az fergektűl megeméſztetett vólna, meghala.

24 AZ Iſtennec beſzédé pedig nevekedic vala, és ſzaporodic vala.

25 AZ Barnabas pedig és Saulus Jeruſálemből megtérénec *Antiochiába*, az ő ſzolgálattyokat elvéltvén, és melléjec vővéc *Jánoſt kinec vezetéc neve Marcus vala.*

XIII. Réſz.

Palt és Barnabaſt áſz. Leléc maganac kivalaſztattya: Paphusba Elimas Magus megvakitatic. Innét az Piſidiai Antiochiaban menvén, prédikállyác az Evangeliomat, kinec az Sidoc iregyſegből ellenemődnac. Az poganyoc hiſznec. Pal haborgattatic, &c.

1 VAlánac[a] pedig az Antiochiabéli gyülekezetben valami Prophétác és Doctoroc, Barnabás és Simeon, ki hivattatic vala Nigernec, és Cyrenebéli Lucius és Manahen ki az Herodes Tetrachával eggyűt
2 nevelteteť vala, és az Saulus. Mikoron azért azoc ſzólgálnának az URnac és ſzenvedtetnéc magokat, monda az ſzent lélec: Válaſzſzátoc el nékem az Barnabáſt és az Sauluſt, az munkára melyre én őket hivtam.
3 Ackor azért mikor böytoltec és imadkoztac vólna, és az ő kezeket † reájoc vetettéc vólna elboczátác őket. [b] Oek annakokáért
4 mikoron kiboczáttattac vólna az ſzent Lélektől ménénec Seleuciába, és onnat evezénec Cyprusba.
5 ES mikor Salamin varosba jutottac vólna, hirdetéc az Iſten beſzédét az Sidóknac Synagogájokban, az jánoſis pedig vélec vala és ſzólgál vala nékiec.
6 ES eljárván az ſzigetet mind Paphuſig, találkozánac egy ördőnges hamis Prophétára, ki Sidó vala, kinec Barjeſus vala ne-
7 ve. Ki az Sergius Pál mellet az ſzigetnec tiſztartója mellet vala, ki eſzes ember vala. Ez hozzája hivatván Barnabáſt és Sauluſt,
8 kévánā hallani az Iſtennec beſzédét. Az ördőngős Elymas pedig (mert annyit téſzen az ő neve) ellenkezic vala vélec akarván elhaytani az tiſztartót az *igaz* tudomány mel-
9 ſől. Az Saulus pedig (ki Palnakis mondatic) megtelvén ſzent Leleckel, ſzemeit reá vet-
10 vén. [c] Monda néki: O te minden álnokſággal és gonoſz czelekedettel tellyes, ördőgnec fia, minden igaſſágnac ellenſége, nem ſzűnőlé meg az Iſtennec igaz útait elfordí-
11 tani? Moſtan azért imé az URnac keze ellened *léſzen* és vac léſſz nem látod az napot ideig: Es azonnal eſée ő reá hályog és ſetét-
12 ſég, és kerengvén kereſi vala vezetot. Ackor az tiſztartó mikor látta vólna á dolgot, hűn ala lalmélkodván az URnac tudományán.
13 ELménven pedig Paphuſból ez Pál és á kic vele valának, Pamphyliának, Perga nevő

a *Pal Apaſtal és Barnabas valaztatnac az poganyoc közőt valo Apaſtalſágra.*

† *Inf.14.26.*
b *Pal Apaſtal az ő társaival egybe Cypruſt megholdoltattya, az Evangeliomalá.*

c *Pal Apaſtal megbűnteti az Barjeſuſt teſti vakſággal.*

városába ménénec: Az János pedig † elmén-
14 vén tőlőc, megtére Jeruſálembe. Oek pedig mikor Pergából kimentec vólna, ménénec Antiochiába Piſidiának városába, és bémenvén ſzombat napon az Synagogába, le-
15 ülénec. Az törvénnec pedig és Prophétác iráſának olvaſáſſa után küldénec á Synagogának előtte járói ő hozzájoc ezt mondván: A tyámfiai férfiac, ha vagyon valami intőbeſzédetec az kőſſéghőz, ſzóliyatoc.
16 [d] Mikor felkőlt volna azért Pál, kezével intvén hogy halgatnának, monda: Izraelnec férfiai, és kic
17 féltec az Iſtent, hallyátoc meg. Ez Izrael nemzetſégének Iſtene válaſztotta az mi atyáinkat, és ez nemzetſéget * méltoſágoſsá tővé, mikor Egyptumba jövevénycc volnának, és onnét kihozá őket hatalmas † karjának általa. Es kózel negyven eſztendeig
18 tűrte az ő erkőlczőket á puſztába. Es mi-
19 nekutánna hét nemzetſéget tőrlőt vólna el az Chanaan földén, azoknac földőket ſors
20 vetés által * eloſztá. Es azután úgymint † négyſzáz őtven eſztendeig, adott nékiec bi-
21 rákat, mind az Samuel Prophétáiglan. Annakutánna királt † kérénec, és * adá nékiec az Sault az Cis fiát, Benjamin nemzetéből
22 való férfiat, negyven eſztendeig. Es azt megvetvén, támaſztá nékiec az David királt, kiről bizonſágot tévén azt mondotta: † Találtam ſzivem ſzerent való férfiát, ki
23 minden akaratomat véghőz viſzi. Ennec * magvából támaztotta Iſten Izraelnec, az ő
24 igéreti ſzerint az ſzabaditó Jeſuſt. [e] Minekutánna predikállotta vólna *keréſztelő* János † ő előtte az penitenciának kereſztſégét Izraelnec Mikoron pedig el akará végezni
25 János az ő tiſztit, azt módotta: * Kinec állítoc engemet? Nem én vagyoc á Chriſtus, hanem imé én utánnam jő, kinec nem vól-
26 [f] néc méltó mególdani ſaruját. A tyámfiai férfiac, Abraham nemzetinec fiai, és kic ti
27 kőztetec félic az Iſtent, ez idvőſſégnec beſzéde néktec küldetett. MErt az kic lakoznac vala Jeruſalemben,
és azoknac fejei, mikoron ezt nem eſmérnéc, őtet kárhoztatván, az Prophétáknac ſzavokat mellyeket minden ſzombaton
28 olvaſnac, bé töltőttéc. Es † ſemmi halálra való okot nem találván *ő benne*, kéréc Pi-
29 latuſt hogy megőlettetnéc. [g] Miker pedig mindeneket elvégeztec vólna, á mellyec ő
felőle megirattac vala, az fáról levévén, helyheztéc az koporſóba. [h] Az Iſten pedig
31 feltámaſztá őtet az halálból. Ki ſoc napokon † mégláttatéc azoktól, kic eggyűt jőtec vala fel ő véle Galileából Jeruſalembe,
32 és néki bizonſági az kőſſég közőtt. Mis hirdettyűc nékiec hogy az az igéreteť,
mellyet tőtt az aryákiac, az Iſten betőltötte
te azoknac fiainac, az az, minékűnc, mi-
33 velhogy az Jeſuſt felámaſztotta. Mint az † *másodic* Sóltárbais megvagyon irván: † En

Inf.15.38.

d *Pal Apaſtal előſzámlálya az iſtennec jo téteményit izrel-ityeckel velt az Israelhőz, kifelkőlt volna azért Pál, kezével intvén hogy válképpen pedig hozzy az ſzabaditot elboczątna.*

Exod.1.1.
† *Exod. 13.16.*
* *Joſue. 14 2.*
† *1.Sam.8.5.*
* *1. Sam.10.*
† *1.Sam. 13.14.*
Pſal.89.20.
† *Eſa.11.1.*

e *Az kereſztelő Janos bizonſágával bizonyitya, hogy á David magvabol ſzármazando Meſſias az Jeſus.*

* *Malach.3.1.*
Matth. 3.1, és 11.10.
Marc.1.2.
† *Matth.3,11.*
Marc.1.7.
Luc 3.16.
Joh.1.20.

f *Az mondgya hogy az Sidoknac igertetet az Chriſtus.*

* *Matth.27.22*
Marc.15.13.
Luc.23.22.
Johan.19.6.

g *Valamit á Prophétác az Meſſias felől mondottac, mind azzc az Jeſuſon betőltec.*

h *Noha meg őlettetet Jeſus, de az utan feltec vala fel.*

tamadot.

* *Matth.28.6.*
Marc.16.6.
Luc.24.7.
Joh.20.19.

† *Pſal.2.7.*
Iſa.55.5.

fiam vagy te ez mai napon ſzültelec én tégedet. 34 † Hogy pedig feltámaſztotta őtet halálból, és hogy többé meg nem hal, arról azt mondotta: Az † Dávidnac tört igeretimet 35 erőſſecké téſzem ti néktec. Azért mondgya máſutt is: * Nem engeded hogy à te ſzented megrothadgyon. 36 Mert az Dávid minekutánna az ő idejébe ſzólgált vólna az Iſtennec, † elalutt, és ment az ő attyahoz és megrothadott. 37 De à kit Iſten feltámaſztott, meg nem rothadott. 38 k Azért légyen néktec tudtotokra, atyámfiai, hogy ez által hirdettetic néktec az bünnec boczánattya. 39 Es mindenekből, à mellyekből à Moſes törvénye által meg nem igazíttathattatoc, ez által, minden az ki hiſzen megigazul. 40 Meglátſátoc azért hogy raytatoc ne eſſék, az mit 41 az Prophétác megmondottac: * Megátkozyátoc l ti Iſten utálóc, és czudálkodni ſzálmélkodni fogtoc, mert én az ti időtökben olly dolgot czelekeſzem, mellyet nem hiſztec ha más mondand néktec.

42 m ES minekutánna kimentenec volna az Sidóc Synagogájokból, kéréc az pogányoc, hogy az kövekezendő ſzombaton 43 predikálnác nékiec ezen beſzédeket. Es mikor elofztlott vólna az gyülés, ſokan az Sidóc közzül, és Iſten félő proſelytuſoc közzul követéc Pált és Barnabáſt, kic ſzólván azoknac, kéric vala őket hogy meginaradnának az Iſtennec kegyelmében. Az 44 máſic ſzombaton, mayd mind az egéſz város egybe gyüle az Iſten igejének halgatáſára. 45 n Es mikor az ſokaſágot láttac vólna az Sidóc, bécſelénec irégyſséggel, és ellene mondanac vala azoknac a mellyeket az Pál mond vala; ellenkezvén és káromláſt ſzólván. 46 Ackor nagy bátorſaggal, Pál és Barnabás mondanac: † Ti néktec kellet elől ſzer az Iſtennec igéjét hirdetnűnc, de mivelhogy megvetitec azt, és magatokat meltatlanoknac itélitec az őrőc élettre, imé az pogányoc 47 közzé megyűnc. Mert igy paranczolta nékűnc az UR: Azért válaſztottalac *úgy mond* tégedet, * hogy légy à pogányoknac világoſsága, hogy légy idvoſségekre az emberekneс, mind à földnec végéig. 48 Az pogányoc pedig ezeket halván orvendezénec, és magaſztalyác vala az Iſtennec beſzédet: o Es valakic az őrőc élettre válaſztattac vala- 49 lánac, hivénec. Predikáltatic vala pedig az Iſtennec beſzéde abban mind az egéſz 50 tartománban. Az Sidóc pedig felinditác az Iſten félő és tiſztéſségbéli aſzſzonyi állatokat, és az városſnac elein, és támaſztának háborúſágot Pál ellen, és Barnabás ellen; és 51 kiuzéc őket az ő határokból. Azoc pedig az ő lábokna porát † lerázván azokra, el- 52 menénec Iconiumba. P A tanitványoc pedig örőmmel és ſzent Léleckel bételnec vala.

***

Jézus Chriſtus fel-nem támadot volna ezen volna Iſtennec fia, és az Dávidnak tört ſzövetſége nem volna erős.
† *Eſa.55.3.*
* *Pſal.16.10. Sup.2.31.*
† *1.Reg.2.10. Sup.2.29.*
k *Iſten azért boczátta az Chriſtuſt hogy az kic à törvénnec altala karhoztatnac, azokat bűnnec boczanattyaval, megajandékozna.*
* *Abac.1.5.*
l *Az Iſtennec jótetemenyi viſzedelmekre vadnac azoknak kic megutállyác azokat.*
m *Az pogunyoc meghaladgyác az Sidokat az Iſten országanac kereſéjében.*
n *Az Evangeliũ némellyeknec életnec illattya, némelleknec tudniliccaz hitetleneknec halalnac illattya. 2. Cor.2. v.16*
† *Matth.10.6.*
* *Eſa.49.6.*
o *Ezec az valaſztottaké az igaz hit.*
† *Matth.10 14. Marc.6.11. Luc.9.5. Inf.18.6.*

P *Az Iſtent meg nem tudtotya ez világnac hitetlenſége, hogy magának nem ſzerezne népet.*

XIIII. Rész

Pál és Barnabás Iconiumbol ki-vetteténec. Lyſtraban Pálnac, ſánczt nagy eggyüttes-ségéből gyógyitya az némec kezdet adnac azt. Jupiternec Pálot, Barnabot tartyác. Sidot tanitásából megkö vezetik, kövenen fokozyülekezetekei elſzarván, megtérnec Antiochiaban.

1 TÖrtenec pedig Iconiumban, hogy mind eggyütt mennenec bé az Sidóc Synagogájokba, és predikállanánac, ugy annyira hogy mind Sidóc mind Görögöc ſokan hinnénec, 2 Az kic pedig az Sidóc kőzzul nem hivénec, felinditác és megharagitác az pogányoknac elméjeket az atyafiac ellen. 3 Azért ſoc ideig lakánac ott ſzabadon predikálván, bizvan Iſtenbe, ki † bizonſagotteſzen vala az ő kegyelmeſségénec beſzédéről: és adgya vala hogy jelec és czudác lennénec az ő kezec által. 4 Meghaſonlác azért az városnac ſokaſága: E. némellyec az Sidóc mellet némellyec az Apaſtaloc mellet 5 valánac. Mikoron pedig az pogányoc és Sidóc egybezendultenec vólna mind az fő népeckel egybe, hogy boſzſzúſaggal illetnéc, 6 és megköveznéc őket, Ez dolgot megértvén, elfutánac Lycaoniának városába, 7 Lyſtraba, Derbébe, és az környül való tartománba. 4 Es ot predikállyác vala az Evangliomot.

† *Marc.16.20.*

9 LYſtrában pedig úll vala egy ember, kinec lábai erőtelenec valánac, ki az ő annyánac méhetől fogva ſánta vólt, és ſoha nem 9 járt. Ez halá az Pál tanitáſát, ki mikor ſzemeit reá ſuggeztette vólna, és látta vólna hogy hinné meggyógyúlác.

10 Monda nagy felſzóval: Ally fel az te lábaidra egyenc[illegible]. Ackor az, midőn felſzökőt vólna, járt vala. 11 a Az ſokaſág pedig mikor látta vólna az mit Pál czelekedet vala, *regi meſterſége* felkiáltánac Lycaoniai nyelven, mondván: *ezé vagyon, hogy* az Iſtenec jöttec mi hozzánc emberi ábrázat 12 ban. Es hijac vala Barnabáſt Jupiternec Pált *gói vagy az.* Mercuriuſnac, mert ő vala à beſzedben elől 13 járó. Az Jupiternec pedig Papja mely *Jupiter veſztegeſſenec, nec temploma* az ő városoc előt helhezteteti vala, mikor koſzorúckal megékeſitetet bikát *gyanánt imádhaytot* vólna à Templũ tornátzába, akar va- *tuſſanac.*

a *Az ördögnec imadas az mikor az Iſtenec akarmely vagy ſzenteinec tulaydonitsyuk az imadaſnac tiſztelettis.*

14 laà kőſségel áldozni *nékiec.* Mellyot mikor hallottác vólna az Apaſtaloc, Pál és Barnabás, az ő köntöſöket megſzaggatván, à kől- b *Balvany*
15 ſég közze futamodánac, kiáltván: b Es ezt mondván: Férfiac miért miveltec ezt? mi is emberec vagyunc, és ollyá indulatoc vadnac benűünc, minemőc ti bennetec, kic azt hirdettyúc, hogy ez illyen hitván dólgokat elhagyván megtérjetec amaz élő igaz Iſtenhez, ki * teremtette à meñyet, a földet, à tengert, 16 és mind azokbã való állatokat. Es az elmúlt időkben, † engedte mind az pogányokat él- 17 ni az ő akarattyoc ſzerint. Jóllehet nẽ had ta ő magát tanubizonſágnélkűl leñi mikor

Apoc.14.7.
† *Pſal. 81,13*

sudn

tudniillie mi velünc jól tőtt, adván menyből eſſőr, és termő időket, és bétőltvén eledel-
18 lel, és örömmel az mi ſziveinket. Es ezeket mondván: nehezen czendeſitéc meg az
19 ſokaságot, hogy nékie ne áldoznéc. [c] Jővénec pedig valami Sidóc Antiochiából és Iconiumból, kic az kőſſéget eláltatván, az
20 Pált * megkővezvén az városból kivonác, azt alitván hogy meghólt vólna. De mikor kőrnyűlvőttéc vólna őtet à tanitványoc, felkele és béméne az városba, és másod napon elméne Derbébe à Barnabáſſal.
21 ES mikor annac az városnac hirdettéc vólna az Evangeliomot, és ſokakat tanitottac vólna, megtérénec Lyſtrába, Iconiumba, és Antiochiába. [d] Az Apaſtaloknac
22 elméjeket erősitvén, és intvén hogy megmaradnánac az hitben, és azt mondván: hogyſoc háboruſágoc által kellene nékünc
23 az Iſten orſzágába mennünc. [e] Es mikor minden Gyülekezetekbe válaſztottác vólna Seniorokat, és imádkoztanac vólna bőytőléſeckel egybe, ajánlác őket az Iſtennec
24 à kiben hittenec vala. Es Piſidia tartományát eljárván, ménénec Pamphyliába. Es
25 Pergába minekutánna hirdettec vólna az igét, ménénec Attalia városába. Es onnac elevezénec Antiochiába, à honnét őket az Iſtennec kegyelmeſſégére biztác vala, az
26 dologra melyet elvégeztec vala. Es mikoroda jutottac vólna és az Gyulekezetet egybe hivtác vólna, megbeſzéléc melly
27 nagy dólgokat czelekedett vólna az Iſten ő általoc, és hog' az pogányoknac kaput nyitott vólna az hitre. Es lakánac ott ſoc ideig az tanitványockal.

[c] *Az ördög mikor igen megſzoritatic dikőskődic, de ezec hijaba dikőskődic még mikor diczalmaſnac latt at nékis.*
† 2. Cor. 11. 25.

[d] *Az Egyházi ſzolgaknac tiſztec nem az tanitas czac hanē hogy kic az tudomant kérőttéc azokat eröſſitséc és à kereſzt hordozashoz kéſzitséc.*
[e] *Az Apaſtaloc biznac az gyülekezeteket kiválképpen valo paſztorokra, kiket az kőſſeggel egyenlő akaratbol válaſztanac.*

XV. Réſz.

Az Antiochiabéliecnec némellyec az törvénnec igáját nyakokba vetni akarják, az Apaſtaloc Conciliumban gyülvén Jeruſalemben erről tanáczkoznac, es mit kellyen czelekedni, levél által megjelentic. Pal Barnabáſtol elválván az Aſiai Gyülekezeteket meglátogattya.

1 NEmellyec pedig kic Judéából jőttenec vala, illyen módon tanittyác vala az atyaſiakat: † Ha kőrnyűl nem metélkedtec à Moſeſnec rendtartáſa ſzerint,
2 nem idvőzülhettec. [a] Mikoron azért Pálnac és Barnabáſnac, nagy háboruſágoc és vetekedéſec lőtt vólna azoc ellen, végezéc azt hogy felmenjénec Pál és Barnabas, és némellyec azoc kőzzűl az Apaſtalokhoz, és Seniorokhoz Jeruſalembe, ez kérdés felől.
3 Es mikor az gyulekezet elkéſérte vólna őket, eljárác Phéniciát és Samariát, beſzélvén az pogányoknac megtéréſeket, és az atyaſiaknac nagy őrőmet mondanac vala.
4 Es mikoron Jeruſalembe jutottac vólna, az Gyülekezet, az Apaſtaloc, és az Senioroc őrómmel fogadác őket, és beſzéllic vala, az
5 Iſten melly nagy dolgokat czelekedett vólna ő általoc. De némellyec *úgy mond* kic az Phariſéuſoknác ſzerzetec kőzzűl hittenec, támadtac ollyac, kic azt *mongyác* hogy *à pogányokat* kőrnyűi kellene metélni, és
6 Moſes törvényét megtartsác. [b] Egybe gyűlénec azért az Apaſtaloc, és az Senioroc, hogy ez dolog felől végeznénec.
7 [c] Es mikor ſoc vetekedés lőtt vólna, felkelvén Péter monda nékiec: Atyámfiai férfiac: Jól tudgyátoc hogy az Iſten mi kőzzűlünc engemet ez előtt † elválaſztott, hogy a pogányoc az én ſzámból hallanác az Evangeliomot, és hinnénec.
8 Es az Iſten ki az ſziveket tudgya, bizőságot tőtt ez dologról, mert nékiec ſzent Lelket adott, mint mi
9 nékünc. Es ſemmi külőmbséget nem tőtt mi kőztünc, és azoc kőzőt, megtiſztitván a-
10 zoknac ſziveket hit által. [d] Moſtan annakokáért, miért kisértitec az Iſtent, az tanitványoc nyakába olly † igát vetvén, mellyet ſem az mi atyáinc, ſem mi el nē hordozhattűc? Sőt inkáb az Ur Jeſus Chriſtuſnac ke-
11 gyelme által hiſzűc hogy megtartatunc, miképpē azokis.
12 Veſzteg és lón azért mind az ſokaság kőzőtt, és halgattyác vala Pált és Barnabáſt, kic azt beſzéllic vala, melly nagy jeleket és czudákat tőtt vólna Iſten ő
13 általoc az pogányoc kőzőtt. Es minekután-
14 satoc meg az én ſzómat: [e] Az Simeō megbeſzéllé, mimódon előſzer az Iſten megtekintetté vólna az pogányokat, hogy azoc
15 kőzzűl népet válaſztaná ő magának. Es ezzel eggyeznec az Prophétáknac mondá-
16 ſoc, mint meg vagyon irva: * Az után *úgy mond* megtérec, és az Dávidnac leomlott ſátorát megépitem, és annac romláſit megujitom, és iſmét felállatom azt.
17 Hogy az zenittya ſzent embernec maradéki megkereſſéc az URat, és mind az pogányokis, mellyec Iſten nevéről nevezettetnec, azt mondgya az UR:
18 az ki mind ezeket czelekeſzi. Tudgya az Iſten *az kőrnyűl metélkedeſre kennakokáért* én azt mondom, hogy nem kell
19 őröktül fogva, minden ő czelekedetit. Annakokáért én azt mondom, hogy nem kell azokat meghábortani, ſá kic az pogányoc
20 kőzzűl megtérnec az URhoz. Hanē hogy irjunc azoknac, hogy à bálványoknac ſzennyétől, az paráznaságról, az fúlva
21 magokatt. [g] Mert vadnac Moſeſnec *ſzólſenec à Moſes* ſzombatonként az ő beſzédét olvaſſák.

† *Gal. 5. 1.*

[a] *Haboruság támad az Eccleſiaban az Chriſtus rőſzéről, tudniillic, ha az Chriſtus igaſága által idvőzőll, ůnc, vagy az törvénnec megtartáſa által.*

[b] *Az Apaſtaloc első Conciliuma Jeruſalemben, az tevelgő tunemanyoknac meghamiſſitanac ſara, melyben emberec meghalván mind az kétſélt, diſputalnac az Apaſtaloc, az Iſten à pogany népeknec hivatalokban megmutatta hogy azokat idvőzitseni akarja hit altal az törvény Ceremoniai nélkűl.*
† *Sup. 10. 20. es 11 s.*

[c] *Szent Peter az Ceremoniákrol az Iſten törvenyére nyére menven, megnőgya hogy ha az törvenyna veſztegleteſſégben lőttec vólna, felele az Jacab, mondván: Férfiac atyámfiai, halgaſſatoc meg az én ſzómat: Az Simeō megbeſzéllé, mimódon előſzer az Iſten megtekintetté vólna az pogányokat, hogy azoc közzűl népet válaſztaná ő magának. Es ezzel eggyeznec az Prophétáknac mondáſoc, mint meg vagyon irva:*
† *Matth. 23. 4.*

[d] *Az pogány népeknec hivatalokat irásból bizonyitia.*

[e] *Az zenittya ſzent Jacab.*
* *Amos. 9. 11.*

[f] *Hogy tudniillie az kőrnyűl metelkedeſre kennakokáert én azt mondom, hogy nem kell ſzeritetnénec.*

[g] *Ez mondáſſal azokat meghábortani, ſá kic az pogányoc közzul megtérnec az URhoz. Hanē hogy irjunc azoknac, hogy à bálványoknac ſzennyétől, az paráznaságról, az fúlva Jacab, miert nē kell hogy mindenkor ſzombatonként az ő beſzédét olvaſſák.*

Ceremoniai, tudniillic, nem valnac az Moſes törvényénec predikállei Azert inti az gyülekezetet hogy az pogányoknac erőtlenségeket meggondolvan, ne haborgaſſác őket: és ſemmi igat vagy terhet reajoc ne veſſenec, hanem ezzel hogy megtartoztaſſác magokat azoktul, à mellyek: ő ut végeznec, az Sidoc kedvejert, kic à Moſes Ceremoniahoz ſzokttac vala, mig. tudniillic, mind à Sidoc mind az pogányoc megértenéc a Kereſztyéni ſzabadságot, &c.

gai, regi időtűl fogva minden városokbá, kic az ő tudományát hirdeſſéc, mivelhogy az Synagogákban minden ſzombaton olvaſnac *az ő irásait.* Ackor tettzéc az Apaſtaloknac, az Senioroknac, mind az egéſz gyülekezettel egybe, hogy közzulóc választott embereket, küldgyenec Antiochiába Pállal és Barnabáſſal, tudnillic Judáſt, ki vezetéc nevéről Barſabáſnac neveztetic, és Silat, kic az atyafiac között főc valának. Es hogy azoc által ezeket irnác: Az Apaſtaloc, az Senioroc és az atyafiac, azoknac kic vadnac Antiochiába, Syriában, és Ciliciábá, az pogányoc közzül való atyánkfiainac, kőſzene tunket *irjuc.* [h] Mivelhogy hallottuc hogy némellyec mi közzülünc valóc, titeket megháborittottanac, az ti lelketeket megtántoritván, kic azt paranczoltác, hogy környülmetélkedgyetec, és az Moſes Ceremoniáit megtartſátoc, kiknec mi azt nem hadtuc vólt. Tettzéc *azert* mi nékünc, kic egybegyültünc, hogy választott férfiakat küldgyünc ti hozzátoc az mi ſzerelmes atyánkfiaival Pállal és Barnabáſſal. Kic az ő életeket az mi URunc Jeſus Chriſtusért halálra vetettéc. Küldöttüc azért az Judáſt, es az Silat, kic beſzéddelis ugyan azont fogjác mondani. [i] Mert tettzéc az ſzent Lelecknec és mi nékünc, hogy egyéb terhet ne vetnénc ti reátoc, hanem ez ſzükséges dólgokat. [k] Tudnillic hogy megtartoztaſſátoc magatokat azoktól, az mellyec bálványoknac áldoztattac, és az vérnec ételétől, az fúlva hólt állattól, az paráznaságtól: mellyektől ha mególtalmazzátoc magatokat, jól teſzitec, legyetec egeſſégben. Azoc annakokáért, mikor őket elboczáttác vólna, ménénec Antiochiába, és à ſokaságot egybe gyűytvén, megadác az levelet. Kic mikor elolvaſtác vólna azt, örvendezénec az intéſen. Az Judáſis pedig és Silas mivelhogy ókis Prophétác valánac, ſoc beſzéddel intéc az atyafiakot, és erőſsitéc. Es mikoron ott maradtac vólna egy kevés ideig, elboczáták őket az atyafiac békeséggel az Apaſtalokhoz. De az Silásnac tettzéc hogy ott maradna. Pális pedig és Barnabas lakozánac Antiochiábá, tanitván és prédikálván egyebeckel ſokackal az Iſten beſzédét.

36 [l] EGy néhány nap múlva pedig monda Pál Barnabáſnac, Megtérvén jer látogaſſuc meg à mi atyánkfiait minden városokba, mellyekben hirdetnüc az Iſten beſzédét, hogy láſſuc mint vadnac. Az Barnabas pedig adgya vala tanáczól, hogy mellé jec vénéc az Jánoſt, ki vezetéc nevéről Marcuſnac hivattatic vala. [m] Pál pedig igaznac és méltónac mondgya vala lenni, hogy mellé jec ne vennéc, mivelhogy tőlőc Pamphyliában † elſzakadott vólna, és nékiec † *Sup. 13. 13.* nem akart vólna ez dologban úti társoc lénni. Annyira megháborodánac azért, hogy egymáſtól elſzakadnánac, és Barnabás az Marcuſſal evezne Cyprusba. Pál pedig Silát melléje vévén, az Iſten kegyelmére bizattaték az atyafiaktól. Es eljárá Syriát és Ciliciát, az gyülekezeteket erőſsitvén.

h *Az Apaſtaloc azt végezic az Jeruſalemi Conciliumban, hogy az hiveknec lelkeket megoszallyác azoc az kic tanittyác, hogy nem ezac à Chriſtus altal vagyon azoknac idvőſsegec, &c.*

i *Az ezac az igaz Concilium melyben biro az ſzent Lélec.*

k *Az atyafiui ſzeretetért el kell mokoztis tavoztatnunc à mellyekre ſzabadſagunc volnaas, holot azt vegyed eſzedbe hogy az paraznaságot nem azert ſzamlálly a az tób dolgoc közze, hogy abbannis ſzabadſag volna, ha valaki meg nem botrankoznec benne, mint az vernec megételeben, hanem annakokaert mert az pogányoc kőz dolognac és ſzabadnac alittyác valalenni.*

l *Az Kereſztyeni gyülekezeteket, hanem gyakorlyác az tanitoc, azoc elhajolnac könnyen, azert rendeltetec volt regen az ſinatoc es viſitatioc.*

m *Pal és Barnabas meghaborodnac az Janoſon, nem az tudoman' felől, mimlaz altal Iſten abbolis az ő anyaſzent Egyházának epüléſére valo alkolmátoſságot talál.*

XVI. Réſz.

Pál Timotheuſt utitárſúl mellévévén környülmetéli. Megtiltatic Aſiaban menni, Macedomában valo menéſre inditatic látás által. Philippi városba Lydiát oktattya az hitben. Jövendómondo lelket űz ki: kurt veſzſzővel veretic, és Silaſſal eggyütt tömlőtzbe vettetic. Földindulásſal fölnyilic az tömlőtz, à Tömlőztartó Kereſztyenné léjzen. Pal és Silas az Uraktol kéremeny ſzerint küldetnec el.

1 JUtá az *Pál* Derbe városba, és Lyſtrába, és imé vala ott egy tanitvány kinec neve † Timotheus vala, egy Kereſztyén Sidó aſzſzonyi állatnac fia, kinec attya Gőrög vala. 2 Erről jó bizonságot tészinec vala az atyafiac, kic Lyſtrában és Iconiumban valánac. 3 [a] Akará azért Pál hogy az elmenne ő véle, és azt minekutánna melléje vőtte vólna környülmetelé, az Sidókért, kic az helyekben valánac. Mert mindnyájan tudgyác vala, hogy Gőrög vólt annac az attya. 4 [b] Az városokon azért általmenvén, tanittyac vala őket, hogy megtartanác az rendeléſeket, mellyeket végeztec vala az Apaſtaloc és Senioroc Jerusálemben. 5 Azért az Gyülekezetec gyaporodnac vala az hitben, és ſzám ſzerint nevekednec vala.

6 [c] EIjáván pedig Phrygiának és Galatiának tartományát, megültatának az ſzent lélektül, hogy az Iſtennec igejét ne hirdetnéc Aſiában. 7 Mikoron azért mentenec vólna Myſiában, igyekeznec vala menni Bithyniába: De az Iſten lelke nem boczátá őket oda.

8 [d] ELhagyván pedig Myſiát, ménénec Troas 9 tartományába. Es éttzaka valami látás jelenéc Pálnac: Egy Macedoniabéli férfiu álla meg ő előtte, és néki kőnyörögvén azt mondgya vala: Jere által Macedoniába, és légy ſegitségül mi nékünc. 10 Mihelt pedig ez látáſt látta vólna, azónal igyekezénc Macedoniába menni, mivelhogy bizonyos képpen értenők hogy az Iſtē hivna minket, hogy azoknac predikálnéc az Evangeliomot. 11 Elmenvén azért Troasból, egyeneſſen Samothraciára tartánc, és másod napon Neapolisba. 12 Es onnét Philippi városba, melly Macedomának első és fő városa, melynec

a *Pal Apaſtal Timotheuſt környülmetéli, nem hogy mindenesto. ſzükſeg volna, hanem ezac hogy az Sidokat megnyerne Iſtennec.*

b *Megkell emlekeznünc az atyafiui ſzeretetről az ollyan dolgokbannis mellyekben ſzabadságunc vagyon.*

c *Vagyon az Iſtennec bizonyos ideje melyben az ő igaſſágát ki akarja jelenteni valamelly tartamánnic.*

d *Az Egyházi ſzemélyec ollyac kic által ſzokta Iſten megtartani az elveſzendőket.*

melynec lakoſi jövévényec valának, lakánc pedig abban à városban egy néhán napig.

13 ES ſzombat napon kimenénc az városból az folyóvíz mellé, holott ſzoktac vala imádkozáſoc lenni, holott mikor leültűnc vólna, ſzólánc az aſzſzonyi állatoknac, az

14 kic oda gyültec vala. Egy aſzſzonyi állat pedig kinec Lydia vala neve, ki Thyatiranac városában bárſón áros vala, Iſtenfélő, à mi tanitáſunkat halgatá, kinec az Ur megnyitá ſzivét, c hogy figyelmeznéc azokra az

15 mellyeket Pál mond vala. f Mikor pedig megkereſztelkedett vólna mind háza népével egybe, kére minket, mondván: ha engemet itéltetec az Ur hivei kőzzűl valónac lenni, jertec az én házamhoz, maradgyatoc ott, és kénſzerite minket.

16 LŐn pedig hogy mikor mennénc az imádkozáſnac helyére, egy ſzólgáló leánzoczka előnkbe jőne, melyben vala jövendő mondáſnac lelke, melly az ő uráinac nagy haſznot ád vala jövendő mondásával.

17 Ez Pált kővetvén és minket, kiált vala mondván: ez emberec amaz nagy Iſtennec ſzólgai, kic ti néktec az idvőſségnec útát

18 hirdetic. Ezt pedig ſoc napokon mivelte, de Pál mivelhogy azt báñya vala, hátra fordúlván, monda az léleknec: Az Jeſus Chriſtuſnac néve által paráczolom néked, hogy meny ki ez leánzóból. Kiméne azért azon

19 ſzem pillatásban. Látván pedig az leánzónac urái, hogy az előbbi kereskedéſnec reménſége elvéſzett vólna tőlőc, megfogván Pált és Silat, vonác őket az piátzra à fe-

20 jedalmec eleibe. Es bémutatván azákat à bíráknac, mondánac: Ez emberec Sidóc lévén, háboruſágot ſzereznec az mi váro-

21 ſunkba. Es olly Ceremoniákat hirdetnec, mellyeket nem ſzabad mi nekűnc bévennünc, ſem azockal élnűnc, mivelhogy Ro-

22 maiac vagyunc. g Egyetemben pedig feltámada az ſokaság ő ellenec, és az birác az ő ruhájokat megſzaggatván, paranczolác hogy azoc veſzſzővel veretnénec meg.

23 Es mikoron * ſoc ütéſeket tőttec vólna raytoc, az tőmlőtzbe vetéc őket, paranczolván az tőmlőtz tartónac, hogy ſzorgalmatoſon megőrizné őket. Ki mikor à

24 paranczolatott hallotta vólna, veté őket à belső tőmlőtzbe, és az ő lábokat kalodába veré.

25 EYféłkor pedig imádkozván Pál és Silas, h énekelnec vala Iſteni diczéreteket. Es à kic ott foglyoc valánac halgattyác vala őket.

26 Nagy hitteleníéggel pedig nagy föld i indulás lőn, ugy annyira hogy az tőmlőtznec fundamentomi megrendulnénec, és azoñal megnyilatkozánac mind az aytóc, és mind az foglyoknac kötőzéſec elóldánac.

27 Es fel-ſzekenvén az tőmlőtztartó, mikor látná hogy à tőmlőtznec aytái nitva vadnac, fegyverét kivonván akarja vala magát meg-

ölni, azt alitván hog' az foglyoc elſzaladtac

28 volna. Kiálta azért Pál fél ſzóval, mondván: Ne veſzſéd el megadat, mert mindnyájan itt vagyunc.

29 Az pedig világot kérvén, béméne, és rettegve eſéc Pálhoz és Silashoz.

30 Es kihozván őket monda: Mit kel nékem czelekedném hogy idvőzűllyec?

31 Amazoc pedig mondánac: Higy az UR Jeſus Chriſtusba, és idvőzűlſz mind te, mind

32 pedig házad népe. Es hirdetéc néki az Iſtennec beſzédét, és mind azoknac à kic az

33 ő házánal valánac. Oc pedig az éttzakánac azon órájan, vévén azokat, megmoſa az ő ſebeket, és megkereſztelkedéc ő mind

34 az ő háza népével egybe. Es mikoron házához vitte vólna őket, aſztalt terite nékiec és igen őrvendeze, hogy minden háza népével egybe hitt vólna az Iſtennec.

35 ES mikor megvirradot vólna, az birác elküldéc az ſzólgákat, kic megmondánác

36 hogy elboczátaná azokat. Tudtára adá ez dolgot az tőmlőztartó az Pálnac, az tiſztartóc küldőttec ide hogy elbozáſſalac titeket: Azért kimenvén mennyetec elbékeſéggel.

37 Az Pál pedig monda nékiec, minket megveſzſzőzvén kőzőnſéges helyé minden oknélkűl, holott mi † Romaiac † *Inf.22.25.* legyűnc, az tőmlőtzbe veréttenec, és moſtan iſmár titkon akarnác kiküldeni: azt bizony nem mivellyűc, hanem jőyjenecide,

38 és őc vigyenec ki minket. Megmondác à bíráknac az ſzólgác ez beſzédeket, és megfélemlénec mikor hallottác vólna hogy Ro-

39 maiac vólnánac. Es oda menvén kéréc őket hogy kijőnénec az tőmlőtzből, és kihozván őket, kéréc hogy kimenénec az

40 városból. Kimenvén azért az tőmlőtzből, bémenénec az Lydiához, és mikor látták vólna az atyafiakat, vigaztalác őket, és kimenénec az városból.

XVII. Réſz.

Pál predikáll Theſſalonikában, az Sidoc támadáſt indítnac, kergetic még Beroeábais, innen Athenasban megyen, diſputál az Philoſophuſockal, és predicáll nekic az eſmeretlen Iſtenről.

1 MIkor pedig általmentenec vólna Amphipoliſon és Apollonián, menénec Theſſaloniába, holott az Sidóknac Synagógájoc vala. Az Pál pedig az mint néki

2 ſzokáſa vala, béméne ő hőzzájoc, és három ſzombaton vetekedéc vélec az iráſokból.

3 Megmagyarázván és mutatván, hogy az Chriſtuſnac ſzűkſég vólt vólna ſzenvedni és feltámadni az halálból, és hogy ez Jeſus vólna az Chriſtus, à kit ugymond én hirdetec néktec.

4 Némellyec azért azoc kőzzűl engedénec, és adác magokat Pálhoz és Silashoz, és egyetemben Iſtenfélő Górógőknec ſokaſága, és ſoc fő aſzſzonyi állatoc.

e Az Iſten nittya meg az embernec ſzivét, de az igének halgatáſa által.

f Szent aſzſzonyi állatna példája.

g Hamis birac-nac példája kic az kőſségnec kévánságának engednec.

* *2.Cor.11.25. 1.Theſſ.2.2.*

h Az buzgó könyörgés énekleſre való őrömet ſzerez az hivekben.

i Az hiveknéc könyörgeſec az földet mennyet megindittyac.

5 De irégyſégnec miatta felinditatván az
Sidóc, kic nem hittec vala, és valami piatzó
henyélő latrokat melléjec vévén, és ſokan
megſereglvén, felháborítá az várost, és az
Jaſonnac házát megoſtromo'ván, akarják
6 vala azokat kihoznia az kóſág közzé. És
mikor őket nem találtác vólna, vonác à Ja-
ſont, és valami atyafiakat az városnac fejedelmi eleibe, ezt kiáltván: Ezec azoc kic ez
világnac állapattyát felforditottác, és moſt
7 imhól vadnac. Kiket Jaſon házába béfogadot kic mindnyájan az Czáſzár ellen cze-
lekeſznec, mivelhogy más királt mondá-
8 nac lenni, az Jeſuſt. Felinditác pedig az
ſokaſágot, és az városnac fejedelmit azoc,
9 az kic ezeket hallác. Kic mindazáltal mikor hallottác vólna Jaſonnac és az többinec magoc mentſégét, elboczátác őket.

10 AZ atyafiac pedig azonnal éczaka kiboczátác Pált Silaſſal egyetébe Berréa városba, kic mikor oda mentec vólna, bémé-
11 nénec az Sidóknac Synagogájokba. Ezec pedig nemesb elméjőc valánac az Theſſaloniabéli Sidóknál, ugy mint kic nagy ſerenſséggel bévővéc az Iſten beſzédét, mindennapon az irásokból tudakozván ha ezec
12 ugy vólnánac. Sokan hivénec azért ő közzülőc, annakfelőtte Sidó aſzſzony állatokis és férfiac ſokan. Mikor tudtokra eſett
13 vólna azért az Theſſaloniábéli Sidóknac, hogy Berréabannis predikáliotta vólna Pál az Iſtennec beſzédét, odais elmenénec és à
14 kóſéget felháboritác. De mindjárást kiboczátác az atyafiac Pált, ugy mint ha az
15 tengerre menne. Silas pedig és Timotheus otmaradánac. A kic pedig Pálnac gondgyát felvőttéc vala, hogy bátorságos helyre vinnéc, élvivéc őtet ízante Athenásba, és mikoron paranczolt vólna Siláſnac és Timotheuſnac, hogy mennél hamarább lehetne ő hozzája mennénec, elmenénec.

16 AZ Pál pedig mikor Athenásba azokat várná, az ő lelke háborog vala ő benne, mivelhogy látná hogy az város az bálvá-
17 nyokhoz ragazkodott vólna. Vetekedic vala azért az Synagogába az Sidockal, és az Iſten félő embereckel, és az piatzoñis min-
18 deneckel az kiket elől talált. Némellyec pedig az Epicureuſoc és Stoicuſoc közzül vetekednec vala ő véle, és azoc közzül némellyec azt mondgyác vala: Mit akar mondani ez czáczogó ember? Némellyec pedig idegen Iſtenecnec hirdetőjénec láttatic*a*gy mond, mivelhogy az Jeſust és az feltámadáſt hirdeti vala nékiec. Es megragadván őtet, vivéc ez[a] Areopagusra ezt mondván: Vallyon megérthettyük mi ez zoda légyen ezuy tudomány, mellyet te hirdetſz?
20 Mert idegènèket hozſz à mi fúleinknec: meg akarjuc azért érteni, miczo-
21 da tudomány ez. Az Athenasbéliec pedig, és az jövevényec, kic ott laknac vala, egyéb dolegban nè vélánac fogyatkoſoc, hanem
22 czac ugyság mec beſzélléſében és hallgatában. Elóálván pedig Pal az Areopagusnac közepette, mondá Athenasbéli férfiac, bizonyal látom, hogy ti egyebeknél ugymint
23 ſzorgalmatosbac vadtec az Iſteni tiſztelettekbe. [b] Mert mikor elkezdném és ſzemlelném az ti Iſten tiſztelettecket, találkozám egy óltárra melyre ezt irtác vala: Az eſmémetlen Iſtennec. Az kit azért ti nem tudván tiſztelnetec, azt hirdetem én tinéktec.
24 [c] Az Iſten à ki teremtette ez világot, és mindeneket à mellyec ez világban vadnac, mivelhogy földnec meñec Úra, kézzel czinált
25 templumban nem * lakic. † Embereknec kezekkólis nem tiſztelteticc, mintha valami nélkúl ſzúkólködnéc: holott ő ád mindeneknec, életet, lehelletet, és mindeneket.
26 [d] És az egéſz emberi nèzetſéget egy vérből teremtette, hogy lakoznánac ez földnec egéſz ſzinén, elrendelvén az időknec alkolmatoſágit, és az ő lakáſokat meghatározván. Hogy az Iſtent megkereſnéc, ha valami módon megtapaſztalván ótet megtalálhatnác, jólleheti bizony nem meſzſze vagyò
28 mindenikúnktől. Mert ő általa élünc, mozgunc és vagyunc, miképpen à ti bólcz
29 poétáitoc közzulis mondottác némellyec: [e] Mert az Iſtennec nemzeti vagyunc. [f] Mivelhogy azért Iſtennec nemzeti vagyunc, nè
30 kell azt alitanunc, hogy "aranyhoz, ezüſthöz, vagy kóhöz, meſterſéges faragáshoz, vagy emberi találványhoz az Iſten haſonlatos vólna. [g] Ez tudatlanſágnac ideit azért elhalgatván, az Iſten moſtan mindè embereknec hirdetteti hogy megtérjenec.
31 Mivelhogy rendelt egy napot mellyen igazán megitéli ez földnec kerekſégét, az férfiu által a kit arra rendelt, melly dologiól nyilván való bizonságot tótt, annac halálból való feltámaſztásával. Mikor pedig
32 hallottác vólna az halottaknac feltámadáſát, némellyec, petvarkodnac vala, némellyec pedig azt mondgyác vala: Ez után eſ-
33 mét akarunc ez felől tóled érteni. És illyè
34 módò Pal azoc közzul kiméne. Némellyec pedig melléje adván magokat hivénec, kik között vala Areopagita Dienes, és egy Damaris nevò aſzſzony állat, és egyebec ó vélec.

XVIII. Réſz.

Corinthumban az pogányokat tanitvan Sz. Pal vigaztaltic az Urtol. Az Gallio előtt vadoltatic de hijá a. Innet elèjèr Syriábanmenvén, vſztan Ephéſusba, és az Galatiai és Phrygiai anya ſz: Egyházakat erősiti az hitben. Apollos az Aquilától valoban informaltatvan, Chriſtuſt nagy haſzonnal predicállya.

1 EZec után Pál Athenásból kimenvén,
2 méne Cotinthumba. Es mikoron egy :Aquila nevò Sidóra, és añac feleſègere P.

ſcillara

a Az Areopagus volt Athenasban utzanac neve, az hadnac kòltèt Iſtenèrol, kit az Gorègòc Areſnec az Deákoc Marsnac hivnac. Iràlò hèly volt vagy tanácsház.

b Vany èſzel lelnél babon ſbac vadtoc, hatèr vendègzedbe hogy azba vanyim'doc gyakorta è magot fe gyverkednac à tanitoknac az ò halalaryimadoc ellen.

c Azt akarja mondani hogy bolondsàg à teremtèſèt è teremtett ellhez haſonlitani, és azt akarni hogy kèpèt è ezüſtkobac-

d Az emberek teremtèſènec végèt mondgya megmondatic pedig az ember Iſteni nemzetſenec, mert az ò multoſagaval

e Ez mondàs az Aratus nevò Gèrèg Poétaban vagyon.

f Azt mondgya hogy nè kellett az Iſtent kèpeck l kinabrazni, holot az ember Iſten képe.

g Innèſze è Pal az Athenasliket penè tudna az Iſtennèl.

:: *Rom. 15. 3.*

ſcillara találkozott volna,melli Aquila Pōtuſból való nemzet vala,és nem régen jött vala Olaſzorſzágból, mivelhogy Claudius megparancsolta vala hogy az Sidóc mind kimennének Rómából, méne azokhoz.

3 Es mivelhogy azonféle mives vala,azoknál marada,és munkáloſzic vala. Azoknac pedig meſterségec vala,Sátor czinálás.

4 Vetekedic vala pedig minden ſzombatokō az Synagogába, és mind à Sidókat mind az Gōrōgōket hatható beſzédeckel inti vala.

5 Mikor pedig elérkeztenec vólna Macedoniából Silas és Timotheus, gerjedez vala Pál lélekben, bizonságot tévén az Sidóknac az Chriſtus Jeſuſról. Amazoc pedig

6 mikor ezeknec ellene mondanának és káromláſokat ſzólnának, az ō ruháit † megrázván,monda nékiec: az ti véretec légyen az ti fejeteken, én tiſzta vagyoc, és ez napságtol fogva az pogányoc közzé mégyec.

7 Es elmenvén onnét,béméne egy embernec házába, kinec neve Juſtus vala,ki Iſten félō vala, kinec az ō háza az Synagoga mellett

8 vala. Az † Criſpus pedig az Synagogának fejedelme, az URban hün mind egéſz házanépével egybe,az Corinthusbéliec kōzzūlis ſokan halván hiſznec vala, és megke-

9 reſztelkednec vala. Monda pedig az UR érzaka látásba az Pálnac: Ne félly, hanem

10 ſzólly,és ne halgaſs. Mert én te veled vagyoc, és ſenki nem támad reád hogy néked ártſon: mert nékem ſoc népem vagyon ez

11 városban. Lakéc azért ott egéſz eſztendeig és hat hólnapig,tanitván ōket az Iſten

12 beſzédére. Mikor pedig Achaja tartománynának tiſztartója vólna Gallio, támadának az Sidóc egyenlō akaratból Pálra, és

13 vivéc ōtet az törvényſzéc eleibe.Ezt mondván: Ez a tōrvény ellen való Iſteni tiſztelekre tanittya az embereket.

14 Az Pál pedig mikor ſzinte ſzóllani akarna, monda az Gallio az Sidóknac: Ha valami boſzſzú tételről vagy valami gonoſſágról vólna az

15 panaſz,az igaſſág ſzerint meghalgatnálac. Ha pedig az kérdés vagyon valami beſzédről, nevekről, vagy az ti törvéntekről, ti

16 láſſátoc meg: mert én az ollyan dolgokban bíró nem akaroc lenni. Es elűzé ōket az

17 ſzéc elől. Az Gōrōgōc pedig mindnyájan az † Soſthenest az Synagogának fejedelmét megragadván veric vala az törvényſzéc elōtt,de az Gallio azzal ſemmit nē gōdol vala.

18 AZ Pál pedig, mikor még azutánnis ſoc napig ott lott vólna, az atyafiaktól elbúczúzván, Syr.ába evéze, Aquilával és Priſcillával egybe, minekutánna fejét * megnyirte vólna Cenchreé városban, mivel-

19 hogy fogadáſa vala. a Juta pedig Epheſumba, és b azokat ott hagyá, ō pedig bémenvén az Synagogába, az Sidóckal vete-

20 kedéc. Es mikor kérnéc hogy tōb ideig

21 maradna náloc,nem akara maradni. Hanem búczút vön tōlōc,ezt mondván: Minden eſtūl fogva Jerusálemben kell nékem lennem az innepen, az melly előttünc vagyon,de iſmét megjōvōc hozzátoc ha Iſten

22 † akarja,és elméne Epheſumból. Es mikor Céſáreába ment vólna,és Jerusálembe felmēt vólna, és kōſzōntōtte vólna az gyū-

23 lekezetet, méne Antiochiába. Es mikor ott valami keves időt elmulatot vólna, elméne és eljára Galatiának és Phrygianac tartományát, az tanitványokat erōſſitvén.

24 EGy Sidó pedig kinec neve ‡ Apollos vala,Alexandriai nemzet, ékeſenſzóló férfiu,jōve Epheſumba, ki az ſzentirásban tu-

25 dós vala. c Ez az URnac útára tanitatott vala, és az ō lelkében buzgó lévén, ſzóllya és tanittya vala nagy ſzorgalmatoſon az URnac tudományát, ki czac az János ke-

26 reſztségét tudgya vala. Es kezde nagy batorsággal ſzólnī az Synagogába , kinec tanitását mikor hallotta vólna Aquila és Priſcilla , melléjec vōvéc ōtet, és nyilvábban

27 megtanitác ōtet,az URnac útára. Es mikor Achajába akarna menni , intvén ōtet az atyafiac iránac az tanitványoknac hogy az Apollot bēfogadnác, ki mikor oda jutott

28 vólna , ſokat haſznála azoknac , az kic hittenec vala, az Iſten kegyelméből. Mert nag' buzgoſsággal jobban jobban meggyōzi vala az Sidókat közönſéges helyē, megbizonitván irásból, hogy az Jeſus vólna amaz Chriſtus.

XIX. Réſz.

Paulus Epheſumba kezét teſzi az megkereſztelkettekre, kic Sz. Lelket veſznec, Pal tanit es czudakat teſzen. Oerdōg űzō Sidoc az ōrdōngōſtōl veretteinec és mégſebeſitetnec. Oerdōngōs kōnyvec megégettetnec. Demeter tamadaſt indit, az Epheſumi Diana tiſzteſségiért.

1 Lōn pedig azonközbe mikor Apollos Corinthumba vólna , hogy az Pál az felsō tartományokat eljárván, érkezнéc Epheſumba , holott mikor valami tanitvá-

2 nyokra találkozot vólna. Monda nékiec, vōtteteké a ſzent lelket,minekutánna hittenec? Azoc pedig mondának, sōt inkáb azt sē

3 hallottuc hogy ha vagyon ſzent lélec. Akor monda nékiec: b Miczodára kereſztelkedtetec tehát? Es azoc mōdának: Az János

4 kereſztségével kereſztelkedtūnc meg. c d Monda pedig az Pál : Az János kereſztelt † penitenciának kereſztségével, az embereket intvén arra, hogy abban hinnénec az ki ō utánna jōvēdō vala, tudniillic az Jeſusbā.

5 Es az kic ezt hallác, megkereſztelkedének à Ur Jeſuſnac nevére. Es mikoron Pál reájoc vetette vólna kezeit, ſzálla az ſzent lélec

6 ō reájoc, e és ſzólnac vala idegen nyelveken és prophétálnac vala. Valának pedig mindnyájan ez férfiac tizenketten.

a *Erti az ſzent léleknec láthato ajandékit.*

b *Az az, Ha nem vōttétec az ſzent lelknec lahato ajandékit, miképpen veſzic az kic hiſznec az Jeſus Chriſtusban, miczo da tudomant vallotoc tehāt.*

c *Az az, Vōttūc Keresztelō Janos tudományat.* d *Az az, Keresztelō Janos mindent az Jeſus Chriſtus rul vezérlet.* † *Matth.3 11. March.18. Luc.3.16. Joh.1.26. Sup.13, 51,11,16.* e *Az az, vō vēc az ſzent lelecknec láthato ajandékat.*

† *1.Cor.4.19. Jac.4.15.*

‡ *1.Cor.1.12.*

c *Apollos noha jambor tudos ember, mindazaltal tanol Aquilatol és Priſcillától.*

† *Matth.10.14. Sup.13.51.*

† *1.Cor.1.14.*

† *1.Cor.1.1.*

* *Num.6.18. Inf.21.24.*

a *Szen Pal minden eknec lōtt minden hogy mindeneket megnyerne Iſtennec. 2.Cor 9.22.*

b *Tudniillic, Priſcillat és Aquilat.*

19 Oc pedig bémenvén az Synagogábа, bátorsággal ſzólla vala, három hólnapig predikálván, és intvén azokat az Iſten orſzágára való dólgokra.

8 Mikor pedig némellyec megkeményitenéc magokat, és engedni nem akarnánac, gonoſzúl ſzólván az URnac útáról az kóſſég előtt, azoktól eltávozván, az tanitványokatis elſzakaſztá azoktól, mindénapon predikálván egy Tyrannuſnac Scholájában. 9 Ez pedig lőn két eſztendeig, úgyannyira hogy mindenec kic lakoznac vala Aſiában, mind Sidóc mind Górógóc halgatnác az UR Jeſuſnac beſzédét.

10 NAgy dólgokat czelekeſzic vala pedig az
11 Iſten az Pálnac keze által. Annyira hogy betegekhőzis vinnéc ő néki czac kezkenőjét, és korſzóvattyát, f és azoc meggyógyúlnánac az ő betegségekből, és az gonoſz lelkec kimennénec belőlőc.

12 KEzdettéc vala pedig az Sidóc közzűl valami lézzegő órdógűzőc, az UR Jeſuſnac neve által az órdógőket kiüzni, azokból az kikben vólnánac, ezt módván: Kénſzeritűnc titeket az Jeſus által kit az Pál
13 predikál. Valánac pedig egy Scéva nevő Sidónac, ki papoknac fejedelme vala, hét
14 fiai, az kic ezt mivelic vala. Felelvén pedig az gonoſz lélec, azt mondgya vala, az Jeſust eſmérem, az Páltis tudom, ti pedig kiczodác vattoc? És reájoc támada az ember
15 az kibé a gonoſz lélec vala, és azokat meggyózvén hatalmat vőn raytoc, annyira hog' mezitelen és ſebben ſzaladnánac ki az házból. 16 Es tudtokra lőn ez dolog mindeneknec, mind az Sidóknac mind az Górógöknec kic Epheſumban laknac vala, és mindnyájan megfélemlénec, és az UR Jeſuſnac neve magaſztaltatic vala.

17 ES ſokan azoc közzűl az kic hittec vala, eljónec vala és az ő czelekedetekről val-
18 láſt téſznec vala. Sokan pedig azoc közzűl à kic órdógi meſterséget gyakorlottac vala, az ő könyvőket előhozván, mindénec láttára megégetic vala. Melly könyveknec az árrát megſzámlálvá, találác ótven ezer
19 pénznec. Ecképpen az URnac beſzéde nevekedic vala, és hatalmat véſzen vala.

20 EZeknekutánna, elvégezé Pál az *ſzent* lélec által, hogy Macedomiát és Achaját eljárván, Jerusálembe menne, ezt módván,
21 mínekutánna Jerusálemben lejendec, Romátis meg kell látnom. Elküldvén pedig Macedomiába kettőt azoc közzűl kic néki ſzólgálnac vala, tudnillic Timotheuſt és Eraſtuſt, ő egy ideig marada Aſiába.

22 TÁmada pedig ackor az időben nagy há-
23 boruság az URnac útáért. Mert egy Demeter nevő ötvős, ki czinál vala ezüſtből az Diana temploma formájára kápolnaczkákat, az meſter embereknec nag' nye-
24 reséget ád vala. Kiket egybe gyűytvén, haſonlatos meſter emberecckel egybe, monda nékiec: Férfiac, tudgyátoc hogy mi nékűnc minden gazdagságunc ez meſterségből vagyon. 25 Láttyátoc pedig és hallyátoc hogy amaz Pál nem czac az Epheſumbéli kóſſéget, hanem kőzel egéſz Aſiának népét eláltatván elforditotta, mivelhogy azt mondgya hogy nem Iſtenec azoc à mel-
26 lyec kézzel czináltatnac. Félő dolog pedig hogy nem czac ez à mi meſterségünc veſzſzen el, ha Páltól meghamiſſitatic, hanem az nagy Iſten aſzſzonnac az Dianának templomais ſemminec itéltéſſéc, és az ő méltoſága mindeneſtől elveſzſzen, kit az e-
27 géſz Aſia és ez világ tiſztel. Ezeket mikor hollottác vólna, haraggal megtelvén kiáltnac vala mondván: az Epheſumbéli
28 Diána Nagy. Es bételéc az egéſz város háboruſsággal, és egyenlő akaratból az piáczra rohanának, és megfogác Gajuſt és Ariſtarchuſt, kic Macedoniából valóc valánac és az Pálnac útitárſai valánac. 29 Pál pedig mikor az kóſſég közzé ki akarna menni, nem boczátác ótet ki az tanitvá-
30 nyoc. Sőt az Aſiábéli fő emberec közzűlis némellyec kic Pálnac baráti valánac, követeket küldvén ő hozzája, kéréc hogy az
31 piáczra ne menne. Annakokaért ki egyet ki máſt mond vala, mert eſze veſzett ſokaság vala, és ſokan nem tudgyác vala
32 miért gyültec vólna őſſze. Az ſokaság közzűl pedig előállatác az Alexandert, kit az Sidóc kénſzeritnec vala előállani: Alexander azért mikor kezével intet vólna hogy halgatnának, akara ſzóllani az kóſſé-
33 gnec. Kit mikor megeſmértec vólna Sidónac lenni, mindnyájan egyenlő szóval úgy mint két óráig kiáltác: h Nagy az
34 Epheſumbéli Diána. Ackor az város iró Deákja mikor megczendeſitette vólna az kóſſéget, monda: Epheſumbéli férfiac, kiczoda az emberec közzűl à ki nem tudná, hogy az Epheſumnac városa, az nagy Diana Iſten aſzſzonnac, és az Jupitertől
35 ſzállot képnec óltalmazója? Mivelhogy azért ezeknec ſenki ellene nem ſzólhat, ſzükség hogy megczendeſedgyetec, és ſemmit ne czelekedgyetec vakmerőképpen. 36 Mert ez embereket ide hoztátoc, kic nem ſzentségrontóc, ſem az ti Iſten aſzſzontoc ellen boſzſzú beſzédet nem ſzól-
37 tac. Hogy ha *Oetrói* Demeternec, és az ő hozzá tartozó meſter embereknec valakivel valami pőrőc vagyon, törvény vagyon, és birác vadnac, azoc egy máſſal pő-
38 rollyenec. Ha pedig egyeb dolgoc felől való panaſztoc vagyon, az közönséges
39 gyűléſbe láttaſſéc meg. Mert féló hogy partolkodásban ne vádoltaſſunc ez mai napon való czelekedetekért, mivelhogy ſemmi

f Vagy környül kötöjét, minemővel élnec az mives emberec, mivelhogy ſzent Pális mives emberis volt, és kezével is munkalodot.

g Az tanitoban ſzükség az alhatatoſſág, de az okoſſagis feletté igen ſzükſeges.

h Az balvany imádoc nē tudnac egyebet az kiáltáſnál.

ſemmi dolog ninczen az melly oka lehetne ez mai támadáſnac: Es ezeket mikor mondotta vólna, élboczátá az ſokaſágot.

XX. Réſz.

Pálnac uta Macedoniába és Görögorſzágban, az ő uti társai: Eutychus à halálból föltámaſztatic. Pal intéſſe az Epheſumi vénekhöz, Pálnac mátsága és buczuvétele.

1 MInekutánna megſzűnt vólnā az háboruſág, mikor elóhivta vólna Pal az tanitványokat, azokat mególelgetvén, el-
2 indúla hogy menne Macedoniába. Mikor pedig azokat azt tartományokat eljárta vólna, és azokát bőv beſzeddel intette vólna,
3 méne Görög orſzágba. Es ott mikor három hólnapot elmulatot vólna, mivelhogy az Syriába való menéſénec à Sidóc leſt hántanac vólna, ug' végezé, hogy Macedonián
4 térne viſzſza. Követi vala pedig ótet mind Aſiáig az Berréa városbéli Sopater: Theſſalonicaból pedig, Ariſtarchus, Secundus, és Derbe városbéli Gajus és Timotheus, Aſiá-
5 ból pedig Tychicus és Trophimus. Kic mikor elől elmentenec vólna, megvárának-
6 minket Troásban. Mi pedig az huſvét innepénec utáña Philipi városból kievezénc: és menénc ó hozzájoc Troasbá ót napig: holott hét napig lakánc.

a *Erti minden kétségnélkul az Vasárnapot, mivelhogy immár az Sidoc ſzombattyának Ceremoniya laſſan eltőröltetic vala. Errôl à naprol ſzôl ſzêt Pal.1.Cor.16.2,* * *Sup.2.42.*

7 AZ hétnec pedig elsó [a]napján az tánitványokat egybe gyúytvén az kenyérnec * megſzegéſére, à Pál predikál vala, mivelhogy máſod napon el akar vala menni, és az
8 tanitáſt megnyuytá ſzinte éyfélkorig. Valáuac pedig ſoc ſzővetneket ott az felházban az holott egybegyúltec vala. Es
9 egy iſiu kinec neve Eutychus vala, ül vala az ablakba, kit mikor az álomigen megnyomott vólna, mivelhogy Pál ſoc ideig predikállana, az alomnac miatta eltántorodván à harmadic rend házból alá eſéc, és halva
10 vévéc fel. Mikor pedig Pál alámēt vólna, reá borúla, és azt hozzá ölelvén, monda: ne háborogjatoc, mert az ő lelke beñe vagyon.
11 Mikor annakokáért felment vólna és az kenyeret megſzegvén ótt vólna, ſocideig mind virrattaig ſzóla vélec, és az után ugy
12 indúla el. Felhozác pedig az iſiat elevénen, és felótte igen megórvendezénec.
13 MI pedig az hajóra menvén, menénc Aſſonba, hogy ott veñőc bé Pált, mert ugy végezte vala hogy addig gyalog jőne.
14 Mikor pedig Aſſonba hozzánc jótt vólna, ótet az hajóba bévévén, menénc Mitylene
15 városába. Es mikor onnét eleveztűnc vólna, máſod nap jutánc Chius ſzigete ellenébe, más nap pedig jutánc Samus városba, és mikor Trogilliumba mulattunc vólna,
16 máſod nap menénc Miletumba. Mert elvégezte vala Pál magába, hogy Epheſum mellől elmenne, hogy ne kelletnéc néki időt mulatni Aſiában: Mert ſiet vala, hogy ha lehetne Pünkóſt napjára Jerusálemben lenne.

17 [b]Követeket küldvén azért Miletumból Epheſumba, az gyűlekezetnec Senio-
18 rit oda hivatá. Kic mikor hozzája mentec vólna, monda nékiec: Ti tudgyátoc, az napságtól fogva hog' Aſiába *jóttem, mint
19 viſeltem magamat ti köztetec. Mert ſzólgaltam az Urnac nagy alázatoſsággal, ſoc könyhúllatáſſal és kéſértetteckel, mellyec
20 én raytam vóltac az Sidóknac utánnam valo leſelkedéſec miatt. Es ſemmi előtt nem vonogattam magamat az mi néktec haſznotokra való vólc, hogy azokat néktec ne hirdetném, és hogy ne tanitanálac titeket
21 közönſéges helyen, és házankint. Sőtinkáb mind az Sidóknac mind az pogányoknac hirdettem az Iſtenhőz való megtéréſt, és az Úr Jeſus Chriſtusban való hűtet. Es
22 moſtan én imé az Iſten lelkétől [c]kénſzeritetvén, Jerusálembe mégyec, és nem tudō
23 mi kövétkezic ott én reám. Hanem hogy az ſzent Lélec minden városonkint bizonságot téſzen atról, hogy én reám fogság és
24 nyomoruság kövétkezic. De ſemivel nem gondoloc, az én életemis nékem nem drága, czac elvégezheſſem örömmel az én futáſomat és az ſzolgálatot, mellyet vőttem az Úr Jeſuſtól, hogy bizonságot tegyec az
25 Iſten kegyelmének Evangeliomáról. Es moſtan imé én tudom hogy az én orczámat többé nem láttya eggyis ti közzűletec, kic
26 közőtt általmentem predikálván az Iſtenec országát. AZért tudomant téſzec néktec ez mai napon, hogy én mindeneknec vérektől tiſza vagyoc.
27 Mert nē vonogattam magamat hogy az Iſtennec minden akarattyát
28 néktec nem hirdettem vólna. [d]Viſellyetec gondot azért magatokról, és az gyűlekezetről, melyben az ſzént Lélec titeket vi-
29 gyázócká tótt, az Iſten anya ſzent egyházának legeltetéſére, melliyet tulaydon vérével kereſett.) Mért én tudom azt, hogy az én eltávozáſom után, jőnec ti közitekbe gonoſz farkaſoc, kic nem kedveznec az
30 nyáynac. Ti közzűletekis támadnac ollyac, kic ellenkező dólgokat ſzólnac, hog'
31 az tanitványokat elváltaſsác. Azért vigyázzatoc, megemlekezvén atról, hogy én három eſztendeig eyjel és nappal meg nem ſzűntem könyhúllatáſſal inteni mindent.
32 Moſtannis atyámfiai ajánlac titeket az Iſtennec, és az ő kegyelmeſſégenec beſzédének, ki felépithet és megadhattya néktec, az mit örökſég ſzerint birjatoc mind az
33 ſzenteckel egybe. Senkinec ezűſtét, vagy
34 áranyát, vagy ruháját nem kévántam. :: Sőtinkáb ti tudgyátoc hogy az én magamnac és velé valoknac táplálására ez én :: kezeimel munkálodtam.

b *Pal Apaſtal ſietven Jerusálembe à fogságra, elôſzer ugymint teſtamentomot teſzen, mellyben az ô elôbbi életenec rendirôl ſzámot ád, és tudományanac igaſságát oltalmazza.*

* *Sup.19.1.*

c *Az betôben igy vagyó, Megkötöztetvén az ſzent lelektôl, mint ha azt mondaná, külömben nē czelekedhetem hanem ha az Iſten lelkénec akaroc ellene állani.*

d *Az Apaſtali tudomány ielleletes.*

Sup.28.3. 1.Cor.4.12. 1.Theſſ.2.9. 2.Theſſ.3.8.

Es mindeneſtől megmutattam néktec,
35 hogy ſzükſég vólna illyen módon munkálodván az erőtelenekről gondot viſelni, és megemlekezni az Jeſus beſzédéről, hogy tudniillic ő mondotta:hogy c jobb adni mást
36 nac hogy nem venni. Es mikoron ezeket mondotta vólna, térdre eſvén, imádkozéc
37 mind azockal egybe. Es mindnyajan felőtte igen kezdénec ſirni, és az Pálnac nyakára eſvén czókolgattyác vala őtet. Kic
38 megkeſeredtec vala kiválképpen ez beſzéden az mellyet mondott vala,hogy őc többé az ő orczáját nem látnác, és kéſéréc őtet az hajóra.

c *Vagy bodogb dolog adni &c. Es naha Chriſtusnac ez módaſa az Evangeliſtac iraſiban ezen igekel nem találtatic, vadnac mindazaltal Chriſtuſnac ehez haſonlatos értelmő mondáſi, mint Luc. 16. v. 9. iſmet Luc. 6, 38.*

XXI. Réſz.

Pal Jerusálemre't artván, Cæſareaban Philep Evangeliſtaval ſzemben leſzen. Megjövendöli Agabus Sz. Pálnac fogságát, ki Jerusálemben jutván és à Templomba menvén megfogatic à Sidoktol, kiktől Lyſiac tiſztartó ötet elveſzi.

1 MInekutánna pedig elindúltunc vólna, ő tőlőc elſzakadván, egyeneſſen menénc Cous városba, és máſod napon Rho-
2 dusba, és onnét Patarába. Es mikoron találtunc vólna hajót melly általmenne Phénicére, abba béülvén elindúlánc. Es mi-
3 koron kezdettűc vólna látni Cyprust, azt bal kézre hagyván,evezénc Syria felé,és jutánc Tyrusba : mert ot akarjac vala az ha-
4 jóból az terhet kirakni. Maradánc pedig ott hét nap minekutánna találtunc vólna ott tanitványokat:kic Pálnac módgyac vala ſzent lélec által, hogy ne menne fel Jeru-
5 sálembe. De minekutánna az hét napoc elmúltac vólna, elmenénc kéſérvén minket mindenec feleſégeſtől gyermekeſtől, miglen az városból kimentűnc vólna. Es à tenger partyán térdre eſvén imádkozánc.
6 Es egy máſt megölelgetvén à hajóba béűlénc : azoc pediglen megtérénec az övei-
7 hőz. Mi pedig az evezéſt elvégezvén, jutánc Tyrusból Ptolemais városba : és kőſzöntvén az atyafiakat, maradánc ő náloc
8 egy napon. Máſod napon pedig kiménvén Pál és mi kic ő véle valánc, menénc Ceſareába : és bémenvén az Philep Evangeliſta házába (ki eggyic vala amaz * hét
9 *Diaconuſnac*,) maradánc ő nála. Ennec pedig valánac négy ſzűz Prophéta leányi.
10 Es mikoron ott ſoc napon mulattunc vólna jőve Judeából egy Prophéta, kinec neve
11 cc Agabus vala. Ki mikor mi hozzánc jőtt vólna, vővé à Pálnac ővét és megkőtőzvén magánac kezeit lábait monda : Ezt mondgya az ſzent Lélec, Az férfiat à kié ez az öv, ecképpen kőtőzic meg az Sidóc Jerusálem-
12 ben, és adgyác à pogányoc kezébe. Mikoron pedig ezeket hallottuc vólna, kéröc mind mi , mind az kic ott valánac hogy ne
13 menne fel Jerusálembe. Ackor felele Pál, mit miveltec ſirván és az én ſzivemet kéſergetvén? a Mert én nem ezac megkőtöztetni,hanem meghalniis Jerusálembe kéſz va-
14 gyoc az Ur Jeſuſnac nevéjért. Mikoron añakc kaért a mi ſzónkat nem fogadná,engedénc nékie,ezt módván, b légyen az Ur-
15 nac akaratttya. Ez napoknac utáña egybe kőtőzvén az mi terhünket felmenénc Jeru-
16 sálembe. Jővénec pediglen mi velünc egyetembe az tanitványoc közzűlis némellyec Céſareából, hozván vélec *egy embert*, à kinél ſzálláſunc lenne, Mnaſon nevőt, Cy-
17 priait, ki régi tanitvány vala. Mikoron azért Jerusálembe jutottunc vólna, örőmel
18 fogadánac minket az atyafiac.
Máſod napon pedig béménc Pál mi velünc egyetembe Jacabhoz ; és mind az
19 Senioroc ott valánac. Kiket megölelgetvén, megbéſzéllé renddel az mellyeket Iſten ezelekedett vólna az pogányoc között
20 az ő ſzolgálattya által. c Azoc pedig ezeket halván diczőitéc az Urat, és mondánac nékie, látod atyamfia melly ſoc ezer Sidóc
21 vadnac kic hittenec : és mindnyájan az törvénhőz való buzgoſsággal felgerjedtenec. Hallottác pedig te felőled egyebeknec ſzavokból, hogy te mind azokat az Sidókat az kic az pogányoc között vadnac az Moſeſtől való elſzakadáſra tanitod , és azt mondod hogy nem kell fiokat környűlmetélni, ſem pedig az Moſes Ceremoniai ſze-
22 rint járni. Miczoda annakokáért ? kérſégnéikül ſzükſég egybegyűlni az ſokaſágnac, mert meghallyác hogy teide jőttél.
23 Azt miveld azért az mit tanáczúl adunc: Vadnac mi közöttűnc négy férfiac kic fo-
24 gadáſſal megkőteléztéc magokat. Azokat melléd vővén meny fel vélec az tiſztulláſra , és ő vélec egyetembe kőlts , hogy † megnyireſséc fejeket , és megtudgyác mindenec hogy ſemmi ninczen azokban à mellyeket te felőled hírrel hallottanac, hanem teis ugy járſz hogy az törvént megtart-
25 ſad. Azoc felől pedig az kic az pogányoc közzűl hittenec, mi irtunc és elvégeztűc, hogy ſemmit affélét meg ne tartſanac, hanem hog' megőltalmazzác magokat azoktól à :: mellyec az bálványoknac áldoztatac,és à vértől és fulva hólt állatoktól, és à
26 paráznaſágtól. Ackor Pál melléje vévén azokat az férfiakat , máſod napon ő vélec megtiſztulván béménc à tiſztulláſnac,* napjainac elteléſét mig nem mindenikért elvégeztetet az áldozat.
27 Mikoron pedig immár az hét napnac bételéſe elközelgetne, némelly Aſyabéli Sidóc mikor láttác vólna ötet az templumban, felinditác mind az ſokaſágot, és ötet
28 megfogác. Kic kiáltnac vala , Izraélnec féthai , legyetec ſegitſégűl : ez amaz ember az ki ez nép ellen , az törvény ellen,

a *Szent Palnac à Chriſtus mellet való alhatateſsága.*
b *Az emberi indulatokat megzabolázza az Iſté akaratya azokbn kic az Iſten tiſztaſságét kereſic.*
c *Azollyá dolgokban mellyec ſzabadſagban vadnac (minemöc válánac à Moſes Ceremoniai mig à Sidóc nyilvabbá megértec à kereztyéni ſzabadſagot) à ſzeretet paranczollya hogy az mi atyánc fiaihoz ſzabjuc magunkat , kivalképpen az kic azokat nem vakmerőſégből oltalmazzác, hamen czac azért hogy nem értic az kereſztyeni ſzabadságot.*
† *Num. 6. 18. Sup. 18. 18.*
:: *Sup. 15. 20. és 29.*
* *Num. 6. 13. Inf. 24. 18.*
cc *Sup. 11. 28.*
* *Sup. 6. 5. és 8. 40.*

és ez

és ez hely ellen tanit mindeneket mindenűtt: annakfelőtte az Gőrőgőket béhoztá ez templumba, és megſerteztette ezt ez ſzent
29 helyet. Mert láttác vala annakelőtte az Epheſumbéli Trophimuſt ő véle az városba, kit alitanac vala hogy à Pál bévitt vólna az templumba.
30 Megháborodéc azért az egéſz város és à nép egybezendűle, és az Pált megragadván vonſzác vala az templumból ki, és mindjárâſt bézárlác az aytókat.
31 Mikoron pedig azoc akarnác őtet megőlni, juta az hír az ſeregnec fejedelméhőz, hogy mind az egéſz Jeruſálem felzendűlt vólna.
32 Ki azonnal vitézeket és ſzázados hadnagyokat vévén melléje, azokhoz futa: Azoc pedig mikor láttác vólna à fejedelmet és az vitézeket, megſzűnénec az Pál
33 verésétől. Ackor elközelgetvén az fejedelem megfogá Pált, és paranczolá hogy megkőtőznéc két vas lántzval: és tudakozic vala felőle ki vólna, és mit vétett vólna.
34 Es kűlőmbkűlőmb dólgokat kiáltnac vala az ſokaság közt: és mikor ſemmi bizonyoſt nem értheténe az háboruſágnac miatta,
d *Vagy az Caſtélyba.* 35 paranczola hogy elvinnéc az d táborba. Mikor aſi akokaért jutott vólna az gradiczhoz, történéc hogy vitetnéc az vitézektől à népnec erőſzac tételekért. Mert kőveti vala őket az népnec ſoksága kiáltván;
36 Oeld meg őtet. Es imáran mikor az táborba bévinnéc
37 Pált, monda à fejedelemnec: ſzabadé valamit ſzólnő te néked? Ki monda, tudſzé Gőrőg nyelven ſzólni?
38 Avagy nem te vagyé amaz † Egyptius ki ez nehán napoc előtt támadáſt inditottál, és kivittél à puſztába négy
39 ezer latrokat? Monda pedig Pál: én Tarſuſbéli * Sidó vagyoc, Ciliciának hîres neves
40 városának polgára: de kérlec téged engedd meg nékem hogy ſzóllyac ez népnec. Mikoron annakokaért az megengedte vólna, az Pál álván az gradiczon, kezével inte hogy halgatnának, és mikoron nagy czendeſség lőtt vólna, kezde ſzóllani Sidó nyelven, ezeket mondván.

† *Sup. 5. 36.*

* *Inf. 2. 3.*

XXII. Réſz.

Midőn hűtinec okat adgya Pál őtőt egy ideig hálgattyác, oſztan megakarjac őltni, az Tiſztarto akarja megveſzſzőztetni, de hogy magát Romainac vallja megmenekedic az megveſzſzőztetéſtől.

1 A Tyámſiai férfiac és atyác, hallyátoc
2 meg az én mentségemet, à mellyel mőſt magamot előttetec mentem. (Mikoron hallottác vólna pedig hogy Sidó nyelvé
3 ſzóllana nékiec: annál inkáb halgatni kezdénec, és monda.) En Sidó † vagyoc, Tarſusba Ciliciának városába ſzülettettem; felneveltettem pedig ebben ez városba Gamaliel lábainál, tanitattam à mi atyáinknac tőrvényének egyenes formajára nagy ſzorgalmatoſſággal, Iſtenhőz való buzgoſſággal
4 felgerjeztetvén mint ſzintén ti mindnyájan moſtan. Ki ezt ez a tudománt † kergettem a mind halálig, megkőtőzvén és tömlőtzte
5 tokat. Miképpen az fő papis énnékem bizőſágom, és mind az vén embereknec rendec: * kiktől leveleketis vévén az atyafiakhoz, Damaſcumba mégyec vala, hogy elhoznám azokatis az kic ott vólnának kőtőzve Jeru-
6 sálembe, hogy megbűntettetnénec. Lőn † pedig mikoron mennéc és közelgetnéc Damaſcumhoz úgy mint délkor, hogy nagy hirtelenſéggel az égből nagy világoſság vé-
7 ne engemet kőrnyül. Es le eſém az földre, és hallác ſzót melly azt mondgya: Saul,
8 Saul, miért kergetſz engemet? En pedig feleléc: kiczoda vagy Uram? és monda nékem: En vagyoc az Nazaretbéli Jeſus, kit
9 te kergetſz. Az kic pedig én velem valának az világoſſágot láttác és megreműltenec, de annac ſzavát az ki én velem ſzól vala, nem hallottác. En pedig módéc: mit czelekedgyem Uram? Az Ur pedig monda é-
10 nékem; Kelly fel és menyel Damaſcumba: és ott megmondgyác te néked mind azokat az mellyec elrendeltettec te néked, hogy
11 azokat véghőz vigyed. Mikoron pedig nem látnéc annac az világoſſágnac dicző-ſége miatt, kézen fogva vezettetvén azoktól az kic én velem valának, Damaſcumba
12 menéc. Egy Ananiás nevő ember pedig, ki aztőrvén ſzerint Iſten félő, kiről mind az
13 ott lakozó Sidóc jó bizónſágot téſznec: En hozzám jővén, és én előmben álván, monda nékem; Saul atyámfia, vegyed az te ſzemednec világoſságat. Es én azon ſzempil-
14 lantásban őtet meglátám. Oe pedig monda énnekem: Az mi atyáinknac Iſtene választott tégedet hogy megtanúlnád az ő akarattyát és meglátnád amaz igazat, és ſzót
15 hallanál az ő ſzájából. Mert léſzeſz ő néki tanubizonſág minden embereknél, azoc felől az mellyeket láttál és hallottál.
16 Moſtan annakokaért mit kéſedelmezel? Kelly fel és kereſztelkedgyél meg, és moſd el az te bűncidet, az URnac nevét ſegitſégűlhiván.
17 Lőn pediglen, mikor Jerusálembe megtérvén imádkoznám az templumban, hogy el-
18 ragadtatnám lelkemben. Es látnam az URat, ki ezt mondá énnékem: ſies és meny ki hamar Jerusálemből: mert nem véſzic it az
19 te tanubizőſág tételedet én fölőlem. b Es én mondéc: † URam ők jól tudgyác hogy én tömlőztie vontam és vertem minden Synagogákba azokat az kic hiſznec vala te
20 benned. Es mikor amaz Martyrom Iſtvánnac vére kiontatnéc, énis ot * álloc vala, és az ő halálára akaratom vólt; Es őrizem vala azoknac kőntőſőket az kic őtet megőlic
21 vala. Es monda énnékem: Ereggy el, mert én tégedet meſzſze küldelec az pogányoc közzé.

b *Mintha azt mondana: uram nemhiſznec nékem mivelhogy tudgyac mely nagy ellenſégé vóltem az te népednec.*

† *Sup. 8. 3.*

* *Sup. 9. 2.*

† *Sup. 9. 3.*

Inf. 26. 12.

* *Sup. 7. 58.*

II

21 HAlgattyác vala pedig à Pált mind ez be-
ſzédig: de ezec után felemeléc ez ő ſza-
vokat, módván: Oeld meg ez illyen embert,
23 mert nem illic ő nékie élni. Mikoron pedig
azoc kiáltanának, és az ő kőntősöket elhán
24 nac, és port hánnának az égbe. Paranczola
à fejedelem hogy őtet az táborba vinnéc, és
megparanczola hogy veréſséggel vennéc ki
belőle, hogy megtudhatná mi okáért kiál-
25 tanának illyen igen ő ellene. Mikoron pedig
őtet megkötöztéc vólna kóteleckel, móda
Pál az ot álló Századoſnac: ſzabadé ti nék-
téc, Romai embert kit meg nem ſentenciáz-
26 tác, megoſtorozni? Ezt pedig mikoro hal-
lotta vólna à Százados hadnagy, hozzája
méne à fejedelemhőz, és ſzóla nékie, ezt mód-
ván: Megláſd mit czelekeſzel, mert ez ember
27 Romai. Hozzája menvén azért az fejedelē,
monda nékie, mond meg nékem ha te Ro-
mai vagy, ő pediglen móda, Romai vagy-
28 oc. És felele az fejedelem: En nagy ſumma
pénzen vőttem meg Románac ſzabadſágát:
Pál pedig móda: én pedig *Romai ſzabadság-*
29 *ban* ſzűletet *polgáris* vagyoc. Mindjárást az-
ért eltávozának ő tőle az kic őtet meg akar-
jac vala kénzani, sőt még az fejedelemis
megijede mikor megértette vala hogy Ro-
mai vólna; mivelhogy őtet megkötöztette
30 vala. Másod napon pedig bizonnyal meg-
akarván tudni, mibe vádoltatnéc az Sidók-
tól, elboczátá őtet az fogſágból, és paran-
czolá hogy az papi fejedelmec egéſz taná-
czockal egybe hozzája mennénec, és az Pált
előhozatván eleikbe állatá.

** Vagy igy: En pedig uyā ſzülettettemis az Romai ſzabadſágban.*

XXIII. Réſz.

Pált midőn magamentségét mondaná, Ananias Páp megütteti. Az vádolóc közőt haſonlás indul, Pált vigaztallya az Iſten. Az Sidóc elállodaſat megértvén az Hadnagy, Pált à Felix tiſztartonac küldi levéllel.

1 ÉS mikoron az gyülekezetre vetette vól-
na az ő ſzemeit Pál, monda: Férfiac a-
tyámfiai: En minden jó lelki eſmérettel ſzól-
gáltam az Iſtennec mind ez mai napiglan.
2 Az Ananiás pedig az fő pap, paranczola a-
zoknac kic ó mellette állanac vala, hog' Pál-
3 nac megűtnec az ſzáját. a Ackor Pál monda
nékie: megvér az Iſten tégedet, megfejeritet-
tet fal: Es te leűlél hogy engemet megitély,
az törvén ſzerint, és az törvény ellen paran-
4 czolodé hogy engemet verjenec? Es az kic
ott állanac vala, módánac, Az Iſtenec fő pap-
5 ját ſzidalmazodé? b Monda pedig az Pál:
Nem tudtam atyámfiai hogy az fő Pap lé-
gyen: Mert meg vagyon irva: † Az te néped-
6 nec fejedelmének gonoſztne mondgy. Mi-
kor pedig Pál eſzébe vőtte vólna, hog' azok-
nac egyike része Sadducéuſokból való vólna,
az másic része Phariſéuſokból való: Felki-
álta az gyülekezetben: Ferfiac atyámfiai:
En Phariſéus * vagyoc, és Phariſéus fia, az
halotaknac feltámadáſoknac reménſégé-
7 jért vádoltatom én. Es mikor ezeket mon-
dotta vólna, haſonlás támada az Phariſéu-
ſoc közőt, és az Sadducéuſoc közőtt, és az
8 gyüles eloſzla. c Mert az † Sadducéuſoc azt c *Tagadni az*
mondgyác hogy ninczen feltámadás, ſem *Angyalokat,*
Angyal, ſem lélec: Az Phariſéuſoc pedig *az lelkeket, és*
9 mind az kettőt vallyác. Támada azért *az teſtnec fel-*
nagy kiáltás; Es mikoron felkőltec vólna az *támadaſat, az*
irástudóc az Phariſéuſoc pártyáról, tuſakod- *Sadducéuſok-*
nac vala, mondván: ſemmi gonoſſágot nem *nac regi tével-*
találtunc ez emberben. Hogy ha az lélec *geſec.*
ſzolot néki, vagy Angyal, ne tuſakodgyunc † *Matt. 22. 23.*
10 Iſten ellen. Es mikor nagy haſonlás táma- *Marc. 12. 18.*
dott vólna, félvén az hadnagy hogy Pál a- *Luc. 20. 27.*
zoktol el ne ſzaggattatnéc, paráczolá hog'
az vitézec alámennének és őtet közzülőc
11 kiragadnác, és elviñéc à táborba. Az kő vet-
kezendő ettzaka pedig az UR Pál mellé ál-
ván monda nékie: Jó bizodalomban légy
Pál: Mert miképpen hogy bizonſágot tőttél
éa felőlem Jerusálemben: azonképpen Ro-
mábannis bizonſágot kell tenned.
12 ÉS mikor az nap felkőlt vólna, az Sidóc
közzűl némellyec egybe adác magokat
és megeskűvénec, ezt mondván; Hogy ſem
éſznec ſem iſznac addig, mignem megőlic
13 Pált. Többen valának pedig negyvennél,
à kic illyen módon egybe eskűttenec vala.
14 Kic az Papi fejedelmekhőz és az vének-
hőz hozzájoc ménénec, és mondánac: Mi
nagy esküvéſſel egybe eskűttűnc, hog' ſem-
mit addig ſem éſzünc ſem iſzünc, mignem
15 megőllyuc az Pált. Azért ti jelentſétec meg
à hadnagynac, az tanácznac akarattyából,
hogy őtet hozza ti közzétec, mintha az ő
dólgainac jobban végére akarnátoc menni:
Mi pedig minekelőtte elközelgetne, kéſzec
16 vagyunc őtet megőlni. Mikoron pedig az *d Vagy nénnyé-*
Pál d húgának fia meghallotta vólna ez ál- *nec.*
nec tanáczot, elméne es az táborba bémen-
17 vén tudtára adá Pálnac. Az Pál pedig eg-
gyet az ſzázadoſoc közzűl előſzólítván
monda: Ez ifjat vigyed az hadnagyhoz,
18 mert valamit akar nékie módani. Amaz an-
nakokáért az ifjat melléje vévén az hadna-
gyhoz vivé, és móda: Az megfogatott Pál en-
gemet hivatván kére, hog' ez ifjat hozzád
hoznám: mivelhog' valamit akarna néked
19 módani. Az hadnagy pedig az ifjunac kezét
fogván, mikor félreléptent vólna, megtuda-
kozéc, Miczoda az mit nékem akarſz men-
20 dani? c Es az monda: Az Sidóc elvégezéc *c Ninczen ſem-*
hogy tégedet kérjenec, hogy az Pált holnap *mi tanácz az Iſten-*
az ő gyülekezetekbe vigyed, mint ha va- *ellé és az ő ſzol-*
miről jobban akarnának tőle tudakozni. *gáiellen.*
21 Te pedig nékic ne engedgy; mert ezec
közzűl többé vadnac negyvennél kic utána
leſelkődnec, kic ereſ kötelezték magokat
hogy ſem éſznec ſem iſznac addig, mignem megőlic őtet, és immár kéſzen vadnac,
és ezac aztvárják meződa válazt a tőle nékic

a Szabad az mi vaytunc eſett bőſzőrulpanaſzolkodni, és az Iſtenteleneket az Iſtenitéliſzékieleibe citálni.
b Az kegyetlen fejedelmeknek kell engedníünc kell.
† *Exod. 22. 28.*

Phil. 3. 5.

22 Az hadnagy azért elbocsátá az ſiat, meghagyván néki hogy ſenkinec meg ne mondaná, hogy ezeket néki megmondotta vól-
23 na. Es az ſzázadoſoc közzül kettőt előſzolitván, meghagyá hogy kétſzáz vitézeket kéſzitenének, kic menjenec mind Céſarea városig: és hetvén lovagokat, és kétſzáz őrizőket, az ettzakának harmadic orája után.
24 Es hogy barmokatis adnának, hogy az Pált felültetvén békeſséggel vinnec Felix tiſztar-
25 tóhoz. Leveletis irván, melynec az ſumája ez vala. Claudius Lyſias, az nemes
26 Felix tiſztartónac egeſséget kéván; E Sidóktól megfogattatot férfiat, mikor immár
27 ſzinte megakarnác ölni, oda menvén vitezeckel, megſzabaditám, mikor megértet-
28 tem vólna hogy Romai vólna. Es meg akarván tudni az okát, miért vádolnác őtet,
29 elvivén őtet az ő gyülekezetekbe. Es megértém hogy vádoltatnéc az ő törvényeknec kérdéſi felől, és hogy ſemmi olly vétec nem vólna benne, melly méltó vólna halálra va-
30 gy fogſágra. Mikor pedig énnékem megjelentettec vólna, hogy az Sidóc ő utánna olalkodni akarnának, azonnal őtet tehozzád küldőttem: és meghattam az ő vádolóinakis, hogy az mi dólgoc vagyon ő ellene,
31 te előtted mondgyác meg: Legy jó egeſség-
32 ben. Az vitézec azért, az mint ő nékic megparanczoltec vala, az Pált felvévén, éttzakz vivéc Antipatris városába. Másnap napon pedig, lovagokat otthagyván hogy ő vélle elmennének, vitzſzatérének az táborbá.
33 Kic mikor Céſareába jutottac vólna, és megadác vólna az levelet az tiſztartónac,
34 az Paltis eleybe állatác. Mikor pedig elolvaſta vólna a levelet a uſztartó, és megkérdezte vólna melyczoda tartomanyból való vólna. Es megértette vólna hogy Ciliciábol való vólna. Mondá, meghallgatlac tégedet mikor az te vádolodis eljönnec: Es paranczola hogy az Herodes házában őznéc őtet.

XXIIII. Réſz.

Tertullus vádolóſa ellen, Pál magát menti, Az Tiſztartónac és annac fel. ſégének Chriſtuſt predicallya: Midőn Felix ſemmi reménlet pénzzel nem értetteténec, az tiſztből kimenvén Pált fogva hadgya. Felix utan Feſtus all az tiſztben.

1 ÖTőt nappal pedig azután aláméne az
ſő pap Ananiás az véneckel, és egy
Tertullus nevő prokátorral: kic az
2 tiſztartó előtt be állánac a Pál ellen. Es az
Pált mikor előſzőlirottác vólna, az Tertul-
3 lus kezdé őtet vádolni, ezt mondván. Nagy ſágos Felix, hálá adáſſal mindenſiől fogva és mindenütt éſmérjük, hogy te általad és az te bölcseſségednec e nemzetſég mellet való jóles czelekedeti álól, nagy jó békeſséget
4 nyertünc. Hogy pedig téged ſoc ideignc tartoztaſſalac beſzéddel, kettünc tégedet hogy minket halgaſs meg rövideden, az te
5 kegyelmeſséged ízerint. Mert találtuc ez embert dögleletes embernec lenni: és ki haſonláſt támaſztat az Sidóc kőzött mind ez világnac kerekſégében: és az Nazarenuſoknac ſzerzeténec fejedelme. Ki az templomotis akarta megfertezteſztetni: kit megfogván megis akartunc a mi törvényünc ſzerint
7 itélni. De az Lyſias hadnagy eljővén, nagy
8 erővel kivővé őtet az mi kezünkből. Es paranczolá hogy az ő vádolói te hozzád jőnénec: kitől te magad, ha megkérdezed, mind ezeket megértheted, az mellyekben
9 mi őtet vádoljuc. Az Sidókis pedig ezeket javallác, bizonitván hogy ezec úgy vólnának.

10 FElele pedig Pál, mikor az tiſztartó intet b *Tertullus*
11 vólna néki hogy ſzólna: Mivelhogy tu- *procator hizel-*
dom, hogy ſoc eſztendőtől fogva, te ez nép- *kedeſen kezdi és*
nec fejedelme vóltál, annakokaért az én *hazugſagen ve-*
dolgaimat bátorſágosben óltalmazom. *gzi beſzed.*
12 Mert te magad megérthered, hogy ninczen *Szent Pál pedig*
tizenkettőd napjánál több, mióta felmen- *alazatos dol-*
13 tem Jeruſalembe imádkozni. Az templum- *ſteni ſőtzeſség-*
bañis pedig engemet nem találtac hogy ſen- *gei kezdvén bé-*
kivel vetekettem vólna, vagy hogy a népet *ſzedet, tag ad-*
ſzedet, tagadgyába zendittettem vólna, ſem á Synagogák- *gya azokat, á*
14 ban, ſem á városban. Meg ſem bizonyithat- *mellyekben va-*
tyác azokat, az mellyekben moſt engemet *dollyac.*
15 vádolnac. c Erről pedig te néked vallaſt té- c *Szent Pál*
ſzec, hogy én az útt ſzerint melyet ſzerzetnec *nem czac ta-*
mondanac, úgy ſzolgálok az én atyáimnac *gadgya à miben*
Istenénec, úgy mint ki hiſzec mind azoknac, *vadollyác ha-*
mellyec az törvénben és az Prophetákban *nem az ő tudo-*
16 meg vadnac irva. Es reménſégem vagyon *mányat oltal-*
Istenben, hogy jövendőbe, (miképpon ezec- *mazzais ugy*
kis várják) meglészen az halottaknac, mind *mint ig azat.*
igazaknac, mind hamiſſaknac feltámadáſa.
17 Ebbe gyakorlom pedig magamat, hogy bo-
tránkozáſnélkül való ſelki eſméretem legyé
mind az Isten előtt mind az embertec előtt.
18 d Soc eſztendő múlván pedig, eljövéc hogy d *Megbeſzélli*
az én nézetſégemnec * alamiſsnát oſztogat- *ſzent Pál az*
19 néc, és hogy áldoznám. Ezen kőzbe † ta- *dolgot hiſtoria*
lálánac engemet az templumban meguſz *ſzerint igazan*
tulva, de nem ſokaſsággal, ſem pedig nem há *nem ugy mint*
boruſág ámaſztásban valami Aſiabéli Si- *az Tertullus.*
20 dóc. Kiknec ide kellet vólna te előtted jó * *Sup.11.30.*
nieć, és engemet vádolnioc, ha valami dól- † *Sup.21.27.*
21 goc vólt vólna én ellenem. Avagy ugyan
ezec mondgyác meg, ha valami hamis ſze-
lekedetet találtac én bennem: mikor én az
22 g üllekezetben vólnéc. Hanem ha ez ſző
ért vádolnac, mellyel azt kiáltám mikor ő
kőzöttec állanéc: Az halottac * felámadáſa- * *Sup.23.6.*
felől vádoltatom én ti tőletec ez mai napon.
23 ES mikor ezeket hallotta vólna á Felix, el-
halaſztá á dolgot, ezt mondván, mine kutánna jobban megtudakozó é ſzerzet felől, mikor á Lyſias hadnagy alájövend, megértő

II 02

a Az kép mutato: az mit e rővel és alnokſággal nem czelekedhetnec, azt törvennec ſzine alat akarjac veghez vinni.

c Az Iſten hívsága az ő ſzolgáinak és az igaſságnac nagy erejec vagyon meg az Iſtentelen emberec elöttis..

az után à ti dolgótokat. c És megparanczolá à Szaſzdoſnac, hogy az Pált oltoznéc, és megöldanác, és ſenkit az ő baráti közzül meg ne tutanánac hogy ne ſzolgálna vagy
25 hozzá ne menne. Egy nehán nap múlván, à Felix mikor jelen vólna mind az ő feleſégével Druſillaval egybe, melly Sidó aſzſzonyi állat vala, hivatá Pált, és hallgatá őtet az
26 Jeſus Chriſtusban való hűt felől. Mikor pedig ő ſzóllana az igaſságról, az mertekleteſségről, és az jövendő ítéletről, élalmélkodvén az Felix monda, moſtan eregy el, de mikor alkolmatoſságom léſzen hozzám hi-
27 vatlac téged. Reménli vala pedig aztis, hogy Pál pénzt adna nékie hogy az fogſágbél elſzabaditaná őtet: Annakokaértis gyakorta hivattya vala őtet, és ſzólbeſzéll vala
28 véle. Mikor pedig két eſztendő elmúlt vólna, à Felix helyébe tiſztartó lőn à Porcius Feſtus: és à Sidoknac akarván kedveskedni Felix az Pált az fogſágban hagyá.

XXV. Réſz.

Feſtus Felix utan az tiſztben beálvan Pált elöhözattya. Pal az Czaſzarra appellal. Feſtus Pal dolgat eleiben adgya Agrippa kiralnac magatis Pált eleibe allattya, hogy annac ügyet megláſſa.

a Az ördög ſzolgai vigyaznac az Chriſtus ſzolgai ellen hogy nikic artkaſſanac do Iſtenis vigyaz az ő hivei melkett.

1 AZ Feſtus anakokaért, minekutánna bément vólna à tartományba, harmad
nap az után felméne Jeruſálembe Céſareából. 2 Szólánac pedig ő néki, à fő pap, és az
Sidóc közzül való fő emberec az Pál felől, 3 és kéréc ótet. Hogy kedveket tenne Pál
ellen, hogy ötet Jeruſalembe hivatná: hogy leſt vétvén ő néki, megölhetnéc ótet az ú-
4 ton. Az Feſtus pedig felele, hogy à Pált Céſareában tartanac, és hogy ő hamar oda mé-
5 ne. A kiktől azért úgy mondhat lehet, én velem eggyűt jóyjenec alá, és ha abban az ferfiuban valami gonoſság vagyon, vádollyác
6 ötet. Es tiz napnál többet nem mulatván közöttöc, mikor Céſareába alá ment vólna, maſod napon itélőſzékibe üle, és paranczo-
7 la hogy Pált előhoznác. Ki mikor előjött vólna, környűlláliác ötet à Sidoc kic Jeruſálemből alámentec vala, ſoc és nagy dolgokban vádolván à Pált, mellyeknec igaſſágát
8 meg nem mutathattyác vala. Mivelhogy ő azt felelé vala, hogy ő ſem à Sidoc törvenye ellen ſem az templum ellen, ſem az Czá-
9 ſzár ellen ſemmit nem vétet vólna. Az Feſtus pedig akarván kedvet keresni magának à Sidókhoz, felelvén Pálnac monda: akarſzé Jeruſálembe felmenni, és ott itéltetni meg ezekről én előttem?
10 Mónda pedig à Pál: à Czáſzárnac itélő ſzéke elyben allok holott kell nékem megitéltetnem: az Sidóknac ſemmit nem vétettem miképpen
11 teis jól tudod. Mert ha valamit en vétkeztem, és ha valami halálra való dolgot czelekedtem, nem tartoc ellent halálomban. Ha pedig azokban ſemmi ninczen à mellyekbe engemet vádolnac, ſenki engemet barátſágért nékic kezekbe nē adhat: Az Czáſzárra
12 appellálóc. Ackor Feſtus az gyülekezettel ſzólván, felele: Az Czáſzárra appellálál, à Czáſzárhoz kel menned.

13 EGy nehány napoc elmúlván pedig, az Agrippa király és à Bernice Czéſareába mé-
14 nének hogy köſzöntenéc az Feſtuſt. Es mikor ſokideig mulattac vólna ott, az Feſtus megjelente à királnac à Pál dolgát, ezt módván: Egy ferfiu vagyon kit Felix hagyot fog-
15 va. Ki felől ſzóltac nékem, mikor Jeruſalembe mentem vólna, az papi fejedelmec és az Sidóknac vénei, kérvén ő ellene való ſen-
16 tenciát. Kiknec felelétc hogy nem ſzokaſoc az Romaiaknac, hogy valakit hálálra kézbe adgyanac, mignem annac az ki vádoltatic előtte lejendnec à vádolóc, és mignem helt adnac az vádolas felől való mentſégnec. Mikor azért ide gyültenec vólna,
17 minden haladéknélkül másod napon mikor az törvénſzékbe últem vólna, előhözatám az embert, Kinec vádolói mikor előttem állanának, ſemmi olly bűnt ellene nem
18 mondanac vala mellyet en alitok vala. b Hanem valami kérdeſeket vetnec vala ellene az
19 ő babonaſságoc felől, és egy neminémű meghólt Jeſus felől, kiről Pál azt mondgya
20 vala hogy élne. En pedig mivelhogy kételkedem vala ez illyen kérdezkedéſec felől, kérdém ha elakarna menni Jeruſalembe, és
21 ott itéltetni meg ezekről. Mikor pedig Pál apellalta vólna magát, hogy megtartatnéc à Czáſzár ſzékinac elméretire, paranczolám hogy tartatnéc addig míg à Czáſzárhoz kűl-
22 deném. Az Agrippa pedig monda az Feſtuſnac, Akarnám énis azt az embert halgatni. Az pedig monda, holnap meghalgathatod.
23 Másod napon azért mikor eljött vólna az Agrippa és à Bernice nagy pompaſsággal, és bémentec vólna à halgatáſra rendelteter házba az hádnagyokkal, és az városnac főfő polgárival, à Feſtus paranczolattyára
24 előhozác Pált. Es ſzóla Feſtus mondván: Agrippa király, és mindnyájan kic velünc egybe itt vattoc; Lattyátoc ez embert ki felől nékem ſzólot à Sidóknac ſokaſága mind Jeruſalemben mind itt, azt kiáltván hogy nem
25 kellene ennec tovább élni. En pedig mikor bizonyoſon végére mentem vólna, hogy ſemmi halálra való dolgot nē czelekedett, mindazáltal mivelhogy apellált az Czáſzárra, élvégeſztem hogy elkuldgyem. Ki fe-
26 lől miczoda bizonyoſt irjác Uramnac, nem tudom, annakokaért hoztam ótet ti előtökbe, és kivalképpen te elődbe Agrippa király, hogy megkérdezvén ótet tudgyac mit irni.
27 Mert ellene'en dolognac lattatic lenni, elkuldeni fogva, és meg nem jelenteni az ellene való vétkeket.

b Az Iſten'elen emberec alkalmatoſságot veſznec az tudománnác ſzidalmaz iſára az verſengeſekből.

XXVI.

XXVI. Réſz.

Pál Agrippa előtt az ő ifjuſágatol fogva valo életetét és hivatalat olly meltoſággal előbeſzelli hogy valamennyire még az király ſzivétis meghaytana, de minden vegezés nelkül elmennec az urac.

1 AZ Agrippa pedig monda az Palnac: Megengedtetic te néked hogy ſzólly te magad mentſégére: Ackor Pál az ő
2 kezét kinyuytván illyen mentſéggel éle. Agrippa király: Bódognac mondom magamat, hogy mind azoc felől az mellyekben à
3 Sidóktól vádoltatom, ez mai napon te előtted felelec. Főképpen pedig azért, mert tudom hogy te tudod az Sidóknac minden rendtartáſokat és kérdezkedéſeket: Azért
4 kérlec tégedet hogy engemet halgaſs meg békeſégeſen. Annakokáért az én ifjuſágomtól fogva való életemet, és az melly
5 vólt az én nemzetſégem kőzőtt Jerusálemben eleitől fogva; tudgyác mind az Sidóc.
6 Ugy mint kic ennekelőtte tudtác, hogy én eleitől fogva, (ha bizónſágot akarnec rólam tenni,) mint Phariſéus, éltem az mi hi-
7 tűnknec amaz feddhetetlen ſzerzeti ſzerint. Moſtan pedig az mi atyáinknac Iſtenétől
8 tőtt igéretnec reménſégejért álloc itt itélet alá vettetvén. Melyre az mi tizenkét nemzetſéginc, Iſtennec éyjel és nappal ſzólgálván, reménlic hogy jutnac: Melly remenſégért vadoltatom, Agrippa kirally, az Sidók-
9 tól. Miczodát? hihetetlen dolognac tettziké néktec, hogy az Iſten az halottakat feltá-
10 maſztya? En bizonyára elvégeztē vala magamban, hog' az Jeſuſnac neve ellen miden
11 czelekedgyem. Mellyet megis miveltem Jerusálemben; és az ſzentec kőzzűl én ſokakat az tőmlőtzbe * rekeztettem, az papi fejedelmektűl hatalmat vévén, és mikor megőlettetnénec az ſzentec, nekemis akaratō vóltához. Es minden Synagogákban gyakorta őket bűntetven, kárlóáſra kénſzeritettē; és felőtteb dihősködvén ő ellenec, kergettem őket mind az idegen városokig.
12 Ugyan ackor, mikor † Damaſcumba menéc az fejedelmeknec hatalmockal és enge-
13 delmekből. Délben, Király, az úton, látám hogy az mennyei világoſſág, melly az napnac fényeſſégét meghaladgya vala, kőrnyűlvőtt engemet, és azokat à kic én velem egy
14 úton járnac vala. Mikor pedig mi mindnyaján leeſtűnc vólna az főldre, halléc ſzózatot melly én hozzám ſzól vala, és ezt mondgya vala Sidó nyelven: Saul, Saul mit kergetſz engemet, nehéz re néked az őſztőn ellen rú-
15 golodznod. En pedig mondéc: ki vagy Urā? és à monda: En vagyoc az Jeſus, kit te ker-
16 getſz. De kelly fel és álly lábaidra, mert azért jelentettem meg magamat néked, hogy tégedet ſzólgává és bizonſággá tennélec mind azokban a mellyeket láttál; mind azokban az mellyekben megjélenem te néked. Megſzabaditván tégedet ez néptől, és à pogányoktól kic kőzzé moſtan tégedet
17 kuldelec. Hogy megnyiſſad nékiec ſzemeket, hogy megfordűllyanac az ſetétſégből az világoſſágra, és az ördőgnec hatalmától az Iſtenhőz, hogy bűnnec boczánattyát, és az megſzenteltettec kőzőtt réſzt vegyenec,
18 az én bennem való hitnec általa. Azért, Agrippa király, nem vóltam engedetlen az
19 mennyeiláſnac. Hanem * előſzer az Damaſcumbéliecnec, és az Jerusálembélieknec, és az Judéának egéſz tartományában, az után az pogányoknakis hirdettem hogy penitenciát tartanának és megtérnénec az Iſtenhőz, és megtért emberekhőz
20 illendő czelekedeteket czelekednénec. † Ezekért akartac engemet megőlni az Sidóc,
21 megfogván az templumban. De Iſtentűl ſegitléget vévén, mind ez mai napiglan megállottam, bizonſágot téven ezekről mind kiczinnec mind nagynac; és ſemmit nem mondoc azoc kivől, mellyeket az Moſes és az Prophétác megjővendőltec. Tud-
22 niillic hogy az Chriſtus ſzenvedne, és az halálból való feltámadásban első leſſe, és prédikállaná è népnec és az pogányoknac az világoſſágot.
23 Mikor a pedig ezeket maga mentſégére mondaná, az Feſtus nagy felſzóval monda: Bolondozol te Pál: az nag' bőlczeſég miatt bolondúltál meg. Az Pál pedig mouda:
24 Nem bolődozom nemes Feſte, hanem igaz
25 és józan beſzédeket ſzóloc. Mert tudgya ezeket à király, kinec előtte bátorſágoſonnis
26 ſzóloc, mert nem gondolom hogy ezeket nem tudná; mert ez nem valami ſzugolyabā
27 lőtt dolog. Hiſzſzé Agrippa király az pro-
28 phétáknac? tudom hogy hiſzſz. Az Agrippa pedig monda az Pálnac: kőzel mayd úgyan elhiteted velem hogy Kereſztyén legyec.
29 Az Pál pedig monda: kévánnám az Iſtentűl hogy mind kőzel, mind úgyan valóba, nem czac te, hanem mind azoc à kic ma engem halgatnac, lőttetec vólna ollyanoc minémű én, ez egy fogſágomtól megválva. Es mikor ezeket mondotta vólna, felkele az király, és az tiſztartó, és az Bernice,
30 és az kic ő vélec eggyűt leűltec vala. Es mikor magoknac mentec vólna félfelé, egy máſnac azt mondgyác vala: Semmi halálra vagy fogſágra méltó dolgot nem czelekedic
31 ez ember. Az Agrippa pedig mőda à Feſtuſnac: Ez embert ſzabadon elboczáthattác vólna, ha à Czaſzárra nem appellált vólna.

* *Sup. 9. 22. és cap. 13. és 14.*

† *Sup. 21, 30.*

a *Ez világ fiainac bolondſágnac tetzic az Iſten bőlczeſege. mindazáltal azt erőſſen kell oltalmaznunc.*

* *Sup. 8. 3.*

† *Sup. 9. 3.*

XXVII. Réſz.

Palnac Romaban menetele, kivaltkeppen hogy mind az utitárſaſaggal hajo tőreſt ſzenvettenec, és hogy mindnyajan életeket megtartván az veſzedelemből kivereketteneć.

1 Mineku[t]ánna pedig elvégeztéc vólna, hogy mi nékünc Olaſzorſzágba kellene eveznünc, adác mind à Pált, mind némelly egyéb foglyokat az Czáſzár ſeregéböl való Századoſnac, kinec Juli[u]s vala neve. 2 Béülvén azért egy Adramittenũból való hajóba, hogy Aſiánac határi mellet eveznénc el; elindulánc, és vélünc vala à Macedoniábéli Ariſtarchus, ki Theſſaloniából 3 való vala. Máſod napon pedig jutánc Sidonban, és az Julius nagy emberſéggel tartván az Pált, megengedé, hogy barátihoz 4 menvén, ő róla azoc viſelnénec gõdot. Onnét pedig elindúlván Cyprus mellől evezénc el, mivelhogy az ſzelec ellenkeznénec 5 velünc. Es az Cilicia és Pamphylia ellenébe való tengeren elmenvén, jutánc Lycia 6 tartományának városába, Myraba. Es ott mikor az Százados egy Alexandriabéli hajót talált vólna melly Olaſzorſzágba meñe, 7 minket abba ſzállita. Es mikor ſoc napokon késõn evezténe, es nehezen jutottunc vólna Cnidus mellé, mivelhogy az ſzél nem engedi vala, Creta mellet menénc el à Sálmõ 8 hegy mellől. Es az mellől nehezen elménvén, jutánc eg'helyre, mellyet neveznec, ſzép kikötõ helyeknec, melyhöz közel vala az 9 Laſea város. Mikor pedig ſoc idõ múlé vólna el, és mikor immár az hajózás veſzedelmes vólna; mivelhogy immár à bõytis el- 10 múlt vólna, [a] az Pál inti vala õket. Ezt mondván õ nékiec: Férfiac, én látom hogy nyomoruſsággal, és nem czac az hajónac és abban való terhnec, hanem mi magunk- 11 nakis kárával léſzen az hajózás. De az Százados inkáb hiſzen vala az hajónac igazgatójának, és à kormányos meſternec, hogy 12 nem mint az mit Pál mond vala. Es mikor az teleléſre való alkolmatos kiſzálló helly nem vólna, nemellyec adác tanáczúl, hogy onnétis elmennénec, és megkéſértenéc ha valamimódon [b] Phœnix *városra* juthatnánac, és ott telelhetnénec, mell' Cretának kikötõ helye, melly dél és napnyugat felé 13 néz. Es mikor az déli ſzél valami laſſan fúni kezdett vólna, mikor alitanác hogy gondolattyokban véghõz mehetnénec, mikor elindúltac vólna, nagy közel mennec vala el 14 Crèta mellől. De nem ſoc idõ múlván útkõzéc abba az ſziget be nagy ſzélvéſz, melly 15 Euroclydonnac [c] neveztetic. Es mikor az hajó elragattatott vólna, és az ſzél ellen nẽ mehetne, az ſzélnec boczátván à hajót, úgy 16 vitetünc vala. Es mikor egy kis ſziget alá vitettünc vólna, melly ſziget Claudanac hivattatic, czac alig kaphatóc meg à hajóczkát. Mellyet az nag' hajóra felvonván, [d] me- 17 ſterſséggel élnec vala, az hajót megövedezvén és félven hogy veſzedelmes helybe ne útkõznénec, az vitorlákat leboczátván, 18 úgy meñec vala. Es mikor à nagy ſzélvéſznec miatta hányattatnánc, máſod napõ mar- 19 hánkat az hajóból kihányóc. Es harmad napon mi magunc az mi kezeinckel, az hajóhoz való ſzerſzámokat kihányóc az ten- 20 gerbe. Mikor pedig ſoc napiglã ſem az napot, ſem à czillagokat nem láttuc vólna, és nagy ſzélvéſz vólna, életünc felöl való reménſégünc elvétetett vala. Es mikor immár ſokat éheztünc vólna, ackor az Pál felálván ő közöttöc, monda: Jóllehet ſzükſég vala, hog' az én beſzédemnec engedvén, Cretatól el ne indúlnánc, és ez nyomoruſágot és kárt 22 eltavoztatnóc. Mindazáltal intelec titeket hogy jó reménſégben legyetec, mert közzületec eggyis el nem veſz, hanem czac 23 az hajó. Mert ez éyjel az Iſtennec Angyala én mellém álla; melly Iſtené vágyoc én, 24 az kit tiſztelekis. Ezt mondván: Ne félly Pál: Mert à Czáſzár eleibe kell néked vitettetned, és imé az Iſten néked ajándékon adta, mind azokat az kic teveled hajóznac. 25 Annakokaért jó reménſégben legyetec férfiac, mert hiſzec az Iſtennec, hogy úgy lé- 26 ſzẽ az mint nékem ſzólott. Egy ſzigetre kell 27 pedig nékünc találkoznunc. Mikor pedig à tizennegyedic éttzaka eljõtt vólna, és vitetnénc az Adria tengeren, az hajóſuc alittyác vala eyfelkor tayba hogy valami tarto- 28 mány közelgetne õ hozzájoc. Es leboczátván az tenger mélſégének [g] mérſeklõjét, találác húsz ölnincz lenni az mélſéget: és egy kevéſſ[é] tovább ménvén iſmét leboczátván à 29 mérſéklõt, találác ott tizenöt ölnincz lenni. Es mikor félnénec hogy valami veſzedelmes helyre ne jutnánac, az hajónac hátúlſó réſzéből négy vas maczkát vetvén az tengerbe, várjác vala az napnac felkõltét. 30 Az hajóſoc pedig, az kis hajót béboczátván az vizre, mikor el akarnánac ſzaladni, ez ockal mintha az hajónac elsõ réſzéből vas- 31 maczkákat akarnánc béhánni. Monda Pál az Századoſnac és az vitézlõ népeknec: ha ezec az hajóban nem maradnac, ti meg nem 32 ſzabadulhattoc. Ackor az vitézlõ népec elvágác az kis hajónac kõteleit, és ki hagyác 33 eſni azt. Azónközbe mig az nap felkelne, int vala az Pál mindeneket hogy ennénec, ezt mondván: Ez mai nap tizennegyedic nap miólta várakozván étlen vattoc, és ſemmi 34 falat ſzátokban nem vólt. Azért titeket intelec hogy egyetec, mert ez ti megmaradáſtokra vagyon az. Mert eggyiteknekis czac 35 haja ſzálais nem eſic el. Es mikor ezeket módotta vólna, kenyeret vévén kezébe, hálákat ada Iſtenec mind azoc elõtt, és mikor 36 megſzegte vólna azt, kezde eñi. Midnyájan pedig mikor immár jó reménſégben vólnának, ókis evénec. Valánc pedig minduyájan 37 az hajóban, két ſzázã és hetvenhatã. Es mikor megelegedtec vólna az eledellel, az hajót könnyebitic vala, à gabonát kihányván 38 áz tengerbe. Mikor pedig megvirradot 39 vólna, földet nem látnac vala. Egy tenger kebelét

[a] *Az bõytöl ſzól melyrõl emlekezic Moſes Levit. 23. mely ſzokot vala lenni mind ſzent, vagy ſzét Andreas havaban.*

[b] *Phœnix, városnac, neve Creta ſziget bẽ. Más à Phœnicia tartomány.*

[c] *Euroclydon napkeleti habor goſzelnec neve.*

[d] *Tudniillic hog' à nagy hajohoz ne verettetnec à ſzeltöl és habtul.*

[g] *Merſeklõjét vagy Mertekit: az Melyſegmérõ Onos ſinort.*

kebelét ſayditnac vala pedig melynec pártya vólna; mely re végeztéc vala hogy az ha-
40 jót kivinnéc halehetne. Az vaſmaczkákat azért felſzedvén, boczátác az hajót az tengernec és megboczátván az kormányoknac kóteleit, és az vitorlát felvonván az ſzélnec fuváſára igyekeznec vala menni az part felé.
41 De mikor kettős tengernec helyére találkoztanac vólna, az hajó megakada, és annac az első réſze mozdithatatlanúl áll vala: az hátúlſó réſze pedig †ſzakadoz vala az ha-
† 2.Cor. 11.25. 42 boknac ereje miatt. Az vitézeknec pedig tanáczoc ez vala, hogy az foglyokat levágnác, hogy ſenki ő kőzzűlőc el ne ſzaladhat-
43 na, minekutánna kiúſznánac. De az ſzázados akarván megtartani az Pált, megtiltá őket ez tanácztól, és megparanczolá hogy az kic úſzni tudnánac, előſzer az tengerbe
44 ſzökdőlnénec, és az földre ſzaladnánac. Az többi pedig, némellyec dezkákon, némellyec pedig az hajó töreſének darabjain, és écképpen mindnájan békeſséggel az földre ſzaladánac.

XXVIII. Réſz.

Az Barbaruſoknac emberſéget az hajotőrés ſzenvedtekhőz. Pal az vipera kigyot kézzel felveſzi: minden ártalom nélkül. Publiuſt és egyebeket meggyogyit. Melitatul elmozdulván Romábanjutnac. Pál az Sidoknac az ő ügyét megbeſzélli; Tanyttia az Evangeliomat két eſztendeig.

1 ES mikoron bekeſséggel kimentec vólna, megtudác hogy Melitának neveztetnéc
2 az az ſziget. Az Barbaruſoc pedig nem kicziny emberſéget czelekeſznec valami mi velünc, mert tüzet gerjeſztvén béfogadánac minket mindnyájan, az raytunc való záporért és az hidegért. Mikor annakokaért
3 Pál nagy ſoc venyiket ſzedett vólna, és átüzre tőtte vólna, egy vipera kigyó az melegből
4 kimáſzván, az ő kezére ragada. Mikor láttác vólna pedig az Barbaruſoc az ő kezéről függeni az mérges kigyót, egy máſnac módgyác vala, nyilván ez ember gyilkos, kit
a *Vagy az Iſten haragja vagy, az igaſság.* 5 hē hágy élni à boſzſzúállás, a noha à tengerből megſzabadúlt. De az kigyót minekutánnà à tüzbe rázta vólna, ſemi nyavalyája nem
6 lőn. Amazoc pedig várják vala hogy megdagadozna vagy meghalván, nagy hirtelenſéggelleeſnéc, de mikor ſoc ideig vártác vólna, és látnác hogy ſemmi nyavalyája nē léſzén, elváltoztatván értelmeket, őtet Iſtennec
b *Sohaſenki meg nem bánta, valaki az Az Iſten ſzolgajat házába béfogadta.* 7 mondgyác vala. b Ot pedig az helyen vala majora az ſzigetnec Urának, kinec Publius vala neve, ki minket béfogadván, harmad napig ſzálláſán nagy emberſégesē tar-
8 ta. Lőn pedig ez, hogy az Publius attya, hideglelés és vérhas miatt igen nehezen feküénéc: kihőz Pál bémenvén minekutánna kőnyőrgőtt vólna, kezeit arra vetvén, meggyó-
9 gyitá azt. Minekutánna azért ez lőt vólna, egyebekis kic abbann az ſzigethen betegec valánac, ő hozzá jőnec vala; és meggyo-
10 gyulnac vala. Kic mi nékünc ſoc tiſztelſégetis tőnec, és mikor onnét elindúlnánc, tápláláſunkra valotis adánac mi nékünc.
11 c HÁrom hólnapnac utánna azért, egy Alexandriába való hajóban hajózánc: melly hajó ott az ſzigetben telelt vala, me-
c *Az bálványoc nem fertezteric meg az ſzemteket, ha azokat nem tiſztelic.* lynec tzimere vala, Caſtor és Pollux.
12 És Syracuſába jutván, ott maradánc har-
13 mad napig. Onnét kerűlvén jutanc Regiomba, és az után máſod napon mikor az
14 déli ſzél fúna, máſod napra jutánc d Puteoli *nevő városba.* Holott mikor valami atyafiakat találtunc vólna, kérénec minket
d *Puteoli, Campania tartomanyanac városa.* hogy ott maradnánc heted napig, és úgy
15 mennénc az után Romába. Honnét, mikor ez atyafiac az mi dólgainkat megértettéc vólna, nékünc előnkbe jővénec, mind az Appius piatzáig és az három Tabernakig, kiket mikor Pál látott vólna, az Iſtenec há-
16 lákat adván, bátorſágot vőn. Mikor pedig Romaba jutottunc vólna, az Százados adá foglyokat az ſeregnec fejedelménec: de megengedé Pálnac hogy külőn laknéc, egy vitézlővel ki őtet őrizné.
17 c LŐn pedig ez hogy harmad nappal az u-
c *Pál Apaſtal mindenűt ugy viſeli magát mint Apaſtal.* tán, egybe gyüytené Pál az Sidóc kőzőtt való fotő népeket, kic mikor bégyültenec vólna, monda nékiec. En atyámfiaiférfiac, jóllehet ſemmit nem vétkeztem az nép ellen és az mi atyáinknac rendtartáſoc ellen: mindazáltal fogva adattattam Jeruſalem-
18 ben az Romaiac kezébe. Kic én felőlem megértekezvén, akarnac vala engemet elboczátani, mivelhogy én bennem ſemmi
19 halálra való vétec nem vólna. De mikor az Sidóc ellenzenéc azt, kénſzeritetém az Czáſzárra áppellálni: nem úgy mintha valamit tudnéc, mellyben az én nemzetſégemet vádolhatnám.
20 Ennekokaért hivattalac azért titeket, hogy titeket látnálac és veletec ſzólnéc, mert az Izraelnec reménſégejért vétettem kőrnyúl ez vas lantzval.
21 Amazoc pedig mondánac ő néki: Mi te felőled ſem levelet nem vőttünc Judéából, ſem pedig az atyafiac kőzzűl az kic ide
22 jőttec, eggyis nem jelentet, és nem ſzólot te felőled ſemmi gonoſzt. Akarjuc pedig érteni tőled miczoda értelemben vagy: mert tudgyuc hogy è ſzerzetnec mindenűt
23 ellene mondánac. Mikor azért napot tőttec vólna annac, jővénec az ő ſzálláſára ſokan, kiknec nagy bizonyſág tétellel ſzól vala az Iſtennec orſzágáfelől, igyekezven ő vélec elhitetni azokat meilyec az Jeſus Chriſtuſról vadnac, az Moſes törvényéből á Prophétákból, reggeltől fogva mind eſtveig.
24 f NÉmellyec pedig hiſznec vala az ő beſzé-
f *Az Evangelium az hivő, nec életnec illatya, az hitetlenekne halalnac illattya.* dénec, nemelliyec pedig nem hiſznec
25 vala. Es mikor magokban meghaſonlottac

vólna, elmenénec, mikor Pál ez béſzédet mondotta vólna: Jól ſzólott az Iſtennec lelke az Eſaias Prophéta által, az mi atyainknac. g Ezt mondván: * Eregy el ez népkőzzé, és mond ezt halván hallyátoc és nem értitec, és látván látty átoc, és által nem láttyátoc. Mert megkőveredet ez népnec ſzive, és az ő fülőckel nehezen hallanac, és az ő ſzemeket béhúnnyác, hogy ſzemeckel ne láſsanac, füléckel ne hallyanac, és ſzivőckel ne értſenec, meg ne térheſſenec, hogy meggyógyitſam őket. Légyen azért nékteс tudtotokra, hogy à pogán népeknec küldetet az Iſtennec ez idvőzitéſe, és ők halgatnac. h Mikor azért ezeket mondotta vólna, kimenénec az Sidóc ön kőztőc veteked vén. Marada azért Pál két egéſz eſztendeig az ő tulájdon ſzállájában, és mindeneket bé fogad vala az kic ő hozzája mennec vala. i Predikálván az Iſtennec országát, és tanitván azokat az mellyec vadnac az UR Jeſus Chriſtus felől, minden ſzabadſaggal minden tiltáſnélkül.

g *Az Iſtentelennec jollehet ſzabad akarattyok bol, ellenkeznec az igaſsággal, mindazáltal nē történetből.*
* *Eſa. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8 10. Joan. 12. 14. Rom. 13. 8.*

h *Nem az Evangelium, hanēnnec megutáláſa oka az viſszavonáſoknac.*

i *Az Iſtennec igéje, nem lehet fogſágban ha az igénec predicalloi megfogattatnakis.*

Az Apaſtaloc czelekedetiről való könyvnec vége.

PAL APASTALNAC ROMABA IRT LEVELE.

Ez Levelben az Apaſtalnac tzéllya ez; Akarja az Sidokat és az pogányokat tanitani hogy öc nyavalyás és bünös emberec legyénec: Es hogy oſztán nem az önnön czelekedetec által, hanem az Jeſus Chriſtusban valo hit által kellyen megigazulnioc és idvözülniec. 1. 2. 3. 4. Cap. Tanit iſmet honnét származzéc ez illyen hüt, 9. 10. 11. Es milegyen ez hitnec czelekedéſe és gyümölcze. 5. 6. 7. 8. Cap. Int ezeknekutánna mindenféle kereſztyeni joſzágos czelekedetekre, és tiſzteſséges erkölczökre és jo eletre, 12. 13. 14. 15. és köſzönti végezetre az Romában lévő hiveknec gyülekezetit 16. Cap.

ELSŐ RESZ.

Jelenti az Apaſtal előſzer az Romabéliekhőz valo nagy ſzerelmet, főképpen ebben hogy kévánnya nékic predikallani az Evangeliomot, melynec által a vagyon az Iſten előtt valo megigazulas hitből. Az utan hogy ezt megbizonitſa, bünöſſe téſzi az Iſten ſzéki előtt mind ez világon valo pogányokat, és megmutattya hogy vetkeztec Iſten ellen, ő magoc ellen és felebaráttyoc ellen.

a *Az Apaſtalnac neve és tiſzti.*
* *Act. 13. 2. Gal. 1. 15.*
b *Miczoda legyen az Evangelium.*
c *Az Jeſus Chriſtuſnac két termeſzetiről valo ſzép bizonyſag.*

1 Az a Jeſus Chriſtuſnac ſzolgája, hivatala ſzerint Apaſtal, * válaſztatot az Iſten Evangeliumának predikálására.
2 b (Mellyet régen megigért vala az ő Prophétái által az
3 ſzent Irásokban.) Az ő fia felől, (ki az Dávidnac magvából lőtt teſt ſzernt. c Megbizonitatott hatalmaſon, Iſten fiának lenni az ſzentelő lélec ſzerint, á halálból való feltámadáſnac által,) tudnillic az mi URunc
5 Jeſus Chriſtus felől. Ki által vőttűc az kegyelmet és az Apaſtalſágot, hitben való engedelemnec okáért, minden pogány népec
6 kőzőt, az ő nevéjért. Kic közőt tus vadtoc
7 Jeſus Chriſtuſnac hivataloſi. d Mindeneknec kic Rómában vadtoc, Iſten ſzerelmeſinec, hivatalos ſzenteknec, e kégyelem néktec és békeſég, az Iſtentől az mi atyánktól, és az UR Jeſus Chriſtuſtól.
8 f ELőſzer hálákat adoc az én Iſtenénec, az Jeſus Chriſt' által, mindnyájā ti erőttetec, hog' à ti hitőtöknec mīd ez világő hīre vagyō
9 g Mert bizonyſágom néké az Iſté, kinec nagy lelki őrőmēl ſzolgáloc, az ő fiának Evāgeliomának predikálāſābā, hog' ſzűntelē emlekezē felőletec. Az en imádkozáſomba kérvē
10 az tiſtent, hogy ha valzha jó ſzerētzés út ad ataznāc enēkē Iſtenec akarattyából, hog' ti
11 hozzátoc mehetnéc. Mert kevánlac titeke, látni

d *Kiknec irja ſzent Pál ez levelet.*
e *Köſzönet.*
f *Levelének kezdetiben az Rómábéliec hitit diczeri.*
g *Jo akarattyát és ſzerelmet jelenti az Romabéliekhőz, hogy erettec imādkozic, é. hozzajoc akar menni.*

† *Irſ.15.23.*

látni, hogy valami lelki ajándekot közölhetnéc velettec, hogy megerőſíttetnétec.

12 † Az az, hogy közönséges intéſt vennénc tinálatoc, egymás hiti által, az ti hitőtöc és

13 az én hitem által. h Nem * akarom pedig hogy ne tudgyátoc ezt, hogy én gyakorta végeztem el magamban hogy hozzátoc mennyec, (de mind ez ideig megtiltattam,) hogy ti közötetekis mint a több pogány népec közöt, valami lelki gyümölczőt nyerhetnéc.

14 Mind az Görögöknec mind az Barbaruſoknac, mind az bolczeknec, mind

15 az bolondoknac köteles vagyoc. Azért, kész vagyoc néktekis kic Romában vadtoc az Evangeliomot prédikállani.

16 i MErt nem ſzégyenlem a Chriſtus Evangeliomát, Mert Istënec hatalma minden hivőnec idvőſſégére, Sidónac előſzer,

17 az után az Görögnekis. Mert az Istennec igaſſága az által jelentetic meg, hitből hitbe, miképpen meg vagyon irva: † Az igaz ember hitből él.

18 k MErt nyilván vagyon az Istennec haragja menyből, az embereknec minden hitetlenségec és hamiſſágoc ellen, kic

19 az igaſſágot hamiſſan *fogva* tartyác. Mert az mit Istë felől tudhatnac az emberec, nyilván vólt ő bennec: Mert az Isten megjelentette nékiec.

20 l Mert az mi Istenben láthatatlã, tudniillic az ő őrőcké való hatalmaſsága, és Istensége, ez világnac alkotványából, és az teremtett állatokból megértetvén megláttatnac, ez végre hogy legyenec

21 ők magoc menthetetlenec. Mert mikor az Istent megeſmercéc vólna, mindazáltal nem diczőitettéc ötet mint Istent, ſem pedig néki hálákat nem adtanac, * hanem az ő okoskodáſokba hiába valócká lőttenec,

22 és az ő balgatag ſzivőc megſetétedett. Es mikor magokat bölczeknec vallanác lëni,

23 balgatagocká lőttenec. Mert az halhatatlan Istennec diczőſéget elváltoztattác, halandó embernec, madaraknac, négylábú állatoknac, és máſzo állatoknac kifaragott

24 ábrázattyára. m Annakokaért adta az Isten ők et, az ő ſziveknec kévánſáginac tiſztátalanságira, hogy egy másnac teſtét ſzep-

25 lőſítenéc. Kic az Istennec igaſſágát hazugságra változtactác, és tiſztelténc, és ſzolgáltác az teremtett állatokat, hátra hagyván az teremtőtt, ki mind őrőcké áldandó,

26 Amen. Annakokaért adta *mondoc* az Isten őket az tiſztátalan indúlatoknac. Mert az ő Aſzſzony népekis elváltoztattác az terméſzetnec folyáſát, terméſzet ellen való

27 dologra. n Haſonlatosképpen az ferfiakis elhagyván az terméſzet folyáſa ſzerint való kőzősülést aſzſzonyi állattal, felgerjedtec az ő bujaságokban egymás ellë, férfiac férfiakon éktelen úndokságot czelekedvén, hogy az ő tévelgéſeknec érdemec ſzerint való jutalmát elvennéc ő magok-

28 ban. Es miképpen nem akartac az megeſmért Istennél megelegedni, azonképpen őket adta elfordúlt elménec, hogy illetlen

29 dolgokat czelekednénec. o Kic tellyeſec minden hamiſſággal, paráznaſsággal, látorſsággal, főſvénséggel, gonoſſággal, irégységgel rakvác, gyilkoſſággal, verſengéſſel,

30 álnokſsággal, gonoſz erkőlczvel. Suſarlóc, ragalmazóc, Istennec gyűlőlői, boſzſzúságra ingerlőc, kevélyec, diczekedőc, gonoſſágnac találói, ſzülejeknec engedetlenec, Balgatagoc, ſzővetségnec rontói,

31 ſzeretetnélkül valóc, engedetlenec, irgal-

32 matlanoc. p Kic jóllehet az Istennec igaſſágát tudgyác, (hogy az kic ez illyeneket czelekeſzic, méltóc az halálra,) mind-azáltal nem czac azt czelekeſzic, hanem óltalmazzác azokatis, az kic azokat czeleſzic.

II. Réſz.

Kárhoztattya előſzer az képmutatokat az pogányoc között. Az után karhoztattya az Sidonemzetséget.

1 ANnakokaért magad menthetetlen vagy, óh te ember valaki máſt kárhoztatſz, mert † ugyan azonnal, az mellyel máſt kárhoztatſz, magadat kárhoztatod, mert ugyan azonokat miveled te, ki egyebeket

2 kárhoztatſz. Tudgyuc pedig, hogy az Istennec itéleti igaſſág ſzerint vagyon azoc ellen, a kic illyen dolgokat czelekeſznec.

3 Alitodé pedig azt ő te ember, ki kárhoztatod azokat az kic illyeneket czelekednec, és teis azokat czelekeded, hogy az Istennec

4 itéletit eltávoztatod? b Avagy Istënec kegyelmeſſégénec, és békeséges türéſénec és ſzenvedéſénec gazdagságát megutálodé? † Nem tudodé hogy az Istennec kegyemeſſë-

5 ge téged megtéréſre indit. De te az te keménséged ſzerint, és megtérhetetlen ſzived ſzerint, * gyűjtеſz te magadnac haragot, az haragnac napjára, és az Istennec igaz itéle-

6 tinec megjelenésénec napjára. Ki † megfizet mindennec az ő czelekedeti ſzerint.

7 Azoknac az kic az jó czelekedetben való állhatatoſſággal, diczőſéget, tiſztеſſéget, és halhatatlanságot kerëſnec, megſzerzőc

8 élettel. Azoknac pedig az kic verſen yeſec, és az kic nem engednec az igaſſágnac, hanë engednec az hamiſſágnac, *megſzerzik* hirtelen.

n *Azt mutattya meg az Apoſtal: mimodon fertéztettéc meg az pogányoc imagokat.*

o *Mimodon vetkeztec az pogányoc felebaráttyoc ellen.*

p *Az poganyoc nem czac gonoſságot czelekeznec, hanem azoknakis eltalmazoi, à kic gonoſságokat czelekeznec.*

z *Az képmutatoc ellen, kic noha külsőképpen igazaknac látſzatnac, mindazáltal bölöl tiſztátalanoc.*
† *Matth.7.1.*
1.Cor.4.5.

b *Az Istennec hoſszu ideig valo türéſe az képmutatokat ne bátoritſa az belső gonoſſágbã, mert kegyelmeſſégéböl nincs Istennek azokat hirtelen el nem vigzi.*
† *2.Pet 3.15.*
* *Jac.5.*
† *Jób.34.11.*
Pſal. 62.13.
Ezech.18.
Apoc.2.

† Ok at mondgya miért nem mehetet ez ideig Romába, tudniillic, mert Istentől nem boczáttatott. Mindazáltal azt mondgya hogy kéſz nékiec ſzolgalni.
** Inf.15.2.*
i Rövid beſzédel kijelenti az Szent Pál, az Istën előtt valo megigazulaſunknac mondgyát, mellyről ez után ſokat ſzól. hogy tudniillic Istën előtt igazac vagyunc Chriſtus által, ha az Evangeliũnac hiſzünc.
† *Hab.2.4. Gal.3.11. Heb.10.38.*
k Az Szent Pál az Istenſzékieleibe vonſza az pogányokat, és őket bűnöſöcké téſzi, megmutatván hogy megbantottác Istent, megferteztettéc magokat, és vérkeztec felebaráttyoc ellenis &c. Mert illyen, erőſſége vagyon itt az Apoſtalnac. Vagy kegyelemből igazulunc meg Istën előtt, vagy czelekedetből. De az czelekedetből ſenki nem igazul meg, mert minden emberec bűnöſöc, tehát az kegyelemből vagyon az megigazulas, Itt azért ez Caputban bizonitt ya hogy az pogányoc bűnöſöc.
** Epheſ. 4.17.*
l Mivelhogy hitetleneknec és hamiſſaknac mondá az pogányokat, itt megmutattya nyilván valo erőſségeből az hitetlenségeket.
m Hamiſſágokat ebben mutattya meg az pogányoknac, mert terméſzetnec folyáſa elléforditettéc meg magokat, és egyeb emberc, ezzel bizonyitya hitetlenſegeket, és hogy Istën haragja vagyon reá, tec, minthaazt mondaná ha hitetlenec nem volnanac és Istën haragja nem volna rajtoc, ſoha illyen undokságot nem czelekednéc.
cc Vólna.

9 búsúlásſal és haraggal. Nyomoruság, és ſzorongató veſzedelem, minden gonoſz czelekedő embernec lelkének, Sidónac e-
10 léször, azután Gőrőgnec. Diczőség pedig, tiſztеſſég, és békeség minden jó czelekedőnec, Sidónac előſzőr, az után Gőrőg-
11 nec. Mert † ninczen Iſten előtt ſzemély
12 válogatás. [c] Mert valakic az tőrvénnélkül vétkeztenec, az tőrvénnélkül veſznec el, és valakic az tőrvény alatt vétkeztenec, a tőrvény által kárhoztatnac.
13 [d] MErt nem azoc Iſtennec előtte igazac, az kic az tőrvént hallyác, hanem az kic az tőrvént bétőltic, azoc igazúlnac meg.
14 [e] Mert mivelhogy az pogányoc, az kiknec irott tőrvényec ninczen, természet ſzerint az tőrvénhőz illendő czelekedetet czelekeſznec, azoc noha nékic tőrvényec ninczen,
15 mindazáltal ő magoc magoknac tőrvényec. Ugymint kic megjelentic, hogy az tőrvénnec czelekedeti az ő ſzivekbe beiratott, kiknec lelkec eſmèreti, és az ő gondolattyoc, melliyec egymáſt vádollyác vagy
16 mentic, egyetembe bizonságot téſzen. Az napon, melliyen az UR megitéli az embereknec titkokat az én Evangeliomom ſzerint, az Jeſus Chriſtus által.
17 [f] JMé te Sidónac neveztetel, és az Tőrvén-
18 ben nyugoſzol, diczekedel Iſtenben. És tudod az ő akarattyát, és válaſztáſt tudſz azoc közőtt tenni, az mellyec küiömbőznec attól, mivelhog' az Iſten tőrvényéből megtanitattál. És alitod magadat vakoc vezérénec, azoknac világoſſágának, kic az ſe-
19 tétségben vadnac. Az balgatagoknac tanitójának, az tudatlanoknac Meſterénec,
20 és hogy az tőrvénben való bőlczeségre, és
21 igaſſágra megtanitattál. [g] Ki annakokaért máſt tanitaſz, te magadat nem tanitodé? ki azt predikállod hogy nem kell orzani, orzaſzſzé? Ki azt mondod hogy nem
22 kell paráználkodni, paráznalkodolé? ki az bálványokat utálod, ſzentségtőrő vagyé?
23 Ki az tőrvénnyel diczekedel, az tőrvénnec megrontáſa által az Iſtent tiſzteletlenség-
24 gel illetedé? Mert † az Iſtennec neve ti miattatoc az pogányoc közőtt gyaláztatic, a mint megvagyon irva.
25 [h] MErt az környülmétélkedés haſznál, ha az tőrvént megtartod, ha pedig az tőrvént megrontod, az te környülmetélkedéſed, környülmetélkedetlenségre fordúlt.
26 Annakokaért, ha az környülmetéletlen pogány az tőrvény paranczolatit megtartya: nemde annac az ő környülmetélkedetlensége környülmetélkedés gyanánt lé-
27 ſzenć? Es az terméſzet ſzerint való környűlmetélkedetlenség, ha az tőrvént megtartya, avagy nem kárhoztaté téged, ki az betűnec és az környülmetélkedéſnec által-
28 la az tőrvénnec rontója vagy? Mert nem az a Sidó, az ki kivől annac mutattya magát, ſem pedig nem az a környülmétélke-
29 dés, az melly kivől vagyon az testen. [i] Ha-nem az ki belől, titkon való Sidó, az az igaz Sidó, és az ember ſzivének † lélekben való környülmetéléſe, nem az külső környülmetelés az igaz környülmetélkedés, melynec diczéreti nem emberektől, hanem Iſtentől vagyon.

[i] Az igaz Sidonac igaz ſág és igaz környülmetélkedés belől vagyon. Azért mondya pedig hogy az belső Sidonac Iſtentől vagyon diczéreti, mert akar mint itéllyen ez világ azoc felől, de azoc diczéretеſec Iſten előtt. † *Coloſſ.2.11.*

III. Réſz.

Megmondgya miben meltoſagosb az Sido nemzetség maſnal, es miben nem. Azt mondgya pedig hogy ő magokra nezve egyebekrel nem meltoſagosbac, és bizonittya az közönſeges romlaſt ſzent trásbol. Honnet ezt bizonittya, hogy az Iſten előt vzlo megigazulas czac kegyelemből vagyon.

1 MIczoda [a] méltoſága vagyon tehát az Sidónac? és miczoda haſzna vagyon az környülmetelkedéſnec? Felőtte nagy, *sőt, miczoda*
2 fő pedig ez, hogy az Iſten az ő igéreti ő † re-
3 ájoc bizta. [b] Mert miczoda, ha ſzinte né-mellyec hitetlenec vóltanakis, † Vallyon a-
4 zoknac hitetlenségec, az Iſtennec igéreti-
5 vadolnac. [c] Hogy ha à mi hamiſſágunc, * az Iſten igaſſágát támaſztya, mit mondunc? ‡ Valiyon igazé az Iſten hogy minket bűn-
6 tet? (Emberi mód ſzerint ſzóloc.) Távól légyen: Mert mi módon lehetne Iſten ez vi-
7 lágnac † itélő birája? [d] Mert ha az Iſten-dés, mely à Dane igaſſága az én hazugságom által, néki *vid mondásából* diczőségére vagyon, miért kárhoztatom *támad.*
8 tehát én mint bűnős ember? Sőt inkáb † *Gen.18.25.* miért nem czelekeſzünc gonoſzt, hogy ab-[d] *Az másodic* ból jó következzéc, (miképpen némellyec *kérdeshöz vale* ſzólnac gonoſzúl mi felőlünc, és mond-*ezik.* gyác hogy mi úgy ſzólunc,) kiknec kárhozattyoc igaz.

[a] *Első kérdés, ha az Sidoc bünős.*
[b] *Az mit az elben való tőkélletes igaſſágac hijába valová tőrténtéről való kérdéſre valo*
[c] *Másodic kérdés, mely à Dane*

[e] Miczoda

† Deut.10.17. 2.Chron.19.7. Jób 34.19. Act.10.34. Gal.2.6. Eph.6.9. Coloſſ.3.25. 1.Pet.1.17. Matth.7.21. Jacob 1.11.

[c] Itt egyetembe vadollya az pogányokat és az Sidokat.

[d] Az Sidoc ellen vetésének veſzi eleit, kic az tőrvénnyel kerkedhettec volna.

[e] Az poganyoc ellenvetésének veſzi eleit, kic azt mondhattac volna, hogy nékic nem volt tőrvényec, kiket megjőz az terméſzetnec tőrvenyével, és az lelki eſmeret tiletivel.

[f] Megmutattya, hogy à Sidokis Iſten ellen igen vetkeztenec, és azonképpē méltoc termeſzet ſzerint az halalra és karhozatra, mint à pogányoc.

[g] Megengedé az Apaſtal nekic az ſzep neveket, de it immar nyakokba rantya, és azt megmutattya, hogy nem felelnec meg az ő neveknec. † *Eſa.52.5. Ezech 36.20. es 23.*

[h] Az Sidoc mivelhogy az környülmetelkedéſſel kerkedtec, megfelel arra, és azt mondgya hogy nem menti meg őket az külső környülmetélkedes, mert az belső környülmetélkedés ninczen, melliyet à tőrvény kéván. Deut.10. Annyira hogy az pogany ha környűl nem metelkedik is külsőképpen, job legyen az környülmetelkedet Sidonal, ha az tőrvent megtartyu. Nevezi pedig ſzent Pal az környülmetelkedeſt tőrvent megtartyu. Nevezi pedig ſzent Pal az környülmetelkedeſt betűnec az ő modgya ſzerint, az mennyibe azt meggondellyuc az Chriſt uſnélkül, mert mint az meghalt betű mely czac à tablan vagyon, nem haſznal, igy à tőrveny és az környülmetélkedés Chriſtuſnélkül ęs.

c *Elöszer megmonda Sz. Pál, hogy à Sidóc Istenre nezve ki öket felmagaztalta, egyebeknél meltóságosbac. De immar itt azt mongya hogy ő magokra nezve në meltosagosbac, hanë bűnösöc mint egyebec, és à kőzönséges ronlaſt iráſſal bizonittya.*

† *Sup. 2. 17.*

* *Gal. 3. 22.*

" *Pſal. 14. 3.*

:: *Pſal. 53. 4.*

† *Pſal. 5. 10.*

* *Pſal. 140. 4.*

" *Pſal. 10. 7.*

:: *Eſa. 59. 7. Prov. 1. 16.*

:: *Pſal 36. 2.*

f *Az törvényë erti à Moſesnec és mind az töb prophetaknac iráſokat.*

g *Mi végre karhoztattya mind ez világot Iſten az irasban.*

h *Ha mind az pogányoc, mind à Sidoc bűnösöc, és az ſzent iras ſzerint mindnyájan bűnösöc vagyunc, tehát à czelekedetből ſenki meg nem igazulhat.*

† *Gal. 2. 16.*

9 c Miczoda tehát? †, Fellyeb valóc vagyunké egyebeknél? Nem, ſem miképpen. Mert az előtt megmutatóc nyilván, hogy mind az Sidóc mind à Gőrögöc * bűn
10 alatt vadnac. Mint meg vagyon irván:
11 Ninczen czac egy igazis. Ninczen ki tud-
12 ná, és megkereſné az Iſtent. Mindnyájan az emberec " elhaylottac, haſzontalanocká lőttenec, ninczen ki jót czelekednéc, nin-
13 czen czac eggyis. :: Az ő torkoc mint az megnyîlatkozott koporſó, az ő nyelveckel álnokságot ſzólnac, az ő ajakoc alatt † aſpiskígyó mérge vagyon. * Kiknec ſzájoc
14 átkozodáſſal, és boſzſzúsag ſzoláſſal telyes. " Az ő láboc gyorſac à vér ontáſra.
15 Az ő utokban romlás és nyomorgatas va-
16 gyon. Az békeſségnec utát nem tudgyác.
17 :: Ninczen az Iſteni félelelem ő előttőc.
18 Tvdgyuc pedig hogy valamit az törvény
19 f mond, azoknac mondgya, az kic az törvénben vadnac: hogy mindennec ſzája bédugattaſséc, g és mind ez egész világ méltó tó légyen Iſten előtt az kárhozatra. h Annakokaért az törvénnec czelekedetiből, †
20 egy teſtis nem igazúl meg Iſtennec előtte. Mert az bűnnec eſmériti à törvény által vagyon. i Moſtan pedig megjelent az Iſtennec igaſsága az törvénnélkül, melly
21 megbizonitatott az törvénnec, és az Prophétáknac bizonságockalis. Az Iſten igaſságát (mondom hogy megjelent) à Jeſus Chriſtusban való hitnec általa, mindenekhőz és mindeneken, à kic hiſznec. Mert
22 ninczen ebben kűlőmbſég. Mert mindennec vétkeztenec, és az Iſten diczőſégétől
23 elmaradtac. k l Megigazúlnac pedig ingyen, Iſten kegyelméből az Jeſus Chriſtusban lőtt váltságnac általa. Kit az Iſten rendelt engeſztelő áldozatúl az ő vérében való
24 hitnec általa, az előbbeni bűnöknec megboczátáſában való igaſságának megmutatására. Mellyeket Iſten elſzenvedett, hogy
25 az ő igaſságát megjelentené az moſtani időben, hogy ő igaznac eſmértetéſéc, és hog' megigazitty a azt, az ki az Jeſuſnac hitiből
26 való. Hól vagyon azért az diczekedes? Ki
27 rekeſztetett, miczoda tudomány által? az czelekedetnec tudománya általé? Nem,
28 hanem az hitnec tudománya által. Annakokaért, ezt mondgyuc bizonyoskép-
29 pen: hogy az ember igazúl hitnec általa, az tőrvénnec czelekedetinélkűl. m Avagy az Iſten czac az Sidókejé? Avagy nem Iſtenejé az pogányoknakis? bizony à pogányok-
30 nakis Iſtene. Mert ugyan azon egy Iſten igazittya meg à Sidót hitből, és à pogánt hit-
31 nec általa. Az törvént azért hijába valóvá teſzſzűké az hit által? n távól legyen az, sőt inkáb az törvént erősittyűc.

i *Minekutánna à ſzent Pál mind ez világot bűnőſségtévé. Immar megmutattya hogy Iſten előt megigazulunc kegyelemből az czelekedet erdemenélkül.*

k *Az Iſten diczőſégén erti vagy az Iſteni abraxatot melyre teremtettünc vala, vagy az őrőc életnec bodogſagac. Vagy meg foztattunc az Iſten diczőſegétől, mert ninczen mi nalunc ſemmi mellyel Iſten előt diczekedhetnénc.*

l *Az mi Iſten előt valo igazulaſunknac ſzerző oka az Iſtennec ingyen való kegyelmeſsége. Erdemlő oka az Chriſtus Jeſus, ki à mi bűneinkert megſizetett. Az hitnec által a őrőkőſitty űc pedig meg az Iſten kegyelmeben magunkat. Vege ez, hogy az Iſten kegyelme megeſmerteſséc, mind az ő türésével egybe, és hogy megeſmertetnéc hogy az mi igáſságunc, Chriſtusban való hitáltal vagyon: Előbbi bűnőkről emlekezic pedig nem hogy az ntan való bűnőc miat orvoſság által tőröltetnenec, el hanem az megboczátaſnac ereiere nezven, mert az megboczátas, az elmult bűnre nezve mondatic, &c.*

m *Ha à circumcidet által volna, az igazulas, czac à Sidoké volna az Iſten mivel hogy azoknac adta az jo czelekedetről valo törvént.*

n *Az Iſten kegyelméből hit altal való igazulaſunknac tudomanya erősiti à törvént.*

IIII. Réſz.

Megbizonittya az Apaſtal ſoc erősſegeckel hogy az bűnből valo megigazulas czac kegyelemből vagyon à Chriſtusért hit altal.

a *Első erősség à fellől megmődot tudomānac az igazulas felől, mely erősséget az Abrahā peldajaból.*

b *Maſſodic erősség, ſzent iráből való, mely à felsőhőz való és annac erősſege.*

† *Gen. 15. 6.*

Gal. 3. 6.

Jac. 2. 23.

c *Harmadic emond à kiknec megboczátattac az ő hamiſságoc, és à kiknec elfedeztetec az ő bűnőc.*

d *Negyedic erősség à Dávid bizonságából vagyon.*

* *Pſal. 32. 1. 2.*

e *Oetődic, erősség mindenekec kic az környülmetélkedetlenſégben hinnénec, lenne attyoc, g ő megigazulá-sának utánna metéltetet környül tohát à környül metélkedés në lehet oka az ő megigazuláſanac.*

f *Az környül metelkedes në oka volt az Abrahā igazulásnac, hané az ő hitinec igaſſaganac jele, &c.*

" *Ge. 17. 11.*

g *Ertelme ez, Abrahā először megigazult, az után metéltetet környül, hog' mindaz pogányoknac mind à Sidóknac lene attyoc, az à, hogy bizonſagot tëne arról hogy à környülmetéleſnélkűlis kedvesec az emberec Iſtënec hit altal, à ki környülmetélkedikis kedvesnë környülmetelkedéſért hanem à hitnec általa, &c.*

12 Es lenne attyoc az Sidóknakis, azoknac tudniillic, az kic nem czac kőrnyűlmetélkednec, hanem kővetic az Abrahamnac kőrnyűlmetelkedetlenſégében való hitinec nyomdokát.

13 [h] MErt nem az tőrvénnec általa adatott az igéret Abrahamnac és az ő mágvánac, hogy ez világnac őrökőſſe lenne, ha-
14 nem hitnec igaſságának általa. [i] Mert ha azoc őrökősőc az kic az Tőrvénből vadnac, hijába valóvá lőtt az hit, az igéretis
15 haſzontalanná lőtt. [k] Mert az Tőrvény haragot nemz: Mert az holott ninczen az tőrvény, ott ninczen az tőrvény ellen való
16 czelekedet. Azért az hitből vagyon *az ő*rőkség hogy kegyelemből való légyen, és hogy erős légyen az igéret mind az egéſz magnac: Nem czac annac az ki az tőrvénből vagyon, [l] hanem annakis, az ki az Abraham hitiből vagyon, ki minden hivőknec attya.
17 (MInt megvagyon irva: † Soc nemzetſégnec attyává tőttelec tégedet,) az előtt [m] az kinec hitt, tudniillic Iſten előtt, ki az hóltakat megeleveníti, és azokat à mellyec ninczenec előſzólittya, mint ſzinte az mellyec vadnac.
18 [n] MElly Abraham az emberi remenſégnec felőtte, remenſég által hitte, hogy lenne ſoc nemzetſégnec attya, az mint néki mondatott vala, illyē ſoc léſzen (ugy mōd)
19 az te magod. Es az hitben erős és álhatatos lévén, nem gondolta az ő meghólt teſtét, mikor ugy mint száz eſztendős vólna,
20 ſem pedig az Sárának meghólt méhét. Az Iſtennec igéretis hitetlenſége által nem viſgálta, hanem az ő hitiben erős vólt, ad-
21 ván az Iſtennec dicziſéget. Es mindeneſtől elhitte, hogy ő az mit igért vólna, megis czelekedhetné.
22 ANnakokaértis tulaydonitatott az ő né-
23 ki igaſság gyanánt. [o] Nem czac ő értette iratatott pedig meg, hogy ez tulaydonitatott néki igaſság gyanánt. Hanem mi
24 értűnkis, kiknec az igaſság tulaydonitatic, azoknac *tudniillic* az kic hiſznec abban, az ki feltámaſztotta az mi URunc Jeſuſt az
25 halálból. Ki az mi bűneinkért halálra adatott, és feltámadott az mi igazuláſunkért.

V. Réſz.

Két rendbéli erőſſeggel bizonittya hogy hit által vagyon Chriſtusért az igazulas: Első erőſség vagyon az hitnec ereiről. Az máſic arról vagyon. Mit hozott ez vilagnac Adam: Az Chriſtuſis mit hozott, tudniillic amaz, bűnt, halalt. Imez pedig igaſſagot és életet, &c.

1 MEgigazúlván [a] azért az hitnec általa, békeſségünc vagyon Iſtennél, az mi URunc Jeſus Chriſtuſnac általa.
2 Kinec általa lőtt hitben * menetelünc à kegyelembeis, melynec általa állunc, és dicziked̄ünc az Iſten diczőſégénec remenſé-
3 ge alatt. Nem czac ez pedig, hanem diczekedünc az háboruſágokbannis, tudvan hog' á háboruſág "békeſséges túréſt nemz.
4 Az békeſséges túrés pedig megkéſértéſt, az megkéſértés, remenſéget. Az remenſég pedig meg nem ſzégyenit: Mert az Iſtennec ſzerelme [b] kiontatott à mi ſzivünkbe, az ſzent lélec által, mely mi nékünc ada-
6 tott. [c] Mert az Chriſtus, mikoron még erőtelenec vólnánc, :: álkolmas időben, az
7 gonoſzokért meghólt. Bizonyára az igazértis nehezen hal meg az ember. Jólle-
8 het lehetſéges hogy meghallyon az embert az ollyan emberért, az ki néki haſznos vólna. Az Iſten pedig az ő mi hozzánc való
9 tűnc meghólt. Minekutánna azért megigazúltunc az ő vérénec általa, ſockal inkáb :: megtartatunc moſtan az harag ellen ő ála-
10 la. Mert ha mikoron ellenſégi vóltunc, megbékellettűnc Iſtennel az ő hánac halála által, ſockal inkáb megtartatunc az ő élete által, minekutánna megbékellettűnc
11 véle. Nem czac az pedig, hanem diczékedünkis az Iſtenben, az mi URunc Jeſus Chriſtuſnac általa, ki által moſtam ez bekéltetéſt nyertűc.
12 [d] ANnakokaért, miképpen egy ember által jőtt ez világra az bűn, és az bűnért halál, és acképpen minden emberekre à halál elhatott, kiben mindnyájan vétkez-
13 tűnc. [e] [f] Mert az tőrvényig vala az bűn ez világon, à bűn pedig nem tulaydonitatic az tőrvény nincz-
14 en. Az halális pedig uralkodott Adamtól fogva az Moſeſig, azoc ellenis az kic nem vétkeztenec vala az Adam eſetinec, ki Chriſtus példája vólna.

[a] *Az Iſten előtt valo megigazúláſnac ereiből azont bizonittya, hogy à meg igazulas kegyelemből vagyon.*

[b] *Az Iſtennec ſzerelmen evül à ſzeretet, mellyel Iſten minket ſzeret.*

[c] *Az Iſtennec hozzánc való ſzerelmet bizonittya az Apaſtal, Az Iſtennek mikor ellenſégi volnánc, megſzabaditot fia által moſtan aſzerint holot nem ellenſégi vagyűc, inkáb megtart. Gal. 4. 4. † 1. Pet. 3. 18.*

[d] *Mivelhogy Sz. Pál azt mőlete által, minekutánna megbékellettűnc dá hogy à Chriſtus által eſő ekedünkis az Iſtenben, az mi URunc Jeſus rette vagyon az mi igazulasúc: annakokaert immar à Chriſtal jőtt ez világra az bűn, és az bűnért halál, és acképpen minden emberekre à lághoz való jo halál elhatott, kiben mindnyájan vétkeztétemévérül*

[e] [f] *Mivelhogy azt monda az Apaſtal hogy mind az bűn mind az halal egy ember által jőtt ez világra, annakokaért az 13. es 14. versben azt bizonittya hogy volt az bűn az tőrvény előttis noha à tőrvénnikül nem eſmértetet, hogy pedig valaki azt ne mondgya hogy azokbā volt à bűn, à kic az Iſten akarattyát tudtác, de nem miveltec, azt mongya hogy à kis gyermekekennis uralkodot à halal, tehat à bűnis. Az 15. versben azt mondgya hogy noha miképpen az Adam által à bűn es à halál, Azonképpen az Chriſtus által az igaſſag es az elet: mindazáltal vagyon kűlőmbség mind à ketőnec ez vilagra való kiterjeſztéſében, Azokát à kűlőmbségeket mongya meg ez Caputnac vegeig, &c. Illyen kűlőmbségeket mond pedig. 1. Adam lűnt hozot, Chriſtus igaſságot, 2. Adam hatalmas volt ſokaknac elveſztéſére, Chriſtus hatalmas ſokaknac megtartáſara. 3. Adámnac egy bűne veſztette à világot, Chriſtus ſoc bűnőkből tiſztit meg. 4. Adam hozot karhozatot, Chriſtus őrőc életet.*

[h] *Hatodic erőſſeg, Abraham hogy ez valaſō az hiveknec attya lēne, annac az igéretnec nē à czelekedet által lőttőrőkőſe. hanem az hitnec altala.*

[i] *Hetedic erőſſeg, ha à czelekedetből vagyō az igazulas, hijába való à hit és az igéret.*

[k] *Nyoltzadic erőſſeg, à tőrvény haragot nëz. tēhat nem kegyelmet.*

Mint ha azt mondāna, ha à czelekedetből az igazulas, az igéretec erőſſec volnánac czac à Sidoknac, nem à poganyoknac.

† *Gen. 17. 4.*

[l] *Az Abrahāmnac atyaſága Iſten előtt vagyon, az az, lelki, &c.*

[m] *Az Abrahā hitit magaszrallya az Apaſtal.*

[n] *Mindenekbē mindenkor czac egy az Iſten előtt valo igazuláſnac modgya.*

[o] *Az Iſten előtt valo igazuláſnac ereiből azont bizonittya, hogy à meg igazulas kegyelemből vagyon.*

haſonlatoſſága ſzerint, mely amaz kövétkezendőnec ábrazattya vala. De az mit Iſtē mi nékünc kegyelméből ajándékozott, nē úgy vagyon, mint az mi eſetünc. Mert ha amaz egy embernec eſeti által ſokan hóltac meg, ſockal inkáb az Iſten kegyelme, és az kegyelemből való ajándéc, melly az egy ember Jeſus Chriſtusé, ſokakra elhatott. Sem pedig az jó tétemény nem úgy vagyon, mint az egy ember által ſzállot bűn: Mert méltóc vagyunc egy eſetből kárhozatra: az Iſten kegyelméből való ajándéc pedig, ſoc bűnből vagyon igazúlásra. Mert ha egy eſetnec általa az halál uralkodott egy ember által: ſockal inkáb az életben uralkodnac az egy Jeſus Chriſtus által azoc, kic amaz gazdag kegyelmet és az igaſſágnac ajandékát vészic. Bizonyára azért miképpen egy eſetnec általa, az ítélet minden embereknec kárhozattyokra eláradott: azonképpen az egy megigazúláſnac általa, az jó tétemeny eláradott minden emberekre, élletnec igazúlására. Mert miképpen hogy egynec engedetlensége által, ſokan bűnöſöc lőttenec: azonképpen egynec engedelmeſſége által ſokan igazac léſznec. g Az tőrvény pedig béjőtt, hogy az bűn megnevekednéc. De az holott megnevekedic az bűn, ott az kegyelem ſockal inkáb bővölkedic. Hogy miképpen uralkodott vala az bűn halálra, azonképpen az kegyelemis uralkodnéc az igaſſág által az őrőc életre, az mi URunc Jeſus Chriſtus által.

g *Megmondgya mire való az tőrveny, ha az meg nem igazithat mineket*

VI. Réſz.

Ez előtt az megigázuláſról ſzólt, itt immar az megſzentelésről: mellynélkül hogy Chriſtuſt ſenki fel nem öltözheti az Keréſztség példájából tanit. Imét intéſiket téſzen az életnec tiſztaſágára.

Mit a mondúnc tehát? megmaradgyunkè az bűnben, hogy az kegyelem annál nagyob légyen? Távól légyen: kic meghóltunc az bűnnec, miképpen élnénc még abban? b Avagy nem tudgyátoké, hogy valakic † megkereſztelkedtünc az Jeſus Chriſtusba, az ő halálába kereſztelkedtünc meg. ‡ Eltemettetünc azért ő véle eggyűt az kereſtség által az halálba, hogy miképpen feltámadtatott az Chriſtus az atyának dicſőſégére, azonképpen miis *uy élettben járjunc. Mert ha az ő halálának haſonlatoſſága ſzerint ő beléje óltatván véle eggyé löttünc, bizonyára feltámadásának haſonlatoſſága ſzerint is ő véle eggyé léſzünc. Azt tudván, hogy amaz mi ő emberünc ő véle megfeſzíttetett, hogy az bűnnec teſte megerőtelenűllyön, hogy ezután ne ſzolgállyunc mi az bűnnec.

a *Ez kerdés az felső Caputbol fűg. Mert azt monda hogy az tőrvény adatoſt azért, hogy az bűn nevekedgyec, hogy mennel nagyob az bűn az kegyelő annal nagyob legyen.*

b *Chriſtusba mondatnac, kereſztelkedi, az kic az ſenſtség által boltatnac ő beléjo hogy az ő ereje által megőllyec eltemetnec az bűnt, és feltámadgyanac az bűnből az igaſſágra.*

† *Gal.3 27.*

‡ *Coloſ.2.12.*

* *Eph.4 23. Col.2.11. 1.Pet.4.12.*

Mert az ki meghólt, megſzabadúlt az bűntől. Hogy ha meghóltünc az Chriſtuſſal, hiſzſzűc hogy élunkis ő véle. Mivelhogy tudgyuc, hogy az Chriſtus, ki feltámadott az halálból, többé meg nem hal, és az halál többé rayta nem uralkodic. Mert hogy meghólt, az bűnnec c hólt vólt meg egyſzer, hogy pedig él, az Iſtennec él. d Ezenképpen gondollyátoc, hogy tiis meghóltatoc az bűnnec, és éltec az Iſtennec, az mi URunc Jeſus Chriſtus által.

c *Az az, à bűnert hogy tudnillic attol megſzabaditzna.*

d *Iſtennec az Iſtennel Iſtenis es mennyei élettel.*

e NE uralkodgyéc azért az bűn az ti halandó teſtetekben, hogy engedgyetec annac az ő kévánſágának. Se pedig neállaſſatoc az ti tagaitokat hamiſſágnac fegyvere gyanánt az bűnnec, hanem állaſſátoc magatokat Iſtennec, mint az halálból megelevenitettec, és az ti tagaitokat, igaſſágnac fegyvere gyanánt, az Iſtēnec. Mert az bűn ti raytatoc nem uralkodic: mivelhogy nem vattoc az tőrvény alatt, hanem az kegyelē allatt. f Miczodát azért? Vétkezzunké, mivelhogy nem vagyunc az tőrvény alatt, hanem az kegyelem alatt? Távól légyen.

e *Nem mondgya azt hogy ne légyen az bűn, hanem hogy ne uralkodgyec.*

f *Vigaztalás ez mellyel az hiveket erősſiti hogy az ſzent életre valo igyekezetben meg ne ſáradgyanac, mert az bűn nem vehet raytoc erőt. oka ez: Mert nē vadnac az tőrveny alat, hanē az kegyelem alat. Nem lenni pedig az tőrvény alat nem egyéb, hanem az tőrvénnec atka alat nem élni és annac kemény kévánſága alat, kegyelem alat lenni pedig nem egyéb, hanem Iſten kegyelmében lenni, és Iſten lelkét venni ki az igaſſágot mi bennünc elkezdi mely Iſtennec kedves, noha abban épség és tökelletesség ninczen. Mintha azt mondaná: Nem uralkodic az bűn raytatoc, mert az Iſten kegyelmében és ſzerelmében vadtoc, és az ő ſzent Lelkét atta, kinec által ellene ulhattoc az bűnnec ha pedig valami fogyatkozas vagyonis az ti czelekedettekben az Iſten mindazáltal kedveli azokat &c.* † *Joh.8 34. 2.Pet.2.19.*

16 Avagy nem tudgyátoké, hogy az kinec adgyátoc magatokat ſzólgájúl engedelemre, annac vattoc † ſzólgai az kinec engedtec, vagy az bűnnec halálra, vagy engedelemnec, az igaſſágra. Hála légyen pedig 17 az Iſtennec, mert jólhet vóltatoc az bűnnec ſzólgai, de ſziveteс ſzerint engedtetec ez tudománnac formájának, melyhöz ragaz- 18 kodtatoc tellyeſſégel. Es megizabaditatván az bűntől, az igaſſághoz kötelesztettetec. g Emberi mód ſzerint ſzóloc, az 19 ti teſteteknec erőtlensége ſzerint: Annakokáért à miképpen adtátoc az ti tagaitokát tiſztátalanſágnac és hamiſſágnac az hamiſſágra: Azonképpen adgyátoc moſt az ti tagaitokat ſzolgájúl az igaſſágnac az ſzent életré. Mert mikoron ſzólgai vólnátoc az 20 bűnnec, az igaſſágtól ſzabadoſoc valátoc. h Miczoda haſznát vőttetéc azért azok- 21 nac, az mellyeket moſtā ſzégyenletec? mert azoknac vége halál. Moſtán pedig mi- 22

g *Ertelme ez. Az igaſſágnac adtatoc magatokat es à mellé allottatoc, Azért miképpen hogy az bűnnec ſzolgaltatoc mikor az bűn ſzolgai voltatoc és az igaſſágtul tavol voltatoc Azonképpen immar az igaſſáguac ſzolgállyatoc es az bűntől tavollegyetec.*

h *Az gonoſz és feslet életnec ſemmi haſzna ninczen egyéb hanem halál és veſzedelem. Az ſzent eletet pedig Iſten megayandékozza örőc élettel.*

nekutánna megſzabadúltatoc az bűntől, és Iſten ſzolgáivá lőttetec, annac gyümölczét vőttetec, az ſzent életet, melynec végé ő-
23 rőc élet. Mert az bűnnec ſólgya az halál, az Iſtennec pedig ajándéka az őrőc élet, az mi URunc Jeſus Chriſtuſban.

VII. Réſz.

Az haſzoktul vőt haſonlatoſſag altal mutattya meg, hogy minekutanna megſzabadultúc az törvénnéc ſarzoltato kévánságától és adattatunc az Chriſtuſnac, immar ſzolgalnunc kell, en Chriſtuſnac: Maſodſzor ſzol az törvénnec haſznarol, és azt mondgya hogy mikor az törvéniől valo megſzabadulaſrul ſzol, azzal nem azt jelenti hog' az törvenny bűn volna: Mert az haſznos az bűnnec eſmeretire, és hogy az embernec az bűnert meltoc az karhozatra holot viſzont tag az tis megmondgya hogy az törvény ő magában nem halálos, hanem az bűn nemz mi bennűnc halalt az törvény altal, melnec oka ez. Mert az törveny lelki állat, de mi teſtiec vagyunc, mellyet az Apaſtal ő maga peldájában mutat meg.

1 AVagy nem tudgyátoké atyámfiai (az kic az törvénbe tudóſoc azoknac ſzóloc) hogy az törvén czac addig uralkodic az
2 emberen, mig él. Mert az ſzerſzonyi aſzſzonyi állat, az ő Urához † kötteteſ az törvény által, mig az ő Ura él, hogy ha meghalád az férfiu, megſzabadúlt az aſzſzonyi állat az ő Urának törvényé-
3 tül. Azért az ő Urának életében paráznánac mondatic, ha más férfiuhoz mégyé, ha pedig meghal az URa, megſzabadúlt attól az köteltől, hog' nem parázna ha más-
4 hoz mégyen. Azert atyamfiai, tiis meghóltatoc az törvénnec, az Chriſtus teſtébé, hogy máſé lennétec, tudniillic azé, az ki halálból feltámaſztatott, hogy gyümölczőt
5 teremtsűnc Iſtennec. Mert mikor az teſtben vólnánc, az bűnnec indulati, az törvén által az mi tagainkban élnec vala, hogy az
6 halálnac gyümölczőznénec. Moſtan pedig megſzabadúltunc az törvéntől, minekutánna meghólt az, az kinec kötelébé valánc, hogy ſzolgállyunc az léleknec uyságában, és nem az betűnec őságában [a]
7 MIt mondunc tehát? Az törveny bűné? Távól légyen, sőtinkább az bűnt nē tudtam, hanem az törvény által, mert az gonoſz kévánságot is nem tudtam vólna ha az törvény nem mondotta vólna: † Ne kéván-
8 nyad. De az bűn alkolmatoſſágot vévén, nemzett én bennem minden gonoſz kévánságot amaz paranczolat által, mert az tőr-
9 vénnélkűl az bűn hólt állat. En pedig élec vala régē az törvénnélkűl, de amaz paranczolatnac általa, az bűn megelevenedéc
10 *én bennem.* En pedig meghaléc, és találtatéc az à paranczolat melly élettre adatott
11 vala, nékem halálomra lenni. Mert az bűn alkolmatoſſágot vévén, megczalt engemet amaz paranczolat által, és azon által meg-
12 ölt. Azért az törvény ő magában * ſzent, amaz paranczolatis ſzent, igaz és jó.
13 Azért az jó énnékem halálos lottē? távól légyen, sőtinkább az bűn *nékem halálos*, mikor (hogy az bűn megiſmértetnéc,) énnékem halált nemzene az által, az mi jó vólna, hogy amaz paranczolat által, az bűn én bē-
14 nem félőtte igen naggyá lenne. MErt jól tudgyuc, hogy az törvény lelki állat: [b] De én teſti vagyoc, és rekeztettē
15 az bűn alá. [c] Mert az mit én czelekeſzem, nem ſzeretem, mert nem azt mivelem az
16 mit akaroc, hanem az mit gyűlőlőc, azt czelekeſzem. Ha pedig az mit nem akaroc azt mivelem, tehát ette hayloc, hogy az tőr-
17 vény jó légyen. Moſtan annakokaért nē én czelekeſzem azt, hanem az én bennem
18 lakozó bűn. Mert jól tudom, hogy nem lakic én bennem, (az az, az én teſtemben,) az jó: Mert akaratom vagyon az jóra, hogy
19 azt elvégezzem, de nem tehetem. Mert nem czelekeſzem az jót mellyet akarnéc, hanem az gonoſzt czelekeſzem, mellyet
20 nem akaroc. Hogy ha azt czelekeſzem, az mit nem akaroc, nem én mivelem tehát azt, hanem az bűn az melly én bennem la-
21 kozic. Megtalálom azért magamban, ki jót akaroc czelekedni ez törvént, hogy az
22 bűn egyan kezem ragadott. Mert győnyőrkődőm az Iſten törvényében belső
23 emberſzerint. [d] De látoc az én tagaimban más törvént, [e] melly az én elmémnec törvényével ſellenkezic, és engemet rabúl ád az bűnnec törvenyénec, melly az én tagaimban vagyon. Oh én ſzegény ember!
24 kiczoda ſzabadit meg engemet az halálnac
25 teſtéből? [g] Hálákatadoc Iſtennec az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac általa: Azért jólhet én az én elmemmel ſzolgáloc az Iſten törvényénec, de teſtemmel az bűnnec törvényénec.

[a] *Országnac módgya az mi előbbi hazaſságunknac állapatyát az moſtaninéz képeſt, Betűnec nevezi pedig az törvéne az regi állapatra nézve; mert az Iſtű lelkenélkűl valo embereknec ugy mint meghólt állat az törveny.*

† *Exod. 20. 17. Deut. 5. 21.*

† *1. Cor. 7. 2. 10.*

1. Tim. 1.

[b] *Az az, tőkéletes engedelmeſſégét kéván.*

[c] *Bizonittya az ő maga peldajával hogy az bűnnec alája rekeſztettűnc.*

[d] *Az az, hogy á mi uyonnan valo ſzűletésűnc utannis vagyon bennűnc az bűn melly az belső uysággal mindenkor ellenkezic, mellyet az uyonnan ſzűletett nem akarnac és nem ſzeretnéc, honnét megtettzic hogy az hivec mikor ę nec, nem tellyes akaratyokbol vagyon az.*

[e] *Az az, à menyben uyonnan ſzűletet vagyoc.*

[f] *Erti az bűnt.*

[g] *Az az, kiczodaſzabadit meg ez teſtől mely miképpen hogy tűnős azonképpen halandoés melto halálra.*

VIII. Réſz.

Megmondgya miczoda orvoſſagunc vagyon az mi teſtünkben megmaradot bűnőc ellen, mellyekről ſzola az felső caputban. Innet alkolmatoſſagot vévén ſoc erőſségekkel indit az teſtnec indulatinac öldökléſere. Utolſzor ſzol az kereſztyéneſ abban valo vigaſztalaſokrul.

1 SEmmi káhoztatáſoc ninczen azért immár azoknac kic az Jeſus Chriſtuſ-
ban vadnac: kic nem teſt ſzerint járnac, ha-
nem

nem lélec ſzerint. Mert az életnec lelkénec tőrvénye [a] az Jeſus Chriſtusban, megſzabaditott engemet, az bűnnec es az ha-
3 lálnac tőrvényetűl. Mert az mi à tőrvénnec lehetetlen vala, mivelhogy erőtelé vólna az teſtnec miatta, az Iſten az ő fiát elboczátván bűnős teſtnec haſonlatoſságába az
4 bűnért, az bűnt kárhoztatá az ő teſtében. Hogy az tőrvénec amaz kévánsága mi bennünc bételnéc, kic nem teſt ſzerint járunc,
5 hanem lélec ſzerint. Mert az kic teſt ſzerint járnac, az mi à teſté abban bőlczec: az kic pedig lélec ſzerint járnac, az mellyec az
6 léleké azokban bőlczec. Mert az teſtnec bőlczeſége halál: az lélecnec pedig bőlczeſége, élet és békeſég. Mert az teſtnec
7 bőlczeſége ellenſége Iſteñec és az Iſtē tőrvényénec nem enged: mert nem lehetis.
8 Azért az kic teſtben vadnac, nem lehet hog'
9 kedveſec legyenec Iſteñec. Ti pedig nem vattoc teſtben, hanem lélekben, mert az Iſten lelke lakic bennetec. Az kiben ninczen
10 az Chriſtu. lelke, az nemaz övé. [b] Hogy ha pedig Chriſtus ti bennetec vagyon, jóllehet az teſt meghal az bűnért: de az lélec élet az
11 igaſságért. De ha annac lelke lakic bennetec, az ki feltámaſztotta az Jeſuſt halálból, ugyan azon, az ki feltámaſztotta Chriſtuſt az halálból, megelevenitti az ti halandó teſteteketis, à ti beñetec lakozó lelke által.
12 Annakokaért atyámfiai, adóſoc vagyunc nem az teſtnec, hogy teſt ſzerint éllyünc.
13 Mert ha teſt ſzerint eltec, meghaltoc: de ha à léleckel à teſtnec czelekedetit megőlitec,
14 éltec. Mert valakic Iſten lelkétől vezéreltetnec, azoc Iſten fiai. Mert nem vőttétec
15 az ſzolgálatnac lelkét, iſmét félelemre: hanem az fiuſágnac lelkét vőttétec, ki által kiáltyuc: Abba, *az az, ſzerelmes Atya*:
16 Es czè ſzent léleć téſzen bizonſágot az mi lelkűnckel eggyűt, hogy mi Iſteñec fiai vagyunc. [c]
17 HOgy ha fiuc, tehát őrőkősőkis, Iſtennec őrőkői, és az Chriſtuſnac őrőkős társai, [c] hógy ha ő véle eggyűt ſzenvedűnc,
18 hogy ő véle eggyűt dicziőlly ünc. [d] Mert azt mondom bizonnyal, hogy az mellyeket
37 moſtan ſzenvedünc, nem haſonlitandóc az diczőſéghőz, mely nékűnc megjelentetic.
19 [c] Mert az teremtett állatokis, nagy ſzorgalmatoſsággal várják, az Iſtennec fiainac
20 diczőſégeknec megjelenéſét. Mert à teremtett állatoc, hijába való és elmulandó
39 állapat alávetteteć: nem akarattyoc ſzerint, hanem azért, az ki azokat ez hijába valoſ-
21 ságra alávetette. Illy reménſég alatt, hogy azokis megſzabadúlnac az rothadandóſágnac rabſágá ól, az Iſten fiainac diczőſéges
22 ſzabadulaſoknac napján. Mert jól tud-

gyuc, hogy minden teremtett állatoc egye tembe foházkodnac, és eggyűt miud ez ideig *ugy mint* ſzűleshez *keſzűlvén* keſeg-
23 nec. Nem czac azoc pedig, hanem mis kic az ſzent léleknec ſengeit vőttűc, mi magunkba foházkodunc, az fiuſágot várván, tudniillic az mi teſtünknec tellyes * váltsá- * *Luc.21.28.*
24 gát. Mert reménſég által tartattunc meg, az reménſég pedig ha megláttatic, nem reménſég, mert az ki mit lát, miert reméll
25 azt? Ha pedig az mit nem látunc azt reméllyűc, bizonyára, azt békeſéges türéſſel
26 várjuc. [f] Haſonlatosképpen pedig az lélekis, ſegélli az mi erőtlenſégűnket, mert mit kellyen kérnűnc, az mint kellene nem tudgyuc, de az lélec eſedezic mi érőttűnc,
27 megmondhatatlan foházkodáſockal. Az ki pedig az ſziveket láttya tudgya miczoda az léleknec kévánſága, mert Iſten ſzerint
28 eſedezic az ſzentekért. Tudgyuc pedig, hogy azoknac az kic Iſtent ſzeretic, mindennec javokra vadnac, azoknac kic az ő végezéſe ſzerint hivataloſoc. Mert az kiket ő
29 őrőktől fogva tudott, azokat elválaſztotta, hogy az ő fiának ábrazattyához legyenec haſonlatoſoc: [g] hogy ő "elsőſzülőt légyē,
30 az ſok atyaſiac kőzőt. Az kiket pedig elválaſztott, azokat elis hivta, és az kiket elhivott, azokat megis igazitotta, à kiket meg
31 igazitott, azokat megis diczőitette. Mit mődunc azért ezekre? Ha Iſten velűnc, kiczo-
32 da mi ellenűnc? [h] Az ki pedig az ő tulaydon fiának nem engedett, hanem adta az mi érőttűnc mindnyájan, mi módon nem adna az ő fiával mi nékűnc mindeneket?
33 [i] Kiczoda vádollya az Iſtennec válaſztottit? Az Iſten az, az ki megigazit. Kiczo-
34 da à ki kárhoztatna? Chriſtus az, à ki meghólt, sőt à ki feltámadott, ki az Iſteñec jobjān vagyon, ki eſedezic mi érőttűnc. Ki-
35 czoda ſzakaſzt el minket az Chriſtus ſzerelmétől? nyomorgatáſé, ſzorongató keſerűſégé, őldőzéſé, mezitelenſégé, veſzede-
36 lemé, fegyveré? (Mint meg vagyon irva: :: Te érőtted minden napon megőlettetűnc: és ollyánoc vagyunc mint az méſzár ſzékre való juhoc.) Sőt inkáb mind ezekben diadalmaſoknál fellyeb valóc vagyűc,
38 az által az ki minket ſzeretett. Mert én bizonnyal elhittem, hogy ſem halál, ſem élet, ſem Angyaloc, ſem fejedelemſégec, ſem hatalmaſágoc, ſem jelen valóc, ſem
39 kőveţkezendőc. Sem magaſság, ſem mélſég, és ſemmi egyéb teremtett állat, el nem ſzakaſzthat minket az Iſtennec ſzerelmétől, melly vagyon az mi Urunc Jeſus Chriſtusban.

IX. Réſz.

Jelenti az Apoſtal az Siḉkhoz való nagy ſzerelmét, ſiratya az ő veſzedelmeket ugymint ollyan nemes nemzetſegnec veſzedelmet.

[a] *Eletnec lelkenec tőrvénye, à Jeſus Chriſtuſbac nékűnc tulaydonitatot igaſsága. Vagy az Iſten lelke ki à mi lelkűnket à Chriſtus vérében megmoſſa hogy az bűntől megtiſztitſon.*

[b] *Meg felel az kérdéſre, miert halnac meg az hivec ha az Iſtē lelke vagyon bennec. Azt mőgyapedig hogy à teſt meghal az bűnert de az uyonnan valo ſzületéſnec lelke az életnec ugymint magva mi bennűnc, melly, élet megtetzic à bennűnc való igaſságból, hogy tudniillic à lélec él az igaſságnac. Az mi teſtünketis pedig az Iſten, mivelhogy annac lelke vagyō bennűnc, à ki feltámaſztotta Chriſtuſt, az utolſo napon feltamaſztya.*

[c] *Iſten fiai vagyunc, de ugy ha eggyűt ſzenvedünc Chriſtuſſal. Azert immar Sz. Pal vigaſztaliſokat ád à haboruſag is nyomoruſág ellen.*

[d] *Elő vigaztalas ut kereſzt eſſen.*

[e] *Maſodic vigaztalácba az teremtet állatoc ſzeretnec és lélekségis vilagiac ſzeretetéről, à valami ſzabadulásokat, Iiſtokul inkáb azt ez vallyac.*

Az utan azt mondya hogy noha ſirattya őket, és az ő veſzedelmeket, mindazáltal az Iſtennec igéreti mellyeket tött az Sidoknac nem kiáltia valoc, mivelhogy nem mind igaz Izraelitac legyenec azoc a kic Izraeltől valoc, mellyet bizonit Iſmael és Iſac, Eſau és Jacob peldájából, honnét alkolmatoſſagot vevén diſputál à valaſztaſrul. Es az mit az ellen mondhatna valaki, azt megfeyti, utolſzor ſzol az pogányoc hivatalárol.

1 [a] IGaſságot ſzóloc az Jeſus Chriſtus által, nem hazudoc, az én lelkem elmeretiis
2 én velem egybe bizonságot tészen, az ſzent lélec által. Hogy énnékem nagy keſerűſégem vagyon, és az én ſzivemnec ſzüntelẽ
3 való gyöttrelme. Mert kévánéc én Chriſtuſtól *elſzakaſztatott* átoc lenni az ẽn atyámfiaiért, kic nékem teſt ſzerint rokonim.
4 Kic † Izraelitác, kiké à fiuság, az diczőſség, az paranczolatoc, az törvényeknec rendeléſe, az Iſteni tiſzteletec, és az * igéretec.
5 [b] Kiké az atyác, kic közzül való az Chriſtus teſt ſzerint, ki mindeneknec felőtte őrőcké áldandó Iſten, Amen.
6 [c] MIndazáltal nem lehet, hogy az Iſtennec igérete " hiába való vólt vólna : mert
7 nem mindnyájan Izraelitác azoc, kic az Izraeltől valóc. Sem pedig nem mindnyájan fiac, à kic Abrahám magvából valóc : Hanem :: Isákrol nevezteteic *ugymond az Iſten*
8 *te nékedà te magod.* [d] Az az, Nem az kic teſtnec fiai azoc az Iſten fiai, hanẽ az † igéretnec fiai eſmértetnec Abrahamnac mag-
9 vánac. Mert az igéretnec beſzéde ez : * Ez időbe eljővöc, és Sárának gyermeké léſzen.
10 [c] Nem czac ez pedig, hanem az " Rebeccais, mikor ugyan azõ egytől fogadott vólna méhében, tudniillic Isáktól az mi atyánktól, *ezt megkiſértette.* Mert mikor még
11 az gyermekec nem ſzülettec vólna és ſemmi jót vagy gonoſzt nem czelekedtec vólna, [f] hogy az Iſtennec az ő választáſa ſzerint való végezéſe (melly nẽ à czelekedetekből, hanem az hivó Iſtentől vólt,) az ő erőſségében megmaradna. Azt mondá Iſten néki.
12 :: Az nagyobic ſzólgál az kiſſebiknec.

13 Miképpen meg vagyon irva : † Jácobot † *Malaiás 1.2.*
14 ſzerettem : az Eſávot gyűlöltem. § MIt mondunc tehát? Avagy * hamiſſág § *Első kérdés, à*
vagyonẽ az Iſtennél? távól légyen. *feleletpedig ez,*
15 Mert Moſeſnec azt mondgya : " Könyörű- *hogy nincsen I*
lőc azon az kin könyörűitem, és kegyelmeſ- *ſtennél hamiſ-*
ſéget czelekedſzem azzal, az kihóz kegyel- *ság, mert kegye-*
16 mes vóltam. Azért nem azé *az választás,* lemből *vagyon*
az kinec arra akarattya vagyon, ſem azé à ki *az valaſztás.*
17 fut, hanem az könyörűlő Iſtené. [i] Mert * *Deut.32.4.*
azt mondgya az irás az Pharahóról : :: Ez *1.Chron.19.7.*
végre támaſztottalac téged, hogy megmu- *Job.8.3. és 34.*
taſſam te benned az én hatalmamat, és hogy 10.
az én nevem hirdetteſséc az egéſz földön. " *Exod.33.19.*
18 Añakokáért az kin akar könyörűlni kö- h *Az akaratẽ*
nyörűl, az kit akar megkeményiteni, meg- *és futaſon erti*
keményiti. *az embernec i-*
19 [k] MOndhatnád azért nékẽ : Miért harag- *gyekezeit és*
ſzic tehát mẽgis az Iſten ? mert az ő a- *czelekedetit.*
20 karattyának kiczoda állott ellene? Sőt in- i *Immar felelek-*
kább, ember te kiczoda vagy hogy Iſten ellẽ *tinec másodic*
verſengeſz? † Avagy mondgya jé az föld e- *részében à meg-*
gedény annac ki azt formállya, miért ezinál- *vettettekről*
21 tál engem illyen módon? Avagy ninczen- *ſzol, és hogy I-*
né az fázékaſnac hatalma az száron, hogy a- *ſten némellyez-*
zon sáiból ezinallyon némely edént ékeſ- *ket megvetett,*
22 ſégre, nemellyet éktelenſégre? [l] Ha pedig *bizonyittya i-*
meg akarván mutatni az ő haragját, és *rasból à Pharao*
megjelenteni az ő hatalmát elſzenvedte *példájával, ho-*
nagy békeſégeſen à haragnac edényit, mel- *lot egyetẽbe az-*
23 lyec veſzedelemre kéſzittettec : Es hogy *tis megmődya*
megjelentené az ő dicziőſségénec gazdagſá *hogy itiis nin-*
gát a kegyelemnec edényihóz, mellyeket *czen Iſtenben*
kéſzitet dicziőſségre, *mit mondhatſz ellene?* *hamiſſág, mert*
24 [m] KIket hivot, tudniillic minket, nem czac *abból az ő neve*
az Sidóc közzül, hanem az pogányoc *magazi alta-*
25 közzülis. Mint az Oſeasnális mondgya: *tic.*
* Az népet à ki nem enyim vala, én népem- :: *Exod.9.16.*
nec hivom, és az mély ſzerelmeſem nem k *Maſodic kér-*
26 vala, én ſzerelmeſemnec. " Es léſzẽ hogy *dés, melre két-*
az helyen à holott azt mondottác nékiec : *képpen felel. E*
Nem én népem vattoc ti, ott azoc hivattat- *lőſzer az em-*
27 nac az élő Iſtẽ fiainac. Az Eſaiás pedig azt *bernec Iſtennel*
kiáltya az Izrael felől, :: Ha az Izrael hai- *való verſengeſſt*
nac ſzámoc olyan léſzenis mint az tenger *ſzép haſonlato-*
fövénye, czac à maradéka tartatic meg. *ſſegal feddi meg*
28 [n] Mert az dolgot elvégezi és elſzakaſztya i- *es inti hogy az*
gaſságban : Mert rővid dolgot czelekeſzic ez *Iſten akarat-*
29 földön az UR. Mint az előtt is mondotta *tyának enged-*
Eſaiás : † Ha az ſeregknec Ura mi nékünc *gyen.*
magot nem hagyott vólna, lőttünc vólna † *Eſa.45.9.*
mint az Sodomabéliec : és az Gomorabé- *Jer.18.6.*
liekhőz lőttünc vólna haſonlatoſoc. [l] *Maſic felelet*
az felsò kérdéſre, vala melly dolog az Iſtennec diczőſségére vagyon, és az ő hatalmánac, kegyelmeſſegénec megmutatasara, nem kell az ollyan dolgokban Iſten ellen verſengeni. [m] *Az Iſten valaſztotti nem czac az Sidokbol, hanem az poganyokbolis állanac.* * *Oſ.2.23. 1.Pet.2.10.* " *Oſe.1.10.* :: *Eſa.10.22.* [n] *Ez versben annac adgya okat à Prophéta, az Iſtennec miert tartatic meg czac à maradéka. Mert ugymond Iſten az ő igaz itéletiből meg akarja ókot kevoſiteni.* † *Eſa.1.9.*

[a] *Hogy valaki azt ne mondiona hogy ez következendő tudomànt Sz. Pál a' nemzetsége ellen való fájdalmából mondya. Annakeliette magát purgálya, és bizonságot teſzen az ő nemzetségének vétſekből való bánattyárul, ahoz való ſzerelméről, és annac à népnec nagy meltoságárul.*
† *Sup.2 17.*
* *Eph.2.12.*
[b] *Chriſtus őrőcké való Iſten, emberségeſzérint Dávidnac és à régi atyáknac magvából valo.*
[c] *Azt mõdgya az Apoſtal hogy noha ő ſirattya a' Izraelnec veſzedelmét, mindazáltal az Iſtennec igéreti mellyeket tett nẽkiec, nẽ lőttec hiaba valoccá, ezzel bizonyittya pedig hogy az Iſten igéreti nelöttec hijaba valóc. Mert nẽ mind igaz Izraelitac à kic Izraeltől valoc.*
[d] *Más példával is, tudniillic Jacob és Eſau peldájával ugyan azont bizonittya.* " *Gen.25.21.*
[e] *Ittimmar az Apoſtal fellyeb megyen, és mind Isáknac, Jacobnac és mind egyebeknec ſiai meltoságoknac okat az Iſten valaſztásában kelhezteti.* :: *Gen.25.23.*

• *Az Sido nep miert vettetet meg Iſtentől, és annac mi legyen az oka, emberekre nezve azt mondgya meg.*
* *Pſal.* 118. 12. *Eſa.* 8. 14. *és* 28. 16. 1. *Pet.* 2. 6.
† *Pſal.* 2. 12. *Prov.* 16. 20, *Jer.* 17. 7.

30 o Mit mondunc azért? Azt hogy à pogányoc kic az igaſságot nem kövétic vala, az igaſságot megtaláltác, azt az igaſsá-
31 got, mely az hitből vagyon. Az Izrael pedig melly követi vala az igaſságnac törvényét, az igaſságnac törvényére nem jutott.
32 Miért? Azért mert az igaſságot nem az hitből, hanem az törvénnec czelekedetiből kereſtéc. Mert megbotránkoztac az
33 botrankozáſnac kövébe. Mint meg vagyon irva: * Imé vetec Sionba botránkozáſnac kövét, és megütközéſnec kőſzikláját: Es † Valaki abban hiſzen, meg nem ſzégyenül.

X. Réſz.

Megengedi az Apaſtal az Sidoknac hogy az Iſten törvenyéhöz nagy buzgoságoc vagyon, de azt mögyá hogy tudatlanságból vagyon, mert az törvén Chriſtuſra igazit, Egybeveti azért à törvennec és az hitnec igaſſágat. Azután iſmét ſzol az pogányoc hivatalára.

a *Ittis jelenti az Apaſtal elöſzer, à Sidokhoz valo ſzerelmét, mivelhogy ő bénec nagy buzgoſag volna az Istenhez.*
b *Az Sidoc az ő czelekedetekhez igaſſágát allatvá, à Chriſtus igaſſágát nè ertheti, mert az czelekedet igaſſágában valo bizodalom elvonnya à hitnec igaſſágát.*
c *Okat mongya az ő felső beſzédinec, Az törveny melben az Sidoc buzgoſagoſoc, az Chriſtuſra igazgat.*
† *Gal.* 3. 24.
‡ *Levit.* 18. 5. *Ezech.* 20. 11. *Gal.* 3 12.
d *Hogy jobban megtetzedgyec hogy az törvén meg nem igazit, az törvennec és az hitnec igaſſágát egybe veti. Az törvén igaſsága ez, hogy az ki betöli azt él az által. Az hitnec igaſsagárol azt mondgya hogy semmit nem ketelkeöic, hanem hiſzen az igéret teknec mellyet vadnac az Jeſus Chriſtus felöl hogy tudnillic idvözül minden az kiő benne hiſz.*

1 A Tyámfiai ſzivem ſzerint javát kévánom, és az Iſtennec könyorgóc az Iz-
2 raelért, nékiec idvöſségekre. Mert bizonſágot téſzec ő felőlöc, hogy Iſtenhöz való buzgoság vagyon ő bennec, de nem
3 értelemből. b Mert az Iſtennec igaſságát nem tudván, és az ő tulaydon igaſságokat igyekezvén állatni az Iſtennec igaſsága-
4 nac nem adtác magokat alája. c Mert az törvénnec † vége Chriſtus, minden hivo
5 embernec igaſságára. d Mert az Moſes igyen irja az törvénből való igaſsagot, hogy: * Az ki azokat bétölti él azoc ál-
6 tal. Az melly igaſság pedig az hitből vagyon, igy ſzól: † Ne mondgyad az te ſzivedbe, ki ment menyorſzágba? mert ez nè
7 egyéb hanem Chriſtuſt az magaſságból alához hozni. Avagy kiczoda ſzállot az mélségbe? mert ez nem egyeb hanè Chriſtuſt
8 az halálból uyjonnan kihozni. Mit mond tehát? " Azigé te melleted az te ſzádban és az te ſzivedben vagyon:
EZ pedig, az hitnec amaz beſzéde, à mellyet mi predikállunc. Tudniillic, hogy
9 ha valláſt téſzeſz az te ſzáddal az UR Jeſuſról; és hijended az te ſzivedben, hogy az Iſtē ötet feltámaſztotta halalból, meg-
10 tartatol. Mert ſzivel hiſzünc az igaſságra, ſzávval téſzünc pedig valláſt az idvöſ-
11 ségre. Mert azt mondgya az irás: :: Valaki hiſzen ő benne meg nem ſzégyenül.
12 MErt ninczen * külömbség, vagy Sido vagy pogány kőzt: mindeneknec ugyan azon egy Ura: az gazdag mindenekhöz az
13 kic ötet segitségül hijác. † Mert valaki e ſegitségül hija az Urnac nevét, megtarta-
14 tic. e Mimódon hijác azért ſegitségül a kiben nem hijendenec: Es mimódon hiſznec abban az ki felől nem hallandanac? mi módō hallanánac pedig prédikáló nélkül?
15 Mi mimódon prédikállanac pedig ha nem küldetnec? miképpen meg vagyon irván: * Szépec az békeség hirdetőknec láboc, és a kic jókat hirdetnec.
16 f De nem mindenec engednec az Evangeliumnac. Mert az Eſaiás azt mond-
17 gya: :: Uram kiczoda hitt az mi beſzédünknec? g Azért az hűt hallásból vagyon, az hallás pedig az Iſtennec igéjé ál-
18 tal. h De *mendoc*, avagy nem hallottáké? " Sőt inkáb mind az ſzéles földre ki ment az ő hangoſságoc és az földnec kereksé-
19 génec határira, az ő beſzédec. i De mődoc, az Izrael avagy nem eſmertejé az Iſtent? *Sőt* Moſes elöſzör azt mondgya: () En titeket felingerlec olly nép által, melly nem nép: az tudatlan goromba nemzetség által, haragra ingerlec titeket.
20 Eſaiás pedig nagy batorsággal azt módgya: * Megtaláltanac azoc, az kic engemet nem kereſtenec: Megeſmerénec azoc
21 engemèt, az kic én felőlem nem tudakoztanac. Az Izraelről pedig azt mondgya: f Tellyes egéſz napon kiterjeſztettem az én kezeimet, ez verſenyes és ellenkező nemzetséghöz.

† *Joel.* 3. 32. *Act.* 2. 21.
e *Mivelhogy azt mondá az Apaſtal, hogy ſemmi külömbſeg ebben ninczen, hanè valaki az Urnac nevét ſegitségül hija idvözül melly mondáſſal az pogányokat az Sidokhoz haſonlatoſocka tesz, annakokaert azt mutattya megimmár, hogy ezt meltan mivelte, és mondotta. Mert az Urnac nevénec ſegitségül való hivaſa, az hit, à hivatal és az à hivatal vallaſztáſ együt vadnac, ſine.*
* *Eſa.* 52. 7. *Nahum.* 1. 13.
f *Nem mindenüt vagyon az hit az holot az ige vagyon mert nem mindenec engednec.* :: *Eſa.* 53. 1. *Joh.* 12. 38.
g *Az hitből kell az hivatalrul itéletet tenni, mint az hivatalból az vallaſztásrul.*
" *Pſal.* 19. 5.
h *Mivelhogy az hivatal az vallaſztáſnac bizonſaga azt mögya az Apaſtal hogy Iſten hivta az Sidokat.*
() *Deut.* 32. 21.
i *Azt mondgya az Apaſtal, hogy noha hivta Iſten az Sidokat, mindazáltal az ő czudalatos itéleciből lött hogy nagy réſze az Sido népnec ötet meg ne eſmerné, hanem az pogányockal közlené az ő irgalmaſságát.* * *Eſa.* 65. 12.

XI. Réſz.

Megmondgya az Apaſtal hogy Iſten nem vetette el mindeneſtől az ő népet az Sidokat. Azután azt mondgya hogy az pogányoc az Sidoc romlásából épülenec, Azért inti az poganyokat hogy az Sidoc ellen fel ne fuvalkadgyanac.

1 a AVagy (mondoc én,) elvetertejé a-
zért Iſten az ő népet? távól légyen: b Mert énis Izraelita, Abrahā magvából való, és Benjamin nemzetéből való
2 vagyoc. c Nem vetette el Iſten az ő népét, mellyet őröktől fogva eſmért. d Avagy nem tudgyátoké mit mond az irás Il-
3 lyéſről, mi módon ſzól Iſtennel, az Izrael ellen, ezt módván: * Uram az te Prophétákat megtarotta.

a *Az Iſten nem vetette el mind az ő népét, hanè az valaſztatakat megtarotta.*
b *Első bizonſag.*
c *Maſodic bizonſag: Az Iſten ſzó vetheto erös.*
d *Harmadic bizonság.* * 1. *Reg.* 19. 10.

taidat megöltéc, az te öltáridat elrontottác: és ezac én maradtam egyedül: az én
† 1. R. 3. 19. 18. 4 lelkemetis pedig keresic. De mit mond néki az Istennec feleletis? † Hadtam magamnac hét ezer férfiakat, kic nem haytottac térdet az Baalnac. Ecképpen azért mostis az
5 Istennec sokakat meghagyott az ő kegyelmé-
c Az kic valoſztanac, kegyelemből vzleſzaztac, az kic pedig az Iſten kegyelmet vakmi öképpen megvetic azt maroknac tulaydonitsác.
6 ből való valaſztáſa ſzerint. c Hogy ha kegyelemből vagyon tehát nem czelekedetekből: mert úgy az kegyelem nem volna kegyelem: Ha az czelekedetekből, tehát nem kegyelem, vagy az, hogy az czelekedet, nem czelekedet.
7 Miczodát *mondunc* tehát? Hogy az Izrael az mit keres, azt meg nem találta; de az válaſztattac megtaláltác: az többi
8 megkeményedtenec. f Mint meg vagyon irva; * Adott az Iſten nékiec álomnac lelkét, ſzemeket hogy ne láſſanac, füleket hogy ne hallyanac, mind ez mai napiglan.
f Az megkeményites Iſtennec igaz itéleti, ki az hálaadatlanokat megbünteti, hogy az Iſtennec jo tetemenyi nekic neveſzedelmére legyenec.
* Eſa. 6. 9. és 29. 10. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Joh. 12. 40. Act. 28. 26.
9 Az Dávidis azt mondgya: † Az ő aſztaloc légyen nékiec tőör, háló, botránko-
10 zás, és büntetés. Setétedgyenec meg az ő ſzemec hogy ne láſſanac, és az ô hátokat görbits meg.
† Pſal. 69. 23.
11 g A Nnakokaért (mondéc én,) úgy útközténec meg, hogy mindeneſtől elveſznénec? távól légyen, hanem az ő romláſoc által lőtt az pogányoc idvőſége, hogy az Sidókat irégységre ingerlené *az Iſten.*
g Az Sidóc nem úgy útközténec meg hogy elveſznénec hanem elvetettetec hogy az pogányoka hivna, és azoknec példájockal felinditzná az Sidokat.
12 Hogy ha az Sidóknac romláſoc, ezvilágnac gazdagsága, és az ő ſzegenségec, az
13 pogányoc gazdagságoc? h Mert (mellyet nékted mondoc pogányoknac, az ményibe én a pogányoc Apoſtola vagyoc,)
14 én az én ſzolgálatomat ékeſitem. Hogy ha valami módon irégységre felindithatnám az én atyámfiait, és azoc közzül valakiket megtarthatnéc.
h Az az, Mivelhogy az pogányoknac hivataloc által az Sidokat ingerli Iſten, én megkésértem ha az én atyámfiait megtéritheteim.
15 Mert ha azóknac elvetteteſec, ez világnac Iſtennel való megbékélléſe, tehát miczoda léſzen azoknac felvétele, hanem halálból való
16 elevenedéſe? i Hogy ha az Senge ſzent, annac az egéſz állattyáis ſzent, és ha az
17 gyöker ſzent, az ágakis ſzentec. k Hogy ha némely ágac letőrettec, te pedig vad olayfa lévén beóltattál azoc helyébe, és az olayfának gyökerénec és ſirjának ré-
18 ſzeſſe lőttél. Ne kevélkedgyél az ágac ellen; ha pedig kevélkedel *tudgyad hogy* nem te hordozod az gyökeret, l hanem
19 az gyöker tégedet. De te azt mondod: Az ágac letontattac, hogy én beóltatnam.
20 Ugy vagyon: Az hitetlenség által tőrettec le: te pedig az hit által állaſz. Ne fuválkodgyál fel, hanem féily.
21 m. Mert ha az Iſten az természet ſzerint való ágaknac nem kedvezett, megláſd,
22 mert nékedis nem kedvez. n Tekints meg azért az Inſtennec kegyelmeſségét és keménségét. Azoc ellen az kic eleſtec keménségét: te hozád pedig kegyelmeſségét, ha megmaradſz az kegyelemben, mert
23 ha nem, teis kivágattatol. o Sőt azokis ha meg nem maradnac az hitetlenségben, beóltatnac: Mert az Iſten iſmét beóltthattya azokat.
24 Mert ha te az természet ſzerint való vad olayfából vágattál ki, és természet ellen beóltattál az ſzelid olayfába: ſockal inkáb beóltathatnac az ő saját olayfájokba, az természet ſzerint való.
25 p Mert akarom hogy tudtotokra légyen atyámfiai ez titoc, (hogy magatokat el ne hidgyétec,) hogy ez keménnyités, mely réſz ſzerint vagyon, ezac addig vagyon az Izraelen, mig az válaſztott pogányoknac számoc bételic. Es illyen
26 módon az egéſz Izrael megtartatic, mint meg vagyon irván: * Eljő Sionból az ſzabaditó, és elvéſzi az Jácobnac bűnéit.
27 Es ez nékiec én tőlem az ſzövetség,
28 † hogy eltörlem az ő bűnőket. Annakokaért az Evangeliomra nézve, ellenségec *az Sidóc* ti érőttetec: az válaſztáſra nézve pedig, ſzereti Iſten őket, az atyak-
29 ért. Mert az Iſtennec az ő ajándéki, és az ő hivatala, ollyanoc, hogy q ſoha ő
30 azokat meg nem bánnya. r Mert miképpen ti régen nem engedtetec Iſtennec, moſtan pedig kegyelmet talaltatoc ezek-
31 nec vakmeröségec által. Azonképpen moſtan ők nem engedtenec, hogy ők is kegyelmet nyerjenec, az Iſtennec veletec tőtt
32 kegyelme által. Mert rekeſztett Iſten mindeneket az bűn alá, hogy mindeneken kőnyörüllyön.
33 s O Iſtennec bőlczeségének és tudományának mélséges gazdagſága, mely igen megtudhatatlanoc az ő itéleti, és vé-
34 gére mehetetlenec az ő útai! * Mert ki mehetett végére az Iſtennec akarattyának?
35 vagy ki vólt néki tanáczoſſa? † Vagy ki adott valamit előſőr néki, hogy azt meg
36 adná annac? Mert ő tőle, ő általa, és ő benne vadnac mindenec: néki légyen diczőség mind őrőcké, Amen.
n *Harmadic.*
o *Negyedic.*
p *Őtődic, Az Sidoknac megfordulaſokrul valo jövendő mondás.*
* Eſa. 27. 9. és 59. 20.
† Jer. 31. 33. Heb. 8. 8.
q *Hatodic az Iſtennec ſzövetsége az Sidockal nem lehet hiábavalo. Mellyet meg nem bán, ſem el nem valtoztat.*
r *Hetedic, Nem mindeneſtől azert vetette meg Iſten az Sidokat hogy őket gyűlölné, hanem hogy az pogányoc hivataláraa kaput nyitna, hogy az útan az Sidokis felindulvan az pogányoc példajabol megtérnénec.*
s *Az őrőc eletre valo valaſztáſnac, Az pogány népec hivatalanac, és az Sidoc megvetteteſenec tudomanyát elvegezi az Apaſtal nagy almelkodo felkiáltáſon.* * Eſa. 40. 13 1. Cor. 2. 16. † Job. 41. 2.

XII. Réſz.

Inti az Apaſtal a hiveket ſoc feleſ josagos czelekedetre, hogy megmutaſſa azt hogy, ha az igazulas kegyelemből vagyon Chriſtusért hit altal annakis tartozunc hálaadaſſal, melyet jo czelekedetekkel kell megmutatnunc.

Kerlec

k *Kelmetlen igyani az pogányokat hogy ne kevelkedgyenec az Sidoc ellen.* l *Első Argumentum nem te hordozod az gyokeret.* m *Maſic Argumentum*

1 KErlec [a] azért titeket Atyamfiai, az Iſtennec irgalmaſſágira, hogy álláſſátoc az
ti teſteiteket, élő, ſzent, és Iſtennec kedves
2 áldozatul; amaz ti okos tiſzteleteteket. Es
ne ſzabjátoc magatokat ez világhoz, ha
nem változzatoc el, az ti elméteknec uyulá-
ſa által, hogy † kedvellyétec az Iſtennec
amaz jó kedves és tökélletes akaratttyát.
3 BIzonyára [b] az Iſtennec nékem adatott
ajándéka által, parãczolom mindeñec,
valaki ti közötetec vagyon, hogy felöttéb
ne bölczelkedgyéc annál az mint kell, ha-
nem jozanon bölczelkedgyéc, az mint az
Iſten mindenec adta az hitnec * mértékét.
4 [c] Mert miképpen egy teſtben ſoc tagoc
vádnac, mind az tagoknac pedig nem egy
5 czelekedetec vagyon. Azonképpen ſoká
egy teſt vagyunc az Chriſtusban, eggyen-
ként pedig mindnyájan egymáſnac tagai
6 vagyunc. [d] Mivelhogy azért külömb-
külömb ajándékinc vadnac, az nékünc
adatott kegyelem ſzerint, akar irás magya-
rázás, *magyarázzuc azt* az hitnec tegulája
7 ſzerint. † Akar ſzolgálat, *forgolódgyunc*
az ſzolgálatban, Az ki tanitó az tanitás-
8 ban. Az ki intő, az intésben, az ki ala-
miſna oſztogató, ſzelidségben, az ki elöl-
járó ſzorgalmatoſſággal járjon, az ki má-
ſon * könyörülő, vidamsággal mivellye.
9 AZ [c] ſzeretet ne légyé tétteres: ſzonyod-
gyatoc az gonoſztol, ragazkodgyatoc
10 az jóhoz. † Atyafiui ſzeretetnec általa
egymáſnac ſzerelmére hayládóc legyetec:
11 Egymáſnac tiſzteſſéggel legyetec. Az jó
igyekezetekben ne legyetec reſtec: lélek-
ben buzgóc legyetec, az Urnac ſzolgál-
12 lyatoc. Az reménségben * örvendezte-
tec, habozuſágban türőc legyetec: a kö-
13 nyörgésbe ſzorgalmatoſoc. Az :: Szeu-
teknec ſzükségekre adakozóc legyetec: Az
14 ::: Gazdalkodáſnac követői. ::: Aldgyá-
toc azokat az kic titeket kergetnec, jót ké-
vánnyatoc azoknac, ne átkozzátoc.
15 Oerőllyetec az örőlőckel, ſirjatoc à ſiróc-
16 kal. Egyenlő értelemmel legyetec ti köz-
őttetec, () kevelyen ne értsetec magatoc
felől, hanem az alázátoſokhoz ſzabjátoc
magatokát:)(Ne legyetec bölczec ezac
17 magatoc értelme ſzerint. ? Senkinec
gonoſz helyébe gonoſzt ne fizeſſetec, ha
minden emberec előtt az :,: tiſzteſſéges
18 dolgokról gondot viſellyetec. Ha le-
hetséges az mennyire ti tőletec lehet, min-
deneckel ,?, békeségeſen éllyetec.

19 Magatokéret † boſzſzut ne állyatoc, ſze- † *Matth.5.39.*
relmeſen: hanem adgyatoc helt az Iſten
boſzſzu állásának: mert meg vagyon irva:
Enyimaz boſzſzu állás, én megfizetec, azt * *Deut.32.*
20 mondgya az UR. :: Azért ha éhezic *35.*
az te ellenséged, adgy enni, ha ſzomju- *Heb.10.30.*
hozic adgy inniа: mert ha ezt miveled az ő :: *Proverb.25.*
21 fejére ſzenet gyüjteſz. [f] Ne győzetteſ- *21.*
ſél meg az gonoſztól; hanem inkáb az go- [f] *Az az, az*
noſzt, jóval győzd meg. *jótéteményed*
leſzen annac
mint egy eleven ſzén, mellyel felgerjeſztetik hogy tegedet ſzereſſen.

XIII. Réſz.

Az fejedelemſéghez valo engedelmeſſégre int. Az után az atyafiui ſzeretetre és az Kereſztyén ſzent életre.

1 MIndē [a] lélec az felső hatalmaſſágnac [a] *Az feiede-*
† engedelmes legyen, [b] mert nin- *lomhoz valo*
2 czen hatalmaſſág hanem Iſtentől, és az mi- *engedelmeſſeg*
neműő hatalmaſſágoc vadnac, Iſtentől ren- *ſzükſéges.*
deltetec. Azére valaki ellene támad az † *Tit 3.1.*
hatalmaſſágnac, az Iſten rendelésének tá- *1. Pet.2.13.*
madt ellene, [c] az kic pedig ellene rámad- [b] *Első oka, mert*
nac ő magoc büntetéſt ſzereznec magok- *Iſtentől vágyon*
3 nac. [d] Mert az fejedelmec nem az jó *az fejedelem.*
czelekedőknec, hanem az gonoſzoknac [c] *Maſodic oka,*
vadnac rettegéſekre. Akarſzé nem félni a *Iſten megbün-*
hatalmaſſágról? czelekedgyél jót, és di- *teti azt az-*
4 czéreted léſzen attól. [e] Mert Iſten ſzol- *kit fejedelem el-*
gája, te néked jódra. Ha gonoſzt czelekе- *len támad.*
delſ, fely tőle, mert nem oknelkül viſeli az [d] *Harmadic*
fegyvert: mert Iſten ſzolgája, Iſten boſzu- *oka iſten az fe-*
ſzujának megállója azon az ki gonoſzt *jedelem által*
5 czelekedendic. [f] Annakokáért ſzükség *oltalmazza az*
engedni, nem czac az boſzſzuallaſtól való *jokat, búnt*
felelemnec okáért, hanem az lelki eſmere- *ti à gonoſzo-*
6 tértis. [g] Mert azért fizettec adotis, mi- *kat.*
velhogy Iſtennec ſzólgai, kic az Iſteni ſzol- [e] *Negyedic oka,*
7 gálatban foglaltatoc. † Adgyátoc meg *Iſten ſzolgája*
azért mindeneknec az mivel tartozzoc, az *kit fegyverrel*
kinec adóval, adót: az kinec vámmal, vá- *megkeſſitet.*
mot: az kinec félelemmel, félelmet: a
kinec tiſzteſſéggel, tiszteſſéget. [f] *Oetodic oka,*
hogy jo lelki eſ-
8 SEnkinec [h] ſemmivel ne tartozzatoc, ha- *meretünc le-*
nem hog' egymáſt ſzeretſſétec: mert az ki *gyen.*
egymáſt ſzereti, az tőrvént [i] bétöltötte. [g] *Első ſzámlálja*
miben va-

gyon az fejedelemhez valo engedelmeſſeg.

[h] *Ime az atyafiui ſzeretetre melly fundamentoma azoknac mellyecke felebarátinknac tartozunc.* † *Matth.22.21.*

[i] *Nem azt mondgya az Apaſtal hogy valaki à tőrvent betőlthetne, mert azt ſoha ſenki be nem tőlthetі, hanem azt akarja ezac mondani, hogy az atyafiui ſzeretet, minden egyeb jotagok békaczelaſtnac, és à ſzeretet foje minden jotagon czelekedetnec.*

Int az Apaſtal jo czelekedetrő, mellyet ebben helheztet, előſzer hogy ne ſzabjuc magunkat az emberec erkölczeihőz. Maſodſzor, hogy elmenkben megnyullyunc ez végre hogy ezac az Iſten akaratt yara legyunc ſigyelmeteſec.

† *Eph.5.17. 1. Theſ.4.3.*

[b] *Minekutánna kőzönségeſkeppen intet volna az jo czelekedetre, immar kiválképpen való jo czelekedetekre indit nevezet ſzerint hogy minden az ő hivatalában maradgyon, és az ő ajandéka ſzerint bőlczelkedgyéc.*

* *1. Cor.12. 11. Eph.4.7.*

[c] *Az emberi teſtnec tagainac eggyeſſégéből vett erőſſeggel indit bennünket az eggyeſſégre és hogy egyemas ellen ſelne ſuvalkodgyunc és hogy minden tag megcſégedven azo ajandékaval, és az ő ſztibenel jarvan, az maſtha ne elegyitse magát.*

[d] *Az egyhazi ſzolgalathan valo rendeket inti tiſztekben valo ſzorgalmatoſſágra.* † *1. Pet.4.9.*

* *Matth.6.2. 2.Cor.9.7.* [c] *Az maſodic tabla valo czelekedetekre megyen mellyeknec fundamentoma az atyafiui ſzeretet.* † *Amos 5.15.*

* *Eph.4.3. Heb.3,1. 1.Pet.1.22.et 2.17.* † *Phil.4.4. 1.Theſ.5.16.*

* *Luc.18.1.* :: *1.Cor.16.1.* ::: *Heb.13.2.1.Pet.4.9.* ::: *Matt.5.44.*

() *Inf.15.5.1.Pet.5.5.*)(*Pſal.131.12. Pro.3.7.Eſa.5.21.* ,? *Prov.20.22. Matth.5.39. 1.Pet.3.9.* ,; *2. Cor.8.21.* ,? *Heb.12.14.*

† *Exod.* 20.14. *Deut* 5 8. * *Levit.* 19. 18. *Matth.*22.29. *Marc.*12.31. *Gal.*5.14. *Jac.*2.8. † 1.*Tim.*1.5. k *Az illőnec alkolmatoſſágából vőt: erőſſ g álal int az atya fiui ſzeretetre.*

9 Mert ez *parancz olatot*: † Ne paráználkodgyál: Ne ölly: ne orozz, hamis tanuſságot ne ſzólly: Ne kévánnyad: és ha tőb más paranczolat vagyon, ez beſzedben foglaltatic bé, ſumma ſzerint, tudniillic: * Szereſſed ſelebarátodat mint te magadat. Az ſzeretet az mi felebarátunkat nem illeti gonoſzal: † Annakokaért az törvennec
11 bétöltéſe, az ſzeretet. k Ez pedig *ezelekedg, étec*, meggondolván az alkolmatoſſágot, hogy tudniillic, ideje légyen az álomból imár felſerkennünc: Mert moſtan közelb vagyon mi hozzánc az idvőſſég, hogy nẽ mint az mikor hinni kezdettünc.
12 Az éttzaka elmult, az nap elközelget, veſſüc el azért à ſetétſégnec czelekedetét, és öltözzünc fel az világoſſághoz illendő
13 öltözetbe. Mint nappal * ékeſen járjunc, nem † tobzodáſokban és téſzégſégekben, nem ágyasházban való bujálkodáſokban, és merteklетlenſégbe, nem verſengesben,
14 es irégységben. Hanem öltözzétec fel az Ur Jeſus Chriſtuſt: és az * teſtet ne táplállyatoc az ő kévánſágiban.

* *Gal.*5.16. 1.*Pet.*2.11.

† 1.*Theſſ*5.5. † *Luc.*21.34.

XIIII. Réſz.

Megtanit az apaſtal ez caputban mihőz tartsác magokat az Kereſztyenec, az ollyan dolgokban, melliyec Kereſzteni ſzabadſágban vadnac.

a *Erőtelennec mondgya az hitben azt az ki nem érti és nem tudgya az Jeſus Chriſtus ő ételemenyi., és az Kereſztyeni ſzabadſágot.* b *Példat hoz elő az erőtlenſégről: Nemellyec mint az Sidoc, az törvénben valo utel valogatáſt*

1 AZ a ki pedig az hitben erőtelen, azt felvegyétec, nem vetekedéſekbé való
2 verſengéſre. b Mert némely azt hiſzi, hog' mindent jó megenni, nemely pedig az ki
3 erőteleo, parayt éſzic. c Az ki mindent megéſzic, meg ne utállya azt, à ki nẽ éſzic meg mindent: És az ki nem éſzic meg mindent, ne kárhoztaſſa azt, az ki mindent megéſzic: Mert az Iſten azt felvötte. d
4 e Te † kiczoda vagy hogy máſnac ſzólgáját kárhoztatod? Az ő Urának áll, vag' elic: Meg erőſſitetic pedig, mert az Iſten mege-
5 rőſſitheti azt. f Némelly egy napot máſnál bőczületesbnec tart: némelly minden napot egy arant tart, minden ember az ő értelme felől bizonyos légyen.

megtartyác. Némellyec, mint az pogányoc kic az kereſztyeni ſzabadſágot tudgyác, mindent megeſznec.

c *Ez az regula mellyhez kellyen à Kereſztyen embernec magát ez illyen dolgokban tartani.*

d *Első oka: mert Chriſtus tagja mind eggyic mind máſic, mind à ki mindent megeſzo mind az ki válogátáſt tészen az ételben.*

e *Maſodic oka: Az ki mastudatlan, holnap Iſtentől megvilagoſſtathatic, hogy ẽ is erős legyen.*

f *Exo.* 4.12.

g *Maguk ida az napokban valo vádnac felől.*

6 g Az ki egy napot máſnál bőczületesb-
nec ált, az URért czelekeſzi, az ki pedig nẽ
fellyeb bőczül eggyet máſnál, azis az Urért éſzic, h mert az Urnac hálákat ád, az
ki nem éſzic, az Urért nem éſzic, és hálá-
7 kat ád az Iſtennec. i Mert eggyikünc ſem
él ő magának es ſenki nem hal maga-
8 nac. Mert ha elűnkis, az Urnac élünc: ha meghalunkis, az Urnac halunc: Akar éllyünc azért, akar hallyunc, az Uré
9 vagyunc. Mert azért hólt meg, és azért támadot és elevenedett meg az Chriſtus, hogy mind à hóltakon, mind az élőkőn
10 uralkodgyéc. k Te pedig miért kárhoztatod à te felebarátodát? avagy teis miért alitod ſemminec à te felebarátodat? Mert mindnyájan elő állatunc à Chriſtus * itélőſzéki eleibe. Mert meg vagyon irva: † Eelec én azt mondgya az UR, mert
11 nékem hajól meg minden térd, és minden
12 nyelv Iſtennec téſzen valláſt. Azért mindenkünc ő maga ád ſzámot ő magáról Iſtennec. Annakokaért többé egymás fe-
13 ſőlől itéletet ne tegyünc, hanem ebben légyẽ inkáb itéletetec, hog' az ti atyátokfiát meg
14 ne botránkoztaſſátoc. l Tudom és elhit tem az Ur Jeſuſnac âltala, hogy ő magába ſemmi ninczen tiſztátalan; hanem annac
15 tiſztátalan az, az ki alittya azt tiſztátalannac leani. De ha az te felebarátod az te ételed miatt megſzomorodic, immár nem ſzeretet ſzerint czelekeſzél: † Ne veſzeſd el azt az te ételeddel, m à kiért meghólt à
16 Chriſtus. n Ne káromlattaſſéc azért az ti jótoc.

Az lelőben igy: Az ki az napot meggondollya vagy arra gondot viſel, az urnac viſeli vagy gondollya. Az ki nem gondollya meg az napot, az urnac nem gondollya. Az ki eſzic az urnac eſzic. Az ki nem eſzic az urnac nem eſzic, &c. De mi világoſság nac okaert forditottuc igy. Értelme pedig ez. Az ki valogat az napokban az Iſtenert mivelí, kit à törvenyl en azt parancz olta. A ki pedig nem válogat, azis, Iſtenért mivelí, ki à hiveket attol megſzabaditotta.

h *Innet megetzic hogy az kivekről ſzol az Apaſtal ha hitetleneckel vagyon dolgunc ez il'yen dolgoc felől meglátſuc, előſzer hogy az ő haborusagokat jova ne hadgyuc. Maſodſzor hogy a koris az erőtelenekről gondot viſelyünc,* 1.Cor.8.

i *Értelme ez, Nem kell az ételre nézznünc, hanem az mint élazzal az ember hogy meltan fedhejſüc meg azt az ki ugy él hogy Iſtenré nem néz, mert Iſtené mind élőſünc mind halálunc.*

k *Azoc ellen ſzol az kic erőtelenec, és az erőſſeket karhoztatyác. Es mind az két rendbéliekről azt mondgya hogy egymaſt meg ne botrankoztaſſác.*

† 2.*Cor.* 1. 10. * *Eſa.*45.23. *Phil.*2 10.

l *Értelme ez. Jollehet az etelben és az napokban valo valogatas eltőröttetet, mindazaltal meg kell gondolnunc az ollyan dolgokban mellyekben ſzabadſágunc vagyon, mi haznállyon hogy az mi erőtelen felebarattunkat el ne veſzeſſüc mert azzal à mi ſzabadſagunkat el nem veſztyük.*

† 1. *Cor.* 8. 11.

m *Az mi ételünkel alkolmatoſſagot adhatunc az erőtelennec hogy megveſſe az Evangeliomot.*

n *Chriſtus ha megholt az erőtelenekert mi el ne veſzeſſüc.*

o *Ugy ezelekedhetünc à Kereſztyeni ſzábadſaggal hogy az Evangeliom ſzidalmazta ne leſſéc.*

Mert

p *A Chriſtus orſzáganac javai nem ételben állanac.*

q *Int az Apaſtal hogy mindenekben az békeségre és à mi felebaratinc épüléſére nezzünc, és meggödollyuc hogy noha minden tiſzta nekünc, de ha modnélkül elünc mindénel, megbotrankoztattyuc az erőtelent.*

* *Tit.* 1. 15.

† 1. Cor. 8. 13.

17 P Mert az Iſtennec orſzága nem étel-
ben, nem italban áll, hanem igaſságban,
békeségben, ſzént lélec által való örömben.
18 Mert az ki ezekben ſzólgál Chriſtuſnac, kedves Iſtennec, és az emberec előtt
19 megprobáltatott. q Azért köveſsúc à békeségre való dolgokat, és egymáſnac épületünkre valókat. Az ételért ne ronts el
20 az Urnac munkáját: * Mindenec jóllehet tiſztác, de gonoſz annac az embernec az ki
21 botránkozáſsal éſzic. † Jó húſt nem enni, bort nem innya: vagy valamit egyebet, az melybe à te felebarátod megütközic, megbotránkozic, vagy erőtelen.
22 r Te néked ha hitőd vagyon, te magadba tartsad Iſten előtt: Bódog ember à ki magát nem karhoztattya abban, à mit jóvá hagy.
23 A ki pedig kételkedéſſel éſzic, lelki eſmeretében karhoztatott. Mert nem hitből éſzic: Valami pedig hitből ninczen, bún az.

r *Ertelme ez az ki tudgya az Kereſztyeni ſzabadságot, ellyen jol azzal, és ugy tartſa azt mint egy kénczet. Az erőtelenec pedig vakmeőcképpen, czac peldabol indit az ván, lelkec eſmereti ellen ſemmit ne czelekedgyenec, mert Iſtennec nem kedves az miről az igéből bizonságunc ninczen, hogy Iſtennec kedves volna.*

XV. Réſz.

Inti az hiveket az Apaſtal hogy az kic erősöczökben erőtelenec, azokat eltűrjéc ſzenvedgyéc, és ugy éllyenec hogy egymas által épüllyénec. Okat adgya irásánac: Magaztallya az ő Apaſtalságat. Menti magat hogy Romába nem mehetet, kevannya az ſzentec könyörgeſet.

a *Az erőlzben valo erőtlenekneс eſzenvendéséreinti à hiveket.*

b *Az ő intésére à Chriſtus példáját hozza bizonságúl Chriſtus mindent elſzenvedet, hogy az bűnősöket Iſtenhöz vihetne.*

† *Pſal.* 69. 10.

c *Imádságra fordéttya beſzedet, mivelhogy az mire int, az Iſtennec ajandeka az, és nem emberi erőben áll.*

* *Sup.* 12. 16. 1. *Cor.* 1, 10.

1 TArtozunc a pedig mi kic erősec vagyunc ezzel, hogy az erőtleneknec erőtlenségeket hordozzuc, és ne kedveskedgyünc magunknac. 2 Azért mindenikünc az ő felebarattyának kedveskedgyéc annac jávára, az az, épületire. b Mert à Chriſtus
3 nem kedvezett magának, hanem à mint meg vagyon irva: † Azoknac ſzidalmoc à kic téged ſzidalmaznac, én reám eſének.
4 Mert az mellyec régen megirattattac, à mi tanuságunkra irattatac meg, hogy az békéséges türés által, és az iráſoknac vi-
5 gaztalása által reménségünc légyen. c Az békeséges türéſnec pedig, és vigaztalásnac Iſtene * adgya néktec hogy egyenlő akarattal legyetec ti közöttetec egymáshoz,
6 az Jeſus Chriſtus ſzerint. Hogy egyenlőképpen egyſzáyjal diczőitsétec az Iſtent, és az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac attyát.
7 Azért egymáſt vegyétec fel, miképpen, az Chriſtuſis felvőtt minket az Iſten diczó-
8 ségére: d Azt mondom pedig hogy az Jeſus Chriſtus, ſzolgájoc vólt à Sidóknac, az Iſtennec igaſságáért, hogy az atyáknac
9 adott igéreteket megőrőſſitené. c Es hogy à Pogányoc az Iſtent az ő irgalmaſságáért diczőitséc, mint megvagyon irva: * Annakokaért *ugy mond* az pogányoc közt vallaſt téſzec terólad, és à te nevedet ének mondoc. Es iſmét azt mond-
10 gyá: † örőllyetec pogányoc az ő népével
11 egybe. Es iſmét: * Diczérjetec az Iſtent minden pogány népec, és egyetembe áld-
12 gyátoc ötet minden nemzetségec. Viſzontag az Eſaiás azt mondgya: † Léſzen az Jeſſenec gyökere: és à ki felkellyen hogy paranczollyon az pogányoknac: ő benne biznac az pogányoc.
13 f AZ reménségnec Iſtene pedig töltsön bé titeket minden örömmel, és békeſséggel az hitnec által, hogy reménségge
14 által. g Elhittem pedig énis ti felőletec atyámfiai, hogy ti ſzabad akaratotoc ſzetellyeſec mindé bőlcseséggel, és hogy egy
15 máſt tiis inthetnétec. *Mind azáltal* batorſággal irtă néktec atyámfiai, úgymint intvén titeket valami réſz ſzerint, az ajándekért mely nékē Iſtentől adatott.
16 Ez végre hogy légyec az Jeſus Chriſtuſnac ſzólgája à pogányoc között, munkálodván az Evangeliumban, hogy à pogányoknac áldozatoc légyen kedves, és az ſzent Lélec
17 által megſzenteltetett. h Vagyon azért h miben diczekedgyem az Jeſus Chriſtus ál-
18 tal, az Iſteni dólgokban. Mert nem mondhatoc ſemmit, mellyet nem az Chriſtus czelekedett vólna én általam az pogány népeknec engedelemre való hozatalában, ſzólásban és czelekedetekben.
19 Jegyeknec és czuda tételeknec erejében: ſzent Léleknec erejében: Ugy annyira hogy Jerusálemtől, és az ſzomſzéd tartományoktól fogva, mind Illyria *országig*, bétöltöttem az Chriſtus Evangeliomának
20 *predikallásában való tiſztemet.* Kévánván az Evangeliomot ezutánnis prédikálni, nem ott, az holott az Chriſtuſnac neve vagyon, hogy ne láttaſſam más ember fun-
21 damentomára éppiténem. Hanem az mint megvadyon irva: * Az kiknec nem ſzóltac ő felőlé, azoc látnyác meg ötet, és à kic nem hallottac ő felőle, azoc értic meg.
22 i Ennekokaért † bántattam meggyakorta, hogy ti hozzátoc ne mehétnéc.
23 Moſtan pedig mivelhogy ninczen immár maradáſom ez tartományokban, és mivelhogy ſoc eſztendőtől fogva vagyon kévánságom, à hozzátoc való ménetelre. Mikor
24 Hiſpaniaországba mégyec: Elmégyec ti hozzátoc; Mert úgy reménlem hogy azon
25 elmenvén, meglátlac titeket, és ti tőletec késértetem oda ha előſzőr az ti nyájaſságtockal valamenyire megtelendem. Moſtan pedig mégyec Jerusálembe, hogy az ſzen-

Az pogányoc katis felvőtte Iſten, ne útállyác tehát meg azokat az Sidoc.

* 2. *Sam.* 22. 50.

Pſal. 18. 50.

† *Deut.* 32. 43.

* *Pſal.* 117. 1.

† *Eſa.* 11. 1. *és* 10.

Iſmet könyörbé titeket minden örömmel, és békeſséggel az hitnec általa, hogy remenséggel beſzédét, hogy à bővölködgyetec, az ſzent léleknec ereje

g *Annac adgya okait miert irta ez leveleit.*

h *Magaſztallya az Apaſtal az ő ſzolgálattyát és Apaſtálságát.*

i *Menti magát az Apaſtal miért nem mehetet Romaba, és moſtis miért nem mehet mindjárt.*

† *Sup.* 1. 13.

1. *Theſſ.* 2. 17.

d *Azt mongya hogy Iſten mind az Sidokat mind à pogányokat felvőtte, téhat nékünkis nem kell egy maſt megvetnünc.*

26 teknec sáfárkodgyam. Mert tettzet à Macedoniabéliekneс, és az Achajabelieknec,
* 1.Cor.16.34. 27 hogy az Jerusálembéli ſzegény ſzenteknec valami * ſegitséget adnánac. Tettzett
† 1.Cor.9.11. 2.Cor.8,13.14. módoc ez ő nékic és tartoznac nékic. Mert ha † az pogányoc azoknac lelki javokban
28 réſzeſec, tartoznac véle hogy à teſtiekből sáfárkodgyanac nékiec. Ezt azért mine-
kutánna elvégezem, és ez alamiſnát nékic megadandom, elmégyec azon Hiſpaniá-
29 ba. Tudom pedig hogy mikor ti hozzátoc mégyec, az Evangeliumnac tellyes áldá-
k: *Kéri à ſzenzeket hogy ô ezzétte imádkozzanac.* 30 sával mégyec. k Kérlec pedig titeket, atyámfiai à mi Urunc Jeſus Chriſtuſra, és az
* 2.Cor.2.11. ſzent léleknec ſzerelmére, hogy én velem ugyan * tuſakodgyatoc, Iſtē előtt értőttem
31 való imádkozáſtokban. Hogy ſzabadúl-
lyac meg azoktól, kic Judęa országban engedetlenec: Es hogy ez az Jerusálembéliecknec való ſzolgálatom, légyen kedves à
32 ſzentec előtt. Hogy örömmel meheſſec hozzátoc, az Iſtennec akarattyából, és ti veletec egybe meguyjúllyac. Az békeſségnec pedig Iſtene légyen mindnyájan veletec, Amen.

XVI. Réſz.

Ajanlya az Romabéli ſzenteknec az Phébét és azokat köſzönti mind ő maga mind az több ſzētec nevével. Az után inti ōket hogy eltavoztaſſác az hamis tanitokat. Utolſzor kevan Iſtentől nékic minden jot.

a *Ez Caputban vádnac ezzac köſzönteſec, mellyel megjelenti az Apaſtol kiket kellyen nekiec böczületben tartaniot és követniec, &c.*
† *Act.18.2. és 26.*

1 A Jánlom a pedig ti néktec az Phébét à
2 mi nénénket mely à Cenchréa városbéli gyülekezetnec ſzólgálója. Hogy őtet fogadgyátoc bé az Urban, az mint illic à ſzētekhöz, és mellette legyetec valami dologban nálatoknélkül ſzukólkódic: Mert
3 ő ſokaknac ſzálláſt adott, énnékemis. Köſzöntsétec az † Priſcillat, és az Aquilat;
4 kic nékem ſegétőim vóltac az Jeſus Chriſtusban. Kic az én életemért adtác az ő fejeket, kiknec nem czac én adoc hálákat, hanem mind az pogány Gyülekezetekis.
5 Köſzöntsétec à gyülekezetetis, melly az ő házokban vagyon, köſzöntsétec az én
6 ſzerelmes Epenetuſomat, ki Achajanac elſő ſengéje az Chriſtusban. Köſzöntsétec
7 à Mariát, ki ſokat munkálodot mi mellettünc. Köſzöntsétec az Andronicuſt, és az Juliat az én rokonimat, és az én fogoly
8 társaimat, kic az Apoſtoloc közt is hiresec.
9 Köſzöntsétec az Ampliaſt, ki nékem ſzerelmes az URban. Köſzöntsétec az Urbant, ki nékunc ſegétőnc vólt az Chriſtusban, és az Stachyſt ki nékem ſzerel-
10 mes. Köſzöntsétec az Apelleſt, ki a Chriſtusban megprobáltatott, köſzöntsétec azokatis kic az Ariſtobulus házanépe köz-
11 zül valóc. Köſzöntsétec az Herodiont az én rokonomat; köſzönsétec azokat kic az Narciſſushoz tartozóc közzül valoc, a-
12 zokat az kic az Urban vadnac. Köſzöntsétec à Triphenát és Triphoſat, kic munkálodnac az Urban: Köſzöntsétec à ſzerelmes Perſiſt ki az Urban ſokat mőkálodott.
13 Köſzöntsétec az Rufuſt, ki válaſztatott az Urban, és az ő annyát, ki nékemis anyám.
14 Köſzöntsétec az Aſyncrituſt, az Phlegont: Hermot, Patrobat, Mercuriuſt, és az
15 atyafiakat kic ő véle vadnac. Köſzöntsétec az Philologuſt, és Juliat, Nereuſt és az ő nénnyét, és az Olympat, és az ſzenteket
16 kic ő vélec vadnac. Köſzöntsétec egymáſt ſzent † czókoláſſal: köſzöntenec titeket az Chriſtus gyülékezeti.
† 1.Cor.16.20. 2.Cor.13.12. 1.Pet.5.14.
17 b K Erlec pedig titeket atyámfiai, hogy vegyétec eſzetekben az kic háboruſágnac és botránskozáſnac okai vólnánac, kic más tudománra tanitanánac az kivől à mellyet tanultatoc, * és azokat eltávoz-
18 taſsátoc. Mert az kic ollyanoc, az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac nem ſzolgálnac, hanem az ő haſoknac: és az ékeſen ſzóláſnac, és hizelkedő beſzédnec általa elczallyác az egyűgyűgyű embereknec ſziveket.
b *Intiőket hogy eltavoztaſſác az hamis taniant okat*
* 2. Joh.10.
19 Mert az ti engedelmeſségteknec hire, mindenekhez eljutott, őrvendezec azért
20 néktec: De akarom hogy bőlczec legyetec az jó dólgokban, ártatlanoc pedig az gonoſzokban. Az bekeſségnec Iſtene pedig megrontya az Sátánt az ti labaitoc alatt hamar: Az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen veletec, Amen.
21 K öſzöntenec titeket † Timotheus az
22 én ſegitőm, és Lucius, Jaſon, és Soſipater, az én rokonim. Köſzöntlec titeket az
23 Urban én Tertius, ki ez levelet irtam. Köſzönt titeket az Gájus, énnékem és az egéſz Gyülekezetnec gazdája: Köſzönt titeket az Eraſtus ez városnac kéncztartója,
24 c és az Quartus atyafiu. Az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen mindnyájan
25 ti veletec, Amen. Annac pedig, az ki titeket * megerősithet az én Evangeliomom ſzerint, és az Jeſus Chriſtuſnac prédikálláſa ſzerint, az titoknac megjelentéséből, melly őrőc idókről fogva † elrőytetett
26 vólt. * Moſtan pedig megjelentetetett, ez az Prophétác irása által, az őrőc Iſtēnec paranczolattyából, az hitben való engedelmnec okáért, minden pogány népek-
27 nec megmagyaráztatott. Annac *mondom* az ki czac egyedül bólcz Iſten, dicziőség az Jeſus Chriſtus által mind örőcké, Amen.
† 1. Cor.16.20. 2. Cor.13.12. 1.Pet.5.14.
b *Intiőket hogy eltavoztaſſác az hamis taniant okat*
* 2. Joh.10.
c *Vagy Sáfára gondviſelője.*
* *Epheſ.5.20.*
† *Epheſ.3.9. Col.2.26. 2.Tim.1.9. Tit.1.2.*
* *1.Pet.1.20.*

Az Romálickhöz irt levélnec vége, mellyet irt az ſzent Pál Corinthusból és küldött az Cenchréa városi Anya ſzent Egyházznac Phebénevő ſzolgálója által.

PAL

PAL APASTALNAC
CORINTHUS VAROSBA IROTT
Elsö levele.

Mineluránna Corinthusba egynéhány gonosz szokáſoc és tévelgéſec indultanac vólna az Gyülekezetben, hogy azokat az Apaſtal elhagyatná és eltörlené, inti az ott valókat elöſzer az egyeneſségre, 1. 2. 3. 4. cap. Azután hogy az paráznaſági bujaságban ſemmi közösüléſet nélégyen: és amazt az ki az önnön moſtaha annyával fertelmeskedett, kirekeſzteti 5. 6. cap. Ezmellet hadgya hogy az házaſság, ugymint Iſten rendeléſe, tiſzteſségben tartaſsec, és hogy az bálványoknac aldoztatot dolgokban ſemmi réſzec ne legyen 8. 9. 10. cap. Tanitáſt téſzen az Ur Vaczorájáról 11. cap. és az ſz. Lélekneс külömbkülömb ajándékirol, 12. cap. az atyafiui ſzerétetröl, 13. cap. az Egyházi fenyétekröl 14. cap. Az halottaknac feltámadáſarol 15. cap. Végezetre az Judeabéli ſzegényeknec valo alamiſnárol 16. cap.

ELSŐ RESZ.

Elöſzer halakát az Iſtennec az lelki ajandékokért, melleckel Iſten meglátogatta az Corinthusbélieket. Azután inti öket hogy ne legyenec ö közöttöc haſonléſoc az tanitoc miatt, holott azt mondgya hogy az Evangeliomnac predicállasára nem kévannya Iſten az emberi bölczeségnec ékeſen ſzólását.

1 PAl, hivatala ſzerint Jeſus Chriſtuſnac Apaſtala, Iſtennec akarattyából, és az Sosthenes atyafiu.

2 [a] Az Iſtennec gyülekezetinec, melly vagyon Corinthusban, az Jeſus Chriſtusban † megſzenteltetteknec, * hivatalos ſzenteknec, mindeneckel egybe, valakic à mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac névét ſegitségül hijác minden helyen azoknac Uroknac *mondom*, és az mi Urunknac.

3 Kegyelem néktec és békeſség az Iſtentöl mi atyáuktól, és az UR Jeſus Chriſtuſtól.

4 Hálákat adoc az én Iſtenemnec mindékoron ti felöletec, az ajándékért, az melly néktec adatott az Jeſus Chriſtusbã.

5 Hogy mindeneckben † meggazdagodtatoc ö benne, ſzólasban való bölczeséggel, és minden tudomannyal.

6 Az mint megerösſitetett ti bennetec, az Jeſus Chriſtus felöl való bizonság tétel.

7 [b] Annyira hogy ſemminélkül nem ſzükölködtec, * várván az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac megjelenését.

8 Melly Iſten † megerösſit titeket mind végig az ártatlanságban, az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac napjára.

9 Igaz * és tökélletes az Iſten, ki által hivattattatoc az ö fiának az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac társaságaba.

10 Kérlec pedig titeket atyamfiai az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac névére, † hogy mindnyajan ugyan azon eggyet ſzóllyatoc, és ne legyenec ti köztetec haſonlaſoc, de legyetec egybekötöztettec egy akaratnac és értelemnec általa.

11 Mert megmondottác nékem ti felöletec, atyámfiai, az Chloés háza népe közzül valóc hogy verſengeſec vadnac ti köztetec.

[a] *Az Corinthus varosbeli gyülekezetét anya ſzent Egyháznac, és Iſten gyülekezetinec nevezi noha ſoc vétkec voltac benne.*
† *Act.15.9. 1.Theſ.4.7.*
* *Rom.1.7. Eph.1.1. Col.1.22. 2.Tim.1.9.*
† *Col.1.10. es 2.7.*

[b] *Nem azt mongya hogy mindeneſtöl tökelletesſec, hanem azon örül hogy olly gazdagsággal gazdagittattac meg mely nékiec elég az tökéletesſegnec napjaig.*
* *Phil.3.20. Tit.2.13.*
† *1.Theſ.3.13, es 5.23.*
* *1.Theſ.5.24.*
c *Intia az Apaſtal az Corinthusbélieket hogy az egyenetlenséget elhagyvan eggyeſec legyenec.* † *Rom.15.5. Phil.3.16.*

d *Megmondgya az Apaſtal minemò haſonlás vagyon az Corinthusbéliec közöt.*

† *Rom.15.5. Phil.3.16.*

e *Ez verſben harom erőſség vagyon mirt nem kell az hivec közt haſonlaſzac lenni.*

f *Nè azt mondgya hogy nem Apaſtal: tiſzt volna az keresztség, hanem czac azt jelenti meg miczoda az ò fő tiſzti, tudniillic tanitas.*

* *Inf.3.4.*

† *Act.18.24.*

g *Azoc ellen kezd diſputálni az kic az ékeſen valo ſzollással elhitetik: ſe vala az Corinthusbéliekет: Azt mondgya pedig hogy ò nem igyekezic ekeſen ſzoláſra, és annac ſzép okait adgy.*

* *Act.18.8.*

h *Okat mongya miert nem élékeſen ſzolással hogy az megfeſzitett Chriſtus felöl valo tudumany hijába valo ne légyè.*

†*Inf.2.1.4.es 13. 2.Pet.1.16.*

i *Azoc ellen az kic azt mondhattac volna, hogy az Evangelium megutaſtatic az alazatos beſzédért.*

12 dEzt mondom pedig hogy mindentec azt mondgya: † En Pálé vagyoc: En pedig *Apollojé: En pedig Cephásé: En pedig
13 Chriſtusé. e Vallyon réſzre oſztatotte az Chriſtus? Avagy Pál feſzitetetté meg ti érőtteтec? Avagy az Pál nevére kereſztelkedtetekéé?
14 Hálákat adoc az én Iſtenemnec, hogy én eggyiteket ſem kereſzteltem,
15 hanè †Chriſpuſt es Gajuſt. Hogy valaki azt ne mondhatná, hogy az én nevemre kereſzteltem.
16 Kereſzteltem az Stephanánac háza nèpètis, nem tudom è kivöl hogy
17 valakit kereſzteltem vòlna. f Mert nem azèrt küldött engemet Chriſtus, hogy kereſztellyec, hanem hogy az Evangeliomot hirdeſſem, ſde * nem ſzólásban való bölczeſséggel, h hogy az Chriſtuſnac kereſzte
18 hijába valo ne lenne. i Mert az kereſztről való tudomány, azoknac jóllehet az kic elveſznec, bolondság, † mi nékünc pedig kic
19 megtartatunc, Iſtennec hatalma. k Mert meg vagyon irva: * Eltörlöm az bölczéknec bölczeſségeket, és az értelmeſeknec értelmeket elveſzem.
20 † Hól vagyon az bölcz? hól vagyon az irás tudó? hol vagyon ez világnac bölcz és mélséges dólgainac tudakozója? Nem de bolondsággá töttejé
21 az Iſten ez világnac bölczeſségét? l Mert minekutánna az Iſtennec bölcz teremtésében, nem eſmérte vólna meg ez világ az Iſtent az ò bölczeſségéből, tettzéc az Iſtennec hog' az bolond predicállás által tartsa
22 meg az hivöket. m Mert az Sidókis * jelt kévánnac, az Görögöc pedig bölczeſséget
23 kereſnec. Mi pedig predikállyuc à megfeſzitetett Chriſtuſt, az Sidoknac botránkozáſt, az Görögöknec pedig bolondságot.
24 De az hivataloſoknac mind Sidóknac mint Görögöknec, Chriſtuſt, az Iſten † hatalmát és bölczeſségét.
25 Mert az Iſtennec bolondsága bölczeb //az emberec bölczeſségénél, és az Iſtennec erőtlensége, erőſſeb az emberec e-
26 rőſſégénél. n Mert láttyátoc az ti hivatalotokat, atyám fiai, hogy nem ſokan vattoc bölczec teſt ſzerint, nem ſokan ha-
27 talmaſoc, nem ſokan nemeſſec. Hanem az kic bolondoknac alitatnac ez világon, azokat választotta Iſten hogy az bölczeket megſzégyenitse: és az kic ez világon erőtleneknec alitatnac, azokat választotta Iſten, hogy az erőſſeket megſzégyenitse.
28 Es az kic nem telenec ez világon, és ſemminec o alitatnac, azokat választotta Iſten, és
29 az mellyec ninczenec, hogy az mellyec vadnac azokat elerőllye. Hogy ne di-
30 czekedgyéc ò előtte egy teſtis. De az Iſtentől vattoc ti az Jeſus Chriſtuſban, ki lött mi nékünc Iſtentől † bölcze-
31 ség, igaſſág, ſzentség és váltság. Hogy az mint meg vagyon irva: * Az ki diczekedic, az Iſtenben diczekedgyéc.

† *Jer.23.5.*

* *Jerem.9.24. 2.Cor.10.17.*

II. Réſz.

Elöſzer azt mondgya az Apaſtal, hogy ò az Evangeliomnac predikallaſaban nem elt bölcz beſzeddel, és nem igyekezet bölczeſéget mutogatni, hanem hogy az ò tanitásának ereje légyen. Azután hogy ne láttaſſec az bölczeſéget mindeneſtől megvetni, azt mondgya hogy ò is predikall bölczeſéget, kelet megirja az Evangeliomot menemò tudoman legyen. Utolſzor megmondgya hogy az Evangeliomot teſti bölczeſéggel ſenkè meg nem foghattya.

1 EN a azért mikor ti hozzátoc mennéc atyamfiai, nem mentem hogy az Iſtennec bizonság tételét † nagy ékeſſen ſzólással és bölczeſéggel hirdeſſem nektec.
2 b Mert nem vegeztem vólt magamban egyebet valamit tudni ti közteтic, hanem az Jeſus Chriſtuſt, azt pedig az kit megfeſzitet-
3 tec. Esé n nagy * erőtlenséggel, felelem-
4 mel és réttegéſſel vóltam ti köztetec. Es az én beſzédem, és predikallásom nem vólt emberi bölczeſségnec hitetö beſzédibè: hanem inkáb az leiki erönec mutatásában.
5 Hogy az ti hitötöc ne allana emberi bölczeſségből, hanem Iſteni erőből.
6 Bölczeſéget c ſzólunc pedig az tökéletesec közöt, nè ez világnac bölczeſségét pedig: ſem pedig nem ez világi fejedelinec
7 bölczeſséget, kic eltörőltetnec. d Hanem ſzóllyuc az Iſtennec titkos † bölczeſségét, amaz elröyteтett bölczöſséget, mellyet Iſtè elrendelt vala ez világ előtt, az mi diczöſé-
8 günkre. Mellyet ez világi bölczec közzül eggyis nè tudott: Mert ha tudtác vólna, az
9 diczöſégnec Urát ſoha meg nè feſzitettéc vólna. De predicallyuc az mint meg vagyö irva: Az mellyeket à * ſzem nè latott, sè az fül nè hallot, az embernekis gondolattyában nè mentec, mellyeket az Iſtè kéſzitett az ötet ſzeretöknec
10 Mi nékünc pedig az Iſten megjelentette azokat az ö † lelke által: Mert az lélec mindeneket viſgál, még az Iſtennec mélsé-
11 gétis. Mert * kiczoda tudhattya az emberec közzül à mi emberbè vagyon, hanè czac az èbornec ö magának lelke, az melly ö benne vagyon? Azonképpè a mi Iſtanbè vagyonis,
12 ſenki nè tudgya, hanem az Iſten lelke. Mi pedig nem ez világnac lelkét vöttüc, hanè az lelket melly az Iſtentől vagyon, hogy megtudhaſſuc az mit nékünc ajándékozott az Iſten.

a *Iſmét arratèr à mit oda fel az első caputnac 17. versébe kezde mondani.*

b *Az az, nem vegeztem volt magamban egyebet prediczállani néktec, hanem az Jeſus Chriſtusnac eſmeretit. Vagy nem ıtéltem ſem mit jobbat és árábbat az Chriſtus eſmerétivel.*

† *Sup.1.17.*

2. Pet.1.16.

* *Act.18.2.*

c *Azt mongya hogy bölczöſéget predicáll de az tökellet ſeknec az az, az kic erőſſec az tudományban és jo értelme vagyon.*

d *Megmondgya minemò tudomány az Evangelium.*

† *Rom.16.25.*

* *Eſai.64.4.*

e *Az Evangeliumnac titkait tudgyuc az Iſten lelke által.*

† *1.Joh.2.27.*

* *Prov.27.19.*

Mellyc-

Eſa.33.18. l *Azt mondgya hogy méltan czufolta meg Iſten az embereс bölczeſéget illyen modon, mert nem akartac ötet megeſmerni az teremtésbül.* m *Azt bizonittya, hogy az Evangeliomot bolond predicállásnac vonda.* † *Matt.12.38.* * *Rom.1.16.* n *Az Corinthusbeliekнec példájokkal bizonittya minemò alázatos beſzédec által ſzokat Iſten hatalmaſon ez ölekeznj.* o *Az az, ſemmiknec itéltetnec emberektöl.*

13 MEllyeket predikállunkis,* nem oll'be-
ſzédeckel, mellyekre az emberi bölcze-
ség tanit, hanem az mellyekre az ſzent lé-
lec tanit az lelkieket lelkiekhöz ſzabván. f
14 Az lelkes ember pedig meg nem foghat-
tya azokat, az mellyec az Iſtennec lelkéjé-
ből: Mert ő néki bolondságnac tetzic, meg ſem
15 tudhadgya azokat, mert az léleknec ereje
által itéltetnec meg. g Az lelki pedig min-
16 deneket megitél: de ő ſenkitől nem itélte-
tic meg. † Mert kiczoda tudgya az URnac
17 akarattyát? és ki tanithatná őtet? Mi pedig
tudgyuc az Chriſtus akarattyát.

* *Sup. 1. 17. 2. Pet. 1. 16.*

f *Az teſtnec bölczesége által ſem miképpen à mennyei dolgokat meg nem foghattya az ember, az kinec czac okos lelke vagyon.*

g *Az az, az ki Iſten lelkétől megvilagoſitatot, erti az mennyei tudomant és arrul tud itélni. De az ollyan ſenkitől meg nem itéltethetic, mert az mi hitünc és az Evangelium nem vettetett emberi itélet alá.* † *Eſa. 40. 13. Rom. 11. 34.*

III. Réſz.

Miert tanitſon alázatoſságban, és minemő méltéságos légyen az Egyházi ſzolgálat, abban mint kellyen eppiteni, és hogy nem kellyen emberben diczekedni.

1 ÉN [a] pedig nẽ ſzólhattam néktec mint
lelkieknec, hanem ſzóltam mint teſti-
eknec, az az, gyermekeknec à Chriſtuſban.
2 Téynec italával tápláltalac titeket, és
nem kemény eledellel, Mert az nem ſzen-
vedhetitec vala el: ſőt még moſtannis
3 nem ſzenvedhetitec. Mert még teſtiec
vattoc: Mert mivelhogy ti köztetec va-
gyón irégység és verſengés és viſzſzavonás-
ſoc, nem teſtiec vattoké, és nem teſt ſzerint
4 jártoké? Mert mikor eggyitec azt mond-
gya: * En Pálé vagyoc, az máſtoc: En A-
polloé vagyoc, nem teſtiec vattoké?
5 [b] KIczoda azért az Pál, és kiczoda az A-
pollo, hanem ſzólgác kic által hitte-
tec, és az mint kineckinec az UR adta? [c]
6 En plántáltam: Apollo ötözött de Iſten
7 adta annac elömentét. Azért ſem az ki
plántál, valami, ſem à ki ötöz, hanem Iſten,
8 az ki elömentet ád. Az pedig az ki plántál,
és az ki ötöz eggyic. † Mindenic pedig az ő
9 jutalmát vészi, az ő munkája ſzerint. Mert
Iſten mellet munkálodó ſzólgác vagyunc,
10 Iſten majorsága, Iſten epitéſe. Az Iſtennec
nékem adatott ajándéka ſzerint, mint
bólcz meſter, fundamentomot vetettem:
más éppit pedig arra, [d] meglássa pedig
11 minden mi módon éppit. Mert más fun-
damentomot ſenki nem vethet az kivől az
mell'egyſzet vettetett: Melly az Jeſus Chri-
12 ſtus. [e] Hogy ha valaki éppit ez funda-
mentomra, aranyat, ezüſtöt, drága kövec-
13 ket, fát, ſzénát, pozdorját. [f] Mindennec
munkája nyilván léſzen: Mert az nap meg-
mutattya, mert az tűznec általa megjelen-
tetic, és mindennec munkája minemő lé-
14 gyen, az tűz megprobállya. Ha kinec mun-
kája, az mit éppitet megmarad, jutalmát
15 vészi. Az kinec munkája, megég, kárt vall:
ő maga pedig megtartatic, de úgy mint tűz
16 által. [g] Avagy nem tudgyátoké, hogy ti
az Iſtennec * templomi vattoc, és az Iſten
17 lelke lakozic ti bennetec? Ha valaki az Iſten
templomát megſzeplőſiti, elveſzti azt az
Iſten: Mert az Iſtennec temploma ſzent,
18 melly ti vattoc. [i] Senki magát meg ne czal-
lya. Ha valaki láttatic magának bólcznec
lenni ez világon, bolond légyen, hog' bólcz
19 légyen. Mert ez világnac bólczeſége, Iſten
előtt bolondság, mert meg vagyon irva, †
Megfogja az bólczeket az ő bólczeségek-
20 be. Es ismét: * Az UR tudgya hogy az böl-
21 czekacc gondolattyoc hijába valóc. [k] A-
zért ſenki ne diczekedgyéc emberekben,
22 mert mindenec tiétec. Akar Pál, akar A-
pollo, akar Cephás, akar ez világ, akar az
élet, akar az halál, akar jelen valóc, akar
23 kövétközendőc, mindenec tiétec. Ti pe-
dig az Chriſtuſé vattoc az Chriſtus pedig
Iſtené.

a *Az mit ez előtt möda az emberi elméncz vákságarol, azt az Corinthusbéliekre ſzabja, és mondgya őket teſtieknec, mivelhogy à hitben erőtelenec valánac, és haſonláſoc volnánac közőttőc.*

b *Megmondgya itt az Apaſtal mit kellyen mindennec ő felőlőc itélni, hogy tudnüllic ſenki ſotöbbet ſe kevesbet ne tulaydonitſon azért hogy ők Iſten ſzolgai kic által Iſten ezelekeſſic.*

c *Két haſonlatoſsággal ékeſiti az mit monda az elsőben, haſonlittya az hiveket mezőhőz, mellyet Iſten az ő ſzolgai által mivel: Az maſikban az alkotvanyhoz, mellyet az UR éppit, de az ő ſzolgai által, kic közzűl némellyec az fundamentomât éppitic, nemellyec az épſegnec falait, &c.* † *Pſal. 62. Gal. 6. 5*

d *Inti az Apoſtal az Iſten házában éppitőket, és megmutattya nekic az iguz fundamentomot.*

e *Arra inti az éppitőket hogy az fundamentommal eggyezzen az éppites. Es az ollyan éppites mely az fundamentommal eggyez haſonlitatic az aranyhoz. Az mely pedig nem eggyez az pozdorjahoz.*

f *Azt mondgya hogy nem minden jo eppitőc à kic à fundamentomra éppitnekis, de azt mongya hog' à világoſſágnac igaſſága megmutatta azokat az éppiteſeket. Es mit az aranyat, pazdorját a tűz megprobállya, azonképpen azokat, és az mely tiztanac találtatic megmarad mindaz eppitővel egybe.*

g *Az kic az igaz fundamentomra éppitenec de nem jol, azoc megmapollo, akar Cephás, akar ez világ, akar az radnac, mindaz által az ő tudomanyoknac az igaſság által valo megprobálaſát el kell ſzenvedniec.*

h *Ti az Iſten templomi vadtoc azért ſenki titeket meg ne ferteztеſſen idegen tudománnyal* * *Inf. 6. 19. 2. Cor. 6. 16.*

i *Noha ez vilag neveti de azoc tanittyac az bólczeséget az Iſten házában az kic az emberi bölczeséget megutéllyác.* † *Joh. 5. 13.* * *Pſal. 94. 11.*

k *Inti az Apaſtalőket hogy az kit az ő idvőſſegeknec nem Urai hanem ſzolgai, azokat nem úgy tartſác mint Urakat hanem mint ſzolgákat, és nem ő reájoc nezzenec. hanem Iſtenre ki ő alsaloc ſzol.*

IV. Réſz.

Az Evangeliom igaz hirdetőjenec tiſzti milegyen, az önnön maga alazatos peldajaban irja meg: es Timotheuſt commendallya.

1 [a] UGy itéllyen mi felőlünc az ember,
mint Chriſtuſnac ſzólgai felől, és az
2 Iſtennec titkainac ſáfári felől. Az ſáfárok-
ban pedig ez kévántatic, hogy minden hív-
3 nec találtaſſéc. [b] En pedig keveſet gon-
doloc azzal ha ti tőletec, vagy emberi ité-
lettől itéltetem. Sőt még én magamatis
4 nem itélem meg. Mert ſemmiben nem vá-
dol az én lelkem: de ez által nem igazúloc
meg, hanem az UR az, az ki engemet meg-
5 itél. [c] Azétt idő előtt ſemmit * ne itél-
lyetec, mig nem eljő az UR, ki az ſetétsé-
geknec titkait világra hozza, és az ſziveк-
nec titkait alaliátya. [c] Iſten dolga az itélet, ki az ſziveк-
nec titkait alaliátya. * *Matth. 7. 1. Rom. 2. 1.*

a *Megtanittya az Corinthusbéliekет minemő itéletben legyenet az tanitoc felől. Az tanitokat is meginti az ő ſiztekről.*

b *Mivelhogy magát hozzà peldajul, és egyebeket megfeld, azt mondgya hogy nem gondol ſemmit embereknec ő felőle való itéczeckel, és annac ſzep okait adgya*

nec tanáczit megjelenti, és ackor léſzen
6 mindennec Iſtentől diczéreti. [d] Ezekre pedig atyámfiai neminemő példában ſzabtá
én reám és Apollóra, ti erettetec, hogy az
mi példánkban tanullyátoc meg, * hogy
annac felőtte az mint megiratott, nem jó
bólczelkedni: hogy eggyitec az máſtoc he-
lyébe egymás ellen ne fuválkodgyatoc fel.
7 [c] Mert kiczoda ſzakaſzt ki téged az több
emberec közzül? † Miczodád vagyon pedig az mit nem vőttél vólna? hogy ha vőtted, mit kevélkedel mint ha nem vőtted
8 vólna. [f] Immár megtóltetec, immár elgazdagodtatoc, mi nálunknélkül országot
vőttetec. Vayha pedig uralkodhatnátoc,
hogy miis veletec egybe uralkodhetnánc.
9 B Mert úgy itélem hogy az Iſten minket
alább való Apáſtalokat, adott ez világ ſzeme
10 eleibe, úgy mint halálra valókat: Mert lőttünc czudája ez világnac, az Angyaloknac,
és az embereknec. Mi bolondoc vagyunc
az Chriſtusért, ti pedig bőlczec vattoc az
Chriſtuſban: mi erőtelenec ti erőſſec, ti
11 diczéreteſec, mi gyalázatoſoc. Mindez
ideig mind éhezünc mind ſzomjuhozunc,
mezitelenec vagyunc, arczúl veretünc, és
12 bizontalan helyeken budoſunc. Es fárado
zunc, tulaydon kezünckel * munkalkodván, ha † ſzidalommal illettetünc jót kévánunc: ha háboruſágot ſzenvedünc, bé-
13 keſéggel túrjúc. Ha gyaláztatunc, imádkozunc: ez világnac lepreilőttünc, és el-
14 vetett állatoc mind ez ideig. Nem azért
irom ezeket hogy titeket megſzégyenitſelec: hanem titeket intelec, mint ſzerelmes
15 fiaimat. Mert ha tíz ezer tanitó meſtertec
lenneis az Chriſtuſban: mindazáltál nem
ſoc * atyátoc vagyon: Mert én † ſzültelec
16 titeket az Jeſus Chriſtuſban. Kerlec azert
17 titeket hogy legyetec én kővetőim. Azért
boczáttam hozzátoc à Timothéuſt, ki né-
kem ſzerelmes fiám, és hiv az Urban, ki ti
néktec eſzetekben jutattya minémőc legyenec az én útaim az Chriſtuſban, a mint
mindenütt minden gyülekeretekben tanitoc.
18 Továbba mint ha én ſoha nem mennéc ti hozzátoc, úgy fuválkodtac fel né-
19 mellyec. De elmégyec rövid napon ti hozzátoc * ha az UR akarandgya, és megértem, nem beſzédeket azoknac az kic felfuválkodtac, hanem az ő beſzédeknec ere-
20 jét. Mert nem beſzédben áll az Iſtennec or-
21 ſzága, hanem az lélecknec erejében. Mit
akartoc? Veſſzővel mennyeké hozzátoc
avagy ſzerettel, és lelki alázatoſsággal.

gányoc kőzőttis nem neveztetic, hogy va-
2 laki az * ő attya feleségét elvegye. Ti pedig * *Lev. 18. 8.*
felfuvalkodtatoc és nê keſergettetec, hogy
ti közzületec kivettetett vólna, az ki ez
3 bűnt czelekedte. [a] Bizonyára † én úgy [a] *Valamely bű-*
mint távól lévén teſtben, de lélekben jelen *nős embernec az*
lévén, immár mint ha jelen vólnéc megi- *hivec közzül*
4 téltem, hogy az ki azt czelekedte: Minek- *valo kiſzámlá-*
utánna ti és az én lelkem az UR Jeſus Chri- *laſa nem egy em-*
ſtuſnac nevébe egybegyűlcőc, az UR Jeſus *ber hatalmaban*
5 Chriſtuſnac hatalmával: Ez illyen embert *hanem az egéſz*
* adattaſséc az Sátánnac, az ő teſtének ve- *gyülekezetében*
ſzedelmére, [b] hogy az lélec megtartaſséc *vagyon.*
6 az UR Jeſuſnac amaz napján. Nem jó az † *Col. 2. 5.*
ti diczekedéſtec: Avagy nem tudgyátoké, * *1. Tim. 1. 20.*
hogy kicziny kovász, megpoſhaſztya mind [b] *Megmondgya*
7 az egéſz téſztát? [c] Tiztitsátoc ki azért az *mi végre kell va-*
régi kovászt, hogy legyetec uy téſztác, mi- *lakit kiſzámlal-*
képpen hogy † kovásznélkül valóc vattoc: *ni az hivec köz-*
Mert az mi huſvéti bárányunc az Chriſtus *zül.*
8 mi értőttünc megáldoztatott. Azért inne- [c] *Maſic vége az*
pet ſzentellyünc nem régi kovászban, nem *excommunicati-*
gonoſſágnac és álnokſágnac kovászába, *onac, hogy az bű-*
hanem kovásznélkül való kenyerekbe, tud *nős embertől az*
9 niillic, tiſztaſágban és igaſsában. [d] Meg- *több hivec meg ne*
irtam néktec levelembe, hogy az paráznák- *mételeſüllyenec.*
10 ckal ne társalkodnátoc. [e] De nem minde- [d] *Inti az Corin-*
neſtől fogva ez világnac paráznaival, avagy *thumbélieket*
fősvényivel, avagy ragadozóival, avagy *hogy miképpen*
bálvány imadóival: mert ollyan módon *az regiec huſvet*
ki kellene ez világból menneted. *innepébe kihany-*
11 Moſtan pedig irtám néktec hog' ne társal- *tác az kovaſzt*
kodgyátoc azzal, ha valaki holot atyafiu- *házokból, és tiſz*
nac neveztetic: paráznа vagy fősvény, vagy *tálannac itéltec*
bálvány imadó, vagy ſzidalmazó, vagy ré- *az kinec házá-*
ſzeges, vagy ragadozó, * ez illyeneckel *ba kovász talál-*
12 mondom, hogy ingyen ſe [f] egyetec. Mert *tatot: Azonkép-*
miczoda közzöm vagyon ahoz hogy az ki- *pen ők kiveſéc*
vől valókról is ítéletet tegyec? avagy nem *gyülekezetekből*
13 azokról téſztéké ti ítéletet a kic belől vad- *az tiſztatalan*
nac *az Iſten házába.* Az kivől valókról pe- *embert, miveld*
dig az Iſten ítéletet téſzen: veſsétec ki azért *hogy az ő egéſz*
az gonoſz embert ti közzületec. *életec ollyá mint*
az huſvet i innep
melyben az igaz huſveti báránnyal reſzesülven minden tiſztatalanságot ki kell vetnec közzülöc.

[c] *Immar közönségoskeppen ſzol hogy ſenkit tiſztatálant kőztőc elne ſzenvedgyenec. Gal. 3. 9. 1.* * *Matth. 18. 17. 2. Theſ. 3. 3. 14.*

[f] *Nem tiltya meg hog' az excommunicatus emberrel ne együnc ne ſzolgallyunc, mint fiac az atyaknac, aſzſzonyi allatok, az ő uroknac, hanem az ollyan nyájaſságot tiltya meg, mely az bűnős embert az bűnben batoritaná.*

V. Réſz.

Az moſtoha annyával fertelmeskedőt ki rekeſzteti az gyülekezetből.

1 BIzonnyal halattatic ti köztetec az paráznaság, olly pedig, melly még az po-

VI. Réſz.

Hogy pőrben valo idézeſeket ne kezdgyenec az Hitetlenec előt: Az Kereſztyeni ſzabadſagrol. Az Paraznaſag ellen.

1 VAgyoné valaki ti köztetec olly vakmerő, hogy ha törvénkőzéſe vagyon
máſſal, az hamiſſac előtt törvénkezic, és
2 nem az ſzentec előtt? Avagy nem tudgyátoké hogy az ſzentec megitéliic ez világot?

hogy

hogy ha az világ ti általatoc megítéltetic, méltatlanoc vattoké kiſseb dologról való
3 itélettre ? Avagy nem tudgyátoké hogy az Angyalokatis megytéllyuc , nem hogy ez világi életünknec ízükségére, való dolgot
4 nem itélnőc meg? Azért ha törvénkezéſtec vagyon azoc felől mellyec ez világi életnec ízükségére valóc , ki az gyülekezetben leg aláb valóc , azokat ülteſsétec az
5 ſzékbe. Hogy magatokat megſzégyenlyétec, ezt azért irom. Ninczené ti közttetec egy bőlcz emberis, az ki itéleret tehetne
6 az ő attyafiai közt? Hanem azt atyafiu attyafiával törvénkezic az hitetlenec e-
7 lőtt. [a] Ez pedig minden kétségnélkül nagy gyarloság ti bennetec, hogy egymáſſal törvénkeztec. Miért nem ſzenvedtec inkáb boſzſzúságot ? miért nē türitec inkáb
8 az * kárt. † De inkáb ti téſztec boſzſzút,
9 és kárt az ti atyátokfiainac. Avagy nem tudgyátoké, hogy az hamiſsac az Iſtennec országának örökségét nem birjác? [b] Ne-
10 tsem élegjetéc :: ſem az paráznalkodóc, ſem az bálvány imadóc, ſem házaſság rontóc, ſem éktelen puhác , ſem az kic férfiackal
11 tiſztálánkodnac. Sem az lopóc, ſem főſvényec, ſzem részegeſsec, ſzem ſzidálmazóc ſem ragadozóc, az Iſten országának örökſégét nem birjác. * Illyenec vóltatoc pedig némellyec, de megmoſattatoc megſzételtettetec, megigazittattatoc az Ur Jeſuſnac nevébe ,és az mi Iſtenünknec lelkeáltal.

12 [c] Mindenec * ſzabadoc énnékem, de nē mindenec haſználnac Mindenec ſzabadoc nékē, de én ſemi állatnac hatalmá-
13 ban ne adaſsam. Az eledelec az haſnac rendeltettec , és az has az eledelnec: Az Iſtē pedig mind ezt, mind amazokat eltörli: [d]
14 Az teſt pedig nē paráznaſságnac *rendeltetet*, hanem az Urnac, és az Ur az teſtnéc. [e] Az Iſten pedig az Uratis feltámaſztotta, min-
15 ketis feltámaſzt az ő hatalmaſság által. [f] Avagy nem tudgyátoké, hogy az ti teſteitec az Chriſtuſnac tagai? Elſzakaſzſzamé azért az Chriſtus tagait, hogy az paráz-
16 nának tagjává tegyem? távól légyen. Avag' nem tudgyátoké, hogy ki az paráznához tagazkodic, egy teſt az paráznával ? † Mert ketten léſznec *úgy mond*, egy teſté.
17 [g] Az ki pedig ragazkodic az Úrhoz, egy
18 lélec ő véle. [h] Távoztaſsátoc el az paráznaságot: Minden bűn az mellyet az ember czelekeſzic az teſt kivől vagyon : De az ki
19 paráználkodic az ő maga teſte ellen vétkezic. [i] Avagy nem tudgyátoké, hogy az ti teſtetec az bennetec lakozó ſzent léleknec

* Temploma, mellyet vőttetec az urtól, [k] és hogy nem ti magatoké vattoc. Mert árron † vétettetec, Dicziőitsétec azért az Iſtent az ti teſtetekben és az ti lelketekben, mellyec Iſtené.

VII. Réſz.

Az házaſságról , Szűzeſségről özvegyſségről tanit, és hadgya hogy kiki az miben vagyon azzal megelegedgyéc, az Szűzeſség mi vegre tartaſséc, és kiknec kellyen megházaſulnioc.

1 TOvábba az mi néz azokra az mellyec felől irtatoc. Jó az férfiunac aſzſzonyi
2 állatot nem illetni. [a] De az paráznaſságnac eltávoztatáſáért, minden férfiunac tulaydon feleſége légyen , és minden aſzſzo-
3 nyi állatnac tulaydon férje. * Az férfiu az minémő jó akarattal tartozic az feleſégéhőz, azt megadgya az ő feleségénec, ha-
4 ſonlatosképpen az aſzſzonyi állatis az férfiunac. Az aſzonyi állat nem bir az ő ſáját teſtével , hanem az férfiu, haſonlatosképpen az férfiu nem bir az ő ſáját teſtével, hanem az ő feleſége. Ne czallyátoc
5 meg egymáſt , hanem ha egyenlő akaratból ideig, hogy foglalatoſoc leheſſétec az böyttölésbe és az imadkozásban: [b] Iſmét egymáshoz térjetec, hogy az Sátán meg ne kéſértſen titeket , mivelhogy magatokat
6 meg nem tartoztathattyátoc. [c] Ezt pedig mondom engedelemből , nem paran-
7 czolat ſzerint. Mert akarnám ha úgy vólna minden ember, mint én: De mindenec kiválképpen való ajándéka vagyon Iſtentől, némelynec igy, nemellynec amúg'.
8 [d] Mondom pedig az özvegy férfiaknac, és aſzſzonyi állatoknac , hogy jó nékiec, ha
9 úgy maradhatnac mint én. Hog' ha magokat meg nem tarthattyác , házaſságban éllyenec: Mert job házaſságban élni, hogy
10 nem mint égni. [e] Azoknac pedig az kic házaſságban vadnac , hagyom nem én, hanem az UR *hadgya* , hogy az aſzſzonyi
11 állat az ő férjét el ne hadgya. Hogy ha pedig elhadgya , maradgyon házaſságnélkül, vagy az ő férjével békellyéc meg : Az férfiuis az ő feleségét * el ne hadgya.
12 [f] Egyebeknec pedig én mondom nem az UR : Ha valamely atyafiunac hitetlen feleſége vagyon , melly ő véle eggyűt akar
13 lakni , azt el ne hadgya. Es az melly aſzſzonyi-állatnac hitetlen férje vagyon , és az ő véle akar lakni , el ne hadgya az aſzſzo-
14 nyi állat azt. Mert az hitetlen férfiu megſzenteltetett az ő feleségében, és az hitetlen aſzſzonyi állat az ő férjében. Mert
15 ha külömben vólna , az ti gyermektec tiſztátalanoc vólnának , de azoc ſzentec.

Ha pedig az hitetlen elmégyen , ám mennyen el , nem vettetett rabság alá az

---

[a] *Minekutánna megtiltia az ſzenteknec az poganyoc előtt való törvénkezeseket. Itt immar azt mondgya hogy ha ollyanoc volnának , az minemőknec kellene lenniec ugyan ſemmire nem kellene à törvén kezes.*
* *Matt. 5. 39. Luc. 6. 26. Rom. 12. 10.*
† *1. Theſ. 4. 6.*
[b] *Alkolmatoſſagot veven az Apoſtal az feltsékből , ſok vet kest fedd meg az Corinthusbéliekben , mellyeknec eltavoztatáſára tanitsókat fenyegetéſsel.*
* *Eph. 5. 5.*
† *Tit. 3. 3.*
[c] *Reddicio. Pal azokat, kic az kereſztyeni ſzabadságnac ſzine alatt, azt alitsac vala hog' nekiec minden ſzabad , és miképpen jo volna és ſzabad mīdent megenni, azonképpen az paráznaságis ſzabad volna, melre à ſzent Pal azt mondgya hogy ezec kőzött nagy kűlőmbseg vagyon. Es vadnac ollyac mellyec ſzabadoc mindent megenni, de aztis moddal : De az paraznaſag nem ſzabad.*
* *Inſ. 10. 23. Mert. 1.*
[d] *Az teſt az urnac ſzenteltetet tehat nē kell azt meſſerieztetni paraznaſsággal.* 2
[e] *Az mi teſtűnc jevendőbe feltamad, nem kell tehat, azt megfertezteteni.* [f] *Az mi teſtűnc Chriſtus tagja.* 4 † *Gen. 2. 24. Matt. 19. 5. Marc. 10. 7. Eph. 5. 31.* [g] *Az Chriſtuſſal mi egy vagyunc mint tagoc az fővel.* [h] *Az paraznaság megſerteziti az teſtet.* 6 [i] *Az mi teſtűnc ſzent lélec Temploma.* 7

[k] * *Sup. 3. 16. 2. Cor. 6. 16.*
[k] *Nem mi magűnke , hanem Iſtené vagyunc.*
† *Inf. 7. 23. 2. Pet. 1. 19*

[a] *Az kiknec Iſtē arra valo ajandékot adot, jo el lenni aſzſzonyi allatknélkűl. De az kinec nem adot, éllyen à ſzent házaſságal.*
* *1. Pet. 3. 7.*
[b] *Nem ſzól ſzēt Pál az mindennapi kőnyörgeſsékről mert azokat meg nem bantya a ſzent házaſság , hanē amaz kőzönseges , imadkozaſokrol mellyec az ő Teſtamentumban vaſzedelmes időben-ſzoktac valá lenni , monſtannis leſznec az jobrendelt rēformalt-gyűléſekezetekbe.*
[c] *Azt akarja mondani hogy ſzabad meghánem mint égni.*
[d] *Hogy házaſulni, deug' hogy az ki meg nem házaſodic arra valo ajandéka legyen hogy magat megtarthaſsa.*
[e] *Hogy házaſzonyi-állatnac hitetlen férje vagyon , és bad vagy nem az kereztyén az vēle akar lakni , el ne hadgya az aſzſzonyi állat azt. Mert az hitetlen férfiu házaſőknac egy megſzenteltetett az ő feleségében, és az maſt elhagyni.*
* *Matt. 5. 32. es 19. 9. Marc. 10. 11. Luc 16. 18.*
[f] *Az egyenetlē házaſságról.*

atyafiu, vagy az keresztyén aszszonyi állat ez illyen dolgokban: De békeségre hivott 34
e Alkolmaloſágot vévén az felsőkből ſzol az embernec kűlső életenec állapattyárul, mint az 16 minket az Isten. Mert mit tudſz benne te aſzſzonyi állat hogy ha az te férjedet megnyerhetedé? avagy te férfiu mit tudſz benne, hogy ha az te feleſégedet megnyerhetedé Istennec?

kórnyűlmetélkedéſnec, kórnyűlmetélkedetlenſégnec, uraſágnac, ſzolgáſagnac alállapattyárul és arraiat mindét 17 g DE az mint mindennec oſztogattya Isten az ő ajándékát, és az mint mindent hivott, úgy járjon. Es miden gyűlekezetekben ecképpẽ rendelem. 35

hogy azzal à mely ajandékot Istentől vőtt, azzal megelégeggyéc es abban 18 Kórnyűlmetélkedésben hivatotté valaki? ne kévánnya az kórnyűlmetélkedetlenséget, az 36
ſzolgállyon Istẽnec. 19 kórnyűlmetélkedetlenségben hivatotté valaki? kórnyűl ne metélkedgyéc. Az *
* *Gal.5.6.* 20 kórnyűlmetélkedés ſemi: Az kórnyűlmetélkedetlenségis ſemmi, hanem az Isten 37
† *Eph.4.1.* paranczolattyának megtartáſa *kévántatic.*
:: *Sap.6.20.* Minden ember az melly † hivatalban
1. Pet.1.18. 21 hivattatott, abban maradgyon. Szólgai 38
h Azoc ſe'ölá kic ſzűzéſéget fogadtac Istennec. állapatban hivattalé? ne gondoly véle: De ha ſzabados lehetſz inkáb élly azzal.

i Az jelen való ſzűkségen erti az anyaſzent egyháznac ackori haboruságát, azt mondgya azért hogy arra nezve jo az ki meg nem házaſul, de hogy abból valaki à házaſſagot ne ſzidalmazza, azt mondgya hogy à kiſ ſegeſéget vőtt el ne hadgya 22 Mert az ki az Urban hivattatott à ſzólgai állapatra, az Urnac ſzabadoſa, haſonlatosképpen az ki ſzabadoságban hivattatott, az Chriſtusnac ſzólgája. :: Nagy 39
23 árron vétettetec, ne legyetec embereknec 40
24 ſzólgai. Minden ember az miben hivattatott, atyámfiai, abban maradgyon meg Isten előtt.

k Az ſzűzeſség az házaſſágnal job, azokban tudnillic à kic magokat megtarthattyác, mert az házaſ- 25 h AZ ſzűzec felől ninczẽ az Urtól paran-
ſágban ſoc haboruſag vagyon. 26 czolatom: De à mit értec veletec kóz
l Másodic, mert ez világnac ide- 27 lőm úg' mit ki az Istennec irgalmaſságából
jerővid, azért 28 vőttẽ ezt, hog' hiv ſzólgája légyec. i Úg'ité
29 lem azért hog' jó ez, az jelen való ſzűkségnec okaért, tudni illic, hogy jó az embernec úgy *ſzűzen* maradni. Feleséghőz kőtteteléne kereſs elváláſt. Megſzabadúltálé az te feleségedtől? ne kereſs feleséget.

az házaſſaggal ugy ellyen az ember hogy Istentől el ne vonattaſſéc. 30 Hog' ha feleséget véſzeſzis, nem vétkeztél: Es ha az ſzűz leánzó férhőz ment, nem vétkezet. k De ez illyeknec háboruſágoc léſzen à teſtben. En pedig néktec kedveznéc. l Ezt pedig azért mondő atyámfiai, mert az mi idő még vagyon, igen rővid, annyira hogy á kiknec feleségec vagyon, úgy tartſác mintha nem vólna. Es az kic ſirnac, mintha nem ſirnának, az kic vigadnac, mintha nem vigadnának, és az kic véſznec valamit, mintha nem birnác azt. Es az kic ez világgal élnec, mint ha nem élnénec, mert elmúlic ez világnac ábrázattya. Akarnám hogy ſzorgalmatoſ-
31 ſágnélkúl vólnatóc. m Az ki házaſságnélkúl vagyon, arra viſel gondot à mi az Uré, mimódon kedveskedheſséc az Urnac.
32 Az ki feleséget vőtt, ez világiakra gon-
33 dol, hogy kedveskedheſséc feleségének.

Harmadic oka, miért job az ſzűzeſség, mert à kinec feleſége vagyon, ez világiakban ſzorgalmatos. Az ki pedig házaſſagnélkúl, valoságos ſzűz nem ollyan mint à baratoc, az Isten dolgaibá ſoglalatoſoc.

Kűlömbőznec ezec, az férhőz ment aſzſzonyi állat, es az ſzűz leánzó. Az ki férhőz nem ment ſzorgalmatos az UR dólgaiba, hogy tiſzta légyen mind teſtében mind lelkében. Az ki pedig férhőz ment, ſzorgalmatos ez világiakban, à mimódon kedveskedheſséc az ő Urának. n Ezt pedig mondom az ti haſznotokra, nem hog' tőrveſſec néktec, hanem hogy ékeſsen és illendoképpen ragazkodhaſsátoc Istenhőz minden ſzorgalmatóſságnélkúl. o Ha pedig valaki éktelen dólognac alittya, ha az ő leánya idejénec virágát elmulattya, és ha úg' kell lenni, az mit akar, azt czelekedgye, nem vétkezic. Mennyen férhőz. Az ki pedig ő magá elvégezte, és az ſzűkség nem kénſzeriti, hanem az ő akarattyával bir, és ezt elvégezte ſzivében hogy megtartſa az ő leányát, jól czelekeſzi. Azért az ki eladgya házaſságra *leanyát*, jól czelekeſzi, az ki pedig nem adgya, jobban czelekeſzic. P Az * aſzſzonyi állat megkőteleztetett tőrvénnyel, mig az ő Ura él, ha az ő Ura elaluſzic, ſzábados hogy elmenyen az kihőz akarja, czac az Urban. De bódogb léſzen, hogy ha úgy marad az én értelmem ſzerint, hiſzem pedig hogy én bennemis az Isten lelke vagyon.

n Vegyéc ezekbe ezt az Papiſtac, mert azt mondgya ſzent Pal hogy az ſzűzeſeget nem azért diczeri hogy valakit tőrbe ey tſen, és valakit arra erőlteſſen, hogy meg ne házaſodgyec.

o Az atyaknac anyaknac ſzól à kiknec elado leanyoc vagyon.

P Az őzvegy aſzſzoni állatokról.

* *Rom.7.1.2.*

VIII. Réſz.

Az bálványoknac áldoztatott dolgokról, és atyafiuſ ſzeretetről. Egy Isten és egy Ur, az keresztyeni ſzabadſaggal nem kelẽlmi az erőtleneknec botrankozaſara.

AZ a mi pedig azokra néz à mellyec az bálványoknac áldoztatnac, tudgyuc mindnyájan, hogy aſſelől értelmünc vagyon: *De* az értelem felfualkodtat, az ſzeretet pedig éppit. Ha valaki láttatic magának valamit tudni, az ollyan ember még ſemmit nem tud, *úgy* az mint kellene tudni. b Hanem az ki az Istent ſzereti, ez illyen ember Istentől megajándékoztatott vólt értelemmel. Az ollyan állatoknac azért mégtele felől, az mellyec bálványoknac áldoztatnac, tudgyuc hogy az bálvány ſemmi ez világon, és hogy ninczen más Isten, hanem czac egy. Mert noha vadnac ollyac mind az földőn mind az égben, kic Isteneknec neveztetnec, (miképpen hogy ſoc Istenec és Urac vadnac.)

Mindazáltal mi nékúnc † egy Istenünc vagyon, amaz atya, à kitől mindenec, miis abbá *vagyunc*. Es eg' :: Ur, az Jeſus Chriſtus, ki által mindenec *vadnac*, miis az által *vagyunc*. c De nem mindekben vagyon bőlcseség. † *Deut.9.4.* :: *Ioh.13.13. Inſ.12.3.*

a Értelme ez, Tudom hogy à bálványnac áldoztatot eledel felől azt ſzoktátoc mondani, hogy tudgyatoc hogy à bálvany ſemmi, és az meg nem ferteſz tetiſem meg nẽ ſzentels az eledel. Ugy vagyõ pedig, hogy vagyon bennetec tudomany, de mivelhogy ſzeretettel meg nem temperaltatott, az ollyan tudomany nem jo.

b Megmondgya miczoda az igaz.

c Tudgyuc mi hogy ninczen tőb egy Istennel, és hogy az balvany ſemmi. De nem minden ember tudgya azt.

gyon az à tudomán', mert némellyec, mind
ez mai napiglan, az bálványt valaminec a-
lîtván, mint bálvánnac áldoztattat, úgy é-
ſzic azt, és azoknac lelki eſméretec mivel-
8 hog' erőtelen, megfőrtéztetic. [d] Az eledel
minket Iſten előtt kedveſecké nem téſzen.
Mert ha éſzúnkis nem léſzűnc gazdagbac,
ha nem éſzúnkis nem léſzűnc ſzegénbec.
9 De meglássátoc hogy valami módon az ti
ſzabadságtoc, botránkozáſokra ne légyen
10 az erőteleneknec. Mert ha valaki lát tégedet
ki értelemmel megékeſítettél, hogy az
bálványoc Templomában leüliſz, annac
lelki eſméreti az ki erőtelen, avag' nem bá-
torodiké arra hogy megegye az bálvánnac
11 áldoztatott állatokat? Es * az te értelmed-
del az te erőtelen atyádfia az kiért az Chri-
12 ſtus meghólt, elveſzé? Es illyen módon
mikor vétkeztec az atyafiac ellen, és ſebeſ-
ſititec az ő erőtelen lelkec eſmeretit, Chri-
ſtus ellen vétkeztec. Annakokaért † ha az
eledel megbotránkoztattya az én feleba-
rátomat, [e] ſoha húſt nem éſzem, hogy az
én felebarátom meg ne botránkozzéc.

[d] *Ez előtt ſzolot az balvannac áldoztatot Eledelről. Immar közönſ. geſz. eppen minden eledelről. Azt mongya azert, hogy az eledel ſem karhoztat, és ſzabadſágunc vagyon az ételbe, de meglássuc hog' az mi ſzabadságunkal az mi erőtelen felebaratinkat el ne veſzeſsüc.*

* *Rom.* 14. 15.

† *Rom.* 14. 21.

[e] *Az az, ha az én ételemből alkalmatoſságot veſzen az én felebarátom hogy lelki eſmereti ellen czelekedgyéc.*

IX. Réſz.

Az Egyházi ſzolgánac taplalaſra valo jutalmát megkell adui: noha ſz. Pál ingyennis predikállott, mindeneknec minden lőtt, és tuſakodot az coronáért.

[a] *Ezt akarja mondani, hogy néki ſce dolgokra volna ſzabadſága, de nem eél az ő ſzabadſágaval bizonyos okokert, &c.*

* *Act.* 22. 17. 18.

Inf. 15. 8.

† *Sup.* 4. 15.

1 AVagy [a] nem Apaſtal vagyoké? Nem
vagyoké ſzabados? Nem * láttamé az
mi Urunc Jeſus Chriſtuſt? avagy nem én
2 † munkáim vattokè ti az Urban? Ha egye-
beknec nem vagyoc Apaſtala: De bizony
néktec az vagyoc. Mert az én Apaſtalsá-
gomnac peczéte az Urban ti vattoc.
3 Az én feleletem ez azoc ellen, az kic en-
4 gemet !! tzirkálnac. Avagy ninczenè ar-
ra hatalmunc hogy egyűnc vagy igyunc.
5 Avagy ninczenè hatalmunc arra hog' az
mi kereſztyén feleségünket ſzellyel hor-
dozzuc, mint az több Apaſtaloc, és az UR-
6 nac attyafiai, és az Cephas? Avagy czac én
nékem és Barnabáſnac ninczenè ſzabadſá-
7 gunc, hogy ne munkálodgyunc? Kiczoda
vitézkedic valaha az ő maga ſólgyán? Ki-
czoda plántál ſzőlőt hogy annac az boráb-
ban ne innéc? avagy kiczoda tart nyájat,
8 hogy annac tejéből ne élne? Avagy czac
emberi haſonlatoſság ſzerint mondomé e-
zeket: Avagy nem ezt mondgyaé az törvé-
9 nyis? Mert az Moſes törvényében meg
vagyon irva: * Ne kőſd fel az nyomtató ó-
kórnec ſzáját. Avagy az ökrökre vagyoné
10 az Iſtennec gondgya? Avagy nem mi érőt-
tűnc mongyaé ezt? Mert mi érőttűnc ira-
tott ez meg, hog' az ki ſzánt, remenſég alatt
kell annac ſzántani, és az ki czépel remen-
ség alatt, az ő reménségében réſzeſnec kell
11 lenni. Ha mi ti néktec † lelkieket vetet-

* *Deut.* 25. 4.

1. *Tim.* 5. 18.

† *Rom.* 15. 27.

tünc, nagy dologé ha mi az ti teſti marhá-
12 tokat arattyuc? Ha egyebec kézteretec az ő
ſzabadságoknac haſznát véſzic, miétt nem
inkáb mi? De mi nem éltünc ez ſzabadság-
gal, hanem mindeneket eltűrtünc hogy az
Evangeliumnac folyását meg ne keſelnők.
13 Avag' nem tudgyátoké, hog' a kic a ſzent
dólgokban munkálodnac, a mellé rendel-
14 tetett jövedelemből* élnec? Ekképpē † ren-
„delte az Ur azoknac a kic az Evangeliomot
„predikállyác, hog' az Evangeliomból éllye-
15 nec? De én egyikkel ſem éltem: Ezeketis
mondom azért irtam hog' én velem azt czeleked-
gyéc, mert job vólna nékē meghalnő, hogy
nem mint valaki hijábavalóvá tenné az én
16 diczekedéſemet. [b] Mert ha predikállom az
Evangeliomot, azzal nem diczekedherem, mert az ſzükſég kénſzerit. Jay pedig nékem
ha az Evangeliomot nem predikállom.
17 Mert ha akaratom ſzerint mivelem azt,
jutalmom vagyon, ha akaratom ellen mi-
velemis, Sáfárságot bizott Iſten én reám.
18 [d] Miczoda jutalmom vagyon tehát? Ez,
hogy mikor predikállom az Evangeliomot
az Chriſtuſnac Evangeliomát ingyen való-
vá tegyem, hog' az én ſzabadságommal go-
noſzul ne éllyec az Evangeliomnac predi-
19 kállásában. [e] Mert én ſzabados lévén,
magamat mindeneknec ſzólgájává tőttem
20 hogy többeket nyerhetnéc meg. Es az Si-
dóc kőzőtt úgy tartottam magamat mint
Sidó, hogy az Sidókat megnyerhetném.
Azoc kőzőtt az kic az törvény alatt vadnac
úgy viſeltem magamat, mint ha az törvény
alatt vólnéc, hogy az kic az törvény alatt
21 vólnánac, azokat megnyerném. Az kic
törvénnélkül valóc, úgy viſeltem magam a-
zoc kőzőt, mint ha énis törvennélkül vól-
néc, (maga nem vagyoc Iſten előtt törvén-
nélkül való, hanem az Chriſtus törvényé-
nec alája vettettem,) hogy megnyerném az
22 törvennélkül valókat. Az erőteleneknec
lőttem úgymint erőtelen, hogy az erőtele-
neket megnyerném. Mindeneknec min-
23 den lőttem, hogy valakiket megnyernéc.
Ezt pedig mivelem az Evangeliomért,
hogy az Evangeliomban az halgatóckal
24 egybe réſzem légyen. [f] Avagy nem tud-
gyátoké, hogy a kic az tzélban futnac jól-
lehet mindnyájan futnac, de egy vészi el az
jutalmat? úgy fuſsátoc, hogy az jutalmat
25 elveheſsétec. Az ki pedig az pállya futáſ-
ban tuſakodic, mindenekben magát türte-
tő. Azoc pedig azért hogy az veſzendő Co-
ronát elvegyéc, mi pedig azért, hogy az ro-
26 thadatlant. Én azért úgy futoc, mint nem
bizontalanra, úgy hattzoloc mint nem hi-
27 jába vágván az éget. Hanem az én teſte-
met megſanyargatom, és rabság alá adom,
hogy valami módon, holott én pre-
dikálloc málnac, gonoſz életŏ
én ne legyéc.

Deut. 18. 1.

† *Matth.* 10. 10.

[b] *Azt akarja mondani hogy nē diczekedhetic ember azzal az mit tiſz tiſztiszerint kell czelekednі, mellyet harcm mivel ne vétsgyéc, mert jobb vólna nékē meghalnі, hogy keznec.*

[c] *Az ő példájával tiſzen kűlömbséget, az lómeſt, és à közőtt az ki kerſzerinti tésből jar tiſztiben. azt mongya*

[d] *Megmondgya hogy néki nolna ſzabadſága vagyon à Chriſtuſban, mindazáltal az erőtelenek hez ſzabta magat hogy az okat megnyerné, mint ha ſzabados nem volna.*

[f] *Az pallya fiektolos az harſztoſoktol vőtt haſonlatoſság általi inti őket à keresztyeni viſelſégre, mértekletes élere, mellyec jutalmatis mongya*

X. Réſz.

Iſmét ſzol az bálványoknac áldoztatott dolgokról, és hamis iſteni ſzólgálatrol, oſztan tilt az bálványoknac áldoztatott húſnac, botránkozáſſal valo megétetésről.

1 NEm akarom pedig hogy tiezt ne tudgyátoc, hogy az mi atyáinc mindnyá-
2 jan amaz *kód alatt vóltanac, és mindnyá-
jan az † tengeren általmentenec. Es mind-
3 nyájan az Moſesben megkereſztelkedtec,
a az kódben és tengerben. b Es mindnyá-
4 jan egy lelki * eledelt ótrec *mi velünc.* Es
mindnyájan egy lelki italt ittanac: Ittanac
pedig az lelki † kóſziklából, melly óket kó-
veti vala, az kóſzikla pedig Chriſtus vala.
5 De ſokat azoc közzül az Iſten nem ked-
6 velt, mert az puſztában * levágattatac. E-
zec pedig mi példáinc vóltanac, hogy go-
noſzt ne kévánnyunc, miképpen azoc †ké-
7 ván tanac. Bálván imádoc ſe legyetec mint
ó közzülöc némellyec miut meg vagyon
irva: * leüle az nep enni és innya, és felkele
8 játtzani. Se pedig ne paráználkodgyunc,
mint azoc közzül némellyec † paraznál-
kodtac, és egy napon eleſtenec huſzonhá-
9 rom ezeren. Se az Chriſtuſt ne kéſértsüc
mint ó közzülöc némellyec kéſértéc és az
10 * kigyóc miatt elveſzénec. Se pedig ne zú-
golodgyatoc, miképpen ó közzülöc né-
mellyec zúgolodánac, és elveſzénec a puſz-
10 titó *Angyal* miatt. Mind ezec pedig példá-
ban ſzénec vala raytoc, megirattatac pe-
dig az mi intésünkre, kikre ez utólſó idóc
11 jutottanac. Azért az ki magának látta-
13 tic állani, meglássa hogy el ne eſsék. c Nem
egyéb hanem ezac emberi kéſértet eſet ray
14 tatoc. De az Iſten igaz, ki nem hagy titeket
fellyeb kiſértetni annál, az mint elſzenved-
hettitec, sót mind az kéſértettel egyetemben az ſzabadúlásra útat nyit, hogy elſzen-
14 vedhetſétec. Azert ſzerelmeſim távoztaſ-
15 ſatoc el az bálvány imádáſt. d Ugy ſzóloc
mint tudóſoknac, itéllyétec megh ti az mit
16 mondoc. Az háláadáſnac pohára, mel-
lyet megſzentelünc, avagy nem Chriſtus
vérével való közösülesünké? Az kenyér az
mellyet megſzegünc, avagy nem Chriſtus
17 teſtével való közösülesünké? Mert eg' ke-
nyer, es egy teſt vagyunc ſokan, mert mind-
18 nyájan egy kenyérből éſzünc. Tekintsétec
meg az teſt ſzerint való Izraelt. Az kic áldo-
zatban éſznec, avag' ninczenec közöc az ól-
19 tárhoz? e Mit mondoc azért: hogy ez bál-
ván valami vólnaé, vagy az bálványnac al-
20 doztatott valami vólna? Sót azt mon-
dom, hogy az mit az pogányoc áldoznac,
az órdógnec áldózzác, nem az Iſtennec.
Nem akarom pedig hogy az órdógnec kó-
21 zóſi legyetec. Nem ihattyátoc az UR po-
hárát, és az órdógóc pohárát. Nem lehet-
22 tec az UR aſztalának, és az órdógaſztalá-
nac réſzeſi. Avagy nem ingerlyuké haragra az Iſtent? avagy erősbec vagyunké ó
nálánál?

23 f MIndenec * ſzabadoc énnékem: De
nem mindenec haſználnac. Mindenec ſzabadoc, de nem mindenec eppitenec.
24 Senki ne kereſſe az mi óvé, hanem min-
25 den azt kereſſe az mi másé. Valamit az mé-
ſzárſzékben áſúlnac, megegyétec, ſemmit
nem tudakozván felóle, a lelki eſmeretért.
26 Mert az Uré † az föld, és annac min-
27 den gazdagsága. Hogy ha valaki az hitet-
lenec közzül riteket elhivand, és el akartoc
menni, valamit elóhoznac, megegyétec,
ſemmit nem tudakozván felóle, az lelki eſ-
28 meretért. g De ha valaki azt mondgya:
Ez bálvánnac áldoztatott, ne egyetec az
emberért az ki azt mondotta, és az lelki eſ-
meretért. Mert az Uré az föld, és annac
29 minden gazdágsága. Nem az te lelki eſme-
retedért mondom, hanem annac lelki eſ-
meretiért. Mert az én ſzabadságom miért
ſzidalmaztatic más nac lelki eſmeretitől? h
30 Es ha én *Iſteni* kegyelemből éſzem, mi-
ért itéltetem azért hitetlennec, az miért
31 én hálákat adoc? * Azért akar éſztec, akar
iſztoc, akar mit czelekeſztec, mindene-
32 ket az Iſten dicziőségére mivellyetec. Meg
ne botránkoztaſsátoc, vagy a Sidókat vagy
az Górógóket, es az Iſtennec anya ſzent E-
33 gyházát. Miképpen énis mindenekben,
mindeneknec kedveskedem, nem kereſvén
az én magam haſznát, hanem ſokaknac
haſznokat hogy megtartaſſanac.

f *Azoknac felel kic à Kereſztyeni ſzabádsággal menthetétc volna magokat.*
* *Sup.* 6. 12.

† *Exod.* 19. 5. *Pſal.* 24. 1. *es* 50. 12.

g *Az az, Ne egyétec meg az erőtelenekert, ti azert megnem fogyathoztos étetelnélkül, mert az Ure az föld, ő ezcat.*

h *Az az, Ha az ti atyátok fiainac botránkazásával éſztec, az tikereſztyeni ſzabadságtoc ſzidalmaztatic.*

* *Col.* 3. 17.

XI. Réſz.

Az Iſteni ſzolgálatban valo illendő dolgokról, es abban kinecnec tiſzteſſegos maga viſeleſeről. Es az UR Vaczoraynac ſzent ſzületes es illendőképpen volo ſzolgálatásáról.

1 LEgyétec én követőim, miképpen énis
követője vagyoc az * Chriſtuſnac.
2 Dicziérlec pedig titeket atyámfiai, hog' én
rólam mindeneſtől megemlekeztec, és az
minémó rendeléſeket ſzabtam közzetec, a-
3 zokat megtartyátoc. Akarom pedig hogy
ezt tudgyátoc, hogy az † Chriſtus minden
férfiunac feje: Az aſszonyi állatnac pedig
4 feje az Iſten. Minden férfiu a ki imádkozic
5 béfedett fóvel, megrutíttya az ó fejét. Min-
den aſszonyi állat pedig az ki imádkozic
vagy iráſt magyaráz, mezitelen fóvel, az ó
fejét megrutíttya, mert az ſzinte annyit té-
ſzen mint ha megnyiretett vólna az ó feje.
6 Mert az aſszonyi állat ha bé nē fedi az ó
fejét, nyireteſsée el az ó haja: hog' ha pedig
ektelen az aſszonyi állat fejének megnyi-
7 retni, fedezze bé az ó fejét. Mert az férfinac
nē kel bé fednia ó fejét, mivelhog' ó Iſten-

* *2. Theſ.* 3. 9.

† *Epheſ.* 5. 23.

nec

nec * képe és a diczősége, de az aſſzonyi állat az férfiu diczősége: Mert nem 8 az férfiu az aſſzonyi állatból, hanem az aſſzonyi állat az férfiuból. Mert nem 9 teremtetett az † férfiu az aſſzonyi állatért, hanem az aſſzonyi állat az férfiuért. Azért kel az aſſzonyi állatnac fején len- 10 ni az férfiu hatalmának bizonságának, az Angyalokért. Mindazáltal ſem az férfiu 11 nem leher az aſſzonyi állatnélkül, ſem az aſſzonyi állat az férfiunélkül, az Urnac rendéleſe ſzerint. Mert miképpen hogy 12 az aſſzonyi állat az férfiuból vagyon, azonképpen az férfiú az aſſzonyi állat által: mind az ketten pedig Iſtentől vadnac.

Magatokban itéllyétec meg hogy hai- 13 llendő dolog aſſzonyi állatnac mezitelen fővel imádni az Iſten? Avagy az termé- 14 ſzetis nem tanité meg erre titeket, hogy az férfiunac éktelen dolog nagy hajat viſelni? Az aſſzonyi állatnac az ellen viſzontag 15 ékeſségére vagyon az nagy hay: Mert néki feje fedezésére adatott az. Hogy ha va- 16 laki ezec ellen verſeng, mi nékünc ollyan ſokaſunc ninczen, ſem az Iſteñec gyülekezetinec.

b Ezt pedig tudtotokra adom hogy nem 17 diczérlec ebben titeket, hogy nem haſzonnal, hanem kárral gyültőc egybe.

Mert előſzer, mikor egybegyültőc az 18 gyülekezetbe, hallom hog' viſzſzavonáſoc vadnac köztetec, valami réſzre pedig hiſzemis. Mert ſzükség lenni a haſonláſoknac 19 köztetec, hog' az kic álhatatoſoc, ezec meg eſmérteſſenec. c Azért mikor egybegyül- 20 tőc, ez nem UR vaczorájának étele. Mert 21 kiki mind az ő ſaját vaczoráját éſzi meg, némely pedig éhezic, némely réſzeg. És ninczenéh házatoc az ételre es italrá? Avag' az Iſtennec anya ſzent egyházát megutállyatoké, és azokat ſzégyenitéke az kiknec ninczen *mit ennec:* Mit mondgyac néktec? Diczérjeléké titeketteż dologban nem di- 22 czérlec. Mert én az Urtól * vőttem, mellyet néktec előtőkbeis adtam: Hogy az Ur Jeſus † melly éczaka elárúltatéc vőtte az 23 kenyeret. Es hálákat adván megſzegte, és ezt mondotta: Vegyétec, egyétec: Ez én teſtem, melly tiéröttetec megőretic. Ezt czelekedgyétec az én emlekezetemre.

Haſonlatoſképpen az pohártis *vőtte* mi- 25 nekutánna vaczorált vólna, ezt mondván: Ez pohár amaz uy Teſtamentum, az én vérem által. Ezt czelekedgyétec valamennyiſzer iſzſzátoc, az én emlekezetemre.

Mert valamennyiſzer ejenditec ez kenye- 26 ret, és iſzgangyátoc ez pohárt, az Urnac halálát hirdeſſétec, a mig eljővend. Azért valaki ejendi ez kenyeret, és iſzgangya ez Urnac pohárát méltatlanúl, vétkezic az UR teſtének és verének ellene. * Probállya 28 meg azért minden ember magát, és úgy e- 29 gyéc abból a kenyérből, és úgy igyéc abból az pohárból. Mert az ki éſzic és iſzic méltatlanúl, kárhozatot éſzic és iſzic magának, hogy meg nem beczülli az Urnac teſtét. Ennekokaértis vadnac ti köztetec ſoc erőtelenec és betegec, és elaluttanac ſokan. Mert ha mi magunc itélnőc 31 meg magunkat, nem bünteteténc Iſtentől. De mikor bűnteteténc, az Urtól ta- 32 nitatunc, hogy ez világgal el ne kárhoztaſſunc. Azért atyámfiai, mikor egybe- 33 gyültőc az ételre, egy máſt megvárjátoc. Hogy ha valaki éhezic, othon egyéc, 34 hogy kárhozatra ne gyüllyetec egybe: Az tőb dólgokat elrendelem, mikor közzétec megyec.

XII. Réſz.

Mint kellyen az Iſtentől adatott lelki ajandékokkal élni az egymás közőt való egyenéſségre és atyafiui ſzeretetre.

Az a mi nézà lelki ajandékokra, nem 1 akarom hogy affelőlis tudatlanoc legyetec. b Tudgyátoc hogy ti pogányoc 2 vóltatoc, és az néma bálványokhoz raggadtattoc vala, az mint vitettec vala.

c Azért tudtotokra adom néktec, hogy 3 ſenki az ki Iſteñec lelke által ſzól, az Jeſuſt * nem átkozza: És ſenki nem mondhattya az Jeſuſt † Urnac, hanem czac az ſzent lélec által. d e Az ajándékokban pedig kü- 4 lőmbség vagyon, de ugyan azon lélec.

Az egyházi ſzolgálatokbannis külőmb- 5 ségec vadnac, de ugyan azon Ur. Külőmbségec vadnac az Iſteni eróknec ajándékibannis, de ugyan azon egy Iſten, ki mind a- 6 zokat min denekben czelekeſzi. f Mindennec pedig adatic az léleknec ajándéka, 7 haſzonra. g Mert némellynec az Iſten lélektől adattatic bőlczeſégnec beſzéde, nemellynec pedig tudománac beſzéde, ugyá- 8 azon lélektől. Némellynec pedig hit ugyá- 9 azon lélec által, némellynec pedig gyógyitáſnac ajándéki, ugyan azon lélec által.

Némelynec Iſteni eróknec czelekedé- 10 séreualó ajándékoc. Némelynec jővendő módás, némelynec a lelkeknec megválaſztásának ajándéka, némelynec külőmbőző nyelveknec nemeinec tudáſa, némelynec 11 nyelveknec magyarázáſa. De mind ezeket czelekeſzi ugyan azo * egy lélec, oſztogatván azokat kiválképpen mindeneknec az mint akarja. h Mert miképpen az teſt 12 egy, és annac ſoc tagai vadnac: az egy teſtnec tagai pedig noha ſokac, mindazáltal egy teſt. Azonképpen vagyon az Chriſtuſis.

a *Nem akarom hogy Az Iſténec lelki ajándékival gonoſzul éllyetec az Iſte házának romlására.*

b *Első oka: Mert Iſtentől vőttétec az ajándékokat, mely megtetzic abból, mert ez előtt bálvany imádoc voltatoc moſt kereſztyénec.*

* *Mar.9.39. Ioh.13.13. Sup.8.6. Phil.2.11*

c *Maſic okat: Az ki Iſten lelke által ſzól jól él az Chriſtus ajándékival, mert az ſzent lélec diczőhiti Chriſtust.*

d *Harmadic: Az kiben ſzent lélec vagyon, diczőkiti Chriſtust.*

e *Negyedic: Iſtē az lelki ajandékokat adoja*

f *ötödic: Haſzonra adgya Iſten az ő ajandékit.* g *Példanac okáért előſzámlállya az Iſténec egy néha' rendbéli ajandékit.* * *Rom.12.3*

h *Az emberi teſtnec haſonlatoſsága által bizonittya hog' Iſten az ő ajandékit, adgya az ő haz a éppülésére, Nevezi pedig az anyaſzent egyhazat Chriſtuſnac, mert eg' teſt Chriſtus és az ő háza.*

* *Gen.1.26.27. és 5.1. és 9.9. Col.3.10.*

a *Az az, Iſten hatalmaſságanac képe vagy abrazatya.*

† *Gen.2.18.*

b *Az Ur vaczorajában valo gonoſz ſzokaſt ſzáddi meg, és az Urnac vaczorajat helyére allattya az mint Chriſtuſtól ſzereztetet.*

c *Regen az gyülekezetekbē volt illyen ſzokas, hogy az, Ur vaczorájának előtte lakomalmot ſzereznének De mivelhogy azzal gonoſzul élnec vala, es à ſzegenyeket meg utallyac vala, reſzégeſkednec, tobzodnac, vala azért azt ſzent Pal megfeddi, és azt az ſzokaſt eltőrli.*

* *Gal.1.12*

† *Matt.26.26 Marc.14.22. Luc.22.19.*

* *Cor.15.3.*

13 Mert egy lélec által mi mindnyájan egy
teſtté kereſztelkedtünc, akar Sidóc, akar
Görögöc, akar ſzólgác, akar ſzabadoſoc:
és mindnyájan egy ital által lőttünc egy
14 lélecké. [1] Mert az teſt nem egy tag, ha-
15 nem ſoc tág. Ha azt mondgya az láb, mi-
velhogy én nem vagyoc kéz, azért nem va-
gyoc az teſtből való, Avagy nem à teſtből
16 valoé azért? Ha azt monggya az ful: nem
vagyoc én ſzem, nem vagyoc az teſtből való
17 avagy nem az teſtből valóé azért. Ha
mind az egéſz teſt ſzem, hol az hallás? ha
18 mind hallás, hol az illatozás? De az Iſten
az tagokat helheztette eggyenként kü-
lönkülön az teſtben, az mint akarta.
19 Hogy ha mind azoc egy tag vólnánac,
20 hól vólna az teſt. De jóllehet az tagoc
21 ſokac mindazáltal egy teſt. Nem mond-
hattya pedig az ſzem à kéznec, nem ſzü-
kólködőm te náladnélkül, vagy az fő az
lábaknac nem mondhattya, nem kelletec
22 nékem. Sőt inkáb az mellyec az teſtnec
legerőtelenb taginac láttatnac, azoci-
23 gen ſzükségeſec. Es az mellyeket alitanac
lenni tiſzteletleneknec, azoknac nagyob
24 tiſzteſſégec vagyő. Mert az mellyec tiſz-
teſſégeſec, azoknac nem ſzükség az ékeſ-
ség De az Iſten igy mértekelte à teſtet mid
egyetembe, hogy az melly tiſteſségnelkül
való vólna, annac nagyob tiſzteſséget ad-
25 na. Hogy ne légyen haſonlás à teſtben,
hanem az tagoc egyenlőképpen eggyic az
másikért ſzorgalmatoſoc lévén, a teſtet
26 táplállyác. Es ha eggyic tag ſzenved, mid
az tagoc egyetébe baukodnac. Ha eggyic
tag tiſzteſséggel illettetic, egyetembe ő-
27 rülnec mind az tagoc. * Ti pedig az Chri-
ſtus teſte vattoc és ő tagai réſz ſzerint.
28 k Némelyeket pedig rendelt Iſten az
anya ſzét Egyházban, előſzer Apaſtalokat.
Az után prophétákat, harmadſzor Doctorokat. Az után rendelt hátalmaſságokat,
azután gyogyitáſnac ajándékit, ſzegényeknec ſegéllőit, kőſségnec igazgatóit, nyel-
29 veknec külömbözó nemeit. Avagy mind-
nyájan Apaſtaloké azoc? vagy mindnyájan
prophétáké? Avagy mindnyájan Doctoroké? vagy mindnyájan hatalmaſságoké?
30 Vagyoné mindeniknec gyogyitáſra va-
ló ajándéka? vallyon mindnyájan ſzólnaké kulömbözó nyelveken? vallyon mind-
31 nyájan magyaráznaké *iraſt*? [l] De az ol-
lyan ajándékokra igyekezzetec, az mel-
lyec haſznosbac: Es még drágala-
tosb útat mutatoc
néktec.

1 *Az emberi teſtől vött haſonlitoſságot magyarazza, melynec reſzi ezec Első az teſt egy, de ſoc tagoc. Maſodic, az tagoknac külömkülömb ajandéki vadnac, és égynec nem mindét adot Iſten. Harmadic Az fő tagoc, ne utálljác meg az alább való tagokat, sőt az alab valókat inkáb becsáljéc. Negyed, ha eggyic tag ſzenved az többiis ſzenved.*

* *Eph. 4.12.*

k *Példánacokaert eleſzamlál az anya ſzent Egyházbéli tagokban.*

l *Inti őket hogy az ollyan ajandékokra, igyekezzenec mellyec épüléreualoc és megmonnya honyóhet megtanittya, azoc minalonis ezec épületre.*

XIII. Réſz.

Az atyafiui ſzeretetről, és annac diczeretes voltárol.

1 HA [a] embereknec vagy Angyaloknac
nyelveken ſzólnékis, ſzeretet ha nin-
czen én bennem, ollyanná lőttem mint à
2 zengő értz, és az pengő cymbalom. Es ha
jövendőt tudgyakis mondani, és minden
titkokat, és minden bólczeséget tudgya-
kis, és ha egéſz hitőm vagyonis, ugy annyi-
ra hogy a * hegyeket elvihetsem helyéről
ha ſzeretet ninczen én bennem, ſemmi va-
3 gyoc. Es ha minden marhámat az ſzegé-
nyec táplálására költőmis, és ha az én te-
ſtemet az tűzre adnámis, ha ſzeretet nin-
czen bennem ſemmit az nem haſznál.
4 [b] Az ſzeretet * tűrő, kegyes, az ſzeretet
nem irégykedic, az ſzeretet nem cze-
5 lekeſzic álnokúl, nem fuvalkodic fel. Nem
czelekeſzic éktelnül, nem † kereſi czac az
ő haſznát, nem gerjed hamar haragra, nem
6 gondol gonoſzt. Nem őrül az hamiſság-
7 nac, őrül pedig az igaſságnac. Mindene-
ket elſzenved, mindeneket hiſzē, mindene-
ket reménl, mindeneket eltür.
8 [c] Az ſzeretet ſoha el nem fogy: De az jö-
vendő mondáſokis eltőrltetnec, az
külömbözó nyelvekis megſzünnec, az ta-
nulásból való eſméretis eltőrőltetic.
9 Mert réſz ſzerint vagyon bennünc az ::
10 eſmeret, reſz ſzerint az prophétálás. De
minekutánna eljövend az tökéletes tel-
lyeſség, eltőrőltetic az mi réſz ſzerint va-
11 gyon. [d] Mikor gyermec vólnéc, úgy ſzól-
tam mint gyermec, úgy gondoikodtam
mint gyermec, ug' értettem mint gyermec:
Minekutánna ped g őreg emberré lőttem,
elhadtam az gyermekhez illendő dólgo-
12 kat. [e] Mert moſtan latunc * tükőr ál-
tal és homályos beſzéd által. De annakor
ſzemtul ſzembe: moſt réſz ſzerint vagyon
13 bennem az eſméret, ackor pedig léſzen az
eſméret *úgy* a mint tanitatom. [f] Azért
moſtan megmarad az hit, az reménség, az
ſzeretet, ez három: ezec közőtt pedig leg-
nagyob az ſzeretet.

a *Azt mondgya, hogy ugy léſznec az Iſten ajandéki épületire valoc, ha ſzeretet léſzen bennec.*

* *Matt. 17.20.*

b *Az ſzeretetnec ereit vagy haſznait mondgya meg.*

* *Prov. 10.12.*
1. *Pet. 4.8.*
† *Phil. 2.4.21.*

c *Az ſzeretet meg maradó rőke.*

:: *Vagy: Tudás tanulás, értelem.*

d *Példaval bizonittya hogy eltőrőltetic az eſmeret mely moſt vagyon bennünc.*

e *Mas haſonlatoſság.*

* *2. Cor. 5.7.*

f *Az ſzeretetet mondya nagyobnac: Előſzer mert az hit ezac Iſtenre nez, de à ſzeretet mind Iſtenre, mind emberekre. Maſodſzor, mert à hit, remenség, megſzünnec az őrőc életben, de az ſzeretet tökelletes léſzen.*

XIV. Réſz.

Az lelki ajandékoknac rendiről, és azockal mit kellyen élni, kivāltképpen az atyafiui ſzeretetről, és az külömbkülömb nyelveckel valo jol élésről.

1 Kövéſsétec az ſzeretetet, kévanyátoc az
lelki ajándékokat. [a] De mindeñél in-
káb hogy iráſt tudgyatoc magyarázni.
2 [b] Mert az ki nyelveken túd ſzólani, nem
embereknec ſzól hanem Iſteñec, mert ſen-
ki nē érti, noha ſzent lélec által titkos dól-
3 gokat ſzól. Az ki pedig iráſt magyaráz, az
embereknec ſzól éppüléſre, intéſre, és vi-
4 gaztaláſra. Az ki idegen nyelven ſzól, ma-
gát eppiti, az ki pedig iráſt magyaráz az
5 gyulekezetet eppiti. Jóllehet pedig akar-
nám ha mindnyájan tudnátoc kólombő
zó nyelveken ſzóllani. De inkáb, hog' iráſt
tudná-

a *Az Iſtennec lelki ajandéki közől, ajanlya mindennec ſolette az prophetalaſt, az az, iras magyarázáſt.*

b *Első oka, Mert az ki ſzol nyelveket ha azt megnē magyarázza, czac az Iſten erti azt és nem ſzól éppületre.*

tudnátoc magyarázni. Mert nagyob az iras magyarázó, hogy nem az ki nyelveken
c Másodic oka, Az én tanitásom ti köztetec hasznos, de ha idegen nyelven szoloc és meg nẽ magyarazom mit használ.
6 szól, hanem ha megmagyarázza, hogy az gyülekezet éppülyon. c Ha pedig atyámfiai, én ti hozzátoc mennéc és nyelveken
24 keztec? De ha mindnyájan iráſt magyaráztoc, ha bémégyen valamely hitetlen
szólanéc, mit haſználnéc néktec hanẽ ha szólandoc néktec vagy jelenés által, vagy
25 vagy tudomány által, vagy prophétiá által, vagy
7 tudomány által, vagy prophétiá által, vagy tanitás által. d Az oktalan állatokis az
d Harmadic oka hasonlatosság.
8 mellyec zengenec, mint â sip, vagy hegedő, ha szép válaſztáſt nem téſznec az zengesbẽ
9 mimódó érthettyüc meg à mit énekelnec vagy az Sippal, vagy az hegedővél? Mert
ha az trombita bizontalan zengéſt téſzen,
kiczoda kéſzül az hartzra? Azonképpen
10 tiis ha à ti nyelvetec által bizonyos jegyző
e Negyedic oka. Az idegen nyelven szolo emberec nem értic meg egymáſt, hanem ha az tolmacz megmagyarázza.
szót nem szóltoc, mimódon érthetic meg
à mit szóltoc? czac hijába léſzen szóláſtoc.
11 e Mint példa rejá, ennyi ſoc féle szólás
vagyon ez világon, és eggyis ninczen érte-
lemnélkül. Hogy ha annakokaért nem
12 tudandom az szónac jegyzését, az előtt az
ki nékem szól, idegen nyelven való léſzec,
és az ki én velem szól, énnekemis idegen
13 nyelven szóló léſzen. Azonképpen tiis
mivelhogy az lelki ajándékokat kéváńyátoc, az anya ſzent egyháznac eppületire igyekezzetec, hogy abban nevekedgyétec.
f ötödic. Ha idegen nyelven könyörgöc, az én könyörgeſemből ſenki nem éppül.
14 Annakokaért az ki nyelveken szól, kérje Iſtent hogy mégis magyarázhaſſa.
f Mert ha idegen nyelven kő nyörgőc
az gyülekezetben, az Iſtennec-lelke által való indulatom könyörög, de az én könyörgeſemnec értelme, haſzontalan *à gyü-*
15 *lekezetnec*. Miczoda tehát? ha imádkozom az ſzent lelec inditásából, értelemmel imádkozzam, ha eneklec az lélec ál-
g Hatodic, ha az Iſtennec hálákat adoc idegen nyelven nem tud az paraſzt ember arra Ament mondani ha nem érti.
16 tal, értelemmel énekellyec. g Mert ha à
ſzent leleknec ajándéka által hálákat adſz
Iſtennec az gyülekezetben, az tudatlan paraſzt ember mimódon mond à te hálá adásodra Ament? mert nem tudgya mit mon-
17 daſz. Mert te Jóllehet jó moddal adſz há-
18 lákat, de más nem éppül abból. Hálákat
adoc az én Iſtenemnec, hogy mindnyájatoknál inkább tudok én idegen nyelveken
19 szólani. De az Kereſztyéni gyülekezetbẽ, inkább akaroc ót szót szólani értelemmel,
** Matth. 18. 3.*
† Eſa. 28. 11.
h Hetedic, Az idegen nyelven valo szólás Iſten büntetéſe az hitetlenségert.
hogy egyebeket tanitsac, hogy nem mint
20 tiz ezeret szólni idegen nyelvel. Atyámfiai
ne legyetec gyermekec értelemmel, hanem gonoſságal * gyermekec, értelemmel pe-
21 dig őrögec legyetec. h Az törvénben meg
vagyon irván, Annakokaért, ugy mond,
† idegen nyelvel, és idegen ajakackal szóloc ez népnec, és ugyis nem halgatnac en-
i Egybe veti az Apoſtal az irast magyarázaſnac és az idegen nyelven valo ſzolásnac haſznát.
22 gemet, azt mondgya az UR. Az idegen
nyelvec azért, jelenségec nem à hiveknec,
hanem az hitetleneknec: Az irás magyarázás pedig, jelec az hivőknec, nem az hi-
23 tetleneknec. i Azért ha mind az egéſz
gyülekezet egybe gyül, és mindnyájan idegen nyelven ſzólanac, ha bémennec az
tudatlanoc vagy az hitetlenec, à vagy nem
azt mondgyák hogy bolondságot czele-
keztec? De ha mindnyájan iráſt magyaráztoc, ha bémégyen valamely hitetlen
vagy tudatlan, mindenekről megfeddetic, mégitéltetic mindenektől. Es ollyan
módon az ő ſzivének titkai megjelennec
annac, és leburúlván arttzal az Iſtent imádgya, és hirdeti mindenütt hogy Iſten lakic
ti köztetec.
26 k Miczoda azért atyámfiai? valamikor
egybe gyültőc, némelynec diczéretre való éneke vagyő, tudománya vagyon,
nyelvekẽ való szóláſnac ajándéka vagyon,
Iſteni jelentéſe vagyon, magyarazáſra való ajándéka vagyon, mindenec epüléſre
27 legyenec. Ha idegen nyelven akar valaki szólni, kettő, vagy mennel fellyeb három szóllyon egy más után, egy pedig
28 megmagyarázza. Hogyha ninczen magyarázó halgaſſon à gyülekezetben amaz
29 magában szóllyon Iſtennec. l Az irás magyarázóc kőzzúlis ketten vagy hárman
30 szóllyanac, az többi megitéllyéc. Hogyha az Iſtentől valami jelentetic meg à mel-
31 lette ülőnec, az első halgaſſon. Mert egyénként mindnyájan magyarázhattyátoc az iráſt, hogy mindenec tanullyanac,
32 és vigaztaláſt vegyenec. Es az magyarázóknac értelmec, az magyarázóc iteleti a-
33 lá vettettec. Mert az Iſten nem ſzeretője az viſzſzavonáſnac, hanem az békeségnec, miképpen az ſzenteknec minden gyü-
leketiben.
34 A Z ti aſzſzony népeitec az gyülekezetben halgaſſanac, † Mert nem engedtetett nékic az, hogy ſzóllyanac, hanem
35 hogy engedelmeſec legyenec, mint à * törvényis mondgya. Hogyha valamit meg akarnac tudni, othon kérdgyéc meg az ő
36 férjeket: Mert éktelen dolog aſzſzonyi állatnac ſzólni az gyülekezetbe. Avagy ti tőletec ſzarmázotté az Iſten béſzede? avagy
37 czac ti hozzátoc jutotté? Ha valaki látratic Prophétának léni, vagy lelki dolgokban tudóſnac, vegye eſzébe, hogy az mit
néktec iroc, azoc az Urnac paranczolati.
38 Az ki pedig tudatlan, ám legyen tudat-
39 lan. Azért atyámfiai erre igyekezzetec hogy iráſt tudgyatoc magyarazni: Es az nyelveken való szóláſtis meg ne tiltsátoc.
40 Mindenec pedig ékeſen, és jó renddel legyenec *ti köztetec.*

k Megtanittya az Apoſtal őket mimodon éllyenec, mind az nyelvéken valo ſzoláſſal, mind az magyarázás ajandékával, de elől̃zer inti őket hogy egyũ. ſzeigyekezzenec.
1. Regula. Ketten vagy harman ſzollyanac.
2. Egymas utan ſzollyanak.
3. Eggyic megmagyarázza.
4. Ha ninczen magyarazo, ne ſzollyon ſenki idegen nyelven.
l Az iras magyarázás ſues modgya.
1. Regula. Ketten vagy harman prophetallyanac.
2. Az többi megitellye.
† 1. Tim. 2. 11. és 12.
** Gen. 3. 16.*
3. Ha Iſten valakinec jobbat jelentet, ſzabad légyen ſzolni.
4. Jo rendel és moddal kiskis prophétálhat.
5. Az magyarázoknac értelmeket megitéllyec az magyarázoc.

XV. Réſz.

Midőn volnának Corinthusban némellyec kic az teſtnec feltamadáſában kételkednenec, annac bizonyos volitát állyattya, és okaimodgyatis megmondgya.

1 [a] Mé ſzeretekben jutatom néktec atyámfiai az Evangeliomot, mellyet hirdettem néktec, mellyet bévöttetec, mellyben
2 állötokis. Mellynec általa ha megartyátec az minémő béſzéddel én hirdettem, idvözültökis, hanemha hiába hittetec.
3 Mert erte tanitottalac föképpen bennetekec, mellyet énis † tanúltam vala hogy az Chriſtus meghólt az mi bűneinkért, az
4 * iráſoc ſzerint. Es eltemettetett ſ-feltámadott harmad napon az " iráſoc ſzerint.
Es megjelent :: Cephásnac, az után az
6 () tizenkét tanitványoknac. Az után megjelent többnec őt ſzáz atyafiúnál egyſzer ſ-mind, kic közzül ſokan élnec mind é mai
7 napiglan, nemellyec pedig elaluttac. Az után megjelent Jacobnac, azután mind az
9 Apaſtaloknac. Legutólſzor nékemis ugy mint [b] idétlennec megjelent. Mert én az Apaſtaloc között * legkiſſeb vagyoc; ki nem vagyoc méltó arra hogy Apáſtalnac nevezteſſem, annakokáért mert háborgattam az Iſtennec anya ſzent Egyházát.
10 De † Iſten kegyelmé által vagyoc, az mi vagyoc, és az ő kegyelme én hozzám, nem vólt hijába való, hanē többet munkalodtam hogy nem mint azoc: De nem én ha-
11 nem Iſten hegyelme az melly én velem va-
12 gyon. Mind én azért, mind azoc igy predikallottunc, és igy hittetec. [c] Hogyha azért úgy prédikállyuc, hog' Chriſtus feltámadott az halálból, mimódon mondyác némellyec ti közttetec, hogy ninezen a ha-
13 lottaknac feltámadáſa? Mert ha az halottaknac feltámadáſa ninczen, à Chriſtuſis
14 nem támadott fel. [c] Hogyha à Chriſtus fel nem támadott, hijába való kétségnélkül à mi predicallâſunc, hijába való az ti
15 hitetekis. [f] Annakfelötte hamis tanuknakis találtatunc, mivelhogy az Iſten felől illyen bizőſéget töttünc, hogy feltamaſztotta az Chriſtuſt, kit fel nem támaſztott, ha az halottac fel nem támaſztatnac.
16 Mert ha az halottac fel nem támaſztat-
17 nac, az Chriſtuſis nem támaſztatot fel. Ha pedig az Chriſtus fel nem támaſztatott, hijaba való az ti hitetec: és még az ti bűneitekben vattoc. [g] Az kic az Chriſtusban
18 elaluttakis, azokis tehát élvéſztenec. [h] Ha
19 czac az világon hiſzünc az Chriſtusban, minden embereknél nyavalyásbac vagyunc. De az Chriſtus feltámadott az halál-
20 ból: és azoknac az kic elaluttanac, lőtt [i]
21 elsőſengéje. [i] Mert mivelhogy ember által vagyon az halál, az halottaknac feltámadáſais, ember által. [k] Mert miképpen
22 Adámban a mindnyajan meghalnac, azonképpen az Chriſtusban mindnyájan megéleſztetnec. Minden ember pedig † rendſzerint: Elsőſenge Chriſtus, azután az kic Chriſtuſé, az ő eljövetelekor *támadnac fel*

24 [l] Az után vég *léſzen*, Mikoron kezéhőz adgya *Chriſtus* az országot az Iſtennec és az atyánac: mikoron eltörlend minden birodalmat; minden hatalmat, és minden
25 erőt. Mert kel néki † uralkodni, mig nem minden ellenségit az ő lába alá veti
26 *az Iſten*. Utólſzor pedig az mi ellenségünc, az halál eltöröltetic. Mert * min-
27 denéket vetett *Iſten* az ő lába alá, mikor pedig azt mondgya *az irás*, hogy mindenec az ő birodalmába vettetec: nyilván való dolog hogy az kivől mondgya az ki néki
28 mindeneket birodalmába adott. Mine-kutánna pedig mindenec az ő birodalmába vettetnec, ackor à fiuis annac alája vettetic, az ki néki mindeneket birodalmába adott, hogy az Iſten mindenekben
29 minden légyen. [m] Mit téſznec tehát azoc az kic megkereztelkednec ugymint [m] hóltac, [n] ha az halottac fel nem támaztatnac? miért kereſztelkednec meg tehát
30 ugymint hóltac? [o] Miis minden ſzem pillantásban miért ſzenvedünc nyomorúságot? Minden nap meghaloc, az mi dicze-
31 kedésünkre *eskeſzem*, melly vagyon nékem az Jeſus Chriſtusban az mi Urunkban.
32 Ha czac emberi mód ſzerint hartzoltam meg à ſene beſtiákkal Epheſumba, miczoda haſznom vagyon abban, ha az halottac fel nem támadnac? * Együnc és igyunc,
33 mert hólnap meghalunc. Ne tévelegjetec, [o] Az jó erkölczöt megferreztetic az gonoſz
34 tarſaſágoc. Serkennyetec fel igaſságra, és ne vétkezzetec, mert némellyec az Iſtent nem eſméric, néktec ſzégyénülésekre ſzóloc.
35 [p] DE mondhatná valaki: Mi módon támaſztatnac fel az halottac, minemő
36 teſtvel jönec ki? [q] Balgatag ember, à mit à földbe vetsz, nem elevenedic meg, hanem
37 ha megrothadand. Es az mit elvetsz, nem azt veted el az mi az után ki kél, ha-
nem puſzta magot, tudniillic gabonának
38 vagy egyéb állatnac magvát. De az Iſten ád annac teſtet az mint akarja, és minden féle
39 magnac kiváképpen való teſtet. [r] Nem minden teſt egy, hanem más az emberecknec teſtec, más az barmoknac, más az ha-
40 laknac, más az madaraknac. [s] Es vadnac mennyei teſtec, vadnac földi teſtec, de külömb diczősége vagyon az mennyieknec,
41 külömb az földieknec. Külömb az napnac diczősége, külömb az hóldnac diczősége, és külömb az czillagoknac diczősége: mert az czillag külömböz az czillagtól fényeſséggel. Igy léſzen az halot-
42 taknac feltámadáſais: elvettetic, rothadandó teſt, feltámaztatic rothadatlan.
Elvet-

Ezt mondgya à hivek vigaztalására. Értelmeſ̈tedig ez mikor az hivekét Chriſtus voſzi az atya eleibe, és mikor ellenségit mindenczſ̈ől elrontangya, akkor vége léſzen ez világnac.

† *Pſal.* 110.
Act. 2. 34.
Heb. 1. 13. *és* 10. 13.

* *Pſal.* 8. 7.
Heb. 2. 8.

m *Nyoltzadic.*
n *Vagy megholtac helyebe.*

Mondatnac pedig úgy mint holtac megkereſztelkedni à kic az halálból valo feltámadáſnac remenſégére kereſztelkednec.

o *Kilentzedic Ha fel nem támadunc, miert ſzenvedünc, jobb tehat az teſtnec kedve ſzerint élni.*

* *Eſa.* 22, 13.

p *Immar kezd diſputalni az ſ̈leknec minemőſégekről.*

q *Szép haſonlatoſságon magyarazza meg az teſtnec minemőſéget, Miképpen hogy à magelrothad, és az utan ugyan azokel ki de nem olyan ugy az teſt*

r *Maſodic haſonlatoſság.*

s *Harmadic haſonlatoſság mind az, két haſonlatoſság altal*

pedig egy dolgot jelent, hogy tudniillic mikülömböznec, azonképpen az mi meſtars allapatunc ezek következendő.

† *Az meſtari teſtünknec allapattyát veti egyb az következendő állapatunkat.*

* *Az Evangeliom ſummajat jutattya eſzekbe, hogy tudniillic Chriſtus meghólt, eltemettetett és feltámadott. Mellyre elöſöb iráſockal, azutánis emberecckel bizonyit, Az miſſionariuſ̈okat az után építi az Chriſtus feltaméadásából.*
† *Gal.* 1. 12.
* *Pſal.* 22.
Eſa. 53.
Dan. 9.
1. *Pet.* 2 24.
" *Joh.* 2. 1.
:: *Luc.* 24. 34.
() *Joh* 20. 19.
b *Idetlennec mondgya magát, mert hirtelenſégel formáltatéc, ſzületec, hivatéc az Apaſtalságra, nem ugy mint az több Apaſtalok kikvel Iſten ſokat daykálkodot.*
* *Act.* 9. 4.
Eph. 3. 8.
1. *Tim.* 1. 13.
† *Eph.* 3. 7.
c *Elö erőſség. Ha Chriſtus feltamadot mis feltámadunc.*
d *Maſodic erőſség.*
e *Harmadic.*
f *Negyedic.*
g *ötödic.*
h *Hatodic.*

* *Col.* 1. 18
Apoc. 1. 5.
i *Az halottacnac el ſ̈engéje Chriſtus, mert ő feltamadot hogy mis az ő feltámadáſ̈ának erejeis feltamadgyunc.*
k *Hetedic*
1. *Theſſ.* 4. 15.

43 Elvettetic gyalázatos teſt, feltámaſztatatic, dicziőſéges. Elvettetic erőtelen
44 teſt, feltamaztatic hatalmas. Elvettetic
u *Meg mondgya honnet legyen eredeti mind az lélkes mind az lelki teſtnec.* lelkes teſt, feltámaztatic, lelki teſt,
† *Gen.2.7.* u vagyon lelkes teſt, vagyon lelki teſt.
45 Mert ugy irattatott meg. Teremtetett az † első ember Adám elő állattá, az utól-
46 ſo pedig elevenitő lélecké. De az lelki
47 teſt nem első hanem az lelkes teſt *az első,* az máſic lelki teſt. Az első ember az főld-
48 ből való és főldi, az máſic ember, az men-
49 nyei UR. Az minémő amaz főldi, ollyanoc az kic főldiekis: és minemő amaz mennyeiekis.
x *Az az, Miképpen ſzükſég nékünc előſzer erőteleneknec gyarloknac lennünc, minemő volt Adam: Azonképpen ſzükség érőſſeknec, bűnnélkül valoknac lennünc, hogy legyunc az Chriſtushoz haſonlatoſoc.* x Es miképpen hordoztuc az főldinec ábrazáttyát az mennyeinec hordozzuc á-
50 brázattyat. y Azt mondő pedig atyámfiai, hogy az teſt és vér nem vehetti az Iſten országának örökségét: és az rothadandoság az rothadatlan terméſzetnec örökségét *nem vsheti.*
51 Imé z titkos dolgot mondoc néktec: Nē mindnyájan aluſzunc el, De mindnyájan
52 elváltoſztatunc. Nagy hirtelen és egy „ ſzempillantásban az utólſo trombita ſzó- „
ra: * mert ſzól az trombita ackor, és az ha- „
lottac feltámadnac rothadatlanságban, és „
53 miis elváltozunc. Mert ſzükség hogy ez rothadatlan terméſzetet őltőzzéc magára; és ez halandó teſt, helhatatlanságot.
y *Okát mondgya miert kel az Chriſtusnac ábrazattyat hordoznunc, Mert az uyonnan valo ſzületeſnélkül nem mehetűnc az Életre.*
54 Mikor pedig ez rothadandó teſt őltőzic rothadatlanságba, és ez halandó teſt hal-
55 hatatlanságba, ackor léſzen az mi megiratot: † Elnyeletett à halál ſzinte diadalo-
56 mig. Hól vagyon * hálál az te diadalmad? Hól vagyon koporſo az te fulakod?
57 a Az halálnac pedig fulakja az bűn: az bűnnec pedig ereje az törvény. b De az Iſtennec légyen hála, ki adott mi nékünc † diadalmat, az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac által.
58 AZért ſzerelmes atyámfiai, erőſſen és mozdithatatlanul állyatoc, bővölködvén mindenkor az Urnac dolgába, mivelhogy tudgyátoc hogy az ti munkátoc nem
Heb.2.13. bijába való az Urban.

a *Az az, Nem ártana az halálha az bűn nem vólna, ſem pedig az bűn nem ártana ha az törvény azt ki nem jelentené.*
b *Az Apoſtal Iſtennec tulaydonittya hogy az kereſztyenec ſzabadoſoc az bűntől és halaltul.* * *Joh.5.5.*

XVI. Réſz.

Inti az Corinthusbéliekет hogy az Jeruſalēbéli ſzentekнec alamiſnát adgyanac oſztán az Timotheuſt ajánlya nékiec.

† *Rom.12.13.*
1 AZ mi néz az † ſzentec ſegitségekre való alamiſnára, a miképpen rendeltem az Galatiabéli gyűlekezetben, azonképpé
2 czelekedgyetec tiis. Az hétnec minden b első napján, minden tegye el, az mit az Iſtennec ajándékából el akar teni, hogy ne
3 legyen ackor annac kiſzedéſe mikor oda mégyec. Minekutánna pedig oda menc-
4 dec, a kiket javaltoc leveleitec által, azokat küldőm el, hogy elvigyéc Jerusalembe az ti ajándéktokat. Hogy ha méltó dolog léſzen hogy énis elmennyec, én velem
5 eggyűt jőyjenec.
Ei Lmégyec pedig ti hozzátoc mikor Macedonián általmégyec. Mert Macedo-
6 nián általmégyéc. Talám pedig ti nálatoc megmaradoc: vagy ott telelec, hogy
7 ti kéſérjetec el az hová menendec. Mert nem akárlac moſt titeket ez ſietséggel való általmentemben meglátni. De reménlem hogy valamideig nálatoc maradoc, * *Stp 4.19.*
8 ha az Ur engedi. Epheſumban maradoc *Jac.4.15.*
pedig Pünkőſtig. Mert énnékem nagy kapu nyittatott és haſznos, az ellesnégis
9 ſoc. Hogy ha Timotheus oda menend, meglálſatoc, hogy ott nálatoc bátorságos
10 maradáſa légyen. Mert az Urnac dolgát
11 czelekeſzi őis, mint ſzinte én. Senki azért ótet ſemminec ne alitſa, hanem ótet köveſſétec el békeséggel, hogy én hozzám
12 jőheſſen: Mert várom ótet az atyafiackal egybe. Az mi pedig az Apollo atya fiura nézz, igen kértem ótet hog' hozzátoc menne az atyafiackal egybe. De ſemmiképpen nem lőn akarattya az oda menetelré: mindazáltal elmégyen mikor jó álkolma-
13 toſſága léſzen. Vigyázzátoc, állyatoc meg az hitben: Ugy czelekedgyetec mint férfiac, legyetec erőſſec. Minden dólgaitoc
14 atyafiui ſzeretettel legyenec. Kérlec pedig titeket atyámfiai, jól tudgyátoc hogy az Stephanánac házanépe, Achajánoc elsö ſengeje *az hitben*, és az ſzenteknec való
16 ſzolgálatra adtác magokat. Hog' tiis az ollyanokat megbeczű lyétec, mid azockal egybe az kic ſzolgálnac és munkalodnac *az egyházi ſzolgálatban.*
17 Oervendezec pedig az Stephananac, Fortunatuſnac, és Achátcus jöveteleknec; mert az mi fogyátkozáſom vólt, az ti távól létetekért, őc bétól-
18 tőttéc. Mert meguyitottác, mind az én
19 lelkemet, mind az tiéteket. Köſzőntenec titeket az Aſiabéli gyűlekezetec, Köſzőntenec titeket az Urban felőtte igen az Aquila és Priſcilla, az gyűlekezettel egybe
20 melly az ő hazoknal vagyő. Köſzőntenec titeket mind az atyafiac, köſzőntsétec egy
21 máſt ſzent † czókolaſſal. Köſzőnetet iroc † *Rom.16.16.*
22 énis Pál az én ſajátt kezemmel. Valaki nē ſzereti az UR Jeſus Chriſtuſt, legyen átko- *2.Cor.13.12.* *1.Pet.5.14*
23 zott, és Iſtontúl őröcké elvettett. Az Ur Jeſus Chriſtuſnac kegyelme legyē ti velec. Az én ſzerelmem légyen mindnyá-
24 jan veletec, az Jeſus Chriſtuſban, Amen.

LL 2

PAL APASTALNAC AZ CORINTHUS VAROSBELIEKHEZ IROTT MASODIC levele.

Az Apaſtalnac tzéllya ez Levélben, hogy az Corinthusbéli hamis Tanitóc ellen, az ô Apaſtali tiſztit megmutaſſa es megbizonitsa; Fenyegeti ázért ôket még ennélis keménnyeb irásſal, ha magokat meg nem jobitandgyác. Inti azért az Gyülekezetet hogy amaz fertelmes paráznát hogy ha megtért bünéből, iſmét bevegyéc közikbe. 2. cap. és magokat örizzéc az parazsnácskal és hitetleneckel való közösüléséktül és tarſalkodaſóktol. 6. cap. Vegezettre iſmét ir az ſzegényeknec való alamiſna felöl, 8. 9. cap.

ELSŐ RESZ.

Pálnac és az Corinthusbélieknec nyomoruſagokrol és vigaztaláſokrol: és kiváltképpen mikez ſzenvedett Aſiában, és mi végre. Pálnac maga viſeliſe, és miért nem ment iſmét Corinthusba.

1 PAal Jeſus Chriſtuſnac Apaſtala, az Iſtennec akarattyából, és az Timotheus atyafiu, az Iſtennec gyülekezetinec, melly Corinthusban vagyő, mind az ſzenteckel egy-
2 be, kic vadnac egéſz Achajában. Kegyelem néktec és békeség az Iſtentől az mi atyánktól, és az UR Jeſus Chriſtuſtól.

3 ALdot [a] † az Iſten és a mi URunc Jeſus Chriſtuſnac Atya, az irgalmaſſagoknac Atya és minden vigaztaláſnac Iſtene. Hogy minket vigaztal minden
4 háborúságunkban, hogy mis vigaztalhaſſunc minden nyomoruságban eſteket, azzal az vigaztatáſſal mellyel minket Iſten vigaztal. Mert miképpen bővelkódnec mi bennünc az Chriſtus ſzenvedéſi azonképpen bővölkódic az mi vigaztaaláſunkis az Chriſtus által. Ha nyomoruſagot
6 ſzenvedünkis pedig az ti vigaztaláſtokért és idvöſſégtekért ſzenvedünc, mell' *vigaztalás* léſzen ugyan azon nyomoruságoknac türésében, mellyeket mis ſzenvedunc: Ha vigaztaláſt veſzunkis az ti vigaztalá-
7 ſtokért és idvöſſégtekért veſzſzüc. Mi nékünc pedig erős reménségünc vagyon ti felőletec: Mert tudgyuc hogy timiképpē tarſainc vattoc az ſzenveddésbē, azonképpē az vigaztalásban tarſainc léſztec.

8 MErt [b] nem akarjuc hogy ne tudgyátoc, atyamfiai az mi háboruságúkat, melly raytunc eſett Aſiában, hogy mi erőnc felőtt megterheltettünc vala, ugy annyira hogy életünc felőlis kétségbe eſnénc.

9 Sőt magunkban ugyan elvégeztüc vala hogy meg kellene halnunc, hogy ne biznánc mi magunkban, hanem az Iſtenben,
10 ki az halottakat feltámaſztya. Es ki illyen nagy halálból megſzabaditott és megſzabadit, kiben vagyon reménségünc hogy ez utánnis megſzabadulunc.

11 Mivelhogy tiis mi velünc égyetemben mi érőttünc az * könyörgésben munkálodtoc, [c] hogy az ſoc emberec által mi nékünc adattatot ajándéc ſokac által hálá adaſſal tiſzteltteſſéc mi érőtünc.

[a] *Az köſzönetnec utánna az Apaſtal halákat ad Iſtennec az nyomoruſagokban és haboruságokban valo vigaztalásért.*
† *Epheſ.* 1. 3. 1. *Pet.* 1. 3.

[b] *Beſzelli az Apaſtal az ő haboruſagit. Erti pedig az ő erején az természet ſzerint valo erőt mert maſut mikor azt mondgya hogy Iſten nem kesért minket erőnc felett,*

1. *Cor.* 10. *az hitnet erejétis béfoglalya.*
* *Rom.* 15. 30.

[c] *Az az, hogy az mit Iſten en velem czelekedet ſoc emberek könyörge ſejert, azért Iſtent ſokan ditſerjec es ſokan adgyanac hálakat.*

[d] Mert

11 d Mert az mi diczekedésünc ez, *tudniil-*
lic, az mi lelkünc eſméretinec bizonſága,
hogy nagy Iſteni ſzelîdségben és tiſztaſág-
ban, nem teſti bólczeséggel, hanem az
Iſtennec kegyelme által való ajándéckal
forgolodtunc ez világon, kivált péppen pe-
13 dig ti köztetec. Mert nem külömbet i-
runc, hanem az mit olvaſtoc, avagy mel-
lyet jól eſmertec: remenlem pedig hogy
ugyan ezent eſméritec *én bennem* mind ha-
14 lálig. Miképpen hogy valamenyire me-
gis eſmertétec hogy mi ti diczekedéſtec
vagyunc, miképpen ti mi diczekedéſünc
15 vattoc, mind az UR Jeſus napjaig. Es ez bi-
zodalommal akartam hozzátoc menni e-
lőſzer, hogy az, máſodic jó tétemeny len-
16 ne. Es az ti várostoc általmenni Mace-
doniába, és viſzontag Macedoniából ti hoz-
zátoc térni, és ti tőletec kéſértetni Judeá-
17 ba. e Mikor azért arról gondolkodnám
avagy álhatatlanúl czelekedtemé? vagy
azamit végezec emberi mód ſzerint f vé-
gezemé? hogy én nálam légyen az, ugy,
18 nem úgy. Sőt tudgva az igaz Iſten, hogy
az én beſzédem nem vólt ti nálatoc, úgy
19 g ſ-nem úgy. Mert az Iſtennec fia
az Jeſus Chriſtus, ki ti köztetec mi által-
lunc, én általam *mondom*, Sylvanus és Ti-
motheus által prédikáltatott, nem vólt,
úgy, nem úgy: hanem úgy, vólt, az Iſten-
20 ben. h i Mert az Iſtennec valamennyi i-
géreti vadnac, ő benne ugyanoc és Ame-
21 nec az Iſten dicziſségére, mi általunc. k Az
ki pedig minket megerőſſit az Chriſtusba
ti veletec egybe, és az ki minket megkent,
22 az Iſten az. Ki megis bélegezet minket és
adta az léleknec zálagjat az mi ſzivünkbe.
23 l En pedig az Iſtent hivom bizonságúl
az én lelkem ellen, hogy én azért nem mé-
tem ez ideig Corinthusba, hogy néktec
24 kedvezzec. Nem hogy uralkodnánc az
ti hiteken, hanem, mivelhogy ſzólgai va-
gyunc az ti örömeteknec: Mert hitnec ál-
tala állotoc.

d *Okat mondgya miert melto hogy ſokan adgyanac halalkat Iſtennec az ő ſzabadulaſáért.*

e *Azokat kezdi hamiſſitani kic az Apaſtalt vadollyác vala az tanitasban valo tőkelletlenségben.*

f *Az az, à miről és az mit vegezec, alhatatlan emberec modgyára czelekeſzeme hogy azon d.Igot néha vallyam néha tagadgyam, és azon ſzamból hevet és hideget fuyjac.*

g *Az az, Nem volt tőkelletlen alhatatlan.*

h *Az ő beſzédenec alhatoſságat az Chriſtus alhatatoſságával bizonitya.*

i *Mas bizonsága az ő beſzédenec tőkelletteſségénec, Az igéretec erőſſec. Az mi predikállásunc pedig az Evangeliomnac igéretiből all, tékat erős az mi beſzedünc.*

k *Az igeretec magában erőſſec, de azokat Iſten az mi ſzivünkben az ő lelke által erőſſiti meg.*

l *Igaz okat adgya miert nem ment Corinthusba, hogy tudniillic ne kerſzeritetnec őket keménben tractálni, mellyet nem azért mond, hogy az ő hiteken uralkodnéc, mert mivelhogy (ugy mond) az hit által állotoc, nem lehet hogy ſenki azon uralkodgyéc, hanem mivelhogy az ő bodogságoknac ő ſzolgaja, &c.*

1 AZt itélem pedig hogy igy kellene cze-
lekednem, hogy ismét ſzomoruság-
2 gal ne mennéc ti kőzzétec. Mert ha én ſzo-
moruſsággal illetlec titeket, kiczoda vida-
mit megengemet, hanem az a kit én ſzo-
3 moruſsággal illetec? a Azért irtam vala a *Őket adgya*
pedig *ez előtt* néktec, hogy mikor oda mé- *miert irt az első*
néc meg ne ſzomoritatnám azoc miatt, az *épiſtolában olly*
kiknec őrúlnöm kellene, elhivén azt min- *dolgot, mely őket*
dentec felől, hogy az én örömöm, miden- *megſzomoritotta.*
tec őröme.
4 MErt ſzivemnec nagy háboruságából
és keſerűségéből irtam néktec ſoc ſi-
ráſſal, nem hogy megſzomoritaſſatoc, ha-
nem hogy megtudgyátoc az én nagy ſze-
5 retemet, mellyel ſzeretlec titeket. b Hogy- b *Az Corin-*
ha valaki engemet megſzomoritott, nem *thumbéliteket*
engemet ſzomoritott meg, hanem vala- *engezteli az bű-*
menyiben (hogy azt ne nehezitſem,) titc- *nös emberhez à*
6 ket mindnyájan. Elég az illyen embernec *kit ki számlált*
ez mindenec által lőtt *kőzőnséges* dorgá- *va'a az birec*
7 lás. Ugy annyira hogy inkáb viſzontag *hőzúl 1.Cor.5.*
meg kellyen engednetec néki, és őtet vi- *és kéri őket hogy*
gaztalnotoc kell, hogy valami módon az- *fogadgyác be az*
felőttéb való keſerüségtől meg ne emész- *gyülekezetbe.*
8 teſsée ez illyen ember. Azért kérlec tite-
ket hogy erőſſitsétec meg ő hozzája való
9 ſzerelmeteket. c Mert è végre irtam vólt c *Az az, Nem*
hogy megtudhatnám az ti megprobáláſ- *azért irtam*
tokat, az az, ha mindenekben engedelme- *volt h gy meg*
10 ſec vattoc. d Az kinec pedig ti megenged- *probálnám az*
tec, énis megégedec: Mert énis ha valamit *ti engedelmeſ-*
megendedtem, à kinec megengettem ti e- *ségeket.*
rőttetec miveltem az Chriſtus képében, d *Az ő maga*
11 e hogy az Sátántól el ne foglaltaſſunc. *példajóvalin*
Mert jól tudgyuc néki az ő meſterségit. *attya őket, En*
12 f MIkor pedig Troasba mentem vólna à *megengedve nagy*
Chriſtus Evangeliomának prédikál- *mondaz bűnöſ-*
lására, jóllehet nékem az UR által kapu *nec.*
nittatot vala, mindazáltal nem vólt lel- e *Az az, Valo-*
kemnec nyugalma, mivelhogy az Tituſt *ba megbocsá-*
az én atyámfiát ott nem találtam vólna. g *tam, hogy à Sa-*
13 Hanem mikor ő tőllőc elbucsúztam *tantul meg ne*
14 volna, menéc Macedoniába. h Hálá le- *szalattaſſunc.*
gyen pedig az Iſtennec ki azt czelekeſzi f *Ezt azert be-*
hogy mindenkor diadalmaſoc legyünc az *ſzélli hogy à Co-*
Chriſtusban, és az ő eſméretinec illattyát *rinthusbéliekhez*
mi általunc minden helyen megjelenti. *valoſzerelme-*
15 i Mert Chriſtuſnac jó illati vagyunc I- *ről bizonságot*
ſten tiſztetſere, mind azokban az kic idvő- *tegyen, és hogy*
zűlnec, mind azokban az kic elveſznec. *megértſec miert*
16 Ezeknec halálnac illattya az halálra, a- *nem mehetett*
mazoknac pedig életnec illattya az életre, *Corinthusba.*
k és ezekre kiczoda alkolmas? g *Tudniillic*
hogy ő tőle tuda-
kozzám az ti allapattoc felől. h *Hálákat adI Iſtennec hogy az*
ő munkája az Evangeliumnac predikallásában haſznos volt.

i *Az az, Noha nem mindeneknec idvőſſeges illat az Evangelium, hanem ſokaknac tudniillic az hitetleneknec halálos, mindazáltal az mi ſzolgalatunc kedves Iſtennec.*

k *Iſtennec tulaidonittyn ſzent Pál az ő ſzolgalattyának haſznát, hogy kevelségben ne vádoltaſsék.*

II. Réſz.

Iſmét okat mongya miert halaſztotta el Corinthusba menetelit: oſztan keri hogy amaz excőmunicaltatot embért iſmet bévegyéc. Végre megbeſzélli mely haſznoſon prédicálja az Evangeliomat ſok helyeken.

17 † Mert nem * egyelittyűc meg az Iſtennec beſzédét mint némellyec ; hanem tiſztán ſzólunc az Chriſtus felől, mint Iſtentől való ſafároc az Iſten előtt.

*† Okát adgya nyilt kedves az ő ſzolgálattya, azért nem egyeliti meg az igét embertudománnyal, mivelhogy Iſtene, Chriſtus felől valo, és Iſten diſzel. * Inf. 4. 2.*

III. Réſz.

Ajánlya az ő Apoſtali tiſztit, vagy az uy teſtamentomat, melly által az Corinthusbéliec Iſtenhez tértenec : egybevetti az törvént vagy az ő Teſtamëtomi Iſtenitſolgalatot, az uyval, és ennec diczőségeſb voltát állattya.

1 [a] Ekkezdgyűké viſzontag az mi magunc ajánlását ? Avagy ſzükölködünké mint némellyec, maſnac ajanló leveleinél-kul ti nálatoc, vagy néktec ajánló leveleteknélkül máſnál? 2 Az mi levelünc ti vattoc, melly az mi ſziveinkbe béirattatott, 3 mellyet ért és olvas minden ember. Mikor tudniillic megeſmérie hogy ti Iſtennec az mi ſzolgálatunc által ſzerezteteti † leveléi vattoc: mely levél nem téntával, hanem az élő Iſtennec lelkével irattatott : nem kő táblákra, hanem az ti ſziveteknec hűs 4 táblájára. [b] Illyen nagy bizodalommal való diczekedésünc pedig, vagyon à Chriſtus által Iſtë előtt. 5 Nem hogy alkolmaſoc vólnánc mi magunkról valaminec gondolására, ugy mint magunktól , hanem hogy alkolmaſec vagyunc , Iſtentől vagyon.

6 KI azt czelekedte hogy alkolmatos ſzólgái lennénc az uy teſtamentomnac, nẽ az betűnec, [c] hanem az léleknec: Mert a betű megól, az lélec pedig megelevenit. [d]

7 [e] Hogy ha az halálnac ſzolgálattya, melly betűckel iratott az kőre, annyira diczőséges vala, hogy az Izrael fiai nem nézhetnénec az Moſes ortzájára az ő ortzájának fényeſſégéért, melly elmulandó vala.

8 Hogyhogy nem lenne inkáb, az léleknec ſzolgálattya diczőséges? 9 Mert ha az kárhozatnac ſzólgálattya diczőséges volt, az igaſságnac ſzolgálattya ſockal inkáb 10 bővelkedic diczőséggel. [f] Mert az melly

a. *Értelme ez, Nem ſzükség hogy vagyén magam magamat a zerjem, vagy hogy máſis diczerjen, és nem ſzükség az én Apoſtoſ ſagomban valo ſzolgalatrol hartyára irott kvel. Mert à mi leveleinc ti vattoc, kiket hogy mi általunc teritet meg Chriſtushoz Iſten az ő lelkenec czelekedete altal azt minden ember tudgya.*

† *Inf. 7. 3.*

b. *H gyne látaſsec ſzent Pal magaſnac tulaydonitani az ő ſzolgalattyanac erejet megvallya az ő ſemmi voltát, és Iſtennec adgya az diczőséget.*

c. *Hogy az Apoſtulaz ő ſzolgalattyanac méltoságát megjelentené az hamis és kevéſ, tanitoc ellen, egybeveti à törvennec és az Evangeliumnac ſzolgait. Mi ugymond nem az betűnec hanem az léleknec ſzolgai vagyunc, holot à betűn ert az törvent az Chriſtusnélkű, mert miképpen az betű megholt allat azonképpen az törveny Chriſtus nélkül. Az lelken pedig ertiaz Evangeliumnac élő és elevenitő tudomanyát, melinec à tula az Iſtenlelke ſzelekeſzic.*

d. *Az törvént az Evangeliumnal, és annac ereiét ennec ereiével egybeveti, hogy abból megiſmerjeſſe az ő ſzolgalattyanac méltoſaga.*

e. *Mégis az ő ſzolgalattyanac méltoſagat magaſztalya, egybe vetven à törvent az Evangeliumal. Hogy törvenyſegymond, diczőséges volt, ſockal inkab az Evangeliumnac.*

f. *Értelme ez, az törvénynek világoſság az Evangeliumnac világához képeſt ſémi, és ollyanmint à czillagok világa az napho képeſt.*

törvény diczőséges vólt, ingyen diczőséges ſem vólt ennyibe, az mi az fő és nagy 11 diczőségre néz. Mert ha diczőséges vólt a mi eltőrőltetic: ſockal diczőségesb à melly 12 megmarad. Azért mivelhogy illyen reménségünc vagyon, nagy nyilván és világos ſzólunc. 13 [g] Es nem vagyunc ollyatténoc mint Moſes, ki az ő ortzáját béfedezi vala, hogy az Izrael fiai ne lathatnác 14 annac végét, melly eltőrőltetic. Annakokáért megtompúltanac az ő elméjec: Mert mind ez mai napiglan, az ő Teſtamentum irásának olvasásába amaz fedel felfedetlen marad, mely az Chriſtus által vétetic 15 el. De mind ez napig, mikor az Moſes irását olvaſsác, az ő ſzivekre fedel vettetett. 16 Minekutánna pedig megtér az ő ſzivec az Urhoz, elvetetic az fedel. 17 Az UR pedig amaz lélec : az holot pedig az Urnac amaz lelke vagyon, ott vagyon az ſzabadság. 18 Mi pedig mindnyájan felfedett ortzával az URnac ortzáját mint egy tukörbe látván, az Chriſtuſnac azon ábrazattyára elváltoztatunc diczőségből diczőségbe, úgy mint az Urnac lelkétől.

g. *Ittis külömbſégét teſzen, az törvennec ſzolgaja közöt, az Moſes közöt, és az Evangeliumnac ſzolgai közöt. Moſes fedelet buritot ortzájara, hogy azt ne lathatnac. De mi nyilvan tanittyuc Iſtent az Chriſtus ortzájan. Megmagyarazza azert ſzent Pal, mit példazot a Moſes ortzajanac buritékja, tudniillic az embereknec vakságokat, ſagyarloságokat, kic nem lathatnác Chriſtuſt, az törvennec véget, az ő gyarloságoknac, és igáſságokban valo bizodalomnac miatta, mely buritékről azt mondgya hogy az elvétetic ha megtérnec à Sidoc és egyebekis. Mert az Ur lélec, az az, ſzent lelket ád, ki azokban hitet gerjeſzt hogy laſsac az Iſten kegyelmeſséget az Chriſtus ortzájan, és egyetembe azokban elkezdi az törvént. Mellyet minekutanna az Iſten lelke czelekeſzic az emberekben, láttyác az utan Iſtent nilvan az Chriſtusban mint egy tükörben, és naponkint à Chriſtus abrazattyára formáltatnac.*

IV. Réſz.

Mint prédikálta az Evangeliomat. Kikről legyen az elreyesve. Kénez az erőtlen földi edenyben, külső és belső ember.

1 [a] ANnakokáért mivelhogy illyen ſzolgalatban vagyunc à mint az Iſtentől à kegyelmet nyertuc , nem reſtelkedünc 2 tiſztünkben. [b] Hanem elvetettűc az rutſágnac fedeleit, mivelhogy nem járunc álnokſággal és nem * egyelittyuc meg az Iſten beſzédét, hanẽ nyilván való igaſsággal kellettyuc magunkat, embereknec lelkec elineretiáél, az Iſten előtt.

3 [c] HOgy ha homályos az mi Evangeliomunc, azoknac homályos az kic elveſznec.

a. *Minekutánna az Evangelium ſzolgalattyanac méltoſágáról ſzolot volna, immar bizonſagot teſzen arrul hogy ő annac predikálláſábã, hiven forgolodot az ő tarſaival egybe.*

b *Értelme ez Az mi tanitáſunkban hiven és igazán járunc, és nem czelekeſzünc ugy mint az hamis tanitoc, kic az Evangeliumnac ſzépségét idegen ſzinnel ekeſitic, az ollyan mi paleſztrájt és ſzinleſt mivelettűc. * Sup. 2. 7.*

c *Mivel hogy azt mondá hogy az Evangeliom nyilván tanittya, itt azért okát adgya miért homályos némellyeknec az Evangelium.*

4 Kiknec

4 Kiknec elméjeket megvakitotta ez vilagnac Iſtene, d tudniillic, az hitetlenecnec, hogy az Chriſtus diczôſéges Evangeliomának világoſſága ne fénlyéc nékiec, melly Chriſtus Iſtennec e† ábbrazattya.

5 MErt nem mi magunkat prédikállyuc, hanem az Jeſus Chriſtuſt az mi Urunkat, mi magunkat pedig ti ſzólgaitoknac

6 lenni az Chriſtuſért. f Mert az Iſten, a ki paranczolta hogy az ſetétségből * világoſſág légyen, ugyan ô az a ki fénlet az mi ſzivünkben hogy az Jeſus Chriſtus ortzájan való Iſteni eſméretnec világoſſágát közlenéc egyebeckelis.

7 EZ g kenczûnc pedig vagyon czerép edényekben, hogy annac az czerép edényben lakozó erônec nagyſága Iſtené légyen,

8 h és nem mi magunktól való : Mikor mindennûtt nyomorgattunc, de nem ſzoritatunc meg, kételkedûnc de mindenec-

9 ſtől nem eſûnc kétségbe. Haboruſágot ſzenvedûnc, de abban el nem hagyatunc; megaláztatunc, de el nem veſzûnc.

10 i Mindenkoron az Ur Jeſuſnac ôldôkléſét az mi teſtünkben velûnc hordozván, hogy az Jeſuſnac amaz életeis az mi te-

11 ſtünkbe megeſmértеſſéc. Mert mi kic élûnc mindenkor az Jeſuſért † halálra adatunc, hogy az Jeſuſnac életeis, megeſmértеſſéc az mi halandó teſtünben.

12 k Azért az halál mi bennünc czelekeſzic, az élet pedig ti bennetec.

13 l MIvelhogy pedig mi nékünkis ugyan azon hitûnc vagyon : Az mint irván vagyon: † Hittem *ugy mond* és azért ſzóltâ azért miis hiſzûnc és azért ſzolunc.

14 Tudván ezt hogy a ki feltámaſztotta az Ur Jeſuſt , minketis az Jeſus által feltá-

15 maſzt, és velerec egybe elô állat. m Mert mind ezeket ti eröttetec *ſzenvedtyûc* hogy az Iſtennec amaz gazdag kegyelmeſſégéből való ajandéka, ſoc embereknec hálá adáſoc által, Iſten diczôſégére legyen.

16 n Azért nem reſtelkôdunc: sôt annakfelôtte ha az mi külsô emberûnc megromolis, az belsô mindazáltal mindê nap éppûl.

17 Mert az mi † nyomoruſágunknac egy ſzem pillantáſig való könyûſége, az diczôſégnec felôtte igen örôcké való

18 lándóſágát ſzerzi mi nékûnc. Mivelhogy nem azokra nézûnc à mellyec láttatnac, hanem ez mellyec nem láttatnac, mert az mellyec lattatnac időſzerint valóc , de az mellyec nem láttatnac, örôcké valóc.

V. Réſz.

Az idvôſſégnec bizonyos remenſégérôl. Az ô tiſztinec hiveſéges voltárol, és az Evangeliumunnac ſomnájáról , Chriſtus tiſztirôl, és az mi igvôſſégünkről.

1 MErt a tudgyuc mi, hogy ha ez mi földi hazûnknac hayléka elbomol, éppûlésûnc léſzen Iſtentôl , nem kézzel czinált-

2 házunc, hanem örôcké való, menyben. b Mert azért ſoházkodunc mivelhogy

3 kévánunc az mi mennyei házunkba felöltözni. c Mert felöltözven, és nem mezi-

4 telenen találtatunc. d Mert mi kic ez teſtnec haylékában vagyunc , ſoházkodunc megterheltetvéa , mivelhogy nem kévánunc levetkeztetni, hanem felöltöztetni hogy az halándoság elnyeletteſſéc az élet-

5 tôl. e Az ki pedig minket erre teremtett, az Iſten az ki adtais mi nékünc az ſzent léleknec zálogát. f Annakokaert minden-

6 koron nagy bizodalommal vagyunc, mert tudgyuc mi kic ez teſtben jövevényec vagyunc; távól vagyunc Iſtentôl.

7 (g Mert hit által járunc *moſt*, és nem

8 ſzemmel való látás által.) h Bizodalmunc vagyon pedig és inkáb kévánkozunc kikoltözni ez)(teſtből, és az Urhoz menni lakni.

9 ANnakokaértis i igyekezûnc mind itt lakván ez teſtben, mind elköltözvén az teſtből, neki kedveſec lenni.

10 Mert mindnyâjan meg kell jelennünc az Chriſtus ítéleti ſzéke elôtt, hogy

11 kiki vegye az ô teſtében cſelekedetiért, a mint cſelekedett, akar jót akar gonoſzat. Mivelhogy azért tudgyuc az Urnac félelmét, embereket igyekezünc

12 meggyôzni, Iſtenis nyilván vagyon mi elôttünc, de remélem hogy a ti lelkiiſmeretetekben is nyilván vagyunc.

13 Mert nem ismét ajánlyuc magunkat tinektec, hanem adoſt okot tinektec, hogy

14 dicſekedhetnetec mi felôlünc, hogy legyen mit felelnetec azoknac, a kic az ſzemélyben dicſekeſznec, és nem a ſzivben.

15 Mert ha mi kimélkedtünc, Iſtennec kimélkedtünc, ha mi józanok vagyunc, tinektec józanok vagyunc.

16 Mert az Chriſtus ſzeretete kénſzerit minket, mert ezt itéltyük hogy ha egy

17 halt mind meghalt. Es azért halt meg mindenekért, hogy a kic élnec, immár ne magoknac éljenec, hanem annac a ki

18 értök meghalt és feltámadot. Azért mi immár ſenkit ne iſmérünc teſtiſmérettel, ha Chriſtuſt is iſmértük teſtiſmérettel, de immár nem iſmérünc.

19 Mert ha valaki Chriſtusban vagyon, uy teremtés vagyon, a régiec elmultanac, imé mindenec ujakká lettenec.

20 Mindezec pedig Iſtentôl vannac, a ki megbékéltetett minket Chriſtus által magával, és adot nekünc békéltetô ſzolgálatot.

21 Mert Iſten Chriſtusban békéltette magával a világot, nem tulaydonitván nekic az ô bünöket, és reánc bizta a békéltetô beſédet.

22 Mert Chriſtuſért követec vagyunc, mint hogy Iſten intene tinálatoc által, Chriſtuſért kérünc tinektec, békéltetnetec Iſtennel.

23 Mert a ki bünt nem tudot, bünné tette érettünc, hogy mi Iſtennec igazſága legyünc ô benne.

a *Megmondgya az Apoſtal mi czoda légyen az örôcké való ló, mellyre nézve az Evangelium mellett ſzenvedtel.*

b *Bizonitya az mi teſtünknec romlandoſagát, és az örökké való házat, a ſ hiveknec ez teſtben való ſohazkodaſokból.*

c *Okat mondgya miért kévánnyuc az mi mennyei házunkat, mert találtatunc ne mezitelenen hlakvan ez teſtben, mind elköltözvén az nem az Chriſtus igaſſágába felöltöztünc.*

d *Megmagyarázza nyilvábban az mit az másodic vetben mondot. Azt mondgya azert hogy az hivec ſohazknac mivelhogy ſoc nyomoruſsággal megterheltettec , nem azert ſohazkodnac pedig, hogy ez életet megntác volna, hanem ho felöltöztetſenec az halhatatlanságba.*

e *Értelme ez, Az hivec ſohazkodáſa nem léſzen hijába vagyon, mert az halhatatlanságra teremtettünc, mellynec bizonyoſságavagyon bennünc az ſiuſságnac lelke.*

f *Az az, Mivelhogy az ſiuſságnac zalaga az mi ſzivünkben vagyon, nem félünc , sôt inkáb nagy bizodalommal hiſzünc az dogságot, Mert az teſtben jövevényec vagyunc és moſt Iſtentôl távol vagyunc.*

g *Okat mondgya miért vagyunc Iſtentôl távol.*

h *Az az. Nem hogy félnénc az halaltul, de inkáb kévánnyuc azt, hogy az halal által az urhoz mehetſünc.*

)(*Phil. 1. 23.* i *Az hiveknec az halhatatlanságrul való remenſégeket azzal bizonitya , mert Iſtennec igyekezni mindenkor kedveskedni.*

k *Az az. Mimeghalunc hogy ti ellyetec mert az Iſten házának épüleſejert ſzenvedûnc es hogy az mi feldainkal az hiveket az ſzenvedesben erôſſitenôc.* l *Értelme az. Noha ſzenvedûnc hogy néktec életet ſzerezzûnc mindazaltal ti veletec egybe mies az elotben reſzeſec vagyunc, mert egy hitûnc vagyun, melyrôl vallaſtis teſzûnc az mint megvagyon irva, hiſzûnc és ſzolunc, &c.* * *Pſal. 116. 10.* m *Az az, Azert hiſzûc hogy veletec eggyût örökôſöc léſzûnc, mert nem gonoſſagunkért ſzenvedûnc, hanem ti érettetec, hogy az mi ſzabadulaſunkért valo hála adaſokbol diczô hitteſſec az Iſten.* n *Az az, Mivelhogy az mi nyomoruſaginc az Evangeliomot meg nêgyalalázzác. Azért meg nem ſzününc, mert az nyomoruſágoc által az belsô ember nevekedic, és azoc utan örôc élet következic.*

10 Mert mindnyájan mi nékünc megkel jelennünc az Chriſtus † itélőſzéki előtt,
hogy minden ember * elvegye *jutalmát annac* az mit az teſtben czelekedett, ahoz képeſt az mit czelekedett, vagy jót vagy go-
11 noſzt. Tudván azért az URnac amaz rettenetes napját, az embereket hozzuc az hitre. Az Iſten előtt pedig nyilván vagyunc;
hiſzem pedig hogy az ti lelketec eſméretiben is nyilván vagyunc. Nem diczerjűc
12 ismét magunkat: hanem néktec adunc alkalmatoſſágot az mi velünc való diczekedéſtekre, hogy legyen mit felelnetec azoc
ellen, az kic külső ſzin mutatásból kerecſ-
13 nec diczéretet, de nem ſzivből. Mert ha bolondoztunkis, Iſtennec *bolondozunc*, ha
pedig eſzünken vagyunkis: néktec *vagyunc*.
14 Mert az Chriſtuſnac amaz ſzerelme ſzo-
15 rongat minket. Ugy mint kic magunkban ezt elvégeztűc, hogy ha egy meghólt
mindenekért, tehát mindnyájan megholtunc vólt: és hogy ő meghólt mindenekért, hogy az kic élnec, ezután ne ellyenec
magoknac, hanem annac az ki éröttec
16 meghólt és feltámadott. k Annakokaért mi ezután ſenkiről nem téſzünc itéletet külső teſti ábrazat ſzerint. Sőt az
Chriſtuſtis ha teſt ſzerint eſmertűkis, midazáltal, moſtan nem teſt ſzerint eſmerjűc.
17 l Annakokaért az ki Chriſtusban vagyon, uy teremtett állat légyé: :: az régiec
elmultac, m imé mindenec meguyjóltanac.
18 Mind n ezec pedig Iſtentől vadnac, ki magával minket megbékéltetett az
Chriſtus által, és adta az békéltetéſnec
19 ſzolgáltatását nékünc. Mert az Iſten Chriſtusban vala, ki megengeſztelte magának ez világot, nem tulaydonitván nékiec az
bűnöket, és adta mi nékünc ez megégeſz-
20 telтetéſnec beſzédét. Mivelhogy azert az Chriſtus képebe járunc ez kövétségbe,
mintha Iſten kérne titekét mi általunc,
kérűnc az Chriſtus képébe, hog' békellyen-
21 tec meg Iſtennel. Mert az Iſten, azt az ki :: bűnt nem tud vála, tővé bűnné, o hogy
mi lennénc Iſten igaſſágá ő benac.

VI. Réſz.

Szól megis az ő Apaſtoli tiſztiről, és ioſzágos ezelekedetiti és ſi tvedéſit beſzélli. Oſztán inti az Corinthusbélieket, hogy az hitetleneckel ne tarſalkodgyanac az bálvány imádaſban.

1 Mivelhogy a pedig eggyűt munkálodó.
ſzólgác vagyunc, intünc titeket hogy,
azāſtennec kegyelmeſſégét hijába ne ve-
2 gyétec. Mert azt mondgya az Iſten: † Kellemetes időben halgattalac meg tégedet,
és az b idvóſſégnec napján tőttem jól te
veled: Imé moſt vagyon az kellemetes idő,
c imé moſt vagyon az idvőſſégnec napja.
3 d Semmi dologban ſenkit meg nem botránkoztattunc, hogy ne ſzidalmaztaſſéc
4 az mi ſzolgálatunc. Hanem mindenekben ugy viſellyűc mi magunkat, mint Iſtennec * ſzólgai, ſoc nyomoruságokban,
való tűrésben, ſzükségekben, ſzorongatá-
5 ſokban. Vereségekben, tömlőtzökben,
háboruságokban, fáradságokban vigyá-
6 záſokban, böytöléſekben. Tiſztaságban,
tudományban, ſzelédségben, joságban,
ſzent lélekben, tettereſtelkül való ſzere-
7 tetben. Igáſſágnac beſzédében, Iſteni erőben, az igaſſágnac bal felől és jobb felől
8 való fegyverében. e Diczőség és gyalázat által, ſzidalom és diczéret által, ugy
9 mint hitetőc, maga igazac. Mint eſmeretlenec, maga eſméreteſec, mint megholtac, maga imé élünc, ugy mint kic † oſtoroztatunc, de nem oletünc meg. Ugy
10 mint bánkodunc, maga mindenkor örvédezünc, mint ſzegényec, maga ſokakat
gazdagitunc meg, mintha ſemminc nem
vólna, maga mindennél birunc.
11 AZ f mi ſzánc megnyilatkozott ti hozzatoc Corinthumbéliec, az mi
12 ſzivünc elſzéleſedet. Nem lakoztoc mi bennünc ſzoroſſan, de ti vádtoc
13 ſzoroſſac, az ti ſziveitekben. g Haſonlatos viſzontag való fizeréſſel mint ſiaimnac ugy ſzóloc tiis az ti ſziveteket *mi*
14 *hozzanc* terjeſzſzétec ki. h Ne ſzerkezteſſetec az hitetleneckel felemás igába. Mert
miczoda társaſága vagyő az igaſſágnac az
hamiſſággal? és miczoda éggyeſſége vagyon az világoſſágnac az ſetétséggel?
15 Es miczoda eggyeſſége vagyon Chriſtuſnac az Beliállal, avagy miczoda közi
vagyon az kereſztyennec az hitetlenhőz?
16 Vagy miczoda eggyeſſége vagyon az Iſtē Templomának az bálványockal? Mert
ti az élő Iſtennec * templomi vadtoc,
mint az iſten mondotta: † Lakozom ő bennec, és bennec jároc, és léſzec ő Iſtennec,
17 és ők léſznec én nepeim. ‡ Annakokaért mennyetec ki ő közzűlőc, és ſzakaſzſzátoc el magatokat azoktól azt mondgya
az UR, és tiſztátalant ne illeſſetec, és én
18 titeket hozzám fogadlac Es léſzec néktec ::: atyátoc, és ti léſztec nékem fiaim és
leányim, azt mondgya a mindenható Iſtē.

VII. Réſz.

Hogy minden tiſztatalanſagtul megkellyen tiſztulni. Valamennyire könyebb az ő dolgokhoz mennyi inteſit, és diczéri ſzofogada valtokat.

† *Rom.* 14. 10.
* *Jób.* 34. 11. *Rom* 2. 6. 1. *Cor.* 4. 5.

k *Az az, Mivelhogy Chriſtus minket magának ſzentelt, azert ſenkiről nem itélünc az külső abrazat ſzerint, hanem az mint ſzolgaj Iſtennec. Mert az Chriſtuſtis itéliinc nem az abrazat ſzerint mellyen volt az világon.*

l *Az felsőkből álkalmatoſságot veven, inti az biveket uy és mennyei eletnec követjére.*

m *Eſai.* 43. 19. *Apoc.* 21. 5.

n *Az regieknec ninczen helye az Chriſtus országában, mint az teſtnec faytalanſágának és egyéb tiſztátalanſágnac, hanem az uy czelekedetnec mert uyonnan ſzülettünc.*

o *Hogy valaki uy teremtes álat legyen, Iſtentől vagyon, ki minket magával megbékéltetett Chriſtusban az kiben ő vala, megboczátván bűneinket az Chriſtus áldozatyáért: Es ez jokat vélünc közli az Evangelium által.* :: *Eſa.* 53. 9. 1. *Pet.* 2. 22: o *Bűnné tővé az az, bűnért valo áldozattá, &c.*

In::: az ti veket hogy attanczac vegyec az igeiltal az Uy kegyelmébe, hanem hogy abban megmaradgyanac

† *Eſa.* 49. 9.

b *Vagy, Az ſzabaditaſnac napjan.*

c *Az az, Mivelhogy ez moſtani idő il'yen dragalatos, ellyünc jolez alkalmatoſſággal.*

d *Az igaz lelki paſztornac példája az Apoſtal az ő ſzolga tarſaival egybe.*

* 1. *Cor.* 4. 1.

e *Az az, Mivelhogy az mi tiſztünc vitéſſeg, minden felől mindegy mind más felől, fel voltam öltözve az ellenség ellen.*

† *Pſal.* 18. 8.

f *Akarvan ő kes megfeddeni, azt mondgya nekic hogy nagy batorsággal, és ſzabadſággal ir nekic, mivelhogy őket ſzereti nem gyülöli.*

g *Az az, miképpen én ſzeretlec titeket azonképpen tiis engemet.*

h *Inti őket hogy az hitetleneckel ne tarſalkodgyanac az külső bálvány imadáſban.*

* 1. *Cor.* 3. 17. *es* 6. 19.

† *Levit.* 26. 12. *Ezech.* 37. 27.

‡ *Eſa* 52. 11. ::: *Jer.* 31. 1.

1 ANnakokaért, [a] mivelhogy illyen igéretinc vadnac ſzerelmes atyámfiai, tiſztitſuc meg magunkat à teſtnec és az lé-14 leknec minden tiſztátalanságától, hogy az mi ſzentségünket Iſteni félelemben vigyúc
2 véghöz. [b] Vegyetec bé minket, ſenkinec boſzſzút nem töttünc, ſenkit ei nem áltattunc, ſenkit meg nem foſztottunc. [c] Nem 15
3 azért ſzóloc hogy titeket vádolnálac: mert ez előtt * megmondám hogy ti az mi ſziveinkbe vadtoc, annyira hog' kéſzec vagyunc
4 eggyút veletec halni és élni. Nagy bátorságom vagyon nékem à ti néktec való ſzólásomban. Nagy diczekedéſem vagyon ti felőlletec, bétöltë vigáztalással, felőttc igen
5 bővölködem örömmel, minden mi háboruſáginkban. [d] Mert mikor mentünc vólt Macedoniába, ſemmi nyugalma nem vólt az mi teſtünknec: hanem mindenekben nyomorgatáſunc vólt: kivől hartzaim, be-
6 löl félelmim *vóltanac*. De az Iſten ki megvigaztallya az nyomorúltakat, megvigaztala minket az Tituſnac oda jövetele által.
7 Nem czac az ő jöveletivel pedig hanem az vigaztaláſſalis mellyet vótt ti tőletec, mikor beſzéllené mi nékünc, az ti jaygataſtokat, és az én hozzám való buzgoságtokat: annyira
8 hogy annalis inkáb örülnéc. [e] Mert jóllehet keſerűséggel illettelec titeket az én *első* leyelem által, mindazáltal nem bánom ha ácker bantamis. Mert látom hogy az
9 az levél, titeket keſerűſeggel illetett, noha ideig [f] Moſtan örülöc, nem hogy keſerűſeggel illettettetec: hanem hogy keſerűſeggel illettettetec penitenciára. Mert Iſten ſzerint való keſerűggel keſeritettetec meg annyira hogy mi miattunc ſemmiben
10 kárt nem vallottatoc. [g] Mert az Iſten ſzerint való bánat, idvőſségre való penitenciat ſzerez, mellyet ſoha *az ember* meg nem bán: De ez világi bánat halált ſzerez. [h] Mert iméz, hogy Iſten ſzerint va-11 ló keſerűség vólt bennetec, ti bennetec melly nagy ſzorgálmatoſságot ſzerzett? Sőt magatoc mentését, sőt bün ellen való haragot, sőt félelmet, sőt felőtte nagy kévánságot, sőt buzgoságot, sőt boſzſzú állást? Mindeneſtül fogva bizonyságot tőttetec arról, hog' ti ez dologban tiſztác vadtoc. [i] Bizonnyára ha irtamis ti néktec, 12 nem azért irtam az ki az boſzſzút tötte vala, ſem azért az ki az boſzſzút ſzenvedte vala, hanem hogy ti előttetec nyilván való lenne, amaz mi ti előttetec való ſzorgalmatoſságunc, Iſten előtt. Annakokáért
13 vigaztaláſt vőttünc az ti vigaztaláſtokból.

De ſockal inkáb örúltünc az Titus örömén hogy meg vidamitatott az ő lelke ti tőletec. Es hogy az miben ő előtte, ti felőlletec diczekedtem, nem maradtam ſzégyenben, de az miképpen mindeneket igaſsággal ſzóltunc néktec, azonképpen az mi diczekedéſünc ti felőlletec à Titus előtt
15 igaznac találtatott. Az Tituſnac pedig ſzerelme ánnális inkáb felgerjedett ti hozzátoc, mikor megemlekezic mindeneknec engedeleméről, és hogy félelemmel és rettegéſſel fogadtátoc őtet.
16 örülöc azért, hogy mindenekben bizhatom ti hozzátoc.

VIII. Réſz.

Intiőket az adakozásra; és hog' alamiſnai ſegetſeget külgyenec az Jerusálembeli ſzegényeknec, az Macedoniaiac példájával: Kedves Iſtennec az alamiſnalkodás, Titus ez dologfelől küldetic az Corinthusbéliekhez.

1 TUdtotokra [a] adom pedig atyámfiai ti néktec, az Iſtennec jótétemenyét mellyet czelekedett à Macedoniábéli gyü-
2 lekezeteckel. Hogy az ő reájoc proba jért boczáttatott nyomoruságokban ő nékiec nagy örömöc vólt, és az ő nag' ſzegénſegekbol nékiec nag' gazdagságoc áradot.
3 Mert az ő erejec ſzerint (én vagyoc bizonyság,) és erejec felőttis, jó akarattal adakoztac. [b] Nagy ſoc könyörgéſeckel kérvén minket, hogy az ſzentec ſzükségére valo ſzolgálatnac jótétemenyét és társaſá-
5 gát felvennőc. Es nem czac úgy czelekedtec az mint reménlyüc vala, hanem ő magokat ſzenteltec előſzer Iſtennec: azután nékünkis az Iſten akarattya által.
6 Hogy az Tituſt intenőc, hogy miképpen ennekelőtte elkezdette, azonképpen ſzentelnec ſzükelis végezze ti nálatokis az jótétement.
7 Annakokaért miképpen mindeneckel bővölködtőc, hittel, Iſten beſzedevel, tudománnyal, ſzorgalmatoſsággal, és hozzánc való ſzerelmeteckel: [c] meglássátoc hogy ez jótétemenybeis bővölkedgyetec.
8 Nem paranczolás ſzerint ſzólloc, hanem egyebeknec ſzorgalmatoſságeknac példájából *indicatván*, hogy az ti ſzerelmeteknekis tiſztasága bizonyos légyen mindenek-
9 nél Mert tuggyátoc az Ur Jeſuſnac jótéteményét, hog' ő ti érőttetec ſzegén' lőtt mikor gazdag vólna, hogy ti az ő ſzegénſégével meggazdagodnátoc.
10 Es az én értelmemet ez dologban megmondom: Mert è néktec haſznotokra vagyon, kic nem czac az czelekedetet, hanem az jó akaratotis még elein elmúlt eſztendőben elkezdtétec.
11 De moſtan az czelekedetetis végezzétec el, hog' miképpen az jó akarat megvólt azonképpen meg égyen valóſsággal az czelekedetis, abból a mitec vagyon.
12 Mert *ki mit ád, hanem* ha előſzer az jó akarat megvagyon, kedves *mikémő, szivel.*

[a] *Az felső Caputnac az végéhöz való ez ſententia.*
[b] *Iſmét az ő ſzemellyénec commendálásárol tér.*
[c] *Az az, Nem azért mondom ezeket, mintha vadolnálac titeket abban, hogy ti én felőlem azt módiattatoc volna, hogy titetcket megfoztottalac és raystatoc boſzſzut töttem volna.* * *Sup.* 3. 2.
[d] *Ezzel azt bizonittya hog' néki minden örömec az Corinthusbéliekben vagyon, mert ugymond noha ſoc nyomoruságim vólnác Macedoniában, mindazáltal ert vén Titusſtal az ti jó allapatotokat, örvendöztë.*
[e] *Értelmez ez noha titeket keſerűſeggel illettelec vala mellyen é i bánkodtam, De mivelhogy à mit akartá megnyertem, tudniillic.*
[f] *Az az, Jollehet bantam hog' titeket megkéſergettelec de moſt në bánom. Mert penitenciára keſeritettetec, maſodſzor, mert az az keſerűség Iſten ſzerint volt, har madjzor, mert. ſemmi kárt nem vallottatoc.*
[g] *Bizonittya hogy abból az keſerűségl öl ſemmi kárt nem vallottac.*
[h] *Azt Bizonittya hogy az ő keſerűségec idvőſséges volt elő ſzámlállya azért az Iſten ſzerint való keſerűségnec haſznait.*
[i] *Megmondgya miert irta vólt az elő levelet tudniillic nem az bűnös emberert, ſem magajért, hanem hogy bizonyságot tegyen az ő ſzorgalmatoságárol.*
[a] *Az Macedoniabéliekket üti ezéri két dologbá: Előſzer hogy az nyomoruságokban örülnec. Maſodſzor hogy noha ſzegényec mindazáltal az ő ſzegénységekből gazdagon alamiſnálkodnac.*
[b] *Az az, Nem kedtec az mint reménlyüc vala, hanem ő adtac hanë annakfelőtte kertec engemet hogy az ſzentelnec ſzükségére való alamiſnának kérésében ſzorgalmatos lennéc.*
[c] *Inti az Corinthusbéliekket az egyebeknec ſzorgalmatoſságeknac példájából ſzükſégere való alamiſnalkodáſra.*
[d] *Értelmez ez hog' Iſtennec kedves az jo akarat és nem azt nézi mikémő, szivel.*

az ember azért az mié vagyon, nem azért az mié ninczen. 13 e Mert nem *azt mondom* hogy egyebeknec reſtségre való alkolmatoſság légyen *az alamiſnálkodás*, mi nékünc pedig fogyátkozáſunkra légyen: f hanem hogy haſonlatoſképpen, mint az ti bővségtec azoknac fogyátkozáſokat moſtan felſegéti. Azoknákis bővséget az ti 14 fogyátkozáſtokat felſegéllye, hogy légyen kóztetec egyenlőség. g Mint meg vagyon 15 irva: * Az ki *ugymond* ſokat ſzedett vala *az Mannába* ugyan nem vólt tőb, és az ki keveſet ſzedett, nem † vólt keveſeb.

16 h HAlá legyen pedig az Iſtennec, ki az Titus ſzivébe ugyan azó ſzorgalmatoſságot óltotta ti érőttetec. Es hogy az mi 17 intéſünc ő nála kedves vólt: mind pedig hogy nagyob ſzorgalmatóſsággal ſzabad akarattya ſzerint ment hozzátoc. 18 Elküldőttűc véle eggyűt amaz atyafiatis, kinec nagy dicséreti vagyon az Evangelium predikállásában minden gyülekezetekben.

19 Nem czac ezt mondom pedig az felől, hanem hogy egyenlő akaratból válaſztatottis à gyülezetekről, hog' nékem úti társom lenne, ez alamiſnának elvetelében, melly mi tőlünc ſáfaroltatic az URnac dicziőségére, és az ti jó akaratotoknac meg- 20 bizonitására. i Mert el akarjuc azt tavoztatni hogy minket valaki ne ſzidalmazzon ez alamiſna adasban, melly az mi kézünc által ſzolgáltatic. Ugymint kic * gondot 21 viſelünc à tiſzteſségas dólgokra, nem czac az UR előtt, hanem emberec előttis. 22 Elküldöttűc pedig vélec az mi atyánkfiátis, kit gyakotta ſoc dolgokban megkéſértettűnc ſzorgalmatoſnac lenni: moſtan pedig ſockal ſzorgalmatoſbnac à ti hozzátoc 23 való nag bizodalmomért. Ha az Titus felől tudakozic valaki: En társom ő, és ti kóztetec ſegétőm, ha pedig az mi atyánkfiai felől tudakozic, az gyülekezeteknec kő- 24 verei, és Chriſtus dicziősége. Azért à ti ſzerelmetekneс és az ti felőletec való dicziekedésünknec igaſságát mutaſsátoc meg ő hozzájoc, az gyulekezetec előtt.

e *Megmondgya az alamiſnálkodáſnac módgyát mel' ez hog' máſnac reſtségre valo ekot ne adgyűc és magűkat meg ne bantſac.*

f *Azaz, Ugy adgyatoc ti az Jerusálombéli ſzenteknec hogy ők is adgyanac néktec, ti teſtieket, azec lelkiket.* * *Exod 16.18*

g *Ezzel jelenti hogy az mi gazdagságunc menyből vagyon, és annakokáért azzal jol kel elnűnc az ſzegényec táplálására, miképpen Iſten à Mannat ſzomélly válogatáſ nélkül mindennec adgya vala.*

h *Hogy az Corinthuſbéliec ne menti eſſer magokat, azt mongya hog' Iſten felinditotta az Tituſt hogy elmenyen tőb atyafiackal, hogy gonoyat vigyllye az alamiſnáſ-edeſnec.*

i *Annac adgya okát miért küldőt az Titusſal tőb atyafiakat is.*

* *Rom. 12. 17.*

a *Ertelme ez, nem azért ſzorgalmaztatlac titeket, hogy az ti jó akaratotoc felől kitelkedném, mert azzal én maſutt is kérkedtem: hanē ezac hog' kéſz légyē az alamiſna, &c.*

IX. Réſz.

Iſmet inti őket az álamiſnálkodáſra, és az ſzegényeknec valo adakozáſra: melly adakozáſt áldáſnac nevez és haſonlit à magvetéshez.

1 MErt a az ſzenteknec ſegitségekre való alamiſna adás felől, hiában való 2 dologirnom néktec. Mert jói tudom az ti kéſz akaratotokat, melly felől én kérkeſzem az Macedoniabéliec előtt, hogy tudniillic Achaja tartománya kéſz az elmúlt eſztendőtől fogva *alamiſnát adni*, és az ti buzgó indulatotoc ſokakat felinditott.

3 Elküldőttem pedig az atyafiakat, hogy az mi felőletec való dicziekedéſünc ebben hijába való ne lenne, hogy (az mint mondom 4 vala,) kéſzen légyetec. Hogy ha à Macedoniabéliec közzűl én velem eljővendenec és titeket kéſzületlenül találnac valami módon meg ne ſzegyenűllyünc, hog' titeket ne mongyalac, ez mi nagy bátorság- 5 gal való diczekedésünkben. Azért ſzükségesnec itélem lenni hogy inteném az atyafiakat, hogy elmennénec előſzer ti hozzátoc, és elvégezzéc az elrendelt jótétemenyeknec kiſzedését, hogy az kéſz légyen mint jótétemen' és nē valami ſarczóltatás.

6 b AZt mondom pedig, hog' a ki * ſzükön vét, ſzükön arat, és az ki bővön vét, 7 bővön arat. Kiki az mint elgondolta ſzivébe úgy czelekedgyéc, nem † ſzomoruſágból vagy mint kénſzerittésből. Mert az 8 jó kedvő adakozót ſzereti az Iſten. c Az Iſten pedig az ő hatalmaſsága ſzerint megczelekedheti, hogy az ti jó kedvetekből való adakozáſtoknac haſzna ti reátoc térjen, hogy mindenekben mindenkoron az menyére ſzükség bővölködvén, mindeneckel való jótétemennyel bővölkodgjetec. Mint 9 megvagyon irva: * Oſztogatott *úgymond*, és adott az ſzegenyeknec, és annac jótétemenye mind őrőcké megmarad. d Az ki 10 pedig ád magot az magvetőnec, ugyan azon, adgyon kenyeret néktec eledeltekre, és ſokaſitſa meg az ti vetéſteket, és nevelye meg a ti jótétementeknec gyümőlczét. e Hogy mindenekben meg gazdagitaſſatoc minden jótéteménre, melly mi altalunc azt czelekeſzi hogy Iſtennec hálá- 12 kat adgyanac. Mert ez alamiſna adáſnac ſzolgáltatáſa, nem czac az ſzentec ſzükségét ſegéri, hanem ſokaknac hálá adáſokra- 13 is vagyon, az Iſtennec előtte. Mikor tudniillic ez alamiſnának ſzolgáltatáſanac, megkéſértéſe által az Iſtent dicziérni fogjac, az ti egyenlő engedelmetec felől az Chriſtus Evangeliomához, és à ti jó akaratotokból való ſegitségtec felől, mind ő hozzájoc 14 mind egyebekhőz. f Azoknac pedig ti érőttetec való könyőrgéſekreis, vagyon az *alamiſna adás*, kic könyőrőgnec ti érőttetec, és titeket megbecziilnec, az Iſtennec ti 15 bennetec való ajándékáért. Az Iſtennec pedig legyen hálá az ő megmondhatatlan ſoc ajándékáért.

b *Nem kell főſvenyen és gonoſz akaratbol alamiſnálkodni.*

* *Prov. 19. 17. es 22. 9.*

† *Rom. 12. 8.*

c *Az alamiſnálkodáſnac első haſzna, Iſtē megazdagittya az alamiſnálkodokat, hogy meg ne fogyatkozzanac ők, és adhaſſanac máſnac.*

* *Pſal. 112. 9.*

d *Könyörög Iſtennec hogy az Corinthusbéliec ket megaldgya az alamiſnálkodáſért.*

e *Maſodic haſzna az alamiſnálkedáſnac, hálaadas Iſtennec.*

f *Harmadic haſzna, az alamiſnálkodáſnac. Tiertetteci magvac az Iſtent Iſten ajandékának nevezi petig à Corinthuſbélieknec az alamiſna'kodaſra valo haylandoſagokat.*

X. Réſz.

Az hamis Apaſtaloc ellen, kic Palt vagalmazac vala mint ha távól létében batorságos volna és jelen levé, alázatos és teſt ſzerint járna. Fegyvere à mi viteſzünknec. Pal nem méri mágat más mértékével, hanem mellyet Iſten néki adott.

1 EN a pedig Pál kérlec titeket az Chriſtuſnac kegyelmeſségére és engedelmeſségére, ki ti kóztetec jelen létem-

a *Ertelme ez. En itelec titeket, hog' meg maradgyatoc az en tudományomban, mellyet kóztetec tanitottam.*

ben alázatos vagyoc , de távól létemben
2 bátorságos ti ellenetec. b Erre kérlec pedig, hogy mikor ott jélen léſzec ne kénſzeriteſſem bátor lenni azzal az bátorsággal, mellyel gondoloc bátorságos lenni né-
3 mellyec ellen, kic mi felólunc úgy értenec, mintha teſt ſzerint járnánc. c Mert noha ez teſtben járunc, mindazáltal , nem teſt
4 ſzerint hadakozunc. d Mert az mi vitézkedésünknec fegyverei nem teſtiec, hanem Iſten ereje által erőſsec nagy erőſségek-
5 nec * lerontására. e Mikor (tudniillic,) minden embéri okoskodáſokat elforditunc , és minden nagyságot melly felemélkedic az Iſtem eſméret ellen : és embereknec minden gondolattyokat foglyúl viſzſzúc , hogy az Chriſtusnac engedgyenec. Es kéſzen tartyuc *az bűntetéſt* melly
6 által boſzſzút állyunc minden vakmerőségen, minekutánna bételendic az ti engedelmeſségtec. 7 g Az mellyec ſzemetec előtt vádnac czac azokat néziteké ? Ha valaki bizic magában, hogy ő Chriſtusé, azt viſzontag magában meggondollya , hogy
8 miképpen ő Chriſtusé , azonképpen mis Chriſtusé vagyunc. Mert ha felötteb diczekedemis az mi hatalmunc felól , mellyet az UR adott mi nékünc néktec † epüléſtekre nem rontáſtokra , nem ſzégye-
9 nűlünc meg. Hogy ne láttaſſam czac ijeget ni titeket az én leveleim által.
10 h Mert az Pál levelei, *úgy mond né melly* ſulyac és erőſſec, de az ő maga jelen vóita erőtelen, és beſzédeis alázatos. 11 i Ezt meggondollya az ki afféle, hogy valaminémóc vagyunc az level által való beſzédbe , mikor távól vagyunc , ollyaténoc léſzünc valóbais , mikor oda menendunc.
12 Mert nem merjűc magunkat egyeliteni és egybe haſonlitani némelliyeckel , à kic ő magoc diczéric magokat: De nem véſzic eſzekben hogy ők magokhoz mérſeklic magokat, és ők ő magokhoz haſonlittyác magokat. De mi nem kérkeſzünc azockal , az mellyeket Iſten nékünc nem mérett, hanem annac az * mértéknec igaſságos mértéke ſzerint diczekedűnc, mellyet Iſten adott nekünc, hogy *tudniillic*,
14 mi ſzinte hozzátokis eljutottunc. Mert nem úgy terjeſzty űc magunkat módnélkul, mint ha ti hozzátokis nem jutottunc vólna. Mert ſzinte ti hozzátokis eljutottunc az Chriſtus Evangeliomának predi-
15 kálláſával. Nem azoc felől kérkedvén mely-ec nincznec az mi mértékünkben, tudniillic, más embereknec munkájoc felől: vagyen pedig reménſégünc, hogy minekutánna azti hitetec megnevekedic , tál-talatoc az mi nékünc rendelt mértékben,
16 megbővölünc. Hogy az *tartományokna-kis* mellyec ti raytatoc túl vadnac , predikállyam az Evangeliomot : nem hogy az málnac rendeltetett mérteckel , és czac
17 kéſzſzelkérkedgyünc. Az ki pedig * di-
18 czekedic, az Urban diczekedgyéc. Mert nem az kedves az ki magát diczéri, hanem az kit az Iſten diczér.

XI. Réſz.

Pál illendő okait adgya az ő diczakedéſének, mert nem alábvalo az több Apaſtaloknál, ſőt a-azoknál többet munkalkodott és ſzenvedett.

1 VAyha a elſzenvednétec egy keveſſé az én balgatagságomat, ſot ſzenved-
2 gyetec el engemet. Mert Iſteni buzgoſsággal buzgoc ti hozzátoc , mert en kéſzitettelec titeket, hogy mint tiſzta ſzüzet egy férfiuhoz, tudniillic Chriſtushoz ſzerkez-
3 teſselec. b De felec hogy valami módon mint az * kigyó elczalá az Evát az ő álnokságával , azonképpen az ti elmétec megſzeplőſitetvén , elhaylottac ne legyenec az Chriſtusban való eggyűgyüségtől.
4 c Bizonyára ha valaki menne ti kozzétec, és más Jeſuſt predikállana, melliyet mi nem predikállottunc , vagy ha más lélket vennétec , mellyet nem vöttetec, vagy más Evangeliomot predikálna mellyet mi nem
5 predikáltunc , azt méltan elſzenvednétec.
d Mert úgy itélem hogy én ſemmivel nem vóltam alább való ſo Apaſtaloknál.
6 Hogy ha goromba vagyoc a beſzédben, nem vagyoc goromba az tudomânban , de mindeneſtül fogva mindenekben nyilván,
7 valóckâ löttünc ti köztetec. Avagy vétkeztemé mikor magamat megalaztam, hogy ti felmagaſztaltatnátoc ? és hogy az Iſten Evangeliomát ingyen prekáltam
8 néktec? c Más gyülekezeteket foſztottam meg azoktól hizetéſt vévén, hogy néktec ſzólgálnéc, és mikor ti köztetec vóltam
9 és ſzükolködtém , † nem henyéltem valakinec kárával. Mert az én ſzükségemet felsegéllettec az Macedoniából jót atyafiac, és mindenekben úgy viſeltem magamat hog' néktec terhetektre ne lennéc: ez utánis
10 úgy viſelem magamat. Az Iſtenűec igaſsága úgy légyen én beném, hogy ez én diczekedéſem el nẽ rekezteſic én tőlem Achajánac tartományiban.
11 Miért? avagy azérté hogy nem ſzeretlec titeket? Tudgya az Iſtẽ.
12 De az mit czelekeſzem moſt, ezutánnis azt czelekeſzem, hogy mindẽ alkolmatoſságot elrekeſzſzec azoktól az kic erre keresnec alkomatoſságot, hogy a miben diczekednec , ollyanoknac talaltaſsának, minémőc mi vagyunc.

a *Értelme ez jól lehet balgatagnak illic az kerkedes, mindazáltal engedgyétec meg hogy én kirkedgyem. Mert ſzeretlec titeket, en jegyezetlec titeket Chriſtuſnac.*

b *Az Corinthusbéliekért valo ſzorgalmatoſsagat jelenti*

* *Gen. 4.*

c *Nint ha azt mondana, hogy az igaz Jéſuſt nem predikalna, és ha à mi tanitaſsunc altal jőtt lelket nẽ vettetec, bator engemet megvegyetec.*

d *Azokból purgallya magat mellyekel vadolt ac vala, hogy tudniillic, alább vala volna à több Apoſtaloknal, hogy be-ſzed ben gyenga, hogy alazatos, hogy ingyen tanit.*

e *Az az, Jellekettőlec nemvöttem ſzólgatommac jutalmat ? mindazaltalnekem ſemmi-fogyatkozáſom nem volt, maſsonnat engemet tajlaltac , es ha ſzükölködtemis köztetec , de ſenkit kéreſſemmel nem bantoitam , és nem henyeltem hogy hijak a emnem.* ‡ *Inf. 12. 13.*

a *Az az, Ha meg nem màradtot az tudomanyl az kenſzeritetem Azokat megbüntetni, kic én felelem gonoſzul ítélnec, mint ha czac külső haſznot kereſnéc.*

b *Az az, Noha alazatoſoc vagyunc, mindazaltal az mi ſzolgalatunknac ereje nagy.*

c *Az lelki fegyverrel bizonitt ya, hogy nẽ teſt ſzerint hadakozic.*

* *Jer. 1. 10.*

d *Az ő viteſsegenec, erejenec elejzanlalaſsaval bizonitty a, hogy az ő fegyvereielki nẽ teſti*

f *Mint ha azt mondaná, ezeket mondom az engedelenec ellen, mert ti rejátoc nezve à mi tiſztünc ez hog' titeket engedeléreintsünc.*

g *Feddi ẽket, hog' mindő lonne, mind az ekeſenſzolo hamis tanitokbã, czac az külsöt nezic.*

† *Inf. 13. 10.*

h *Azoc elle ſzol, kic azt morgyác vala ő felöle hog jelen letében alázatos, leveleben pedig kemény.*

i *Felel it az ő tet vádloc beſzédére. Azt mondgya pedig hogy tzvel minemö jelen letebe nus illyen: Maſsouſe rnevelvẽ ẽket azt mondgya, hogy ő nem meri magat haſonlitani azokhoz. Harmadſzor azt mondgya, hogy azoc kerieſsnec akzal az mi nálunc ninczen, de ő diczekedic azzal az unvel iſtenſzerette.* † *Epheſ. 4. 7.*

f *Ismét hozza az ő apoſtoli kát, hogy ne hallgaſſanak balgatagſág az teſt beſzerint, mindazonál ſzenvedgyéc el hogy kerhedgyec à hamis tanittoc ellen.*

g *Az bőlczec el türic à balgatagokat, ti bőlczec vadtoc, ſtehát engemet türjetec el. Mas à hogy azt eltüritec az ki titeket rabságra kötölez, meg emeſzt artzul vér. Engemtis azért ſzenvégyetec el.*

h *Az az, Azért mondom, hogy artzul vérnec, mert ſoc boſzſzut teſznec raytatoc.*

i *Az az, Elſzenvediteć à ki rayſatoc boſzſzuſagottes ſen nem akartatoc pedig az Jeſus Chriſtusnac kőkönyű igázat fel vennie az nátánitáſſunc által, mivelis hogy minket ala valo erőtelen, iz, arlo embereknec tselteteć.*

* *Phil.* 3. 5.

† *Deut.* 25. 3.

‡ *Act.* 16. 22.

‖ *Act.* 14. 19.

* *Act.* 27. 41.

k *Az az, à külső ſzorongatáſoc felett ſzorongat engemet, az az nyaſzent Egyházert valo ſzorgalmatoſſagom.*

l *Az az, Jollehet ſzidalom gyanant vatic nekē ſzememre az jotzuſagot.*

13 Mert ezillyen hamis Apaſtaloc, alnoc munkáſoc, kic Chriſtus Apaſtalivá válaſz-
14 tottác magokat. Nem czuda pedig, mert az Sátánis elvatozic világoſságnac Angyalává. Nem czuda azért azis, ha igaſſágnac ſzólgaivá változtattyác magokat, az ő ſzólgaiis: kiknec végec léſzen az ő czelekedetec ſzerint. f Ismét mondom: Ne alitſon engemet valaki eſztelennec. Ha pedig annac alitotoc, türjetec el engemet mint
17 eſztelent, hogy egy keveſet énis kérkedgyem. Az mit mondoc, nem az UR ſzerint mondom: hanem eſztelenül, ez dolog
18 felől való kérkedéſemben. Mivelhogy ſokan diczekednec teſt ſzerint, énis diczekedem. g Mert örömeſt ſokan eltüritec
19 az eſzteleneket, ti bőlczec lévén. Mert eltüritec ha valaki titeket rabságra kötelez, ha valaki megeſzen, ha valaki vonſzon raytatoc, ha valaki felfuvalkodic ellenetec, ha valaki artzúl vér. h Az boſzſzúság ſzenvedéſre nézve mondom, mivelhogy mi erőtelenec vóltunc.

21 i Sőt inkáb, ha valami dologgal valaki bátorsággal akar kérkedni, (mint balgatag úgy ſzóloc,) énis bátorsággal merec kérkedni. * Sidoké azoc? Enis az vagyoc, Izraelitaké? Enis. Abraham magvajé? Enis. Chriſtus ſzólgaijé? (balgatagúl ſzóloc) inkáb én, ſoc faradſágokba:
23 bővségesben én, ſoc ſebekben felyeb azoknál, tőmlőtzőkben inkáb én, halálos
24 veſzedelmekben gyakorta. Az Sidóktól őſzer ſzenvedtem †negyven
25 czapaſt egy egy hiján. Háromſzor :: verettettem meg veſzſzővel, egyſzer ‖ kőveztenec meg, háromſzor vóltam az tengeren veſzedelemben * hajótőrés miát,
26 éyjel és nappal mélségben vóltam. Veſzedelmes utakban vóltam, folyovizeken veſzekedtem, latroc miatt veſzedelemben vóltam: veſzedelembe vóltam az én nemzetségem miatt, veſzedelemben az pogányoc miatt, veſzedelemben vóltam városban, puſztaban, tengeren, veſzedelemben vóltam hamis atyafiac közőt.

27 Fáradságban és nyomorúságban, vigyázáſokban gyakorta, éhſégben és ſzomjuſágban, böytöléſekben gyakorta, hideg-
28 ségben és mezitelenſégbe. k Azoknélkúl a mellyec kivól eſnec, engemet ſzorongat amaz minden nap ellenem támadó ſokaság, az az, minden az gyülekezetec felől
29 való ſzorgalmatoſſag. Kiczoda háborgattatic, hogy én nem háborgattatnám? kiczoda botránkozic meg, hogy én azon
30 nem keſergenéc. l Ha diczekedni kell, az én nyomorúlt elvetett állapatommal
31 diczekedem. Az Iſten és az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac őröcké áldandó artya tud-
32 gya, hogy nem hazudoc. Az * Damaſcus városba az népnec tiſztartója Aretes király képében, haddal őrizte az városſt a-
33 karván engemet megfogni. De egy ablakon kosárban boczáttattam alá az kő falon, és úgy ſzábadúlóc meg ő tóle.

XII. Réſz.

Pálnac jelenségi. győrőlődic erőtlenségébe. Bizonsági az ő Apaſtalságanac. Ingyen predicalt nékiec. Inti őket, hogy tóle bűnben ne találtaſſanac.

1 Diczekednem énnékem nem illic. Mert immár térec az látáſokra és az Urnac
2 jelentéſire. a Tudoc eg' embert az Chriſtusban, ez előt tizennégy eſztendővel, (hogy teſtbené, nem tudom, avagy teſt kivel, nem tudom: Iſten tudgya) * elragadtatott vólt az harmadic égiglen. És tudoc olly embert, (teſtbené vagy teſt kivól, nem tuddom, Iſten tudgyá.) Elragadtatott vólt az Paradyſomba, és hallot kimondhatatlan beſzédeket, mellyeket
5 ember meg nem mondhat. Ezillyen dolgokkal diczekedem: én magam felől pedig nem diczekedem, hanem czac az én e-
6 rőtlenségemről. Mert ha akaroc diczekedni, nem léſzec balgatag, mert igaſságot ſzóloc, de mertekletc ſenkiſzoloc hogy valaki ne gondolkodgyéc én felőlem fellyeb annál a minec engemet lát lenni, avagy az mit hall tőlem.

7 És hogy az Iſteni jelentéſeknec nagyſágával felőttéb ci ne lánnem magamat, adatott énnékem hegyes őzton, tvely az én teſtemben ragadott, b és a Sátán Angyala, hogy engemet czapdoſna, hogy fe-
8 lőttéb el ne higgyem magamat. c Ezért háromſzor könyörgőttem az Urnac, hogy
9 én tőlem eltávoznéc. Es azt mondá nénékem: Elég néked az én kegyelmem: mert az én erőm erőtlenség által végeztetic el. d Nagy örömeſt diczekedem azért az én erőtlenségimmel inkáb, hogy lakozzéc
10 énbennem az Chriſtus halalma. Aſiakokaért gyönyőrkődőm az erőtlenségekben, az ſzukségekbe, az háborgatáſokban, az Chriſtuſért való ſzorongatáſokban, mert noha erétőlen vagyoc, de ackor erős vagyoc.

11 Balgatag vóltam az diczekedésben: ti kénſzerítettetec engemet arra. Mert ti néktec kéllet vólna engemet diczéritenetec. Mert ſemmiben nem vóltam alább való az
12 fo Apaſtaloknál, noha ſemmi vagyoc. Az én Apaſtalságomnac ſoc bizonsági lőttec ti köztetec, ſoc türés által: annakelőttec jelec, czudác és erőc által. Mert
13 miczoda az à miben aláb valóc vólnátoc az tób gyülekezeteknél, hanem czac hogy én ott nem * henyéltem az ti károtokra? Engedgyetec meg nékem ezt ez boſzſzut.

14 Imé

de ha diczekednikell az nyomorusagokal diczekedem mindennél ſi ómusben.

* *Act.* 9. 24.

a *Erti ő magát.*

* *Act.* 9. 3. *és* 23. 17.

b *Nem erti ſzőr Pal az teſtnec bujalkodaſanac keſertetit, vagy* f *fajaſt, az mint némellyec alittyác, hanem akarmi keſertetet mellyel akar ta Iſten, hogy győttretnec à ſatantul ez vére hogy elne hisme magat.*

c *Az az, Gyakorta könyörgőttem, ds meg nem ſzabadithatoc, hatalmaſſagom maſoltalmazlatic ez keſertetten, azzal elégedgyel meg.*

d *Az az, ott tett zic meg az, én erőm à holotvagyő az emberec erőtlenſége*

* *Sup.* 11. 9.

14 Imé harmadſzoris kéſz vagyoc ti hozzátoc menni, hogy ti károtockal ne henyéllyec. Mert nem kereſem az ti külsö gazdagságtokat, hanem ti magatokat. Mert nem az fiac gyüytnec az atyáknac kénczet, ha-
15 nem az atyác az fiaknac. En pedig nagy örömeſt költöc, és magamatis adom az ti lelketekért: noha holott én titeket felöttе igen * ſzerettelec, ti laſſabban ſzerettetec engemet.

16 [c]DE ám légyen úgy, hogy titeket én nem nehezitettelec ſemmivel. De mivelhogy álnoc vagyoc, álnokſággal fogtalac
17 meg titeket. Avagy azoc közzül valamellyic által az kiket hozzátoc boczáttam,
18 megfoſztottalaké titeket. Kértem az Tituſt és ö véle boczáttam el amaz atyafiat, avagy megfoſztotté titeket az Titus? avagy nem egy lélec vezérléſe által jártunké?
19 avagy nem egy nyomba jártunké? [f] Viſzontag azt állityátoké, hogy ti előttetec magunkat mentyüc? Az Iſten előtt a Chriſtuſban ſzólunc, mindazáltal mind ezeket ſzerelmeſim, az ti epüléſtekért.

20 MErt félec azon, hogy mikor oda menendec, valami módon nem ollyaténoknac talállac titeket, és énis ollyaténnac találtatom ti tőletec, miném önec lenni engemet ti nem akarnátoc: hogy valami módon ne legyenec verſenségec, irégységec, haragoc, vetekedéſec, ragalmazáſoc, fondorláſoc, felfuvalkodáſoc, párttolkodáſoc.
21 Hogy mikor oda menendec, ne alázzon meg az én Iſtenem ti köztetec engemet, és ſiraſſac azoc közzül ſokakat kic annac előtte vétkeztenec, és meg nem tértenec az tiſztátalanſágból, paráznaſágból, bujalkodásból, mellyet czelekedtenec.

* *Sup.* 6. 12.

[c] *Azoc ellen mondgya ezt, kic őtet vadollyác vala, hogy ő venne ſzolgálattyanac jutalmát az Corinthusbeliektől, de alnokſággal venne ki az penzt tőlöc alamiſnánac ſzine alatt.*

[f] *Az az, Nem azert mentem magamat, hogy lelkem eſmereti vadolna, hanem ti erőttetec mivelem ezt, hogy ne ketelkedgyetec en felelőlem, ti doctoratoc felől.*

Megmondgya mimodon vagyő nekic épüleſére hogy az ő meltoſagat oltalmazza, holot inti őket penitenciára, és fenyegeti, ha meg nem térnec.

XIII. Réſz.

Inti őket hogy magokat megjoabitsác, hogy meg ne kelleſéc latnioc mit teheſſen Chriſtus Pál által, inti iſmét békeségre eggyeſségre.

1 HARmad [a] úttal mégyec immár hozzátoc: * Két vagy három tanúnac valláſa által minden dolog megerősitetic.
2 Megmondottam, másodſzoris mondom mint ha jelen vőlnec, és távól lévén moſtis irom azoknac kic az előtt vétkeztenec, és mind egyebeknec, hogy ha iſmét oda mégyec, nem kedvezec.
3 [b] Mert az én általam ſzóló Chriſtuſt késértegetitec, ki ti hozzátoc nem erőtelen, hanem erős ti bennetec.
4 [c] Mert noha megfeſzitetett vőlt az erőtlenségből, mindazáltal él az Iſtennec hatalmából. Mert miis erőtelenec vagyunc ő véle, de élünc ő véle az Iſten ereiből ti nálatoc.
5 [d] Ti magatokat * késértsétecmeg hogy ha nem vattoc az hitben, ti magatokat probállyátoc meg: [e] Avagy nem eſméritеké magatokat hogy az Jeſus Chriſtus ti bennetec vagyon? hanem ha megvettettec vattoc.
6 De reménlem, [f] hogy megeſméritec hogy mi nem vagyunc megvéttettec.
7 [g]KEvánom pedig az Iſtentől, hogy ſemmi gonoſzt ne czeledgyetec, nem hogy mi medprobáltattaknac találtaſſunc, hanem hogy az mi tiſzteſséges dolog azt czelekedgyétec, mi pedig úgy mint megvettetteknec alitaſſunc.
8 Mert nem czelekedhetünc ſemmit az igaſság ellen: hanem az
9 igáſságért. Mert örülunc annac hogy mi erőtelenec vőltunc, ti pedig erőſſec vőltatoc, ugyanis azt kévánnyuc mi az ti épüléſteket.
10 Azért irom távól létemben ezeket, hogy jelen létemben ne kénſzerittеſſem keménységgel élni, az hatalom ſzerint mellyet adott nékem az UR * éppiteſre, de nem rontáſra.
11 VEgezetre atyámfiai legyetec jó egeſségben, éppüllyetec, vigaztaltaſſatoc meg egy értelemben legyetec, békeségeſen lakjátoc, és az ſzeretetnec ſ- az békeségnec Iſtene léſzen veletec. Kőſzöntsétec egy
12 máſt ſzent czókolláſſal, kőſzöntenec titeket mind az ſzentec.
13 Az UR Jeſus Chriſtuſnac kegyelme, az Iſten ſzerelme, és az ſzent lékeknec veletec való közősuléſe, légyen mindnyájan ti veletec. Amen.

[a] *Az az, Immar harmadſzor intelec titeket hogy megtérjetec, ha meg nem tértec az kic ket vagy harom tanu által meggyőzetnec, tudgyátoc hogy azoknac bűntetéjec leſzen.* * *Deut.* 19. 15. *Matth.* 18. 16. *Joh.* 8. 17. *Hebr.* 10. 28.

[b] *Oket algyon fenyegetesnec, mert úgy mondmikor az ő interesimet megvetitec Chriſtuſt késértitec, és én bennem a Chriſtuſt vetitec meg.*

[c] *Az erőtelenségen értiа ſzolgai formát, melyről ſzol az Apoſtal. Philip. 2.*

[d] *Az az, Mieа Chriſtus erőtlenségenec példáját hordozzuc, mert ez vilagon utálatoſoc vagyunc. De miképpen azonban abból feltamadván Chriſtus, megbizonitmagát Iſtennes lenni, azonképpen tudgyátoc hogy vagyon miбennünc valami erő, mellyet ha ſzükség megmutatunc néktek.*

[e] *Az Corinthusbéliec allattyokból bizoni tyatoc ő tanitaban valo erőſleni erőt, minthа azt mondaná, vagy az hogy megvettettec vadtoc, vagy az hogy megkell vallanatoc az én tanitaſomnac erejet.*

[f] *Az az, megeſmeritec hogy az mi tanitaſunc által Iſten hatalmaſon czelekedeſt.*

[g] *Az az, Nem gondolc ſeletteb az én tiſzteſségemmel, czac azon félec hogy Iſtent meg ne bántsátoc, ſőt inkab bator az emberec itéleti ſzerint én megvettetet legyec, czac hogy ti ne vetkezzetec, mert egyebet nem kevanoc, hanem hogy az igaſságnac ſzolgalhaſſac.* * *Sup.* 10. 8. † *Rom.* 16. 16. 1. *Cor.* 16. 20. 1. *Pet.* 5. 14. 1. *Theſſ.* 5. 26.

Az Corinthusbéliekhez II. küldetett Philippi városbol Titus és Lukácz által.

PAL APASTALNAC GALATIABELIEKNEC IROTT LEVELE.

Ez levelnec ſummaja és argumentoma ſzinte mayd egy az Romabéliekhez irot levelnec értelmével, czac hogy ez rövidebb, Annakokaért ezt annac compendiomának vagy megrövidétett maſſanac mondhattyuc, és az olvaſot oda igazithattyuc.

ELSŐ RESZ.

Palnac hivatala, czudallya hogy az Galatiabéliec oly hamar elhadgyác magokat hitetni. Atoc az hamis apaſtáloc ellen. Honnet legyen Pál Evangeliома, és mint vötte azt.

a *Az levelnec kezdetibé nevét mongya megmagának és tiſztit. Azutan kiknec irja az levelet, harmadſzor az ő modgyaſzérent kőſzöni azokat.*

1 PAl Apaſtal, (nem emberektől, ſem ember által, hanem az Jeſus Chriſtus által, és az atya Iſten által, ki feltámaztotta azt
2 az halálból.) Es mind az atyafiac kic én velem vadnac, az Galatiabélieknec gyülekezetinec.
3 Kegyelem néktec és békeség az atya Iſtentől, és az mi Urunc Jeſus Chriſtuſtól.
4 Ki adta ő magát az mi bűneinkért, hogy * kimentene minket ez Jelen váló gonoſz
5 világból, az Iſtennec, es az mi atyánknac akarattya ſzerint. Kinec légyen diczőség mind örőckön örőcké, Amen.
6 b CZudálkozom rayta hogy ti illy hamar, elhagyván azt az ki titeket hivot vala
7 az Chriſtus kegyelméte, más Evangeliumra haylottatoc. Holott ninczen más Evangelium: de némellyec titeket meghábóritanac, és az Chriſtus Evangeliumat el
8 akarjac forditani. De ha ſzinte mis, avagy az mennyei Angyal hirdetne ti néktec valamit az kivől a mellyet néktec hirdettünc
9 légyen átoc. Az mint előſzer mondéc, moſt iſmét másodſzoris mondő, ha valaki néktec hirdet valamit az kivől az mellyet
10 vettetec, átoc légyen. c Mert moſtan embereknec vagy Iſtennec dólgainac elhitetére inteleké? Avagy embereknec igyekezemé kedveskedni? Bizonyára ha embereknec † kedvekben vólnéc, Chriſtus ſzólgája
11 nem vólnéc. d Tudtotokra adom pedig atyámfiai ti néktec, hogy a melly Evangeliomot én predicállottam, nem ember ſze-
12 rint való. Mert énis * nem embertől vőttem azt, ſem pedig nem tanitattam arra, hanem az Jeſus Chriſtus jelentéſi által va-
13 gyon. e Mert hallottátoc, miképpen forgolodtam én az Sidó törvénben, hogy én felőtte igen * háborgattam az Iſtennec
14 ſzent Egyházát, és azt puſztitottam. Es fellyeb nevekedtem vóltà Sidó törvenben ſokaknál kic az én nemzetemből én velem
15 egyenlőc vóltac, mivelhogy felőtte nagy buzgoságom vólt az rendeléſekhéz, mellyeket az én atyaimtól vőttem vala. De
16 mikor az Iſtennec tettzet, ki az én anyámnac méhétől fogva engemet † elválaſztott f és az ő kegyelméből elhivott. Hogy az ő
17 fiát énnékem megjelentene, hogy hirdetném őtet a* pogányoc közőtt, g azonnal nem tanáczkoztam á teſtvel és vérrel. Sem
18 pedig nem tértem Jerusálembe viſzſza azokhoz, kic én előtté való Apaſtaloc vóltanac: hanem Arabiába mentem, és iſmét megtértem Damaſcusba. Az után három eſztendő múlva Jerusálembe megtértem, hogy Pétert meglátogatnám, és ő véle vól-
19 tam tizenőt napig. Többet az Apaſtaloc közzül nem láttam eggyetis, hanem Jacabot, az Urnac attyafiát. Ezekben pedig az
20 mellyeket iroc, imé az Iſten előtt vagyoc, nem hazudoc. Az után mentem Syriának
21 és Ciliciának tartományiba. Eſmeretlen
22 valéc pedig ábrazatomról az Judéában való kereſztyéni gyülekezetnec. Hanem czac
23 hallottác: Az ki *egymond* minket háborgat vala egy idóben, moſtan hirdeti azt az
24 tudománt mellyet régen puſztit vala. Es diczőitic vala az Iſtent én bennem.

b *Mertekleteſen fedi à Galatiabéliekeket hogy az Evangelio mellyet ő tőle vöttec elallottac, mintha vólna más Evangelium, vagy azt, ő mellyet ő tanitott, valamivel tőbbel megtoldhatnác. Azt mondgya pedig hogy más Evangeliú ninczen: es azt megnem tálhattyác e* *Ezt okát mongya más Evangeliú á ki ő mellyet ő predicállot hanē czac az az igaz Evangelium, Ki ő mert nem ember tudománát hanem iſtentől illetta*

c *Mert moſtan embereknec &c. Mérdöc mert nem kedveskedet embereknec.* * *1. Theſſ. 1. 4.*

d *Hogy megh ſzerzi bizonyitya az ő Evangeliomat Iſtenenec lenni, megbeſzelli mimodgot vötte és tanulta az Chriſtuſtul.* * *1. Cor. 15. 1.*

e *Hogy Chriſtuſtul vötte az Evāgeliomot az ő előbbi életével bizonittya.* * *Act. 9. 1.*

† *Jere. 1. 5. Rom. 1. 1.*

f *Az az, rendelt ez ſzent tiſztre.* * *Eph. 3. 8.*

g *Hogy valaki azt ne mondana nekik hogy tőlleheb Chriſtuſtul hivattatot, de az utan az Apaſtaloktul tanolt: Azt mondgya hogy az ő hivatala utan azonnal tanitot, és Jeruſálembe nem volt, hanē czac tizenőt napig holott Pétert és Jacabot latta, és az utan tanitot Syriában, Ciliciában.*

II. Réſz

II. Réſz.

Titus miert nem metéltetet környůl, Pal az ő tudományat nem az több Apaſtaloktul vötte, Pal az poganyoké, Peter az Sidoc Apaſtala. Pal megfedi Petert Antiochiába. az megigazulas hit altal vagyon, ſ. nem az törvénybůl.

a *Azt mondgya itt meg hogy az ő Evangelioma mellyet ő prediállot à poganyoc közöt mindeneſtöl eggyezet az több Apaſtaloc tudomanyaval, és azt mindeneſtöl jova hattác, annyira hogy az Tituſtis nem kenſzeritettéc az környůlmetelkedeſre, és ſemmi az ő tudomanyahoz nẽ adtac sőt inkáb ötet az Barnabaſſal egybe eſmertéc Iſtentől valaſztatot Apaſtalnac lenni az poganyoc közöt.*

b *Tudnillic ſemmit nem tanultam.*

* *Deut.10.17. 2.Chron.19.7. Iob.34.19. Act.10.34. Rom.2.11. Eph.6.9. Col.3.25. 1.Pet,17.*

1 AZ a után tizennégʼ eſztendő mulva, iſmét felmenéc Jerusálembe az Barnabáſsal eggyűt, az Tituſtis velünc elvivén. 2 Felmentem vala pedig Iſteni jelenésből, és eleikbe adám az Evangeliomot, mellyet a pogányoc közöt pedicálloc: de czac külön, azoknac az kic beczülletben vadnac, hogy valami módon hijába ne futnéc vagy hijába ne futottam vólna. 3 De à Tituſis, à ki én velem vala, noha Görög vólna, nem kéſzeritetett az környůlmetelkedéſre. 4 Tudnillic az futarozó hamis atya fiakért, kic mi közénc béjöttec vala alattomban az Chriſtus Jeſusban való ſzabadságunknac megkéſérthetegetéſére, hogy 5 minket ſzolgálatra kötelecznénec. Kiknec czac egy ízem pillantáſig ſem engedtünc, hogy magunkat alájoc adtuc vólna: Hogy az Euangeliumnac igaſsága megmaradna ti közteтec. 6 Azoktól pedig a kic alittatnac valaminec lenni b (valaminemöc vóltanac, én azzal ſemmit nem gondolec: * Az embernec ſzemelyét Iſten nem nézi:) Mert az kic beczülletben vadnac, engemet 7 ſemmire nem tanitottac. Sőt inkáb mikor láttác vólna hogy én reám bizatott à pogán' népec közt az Evangelium predicállaſa, mint Péterre az Sidóc közt. (Mert à 8 ki erős vólt az Péter által az Sidoknac Apaſtalságára, én altalamis erős vólt az 9 poganyoc közt.) Es mikor Jacob, Cephas, és János, kic oſzlopoc gyanánt tartatnac, eſzekbe vöttéc vólna az Iſtentől nékẽ adatott ajándékot, énnékem és Barnabáſnac társáſágnac bizonſágára kezeket adác hogy mi az pogányoc közöt, ők pedig az 10 Sidóc között *predicalnánc*. Czac arra inténec hogy az ſzegényekről megemlekeznénc, melyre reáis igyekeztem.

c *Erős Argumentommal bizonitya az ő Apaſtaliſagat, tudomannyaual az igaſsagat, és hogy Iſtentől, nem az Apaſtalaktul uolt, Mert Petert az az gyülekezetben ſzembe megſeddette, mivelhogy ſántálna, és nagy viſelmé magat az Sidoc elöt az pogányokhoz mintha azoc nem idvezülhetnénec à SidoCeremoniakniélkül.*

11 c Mikor pedig Péter Antiochiába jött vólna, ſzemtülſzembe ellene állottam, mivelhogy méltó vólna az feddéſre. 12 Mert minekelőtte valakic jöttenec vólna Jacabtól, az poganyockal éſzic vala, ha pedig valakic jöttenec, magát azoktol megyonta, félvén az Sidoktól. 13 Es ő véle eggyut tetteréſképpen viſelic vala magokát az több Sidokis: ugy annyira hogy Barnabaſis az ő tetteſéknec társaſagába elvo-

14 tatnéc. De mikor láttam vólna hogy ők nem egyeneſsen járnac mint az Evangelium igaſságához illendő vólna, mondéc Péternec mindenec előtt: ha te, Sidó lévén pagányoc modgyára élſz, és nem Sidó modra, miért kénſzerited az pogányokat Si-
15 dóc módgyára élni? d Mi kic természet- d *Ohat mondgya az Apaſtal miért nem kell az poganyokat à Sidó Ceremoniakra igazitani. Mert ugy mondi, noha mi termeſet ſzerint Sidoc vagyunc, Iſtennec ſegedtſsi és ha valakiret az törvény altal kellene meg igazulni, mi nekünc leg inkáb kellene az alia megigazulnunk mert az törvény nékünc adatót. De mi és à Chriſtusban hittünc és ezac az Chriſtusban való hit altal igazultunc meg: Tehat*
16 ſzerint Sidoc vagyunc, és nem bűnös pogányoc. Tudván ezt hogy nem igazůl meg az ember az törvénnec czelekedetiből, hanem az Jeſus Chriſtusban való hit által: Miis *mondoc* az Jeſus Chriſtusban hittünc, hogy megigazúlnánc az Chriſtusban való hit altal, és nem az törveny czelekedetiből: annakokáért, mert egy teſtis nem igazúl meg az törvénnec czelekedetiből.

17 e Hogy ha pedig mikor az Chriſtusban igazuláſt keresünc, találtatunc miis * bünősöknec à vagy Chriſtus a bűnnec ſzolgájaé? távól légyen. 18 f Mert ha az mellyeket elrontottam, iſmét feleppitem, én magamat bűneſsé téſzem.

19 g Mert én az törveny által, az törvénnec meghóltam, hogy élnéc Iſtennec. 20 Az Chriſtuſſal eggyűt megfeſzitettem *à* Elec pedig, tólbé nem én, *h* hanem él én benném az Chriſtus, és az melly életet moſt élec az teſtben, az Iſten fiában való hit által élem, ki ſzeretet engemet, és adta ö magát
21 mi érőttünc. *i* Nem törlem el az Iſten kegyelmét: Mert ha az törvényáltal vagyon az igaſság, tehát Chriſtus oknelkül hólt meg

ſenkinẽ idvezőlhet à törvenyáltal és ſenkit arra nẽ kelligazitani, hanem Chriſtusra. Helot az törvény czelekedetin, nem czac az Ceremoniakat erti hanem az tiz paranczolat ſzerint valo czelekedetekis, &c.

e *Mivelhogy azt mondá hogy nincz az törveryből az igazulas hanem az Chriſtusban valo hitből, kérdiſt tanaiat hogy ha Chriſtus az bűnnec ſzolgaja, mivelhogy az bűnösöket igazittya; és az igazulas ut annis megmarad az bűn. Felel és azt mondgya nem ſzolgaja az bűnnec hanem inkabb ronto a, mert egy igazulnac megaz bűnös emberec Chriſtusbá, hogy az bűnnec ö ereiss re valo ereiss azokba oltſt hegʼ az bűn megöl itetven à Chriſtus ellyẽ ö bennec, és ők mazokat Iſtennec ſzentellyéc.*

* *Rom.3.19.*

f *Erte mondi Ez az Evangelium altal az igaſſagot tanitvan hogy az bűn elrontatnac és: Az ellen más tudomant nem predicalloc mellyel az bűnt épitenem. Vagy: ha az Chriſtuſ an megigazulvá az bűnre ternéc, ngʼ czelekedni mint az ki az elrontatat akarvant felakarna épiteni.* g *Az törveny által meghalunc az törvénnec igʼ: Mert az törveny vadolvan minket és karhoztatvan az Chriſtusra igazit, ki altal meghalunc az törvénnec: Mert minket megigazitvan lelkünknec felelmit elvefzi és megſzentelvẽ azt mivelhogy az gonoſz kevanság megölettetven ne vetheſſen alkolmatoſaget az bűnre az törveny rilalmából mint az ollẽ. Rom.7.* h *Tudnillic az ki elöb volt az Rom.7.* i *Minekutanna megfelelt volna à kerdéſre, immar bizonitani kezdi, hogy az igazulas az Chriſtusban valo hit által vagyon, nagʼ erőſség vagyö pedig ez igekben, hogy az Iſten kegyelme hijaba valo, és az Chriſtus hijaba halt meg ha az igazulas az czelekedetből vagyon*

III. Réſz.

Az ſz: Lelec hit által, nem à jo czelekedetből vétetic el. Az megigazulás hitből vagyon, az Abraham példájából, az Iſtennec azzal tött kötéſe ſzerint. mire adatott az törvény.

1 O a balgatag Galatiabéliec kiczoda igézett meg titeket, hogy ne engednétec az igaſságnac: kiknec ſzemec előtt az Jeſus Chriſtus előſzer úgy irattatott vólt meg, mint ha ti köztetec reſzitetett vólna
2 meg? Czac ezt akarom tőletec megtudni: Az törvénnec czelekedetiből vöttétéké az *ſzent* lelket, avagy az hallásból váló hit
3 által? b Illy eſztelenec vattoké hogy holott az *ſzent* lélec által kezdettétec el az *hitet*, moſt teſt által akartoc elvégeztetni.
4 c Illyen ſokat ſzenvedtetteké hijába? ha
5 hog' ha hijába. Az ki azért ſzét lelket ſzolgáltat néktec, és ti beńetec eróket czelekeſzic, az törvény czelekedeti által é, vagy az hallásból való hit által? *ſzolgáltattya azt?*.
6 d Mikeppen az * Abraham hitt az Iſtennec, és az tulaydonitatot néki
7 igaſságára. Ertitec azért hogy az kic az hitből vadnac, azoc az Abrahamnac fiai.
8 Látván azért az irás, hogy Iſten az hit által idvőziti az pogányokat, még annac előtte őrvendetes izenettel hirdette Abrahamnac: :: Megáldatnac *uy mond*, te benned mindé pogányoc. Azért az kic hitből
9 10 valoc azoc áldatnac megá hiv Abrahamal.
10 e Mert valakic az törvény czelekedetiből vadnac, átoc alatt vadnac: Mert meg vagyon irva: † Atkozott valaki meg nem marad mind azokban, mellyec meg irattac az törvénnec könyvébe, hogy azo-
11 kat czelekedgye. f Hogy pedig az törvényáltal ſenki nem igazúl meg Iſten előtt, nyilván vagyon: Mert az " igaz *ember* hit-
12 ből él. Az törvény pedig ninczen hitből, g hanem * az melly ember azokat bétölti, él azoc által.
13 h AZ Chriſtus pedig megváltott minket az törvénnec átkától, mikor mi érettünc lőtt átoc: mert meg vagyon irva: †
14 Atkozott valaki fán fugg. i Hogy az pogányokban az Abraham áldáſa az Chriſtus által lenne, k és hogy amaz igért ſzent lelket az hitnec általa vegyüc.

15 l Atyamfiai, emberi mod ſzerint ſzóloc, lám az † embernec elvégezett teſtamentomát ſenki eretelenné nem teſzi, és
16 ához ſemmit nem ád. Az Abrahamnac pedig adattac igéretec, és az ő magvánac: nē mondgya, Magoknac, mint ſokakról, hanem mint egyről: * Es az te magodnac
17 *úgy mondi* ki az Chriſtus. m Azt mondom pedig, hogy à kötéſt, mellyet Iſten előſzer megerősitett az Chriſtuſra nézve, az törvény melly háromſzáz harmintz eſzendővel kezdetett az után, nem téſzi erőteleńé
18 hogy azt eltörlené. Mert ha az törvény által vagyon az örökség, tehát nem az igéret által, az Abrahamnac pedig igéret által ajándékozta Iſten az örökséget.
19 o Miczoda tehát az törvény? Az bűnöknec okáért adatot, mig eljőne, amaz mag, kinec lőtt az igéret, az mely törvény kimondatott az angyaloktól, p *
20 közbejárónac kezeáltal. Az közbejáró pedig nem éggyé? q Az Iſten pedig egy.
21 r Az törvény azért az igéretec ellen adatotté? Távól légyen: Mert ha à törvény adatott vólna hog' megelevenitene, bizon
22 az törvénből vólna az igazulás. De † rekeztett az irás minden embereket à búnalá, hogy az igéret adatnác az Jeſus Chriſtusban való hit által az hivőknec.
23 s Minekelőtte pedig eljőt vólna az hit, az törvén' alatt őriztetűnt vala, kic rekeztettűnc vala, arra à hitre, mely kinyilatkozan-
24 dó vala. t Azért az törvény mi nékűnc az Chriſtuſra vezérlő meſterűnc
25 vólt, hogy hit által idvőzülnénc. De minekutánna eljőtt à hit, nem vagyunc többé az vezérlő meſter alatt.
26 Mert

a Rend ſzerint harmadic erőſség. Az Evangeliumnac hallásabol való hit által vöttetec az ſzent lelket. Tehát abbā maradgyatoc meg.
b Negyedic erőſség. Az Chriſtusbā való hit által igazultatoc meg, és vöttétec az ſzent lelket, mel' megigazu'as tőlletis: Bolondság azért moſt az Ceremonyakban kereſni, mikor az Chriſtus czac elkezdette volna az igaſságot, az Ceremoniát végeznécel.
c Ötödic erőſség ha az megigazulás az Ceremoniac által és az czelekedetec által vagyon à Chriſtus mellet hijába ſzenvedtetec.
d Hatodic erőſség, mely beſz glaziatic negy veriben.
** Gen. 15 6. Rō. 4. 3. Iac. 2. 23. :: Gen. 12 3. Act 3 25.*
e Hetedic erőſség. Arra vonſztatoc az kic az törvenyből tzelsōl vagyac az igazulāſt, Tehat hit által vagyon az igazulas. † Deut. 27. 26. Jer. 11. 3.
f Nyoltzadic erőſség. Az igazulas nē agyō hanē élet. De az ember hitből vagyō, tehát az igazulaſis. " Hab. 2. 4. Rom. 1. 17 Heb. 10. 38.
*g Az az, nē czelekedetet kévān. * Lev. 18. 5. Ezec. 20. 11. Rom. 10. 5.*
h Ez kérdéſnec veſzi eleit. Ha az törvenyekoztaknac mond, mi modon áldathatunc meg? Azt mōdgya azért hog' Chriſtus vötte magára az törveny átkat, hogy mi attol megſzabadulnánc.
i Mégmondgya mi végre kellet Chriſtuſnac átoknac lēni, hozy tudni illic az poganyoc az Abrahamnac adott igéret ſzerent megaldatnanac, mely nem lehetet volna, ha Chriſtus atokka nem lőt volna.
k Maſt előſzor kellet Chriſtusnac az halalban atoknac lenni, hogy ſzent lelket vēnénc.
l Kilenczedic erőſség. Az embernec vegzeſet nē ſzabad felbontani ſokal inkab az Iſtenét. Az Iſten pedig az egy Chriſtusbanekez tette az áldáſt. Tehát czac ō benne vagyō az megigazu'as. † Heb. 9. 17.
m Tizedic erőſség: Az Iſtennec Abrahammal való kötéſet mēi az Chriſtusra néz vala, az törveny nē rontya meg.
n Utolſo erőſség. Nem lehet hogy az igazulas az törvenyből és az igeretec által legyen, mert máſra néz az törveny, máſra az igéret.
o Megfelel az kérdeſre, ha à törveny meg nē igazit tzhat mire valo. Azt mondgya ſedig hogy azért adatot, hogy az bűnt megmutatná és à Chriſtusra igazitana, melyben az embereknec megáldáſokrul vala igéret bételnéc.
*p Bizonittya hogy az bünnec vádolasáért adatot az törveny, mert ugymond Iſten nagy rettenetteſſeggel adta azt Angyaloc altal Moſes kezebe ki Iſtēn kőzōt és az nép kőzōt közbejaro vala. Az közbejaro pedig ketto kőzōt ſzokot lenni. * Act. 7. 38.*
q Hogy valaki azt ne mondaná hogy vegezéſec néha vagy teſtamentomot felbomolnac. Azt mondgya hogy az Iſten egy, az az, tőlletes, alkatatos, kibe változás nem eſic. † Rom. 3. 9. és 11. 32.
r Derekezti beſzedet. Mivelhogy az Iſten alhatatos beſzedebē és minden dolgaban, nē azért adta az törvent hogy az igéretet eltörlené, melliyét Abrahānac adot vala. Eltörlene pedig azt az törveny által, ha azért adta volna hog' à megigazitana, hanē azért adta hogy az bűnt megmutatná az altal, hog' hitnec altal a Chriſtusbā az hivőc megigazu'tatnac. s Ez előtt ſzola az termeſzetnec törvenyerōl mellyet tiz paranczolatnac nevezűnc, és megmondá mi végre adatot. Immar itt mid az egeſz Moſes törvenyerōl és rēd tartaſrol ſzól mellyekről azt mōdgya hog' azo kit nē azért adattac volt, hog' valaki megigazitatnanac, hanē hog' azoc altal mint eg' kerites vag' gyepō altal miden nepektōl elvalaſztatnánac, és őriztetnénec az ki nyilatkozādo világos hitre az hivec. t Maſodic ha sōlatoſſag. Mit az gyermec tanito meſter alat vagyō, ki ötet naprol napra elébéb viſzi mignē meggyaporodic. Ugy à törveny nékūnc tanito meſterūnc volt és igazgatōc á Chriſtuſra, mellyet értenūnc kell mind az termeſzetnec mind az Ceremoniaknac törvenyirōl.

u *Okát adgya miert nem kötelezhetik őket az törveny őröcké. Mert ugymond Iſten fiai vadtoc Chriſtusban. Joh.1. és minekutánna fel nevekedtetec, nem lehettec ſzolgác vagy raboc.* x *Chriſtuſt felöltöztüc.*

26 u Mert mindnyájan Iſten fiai vattoc, az
27 Jeſus Chriſtusban való hit által. x Mert
28 valakic à Chriſtusban megkereſztelkedtetec, à Chriſtuſt * öltöztétec fel. Ninczen ſem Sidó, ſem Görög, ſem ſzólga, ſem ſzabados, ſem férfiu, ſem aſzſzonyi állat *közt válogatás*: Mert ti mindnyájan egy vattoc
29 az Jeſus Chriſtusban. Hogy ha ti Chriſtusé vattoc, tehát Abraham magva vattoc, és az igéret ſzerint örökösöc.

Megmongya miert vagyunc Iſten fiai. Mert Chriſtuſt felöltöztüc.
* *Rom.6.3.*

IV. Réſz.

Chriſtus az törvényt ſzolgaſágot elvötte, és minekünc fiuſágot nyert, miczoda ez vilagnac erötlen és ſzegeny elementoma lötöje, mint fogattác Sz. Palt az Galatiabéliec. Peldazattya és tükőre az Abraham fiainac.

a *Harmadic haſonlatoſſag mellyet veſzen az örököſnec és à tutornac haſonlatoſſagarul. Mikeppen az gyermec noha örökös mindaz által tutoroc alat vagyon mig felnevekedic, azonképpen noha örökösöc voltac azö Teſtamentümbeliec, mindazéltal à Chriſtuſig à törveny alat tartattac.*

1 A Zt a mondom pedig, miglen az örökös, gyermec; ſemmit nē külömböz
2 à ſzolgától, jólhchet mindeneknec Ura légyen. Hanem tutoroc és gondviſelöc alatt
3 vagyon, mind az ideig mellyet annac az atya rendelt. Azonképpen miis, mig gyermekec vóltunc, ez világnac bötüi alat va-
4 lánc, b ſzólgálat alá rekeztetvén. De minekutánna eljött à tellyes idö, kiboczátá Iſten az ö fiát, ki aſzſzonyi állattól lött,
5 ki az törvény alá adta magát. Hogy azokat az kic à törvény alátt valánac, megváltaná, hogy fogadott * fiuságot vennénc.
6 c Mivelhogy pedig fiac vattoc, kiboczátta az Iſten az ö fiának lélkét az ti ſzivetekbe, ki azt kiáltya, Abba, az az, atyánc.
7 Azért többé nem vagy ſzólga hanē fiu, hogy ha fiu, tehát Iſtennec örököſeis vagy
8 à Chriſtus által. d Ti pedig még ackoron mikor az Iſtent nem tudnátoc, ſzólgáltoc vala azoknac, kic nem terméſzet
9 ſzerint való Iſtenec. De moſtan mivelhogy megeſmértetec az Iſtent, sőt inkáb mivelhogy Iſtentől megtanitattatoc, mimódon fordúltoc hátra az erötelen és ſzegény betökre, e mellyeknec uyjonnan akartoc
10 ſzolgálni? Az napokat megtartyátoc és
11 az hólnapokat, idöket és az eſztendöket.
12 Félec rayta hogy hiába ne fáradtam légyen ti közöttetec.
f Legyetec ollyanoc mint én: Mert én ollyan vagyoc mint ti: Atyámfiai kérlec titeket, ſemi boſzſzút nem töttetec én ray-
13 tam. g h Tudgyátoc pedig hogy én az
14 én teſtemnec erötlenségével predicállottam néktec az Evangeliomot elöſzör.
Es az én teſtemben az mit megkéſértettetec, ſemminec nem alitottátoc, ſem meg
15 nem utaltátoc, hanem engemet mint az Iſtennec Angyalát, mint áz Chriſtus Jeſuſt
16 úgy fogattatoc. Az ti bódogságtoknac azért mely nagy diczéreti vala? Mert bizonságot téſzec ti felöletec, hogy ti, ha lehetséges vólt vólna az ti ſzemeitteket kivaytátoc vólna, és nékem adtátoc vólna.
17 Azért ellenségtecké löttemé néktec hogy
18 néktec igazat ſzóloc? Igen ſzeretnec titeket, de nem jól, sőt inkáb minket ki akarnac rekeſzteni, hogy azokat ſzereſſétec.
De jeles dolog felöttc igen ſzeretni az jó dologban mindenkor, és nem czac ackor
19 mikor köztetec jelen vagyoc. Fiaczkáim, kiket uyjonnan ſzűlöc, miglen az Chriſtus ti bennetec megábrazolkaſséc. Akarnéc
20 pedig moſt ti köztetec lenni, és elváltoztatni az én ſzómát, mert ſzorgalmatos vagyoc felöletec.
21 M Ondgyátoc meg énnékem kic à törvény alatt akortoc lenni, az törvént i
22 nem hallyátoké? i k Mert meg vagyon irva, hogy Abrahamnac két fia vólt, eggyic à ſzólgáló leántól, à máſic az ſzabadoſſól.
23 De a melly à ſzólgáló leántól vólt, teſt ſzerint ſzületett, à melly pedig à ſzabado-
24 ſtól, az igéret által. Melly dolgokon más dolog példáztatic: Mert ez két aſzſzonyi állatoc, amaz két ſzövetségec, az eggyic melly à Sina hegyről való Agar, nemz ſzol-
25 gálatra. Mert à Sina hegy Arabiában vagyon, ſőinte azonképpen pedig haſonlatos ahoz az Jerusálem melly moſt vagyon, és
26 az ö fiaival egybe ſzolgálat alá vetteteť.
Amaz magoſságos Jerusálē pedig ſzaba-
27 dos melly mindenikünknec anya. l Mert

Ceremoniait és kivalképpen à környülmetelkedeſt megnē tartyác. Azért immar az Abraham haza nepetöl vött haſonlatoſság vagy példa által megmutattya, hogy à kic megtartyác azokat, és az törveny ala rekeſztic magokat, hogy abból varjanac igazulaſt, azoc rabocká teſzic magokat és kirekeztetnec az Abrahā fiai közzül és az örökſegből. Mert azt mongya hogy Abrahamnac két feleſege volt Agar, Sara. Agar az termeſzetnec folyaſa ſzerint ſzülte Iſmaelt, ki ollyan rab és ſzolga vólt mint az ö Annya. Sara nem az termeſzetnec folyaſa ſzerint, mert Abraham vén volt, Sara meddö, hanem az igéretnec rejebül ſzülte Isákot mint örököſt. Agar példázza à Sinai hegyet, az az, à törvent, mely azon adatot, mert mint az Sinai hogy környékiben lako Agar rabot ſzült, ugy az törvény ſzolgalatra nemz, mert kötelezi az embert lehetetlen dologra, és karhoztattya. Melnec okája rekezti magat à kiattul varja az igazulaſt. Az Sara példázta az Sion hegyet. Az ny és mennyei Jeruſalemet, melnec fiai ſzabadoſoc és örököſöc.

c *Noha ſiac vagyunc mindazáltal Iſten lelkétől kell birattatnunc, ki az mi ſzivünkb uralkodvan, minket az Iſtenig az tiſzteletre megtaniton.* d *Feddi itt à Galatiabelieket, azért vei ven az ö moſtani allapattyokat à régivel, mintha azt mondana. Nem volt czuda hogy régen balvant imadtatoc, mert az Iſtent nem eſmerték, de moſt miutánna az Iſternec eſmeretire jutottatoc czuda dolog hogy az igazulaſt à Chriſtus kivől kereſitec.* e *Betöknec nevezi az Moſes Ceremoniait.* f *Meglagyittya immar beſzedet. Ertelme pedig ez, mivelhogy én à ti jotokra igyekezē, ſzűség hogy hozzá engedalmeſoc legyetec.*

g *Az az, mivelhogy raytam ſemmi boſzſzut nem töttetec, vē boſzſzubol irtam ezeket.*

h *Bizonſagot teſzen az Galatiabelieknec hozzaja valo ſzerelmekről.*

i *noha ugymond valoba lattatoc hogy enſzegeny nyomoruſc vagyoc, mindazáltal engemet meg nem utaltatoc, hanē nagy ſzeretettel beczülletteteť, azert mi okert volnec néktec ellenſegtec és miert irnéc haragbol.*

k *Itt az törvényen erti à Moiſes könyveit.*

l *Megbizonitotta élégedendö bizonſagokkal az Apaſtal hogy à törveny által ninczen az igazulas. De mivelhogy az hamis tanitoc azt mondgyác vala hogy az pogányoc à Sidockal eggyé nem lehetnec, ha à Moſes*

* *Eſa.57.1.* megvagyon irva: * őrülly magtalan ki nẽ
fzülſz, örvendezz és kiálts ki nem fzülſz,
mert ſockal többen vadnac az elhagyattatotnac magzati, hogy nem annac a mely-
28 nec férje vagyon. Mi azért atyámfiai az I-
† *Rom.9.8.* sáknác példája ſzerint, az igéretnec † fiai
29 vagyunc. De miképpen ackor az az ki teſt
ſzerint ſzületett vala, háborgattya vala azt,
az ki ſzuletett vala lélec ſzerint: azonképpen vagyon moſtannis. De mit mond az i-
* *Gen.21.10.* 30 rás: * uzd ki az ſzólgáló leánt, és az ő fiát,
mert nem léſzen örökös az ſzólgáló lean-
31 nac fia, az ſzabados fiával. Azért atyámfiai nem vagyunc az ſzólgáló leány fiai, hanem az ſzabadosé.

V. Réſz.

Szabadságban állani. Az környülmetélkedes kötelez az törvénnec tartáſara. A Galatiabeliec elhitetői ellen. Szabadságoc az kereſztyéneknec. Járni lélec ſzerint, à teſtnec czelekedeti: az Léleknec gyümölczei.

[a] *Inti őket hogy à ſzabadságban maradgyanac.* [b] *Első oka intésének. Nem haſznál Chriſtus ha környülmetéltettec.* † *Act.15.1.* [c] *Maſodic oka, àki környülmetelkedic kötelezi magat az törveny alá.* [d] *Harmadic oka, holot az üy Teſtamentum népet egybe veti az régivel. Noha ugymond az régiekis azonigaſſagot vartát az mellyet mi, mindazáltal az ő hitec ſoc à Ceremoniac miat homalyos volt. Mi pedig lelekben külső Ceremoniaknélkül hit által remenlyük az tellyes igaſſagot.* [e] *Okat mondya miert remenlic az igaſſagot hitben Tudnitlic. Mert az Chriſtus országában haſzontalan az megizgalásra mind az környülmetelkedes mind à környülmetelkedetlenſeg hanem hóvagyat azt az it, mely az ſzeretet által czelekeſzic.*

1 AZ [a] ſzabadságban azért, mellyel minket Chriſtuſ meg ſzabaditott, állyátoc meg, és ne kötelezzétec meg iſmét
2 magatokat ſzolgálatnac igájával. [b] Imé én Pál mondom néktec, hogy ha † környülmetéltettec, az Chriſtus néktec ſemmit nem fog haſználni. [c] Mert bizonságot
3 tészec iſmét minden embernec à ki környülmetélkedic, hogy à kőteles az egéſz törvénnec megtartására. Az Chriſtus Jeſuſtól
4 kirekeztettetec, valakic az törvény által akartoc idvözülni, és az kegyelemből kie-
5 ſtetec. [d] Mert mi lélekben hit által várjuc
6 az igaſságnac reménségét. [e] Mert à * Chriſtus Jeſusban ſem à környülmetélkedés nẽ haſznál, ſem à környülmetélkedetlenség, hanem az hit, melly az ſzeretet által czele-
7 kedſzic. [f] Szépen futtoc vala, kiczoda tattoztata meg titeket hogy ne engednétec az
8 igaſságnac? Ez az hitetés, nem attól va-
9 gyon, az ki titeket hiv. Egy kevés * kovász
10 mind az egéſz téſztát megposhaſztya. Énnékem reménségem vagyon ti felőletec az Urban, hog' nem léſztec külömb értelemben: De az ki titeket megháborit, elveſzi
11 az ő káthoztatását valaki lejend. En pedig atyámfiai, ha à környülmetélkedéſtis predicállom, miert ſzenvedec mégis háboruſságot? tehát eltöröltetett az kereſztnec
12 botránkozáſa. Vayha tőröltetnénec el azoc az kic titeket háborgatnac.

[f] *Fedi őket hogy holot jol kezdettec volt futni, immar az utról eltaztec rodtac, és vadollya az hamis tanitokat.*

* 1 Cor 5.6. † Joſ.7.25.

13 [g] MErt ti ſzabadságra hivattatoc atyámfiai: * czac hogy az ſzabadságot ne
adgyátoc à teſtnec *bűnre való* alkolmatoſ-
ságúl, hanem ſzeretetből egymáſnac ſzol-
14 gállyatoc. Mert az egéſz törvény egy be-
ſzédbe foglaltatic bé, *tudniillic,* † Szereſſed
15 fele barátodat mint magadot. Hogy ha egymáſt marjátoc és elnyelitec, meglássátoc hog' viſzőtag egymáſtól meg ne emeſz-
16 teſſetec. [h] Azt mondom pedig, hogy * lélec ſzerint járjatoc, és az teſtnec ké-
17 vánságát véghöz ne vigyétec. Mert à * teſt az lélec ellen törekedic, az lélec pedig az teſt ellen: Ezec pedig egymáſſal ellenkeznec, hogy azokat ne czelekedheſſétec à
18 mellyeket akartoc. [i] Hogy ha az lélektől vezéreltettec, nem vattoc à törvény a-
19 latt. Az teſtnec pedig czelekedeti nyilván vadnac mellyec ezec: házaſság törés, pa-
20 ráznaság, riſztátalanság, kevélség. Bálvány imádás, bűvölés bájolás, harag tartáſoc, verſengés, iregységec, haragoc, patvarkodáſoc, viſzſzavonáſoc, párttütéſec.
21 Gyülöségec, gyilkoſságoc, réſzegségec, tobzodáſoc, és ezekhöz hasőlatoſoc: mellyekről azt mondom, miképpen ez előttis mondottam, hogy valakic illyen dolgokat czelekeſznec, Iſten * országának örökösi
22 nem léſznec. De az léleknec gyömöicze ez: ſzeretet, örőm, békeség, kegyeſség kegyelmeſség, jóság, hit, alázatoſság, mértekle-
23 teſség. Az kic illyetenec, † azoknac el-
24 lenec ninczen az törvény. Mert az kic Chriſtuſé, az teſtet megfeſzitettéc az ő in-
25 dulatival és kévánságival egybe. Ha lélec ſzerint élünc, lélec ſzerentis járjunc.
26 Ne légyünc hiv diczőségnec kévánói, egymáſnac ingerlői, egymáſra iregykedoc.

[g] *Megmondgya miben áll a keresztyén ſzabadſág, tudniillic, hogy az bűntől megſzabadulvan és az Iſten lelkének engedven, egy maſnac ſzolgallyanac ſzeretetből.* † *Lev.18.18. Matth.22.39. Marc.12.31. Rom.13.9. Jacob.2.8.* [h] *Megmondgya mimodon tavoztathattyac el az egymas ellen valo gyülöſéget.* * *Rom.13.14.* † *Rom.7.25.* [i] *Az az, noha ſoc gyarlóság vagyon à ti jo czelekedettekben, de ha az Ur lelke által à teſtnec kevánſaganac ellene állotoc, nem vádol titeket à törveny, hanem Iſten előt kedveſeſzleſznec à ti czelekedettec.* * *1.Cor.6.9. Epheſ.5.5.* † *Tim.1.9.*

VI. Réſz.

Mint kellyen bűn tévőkett meginteni: az Egyházi Tanitokat táplalni. Miert üzic az hamis Apaſtaloc oly igen az környülmetélkedéſt. Pal kevannya hogy ez után néki kedvezzenec.

1 [a] ATyámfiai, ha az ember elfoglaltatikis az *Sátántól* valami bűnben, ti kic lelkiec vattoc, az ollyan embert eppitsétec fel alázatoſságnac lelkével, [b] meggondolván magadat, hogy teis meg ne késértes-
2 él. [c] Egymáſnac terhét * hordozzátoc, és úgy töltsétec bé à Chriſtus törvényét.
3 [d] Mert ha valaki láttatic magánac valaminec lenni, holott ſemmi, ez illyen embert az ő maga gondolattya czallya meg.

[a] *A mi eléſet ſzlebaratinknac dorgalaſokban minemő módot kellyen tartani.* [b] *Első oka intésének. Lehetſeges dolog hogy teis eleſél.* [c] *Maſodic oka, Ha egymaſnac terhét hordozzatoc, az az, alázatoſſaggal feduendi tec à Chriſtus törvenyet beföltitec, Joan.13.* * *Rom.14.1. 1.Theſ.5.14.* [d] *Harmadic oka: Az ember ſemmi, az az, ninczen ſemmie à mivel kerkedhetnéc. Azert ſenki fel ne fuvalkodgyéc felebaratt ya előtt mert magat megczallya.*

[e] Minden

4 c Minden ember az ő maga czelekedetét probállya meg, és diczéreti léſzen ő
5 magába, és nem másban. f Mert † minden ember az ő tulaydon terhét hordozza.
6 g Az ollyan ember pedig az ki tanittatic az Evangelium tudom ányára, * kőzzőllye minden javait azzal az ki őtet tanittya.
7 h Meg ne czalatkozzatoc, az Iſten nem czufőltatic meg: valamit ember vetend,
8 azt arattya. i k Mert az ki vét az ő teſténec, az teſtből aratt veſzedelmet, az ki pedig vét az léleknec, az lélekből arat ő-
9 ről életet. Az jó tétemenben pedig † ne reſtúllyűnc meg, mert idővel aratunc
10 ha meg nem reſtőlünc. Azért mig időnc vagyon, mindeneckel jól tegyűnc, kiválképpen pedig az mi hitűnknec czelédivel.
11 L Áttyátoc melly hoſzſzu levelet irtam néktec azén kezeimmel.

12 Valakic akarnac ſzépeknec láttatni az teſtben, ugyan azonoc kénſzeritnec titeket az kőrnyűlmetélkedéſre, czac hogy à Chriſtus kereſztiért haboruſágot ne ſzenvedgyenec.
13 Mert azokis az kic kőrnyűlmétélkednec à törvént meg nem tartyác, de akarjác hogy ti kőrnyűlmetéltеſſetec, hogy az ti teſtetec felől diczekedheſſenec.
14 m Távól légyen pedig én tőlem hogy diczekedgyem, hanem czac az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac kereſztibe; ki által nékē ez világ megfeſztetett, énis ez világnac.
15 n o Mert az Chriſtus † Jeſusban az kőrnyűlmetelkédéſis ſemmit nem haſznál, sē az kőnyűlmeteletlenség, hanē az uy terē-
16 tés. p Es valakic ez regula ſzerint jár-
nac, békeség léſzen azokon és irgalmaſ-
17 ſag, és az Iſtennec Izraélén. q Ennekutánna ſenki nékem bántáſomra ne légyē, mint én az UR Jeſuſnac belyegeit hordo-
18 zom az én teſtemben. r Az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen az ti lelketeckel atyámfiai, Amen.

m Az hamis tanitockal egybe vetven magat, azt módgya hogy ő azokban az nyomoruſagokban győnyőrködic, melyeket Chriſtuſért ſzenved.

n Az az, ez világ engemet megutál de enis ſemminec tartō ez világot.

o Okát mondgya miert tartya ez világot ſemminec. Mert à Chriſtusban czac az uy terémtéſnec vagyon helye, egyebeket ſemminec kell tarnunc.

† Sup.5.6.

p Az az valakic ez tudomany ſzerint tanitanac, és jarnac, azokon legyen Iſten kegyelme.

q Az az, ne bántſon engemet meg ſenki az Evangeliumnac tanitáſában haſzontalā dologot felől valo harſolodáſſal.

r Chriſtus bélyegeinec nevezi az nyomoruſagokat mellyeket Chriſtuſert ſzenvedet vala, mellyec az ő Apaſtalſaganac jelei valánac. Mint ha azt mondaná: ők kerkedgyenec az kőrnyűlmetelkedusben, en az Chriſtus bélyegeivel.

** 1.Cor.9.7.*

† 1.Cor.3.8.

f Az az, minden ember az ő tulaydon életéről ad ſzámot az itelet napjan. Azért magarul viſellyen kiki gondot.

g Inti őket hogy az Iſten igejenec tanitoit ſegellyéc és taplallyác.

h Azoc ellen ſzol az kic mentic magokat mikor kellene ſegelleni az tanitokat. Azt mondgya pedig hogy Iſtennel vagyon dolgoc, kit meg nem czalhatnac.

i Mivélhogy az ember azt alittya hogy elveſz az mit máſnac ád, azért azt mongya hog' vetéſt téſzen az ollyan ember, mellyet haſzónnal veſzen bé.

k A teſtnec aratnac à kic czac à à teſti dolgokra nem az őrőcke valokra néznec és azokra viſélnec gondot. Ezec aratnac à teſtnec mert gonoſzul elvéſz à mit gyűytőtec viſzontag à leleknec vét à ki à lelkiekre viſel gondot, ez illyen arat à leleknec mert az ő czelekedetinec jutalmat veſzi az őrőc életben.

l Inti őket hogy ne hadgyác magokat elczalatni az hamis tanitoktul, kiket az termeſzetekről meg ir, és okat megmondgya miert kenſzeritic őket az kőrnyűlmetelkedéſre.

PAL APASTALNAC
EPHESVS VAROSBA IROTT
Levele.

Az Apaſtalnac tzéllya ez Levélben, hogy az Epheſusbélieket tanitſa az Iſtennec az Chriſtusba kegyelembôl valo Valaſztásárol 1. cap. és az pogányoknac az Evangeliomra valo hivatalokrol és à mi megigazuláſunkrol 2 3.4 cap. Azután hogy közönséggel mindeneket és kitkit azô allapattyában es tiſztiben intsen jo czelekedetre kereſztyeni életre, kiválképpen ſzereteretre es egyeſségre, 4 5.6. cap.

ELSŐ RESZ.

Palnac köszöneti után hálaadáſa, az Iſtennec kégyelmeert mellyet Chriſtusban nyuytot es kijelentett, az ô örôckûl fogva valatanáczából, Sidóknac es Pogyanyoknac. Palnac könyörgeſe az Epheſusbéliekneс megvilágoſitaſáért hogy Chriſtuſt megeſmereſſék.

1 PAal Jeſus Chriſtuſnac Apaſtála, az Iſten akaratrattya által, a az ſzentekнec kic Epheſusban laknac, és az Jeſus Chrtſtuſban hiveknec.

2 Kegyelem néktec és békeſség az Iſtentôl mi atyánktól, és az UR Jeſus Chriſtuſtól.

3 a Aldott az Iſten, és az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac attya, ki megáldott minket minden lelki áldáſſockal, b mennyekbẽ az 4 Chriſtusban. c Miképpen válaſztott minket ô benne, d minekelôtte ez világnac fundamentomi felvettetnénec, e hogy legyûnc ſzentec és feddhetetlenec ô elôtte â 5 ſzeretet által. Ki válaſztott minket, kiket fiaiva fogadna az Jeſus Chriſtus által ô magában, az ô akarattyának jó kedve ſzerint. 6 Az ô diczôséges kegyelmeſſégének diczéretire, melyból minket ingyen, magának kevedſécké tétt ama ſzeretemesben.

7 f Kiben vagyon váltságunc az ô véré által, tudniillic bûneinknec boczánattya, az ô kegyelmeſſégének gazdagsága ſzerint.

8 Mellyet nagy bôvséggel kiszóttvelünc, minden bólczeséggel és értelemmel. g

9 Megjelentvén mi nékûnc az ô akarattyának titkát, az ô ingyen való jó akarattya ſzérint, h mellyet eltendelt vala magában.

10 i Tudniillic hogy az † tellyes idônec eljövésében egy teſtbe ſzerkeſztetne mindeneket az Chriſtusban, mind az kic menyekben vadnac, mind az kic ez földón

11 vadnac. k Abban az Chriſtusban *mondom*, kiben *mis* az ſzentec közzé ſzámláltattúc, mivelhógy válaſztattac vóltunc añac végezéſe ſzerint, ki mindeneket czelekeſzic

12 az ô akarattyanac tanáczából. Hogy mi legyûnc az ô diczôségénec diczéretire, kic elôſzer hittûnc az Chriſtusban.

13 l Kiben tiis hittetec minẽkutánna az igaſságnac beſzédét hallottátoc vólna, tudniillic az ti idvôſſégteknec Evangeliomát, kiben minekutánna hittetec, * megpeczétettetteс az igéretnec ſzent lelkével.

14 Ki az mi örökſégünknec zálaga: mig az tellyes ſzabadságba béhelheztettûnc az ô diczôségénec diczéretire.

15 A Nnakokaért m énis, mikor † meghallottam vólna az ti bennetec való hirót mely vagyon az Chriſtusban, és minden ſzentekhoz való ſzerelmeteket.

16 Nem

---

z 1.Cor.1.2. 2.Cor.1.1.

a *Az mi idvôſſégünknec ſzerzô oka az mi Urunc Jeſus Chriſtus attya.*

b *Az mi áldáſunc lelki és mennyei, vagy ott pedig Chriſtusbã.*

c *Az mi lelki áldáſunknac kutfeje az valaſztas.*

d *Az valaſztas ôrôc idôkben volt.*

e *Az valaſztáſnac vége, mi reánc nézve ez, hogy legyûnc ſzentec, hogy legyûnc Iſten fiai, Iſtenre nézve pedig az valaſztaſnac vége, az ô nevenec diczôsége.*

f *Megmondgya mimodon vagyunc kedveſec Chriſtuſban. Mert az ô váltságának erdemeért Iſten a mi bûneinket meghoczattya.*

g *Iſten az ô kegyelmeſſeget küszörte mi velünc az Evangelium által.*

h *Az hivatal ingyẽ valo mint az valaſztas.*

i *Mi végre jelentette ki Iſten az ô akarattyának titkat az Evangelium által, hogy tudniillic az Chriſtusban mindeneket egy teſtbe ſzerkeſztetne mind à kic menyben valánac mikor Chriſtus teſtbe éltôznéc mind az kic földón..*

† *Gal.4.4.*

k *Azt mondgya Iſten kegyelmeből az Sidot elôſzer elhivattac, miképpen hogy valaſztattac volt az Iſtén diczôségere hogy hinnenec Chriſtusban.*

* *Inf.4.30.*

l *Az poganyokrolis azt mondgya, hogy ôkis az Sidec utan elhivattatac az ón Evangelium által és az ſzent lelekkel megbelyegeztetnec az örôc életnec ô ôkségének elvetetlenec bizonságára, hogy mint az Sidokban az onképpen a poganyokban az Iſten diczôsége megeſmertetſſec.*

m *Minekutánna vagy mondotta volna hogy Iſtẽ az ô kegyelmeſſeget küszörte az Epheſusbéliekneк. Itt immar azt mondgya hozzajoc való ſzerelmet jelentven,* Ihnül. † Col.1.4.

16 Nem ſzűnőm meg hálákat adni ti érőttetec ti rólatoc emlekezvén az én könyör-
17 gésemben. Hogy az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac Iſtene, az dicőſégnec amaz attya, adgya néktec az bölczeſ ſégnec és je-
* *Vagy igy. Megvilágoſitsan az ti elmektöknec ſzemeit.* 18 létésnec lélkét, az ő eſméretiben. * Es a ti elméteknec megvilágoſitatott ſzemeit, hogy tudhaſsátoc mi légyen az ő hivatalá
nac reménségé, és az ő orkégénec dicző-
19 ſégénec minémő gazdagsági legyenec az ſzentekben. Es az ő hatalmaſságának
* *Inf.* 3.7. *Col.*2.12. a *Az Iſten hatalmaſſaganat példáját à Chriſtusban mutattya meg.* méltoságos nagyſága minémő légyen mi
bennünc kic hiſzünc, az ő hatalmas erejé-
20 nec * háthatósága ſzerint. Mellyet a megmutatot az Chriſtusban mikor ő-
tet feltámaztotta az halálbói, és helhez-
tette őtet az ő job keze felől menyekbe.
21 Sőckal fellyeb minden birodalomnál, hatalomnál, erőnél és uraſágnal: és min-
den méltoságnál melly neveztetic nem
ezac ez világon, hanem az kövétkőzen-
† *Pſal.*8.7. *Heb.*2.8. 22 dönnis. Es mindeneket vetett az † ő
lábai alá, és őtet tőtte mindeneknec fe-
lőtte az anya ſzent Egyháznac fejévé.
23 Mely ő teſte, és teliyegeſſége annac à ki mindeneket bétőlt mindenekel.

II. Réſz.

Az előbbi allapatnac egybe vetéſéből mutattya meg az Iſtennec nagy kegyelmét, és Chriſtusnac jotéteményét. Chriſtus mi békeségünc, az pogányoc polgar társai az ſzenteknec fundamentomán az anya ſz. Egyháznac.

1 ES a titeketis, mikor az vétkekben és
bünökben * megháltatoc vólna.
2 Mellyekben régen jártatoc ez világnac
élete ſzerint, b a † fejedelem ſzerint,
c kinec hatalma vagyon az égen és az lel-
kẽ, mely moſt czelekeſic, az vakmerő em-
3 berekben. d Meliyekben miis mindnyá-
jan forgodtunc a mi reſtünknec kávánſá-
gában, azokat czelekedvén mellyec à teſt-
nec és a mi gődolatinknac tettzenec vala:
és valánc a haragnac fiai, mint egyebec.
4 e De az Iſten ki gazdag az irgalmaſság-
ban, az ő nagy ſzerelmébol mellyel ſze-
5 tett minket. Mikor az vétkeknec általa
megholtunc vólnais, eggyűt megelevenit-
tett minket à Chriſtus által, kinec kegyel-
6 méból tattattatoc meg. Es eggyűt feltá-
maſztotr, és eggyűt helhezteteti menyben
7 az Jeſus Chriſtusban. Hogy megmutattaſá
kövétkőzendő időkben az ő kegyelmeſſé-
génec nagy gazdagságit, az ő hozzánc va-
ló kegyelmeſségéből az Chriſtus Jeſus-
8 ban. Mert Kegyelemből tattattatoc meg
hitnec általa, és ez nem ti tőletec vagyon:
9 Iſten ajándeka. Nem à czelekedetekből,
10 hogy ſenki ne kérgedgyéc. f Mert ő al-
kotványi vagyunc, kic teremtettünc Jeſus
Chriſtusban, az jó czelekedetekre, mel-
lyeket kéſzitett az Iſten hogy azokban jár-
nánc.
11 g ANnakokaért emlekezzetec meg arról,
hogy ti régen teſtbẽ pogányoc lévén,
kic kórnyűlmetéletleneknec neveztettec
vala, attól à ki neveztetic kórnyülmetélt-
nec, melykörnyűlmetélés a teſtben kézzel lè-
12 ſzen. Hogy ti *mondot* az időben Chriſtus-
nélkül valóc vóltatoc, az Izraelnec tárſa-
ſagától* idegenec, és az igéretnec ſzövet-
ségitől távól valóc, kiknec reménségec
nem vala, és ez világon Iſtennélkül valóc
13 valátoc. h De moſtan à Chriſtus Jeſusban,
ti kic régen távól valátoc, közől valóc lót-
14 tetec, az Jeſus Chriſtus vére által. i Mert
ő à mi békeségünc, ki mind à két nemzet-
ſéget eggyé tőtte, és à közbe vetett falnac
15 válaſzát eiromtotta. Az el'enkezéſeket, az
az, a paráczolatoknac törvényét, mely ſoc
külső rendtartáſokban helheztetett vólt,
az ő teſténec általa eltőrlőtte, hogy amaz
kettőkből ő magába egy uy embert terem
16 tene, békéséget ſzerezvén. Es mind à ket-
tőket egy teſtben megengeſztelné Iſténec,
à kereſzt fánac általa, az ellenkeſéſeket
17 megölvén az által. k Es eljővén † hirde-
tet békeséget ti néktec kic távól *valátoc* és
18 azoknac az kic közel valánac. Mert mind
ketten ő általa vagyon * menetelünc egy
19 lélec által az atyához. l Azért imár nem
vattoc jövevényec, és ſellerec, hanẽ a ſzen-
teknec pólgár társai, és Iſtennec czelédi.
20 m Kic felépitettetec à Prophétáknac és
Apoſtaloknac fundamentomán, melynec
21 belső ſzegelet köve az Jeſus Chriſtus. Ki-
ben az egéſz alkolvány ſzép rendvel rakat
tatván, nevekedic, hogy légyẽ Iſtennec ſzẽ-
22 temploma. Mellyen tiis eggyűt velünc è-
pittettec, hogy legyetec Iſtennec hayiéka
az ſzent lélekben.

a *Az Iſten kegyelmeſſegenec nagyságát mutatt, a megitt, egybevetven à mi nyomorult allapatunkat melyben ſzűlettünc azzal az meltoſsággal melre Iſten az Chriſtusba minket emelt. Azt mondgya pedig hogy megholtunc volt az bűnben, melljet azzal bizonyit mert azokban jártunc.* * *Col.* 2.13. b *Ezzel azt jelenti hogy à romlás kőörsege.* † *Inf.*6.12. c *Az romláſnac oka ez, mert az őrőg urnikodic raytunc mivelhogy az emberec nem akarnac Iſtennec engedni.*

d *A poganyokhoz, haſonloc à Sidokis à romlásban, honnét azt hozza ki, hogy mindenec termeſzet ſzerint ugy ſzűletnec hogy mẽtoc legyenec Iſten haragjara.* e *Immar ſzolaz mi veletoságunkul, hogy tudniillic à Chriſtuſnac ereje által az halaltól à melyről ſzolá megmenekedtünc és az őrőc eletnec őrőkőſitöttünc, hogy ő vele uralkodgyunc. Es mind ezaket ezac az Iſtennec ingyen való kegyelmenec tulaydonitya Chriſtusban, mellyet hittel ſzűnc mienke.*

f *Olat mondgya miert ninczen az igazúlas czelekedetből, mert az jo czelekedet az ujonnan valo ſzűleteſnec gyűmőlcze és az Iſten kegyelmenec reszei.*

g *Inti őket hogy az ő előbbi allapat, okat meggondellyác, hogy az Iſtennel vele tőtt jotetemenyet inkab me tudgyác belőllem.*

* *Rom.*9.4.

h *Mi-d à Sidóc mind az pogányoc az egy Chriſtus által engeſzte tetnec meg Iſtennec.*

i *Erte mez mikeöpen hogy à zidoc pogányoktul è Ceremoniac altal valaſztatnac vala el. Azonképpen moſt azt az egyeput Chriſtus eltőrölven, à két nemzet eget eggye ſzerkeszitette mind ő magoc kőzt mind Iſtenehez.*

l *Tel at az kiapittettec, hogy legyetec Iſtennec hayiéka* zo. *at az Ceremoniakat ullatya, à Chriſtus kegyelmi hijia a valové teſzi.*

k *Az Chriſtusnac kegyelmi minà Sidohoz mind pogányhoz az Evangelium által predicaltatic.* † *Luc.*24.47. * *Rom.*5.2.

l *Az poganyoc az idővſſegnec társaſsagaba bévetettec, noha az elöt idegenec voltac.*

m *Az idővſſegnec tudomanyat Iſten elöſzer à Prophetaöra, azutan az Apoſtalokra biza, mely tudomannac tzellya Chriſtus. Azert ezac az az igaz anya ſzent Egyhaz mely éppitetic Chriſtuſon, ugymint Iſtennec ſzenteitetet lelki haz.*

III. Réſz.

Inti őket álhatatoſsagra az hitben. Oztán könyörög eröttöc hogy Iſten nékiec kitőket megerősitſe.

[a] *Mivelhogy az Apaſtalinac feggyuarol ſokan gonoſcul irtanac vala. Annakokert ſzol itt az ô Apaſtalsagnac meltoſagaval, mellyel kizont az ô fogſagaval ne hogy az nekj gyalazattyara volna, és azt mondgya hogy ô nem czac Apaſtalla valaſztatot hanem kivalképpen á poganyoknac hivatalokra rendelietet, mely poganyoknac hivatalokat Iſten ôrôktûl fogva elrendelte volt, noha elhalaſztotta az ô tanaczanac kijelentéſét.*

* *Sup. 1. 19. Col 2. 12.*

† *1. Cor. 15. 9. 1. Tim. 1. 15.*

“ *Gal. 1. 16.*

:: *Rom. 16. 25. Col 1. 20. 2. Tim. 1. 10. Tit. 1. 2. 2. Pet. 1. 20.*

[b] *Az poganj népeknec hivatalokban az Angyaloknis láttyác az Iſtênec nagy ádgos bôlczeſsegét.*

* *1. Pet. 1. 12.*

[c] *Inté ez elôt az Epheſusbeliekett álhatoſſagra: Itt azt mondgya hogy nyugan azon de Iſtênec ôuokônyô reg Iſtennec.*

[d] *Az az. Ez végre kivanô mind ezeket. nekic, hogy az Iſtenbe lelyetêc tegyeſſec ſzivekett te, a.*

† *Rom. 16. 2.*

1 ENnekokaért [a] vagyoc én Pal az Jeſus
Chriſtuſnac foglya, ti éröttetec po-
2 gányokért. Mert ha hallottátoc az
Iſten kegyelmênec ſáfárlását, mely nékem
3 adatott ti kôztetec. Hogy az Iſten jelentés
által, nékem megjelentette amaz titkot,
(miképpen ez elôtt kevés beſzéddel meg-
4 irám. Melynec olvasásából megérthetitec
miczoda légyen az én értelmem az Chri-
5 ſtus felôl való titokban. Melly titoc egyéb
idôkben meg nem jelent az emberec fiainac, miképpen moſtan megjelenteteett az
ô ſzent Apaſtalinac és Prophétáinac à ſzêt
6 Lélec által. Hogy à pogányoc örôkôs tárſainc, és egy teſtec mi vélünc, és az ô igéretinec à Chriſtusban tárſainc az Evangeliû
7 által. Melynec én lôttem ſzolgája az Iſten
kegyelmênec ajándekából, melly adatott
nékem az ô hatalmaſságának * ereje ſze-
8 rint. Ennekem *mondom* à ſzentec kôzôtt
† legkiſſebnec, adatott ez ajándéc, hogy
hirdetném az “ pogányoc kôzôtt à Chri-
ſtuſnac végére mehetetlen gazdagságit.
9 Es hogy megnyilatkoztaſſam mindeneknec, miczoda légyen az :: titôknac ſa-
fárlaſa, melly elrôytetett vala ſoc idôktûl
fogva az Iſtenben, ki mindeneket terem-
10 tett az Jeſus Chriſtus által. [b] Hogy meg-
eſmertetéſéc moſt az anya ſzêt egy házban,
az birodalmaknac és * hatalmaſságoknac
mellyec az égben vadnac, az Iſtennec kû-
lômbkûlômbképpen való bôlczesége.
11 Az ôrôc rendelés ſzerint, mellyet ſzer-
zett az mi Urunc Jeſus Chriſtusban: Kiben
12 vagyon ſzabadsagunc és bizodalômal va-
ló menetelünc az ô benne való hit által.
13 Annakokaért kérlec hogy meg ne re-
ſtûllyetec az én ti érôttetec való nyomo-
rúságimért, mert melly ti néktec diczô-
ségtekre vagyon.
14 [c] ENnekokaért meghayrom az én térdemet, az mi Urunc Jeſus Chriſtusnac at-
15 tya elôtt. (Mellyrôl mind à mennyekben
mind az földôn való tellyes czeléd nevez-
16 tetic.) Hogy adgya meg néktec az ô gaz-
dag dicziségéért, hogy álhatatoſon erôſ-
ſôdgyetec meg az ſzent lélec által à belſô
17 emberben. Hogy lakozzéc Chriſtus à hit-
18 nec által az ti ſziveitekben. Hogy a ſze-
retetben meggyôkerezvén és fundamen-
tomot vetvén, megtudhaſſátoc mind à
ſzenteckel egybe, minemô légyen *az Iſten*
jóvôlânac amaz ſzéleſſége, hoſzſzúga, mel-
19 ſége, és magaſsága. Es megtudhaſſatoc az
Chriſtuſnac amaz ſzerelmét, melly min-
den eſmêretnél fellyeb való, [d] hogy bé-
tellyeſedgyetec az Iſtennec amaz minden tel
20 lyeſségeig. † Annac pedig a ki végheretlen
bôvsséggel mindeneket megczelekedhetic,
fellyeb hogy nê mint kérjûc, vagy elmé nk-
21 be befogjûc. Diczôség légyen az anya ſzêt
egy házban, az Jeſus Chriſtus által, minden
idôben, *és mindôrôckôn ôrôckê*, Amen.

IV. Réſz.

Int jo czelekedetekre, egy eſſégre, mert arra adgya Iſten kûlômbkû ômb ajándékit: hogy épûljon à gyûlekezet. Tiltya à pogányokkal valo tarſalkodáſt. Uy és ô ember. Intes az igaſſagrol, hazugſagrol, lopáſrol, munkalkodáſrol, &c.

1 KErlec azért titeket én ki fogoly va-
gyoc az Urban, hogy járjatoc úgy
mint * illic az ti hivataltokhoz mellyel hi-
2 vattattatoc. [b] Minden alázatoſsággal és
ſzélidséggel, és lelki kegyeſſégel, elſzen-
vedvén egymáſt az ſzeretetnec általa.
3 [c] Igyekezvén megtartani az léleknec
4 egységét, à békeségnec kôtele által. [d] Egy
teſt és egy lélec *vattoc*, miképpen hogy à
ti hivataltoknac egy reménségére hivat-
5 tattatoc. † Egy az ÚR, egy hit, egy à keresz-
6 tség. Egy az Iſten és mindeneknec attya,
ki mindeneknec felôtte vagyon és minde-
neknec általa, és ti bennetec mindentek-
7 ben. [e] De mindenikûnknec adattatott
az ajándec, az Chriſtuſtôl, adatott aján-
8 dekoknac * mértéke ſzerint. Annakoka-
ért mondgya *az Irás*: † Felmenvén az ma-
gaſságba fogva vivé az fogsâgot, és ada a-
9 jándékokat az embereknec. Hogy pedig
felment, miczoda az, hanem hogy leſzál-
lot vóltis elôſzer ez földnec alsó réſzire?
10 Az ki leſzállot, ugyan azon âki felis ment,
ſockal fellyeb minden egeknél, hogy min-
11 denéket bétôltene. [f] § Es ô adott némel-
lyeket * Apaſtalokat: némellyeket pe-
dig Prophétákat: némellyeket pedig Evangeliſtákat: némellyeket pedig Páſztoro-
12 kat és Doctorokat. [h] Az ſzenteknec egy
teſtbe való kôtôzéſekre, ſzolgalatnac mû-
kájára, az Chriſtus “ teſténec éppitesére.
13 [i] Miglen juſſunc mindnyájan az hitnec
és az Iſten fiának eſmêretinec egységére:
Miglen léſzûnc tellyes férfiacká az megô-
rôkôdôtt Chriſtus állapattyának mérté-
14 ke ſzerint. Hogy ne légyûnc többé gyer-
mekec, kic habozzunc és ideſtova haytaſ-
ſunc â tudománnac akarmi ſzele által, az
amberecnec álnokſágoc által, és álnokúl
való elhitetéſre medrôgzôtt czalárdságoc
15 által. [k] Hanem az igáſságot kövétvén

[a] *Inti immarra kivéket, hogy ugy ellyenec, mint illic az Iſtennec illyen nagy kegyelmahoz.*

* *Phil. 1. 27. Col. 1. 10.*

† *1. Theſ. 2. 12.*

[b] *Az ſzeledségreint, melly vagyon egymáſnac gyárloſaganac eltûreſében.*

[c] *Eggyeſſegre int, mely à ſzent lelec által vagyon.*

[d] *Okat mongya, miert kell az eggyeſséget kôvetnünc, tudniillic, mert Iſtentôl egy lélec által, egy teſtbe ſzerkeſztetven, egy Urat tiſztelünc egy hittel és egy kerſztſeg által neki ſzentséltetven, egy daczára, egy reménlünc:*

† *Mal. 2. 10.*

1. *Cor. 8. 6.*

[e] *Noha egy Chriſtuſtol vadnac menyből az ajándékoc mindazaltal az ajándekoc kûlombôzôc: mellyet azert mond hogy minden*

megeledvén az ô ajádekával azzal ollyá az egéſz teſtnec haſznára. * *Rom. 12. 3. 1. Cor. 12. v. 13. 2. Cor. 10. 13.* † *Pſal. 68. 19.*

[f] *Mondgya hogy minden egeknél fellyeb ment, mert az Iſtennec háza à melyrôl mondgya Chriſtus, hogy abban ſoc h vyléket vadnac, mindeneknec felôtte vagyon, ez teremtet világon felyôl. Továbbá mondgya hogy Chriſtus bétôlt mindeneket, az ô lelkénec erejével.* * *1. Cor. 12. v. 28.* § *Elôſzer az Egyhazi tiſztekrôl emlekezic, mellyec kôzzûl nemellyec idôſzerint valoc veltac, némellyec vilag végeig megmaradnac.* † *Sup. 1. 23.* [h] *Az Egyházi ſzolgálatnac, h. m haſznát mondgya.* [i] *Az Egyhazi ſzolgalat mindaddig tart még az világnac vége lic, és mind az ideig mellyben az teſtôl, megmenekedvén, à tellyes ô eléllêſségre jutunc.*

[k] *Mineksainma megmondá, hogy ne legyûnc gyermekec. Immár arra int, hogy az igaſſágbá neveke légyûnc ſzeretettel, hogy tudniillic. igajsagnac eſmeretit, egy mâſſal közôüljûc.* ſzere-

ſzeretetben, mindeneſtől fogva nevekedgyünc abban à ki fő, tudniillic az Chriſtuſban. [l] Kitől az egéſz teſt, ſzép rendvel és moddal egybe ſzerkeztettetvén és kótóztettetvén, mind az tagoknac egybe boczátáſa által, minden tagnac mértec ſzerint való belső czelekedetinec ereje által, az teſthöz illendő nevekedéſt vészi magának nevekedésére az ſzeretet által.

17 [m] AZt mondom annakokaért és kérlec az URbā, hogy többé ne járjatoc ugy, mint egyéb pogányoc járnac az ő elmejeknec † hiábā valoságában. Kiknec 18 elméjec meghomályoſodott, és elidegenült azt Iſteni élettől az ő bennec való tudatlanság miatt és az ő ſziveknec keménſége miatt. Kic minekutánna az bűnön 19 való bánattól megſzüntenec, ó magokát * adtác bujalkodáſra, és minden tiſztátalanſágnac nagy ſerenséggel való czelekedetire. Ti pedig nem igy tanultátoc az 20 Chriſtuſt. Hogy ha őtet halgattátoc, és 21 ő általa megtanittatoc az mint vagyon az igaſſág az Jeſusban. [n] Tudniillic hogy † le kell vétkezni amaz regi élet ſzerint való ő embert, melly megvéſz az czalárd gonoſz kevánſágoc miatt. Es meg kél uy- 23 jolonotoc az ti elméteknec lelke ſzerint. [o] 24 Es fel kel ‡ őltőznetec amaz uy embert, [p] melly Iſten ſzerint teremtetett [q] az igaſſágra és az valóſágos ſzent életre.

25 [r] Azert † levetvén à hazugſágot ſzollyő igaſſágot minden ember az ő felebarátyaval, mert egymáſnac tagai vagyunc.

26 Megharagoztoké? ne vétkezzetec: az nap 27 le ne menjen az ti haragotokon. Se pedig az órdögnec * helyet ne adgyatoc.

28 Az ki orozvala, többe ne orozzon: hanem inkáb munkalkodgyéc czelekedvén az o kezeivel azt az mi jó, hogy légyen mit 29 adni az kinec ſzükség. Semmi tiſztátalan † megveſzett beſzéd az ti ſzátokból ki ne ſzármazzéc; hanem az melly haſznos éppitéſre, hogy kedves légyé az halgatók- 30 nac. Es keſerüſséggel ne illeteſſétec az Iſtennec amaz ſzent lelket, mellynec általa *megpeczéltetteteec à tellyes váltságnac napjára. Minden mérges beſzéd, hirtelé- 31 való felgerjedés, harag és kialtás, és káromlás ti közzületec kivetteſſéc minden gonoſſággal egybe. Legyetec pedig egy- 32 máshoz † kegyelmeſec, irgalmaſoc, meg éngedvén egymáſnac miképpen az Iſtenis Chriſtusba megengedet nékünc.

V. Réſz.

Melly joſságos czelekedetekre kellyen az Epheſusbéliecnec tgyekezniec, mell' bűnöket eltávoztatnioc. Szeretet és hivség az házaſoc közöt, az Chriſtus példája ſzerint.

5 1 LEgyetec annakokaért az Iſtennec követői, mint ſzeretemes fiac. Es jarjatoc 2 † ſzeretetben, miképpen az Chriſtuſis ſzerette tett minket, és adta önnön magát mi éröttünc ajándékul és áldozatul Iſtennec, 3 gyönyörüſeges * illatozáſra. ¶ A † paráznaság pedig és mindē tiſztátalanság avag' fösvénség, ingyé ſe nevezteſſéc ti köztetec, 4 mint illic az ſzentekhöz. :: "Es rutság, és bolond beſzed, és trágárság, mellyec nem illenec, hanem inkáb hálá adás. Mert ezt 5 tudgyatoc hogy egy ()paráznánakis, avag' tiſztátalannac, avagy fösvénnec ki)(bálvany imádó, ninczen örökſége az az Chriſtuſnac és az Iſtennec orſzágába. Senki 6 titeket meg ne ,, czallyon, hijába való beſzédeckel, mert ezekért ſzáll az Iſtennec haragja az hitetlenſegec fiaira.

7 Annakokaért ne légyen ti néktec tár- 8 ſaságtoc azockal. Mert valátoc régen ſetétség, moſtan pedig (!) világoſſág az Urban: mint világoſſágnac fiai ugy járja- 9 toc. (Mert az léleknec gyümölcze mindē jóságbā, igaz czelekedetben, és igaz mon- 10 dasban vagyon.) Megitélvén mi légyen 11 kedves az URnac. Es ne légyen közöſſétec az ſetétségnec amaz haſzontalan czelekedtivel; hanem inkáb megfedgyétec 12 azokat. Mert az mellyeket ezec titkon czelekeſznec, éktelen czac mondaniis.

13 De mindenec mikor feddetnec, az világoſſágtól megjelentetnec; mert az világoſſág az melly mindeneket megnyilat- 14 koztat. Annakokaért mondgya: * Serkeny fel te ki aluſzol, és kelly fel az halálból és megvilágoſodic te néked az Chriſtus.

15 Meglállatoc añakokaért mimódon ockal járjatoc, nem mint (:) bolondoc, hanem 16 mint bölczec. [a] Arronis megvegyétec az alkolmatoſſágot, mert az napoc gonoſzoc.

Annakokaért ne legyetec eſzetlenec, ha nem ?? megértsétec mi légyen az URnac akaratatya. Es meg ne :: részegedgyetec à 18 bornac miatta, mellyben bujalkodás vagyon; hanem inkáb tellyeſedgyetec bé ſzét 19 leleckel. Szólván ti magatoc közt énekléſec és Iſteni diczéretec által, és lelki énekec által, énekelvén és diczéretet mond- 20 ván az URnác ſzivetekből. Hálákot adván mindenkoron mindenekről az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac nevébe az Iſtennec és az atyánac.

gonoſzoknac mondgya mert ſoc alkolmatoſſágot à bűnre.

1 *Értelme ez. Miképpē az elő à erőſöből à tagoknac ſzall, és minden tagoknac táplálāſt ſzolgalta, hogy à tagoc nevekedven, az egéſz teſt nevekedgyéc. Azonképpen Chriſtus, ugymint fő, mindēz renden valo tagokat táplál, hogy mint à tagoc neveked gyenec, minda anya ſzent Egyhaznac teſtē.*

m *Immar az kereſztyeni életre inti ōket égybe vetven az Iſtennec fiait azockal kic uyjonnan nemſzülletec.*

† *Rom.1.21.*

* *Rom.1.v.24. 26.*

n *Az az, ha megtanittattoc ugy az mint megtanittatnac azoc az kic az Jeſuſt valoba eſméric.*

† *Col.2.11.es 3.9.*

o *Az az, megkel uyjolnotoc nem czac à mi ráz az gonoſz kévánſágoira hanem elmétekben, melly az leleknec legdragab réſze.*

‡ *Rom.6.4. Col.3.10. 1.Pet.2.1.és 4. verſ.2.*

p *Miképpen az ő emberen erti az gonoſz indulatokat, azonképpen az uy emberen az uy ſzületeſnec gyümölczit.*

q *Az az, Iſten képére es haſonlatoſságára teremtetet.*

r *Az uy embernac egy néhán gyümölczit ſzálállyā elő.* † *Zach.8.16* m *Jac.4.7.* † *Inf.5.4.* * *Sup.1.15.* † *Col.3.12.*

Mondatic árron megvenni ember à ſzent élotre valo alkolmatoſſágot mikor eltavoztattya azt az mi neki alkolmatoſſágot ádhatna az bűnre, és attol kárával liſt megválic.

b *Az napokat ſzolgalatnac*

† *1.Pet.5.5.*
c *Az aſzszonyi állatokat engedelmeſségre inti az ő uraikhoz.*
* *Col.3.8. Tit.2.5. 1.Pet.3.1.*
† *1.Cor.11.3.*

d *Az ferfiakat inti hogy feleſegeket ſzereſſec.*
* *Col.3.19.*

† *Gen.2.24. Matt.19.5. Marc.10.7. 2.Cor.6.61.*

a *Az magzatoknac az ő ſzüleikhez valo engedelmeſſegekről ſzol.*
* *Col.3.20.*
† *Exod.20.12. Deut.5.16. Matt.15.4. Marc.7.10.*
b *Az atyaknac tiztekről.*
c *Az ſzolgaknac tiztekről.*
:: *Col.3.22. Tit.2.9. 1.Pet.2.18.*

21 Egymáſnac † engedelmeſec legyetec Iſtení félelemmel.
22 TI* aſzſzonyi állatoc az ti sáját Uraitoknac engedelmeſec legyetec mint
23 az URnac. Mert az férfiu † feje az ő feleségének, miképpen az Chriſtuſis feje az anya ſzent egyháznac: és ugyan ő megtartója az teſtnec. Azért miképpen az anya
24 ſzent Egyház alája vettetett az Chriſtuſnac, azonképpen az aſzſzonyi állatokis az férjeknec mindenekben.
25 Férfiac d * ſzereſſétec az ti feleségteket, miképpen Chriſtuſis ſzerette az anya ſzent Egyházat és ő magát adta azért.
26 Hogy azt megſzentelné, megtiſztitván viznec fordejével az igénec általa.
27 Hogy tenné azt magánac dicziőségeſſé, tudnillic az anya ſzent egyházat, melyben ne lenne macula, avagy ſömörgőzés, avagy valami affêle, hanem hogy lenne ſzét
28 és feddhetetlen. Ugy kell az férfiaknac ſzeretniec az ő feleségeket mint az ő tulaydon sáját teſteket: A ki ſzereti az ő fele-
29 ſégét, ő magát ſzereti. Mert ſoha ſenki az o tulaydon teſtét nem gyűlölte, hanem inkáb neveli és táplállya azt, miképpen az
30 Uris az anya ſzent Egyházat. Mert az ő teſtének tagai vagyunc, az ő teſtéből és az
31 ő czontaiból valóc. † Annakokaért elhadgya ember attyát és annyát, és ragazkodgyéc az ő feleségéhőz: és léſznec kettê
32 egy teſt. Felőtte nagy titoc ez: ſzóloc pedig az Chriſtuſról és az ő anya ſzent Egy-
33 házáról. Annakokaért ti kőzzületekis kiki mind az ő feleségét ugy ſzereſſe, mint önnön magát: az aſzſzonyi állat bediglen megláſſa, hogy az ő férjét beczulleteſſéggel tiſztellye.

VI. Réſz.

Magzatoknac ſzüleknec egymázhoz valo tiſztec: azonképpen ſzolgáknac és Uraknac. Iſtennec minden fegyvere. Tychicus küldetic Epheſusba.

a *Az magzatoknac az ő ſzüleikhez valo engedelmeſſegekről ſzol.*
* *Col.3.20.*
† *Exod.20.12. Deut.5.16. Matt.15.4. Marc.7.10.*
b *Az atyaknac tiztekről.*
c *Az ſzolgaknac tiztekről.*
:: *Col.3.22. Tit.2.9. 1.Pet.2.18.*

1 TIa † magzatoc engedelmeſec legyetec az Urban a ti ſzüleiteknec: mert ez az
2 igaz. * Tiſztellyed az te atyádat és az te anyádat, (melly első paranczolat igérettel
3 egyetemben.) Hogy jól légyen te neked dólgod, es hoſſzú életü légy ez földőn. b Tiis atyác ne ingerlyétec haragra
4 az ti magzatikot, hanem nevellyétec őket az tudomanban és az Urnac beſzédinec
5 intéſibe. c Ti :: ſzólgác engedelmeſec legyetec azoknac a kic néktec Uraitoc teſt ſzerint, félelemmel és rettegeſſel, ſziveteknec egyugyuségével, mint az Chriſtuſnac.
6 Nem ſzem előtt ſzólgalván, mint az kic embernec akarnac kedveskedni: hanem mint Chriſtus ſzólgai, ſzivetec ſzerint cze-
7 lekedvén az Urnac akarattyát. Jó akárattal ſzólgálván az Urnac, és nem embe-
8 reknec. Tudven azt hogy † mindenec az mi jót czelekedtenec annac jutalmát vészic az Urtól, akar ſzólga légyen akar ſza-
6 bados. d Tiis Urac ugyan azonokat czelekedgyetec ő vélec, elhagyván an fenyegetéſeket: tudván hogy az ti Uratokis menybe vagyon, és hogy ninczen annál * ſzemély válogatás.
10 VÉgezetre e atyámſiai légyetec erőſſec az Urban, és az ő hatalmas erejében.
11 Oeltőzzétec fel az Iſtennec minden ſegyverét, hogy megálhaſſatoc az ördőgnec
12 álnokſági ellen. f Mert ninczen nékünc tuſakodáſunc az vér és az teſt ellen, hanem az birodalmac ellen, hatalmaſſágoc ellen, ez világnac Urai ellê, ſetétségeknec vezéri ellê, az lelki gonoſſágoc ellen, mel-
13 lyec az magaſſágba vadnac. Annakokaért vegyétec fel az Iſtennec minden fegyverét, hogy ellene álhaſſatoc ez veſzedelmes időben, és mindeneket elvégezvén megálhaſ-
14 ſatoc. Allyatoc annakokaért az ti derekatokat béövedezvén igaz mondáſſal, és fel-
15 öltőzvén igaſſágnac mellyvasába. Az ti
f *Az az, Nem emberec ellen kelkadakozunc, hanem az ördőgöc ellen.*
† *Eſa.59.17. 1.Theſ.5.8.*

lábaitokat, az békeségnec Evangeliumának kéſzületivel megſaruzván. Annakfe-
16 lőtte à hitnec paisát felvévén, hogy abban gonoſznac minden tűzes nyilait megöltheſſátoc. Az idvőſſégnec ↓ ſiſakjátis fel-
17 vegyétec, és az lelki fegyvert melly az Iſtennec beſzéde. Minden kéréſſel és könyörgéſſel, könyőrögvén mindenkoron à ſzent
18 ſélec altal, és ugyan azőn dologban vigyázván minden álhatarosſággal és minden ſzentekért való könyörgéſſel.
19 EN † érőttemis hogy énnékem adattaſſéc ſzólás az én ſzámnac bátorsággal való megnyitásában hogy megjelentheſſem
20 az Evangeliumnac titkát. Mellyért követséget viſelec ez vaſs lántzoc közőttis: hogy mődöc az felől nag' bátorsággal ſzólhaſſac à miképpen nékê ſzükség ſzóllanő.
21 Hogy pediglen tiis megtudgyátoc az én dólgaimat, és mit czelekeſzem, minden-
22 eket megjelent néktec az Tychicus az én ſzerelmes atyámfia és hiv ſzólga az Urban. Kit azért küldőttem ti hozzátoc hog' megtudgyátoc az én dólgaimat és megvigaztallya az ti ſziveiteket.
23 BÉkeség legyen az atyafiaknac, és ſzeretet hittel egybe, az atya Iſtentől, és az
24 UR Jeſus Chriſtuſtól. Kegyelem mind azokkal kic ſzeretic az mi Urunc Jeſus Chriſtuſt az őrőcké való halhatatlaſágra g. Amen.

† *Coloſ.4.3. 2.Theſ.3.2.*
g *Az az, kic az Jeſus Chriſtuſt ez végre ſzeretik hogy vegyenec halhatatlanságot Jollehet igyis fordulhátod, az kic ſzeretic az mi urunc Jeſus Chriſtuſt is, azta ſzivel.*

Iratot: Rómabol az Epheſusbéliecnec es Tychicus által küldetet.

PAL

PAL APASTALNAC
PHILIPPI VAROSBA
IROTT LEVELE.

Ez levelben Sz. Pál kiválképpen két részekről tanit. Elöszer diczéri az Philippibélieket hogy az hitben álhatatoson megmaradnac, és hogy az hamistanitocktol magokat nem hadgyác elhitetni. Masodszor inti öket hogy ezutánnis álhatatosoc legyenec, az hitben es szeretetben naponkent nevekedgyenec es gyaporodgyanac.

Pálnac köszöneti, halaadása, könyörgése: szerelme az Philippibéliekhez. Hasznai az ö fogságának. Christus sokképpen prédikaltatic. Palnac kivansaga mind Christussal mind ez földön lenni. Imés az Keresztyeni életre es türésre.

PAl és Timotheus, Jesus Christusnac szolgai, min 1
den szenteknec az Jesus
Christusban, kic vadnac
Philippi városba, az Pús- 14
pökökkel és Diáconusockal egyetemben. Kegyelem néktec és békeség, az Istentül mi 15
Atyánktól, és az UR Jesus Christustól.
3 [a] Hálákat * adoc az én Istenemnec, min-
den ti rólatoc való emlekezetben.
4 Mindenkoron minden én könyörgésemben mindentekért, nagy örömmel könyö-
5 rögvén. Hogy ti az Evangeliumnac tudo-
mányában részesec lóttetec, az első naptól
6 fogva mind ez ideig. [b] Elhivén azt hog' az
ki elkezdette bennetec az jó dólgot, elvé-
gezi mind az Jesus Christusnac napjáig.
7 Miképpen mélto hogy én illyen értelemben legyec mindenitec felól, annakokáert mert elmémbé tartlac titeket, mind 19
az én fogságimban mind Evangeliumnac
óltalmazásában, és megerösitésében,
titeket mondalac mindnyájan, kic én ve-
lem eggyút az én örömemben részesec vat-
8 toc. [d] Mert bizonságom énnékem az
Isten, melly igen szeretlec titeket mind-
nyájan az Christus Jesusnac szerelmiben.
9 Es eztis kérem [e] hogy azti szerelme-
tec, még jobbanjobban bövölkedgyéc az 21
10 esméretben, és minden értelemben. [f] Hog'
megitélhessétec az mellyec kulömböznec
[g] *az igazról*, hogy legyetec tisztác, és bot-
lásnélkül való sutással siethessetec mind az 23
11 Christusnac napjáigh. Tellyesec lévén
az igasságnac gyumolczivel, mellyec az Je-
sus Christus által vadnac, az Istennec diczö-
ségére és diczéretire.
12 Udtotokra akarom pedig néktec adni
atyámfiai, hog' az én raytam esett dól-
goc, inkáb az Evangeliumnac elömentével
13 lóttenec. [h] Annyéra hogy az én fogságim
Christusban hiresec legyenec az Czászár-
nac egész udvarában, egyébüttis minde-
nút. Es némellyec az Urban való atyafiac
kózzül, alkolmatosságot vévén az én fog-
ságomból, nagyob bátorsággal merjéc az
igét predikállani. [i] Némellyec pedig iré-
gységnec és versenységnec általa: némel-
lyec pedig jó akaratból predikállyác az
16 Christust. Az kic pedig versengésbol predi-
kállyác az Christust nem tisztán, azt talit-
yác hog' az én fogságomban való nyomo
17 russágomat megnevelic. Némellyec pedig
szeretetből *predikállyác az Christust*, tud-
ván azt hogy én az Evangeliomnac ólta-
mazásáraren delte tem. Miczodát annako-
18 kaért? akarmi módon, akar képmutatás
szerint, akar igaz szivel prédikáltassék az
Christus, azon örülöc en most, ezutánnis
azon örülöc. Mert tudom hogy ez énnékē
idvösségemre lészen az ti könyörgéstec ál-
20 tal, és az Christus Jesus lelkénec szolgálta-
tása által. Az én figyelmetes várásom és re-
ménségem szerint, hogy semmiben meg
nem szegyenülöc, hanem nag bátorsaggal,
miképpen mindekoron, azonképpen mo-
stanis felmagaztaltatic à Christus az én te-
stemben, akar életemnec akar halálomnac
általa. Mert énnékem mind életemben,
mind halálomban nyereségem à Christus.
22 Hogy ha pediglen szükséges légyen én-
nékem ez testben élnem, és mellyiket vá-
lasszam, nem tudom. Mert szorongattatom
ezkettő között, kévánván elköltözni, és lenni Christussal: mert az minden-
24 nél job. De ez testbē megmaradnom szük-
25 ségesb ti érőttetec. Es ezt bizodalommal
tudom hogy én megmaradoc, és mindnyá-
ján ti velettec eggyút megmaradoc az ti

[a] *Hálákat ád az Istennec hogy az Evangelium által az igaz Istennec esmeretire jutottatac.*
* *1. Thes. 1. 2.*
[b] *Az az, Nem czac halakat adoc azon hog' az Isten esmeretire jutottatoc, hanem hiszem aztis hogy elö viszé Isten benneteket az elkezdet dologban.*
[c] *Az az, kic en velem eggyút szenvedtec, mert Istennec ajandékaChristus mellé tarsul adatni az szenvedesben.*
[d] *Bizonságot teszen mégis az ö hozzájoc valo szerelmeröl.*
[e] *Keri Istent hogy az szeretetben nevekedgyenec az Istent esmeretel egybe.*
[f] *Azt mondgya meg miben all à keresztyeni bölczeség.*
[g] *Vagy, hogy megtudhassatoc az mi hasznos.*
[h] *Hogy megnebotrankozznac az Apastal fokságában, azt morgya hogy az Evangelium az ö fokságával meg nem bántatot.*
[i] *Értelme ez. Nem hogy az en fogságom valamit artot volna az Evangeliumnac, de inkab hasznalt, mert az által nevekedett az Evangelium meltosága, mert noha nē egyenlö szandékal, mindazaltal sokan nagy bátorjagot vötec az predikállara az én fogságombol.*

gyarapodáſtokra és hiteteknec örömére.
26 Hogy bővölkődgyéc az ti diczekedéſtec az Chriſtus Jeſuſban én felőlem, az én másodſzor való jelen vóltommal ti köztetec.
27 [k] Czac hogy viſellyétec úgy magatokat az mint illic az Chriſtus * Evangeliomához, hogy vagy oda menendec, és látandalac titeket, avagy távol lejendec, ezt hallyam az ti dólgaitoc felől, hogy ti erőſſen állatoc egy lélekben, es hogy egy akarattal viaskodtoc az Evangeliumnac hitinec általa. 28 [l] Es hogy ſeminibe meg nem félemlettetec az ellenségtől, mely azoknac veſzedelmeknec, néktec pedig idvőſségteknec jelensége, Iſtentől pedig. 29 [m] Mert ti néktec adattatott az Chriſtusért, nem czac hogy hidgyetec ő benne, hanem hog' ſzenvedgyetekis ő érőtte. 30 Ugyan az tuſakodáſt ſzenvedvén az miném őt lattatoc én bennem, és moſt halloroc én felőlem.

II. Réſz.

Eggyeſſegre es álázatoſſagra int Chriſtus példájával. Oſztálſteni feléleмre es békeséges türéſre, ſo életre. Igeri hog Timotheuſt hozzajoc küldi és azt dicséri, utolſzor ajánlya Epaphrodituſt.

1 HA [a] annakokaért valami Kereſztyéni intéſnec helye vagyon bennetec, ha az ſzeretetnec valami gyönyőrűſége, ha az ſzent léleknec valami társaſaga, ha valami ſzivből való könyőrületeſségec *vadnac* 2 *bennetec.* Tellyeſitſétec bé az én őrömemet hogy egyenlő indúlattal legyetec, egy ſzerelmetec légyen, egy értelemmel és egy 3 akarattal legyetec. Semmit ne czeleked gyetec verſenségnag' hiába való diczőség által, hanem alázatoſságnác általa, mindé 4 máſt nálanál * jobnac itéllyen lenni. Ne nézze kiki mind az † ő haſznáit, hanem 5 minden az egyebec haſznátis nézze. [b] Annakokaért azon indulat legyen bennetec, 6 melly vólt az Chriſtus Jeſuſbannis. [c] Ki mikoron Iſtennec formájába vólna, nem alitá ragadománnac lenni az Iſtennel va- 7 ló egyenlőségét. [d] Hanem ő magát * megüreſite, ſzólgai formát vévén magára, haſonlatos lőtt az emberekhéz. Es 8 emberi ábrazatban találtatott mint ember megalázta magát, [e] engedelmes lőtt mind az halálig, az kereſztfánac pedig haláláig.
9 Annakokaért az Iſtenis ótet felmagaztalá, és ajándékoza néki olly méltoságot melly minden méltoságnac felőtte való 10 méltoſága. Hogy az Jeſuſnac nevére minden térd † meghajollyon, mennyeiknec, földieknec, és fold alatt valóknac térdec.
11 Es minden nyelv vallya hogy az Jeſus Chriſtus * UR, az attya Iſtennec diczőſé- 12 gére. Annakokaért ſzerelmeſim, miképpen mindenkoron engedtetec, nem úgy mint az én jelen létemben czac, [f] hanem moſt ſockal inkáb az én távól létemben, félelemmel és rettegéſſel vigyétec véghéz 13 az ti idvőſségteket. [g] Mert az Iſten az, az ki azt czelekeſzi bennetec, mind hogy akarjátoc mind hogy véghéz vigyétec, az ő 14 ingyen való jó kedvéből. Mindeneket czelekedgyetec * zúgolődáſoknélkül és 15 vertengéſeknélkül. Hogy legyetec feddhetetlenec és tiſztác, Iſtennec hai, vadoſaſnélkül valóc, è gonoſz és elfordúlt nem zetségnec közötte, kic között † fénlyetec mint az ſzővetnekec ez világón. Kic az 16 életnec beſzédével diczekedtec: hogy diczekedheſſem az Chriſtuſnac napján, [i] hogy én nem futottam hijába, és nem kálodtam hijába. [k] Sőt inkáb ha én me- 17 gáldoztatomis, az ti hiteteknec ajándeka és égőáldozattya felőtt őrülőc és örvén- 18 dezec minduyájan ti néktec. Azonképpen pedig tiis őrüllyetec és örvendezzetec énnékem. Reménlem pedig az UR Jeſuſban, 19 hogy én az * Timotheuſt rövid nap elkuldem hőzzátoc, hogy énis jobb ſzivel legyec 20 megértvén az ti állapatótokat. Mert lenki ninczen én velem, ki ollyan indulattal vólna, ki ollyan ſzive ſzerint viſelne gondot 21 az ti dólgaitokról. Mert mindenec az † ő magoc haſznait kereſic, nem azokat a mel- 22 lyec az Chriſtus Jeſusé. Tudgyátoc pedig az ő megprobáltatását, hogy miképpen az attyával az fiu, azképpen ſzólgált én velem 23 az Evangeliumnac predikálásában. Ezt azért reménlem hogy hozzátoc boczátom, mihelt meglátandom az én dolgaimnac 24 állapattyát. Hiſzem pedig az Urban hogy 25 énis hamar hozzátoc mégyec. De ſzükségeſnec itéltem lenni., hogy az Epaphrodituſt az én atyámfiát, tiſztőbéli és vitézkedő társomat, ki ti néktec követetec, és ki énnékem ſzolgáltatta azokat, az mellyeknélkül ſzűkölködtem, ti hozzátoc küldeném.
26 Mivelhogy kéván vala titeket mindnyájan, és felőtte igen gyötrődic vala annakokaért mivelhogy hallottátoc vólna, hogy ő 27 beteg vólt vólna. Es bizon beteg vólt közel halálra, de az Iſten könyőrült ő rayta nem czac ő rayta pedig, hanē én raytamis, hogy 28 eggyic bánatomra más bánatom ne lenne. Annakokaért annál őrömeſbē boczáttam ótet, hog' mikorō iſmét látandgyátoc ótet, 29 őrüllyetec, és énis inkáb legyec bánatnélkül. Fogadgyátoc azért ótet az URban minden örömmel, és ez illyeneket * meg- 30 bőczülyétec. Mert az Chriſtus dolgáért jutott vala halálra, nem gondolván életével, hogy az én hozzám való ſzolgálatotoknac fogyátkozását helyére állatná.

III. Réſz.

Intéſt tészen az hamis Apaſtalоc ellen, azoknac Chriſtuſt vetı eleikbe, az hitnec erois és tor-

---

[k] *Inti immar őket az tudomanyban és akaratban valo eggyeſségre és az Evangelium mellet valo alhatatos türéſre.*
* *Eph.4.1.Col.1.19.1.Theſ.2.12*
[l] *Az Evangelium mellet valo haborusagot miket el ne reſztentſenec, mert azoc bizonsági mind az maid vőſſegűnec mind az kegyetlenekнec üldéſeknec.*
[m] *Az Chriſtuſert ſzenvedni Iſtennek adatic.*
[a] *Itt is inti őket nagy erőſſegéckel hogy eggyeſec legyenec és valami ellenſege az egyeſſegnec, mint az verſenſegés hijába valo diczekedés, azt eltavoztaſſác.*
[b] *Az Jeſus Chriſtus példajából inti alazatoſſagra, ki annyira meg alazta magat hogy Iſten leven, mint erőtlen teſtbe öltözöt, ſzévedet és megholt, &c.*
* *Rom.12.10.*
† *1. Cor.13.5.*
[c] *Az Iſtent forma, nem egyő kanem Iſtent termeſzet, mint az emberi forma áberi termeſzet.*
[d] *Az az, Nem ragadománnyal kevélkedet volna, ha ugy viſelte volna magát mint Iſten, mert az Iſtenség péki ſajáttya volt.*
* *Matth.20.28. Heb.2.9.*
[e] *Tudniillic, nem tagadván magat az Iſtenségből, hanem magat unnac nem mutatni az ki volna.*
† *Eſa.45.23. Rom.14.11.*
* *Joh.13.13. 1. Cor.8.6.es 12.3.*
[f] *Nem int az Apaſtal ketelkedéſre hanem az, teſti, halorságot tiltya, es int az mi romlot termeſzetunknec eſmeretre. Az idővőſségnec utat padig mondatnac azoc czelekedni, vag' veghez vinni, az kic az igaſſagnac utában járnac.*
* *1. Pet.4.9.*
[g] *Hogy az magoc erejenec nem tulajdonitſac az idvőſségeknec czelekedéſét, azt mondgya hogy mindenec Iſtentől vadnac.*
[h] *Kiván a ſzentektől ſegyhetetlen életet, è végre hogy ez világnac ſetetségi kőzőtt fényenec mi az ſzövetnekec.*
† *Matth.5.14.*
[i] *Magaſdic vége az ő intéſének, hogy diczekedheſſec Iſten előtt az ő tanitáſának haſznával.*
[k] *Vigaztallya az hiveket hogy ne haborogjanac az ő ſoc nyomoruſagin, sőt ha meg kelletekis halni, hogy az ő halalaval ugymint aldozattal az ő aldozattyokat elvegézze vagy megerőſſitſe.*
* *Act. 16.1.*
† *1. Cor.10.2.*
* *1. Theſ.5.19.*

meſzetit megmőgya, hogy mindeneket hatrahagyuã igyekezzenec az Chriſtus kereſztinac kőzőtüle való ereſztnec ellenſegitis megéliti.

1 TOvábba atyámfiai, őrüllyetec az Urban. Ugyan azonokat irni néktec én nem reſtellem, ti néktec pedig bátorságos.
2 Távoztaſsátoc el az ebeket, távoztaſsátoc el az gonoſz munkáſokat, távoztaſsátoc el a az metzőket. Mert mi vagyunc az
3 kőrnyűlmetéltettec, kic lélekben ſzolgálunc az Iſtennec, és diczekedűnc az Chriſtus Jeſusban, ſ-nẽ bizunc az teſtbẽ. Jóllehet vagyon énékem mihőz bizzam teſt ſzerint is, ha valakinec láttatic lenni bizodalma
5 az teſtben, én nékem ſockal inkáb. Kőrnyűlmetéltettem nyóltzad napon, az* Izraelnec nemzetségéből való vagyoc, Benjamin ágából való, Sidókbol való Sidó vagyoc, ſzerzet ſzerint pedig † Phariſéus.
6 Az mi néz az Iſtenhőz való buzgoſágra, :: háborgattam az anya ſzent egyházat: az mi az tőrvénben való igaſságra néz, feddhetetlen vóltam. De a mellyec énnékem
7 nyereségec valának, b azokat az Chriſtuſért kárnac itélem lenni. Sőt annakfelőtte bizony mindeneket kárnac alitoc lenni az én Urã Jeſus Chriſtuſnac eſméretinec nagy
8 vóltaért: kiért mĩd ezektől magamat megſoztottam, és ganéynac alitoc lenni, hogy
9 az Chriſtuſt megnyerjem. És találtaſsam ő benne, mivelhogy ninczen nékem igaſságő melyaz tőrvényból vólna, hanẽ melly à Chriſtusban való hit általvagyon, az az, Iſtentől való igaſságom hit altal. c Hogy megeſmérjem őtet, és az ő feltámadáſának erejét, és az ő ſzenvedéſiben való réſzesűléſemet, mikor haſonlatos léſzec az ő
11 halálához. Ha valamimódon juthatoc az halottaknac feltámadáſára.
12 Nem hog' immár elértem vólna az *ízélt*, avagy hogy immár tőkélletes vólnéc: hanem igyekezem, hógy ha elérem, mellynec okaértis d megfogattattá az Chriſtus
13 Jeſuſtól. Atyámfiai nem alitom hogy én
14 az tzélt mégelértem vólna. e Egy dolog vagyon pedig: azokat à mellyec hátam megett vadnac elfeleytvén, azokra pedig igyekezvén az mellyec elől vadnac, az tzél felé futoc, az Iſtennec Chriſtus Jeſusban való
15 mennyei hivatalának jutalmának elvételére. Valakic annakokaért tőkélletes ec vagyunc, illyen értelemben legyűnc: hogy ha valamit kűlemben értetec aztis az Iſten
16 megjelenti ti néktec. f Mindazaltal à mire jutottunc abban eg' regula ſzerint járjunc, és † egy értelembe légyűnc. Legyetec mind egyetembe én kővetőim atyámfiai, és vegyétec eſzetekbe azokat à kic úgy
17 járnac, az miképpen mi ti néktec példa vagynne. Mert ſokan járnac kic felől gyakorta mondottam, moſtan pedig ſirvánnis
18 mondom hogy az Chriſtus kereſztének ellenſégi. Kikñec végec veſzedelem, kiknec
19 Iſtenec az ő haſoc, és az ő diczéretec ő magoknac gyalázattyokra vagyon, kic az
20 teſtiekben bólyegec. Mert mi úgymint mẽ nyi polgárocvagyunc: g honnat a mi megtartó Urunc Jeſus Chriſtuſtis * várjuc.
21 Ki elváltoztattya az mi alázatos teſtűnket, hog' haſonlatos légyen az ő diczőült teſtéhőz az ő hatalmas ereje ſzerint, melynec ál tal mindeneket az ő birodalma alávethet.

IIII. Réſz.

Alhatatoſságra és egyeneſségre int, ez mellett ſzelidségre, könyörgéſre halaadáſra és mindẽ tiſzteſségges tiſztaſágra: ſzól az jótétemény ölis, hogy néki ſzükségere valot küldetec.

1 ANnakokaért ſzerelmes atyámfiai és kévánatoſoc, én őrőmem és én koronám, ecképpẽ állyatoc az Urban ſzerelmeſim. Az a Evodiát kérem, az Syntycheſtis
2 kérem hogy ugyan azon egyet értsenec az
3 Urban. Tégedetis kérlec igaz társom hog' légy ſegitségül ezeknec, úgy mint kic az Evangelium dolgábã én velem eggyűt múnkálodtanac, az Kelemennel és a többi ſegitő társaimal egybe, kiknec nevec vadnac az é-
4 letnec * könyvében. Oerűllyetec az Urban mindenkoron. Iſmét mondom őrül-
5 lyetec. Az ti elméreknec mértékleteſſége nyilván légyen minden embereknél. Az
6 Urkőzel vagyon. Sem̃ről ne legyetec † ſzorgalmatoſoc, hanem mindẽ könyörgeſtekben és imádſágtokban hálá adáſsal à ti
7 kéréſtec megjelennyenec Iſten előtt. e És az Iſtenec békeſége melly minden értelẽnec felőtte vagyon, erőſségűl leſzen à ti ſziveiteknec és à ti elmeitéknec az Chriſtus
8 Jeſusbã. d Továbba, atyámfiai, az mellyec igazac, à mellyec tiſzteſségeſec, az mellyec igaz czelekedetec az mellyec tiſztác, az mellyecſzerelmeteſec, az mellyec jó hirűec, és ha mi jóſaság és ha valami diczéret, azokrólgődolkodgyatóc. Mellyeket tanúltatokis, vetteteki s, hallottátokis, láttatokis én bennem, azokat czelekedgyétec, és
9 az bekeſségnec Iſtene léſzen veletec.
10 Felőtte igen őrültem pedig az Urban, hog' immárvalaha meguyjóltatoc az én felőlem való gondviſeléſtékben: melly dolog felől jóllehet ſzorgalmatoſoc vala-
11 toc, de alkólmatoſságotoc nẽvala. Nem hogy az én ſzűlkólködéſemre nézve ſzólnéc: mert én megtanúltam, hog'én az mellyekbẽ vagjoc azocka megelégedném.
12 Tudoc pedigl̃ megáláztatni, tudoc bővől kődnis: mindenűt és mindenekbe megtanitattã mĩd az eleg értelre, mĩd az ehezéſre,
13 mind bővólkődéſre mind ſzükólkődéſre. Mindẽt czelekedhetem az Chriſtus által ki
14 ẽgemet megerősit. Mĩdazáltal jól tőtt étec hog' az én nyomoruságimbã réſzeſsé tőtétec magatokat. f Tudgyátoc pedig tiis
15 Philippi városbéliec, hogy mikor az Evangelium prédicálásának kezdetiben Mace-

a *Az az, kic az kőrnyűlmetéléſt tanitvã ſokakat elmetzenec és elſzakaſztanac az Chriſtul.*
* *2. Cor 11.12.*
† *Act 23.6.*
:: *Act. 9.1.*
b *Az az, à mellyet engemet megzalnac vala mint haszokban nagyot nyertem volna, minektánna az Iſten lelkelől megvilagoſitattam, eſzembe vőm hogy azoc miatt nagy kárt vallottam.*
c *Az hitnec ereje, Chriſtusnac eſmereti és az ſzenvedesben valo tarſaſag, miglen elveſzſzűz az életnec jutalmat.*
d *Az az, elhivattattam az Chriſtuſtol az ő eſmeritire, hogy igyekezzẽ és tőrekedgyẽ az mẽnyikre.*
e *Az pállya futoktol vőst haſonlatoſsag altal irja meg az ő igyekezetit. Mit azoc ugymond halalig elő ſietnec és hatra nẽ tekintenec. Aző képpen én, &c.*
† *Rom 15.5. 1. Cor 1.10.*
f *Az az, à mely tudománt tanel tunc, abbã megmaradgyunc az regula ſzerint, mely vagyon az ſzent irasban.*
g *Vagy, Az mi tarſaſagunc mennyei polgárocvagyunc: honnat a mi megtartó Urunc Jeſus Chriſtuſtis várjuc.*
a *Nemellyec ezt magyarazzac az ſzent Pal feleſegéről.*
* *Exod. 32.32. Apoc. 3.5. és 20. 12. és 21.2.7.*
† *Mat. 6.25.*
b *Az Iſtenec bekeſegen ertti az lelki czendeſiget, es az boldogſágot mellyet Iſten az Chriſtuſ banád.*
c *Summa ſzerint oket hogy az mit tanultac az igéből, és latтac az ő példaiabol ug' czelekedgyenec.*
d *Jelenti az Apoſtal, hogy neki kedves volt az ő felőle valo ſzerkalmatoſsagoc, és ſegitsegec: Jollehet ugy mertokli az beſzedet hog' az telhetetlenſegtől idegenec lattaſsec, ng' mint ki minden ſole allapãtnac ilyenvelejehez hozzá kepeſitenemagat.*
f *Emlekezic az Philippi varosba liekñec előbbi jetemenyekről.*
g *Az az, Senki nem volt nékem ſegitſegãl, és en gelium prédicálásának kezdetiben Mace-ſenki nẽ ſegellet.*

doniából kimeńéc, egy Keresztyeni gyülekézetis nem eggyesult én velem az adásnac és vévésnec dolgában, g hanem ezac ti.

Mert Thessalonicábais egyszeris másznris 20 az minékúl szükólködtem küldötteтec. 21

h Nem hogy ajándékot kéváńéc, hanem kevánoc bővölködő gyümölczöt az ti hasznotokra. Elvettem pedig mindeneket, és 22 bővölködöm: betöltem, minekutáńa Epaphroditustól elvöttě az mellyeket küldöttetec, drágalatos illatnac szagát, Istennec 23 kedves és kellemetes áldozatot. Az én Istenem pediglen megtellyesiti néktec valamiénkúl szükókődtöc, az ő gazdagsági szerint, dicsőségesen, az Christus Jesusbā. 24

Az Istennec pedig az mi atyánknac dicsőség, mnid óröckönöröcké, Amē. Köszöntétec mīd a szenteket a Christus Jesusban, köszöntenec titeket az atyafiac mīd a kic én velem vadnac. Köszöntenec titeket mid az szentec, minden: knec felött pedig a kic az Czászár udvaraból valóc. Az mi Urunc Jesus Crisztusnac kegyelme légyen mīnyájan veletec, Amen.

Mert à mit nekī aditatoc tudom hogy Istennektoc bevisegel megszerzi, 2.Cor.9.

Az az, Nem azértmondom ezt mintha szükölködném: 16 mert kevā tyac, és minthа azt kévánnā, hogy ezac ti táplalásotoc engemet, hanem ti erettetec mondom. 17

18 19

Az Philippibélickhez iratot Romából Epaphroditus által.

:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:o:

PAL APASTALNAC
COLOSSE VAROSBA
IROTT LEVELE.

Ez levelnec sommájeggyez az Ephesusbéliekhez irt levelnec értelmével és tzél lyával, Czak hogy itt intiis az Colossébélieket, hogy megóyják magokat az hamis tanitóktol, kic az Törvént az Evangeliommal megegyelitic vala. Azért az olvasó azt az summatis megtekintheti.

Köszönöti után, hálát ad Istennec az Colossébélieknec hitekér és széretekért, könyörgésétis jelenti azokért, hogy Isten öket megeresitse. Oztan megmongya idvességünknec szerzö okat. Utolszor inti öket az hiben valo allhatatosságra, önnön peldajaval.

1 PAl, Jesus Christusnac Apastalaja az Istēnec akarattya által, 2 és a Timotheus atyafiu. Azoknac az kic vadnac Colosse városban, az Christusban szent és hiv atyafiaknac, kegyelem néktec, és békesség az Istentől az mi atyánktól és a Ur Jesus Christustól.

3 a Hálákat adunc az Istennec és az mi Urunc Jesus Christusnac atyánac, mīdenkoron ti éröttetec könyorgvén. Mivelhogy hallottuc a ti hitteket az Christus 4 Jesusban, és mind az szenteckhöz való szeretelmeteket. Az meńyekbē ti néktec eltött 5 reméységért: Melljet elöszer hallottatoc az Evangeliumnac igasságának beszédébol. 6 Melly eljutott hozzátok, miképpen ez világnais, és gyümölczöt tereme, miképpē ti nálatokis az napságtól fogva, mellyen hallottátoc és megesmértétec az Istennec kegyelmét valóságosān. Miképpen megis 7 tanultátoc az Epaphraftól à mi szerelmes szólga társunktól, ki az Jesus Christusnac 8 hiv szóigája ti közöttetec. Ki megis bészélette nékunc à ti szent lélec által való szerelmetteket. 9 c Annakokaért miis az melly naptól fogva azt hallottuc, nem szününc megti eröttetec imádkozni, és kérni hogy bétöltessetec az Isten akarattyának mindē értelmével, mindē bölczesēggel és lelki er- 10 teleмel. d Hogy járjátoc az mint az Urhoz méltó, minden engedelemre, e minden jó czelekedeteckel gyümölczöt teretetvén, és 11 * nevekedvén az Isteni esméretre. Es minden erovel megerösitessetec, az ö dicsőséges ereje által, minden órommel való békeséges szenvedésre, és türēsre. 12 f Hálákat adván az atyának, ki à szentеknec örökségeknec elvételére az világosságbā, g miket alkolmatosocká tött. 13 Ki megszabadittotta a setétségnec hatalmasságából, és az ö szerelmes fiának országába által vitt * Kiben vagyon váltā- 14 gunc az ö vére által, az az, bünеinknec bocsánattya. h Ki a láthatatlan Istennec ábrazattya minden teremtett állatnac előtte 15 születtetet. † Mert ő általa teremtettec 16 mindenec, mellyec az égbe vadnac, és mellyec az földön, láthatóc és láthatatlanoc, akar királyi székec, akar urasagoc, akar birodalmoc, akar hatalmasságoc, mindenec h ő általa, és ő reá nézve teremtettec. Es 17 ő mindeneknec előtte vagyon, és mindenec ő általa állanac. i Es az a- 18 nya Isteni természet, mely felö sokat mond, hogy az Istennec ábrazattya, mivelhogy azki látya ötet, lattya az istent. Minden teremtet állatoknac előtte születtinec, teremtönec, megtartónac, örökre valonac, és minec dicsőségere teremtettetec mindenec. † Johan.1.3.

i Szól az Christus személyenec tiszterül.

a Az Apastal az ö módgya szerint elszáz az levelet, hálá adason, hogy az Evangeliom ált al az Istennec esmeretire jutottac

b Az remenségért az remenset dolgot, tudniillic az örök életet. kiválgya pedig hogy szenteket szeretic, ámen, nyegyen elöttiho dogiagert, mert az örök életnec remenségе felmutat az szeretettre.

c Mivelhogy még ne valanac az hivec mindē tudásöl tökelletesec, annakokáért megis hozzajoc való jo akarattyat jelentven, azt mondja hogy ö erettec könyerög, hogy az Isten akarattyanac értelmével meggazdagodgyanac, melyben vagyon az igaz bölczeség.

d Az az Isten akarattyanac értelmenec vegez. hogy az ö akarattya szerint ellyünc.

e Vagy, Mindenekben neki kedveskedve.

* Cor.1.5.

f Itt kezdi eldeрec szerint az Apastal à levelet, holot az egesz kereszтyenseg ec summajat rövidem, nagy mesterseggel beфoglallya.

g Az világosságon erti à menyei dicsöséget.

* Eph.1.7.

h Az Christusnac szemléjét irja meg, és abbā kivalképpen az

nya ſzent Egyháznac teſtének ſeje, ő az kezdet, és az halottac közzűl elsőſzűlött, hogy mindenec között ő légyen fő. Mert tettzet az atyának hogy minden tellyeſség ő benne laknéc. k Es hogy az ő kereſztének véré által békeſéget ſzerezvén, ő általa békeltetne meg mindeneket magával ő általa *mondom* mind az kic ez földön, mind az kic az mennyekbe vadnac. l Annakokáért titeket kic régen * idegenec, és ellenségec valátoc, az ti elméteknec gonoſz czelekedetekre való haylandóságáért: moſtan bizonyára megbékéltetett az ő teſtében való halálának általa. Hogy titeket tenne ſzentecké feddhetetlenecké és ártatlanocká, ő maga előtt.

m Hogy ha * megmaradtoc az hitben, erőſſen megfundáltatván, és el nem távoztoc az Evangeliumnac reménſégétűl mellyet hallottatoc, melly predikáltatott minden teremtett állatnac mely ez égalatt vagyon: melynec én Pál lőttem ſzolgája.

Ki moſt örűlöc az ti érettetec való ſzenvedéſimben, és az Chriſtus ſzenvedéſének maradékát bétöltöm az én teſtemben, az ő teſtéjért, az az, az anya ſzent egyházért.

n Melynec lőttem én ſzolgája, az Iſtennec ſáfárlása ſzerint, melly bizatott én reám ti köztetec, hogy az Iſtennec beſzéde bétellyeſednéc. Tudniillic az titoc, melly † elrőytetet vólt eleitől és minden időktől fogva, moſtan pedig megjelenteretett az ő ſzenteinec. Az kiknec akarta az Iſten megjelenteni ez diczőséges titoknac gazdagságit az pogányoc között, az az, Chriſtuſnac gazdagſágit ti köztetec, ki az diczőſégnec amaz * reménſége. o Kit mi predikállunc, intvén minden embert, és minden embert tanitván minden bölczeséggel: hogy mindent tegyünc tökélleteſecké az Jeſus Chriſtuſban. p Melyre igyekezemis tuſakodván az ő ereje ſzerint, melly én bennem hatalmaſon czelekeſzic.

k *Megmondgya mimodon vitte veghez Chriſtus az ő tiſztit, mert halalt ſzenvedven, az ő halalanac aldozatyaval megbekeltette az atyaval mind az kic regen meghalvă az Chriſtusban valo hit altal, moſt menybe vadnac, mind az kic ezutan hiſznec.*

l *Azt mongya itt hogy az Coloſſebéliekis reſzeſec, az Iſtennel valo megbekeltetéſnec jotetemenyeben, holot végétis megmongya az Iſtennel valo békéltetéſnec, hogy tudniillic lennenc ſzentec es megfegyhetetlenec.*

m *Inti az hiveket hogy ez tudomany melől el ne ſzakadgyanac, és meltoságot ſzerez ez tudomannac az ő Apaſtalſagabol, mely ſoc haborusagockal megconfirmaltatott.*

* Joh. 15. 7.

n *Az Chriſtus ſzenvedéſének ninczen ſemmi hija, mert az ő ſebeivel meggyogyultunc mindnyájan hanem mivelhogy az Chriſtus mellé tarſul adatunc az ſzenvedesben Rom. 8. Azért mig az tagoc nem ſzenvednec, az Chriſtus ſzenvedeſenec mind addig hija vagyon.*

† *Rom. 16. 25. Epheſ. 3. 9. 2. Tim. 1. 9. Tit. 1. 2. 1. Pet. 1. 20.*

o *Apaſtalſagat bizonittya az Iſten hivatalavalis ki őtet rendelte apaſtallá az poganyoc közöt.* * *1. Tim. 1. 1.*

p *Bizonságot teſzen az ő tiſztiben valo hivségéről hogy tudniillic, igyekezic mindeneket Chriſtushoz vinni, holot minden munkájának elömentét, tulaydonitya Iſtennec.*

1 a Mert akarom hogy ez tudtotokra legyen, minémő tuſakodáſt ſzenvedgyec ti értettetec, és azokért, az kic vadnac Laodiceában, és mind azokért, kic nem láttanac engemet ſzemély ſzerint ez teſtben. 2 b Hogy vigaztaláſt vegyenec az ő ſzivőc, mineкutánna atyafiui ſzeretetnec által lyes gazdagságának általa egybe kőttetec az Iſtennec es atyának, és az Chriſtuſnac titkainac megértésére. 3 c Melly Chriſtuſban vadnac az bőlczeségnec és eſméretnec tellyes kénczei elrőytetve. 4 d Ezt mondom pedig ez végre hogy valaki titeket meg ne czallyon, hitető beſzéddel. 5 Mert mindazáltal lélekben veletec vagyoc, ő-rűlvén és látván az ti rend tartaſtokat, és a 6 Chriſtuſban való hiteteknec erőſségét. Az miképpen azért vőttétec az UR Chriſtus Jeſuſt: acképpen járjatoc ő benne. 7 Meggyökerezvén és feleppűlvén ő benne, és megerőſsűlvén az hitben, az miképpen tanittattatoc, † bővölködvén abban hálá-adáſſal. 8 e Meglásſátoc hogy valaki ti bennetec ſakmánt ne veſſen az emberi bölczeſségnec, és czalárdságra rendeltetett hijáról való tudománnac általa, mely emberi rendelés ſzerint ez világnac betűi ſzerint, f és nem Chriſtus ſzerint vagyon. g 9 h Mert ő benne lakozic az Iſtenſégnec minden * tellyeſsége állattya ſzerint. 10 Es ő benne lőttetec tellyeſsecké, ki feje minden birodalomnac, és minden hatalmaſ-ſágnac. 11 i Kiben környűlis metéltettetec * kéznéikűl való környülmeteléſſel, mi-

a *Mivelhogy az gyec ti értettetec, és azokért, az kic vadnac Laodiceában, és mind azokért, kic nem láttanac engemet ſzemély ſzerint ez teſtben.*

b *Hogy vigaztaláſt vegyenec az ő ſzivőc, minekutánna atyafiui ſzeretetnec által lyes gazdagságának általa egybe kőttetec az Iſtennec es atyának, és az Chriſtuſnac titkainac megértésére.*

c *Melly Chriſtuſban vadnac az bőlczeségnec és eſméretnec tellyes kénczei elrőytetve.*

d *Ezt mondom pedig ez végre hogy valaki titeket meg ne czallyon, hitető beſzéddel.*

e *Meglásſátoc hogy valaki ti bennetec ſakmánt ne veſſen az emberi bölczeségnec, és czalárdságra rendeltetett hijáról való tudománnac általa, mely emberi rendelés ſzerint ez világnac betűi ſzerint,*

f *mellyek tegyeſzen ha az kiben és*

g *Es nem Chriſtus ſzerint vagyon.*

h *Mert ő benne lakozic az Iſtenſégnec minden * tellyeſsége állattya ſzerint.*

i *Kiben környűlis metéltettetec * kéznéikűl való környülmeteléſſel, mi-*

ſzeretetben egybe kőttetec lészenec nevezi pedig az hitet bizonyoſon elhitt értelemnec vegy az Iſtennec es az atyanac, és Chriſtuſnac titkainac bizonyos értelmének, mellyen érti az Evangeliumnac tudomanyát, &c. † *1. Cor. 15.*

c *Ezt azert mondgya mert az Iſtennec igaz és idvöſſeges eſméreti ezac az Jeſus Chriſtus altal vagyon.*

d *Megmondgya mi vigre monda hogy az Chriſtusban vagyon az Iſten bölczeſege tudniillic hogy elnie ezalatt taſſanac, mert minden tevelgéſnec oka az, nem tudni Chriſtuſt.*

e *Megmondgya minemő tudomántul oltalmazzác meg magokat, minden hamis tudomant pedig harom reſzre oſzt, és harom félénec mond: Az első oly, melj emberi bölczeſegnec ékeſzés tetteteſ ſzoloſaval elezal: Masodic, melly emberi ſzokásból és rendelesből all. Harmadic, melly Chriſtuſt meg egyeliti, és az ő tudomanyat, az Moſes Ceremoniaival.*

f *Ez világi betőnec nevezi az Moſes ceremoniaja ſzerint valo Iſteni tiſztiteket, mellyec által az Iſten népe vezereltetic vala az tökélleteſſegre, melly az Chriſtusban vala, miképpen hogy az gyermekec az betűknec tanuláſa által vitetnec az bölczeségre.*

g *Egy ſummában minden tudomant karhoztat mely az Chriſtuſſal nem eggyez.*

h *Okat mondgya miert hamis az tudomany mely az Chriſtuſſal ellenkezic, Mert Chriſtus tökélletes Iſten és ember, és minden mennyei bölczeséggel tellyes, annyira hogy ſemmi fogyátkozaſa annac ninczen az ki hit által birja Chriſtuſt.*

* *Joh. 1. 14. es 16. Sup. 1. 19.*

i *Azoc ellen ſzol kic az Moſes ceremoniaival tolgyác vala Chriſtuſt, és példának okaert az környűlmetelkedeſt hozza elő, es azt mondgya hogy a nem ſzükséges, mert lelekben Chriſtus által környülmetelkettünc.* * *Rom. 2. 29.*

II. Réſz.

Chriſtus kivől mindeneket hijában valoknac mond, nevezet ſzerint ſzól az környűlmetelkedeſről, et eleknec elta voztataſurol, angyaloknac tiſztelteiről. Innet azt allattya hog a rendeleſektűl Chriſtus altal ſzabadultac meg.

koron az teſtnec bűneinec állattyát levetkeztétec az Chriſtuſnac kórnyúlmetéléſe
k *Az kórnyúlmetéles Ceremoniája helyébe, vagyon más Ceremoniaec, az kereſztſeg, mellynec által biztoſságot teſzen Iſten ámi uyonlóſunkról, tudnuliic az bűnnec boczánattyáról, bűnnec ólíc kléſéről, és bűnből valo feltámadáſunkról.*
l *Nagy erőſſeg azoc ellen kic az Ceremoniakat mellyec Moſeſtől rendeltettec vala megakarjac vala idveſſegekre tartani, I mondnac nem ártot az kórnyúlmetéletlenség hogy meg nem igazulnaloc Chriſtusban hit* [20] *altal. Nem kell téhat az idvőſségre à kórnyúlmeteles.*
m *Itt kőzőnſegéſképpen ſzol minden ceremoniakrul, es az adoſſagrul valo kezirſnac elſzaggatéſarol vőtt bizonſsággal erősſiti, hogy azoc miket nem kőtelezneC. Bizonyára pedig az kic mégis az Ceremoniakban kereſic az idvőſſeget, és ollyakkal kőtelezzic az hivec leliket, az mellyektől megſzabadultunc, bizony az őrálg kezebe adgyac az mi kezünc iraſat, hogy azzal vadallyanac minket, &c.*
n *Az birodalmokon és hatalmaſſagokon az őrdőgőket érti: Azt mondgya azert hogy azokat megfoſztotta az mi kezirafunktol és az vadallaſra valo hatalomtul és az kereſztfa által azokon diadalmot vévén, azokat nekic gyalazattyokra nyilvan mutogatta mint az diadalmaſoc ſzoktác az ellenſeget vagy attul nyert prédát mutogatni.*
o *Bereketſzti az első dologrol valo tractatuſt, es az kórnyúlmeteles mellé tőb példát is hoz, mellyec minket nem kőtelezneC, mivelhogy arnyeki voltác az Chriſtuſnac, mellyi mi nekünc mégadattott.*
p *Azoc ellen ſzol az kic emberi bőlczeſegnec ſzime alatt akarjac vala az hiveket megczalni hamis tudomanyockal es kivalképpen az Angyaloknac tiſztéleckel, emberi alazatoſſag, vagy gyarloſagnac ſzine alatt. Kiknec azt mondgya hogy nem kéll hinnünc, mivelhogy ollyakrul ſzolnac mellyeket nem látnac, es felfuvalkodásbol ſzolnac, az Chriſtuſtis az ő méltoſágától megfoſztyas, ki az ő teſtenec táplalására elég volna.* q *Itt immar harmad helyen diſputal az ollyan hamis tudomanyoc ellen, mellyec az ravaſz álnoc emberecktől gondoltattac haborusagnac okáért, az az, hogy azockal tiſztellyec Iſtent. Azt mondgya pedig hogy azoc minket nem kőtelezneC, mert Chriſtus által ſzabadoſoc vagy unc, Más az, hogy mivelhogy azoc veſzendőc, nem tiſztelhetic Iſten azoc által, harmad az hogy emberi talalmányoc.*

12 által. k Eltemettettetec ő vele eggyűt
13 az kereſztſégnec által, kinec által a ő vele
eggyűt felis támadtatoc az Iſten erejének
14 hitt által, ki feltámaſztotta őtet a halálból.
15 Es titeket kic meghóltatoc vala az bű-
nőkben, és az ti teſteteknec kórnyúlmetéletlenségében, ő vele eggyűt megelevenitett, l megboczátván ti néktec minden bű-
neiteket. m Es eltőrőlvén az ceremoniáknac ellenünc való kezünc irását, melly
16 mi nékünc ellenünc vala, és azt haſzontalanná tővé, kereſztfára azt felfeſzitvén. n
Es megfoſzván az birodalmakat, és az
hatalmaſságokat, azokat nyilván muto-
gatta, diadalmat vévén azokon az kereſzt
17 fa által. o Senki azért titeket ne kárhoz-
taſſon az ételért avagy italért, vagy az in-
nep napra, vagy uy hóldnac napjára, vagy
ſzombatoknac napjára nézve. Mellyec az
18 következendő dólgoknac árnyéki, de az
valóság Chriſtusé. p Senki ti tőletec az
pálmát el ne czallya tétteres alázatoſság-
nac által, és Angyaloc tiſzteletinec által a
ő magát ollyakban avatván mellyeket nē
látott, és felfuvalkodván vakmerőképpen
19 az ő teſténec értelmével. Es nem ragaz-
tatván a főhőz, melynec által az egéſz teſt
az tagoknac egybeboczátáſa es rakatáſa
által, egybefoglaltatván, és egybe kőttetvén, nevekedic Iſten nevekedéſe ſzerint.
20 q Annakokaért ha meghalván az Chri-
ſtuſſal, megſzabadúltatoc ez világnac be-
tuitől, miért terhelitec magatokat Cere-

moniáckal, mintha ez világban élőc vól-
21 nátoc? *Azoc mondgyác*: Ne egyed, ingyen
22 megſe kőſtőld, ingyen ſe illeſd. Melliyec
mind elveſznec azockal való éléſnec által-
la, mellyec embereknec hagyományokból
23 és tudományokból vadnac. r Mellyec
jóllehet bőlczeſégnec láttatnac lenni, az
ſzabad akarat ſzerint való Iſteni tiſztele-
tért, és az elménec téttetes alázatoſságá-
ért, és azért hogy teſteknec nem kedvez-
nec: mindazáltal haſzontalanoc, mivel-
hogy az * teſtnec hizlalására valóc.

r *Az az, Jollehet az emberek-nec az emberi talalvany nagy bőlczeſégnec tetzic, mivelhogy az embert velekedés ſzerint jo ugy tiſztelni Iſtent, mas az hogy alazatoſság lattatic benne lenni. Harmad hogy az teſtet győtri, mindazáltal ſemmi haſzna vinczen, mert czac az teſtnec táplására valoc azoc.* * *1. Tim. 4. 8.*

III. Réſz.

Intés az menyeknec kereſésére, és ez földi tagoknac öldöklésére. Uy es ő ember ſoſzágos czelekedetekre int. Ferjeknec és feleſegeknec, ſzülecnec es magzatoknac ſzolgaknac es uraknac egymáshoz valo tiſzteket irja meg.

1 ANnakokaért a ha feltámadtatoc az
Chriſtuſſal, oda fel valókat kereſsé-
tec, holott az Chriſtus vagyon, az Iſtennec
2 jobján ulvén. Oda fel valókra viſellyetec
3 gondot és nem ez földiekre. b Mert meg-
hóltatoc, és az ti életetec * elrőytetet
4 Chriſtuſſal az Iſtennél. Mikoron Chriſtus
az mi életünc megjelenendic, ackor tiis ő
vele eggyűt megjelentec diczőſégben. †
5 öldöklyétec meg azért az ti földi ragai-
kat, à paraznáſágot tiſztátalanſágot, buja-
ſágot, gonoſzkévánſagot, és à főtvényſéget
6 melly * bálvany imadás. Melly dolgokért
jő az Iſtennec † haragja az engedetlen fiak-
7 ra. Mellyekben tiis jártoc vala régenten,
8 mikoron azokban élnétec. De moſt veſ-
ſetec le tijs mind ezeket, az haragot, hirte-
len felgerjedéſt az gonoſságot, káromláſt,
és beſzédeknec tiſztátalanſágát, az ti ſza-
9 tokból. Ne hazudgyatoc egymás ellen,
mivelhogy levetkeztétec amaz ő embert
10 az ő czelekedetivel egybe. c Es felőltőz-
tétec amaz uy embert, mellynec uyulaſa
vagyon, annac ábrazattyához illendő eſ-
11 méretben, az ki teremtette azt. d c Ho-
lott ninczen Gőrög és Sidó, kórnyúlme-
télkedés, és kórnyúl metélkedetlenség,
pogány, Scythiai, ſzólga, ſzabados: hanem
mindenekben minden az Chriſtus.

a *Minékutanna hatra vetette volna az hamis tiſztéleteket, megmutattya az hivőknec az igaz tiſztéleteket az mellyekben magokat gyakorlyac es inti őket az uyonnan valo ſzületeſnec gyűmőlczeinec czelekedettre, mellyeket mennyei dolgoknac nevez.*
b *Ertelmez, Az Iſtenlelek-nec által az bűnnec hálála elkezdettett bennetec, tehat ne ellyetec ez bűnnec, hogy pedig nehez ne legyen az hivéknec az bűnnec őldöklése mellet valo ſzenvedéſec, azt mondgya hogy az mi életünc menyben győl Iſtennel Chriſtuſſal.* * *Rom. 8. 24. 2. Cor. 5. 7* † *Eph. 4. 22. 25. 3.* * *Eph. 5. 5.* † *1. Cor. 6. 9.*
c *Az mit ez előtt monda bűnnec hálálának, és mennyeieknec keréſéſenec, azt itt mongya ő embernec levetéſének és uy embernec felőltőzeſenec, melly ket dologban all az uy ſzületes.*
d *Az életnec uysága vagyon az értelemben, melynec által elvaltozic az ember az teremtő Iſtennec abrazattyara.*
e *Az az ninczen ſemmi valogatas ebben akar micsoda nemzet legyen az ember, akar Sido akar pogány mindentől illyen életet kevan Iſten. Tehat az Sido Ceremoniakban, nem all az Iſteni tiſztelet.*

12. Oeltőz-

f *Kéválképpen valo czelekedete kreinti az kiveket.*
* *Eph. 4.32.*
g *Tökelletesſégnec kötélenec mondgya az ſzeretetet, miuelhogy minden atyafiui ſzeretethöz illendö jó czelekedeteket befoglal.*
h *Int az bekeſegre, mellyet Iſten emberec közet ſzokot ſzerezni: az az, egyeſſégre miuelhogy hiuattattatunc egy teſtbe.*
i *Immar kiualképpen valo rendeknec ſzolés azoknac tiſzteket irja meg.*
* *Eph.5.22. 1.Pet.3.1.*
† *Eph.6.1.*
:: *Eph.6.5. Tit.2.9. 1.Pet.2.18.*
* *Deut.10.17 2. Chron.19.7. Job.34.19. Act.10.34. Rom:2.11. Gal.2.6. Eph 6.9. 1.Pet.1.17.*
* *Ephe.5.9.*

12 f Oeltözzétec fel annakokáért mint Iſtennec válaztotti, ſzétec, és ſzerelmeſec, az * könyörületeſségeknec indulattyát, az kegyelmeſséget, alázatoſságot, ſzélédséget,
13 czendeſséget. Eltürvén egymáſt, és megengedvén egymáſnac, ha valakinec valaki ellen panaſzíza vólna, miképpen az Chriſtuſis megengedett nékünc, azonképpen
14 tiis. Mind ezeknec felötte pedig öltözzétec fel az ſzeretetet, melly az tökélleteſségnec kötele. g Es az Iſtennec békeſsége h uralkodgyéc az ti ſziveitekbé, melyre hiuatta
15 tokis egy teſtbe, és legyetec kedvetec. Az Chriſtuſnac beſzéde lakozzéc ti bennetec bövséggel, minden bölczeſséggel: tanitván és intvén egymáſt ti magatoc között, Pſalmuſockal, diczéreteckel, és lelki énekeckel, nagy kedvel énekelvén az ti ſziveitekbé
16 az Urnac. Es valamit czelekeztec beſzéddel, avagy czelekedettel, az Ur Jeſusnac nevébe czelekedgyétec, hálákat adván Iſtennec, és az Atyának ö általa.
18 i Ti * aſzſzonyi állatoc, az ti ſáját Uraitoknac birodalmábā legyetec, az mi-
19 képpen illic az Urban. Férfiac ſzereſsétec az ti feleségteket, és ne legyetec azoc ellen
20 mérges kedvüec. Ti † magzatoc, engedelmeſec legyetec az ti ſzüleiteknec mindenek
21 be, mert ez az Urnac kedves. Atyác ne boſzſzontſátoc az ti magzatitokat, hogy
22 kétségbe ne eſsenec. Ti :: ſzólgác engedelmeſec legyetec mindenekben azoknac az kic néktec Uraitoc teſt ſzerint, nem czac ſzem előtt ſzólgálván, mint az kic embereknec igyekeznec kedveskedni, hanem tiſzta ſzivelfélvén az Iſtent. Es valamit czele-
23 keztec, ſzivetec ſzerint czelekedgyetec, mint az Urnac és nem embereknec.
24 Tudván hogy ti az Úrtól veſzitec az örökſégnec jutalmát, mert az UR Chriſtusnac
25 ſzólgáltoc. Az ki pediglen boſzſzút tészen, az ö boſzſzú tételénec jutalmát elveſzi: és ninczen * ſzemély válogatás.

IIII. Réſz.

Urakat es ſzolgakat int egymashoz valo tiſztekre, kevan az ö könyörgeſekben befoglaltatni: minemüek legyenec az ö beſzelgetéſec. Tychichuſt miert küldte hozzájoc.

1 * Uraci igaſsággal és egyenlöséggel legyetec az ti ſzólgaitokhoz, tudván hogy ti néktekis Uratoc vagyon mennyek-

2 ben. Az * könyörgéſekben álhatatoſoc legyetec, vigyázván azokban hálá adáſsal.
3 Könyörögvén † mi érettünkis, hogy az Iſten megnyiſsa mi nékünc az ö beſzédénec hirdetéſsénec aytaját, hogy ſzólhaſsuc az Chriſtus titkait, mellyért én fogolyis
4 vagyoc. Hogy azt nyilván válóvá tegye
5 az miképpen nékem ſzólnom kell. :: Bölczen viſellyétec magatokat az idegenekhöz, az jó alkalmatoſságot árronis megválván.
6 Az ti beſzédetec mindenkoron kedveſséggel mint egy ſóval megſózatott legyen, hogy megtudhaſsátoc mi módon kellyen mindennec megfelelnetec.
7 A z én dólgaimat megbeſzélli néktec az Tychicus az én ſzerelmes atyámfia, és hiv ſzólga, és ſzólga társom az Urban.
8 Kit annakokáért küldöttem ti hozzátoc hogy megértſe az ti dólgaitokat, és meg-
9 vigaztallya az ti ſziveiteket Az * Oneſimuſſal hiv és ſzerelmes atyámfiával, ki ti közzületec való, mindeneket azért tinéktec az mellyec it vadnac, megbeſzéllenec.
10 Köſzönt titeket az Ariſtarchus, az én fogoly társom, és az Marcus, Barnabáſnac néynyefia, * ki felöl paranczoltam vólt néktec, hogy ha hozzátoc ménend, béfo-
11 gadgyátoc. Es az Jeſus ki hivattatic Juſtuſnac, kic az Sidóc közzül valóc, czac ezec kic engem ſegéllettec az Iſtennec
12 országában, a vóltanac énnékem vigaztaláſomra. Köſzönt titeket az Epaphras, ki ti közzületec való, mindenkoron tuiakodván ti érettetec az könyergéſekben, hogy megálhaſsatoc tökélletesen, és bételvén az Iſten akarattyával. Mert bizonſágot téſzec ö felóle, hogy ö ti feléletec felötte igen ſzorgalmatos, és azoc felöl kic
13 Laodiceában és Jerapolisban vadnac. † †
14 Köſzönt titeket amaz ſzerelmes Orvos Lukácz, és az Demas.
15 Köſzöntsétec az a atyafiakat, kic vadnac Laodiceában, és à Nymphát, és az gyülekezetet melly az ö
16 házában vagyon. Es mikoron elovaſtatic ti nálatoc ez Epiſtola, azt mivellyétec, hogy az Laodiceábéli gyülekezetbennis elovaſtaſsék: és az melly levél az Laodiceábélieké, tiis elolvaſsátoc. Es megmondgyátoc
17 az Archippuſnac, meglátſad hogy az melly ſzolgálatot az Urban vöttél, azt bétöltſed.
18 Köſzönetet iroc énis Pál az én ſáját kezemmel megemlekezzetec az én fogságim ról. Kegyelem légyen ti veletec, Amen.

* *Luc.18.1.*
1.*Theſ.5.18.*
† *Ephe.6.19.*
2.*Theſ.3.1.*
:: *Eph.5.15.*
* *Philem.v.10.*
* *Vagy Barnabáſnac rokona.*
a *Az Iſtennec országan erti az Evangeliomot.*
† † 2. *Tim.4.11.*

Iratot Romából; Tychicus és Oneſimus által.

PAL.

PAL PASTALNAC TESSALONICABA IROTT ELSŐ LEVELE.

Ez levelben inti az Apaſtal az Theſſalonicabélieket az hitben való álhatatoſságra, békeséges türeſre és kereſztyeni eletre és ékes czelekedetekre 1.2.3.4. caputokban : Az kövétkezéndöben tanit az Chriſtus eljövetéliről, itélet napjárol, és az utólſó idökről.

Köſzönet, háláadás: alhatatoſságokat diczeri az hitben és az ſzeretetben, Es az ő prédicálláſanac haſzn at, hogy az ő hitöc példájul lött mindeneknec.

ELSŐ RESZ.

1 PAal, és Silvanus és Timotheus, az Theſſalonicabéliec gyülezetinec, az Atya Iſtenben és az UR Jeſus Chriſtusban kegyelem néktec és békeség az Iſtentől à mi atyánktól, és az UR Jeſus Chriſtuſtól.

a *Halá adáſon kezdi az levelet, halakat ad pedig az Theſſalonicabéliec hitiert ſzeretetiert és az ő türö reménſegekert.*

2 a Hálákat * adunc az Iſtennec mindenkoron mindentec felől, emlekezvén rólatoc az mi imádságinkban.

3 Szüntelen elménkben elöſzámlálván az ti erős hiteteket, és az ti munkás ſzeretelmeteket, és az ti türő reménségteket az mi UruncJeſusban Iſten előtt, és az mi atyánc

4 előtt. b Tudvánezt ſzerelmes atyámfiai, hogy ti az Iſtentől válaſztattatoc.

5 c Mert az mi Evangeliumunc nem állott ti nálatoc czac beſzédben, hánem Iſteni erőbenis, mind † ſzent léleknek, mind pediglen bizonyos hitelben: miképpen tudgyátoc minémövec vóltunc ti köztetec, ti erőttetec.

6 Es ti mi követőinc lőttetec és az Uré, minekutáña à igét bévöttétec vólna mind ſoc nyomoruſággal, mind ſzent léleknec

7 örömében. Ugy annyira hogy példác vóltatoc minden hivőknec Macedoniában és

8 Achajában. Mert ti tőletec kizendült az Urnac beſzéde nem czac Macedoniában és Achajában, hanem annakfelőtte minden helyen az ti hitetec melly Iſtenben vagyon, kiterjedett, annyira hogy nem ſzükség mi nékünc arról valamit ſzólnunc.

9 Mert azoc ő magoc hirdetic mi felőlünc, minémő menetelünc vólt ti közzétec, és mimódon tértetec meg az Iſtenhöz, az bálványokat elhagyán, hogy ſzolgálnátoc

10 az élő és igaz Iſtennec. Es várnátoc az ő fiát menyekből, kit feltámaſztott az halálból, tudniillic az Jeſuſt, ki * megſzabadit minket amaz d jövendő haragtól.

b *Az valaſztáſnac gyümölcze hitſzeretet, reménſeg.*

c *Az Theſſalonicabéliec valaſztáſát ezzel bizonittya, mert az ő tanitáſoc erős és haznos volt, és öc az Evangeliomot vettéc örömeſt kiknec példajokat ſokan követtec, kiknec hitekről ſokan bizonſagot teſznec és az Apaſtalnac vélec valo daykoloda ſat hirdetic.* * *2.Cor.6.6.*

* *Rom.5.6.*

d *Jövendönec mondatic az Iſten haragja nem hogy nem volna meſt az hitetleneken, hanem azért, mert akormegjelenic az ő haragja, mellyet meſt nē hiſznec.*

II. Réſz.

Megmongya mely hivseggel predicalta az Evangeliomat nékiec, hogy ſem nyereſeget ſem diczöſeget nem kereſet. Kit ő magockal bizonyit, hogy ők is alhatatoſon viſeltec az ő nyomoruſágokat. mondgya aztis hogy igen kivannya öket latni.

1 Mert

1 MErt [a] ti magatoc tudgyátoc atyámfiai, hogy az mi ti hozzátoc való bémenetelünc nẽ vólt hiába való. [b] Sőt
2 inkáb mikor háboruſágot ſzenvedtünc vólna, és †boſzſzúſággal illettettünc vólna Philippiben, az miképpen tudgyátoc, bátorſágot vónc az miſtenünkben, hog' hirdetnőc
ti kőztetec az Iſtennec Evangeliumát ſoc
3 * tuſakodáſſal. Mert az mi intéſünc nem vólt czalárdságból, ſem tiſztátalanſágból,
4 ſem pedig †álnokſággal. Hanem à miképpen tettzettünc Iſtennec hogy reánc bizattnéc az Evangelium, acképpen ſzólunc, nem úgy mint * embereknec kedveskedvén, ha-
5 nem mint Iſtennec, kinec előtte kedveſec à ti ſziveinc. Mert ſoha hizelkedő beſzéddel nem éltünc à miképpen tudgyátoc, ſem tel-
hetetlenſégnec okáért valamit nem mon-
6 dottunc: az Iſten bizonſág artól. Sem pedig az emberektől nem kereſtünc diczőſéget, ſem ti tőletec, holott [c] terhetekre lehettünc
7 vólna, mint Chriſtuſnac † Apaſtali. Hanem vóltunc ti kőztetec egyűgyúvec, mint az dayka ſzokot daykálkodni az ő magzatival.
8 Illyen módon ſzeretvén titeket, kévánnyuc vala ti veletec közlenni, nem czac az Iſtennec Evangeliumát, hanem az mi magũc lelkétis, mivelhogy ſzerelmeteſec vólnátoc
9 mi nékünc. Mert megemlekezhettec atyámfiai az mi múnkánkról és nyomoruſágunkról: mert éyjel és nappal * múnkálkodván, hogy valakit közzületec meg ne terhelnénc, predikállottuc ti kőztetec az Iſtennec
10 Evangeliumát. Ti vattoc bizonſágoc és az Iſten, melly ſzentűl és igazán és ártatlanúl
11 éltünc ti kőztetec, kic hiſztec. Miképpen tudgyátoc mimódon mindenteket mint a-
12 tya az ő fiait intettünc és vigaztaltunc. Es kértünc hogy járnátoc úgy az mint † méltó vólna Iſten hőz, ki hiv minket az ő országára és diczőſégére.

13 ANnakokaért [d] miis hálákat adunc az Iſtennec ſzüntelen, hogy az Iſten felől való beſzédet, mellyet hallottátoc mi tőlünc, bévévén, fogadtátoc azt, nẽ úgy mint
emberecnec beſzédét, hanem mint Iſteñec beſzédét, (miképpen hogy bizony az,) ki
14 czelekedikis ti bennetec kic hiſztec. [e] Mert ti atyámfiai kővetői lőttetec az Iſten gyülekezetinec, mellyec Judéában vadnac, az Chriſtus Jeſusban, ugymint kic ugyan azo-
nokat ſzenvedtétec tiis az ti nemzetſégtek-
15 től, miképpen azokis az Sidóktól. Kic az Ur Jeſustis megőlték, és az ő ſajját Prophétájokat, és minketis kergettenec: ſem az Iſtennec nem kellenec, és minden embereknec
16 ellenſégi. Kic megtiltyác hogy az pogányoknac ne predikállyunc, hog' azoc idvőzűlnénec, hogy mindenkoron bétöltſéc az ő
bűnőket, mert elfoglalta őket à harag mind
őrőckė.

17 MI [f] pediglen atyámfiai, kic megſoztattunc ti tőletec egy kevés ideig, látás ſzerint, nem lélekben, annál buzgoságosban
igyekeztünc † látni titeket ſzemtűlſzembe
18 nagy kévánſággal. Annakokaért akartunc ti hozzátoc menni, (én kiválképpen Pál) egyſzer ſ-kétſzeris, de megbántott minket
19 az * Sátán. Mert miczoda az mi remén ſégünc, vagy őrőmünc, vagy koronánc, az mellyel diczekedhetnénc? avagy nem tijé az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac előtte az ő eljővetelekor? Annakokaért ti vattoc az mi
diczekedéſünc, és az mi őrőmünc.

III. Réſz.

Pál küldi Timotheuſt hogy az Theſſalonicabéliekет vigaztallya, és hogy hitőket megértheſſe és őrvendez az Timotheuſtol hozott jo hírén. Hálá adás, és könyörgéſe Pálnac az Theſſalonicabéliekért.

1 ANnakokért mivelhogy továb nem tűrhettnőc, jónac itélőc lenni, hogy mi
2 magunc Athenasba maradnánc. † Es elküldőttüc à Timothéuſt az mi atyánkfiát, és Iſteñec ſzólgáját, és az mi ſegéllő társunkat az Chriſtus Evangeliumának predikállásában, hogy titeket megerőſſitene, és in-
3 tene az ti hitetec felől. Hogy ſenki meg ne indúlyon ez nyomoruságokban: mert ti magatoc tudgyátoc hogy mi erre rendeltet-
4 tünc. Mert mikor ti kőztetec vólnánc, meg-mondottuc vala ti néktec, hogy jővendő be nyomorgattatnánc: melly megis eſéc, és
5 tudgyátoc. Annakokaért énis továb nem tűrhetvén, elküldéc hogy megtudnám az ti hiteteket, hogy valamiképpen meg ne kéſértett vólna titeket amaz kéſértő, és hijá-
6 ba való lőrt vólna az mi múnkánc. Mingpediglẽ mikor Timotheus ti tőletec mi hozzánc jőtt vólna, és megbeſzéllette vólna mi nékünc az ti hiteteket, és az ti ſzerelmeteket, és hog' ti az én jó emlekezetemet megtartyátoc, mindenkoron kévánván minket
7 látni, miképpen miis titeket Ennekokaért vigaztaláſtvőttünc atyámfiai ti tőletec min-
den mi nyomoruſágunkba, és ſzűklégűnk
8 be, az ti hitetec által. Mert moſtan úgy élünc, [a] ha ti erőſſen állotoc az Urban.
9 Mert miczoda hála adáſt fizethetűnc Iſtennec ti felőletec, az őrőmért mellyel őrűlünc
10 ti értetec az mi Iſtenünc előtt. [b] Eyjel és nappal nagy buzgoſággal * kérvén, hogy láthaſſuc az ti orczátokat, és az mi hija vagyon az ti hiteteknec, azt bétöltſűc?

[a] *Az Theſſalonicabéliekneс bizoſágokat hozza eſő az ő Apaſtoléga felől.* [b] *Igaz tanitónac peldayá az Apaſtal, ki az haboruſagbannis nem ſzünt meg az tanitáſtol, az tudomant tiſztan tanitotta, nem kereſte emberek nec kedveket, telhetetlen nem volt, maga huznat ne kereſte, jo lelki eſmerettel volt. Hijábavalo diczőſéget nem kereſet, alazatoſſagnác követője, daykalkodo az haigatockal, az hiveket az ő maga lelkenel dragaobnac tartotta, ſzőt elettelélt.*

† *Act.16. 22. &c.*

* *Act.17.*

† *2.Cor.6.6. és 7.3.*

* *Gal.1.20.*

[c] *Az az, jollehet terhetekre lehettünc volna, mert az mi ſzolgálatinc jutalmát melzan kevanhattuc volna, de nem miveltűc hanem ugy veſeltűc magunkat mint Chriſtus Apaſtali.*

† *1.Cor.9.1. &c.*

* *Act 20 34. 1.Cor. 4.12.*

[d] *Minekutanna ſzolt volna az ő ſzolgálattyában valo hivségről, az Theſſalonicabéliec engedelmeſſegetis magaſztallya.*

[e] *Ezzel bizonittya hogy az Theſſalonicabéliec az Evangeliomot őrőmeſt vőttec, mert az haboruſagokat az ige mellet vatorſago: és erős ſzivel ſzenvedtec mint à megfordult Sidoc. De hogy abban meg ne botrankoznanac hogy az Sidoc haborgattác az Evangeliomot, annac okit veſzi.*

[f] *Okát mődgya miert nem mẽt ő hozzajoc, tud nillic mi vchoz' az Satanatul megbantatot, annakokaért mondgya hogy küldötte ő hozzaioc az Timoteus.*

† *Rom.1.11.*

* *Rom.1.13. és 15.22.*

[a] *Az az, Jollehet haboruſabe nyomorgattatnánc: gunc vagyon mi nekünc és én ugymint megholtam, mindazáltal élec mikor hallom az hitben valo tőkeletesſegteket.*

[b] *Ezzelis az ő őrőmet jelenti, mintha azt mondaná, nem tudom mimodő adgyac halakat az Iſténec az ő őrőmert. De mivelhogy mégſoc fogyatkozas vagyon bennetec, kévánnálac titeket latni.*

* *Rom.1.10. és 15.23.*

11 AZ Iſten pedig és az mi atyánc, és az mi Urunc Jeſus Chriſtus vezérellye az mi uttúnkat ti hozzátoc. c Az Ur pedig mivellye azt, hogy bővölködgyetec, és bővſégeſec legyetec egymáshoz való ſzeretettel, és mindenekhőz, miképpen miis ti hozzátoc.
13 Hogy az ti ſziveiteket † megerőſſitſe az ártatlanſágban, Iſten előtt, és az mi atyánc előtt való ſzentſégben, az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac eljővetelére, d mind az ő ſzenteivel egyetemben.

IIII. Réſz.

Intiőket ſz. életre, és egymashoz valo ſzeretetre. tiltya az hitetlenec modgyára valo keſergéſtől, az mi feltámadáſunknac rendit ékeſſen előbeſzélli.

1 TOvábbá a atyámfiai, kérűnc titeket, és intűnc, az Ur Jeſus által, hogy az miképpen vőttétec mi tőlűnc, miképpen kellyen néktec járnotoc, és Iſtennec kedveskednétec, abban naponként nevekedgyetec. Mert tudgyátoc minemő paranczolatokat adtunc néktec az Ur Jeſus által.
3 b Mert ez az Iſten † akaratttya az ti megſzenteléſtec, hogy mególtalmazzátoc magatokat az paráznaſágtól. Es tudgya minden tec birni az ő edényét, ſzentſégben, és tiſztteſſégben Nem az kévánſágnac indulattyával, miképpen az pogányoc, kic nem eſméric az Iſtent. c Senki * meg ne nyomoritſa, ſe meg ne czallya az ő fele baráttyát valami dologban, mert mindezekért boſzſzú álló az Ur, miképpen annakelőtteis megmődottuc néktec, és bizonſágot tőttűnc. Mert nem hivot minket az Iſten † tiſztátalanſágra, hanem ſzentſégre. Annakokáért az ki ezeket megveti, nem embert vét meg, hanem Iſtent, ki adtais mi nékűnc az ő * ſzent lelkét. d Az atyafiui ſzeretettől pedig nem ſzükſég hogy irjac néktec: mert megtanitattatoc ti magatoc Iſtentől, hogy eg' máſt † ſzereſſétec. Mert aztis mivelitec minden atyáfiackal, kic vadnac egéſz Macedoniábá, kérűnc pediglen titeket atyámfiai, hogy jobbā jobban nevekedgyetec. c Es igyekezzetec ezendeſzec lenni, és az ti ſáját dólgaitokat czelekedni, és munkálkodni tulaidon kezeiteckel, az miképpen * megmondotttuc néktec. Hog' ti magatokat tiſzteſſégeſen viſellyétec az idegenekhőz, és ſemminékűl meg ne ſzükőllyetec.

13 NEm f akarom pedig hogy tudatlanſágban legyetec atyámfiai azec felől g à kic elaluttanac, h hogy ne bánkodgyatoc miképpen egyebec, kiknec reménſégec ninczen. i Mert ha hiſzſzűc hogy az Jeſus meghólt, és féltámadott, azonképpen az Iſtenis azokat, az kic elaluttanac az Jeſusban, előhozza ő véle. k Mert l ezt mondgyuc néktec az Urnac ſzavával, hogy mi élőc kic † megmaradunc az Urnac eljővetelére,ném veſzſzűc elől azokat, az kic elaluttanac. Mert az Ur onſzoláſnac kiáltáſával, és Archangyalnac ſzavával, és Iſtennec * Trőbitájával, leſzáll az égből: és az kic meghóltac vólt az Chriſtusban, feltámadnac előſzer. Azután mi élőc kic megmaradtunc vólt, elragattatűc azockal egyetembe az kődőkbe, az Urnac eleibe, az égekbe: és ecképpen mindenkoron az Urral léſzűnc. Azért vigaztallyátoc egymáſt ez beſzédeckel.

V. Réſz.

Az Chriſtus eljővetelinec idejéről valo illetlẽ tudakozaſt karhoztattya. int hogy az ő eljővetelire mindenkor kéſzec legyűnc, ez után vét egyeb intéſeket.

1 TOvábbá a az időkről, és azoknac tzikelitől atyámfiai nem ſzükſég hogy irjac néktec. Mert ti magatoc jól tudgyátoc hogy az Urnac amaz napja, mint az † lopó ettzaka, azőképpen jő el. Mert mikoron azt mondgyác: békeſség és bátorſág, ackor nagy hirtelen veſzedelem jő reájoc, mint à ſzülésnec faydalma az terhes aſzſzonyi áliatra: és
4 meg nem menekednec. b De ti atyámfiai nem vattoc az ſetétſégben, hogy az à nap titeket mint az lopó ugy találljon.
5 Mindnyájan ti világoſſágnac fiai vattoc, és az napnac fiai: nem vagyunc az étzakának ſem az ſetétſégnec fiai.
6 AZért ne aludgyunc mint egyebec, hanem
7 * vigyázzunc és józanoc legyűnc. Mert à kic aluſznac éyjel aluſznac, és à kic megré-
8 ſzegednec, ettzaka réſzegec. c De mi kic napnac fiai vagyunc, józanoc legyűnc felől, tőzvén az hitnec és ſzeretetnec † méllyvaſába, és ſiſac gyanánt az idvőſſégnec reménſégébe. d Mert nem rendelt minket az Iſten
9 haragra, hanem az idvőſſégnec elvételére az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac általa.
10 Ki meghólt mi érőttűnc, hogy vagy vigyázunc, vagy aluſzunc, ő véle eggyut élyűnc. c Annakokáért intſétec egymáſt, és
11 épgit- ſtenie jmeretnec világoſſágával megvilagoſitatvan vigyazzanac, hogy az Iſtennac napia keſzületlenül ne találljon mivel hogy az aluvas nem ő hozzajoc, hanem az ſetétſégnec fiaihoz illic. * Luc. 21.36. c Hit, reménſég, ſzeretet, az mi ſegyverűnc. d Reménſége: ad az dicsőſſégre. Iſten titeket életre rendelt Azért jo reménség alat viſelkedgyetec. † Eſa. 59.17. Eph. 6.17. c Az az, ti magatokis vigyázzatoc, egy.beketis intſetec az vigyazásra.

a *Inti ſocſile jo cze ekedetekre, mellyeknec fundamentoma, ez hog' meg emlekezzenec azokrul mellyéket ő tőle hallottac.*

b *Az ő tanitas, ſanac ſummaja ez, hogy magokat Iſtennec ſzentellyec és eltavoztaſſac az paraznaſagot, mivelhogy ez az Iſten akarattya és az paraznáſag megfertezteti az teſtet, az tiſztaſsággal pedig el valaſztatnac az ſzentec az poganyoktul.*

† *Rom. 12.2. Eph. 5.27.*

c *Karhoztat minden erőſzactételt, boſzſzuſágot.*

a *Az halottaknac ſiratáſoc felől, az feltamadas, és az utolſo itelet felől.*

b *Nem kell az halottakat ſiratni.*

c *Elsö oka, mert az halálà teſtnec aluvaſa.*

d *Masodic oka, Az poganyokhoz illic az feletteb valo banat.*

e *Harmadic oka Chriſtus feltamadot, mes feltamadunc.*

f *Az feltámadáſnac rendi és modgya. Az halottác az Iſten trombitájára felkelnec, Chriſtus leszáll. Az élöc azockal egybe az kic feltamadtac Chriſtus eleibe ragattatnac.*

† *1.Cor. 15.51.*

* *Matth. 24. ver. 31.*

1.*Cor.15.52.*

a *Senki nẽ tudgya az feltámadáſnac és itéletnec napjat, mindazáltal bizonyos dolog hogy leſzen, aonkor pedig mikor nem várnác.*

† *Matt.24.43. 2.Pet.3.10. Apoc.3.3.és16. 15.*

b *Inti az hivegyázunc, hogy az Iſtennec kit hogy az Iſtenfiának napia keſzületlenül ne találljon mivel hogy az aluvas nem ő hozzajoc, hanem az ſetétſégnec fiaihoz illic.*

* *Luc. 21.36.*

c *Hit, reménſeg, ſzeretet, az mi fegyverünc.*

d *Reménſége: ad az dicsőſſégre. Iſten titeket életre rendelt Azért jo reménség alat viſelkedgyetec.*

† *Eſa.59.17. Eph.6.17.*

c *Az az, ti magatokis vigyázzatoc, egy.beketis intſetec az vigyazásra.*

* *1.Cor.6.8.*

† *1.Cor.1.2.* * *1.Cor.7.40.* d *Atyafiui ſzeretetre és jotetemenre inti őket.* † *Joh.13.34.és15.12 1.Joh.3 23.*

e *Az nyughatatlan embereket kic azokat viſgallyác az mellyekhőz ſemmi közöc ninczen karhoztattya, és egyetembe az hivolkodáſt, és inti őket munkára, hogy az hivolkodas miat meg ne czalattaſſanac az Sátántul.* * *2.Theſſ.3.7.*

éppitſétec eggyitoc az máſtokat, miképpen
14 hogy aztis czelekeſzitec. f Kérünc pedig titeket atyám fiai, hogy bőczüllyétec az kic
munkáikoſznac ti köztetec, és néktec elöt-
13 tetec járóc az Urban, és intenec titeket. És
azokat felöttе igen ſzerelmeſeknec tartſátoc
az ő munkájokért, g békeſségeſec legyetec
14 ti köztetec. Kérünc pediglen titeket atyámfiai, intſétec azokat, az kic * rendeletlenül járnac, vigaztallyátoc à kic félelmes ſzivőc, † az erötleneket ſegellyétec, türőc le-
15 gyetec mindenekhöz. Meglátſátoc hogy
ſenki * gonoſzſzal ne legyen ſenkinec, az gonoſzért: hanem az jó tetemént kövеſſétec
mindenkoron, mind ti magatoc közt egy-
16 máshoz, mind pedig'ē mindenekhöz. Min-
17 denkoron örüllyetec. Szüntelen † imád-
18 kozzatoc. Minden dolgokban hálákat adgyatoc, mert ez az Iſtennec akarattya, az

19 Chriſtus Jeſus által ti hözzatoc. Az Iſten-
20 nec lelkét meg ne öltſátoc. Az iráſnac ma-
21 gyarázatit meg ne utállyátoc. Mindene- * *1.Joh.4.1.*
ket * megprobállyatoc: az mi jó azt meg-
22 tartſátoc. Mindentöl az mi gonoſznac
láttatic, mególtalmazzátoc magatokat.

23 AZ békeſégnec Iſtene pedig, † ſzentellyen † *1 Cor.1.2.*
meg titeket mindeneſtöl: és az ti elmé- *Sup.3.13.*
tec épſégben, és lelketec ſi-teſtetec, ártatlanſágban tartaſſanac meg, az mi Urunc Jeſus
24 Chriſtuſnac eljövetelére. * Hiv az à ki ti- * *1.Cor.1.9.*
25 teket elhivott, ki azt véghözis viſzi. A-
26 tyámfiai imádkozzatoc mi éretünc. † Kö- † *Rom.16.16.*
ſzöntſétec mind az atyafiakat ſzent czoko- *1.Cor.16.20.*
27 láſſal. Kénſzeritlec titeket az Ura, hogy *2.Cor.13.12.*
ez levél elolvaſtaſſéc minden ſzent atyafiac *1.Pet.5.14.*
28 elött. Az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac
kegyelme légyen veletec,
Amen.

f *Inti hogy az kic ő közöttöc vannac azokat megbeczüllyec.* g *Inti öket békeſségre és közöttöc valo eggyeſſégre.*
* *2.Theſ.3.12.*
† *Rom.14.1. Gal.6.1.2.*
* *Prov. 17.15. és 20.22. Matth.5.39. Rom.12.17. 1.Pet.3.9.*
† *Luc.18.1. Col.4.2.*

Ez I. az Theſſalonicabéliekhez küldetett Athenásböl.

PAL APASTALNAC
THESSALONICABA IROTT
Maſodic Levele.

Minekutánna egynéhányan az Theſſalonicabéliek közöl az Chriſtuſnac iteletre eljöveteliröl valo tudomant, melyröl Pal irott az elsö levelben nem igazán ertettec volna: feddi ez levelben az ő tevölgéſeket; és megmondgya hogy elöb az veſzedelemnec fia az Antichriſtus megjelenic. 1.2.cap. Oſztan inti öket az dolog tételre, és jambor életre, és az ſzófogadatlanokat fenyegeti kirekeztéſſel.

ELSŐ RESZ.

Dicszeri az hitben ſzeretetben valo öregbüléſeket, és alhatatoſságokat az haboruſág ſzenvedésben. Inti az hiveket hogy Chriſtus eljövetelinec várájával vigaztallyac magokat.

1 PAL, és Silvanus, és Timotheus, az Theſſalonicabélieknec gyülekezeteknec, az Iſtenben az mi atyánkban, és az Ur Jeſus
2 Chriſtusban. Kegyelem néktec és békeſség az Iſtentöl az mi atyánktól, és az Ur Jeſus Chriſtuſtól.

3 a TArtozunc * hálá adáſſal Iſtennec mindenkoron ti érőttetec, atyámfiai, à mi-
képpen méltó, hogy felöttе igen nevekedic az ti hitetec, és bövölködic mindenteknec
4 egymáshoz való ſzerelme. Ugy annyira, hogy mi magunc dicſzekedgyünc felöletec, az Iſtennec gyülekezeti elött, az ti békeſé-
ges türéſtec felöl, és hitetec felöl, minden ti öldözteteſtekben, és háboruſágtokban, mellyeket ſzenvedtec.

a *Hálá adáſon kezdi az iraſt, hogy az Theſſalonicabéliec az hiſtben ſzeretettöl nevekednec, és az haboruſagokat alhatatoſon ſzenvedic.*
* *1.Theſſ.1.2.*

5 b AZ Iſtennec igaz itéletinec bizonſágára, hogy meltoknac itéltetſetec Iſtennec
6 orſzágára, mellyért ſzenvedtekis. Mert igaz c dologez az Iſtennec előtte, hogy viſzonrag
fizeſſen azoknac az kic titeket nyomorgat-
7 nac, nyomoruſággal. Ti néktec pediglen kic nyomorgattattoc, nyugalommal, mi ve-
lünc d egyetemben, mikoron † megjelenic
az Ur Jeſus az egből, e az ő hatalmaſságának
8 Angyalival. Tűznec lángjában, ki boſz-
ſzúlt áll azokon, az kic az Iſtent nem eſmér-
téc, és nẽ engednec az mi Urunc Jeſus Chri-
9 ſtuſnac Evangeliomának. Kic megbüntet-
tetnec őrőc veſzedelemmel az Urnac orczá-
10 jától, és az ő hatalmas dicziőſégétől. Mi-
koron eljővend hogy megdicziőiteſsec az ő
ſzenteiben, és czudállatos légyen minden
hivekben. (mivelhogy az mi tanubizonſá-
gunknac hitele vólt ti kőztetec, f) amaz na-
11 pon. g Minekokaértis kőnyőrgünc min-
denkoron ti éröttetec, hogy méltoztaſſon
titeket ez hivatallal az mi Iſtenünc, és bé
tőltſe az ő jó vóltának jó akarattyát, és az
12 hitnec czelekeditit az ő ereje által. Hogy
dizőiteſsec az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac
neve, ti bennetec, és tiis ő benne, az mi Iſte-
nünknec és az Ur Jeſus Chriſtuſnac kegyel-
méből.

b *Az Iſtenec itéletinec, hogy tudnillic az hivec őrőc elettel megcoronáztatnac, az hitetlenec pedig elveſznec, az nyomoruſág ſzẽvedeſec nyilvan valo bizonſagi.*

c *Az Iſten igaz, téhat megfizet mind az hivekneс mind az hitetlenekaec.*

d *Mivelünc eggyűt nyomorogtoc, és eggyűt megdicziőitettec.*

† *1. Theſ. 4. 16.*

e *Az Chriſtuſnac dicziőſeges eljővetelit irja az hivec vigaztalására és hitetlenec rettenteſere.*

f *Az Evangeliumhoz való engedelről itéltetnec és eſmertetnec meg à hivec.*

g *Vagy, melly dologert hogy tudnillic megdicziőitteſſetec és az ő hivátalat véghez viven, jó akarattyat megtőkellye mind az hittel egybe, melli ő czelekedeti és alkotmanya mi bennünc, hogy mi az Chriſtuſban dicziőiteſsünc és ő mi bennünc.*

II. Réſz.

Az Chriſtus jővetelről megjelenic az Antichriſtus, mellynec megirja mivoltát, és kőnyőrőg az Theſſalonicabéliekert.

a Az anyaſzẽt Egyházнac világ vegeig valo állapattyarul ſzól, és inti őket hogy ez dologbã él ne czalattaſſanac az hamis tanitoktol, kiknec háromfele meſterſegeket mődgya à hitetére.

** Matth. 24. 4. Eph. 5. 6.*

b Azt mondgya hogy à Chriſtus eljővetelit élőt tamad egy birodalom, mely az Chriſtus birodalmanac ellenſege leſzen, mellyben az Antichriſtus és az veſzedelmnec fia uralkodvan az Iſten tiſzteſeget maganac tulaydonittya és ſokan Iſtentől elſzakadvan ahoz hajolnac.

1 KErűnc a pediglen titeket atyámfiai, à mi
Urűc Jeſus Chriſtuſnac eljővetelére, és
minékünc ő vele való eggyeſűléſűnre;
2 Hogy hamar az ti értelmetekből ki ne állya-
toc, ſe pedig meg ne háboritaſſatoc, ſe léleк-
nec általa, ſe beſzédnec általta, ſe levélnec
általa, úgy mint mi tőlünc irattatot levél ál-
tal, mint ha az Chriſtuſnac amaz napja kő-
zel vólna.
3 SEnki titeket valami módon meg ne*czal-
lyon, b mert nem jő el az Urnac napja ad-
dig, mig nem megléſzen előſzer à hittől va-
ló ſzakadás, és mig meg nem jelentetic a
amaz bűnős ember, az veſzedelemnec fia.
4 Ki magát ellene veti, és felemeli mind az el-
len, valami mondatic Iſtennec, avagy Iſten
gyanánt tiſzteltetetic: úgy anny éra, hogy az I-
ſten templomában mint Iſten úgy üllyön, I-
5 ſten gyanánt tartván ő magát. Avagy nem
emlekeztekẽ megróla, hogy még mikor ti c
kőztetec vólnéc, ezt megmondottã ti nék-
6 tec? Most pediglen miczoda tartoztattya
őtet tudgyátoc, hogy az megjelenteſséc az ő
7 idejébe. c Mert immáron az álnokſágnac
titka czelekeſzic, d czac hogy az ki moſt an-
nac ellene áll, mind addig ellene áll, miglen
8 az eltőröltetic. e Es ackor megjelentetic d
az Iſten törvényénec amaz ellenſége kit az
UR megeméſzt, az ő ſzájának * lelkével, és
9 az ő dicziőſéges eljővetele által eltőről. f *Azt mondin hogy el tőrli*, az kinec eljővetele va-
gyon, az ſatánnac hatalmas ereje által, min-
den hatalommal, és jeleckel, és hazug czu-
10 datételeckel Es az hamiſságnac minden ál-
nokſagával azokban, az kic elveſznec: mi-
velhogy az igaſságnac ſzerelmét nem vőt-
11 téc bé, az ő idvőſségekre. Es azért boczát-
tya az Iſtẽ rájoc az tévelgéſnec erejét, hogy
12 higyenec az hazugſagnac. Hogy kárhoz-
taſſanac mind azoc kic nem hittenec az igaſ-
ſágnac, hanem engedtenec az hamiſságnac.
13 g MI pediglen tartozunc hálákat adni
mindenkoron ti éröttetec az Iſtennec,
atyámfiai kic az Urnac ſzerelmében vadtoc,
hogy válaſztott titeket az Iſten őrőktől fog-
va az idvőſségre, az ſzent léleknec ſzentelé-
14 ſében, és az igaſságnac hitében. Melyre
hivott titeket, az mi Evangeliomunknac ál-
tala, az mi URunc Jeſus Chriſtuſnac dicző-
15 ſégének elvételére. h Annakokaért atyám-
fiai, legyetec álhatatoſoc, és tartſátoc meg az
néktec adatott tudománt, mellyre tanitat-
tatoc vagy beſzed által, vagy mi levelünc ál-
16 tal. Az mi Urunc Jeſus Chriſtus pedig, és
az Iſten, ſ-az mi atyánc, ki ſzeretett minket,
és azdott őrőc vigaztaláſt, és jó reménſéget
17 kegyelméből. Vigaztallya meg az ti ſzivei-
teket, és erősſitſen meg titeket minden be-
ſzédben, és jó czelekedetben.

c *Az Apoſtaſtal idejébe volt immar à hittől ſzákadaſnac valami fundamentoma de titkon.*

d *Értelme ez hogy minekitánna az Romai birodalomnac ſzekit foglallya el.*

e *Az Iſten igéje kijelẽti az Antichriſtuſt kit az ő eljővetelével eltőről az Jeſus Chriſtus.*

f *Az Sátan hatalmas az Antichriſtus az Evangeliomnac ellenſege orſzágában hamis czuda tételeſtől. hogy Iſten azokat megbünteſſe kic az Igaſságnac nem akartac és azdott őrőc vigaztaláſt, és jó reménſéget hinni.*

g *Az hivec batorſázoſoc ez veſzedelemtől és megállanac.*

Mert miképpen hogy valaſztattac, azonképpen elhivattattac az igaz hitben és ſzentſégben az ige által az dicziőſégre. h *Inti őket hogy megmaradgyanac az tudomanyban mellyet az Apaſtaloknac vagy ſzavokbol vagy iraſokbol vőttec.*

III. Réſz.

Int könyörgéſre az Evangeliumnac térjedeſéért, feddi à rendeletlenől élőket és hivolkodokat. Pál példája, és köſzöneti.

1 VEgezetre, a * imátkozzatoc atyámfiai
mi éröttünc, hogy az Urnac beſzéde
follyon, és dicziőiteſsec, b miképpen ti kőz-
2 tetekis. Es hogy menekedgyünc meg az al-
kolmatlan és gonoſs emberektől; Mert nem b
3 mindeneké az hit. c d De hiv az UR, ki meg-
erősit titeket, és megőriz mindẽ * gonoſztól.
4 Es bizunc az Urban titeket, hogy mind azt
a mit parancſolunc, mind azt cſeleked-
5 nec és cſeleked titeket. Az Ur pedig igaz-
gaſſa az ti ſzivteket az Iſtennek ſzeretetire,
és az Chriſtuſnac türedelmire.

a *Inti őket hogy az Evangeliumnac előmentéjért és az tanitoknac életekert imáskozzanac.*

* *Eph. 6. 18. Col. 4. 3.*

b *Dicziőitéſsec az az, legyen haſznos és hatalmas az embereknec Iſten ábrázattyára való formálaſában, mert a ζ embereknec ſzentſegec és artatlanſagoc, az Evangeliomnac ereiſége.*

c *Nem czuda hogy az Evangeliũ illyẽ ſokaknal utalatos, mert à hit nẽ mindeneké kẽ:*

d *Noha ſoc à hivec nyomoruſága, de az Ur megſzabadgya ő tőlle őket azokbol,* * *Joh. 17. 15.* Va-

4 Vagyon pedig bizodalmunc az Urban ti felőletec, hog' ti à mellyeket hagyunc néktec, azokat czelekeſzitec moſt, ſ. ennekutánais.

c Iſten ajandéka à miſzivünkben az ő ſzerelme, és az Chriſtus eljövetelire valo vigyazaſunc.

5 Az Ur pedig igazgaſſa az ti ſziveiteket, c az Iſtennec ſzerelmére, és az Chriſtuſnac békeſéggel való elváráſára.

f Az hivolkodokat az Iſten házában nem kel elſzenvedni

6 HAdgyuc f pediglen ti néktec atyámfiai, à mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac nevének általa, hogy megvonnyátoc magatokat minden atyafiutól az ki rendeletlenül viſeli magát, és nem az tanitott tudomány ſzerint,

7 mellyet vőtt mi tőlünc. Mert ti magatoc tudgyátoc, mi módon kellyen minket † kővetnetec: mert nem * rendeletlenül viſeltűc

8 magunkat ti köztetec. Sem pedig ſenkinec keny erét ingyen nem őttűc: hanem † fáradſaggal, és nyomoruſaggal, eyjel és nappal munkálkodván, hog' ſenkit közzületec meg

9 ne terhelnéne. Nem hog' mi nékünc à nem vólna * ſzabad, hanē hogy magunkat † példájúl adnóc néktec, hog' minket követnétec. Mert mikor köztetec vólnánkis, ezt

10 mődgyuc vala néktec, hog' ha valaki nem

† Iſten ajandéka à miſzivünkben az ő ſzerelme, és az Chriſtus eljövetelire valo vigyazaſunc.
† 1.Cor.11.1.
** 1.Theſſ.4.12.*
† Act.20 34.
1.Cor. 4.12.
1.Theſſ. 2.9.
** 1.Cor.9.6.*
† 1.Cor.11. 2.

11 akar munkálodni, ne egyékis. Mert hallyuc hogy némellyec ti köztetec rendeletlenül járnac, kic ſemmi dolgot nem téſznec, hanem

12 nyughatarlanúl czelekeſznec. Azoknac pedig à kic aſſéléjec, hadgyuc és kérjüc őket à mi URunc Jeſus Chriſtuſra, hogy czendeſséggel munkálodván, az ő tulaydon kenyereket egyéc.

13 † IS pedig atyámfiai meg ne reſtűllyetec† az jó tétemenyben. h Hogy ha valaki

14 nem enged à mi levelünc által való beſzédünknec, azt megjegyezzétec: és azzal ne * társolkodgyatoc, i hogy megſzégyenüllyön. k Es l ne tartſátoc mint ellenſégeteket, hanem intſétec mint atyátoc fiát.

15 AZ békeſégnec Ura pedig adgyon néktec őröc békeſéget, minden helyen. Az Ur

16 légyen mindnyájan ti veletec. Köſzőnetet iroc az én tulaydon kezmēl, én Pál, melly

17 minden én levelemnec jele: azonképpen

18 irom *ideis*. Az mi URunc Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen mindnyájan veletec, Amen.

g Nem kell az jotetemenyben megreſtülni, valakiknec mél tálanságokért, vagy hala adatlan ſzigokért.
† Gal. 6.9
h Az engedetlenec méltoc hogy à gyülekezetiöl kirekeztetſenec.
** Matt.18.17. 1.Cor.5.11.*
i Az kirekeztet ſzémelnec tarſaſágat elkel tavoztatni.
k Vége az kiſzámláláſnac ez, hog' à bűnős megſzegyenüllyön.
l Ugy kel eltavoztatni à kireketetet ſzemelnec barátſágat, hogy annac megteriteſére modot kereſſünc

Iratott Athenasbol.

PAL APASTALNAC TIMOTHEUSHOZ IROTT ELSŐ LEVELE.

Ez level ſoc külömbkülömb tanuságokat és inteſeket foglal bè à Lelki tanitoknac és egyeb hiveknec tiſztekről. Ezec mellet otalmazza Pál az ő Apaſtali tiſztit 1.2.cap. Es elöhozza az Evangeliomnac vagy à kereſztyeni tudumannac főfő ágazatit, 3. c. Végezetre jövēdőt mond à hittől valo elſzakadásrol, melly megleſzen az hamis tanitóc által, cap.4.

ELSŐ RESZ.

Haſzontalā kérdéſeket elkel távoztatni. Kinec adatott à törvény, az jo lelki eſmeretet kic elvetic, hajótöreſt ſzenvednec az hitben, vagy az hitet elveſztic à mint itt vagyon forditva, ver.19.

1 PAl, Jeſus Chriſtuſnac Apoſtala, à mi megtartó Istenünknec, és az

2 UR Jeſus Chriſtuſnac, az mi † reménſégünknec rendeléſéből, Timotheusnac az én igaz * fiamnac az hitben: kegyelem, Irgalmaſſág, és békeſég, az Istentől az mi atyánktól, és az Chriſtus Jeſustól mi URunktól.

3 AMiképpen a kértelec tégedet hogy megmaraduál Ephesusban, mikor Macedoniába mennéc: *megmaradgy* hogy megnődgyad némellyeknec hogy külömbözö tu-

4 domānt ne tanitſanac. b Es ne legyenec foglalatoſoc hijába való † beſzédekben, és végnélkül való nemzetſégeknec ſzámlálāſában, mellyec * kérdeſeket támaſztnac inkáb, hogy nem mint Istenben való épüléſt,

5 melly az hitnec általa vagyon. Az paranczolatnac † vége pediglen az tiſzta ſzivből, jó lelki eſmēretből, és az igaz hitből való

6 ſzeretet. Mellyektől némellyec eltávozván,

7 elhaylottának hijába való beſzédre. Kic tőrvénec doctori akarván lenni, nem értic ſem az mellyeket ſzólnac, ſem az mellyeket be-

8 ſzéddel erősitenec. d Tudgyuc pedig hogy

9 az törvény * jó, ha valaki azzal jól él. Tudván ezt hogy az törvény az igaznac nem adatott, hanem az törvénnec megutálóinac, és az engedetleneknec, az Istenteleneknec, és az bunősöknec, az latroknac, és az fertelmeſeknec, attyoknac annyoknac öldőklőinec, és gyilkoſoknac Paráznáknac, férfiac-

10 kal ferteimeskedőknec, emberlópoknác és hazugoknac, hamis hitűveknec, és ha valami egyéb vagyon, az mi az igaz tudomān-

11 nyal ellenkezic. Melly vagyon az † bódog Istennec dicziőſēges Evangeliuma ſzerint, me'ynec predikálāſa bizattott én réam.

12 ES hálát adoc annac, az ki engemet erősſé tőrt, az Chriſtus Jeſusnac az mi Urunknac, hog' engemet hivnec itélt leni, helhez-

13 tetvén ez ſzolgálatban. Ki előſzer Iſten ká-

Col.ſſ.1.27.
** Act.16. 1.*
a Elsö intes hog' az Apaſtali tudományba ſenkit el ne változtaſſanac, ha nem à mint ő ő le vőttec, ugy tartſac meg azö tiſztaſagban.
b Az igaz tudomany meg ſzeplöſitetic nē ezec hamis tudomannyal hanē haſzontalan tudakozaſokal vag' kérdezkedeſeckelis, mellyekből nem épüllünc.
† Inſ.4.7. Tit. 1. 14.
** Inſ 6.4.*
† Rom.13.10.
d Hogy valaki azt ne mödaná hog' az Apaſtal à törvenyt karhoztattya azt, feleli hogy jo az törveny ha jol élnec azzal, De azt jelenti hogy à törvēnec doctori nem jol élnec, mert à törvennyel kérkeſz, de azökőzben à törvennec ellenségi, Azs mondya azért hogy à törveny nem karhoztat tya az igazat, à ki tudniillic az Iſten lelketől megſzēlēteteti: Hanem az iſtēlēs tele gonoſzokat.
** Rom.7.12. Inſ. 6.15.*

romló,háborgató,és botſzontó valȩc: de
14 tem,az hitetlenſégben.Felőlte bővőlkődőt
pedig az mi Urunknac kegyelme az Chri-
15 ſtus Jeſusban való hittel g és ſzeretettel.h Igaz
beſzéd ez, és mindenképpen méltó mely-
hőz ragaszkodgyunc,hogy az Chriſtus Jeſus
† jőtt ez világra, hogy az bűnőſöket meg-
16 tartaná,kic kőzzül első én vagyoc De azért
kőnyőrűlt én raytam hog' én bennem elsőben megmutatná Jeſus Chriſtus minden
kegyelmeſſegét,hogy lennéc példájúl az ő
17 benne hivőknec,őrőc életre. Az őrőcké való királynac pedig,halhatatlañac,láthatatlannac egyedűl bőlcz Iſtennec tiſzteſſég és
dicziőſség, mind őrőkőn őrőcké, Amen.
18 L Z i paranczolatot ajanlő teneked fiá Timothée, hog' az te felőled való előbbi
*jővendő mondáſoc ſzerint vitézkedgyél,
19 azokra nézve,amaz jó vitéſſéggel.Megtartván à † hitet és az jó lelki eſmeretet, k mellyet némel yec megvervén, az hitet elveſz-
10 tettéc. Kic kőzzül való az Hymenéus, és az
Alexander,l kiket adtám az *Satánñac,hog'
megtanullyác azt, hogy ne káromlyanac.

II. Réſz.

Minden rendekert kel kőnyőrgeni. Pál poganyoc tanitoja. Miczoda ekeſitse az ferjeket és feleſegeket,az aſzonnépet mint itvözűlyenec.

1 INtelec a azért mindenecnec előtte hogy
legyenec kőnyőrgéſec, kéréſec , imádko-
2 záſoc hálá adáſoc minden emberekért. Az
királyokért , és minden méltoſágban hel-
heztettekért:b hogy ezendeſz és nyugodalmas élettel éllyűnc, minden Iſteni ſzeleme-
3 mel,és tiſzteſſéggel. Mert ez az jó , és kedves dolog az mi megtartó Iſtenűnc előtt.
4 Ki minden embereket † akaridvőziteni , és
5 hog' az igaſſágnac eſmeretire juſſanac.c Mert
egy az Iſten,egy az közbejáró is Iſten között
és emberec között,az ember Chriſtus Jeſus.
6 Ki adta őnőn magát váltſágúl mindē d emberekért,*az Chriſtus mondom* , az ki bizonyos időkre rendeltetett tanubizonyſág vólt.
7 Kinec én * rendeltettem hogy lennéc kiáltója és Apaſtala, (igaſſágot ſzólóc à Chriſtus † által,nem hazudoc,) pogány népeknec doctora,hitben és igaſſágban.e

8 A Karom f annakokáért hogy az férſiác *f Minekutánna*
imádkozzanac akármelly helyen fele- *megmondá mi-*
melvén tiſzta kezeket minđē haragnélkűl, *nemő ſzemlye-*
9 és kételkedéſnelkűl. g Haſonlatosképpen *kért kel kőnyőr-*
hogy az † aſzſzonyi állatoc tiſzteſſéges ól- *geni, Immar*
tőzettel ſzemérmeſſeggel, és mértekletef- *azt mondgya*
ſéggel ékeſitſéc magokat, nem hajoknac *meg hogy ſza-*
fodorgatáſával, vagy aranynyal, vagy drága *fodorgatáſaval,*
10 kőveckel,vagy drága öltőzetteckel. Hanem *bad minſenűt*
(azmint illic az ollyan aſzſzonyi állatok- *den valogatáſ-*
hoz,kic Iſteni ſzolgálathoz kóteleztéc ma- *nélkűl imathoz*
11 gokat,) jó czelekedetteckel. Az aſzſzonyi al- *ni, igaz hitből,*
latczendeſſégben tanúlyon minden alázatoſſággal.h Mert az * aſzſzonyi állatnac nem *tiſzta ſzivel,nē*
engedem hogy tanitſon,ſem hog' az férfiún *ugy mint az ő*
birodalmat vegyen, hanem hogy légyen *teſtamentum-*
13 czendeſſégben. i Mert az † Adám teremte- *ban czac egy*
14 tett előſzer,az után Éva. k Es az Adám nem *helből kőlőc-*
* czalattatott meg, hanem az aſzſzonyi ál- *tetec vala.*
lat,minekutaña megczalattatott vólna,ſőtt g *Az aſz zonyi*
15 az bűnnec oka. l Megtartatic mindazáltal à *állatoc mint ti-*
magzatoknac ſzülétenec állapattyában, ha *ſell, éc magzat-*
megmaradnac az hitben, az ſzeretetben, az *az gyűlekezet-*
ſzent életben,ſzeleděſſéggel. *ben.*

† 1.Pet. 3.3.
h *Az aſzſzonyi*

III. Réſz.

Az lelki paſztorocnac és Diaconuſoknac mi legyen tiſztec. Miert irja ezeket Pál, Titka az Hitnec

1 IGaz a beſzéd ez, ha valaki püſpőkſéget
2 kéván,jó múnkát kéván. Szükſég † anna-
kokáért az püſpőknec feddhetetlennec leñi, i
egy feleſegű ferfiunac, vigyázónac, jozan-
nac,megékeſitettetnec , gazdalkodónac az
3 tanitáſra alkolmatoſnac Nem bor mellett ű-
lőnec, nem verekedőnec , nem nyereſegnec
rutul való kévánójának, hanem mértékle-
teſnec,idegennec az harczoláſtul,idegennec
4 az főſvénſégtől. Ki az ő házában jól tudgyő
5 tartozzaſſa,mindē tiſzteſſéggel egybe. (Mert
az ki az ő tulaydon házában nem túd elől-
járni , mimódon birhattya az Iſten anya
6 ſzent Egyházát?) Nem ujnac *az tudomán-*
ba, hogy valamimódon felfuvalkodván az
7 ördőggel egy :: kárhozatban neeſſéc. Szük
ſég pedig ő néki jó bizonyſágának is lenni à
kivól valóktól:hogy ſzidalomba ne eſſéc,és
az ördőgnec hálójába.

8 HAſonlatosképpen b az Diaconuſoknac
tiſzteſſégeſcknec kell leñiec, nē két nyel-
vőjeknec,nem ſoc borbá menc ulteknec, nem
9 az nyereſégnec rútúl való kévánóinac. Ol-
lyaknac kic az hitnec titkát tudgyác, tiſzta
10 * lelki eſmēretteel. Ezec pedig előſzer megis
probáltaſſanac,azután ſzolgállyanac,ha fe
11 ddhetetlennec. Azonképpen ezeknec feleſe-
geknec tiſzteſſégeſcknec kell leñiec, nē pat-
vatkodóknac, jozanoknac , hiveknec min-
12 denekben. Az Diaconuſoc egy feleſégnec
férjei legyenec, kic az ő magzatit jól bujác,
13 és az ő ſajat házokat. Mert az kic jól ſzol-

a *Az Egyház ſzolgáinac kit Piſpők.ac negyuez, megmondgya minemőnec kell lenni.*

† Tit.1.6.
:: *Vagy, h' g' az gálanda ördőgnec vadoſ-*

---

a Inti őket az kőnyőrgeſre,nevezet ſzerint pedig hogy az feredelmekert kőnyőrőgyenec b *Iſten rendelte az fejedelemeket,és akarja hogy azoc által tartaſſéc meg az emberec közőt az Iſteni félelem , az igaſſag,hogy azért ezec megmaradhaſſanac ſzükség hogy az fejedelmekért kőnyőrőgyűnc.* † 1.Pet.2.9. c *Bizonittya hogy minden rendbeli embereket akar Iſten idvőziteni,mert egy az Iſten és egy az közbejáro.* d *Hogy mindenekért adta magat Chriſtus , azt bizonittya ezzel, mert Iſté az pogányokatis hivta, melly dologra valaſztotta őtet,melyben hiven eljart.* * 2.Tim.1.11, † Rom. 9.1.

e *Vagy hittel , tőkelletеſſéggel és igaſſággal,Ertipedig ez két igen az tudomannac igaſſágát,és annac ſzaporaſában valo hiveſét.*

laſaba ne eſſéc. b *Az Diaconuſokrol,Ezec pedig az Iſten hazaban régen arra rendeltettec volt hogy az ſzegenyekre vigyellyenec gondo. laſſa meg Act. 6.* * *Sup.* 1.10

gálándanac, jó méltoſágot ſzereznec magoknac, és nagy bátorſágot, az Chriſtus Jeſusban való hitnec általa.

c *Az egyházi ſzolgánac meg kel gondolni hogy Iſten házában forgolodic, melyben az igaſságnac kénteze vagyon.*

14 EZeket irom tenéked, reménlvẽ hogy hamar hozzád mégyec. 15 c Hogy ha pedig késön menendec, hogy megtudhaſſad ezekből mi módon kellyen az Iſten házában forgolódni, melly az élö Iſtennec anya ſzent egyháza, oſzlopa és erőſsége az igaſságnac.

d *Az Iſten házabá valoſzolgalatnac melioſágot ſzerez az tudomannac*

16 d És minden versengéſsékül az mi hitünknec nagy titka ez: az Iſten megjelent az testben, megazitatott lélekben, meglátſtatott az Angyaloktól, predikáltatot az pogányoknac, hittec ö benne mind ez világon, felvitetett az diczöſségbe.

mélſoſágából melly az iſten házában vagyon, mellynec ſummájat megmondgya. e *Az az, megbizonitatot lenni bizony Iſtennec és Iſten fianac, mert az lelkén értsi az Iſtenſéget, mint Rom.1. Marc.2.*

IIII. Réſz.

Jövendöles az következendö időkről. Minden eledel megſzenteltetet Iſten igéje és könyörges által. mit kellyen Timotheuſnac tanitani.

* *2.Tim 3.1. 2.Pet.3.3. Jud.18.*

a *Az mondgya hogy annac az igaz tudomannac az mellyről ſzóla ellenſegi léſzec, kic hamis tudomant fogna hirdetni, nevezet ſzerint pedig két dologról ſzól, az házaſságnac és az hus megételnec megtiltaſáról, mellyec nevez ördögi tudomānac.*

1 AZ ſzent lélec pedig nyilván mondgya hogy az * utóſsó időkben a elſzakadnac némellyec az hittől, kic hitetö lelkekhöz és ördögi tudományhoz figyelmeznec. 2 Es ollyakhoz, kic képmutatás által ſzólnac hamiſságot, kiknec lelkec eſmëreti megbe- 3 lyegeztetett. Kic megtiltyác az házaſságot, és áſſác eledelecnec megételét, b mellyeket Iſten teremtett c hogy azockal hálá adáſſal d ellyenec az hivec, és az kic megeſmërtéc az 4 igaſságot. e Mert az Iſtennec minden teremtett állattya jó: és ſemmit megnem kel 5 vetni, ha hálá adáſſal elnec azzal. f Mert megſzenteltetic az Iſtennec igeje által, és könyörgés által.

6 EZt ha az atyafiaknac eleikbe adod, à Chriſtus Jeſuſnac jó ſzólgája léſzeſz, ugy mint neveltettel az hitnec és az jó tudománynac beſzédiben, mellyet ſzuntelen követtél. 7 8 Az alkolmatlan beſzédeket pedig és * az hijába volakat elhávoztaſd: hanem gyákor- 8 lyad magadat az Iſteni ſzolgálatban. h Mert az teſtnec gyakorláſának keves haſzna vagyon: de az Iſteni tiſztelet † mindenre haſznos, mellynec igéreti vagyon ez világon és az más világon való megajándékozátától.

9 i Igaz beſzed ez, és méltó hogy az minden 10 képpen bévételéſéc. Mert azért fáradunkis, és ſzidalmockal illettetünc, mivelhogy bizunc az élő Iſtenben, ki * minden emberneknec megtartója, mindeneknec felötte pedig à hivöknec. Ezeket hirdeſſed és ta- 11 nitſad: 12 k Senki à te ifiuſágodat meg ne u- tállya, hanem az hiveknec légy példa az beſzédben, az nyájaskodásban, a ſzeretetben, az 13 az lélekben, az hitben, az tiſztaſagban. l Az miglen oda mégyec legy figyelmetes az ol- vaſásben, intesben, és tanitásban. 14 Meg ne veſſed az ajándékot melly tebennend vagyon, melly adattatott téneked az † Prophétálás- ra, az tanitóknac kezeknec reád való vetéſe által. 15 Ezekben gyakorlyad magadat ezekben légy: hogy az te gyarapodáſod nyilván 16 való légyen mindenec közt. Gondot viſely magadról és az tudományról, maradgy ugy ezekben, mert ha azt mivelended mind megtartod, mind azokat az kic hallgatandanac.

Ff.

i *Mivelhogy azt mūda hogy galatnac ez vieknec megtartója, mindeneknec felötte lagonnis jutalma vagyon, hogy az ö állatállya, hanem az hiveknec légy példa az beſzédben, az nyájaskodásban, a ſzeretetben, tellyenec ez vigyökbol, azt mondgya azért hogy az kic az ſtenet felic hara, az tanitóknac kezeknec reád való vetéſe nyomorultakis, Ezekben gyakorlyad magadat ezekben légy: hogy az te gyarapodáſod nyilván jol vagyon dolgot mert nem tetelenecke!, és Iſten jo végét adgya az ö nyomoruſágoknac.*

* *Pſal.36.7. és 107.* k *Az tanitot nem az idejéről kel itelni, és böczülleni kel ha az ide je ninczenis, ha ezec benne léſznec mellyeket itt nevezaz Apaſtal.* l *Az tanitonac tiſzti az irás olvaſás.* † *Sup 1.18.*

V. Réſz.

Mint kellyen mindeneket meginteni, az özvegyékről, vénekről.. Intetic Timotheus.

1 AZ a vén embert meg ne dorgállyad; ha- a *Az vén em-*
nem intſed mint atyádat, az Iſiakat *bereknec meg-*
2 mint atyádfiait. Az vén aſzſzonyi ál- *feüdéſében,*
latokat, mint anyáidat: az ifiu aſzſzonyi ál- *merteltetéſéglatokat mint néneidet minden tiſztaſággal.* *net kellenni.*
3 AZ özvegy aſzſzonyi allatokat beczüllyed,
4 az mellyec valóba özvegyec. b Ha vála- b *Az fiac, lémelly özvegy aſzſzonyi állatnac vadnac janyic, unokíc,*
magzati, vagy unokai, tanúllyác meg azoc *az ö ſzülejekről*
hogy legelöſzer az ö tulaydon czeléd gyéc *gondot viſellykel tegyenec jól, és az ö ſzülejeknec viſzonnec.*
tag való ſzolgálattal legyenec, mert ez az
5 tiſztelteſégeſ dolog és Iſten előtt kedves. c Az c *Az melly*
melly aſzſzonyi állat pediglen valóba özve- *aſzſzonyi allat*
gy, és egedül vagyon: Bizic az Iſtenben, és *valoba özvegy*
foglalatos az könyörgéſekben, és imádſá- *és mindenektől*
6 gokban eyjel és nappal. d Az melly pe- *elhagyatot, ardiglen bujaſágban él, az ollyan élvén meg*
7 hólt. Ezeket aunakokaért mondgyad, *rol viſellyen*
8 hogy legyenec feddhetetlenec. Ha e va- *gondot az gyülelakiról az öveiről, és fö képpen az ö háza*
lakiról az öveiről, és fö képpen az ö háza d *Az melly*
népéről gondot nem viſel, az hitöt meg- *özvegy aſzſzo-*
tagadta, és az hitet ennélaláb való. *nyi allat bujaſágban él elhalaſztaſéc az ſzegényec gond viſelésére nem gyüvá háza*
9 f Az özvegy aſzſzonyi állatoc közül va- *néjét, az gyógynal alab való és hitetlen.* e *Erti az bujaſágban élö özvegy aſzſzonyi allatot* f *Minemö aſzſzonyi állatokat kel válaſzſzani az ſzingenyec gondya viſelésére.*

kiſſeb harvan eſztendőſnél, melly egy férfi-
10 unac vólt feleſége. Mellynec az jó czele-
kedetekben jó bizonyſága vagyon, hamag-
zatokat nevelt, ha gazdálkodó vólt g ha az
ſzenteknec lábokat megmoſta, ha az nyo-
morúltaknac ſegitſéggel vólt, ha minden
jó czelekedetnec ſzunetlen követője vólt.
11 h Az ifiu özvegy aſzſzonyi állatokat pedig,
ez illyen tiſztre fel ne vegyed, mert mine-
kutánna bujálkodni kezdenec az Chriſtus el-
12 len, férhéz akarnac menni. Kic azért
méltóc ſzidalomra, hogy az elsö hitet meg-
13 vetettéc. i Egyetembe pedig hivolkodóc
lévén megtanúllyác az házoukónt való já-
ráſt: sőt nem czac hivolkodóc, hanem ha-
zudozóc, és nyughatatlanoc, czátſogóc ha-
14 ſzontalan dolgokról. k Akarom annako-
kaért hogy az ifiu özvegy aſzſzoni állatoc
férhéz mennyenec, magzatokat ſzúllyenec,
házat birjanac, és ſemmi álkolmatoſságot no
15 adgyanac az ellenſégnec a ſzidalomra. Mert
immár nemelly aſzſzonyi állatoc elhaylotta-
16 nac, hogy áz órdóg után járjanac. l Hogy ha
vala melly kereſztyén férfiunac vagy aſzſzo-
nyi állatnac vadnac özvegyei, azokat azoc
táplallyác, és ne terheltelſéc meg az gyúle-
kezet, hogy azoknac à kic valóba özvegyec,
légyen táplálóſoc.
17 m A Z Egyházi ſzólgác, kic jól forgolód-
nac, kettős tiſztelséggel méltóztaſſa-
nac: főképpen pedig azoc, az kic munká-
lodnac az beſzedben, és az tanitásban.
18 Mert az mondgya az irás: az nyomtató * ő-
kórnec ne kőſd feláz ſzájat, és méltó az *
19 múnkás az ő jutalmára. n Az egyházi ſzólga ellen vádoláſt bé ne végy, hanem két a-
20 vagy három tanubizonſág alatt. o Az kic
pedig ő közzúlóc vétkeznec, mindenec e-
lőtt fedgyed meg, hogy egyebekis félemlye-
21 nec meg. Kénſzerítelec * az Iſten előtt és
az UR Jeſus Chriſtus előtt, és az válaſztott
Angyaloc előtt, hogy ezeket megtartſad,
eggyiknec az máſikánál fellyeb való beczul-
lésénélkúl, és ſemmit ne czelekedgyél réſz-
22 re hajolván. p Kezeidet hirtelen ſenkire
ne veſſed, és egyebeknec bunókben réſzes
ne légy, te magadat tiſztán tarts meg.
23 † Ne igyál mégis czac vizet: hanem elly ke-
vés bórrál, az te gyomrodért, és gyakorta
24 való betegſégedért. q Némelly emberek-
nec bűnóc elein kijelennec, előb az ő bűn-
tetéſeknél, némellyeket pedig az ő bűnőc
25 hátúl kővetnec. r Haſonlatoſképpen az
jó czelekedetekis elein megjelennec: és az
mellyec külómben vadnac, el nem titkol-
tathatnac.

§ *Az láb moſaſon az ſzentekhöz valo emberſégeket és ſzolgalattyokat érti.*
h *Miért nem akar ifiu aſzſzonyi állatokat az ſzentec ſzolgalattyara venni.*
i *Maſic oka, mert nyughatatlanoc, futározoc, czáczogoc.*
k *Az ifiu özvegy aſzſzonyi állatoc férhöz mennyenec.*
l *Az hivec az ő özvegyeket táplallyác és az gyülekezet ne terhelteſſek azoknac táplalaſockal.*
m *Immar ſzol, az Egyházi ſzolgakról, mint kel azokat tartani, Első regula pedig.*
* *Deut.25.4. 1.Cor.9.9.*
† *Matth.10. 10. Luc.10.7.*
n *Maſodic regula.*
o *Harmadic regula.*
* *Inf.6.13.*
p *Negyedic regula.*
† *Vagy, Nelegy eʒutan bornemiſza.*
q *Ha az, képmutatokat ki nem eſmeric az tanitoc à hitlenec közzül, azzal ne gondollyanac, mert vagyon Iſtennec arra rendalt ideje, mellyen azoc ki fellenteſſenec.*
r *Aʒ tanitoc ha jól forgolodnac ne gondollyanac az vagalmazockal; mert az ő jó czelekedetec idővel kijelennec.*

VI. Réſz.

Szolgác tiſzti Veſzedelmes az főſvénség, ſzol az gazdagokrol, és Timotheuſt elinti az hiyaban valo tudományokrol.

1 AZ a iga alatt való ſzólgác, az ő urok- a *Az kereſz-*
hoz minden tiſzteſséggel légyenec, *tyén ſzolga en-*
hogy az Iſtennec neve és à tudomány ne ká- *ged.lnes legyen*
2 romlattaſséc. b Az kiknec pedig jámbor *az ő uranac, na*
Urai vadnac, azokat meg ne utállyác, ez oc- *hitetlenis hogy*
kal hogy atyafiac legyenec, hanem inkab *az Evangelium*
ſzolgállyanac, miveihogy kereſztyénec és *ne ſzidalmz-*
ſzeretineſec legyenec, úgy mint kic az Iſten- *taſſec.*
nec jótétemenyében részeſec legyenec. E- b *Ha az kereʒtyen ſzol-*
zeket tanitſad, és ezekről régy intéſt. *gnknac kereſz-*
3 c H A valaki * kulómbőzó tudománt ta- *tyen uroc va-*
nit, és nem enged az mi Urunc Jeſus *gyon, azokat*
Chriſtuſnac jó beſzédinec, annac az tudo- *ugy tartſác*
mánnac, melly az Iſteni tiſzteletről vagyon. *mint urokat no-*
4 Az ollyan kevély, ſemmit nem túd, hanem *ha Iſtenben és*
kérdéſekbē és beſzédekben való tuſakodaſ- *Chriſtusban*
ban bolondozic, mellyekből támad irégy- *atyafiac.*
ſeg, verſenſég, káromláſoc, gonoſz gyanu- c *Karhoztat-*
5 ſág. Megveſzett elmé jó emberekuec hiá- *tya azokat kic*
ba való hárſolodáſoc, és kic az igaſságtól *az Chriſtus tu-*
megfoſzt ittac, kic azt alittyác, hogy az Iſte- *domanny aval*
ni ſzolgálat kulső kereskedés, azoktál à kic *meg nem eleged-*
illyenec, eltávozzál. *ven, haſzontala-*
6 d B Izonyára pedig nagy kereskedés az Iſte- *lan kerdeſeckel*
7 ni ſzolgálat, az elégſséggel. e Mert † *ſáraſztyác mid*
ſemmit nem hoztunc ez világra, kétſégnel *magokat, mind*
kúl ſemmit ki ſem vihetünc ez világból. *egyebeket.*
8 Hogy ha pedig eledelünc és ruházatunc va- d *Siſp.1.3.4.*
9 gyon, azokal megelegedgyünc. § Az kic * *Azoc ellen*
pedig megakarnac gazdagúlni, elnec ke- *az kic az Iſteni*
ſértetbe és tőrbe, és ſoc baigatag, és káros *ſzolgálattal go-*
kévánſagocba, mellyec bémennec az em- *noſzul kereskedſ-*
10 bert veſzedelembe. Mert minden gonoſ- *ſagnac gyökere à pénznec ſzerelme, melliyet nec vala, azt*
némellyec az kic kévánác, eltéveledtenec *mondgya hogy*
az hittől, és ő magokat általſzegeztéc ſoc *az Iſteni ſzol-*
gondoockal. *galat kétſegnél-*
11 T E pedig, Iſtennec embere ezeket elta- *külnagy nyeré-*
voztaſſad, kövéſſed pedig az igaſſagot, *ſeg de maskép-*
ſeg, az Iſteni ſzolgálatot, az hitet, az ſzeretetet, *pen, mert ne-*
12 az békeſséges türéſt, az ſzelédſéget. *Az kűlc örőc életet*
hit által való nemes harczot harczold meg: és *hoz.* Mikor *bodogſagot-*
ragazkodgyál az őrőc élethőz, melyre hi- *ra* pevartattáliſ, és nemes vallás tétellel valláſt *dig azt mond-*
tőttel, ſoc bizonſágoc előtt. *gya, az eleg ſeg-*
gel, értelme ket-
tő lehet: Elsö, hogy aʒ hiveknec eleg nyereſeg mikor megelegedven azjelen valo vaʒ, többet nem kévannac. Maſodic. Nagy nyereſeg az Iſteni ſzolgalat, mert elegec vagyon, és Iſten taplallya azokat. Pſal.34.
c *Neveti azokat à kic ez világhoz ugy ragaʒkodnac, hogy ſoha be nem telnec, kic meg nem gondollyác hogy ſemmit ide nem hoztac, meghalnac, ſemmit el nem vihetnec.*
* *Joh.1.12. Eccl.5.15.*
f *Vagy, megelegedünc.*
§ *Az telhetetlenſegről ezzel rettent, hazy az gazdagſagnac kevanſagaſoc keſertetekbe eyti az embert.* † *Prov.15.27. és 28.10.*

Hagyon-

† *Sup.5.12.*

13 Hagyom néked az Iſten † előtt, ki megelvenit mindeneket, és az Jeſus Chriſtuſ előtt, ki az Pontius Pilatus alatt, [h] bizonſágot tőtt, amaz jó † vallás tételről. Hogy 14 megtartſad ez parãczolatokat maculanélkűl, és feddhetetlenűl, az mi URunc Jeſus Chriſtuſnac megjelenéſénec napjáig. Kit 15 az ő idejébe megmutat amaz * bódog és egyedűl hatalmas királyoknac " királlya, és 16 az URaknac URa. Kinec czac egyedűl vagyon halhatlanſága, és lakozic hozzámehetetlen világoſlágban, kit ſenki az emberec kőzzűl nem * látot, ſem láthat: kinec tiſzteſſég légyen, és őrőcké való hatalom. Amen.

17 [i] AZoknac az kic gazdagoc ez világon, megmondgyad hogy fel ne fuvalkodgyanac elméjekben, és reménségeket ne veſſéc bizontalan gazdagſágokban, hanem az élő Iſtenben, ki bővséggel megád mi nékűnc mindeneket az mi táplálásunkra.

18 Hogy egyebeckel jól tegyenec, hogy gazdagoc legyenec jó czelekedetekben, haylándóc legyenec az adakozáſra, haylandóc e- 19 gyebeckel való nyájaskodáſra. Hogy mint egy † kénczet ſzerezzenec magoknac jővēdőre való jó fundamentomat, hogy elvegyéc az őrőc életet.

† *Matth.6.20. Luc.12.33. és*

20 [k] O Timothée az nálad letőtt ajándékat * megőrizzed, és :: eltávoztaſſad az beſzédekben való haſzontalan uyságokat, és az hamis nevő tudománnac ellen vetéſit. 21 Mellyel némellyec kevélkedvén az hit mellől eltéveledtenec, [l] kegyelem légyen teveled, Amen.

16.9.

[k] *Inti az Timotheuſt hogy az theuſt hogy az Iſtennec nala letőtt ajándékat tiſztan megtareſa, és azzal jol ellyen.*

* *2.Tim.1.14.*

:: *Sup.1.4.és 4.7.* [l] *Az hiten erti az kereztyeni igaz tudomant, mellyet elveſztenec azoc à kic annac tiſztaságával, meg nem elegedven haſzontalan dolgokrul tudokoznac.*

[i] *Inti à gazdagokat hogy à kevéſségtől és az gazdagſagban valo bizodalomtul magokat megoltalmazzac, hanem Iſtenben bizzanac, az ſzűkölködőckel joltegyenec, és kegyes termeſzetec legyen.*

Itatott Laodiceabol, mely fő varoſa az Phrygia Pacatiana orſzagnac.

PAL APASTALNAC TIMOTHEUSHOZ IROTT.

Masodic Levele.

Inti ez levelben Sz. Pál Timotheuſt és az ő ſzemélyében minketus, mindnyájan, hogy kiki mind az ő hivatalában hiv és ſzorgalmatos legyen. Es hogy magát minden őrizze az hamis tanitóktol.

ELSŐ RESZ.

Timotheus hitit diczeri es inti tiſztiben alhatatoſſagra, és hogy az ő fogſagan és nemellyeknec elfzakadásán meg ne botrankozzéc. Apoſtalſagarul dicsekedic. az nála valoknac megőrizéſire inti, és Oneſiſ horuſt commendallya.

1 PAL, Jeſus Chriſtuſnac Apaſtala, Iſtennec akaratiya által, az életnec igéreti ſzerint, 2 melly vagyon az Chriſtus Jeſusban. Timotheuſnac az én ſzerelmes fiamnac, kegyelem, irgalmaſſág, békeség az atya Iſtentől, és a Chriſtus Jeſuſtól mi URunktól.

3 Hálát adoc az Iſtennec, kinec † ſzolgáloc, [a] az én atyámtól vőtt példa ſzerint, tiſzta lelki eſméretteł, hogy ſzüntelẽ tégedet elmémben tartalac az én éyjeli és nap- 4 pali könyőrgéſimben. Mivelhogy kévánlac téged látni, és megémlékezem az te könyhullatáſidról, hogy örőmmel bétel- 5 lyeſedgyem. Es megemlékezem az hitről, melly te benned képmutatáſnélkul vagyon, melli hit lakozott előſzer az te Nag'anyád-

† *Act.22.3.&23.1.*

[a] *Az az, Miképpen az en atyaim Abraham, Isác, Jacob, az egy igaz Iſtent tiſztelték, azonképpen énis*

ban az Noisban, és az te anyádban az Eunicában: hiszem pedig hogy te bennedis.

6 [b] MElly dologhoz okáért intlec tégedet, hogy gerjedd fel az Istennec ajándékát, mely te benned vagyon, az én kezeimnec reád való vetése által. 7 [c] Mert nem adott nékünc az Isten félelemnec lelkét, hanem erőnec és szeretetnec, és józan elménec. 8 [d] Ne szégyenlyed annakokáért, az mi URunkról való bizonság tételt, engemetis ne szégyenly, ki ő foglya vagyoc: hanem inkább légy részese az Evangeliumnac szenvedésinec, az Istennec hatalma által.

9 [c] Ki megtartot minket, és hivot szent † hivatallal: nem az mi * czelekedetinc szerint, hanem az ő végezése és kegyelme szerint, mely adattatott mi nékünc az Christus Jesusban, őrőc időknec " előtte. 10 Megjelentetett pedig most az mi megtartó Jesus Christusunknac eljövetele által, ki az halálnis eltörlötte, és az életet, és az halhatatlanságot világosságra hozta az Evangeliũ 11 által. [f] Melynec én † lettem predikatora és Apastala, és az poganyoknac Doctora.

12 Mely dologhoz okáért ezeketis szenvedem, de nem szégyenlem, mert tudom kinec hittem: és bizonyos vagyoc benne, hogy az ő nála letőtt kéneznemet megtarthattya amaz napra.

13 [g] AZ igaz beszédeknec példáját megtartsad, mellyeket én tőlem halliottal hitben és szeretetben, mel' vagyon az Christus 14 Jesusbã. [h] Az te nálad † letőtt drága kéneznet megtartsad, az szent Lélec által, ki lakozic mi bennunc.

15 [i] TUdod ezt, hogy engemet megvetettenec mind azoc az kic Asiában vadnac: kic közzül való az Phygelius és Hermogenes. 16 Az UR légyen irgalmas az Onesiphorus háza népének: mert gyakorta engemet megvidamitot, és az én fogságomban való vas lántzomat nem szegyenlette. 17 Sőt mikor Romában vólna, nagy szorgalmatossággal keresett engemet, és megtalált. 18 Az UR engedgye meg néki, hogy nyerjen kegyelmet az UR nál, amaz napon, mely sokat szólgált Ephesusbais, te jól tudod.

[b] *Mennel nagyob az Istennec ajandéka az emberben, annál inkább igyekezzec azt ékesíteni és nevelni.*

[c] *Okat mondgya az ő intésének. Az Istent hatalmanac és nem félelemnec lelke vagyon benünc. Nem kell tehat tessieknec lennünc. De az Isten lelke által valo hatalommac mely az tanitokban vagyon, szeretettel és jozansággal megkel emertekeltetni.*

[d] *Az Evangeliumot nem kell szegyenleni, mel' igy lejzen, ha az haboruságszenvedést megtanollyuc, mel, ben az Isten hatalma taplalesöriz.*

[e] *Az Istennec hozzanc valojo tetemenyeből mutattya, megmivel tartozũc Istennec. Mert ha azt meggondollyuc mivel szeretet Isten minket, ő erette elszenveduñc mindent.* † *1 Cor. 1. 2. Eph 1 4.* * *Tit. 3. 5.* " *Rom. 16. 25. Eph 3. 9. Col. 1 26. Tit 1. 2. 1. Pet. 1. 20.* [f] *Meg mödgya miczeda Evangeliomrol szol. Az melnec tudnillic, ő lőtt tanitoja. Az ő Apastolsagat pedig bizonattya az ő szenvedesivel. Megtánit pedig az ő maga peldajaval, mint lehet ez hogy az keresztet ne szegyenlyüc, ha tudnillic hiszsüc hogy Isten nekünc az mi örökseginket az utolso napon megadgya:*

† 2. Tim. 1. 7. [g] *Megmondgya miben kell az Timotheusnac tökelletesnec lenni, tudnillic az tudomannac megtartasaban melnec summaja az kit es az szeretet. Es ha azt ugy tanittya az mint ő tőle tanulta.* [h] *Er. 1 az kinczen, az tudomanut, az Egyhazi szolgalatot, és az Istennec ajandékit mellyec benne valanac. Noha pedig nehez dolog ez, megőrizni azt az kenczet, mindazaltal hatalmas az Isten lelke a ki bennünc vagyon.* * *1. Tim 6. 20.* [i] *Hogy botrankozás ne támadgyon nemellyeknec peldajokbol, kic ellenkeznec vala az Apastal a mnec elott vesze, &c.*

II. Rész.

Inti Timotheust az keresztyen viteséghen valo álhatatosságra: Christus soldosa, Szato ember, Pál Evangeliuma. Erős fundamentum, baszontalan kérdései.

1 TE annakokáért, én fiam, erősödgyél meg az Christus Jesusban való kegyelem által. [a] 2 Es az mellyeket én tőlẽ hallottál soc bizonságoc között, azokat bizzad hiv emberekre, az kic egyebec tanitására alkalmatosoc. [b] 3 Te annakokáért az munkánac terhét hordozzad, mint az Jesus 4 Christusnac jó vitéze. Senki nem egyeliti magát ez életnec szorgalmatosságiba, az ki vitézkedic hogy annac kedvében lehessen az kitől választatott az vitéségre.

5 [c] Hogy ha tusakodikis valaki ezoda, nem koronáztatic meg kulómben hanem haigazán tusakodic. 6 Az szántó verő embernec munkálodni kel elöszer, és ügy kell 7 munkájának hasznát elvenni. [d] Ertedben vegyed az mellyeket mondoc: adgyon azért az UR néked értelmet mindenekben.

8 [e] EMlekezzél meg hogy az Jesus Christus feltámadott halálból, ki Dávid magvából való az én Evangeliumom szerint. [f] 9 Mellyért mint egy gonoszteuő ember, nyomorgattatom mind fogságigẽde az Istennec 10 beszéde nem kötteteteet meg. Annakokáért mindeneket elszenvedec az választatokért, hogy okis az Christus Jesusban való idősséget elvegyéc, örőc dicsőséggel egy- 11 be. [g] Igaz beszéd ez. † Mert ha ő vele meghólunc, ő vele élünkis. Ha türünc ő vele országlunkis: ha * megtagadgyuc, ős 13 megtagad minket. Ha hitetlenec leszünc, ő mindazáltal megmarad az ő tökéletességében, ő magát meg nem † tagadhattya.

14 [h] EZekre emlekezteſs mindeneket, bizonság tétellel, kérvén őket hogy az beszédekben való tusakodást ne kövessec, melynec semmi haszna nincsen, sőt az hallgatókat elfordittya. 15 [h] Igyekezzél Istennec előtte kedves lenni, és olly munkás, ki nem szégyenli az munkát, és ki igazán hasogassa az 16 igasságnac beszédét. Az haszontalan dólgoc felől való kállásokat pedig megiltsad: mert nagyob istentelenségre nevekednec.

[a] *Megmagyarazza az mit monda à kenczenec megőrizeséről. Mert nem azoc őrizic azt à kic magoknal megtartyac, hanem az kic massal kézlic hogy sokan éppűllyenec.*

[b] *Inti az munkanac vagy az haboruságnac felvételére, mellyett szép hasonlatosággal ekesit. Miképpen az vitezlẽ ember, minden egyeb dolgat elhadgya és az vitezkedése viselgonda. t: Azonképpen az tanito minekutanna Christusszolgalattyara adta magat, es az lelki viteségert, különben kidves nem lészen az ő uranac hanem ha mindeneket elhagyvan neki vitezkedic.*

[c] *Munkalodni és vitezkedni kell az jutalomnac elvetele elött. Vegighall pedig*

és az mig Isten keványa mellyet az szantóvető ember hasonlatoságavai ékesit meg. [d] *Az tudomannac megértesere mennyei vilagoság kell.* [e] *Az keresztyeni tudomannac ket részről emlekezic melben all az mi hitünc.* [f] *Az az, Noha én haborgattatom az kitert és vallasert, mindazaltal ez nem tészi hamissa az Evangeliumot. Mert Isten az en szolgalatomat, sokakban hasznossa tette, és sokakat megtéritet az en fogsagom és abban valo tökelletességem.* [g] *Inti Timotheust az hiveckedegbe, az haboruságban valo üreshe, s egyetembe vigasztallya.*

† *Rom 8. 17.* * *Matth. 10, 33 Marc. 8 38. Luc. 9. 20.*

† *Rom 9. 5. és 9. 6.* [h] *Lajd meg micsemönec kell lenni az tanitonac, kit Isten szolgajanac mondan. nc.*

Es azoknac beſzédec mint az fene eléb-
17 eléb mégyen: kic közzűl való az Hyme-
18 néus és Phyletus. Kic az igaſság mellől
eltéveledtenec, azt mondván: hogy immár
az feltámadás meglőtt, és elfordittyác né-
mellyeknec hitöket.
19 [i] MIndazáltal az Iſteñec erős fundamen-
toma megáll, melynec peczéte ez:
Tudgya az Iſten kic legyenec az övei: és tá-
vozzéc el az himiſságtól minden valaki ne-
20 vezi az Chriſtusnac nevét. [k] Az nagy ház-
ban pedig nem czac arany és ezüſt edényec
vadnac, hanem fa és czerép edényekis: és
azoc közzűl † némellyec tiſztelſégre, né-
21 mellyec gyalázatra valóc. Ha valaki an-
nakokáért ő magát ezekről tiſztán tartádgya, léſzen tiſztelſégre való edény, ſzentel-
tetett az Urnac haſznára, és minden jó cze-
lekedetekre kéſzitetet.
22 AZ ifiuſághoz illendő kévánſágokat pe-
dig eltávoztaſſad: hanem kövéſſed az i-
gaſſágot, az hitet, az ſzeretetet, az békeſſé-
get, azockal egyetembe kic * ſegitſégűl hi-
jác az Urat tiſzta ſzivből. Az bolond és tu-
datlan "kérdéſeket pedig megveſſed, tud-
ván hogy azoc háboruſágot nemzenec.
24 Az UR ſzólgájának pediglen nem kel há-
borgani, hanem engedelmeſnec kel lenni
mindenekhöz, alkolmatoſnac az tanitás-
25 hoz, tűrőnec. Es olynac ki alázatoſſággal
tanitſa azokat az kic ellenkező értelemmel
vadnac: ha valamikor az Iſten adgya azok-
nac hogy megtervén megeſmérjéc az igaſ-
26 ſágot. Es megſzabadulván az ördögnec
tőöréből, kitől fogva tartatnac az ő elmé-
jekben, megéppülyenec, az ő akaratyának
czelekedéſére.

III. Réſz.

*Mineműec leſznec az utolſó időben az né-
pec. Pál élete es ſzenvedéſe, az Iſtentelenec náp-
rol napra gonoſzbac. mi haſzna légyen az Irás-
nac.*

1 EZ [a] pedig légyen tudtodra, hogy az † u-
tólſo napokban, ártalmas időc lészen-
2 nec, Mert lészneC az emberec magoknac
ſzeretői, fölvényec, diczekedőc, kevélyec,
ſzidalmazőc, ſzülőjéknec engedetlenec,
3 hálá adatlanoc, tiſztátalanoc. Szeretetnél-
kül valóc, békeſségnélkül valóc, patvarko-
dőc, mértéktelenec, kegyetlenec, az jók-
4 nac nem ſzeretői. Árulóc, vakmerőc, fel-
fuvalkodtac, gyönyörűſégnec ſzeretői in-
5 káb, hogy nem mint Iſten ſzeretői. Kic az
Iſtennek ſzolgálatnac képét mutattyác, de annac erejét megtagadgyác, [b] ezeket eltávoz-
6 taſſad. Mert ezec közzől valóc azoc, kic
emberec czelédi közzé béſzinlic magokat,
és az bűnnel megterheltetett ſoc féle ke
vánſágockal felinditatott aſzſzonyi álla-
7 toczkákat megkörnyekezvén megczal-
lyác. Kic mindenkoron tanúlnac, de ſoha
az igaſſágnac eſmeretire nem juthatnac.
8 Miképpen pedig az Jannes és Jambres az
Moſeſnec ellene állottanac azonképpen e-
zekis az igaſſágnac * ellene álianac: meg-
veſzett elméjű emberec, az hitben megvet-
9 tettec. [c] De tovább nem nevekedhetnec,
mert ezeknec eſztelőſégec nyilván való lé-
ſzen mindenec előtt mint ſzinte amazoké
vólt.
10 [d] TE pedig az én tudományomat, az én é-
leteinnec módgyát, az én akaratomat,
hitömet, ſzeléſégemet, ſzerelmemet, tűré
11 ſemet megértetted. Háboruſágimat, nyomo
ruſágimat, mellyec én raytā eſtenec Antio-
chiábā, Iconiúbā, Lyſtrábā: minemő hábo
ruſágokat ſzēvedtē, de mindenekből meg-
12 ſzabaditott engemet az UR. Es " minde-
nec a kic ſzentul akarnac élni, az Chriſtus "
13 Jeſusban háboruſágot ſzenvednec. Az go-
noſz embereknec pedig, és a hitetőknec e-
lőmentec léſzen a gonoſzban, egyebeket el-
czalván, mivelhogy ők is elczalattattac.
14 De te maradgy meg azokbā a mellyeket ta-
núltál, és a mellyec te reád bizattattac, tud-
15 ván azt:: kitől tanúltál. Es hogy gyermek-
ſégedtől fogva tudtad a ſzent irāſokat, mel-
lyec tégedet bőlczé tehetnec az idvőſségre,
16 à Chriſtus Jeſusban való hitnec általa. [e] Az
tellyes ſ irás Iſtentől ihletett, és haſznos az
tanitáſra, az megjoobitáſra, az fegyelemre,
17 mély igaſſágban vagyon. Hogy tökélle-
tes légyen az Iſten embere; minden jó cze-
lekedetre tökélletesen felkéſzitetett.

IIII. Réſz.

*Timothéuſt tiſztiſc ő ſzorgalmatoſon inti,
Pál halálának ideje közel vagyon, az igazaſ-
nac eltétetet corona, Pál minden től elhagyatot.
Iſten egyedől vé.e. Köſzönetin végezi.*

1 KErlec [a] azért én az Iſten előtt és az Ur
Jeſus Chriſtus előtt, ki megitéli az é-
lőket és az hóltakat, amaz ő eljövetelekor,
2 és az ő orſzágában. Predikállyad az igét,
rayta légy mind alkolmatos mind alkol-
matlan időben: fe lődögyél, dorgálodgyál:
intſed az *halgatókat*, minden ſzelédſeggel és
3 tanitáſſal. Mert léſzen olly idő melyben
azigaz tudománt el nem ſzenvedic: hanem
az ő tulaydo kévánſágoc ſzerint ő magok-
nac gyuytenec tanitokat, mivelhogy az ő
4 fulóc viszketnec. Es az igaſſágtól az ő
fulőket elfordittyác, fordúlnac pedig hiá-
5 ba való beſzédeknec halgatáſára. De te vigyázz mindenekben, ſzenvedgy, az-

1. [i] *Ezt azért mondgya, hogy valaki à Hymeneuſnac es Philetuſnac eſetekbē meg ne botránkoznec. Harom dolgot mond pedig: Előſzer hogy az valaſztattac ugy el nem eshetnec. Maſodſzor, hogy à valaſztattakat, czac az Iſten eſmert. Hamadſzor, à képmutato Hymenéus es Philetus peldájából, int hog' az Iſtent tiſzta lelki eſmerettel ſzolgályuc, ha ugy nem akarunc jarni mint azoc.*

k *Ezt azért mondgya hogy meg ne botrankozzunc mikor lattyuc, hogy az kic fenlettec, hitra állanac à hitben, hanē inkab ni azon gyekezzünc hogy megmaradgyunc à hitben.*

† *Rom.9 22.*

l *Az felső intéſre ter, mellyet elkezdet vala az 16. versben.*

* *1.Cor.1.2.*

" *1 Tim.1.4. és 4.7. Tit.3.9.*

2. *Nem kell azt gondolni hogy ez világő az anya ſzent egyház ſzepiől elvált léſzen. Sőt inkáb az anya ſzent egy háznac kebleben, ſoc gonoſz emberec léſznec, kic mindazáltal kűlsőeppen nagy Iſteni felelmet mutatnac.* † *1.Tim.4.1. 2.Pet. 3.3 Jud 18.*

b *Az kic illyenec minemőket az Apaſtal nevezet azokat ezzel hijaba tanitsya ember azert el kell ket tavoztatni.*

b *Az az, ugy czeleked jel mint illic Evãgeliſtahoz. Itt pedig az Apaſtal arra inti hogy à tanitoc annal ſzorgalmatosbac legyenec, mennel inkáb nevekedic ez világnac gonoſsága.*

c *Jövẽdõt möd az õ maga halálárul, holot példájul adgya mágát az alhatatos tökelletességben, és bizonyostalanſegben.*

† *Philip.2.17.*

d *Vagy à Pergaménakat.*

Evangeliſtánac b munkáját czelekedgyed. az te ſzolgálatodat bizonyosképpen megbizonitſad.

c MErt én immár † megáldoztatom, és az én halálomnac ideje kőzel vagyon.

7 Amaz nemes harczot én meghartzoltam, futáſomat elvégeztem, à hitöt megtartottam. Végezetre eltéretett énnékem az igaſságnac koronája, mellyet megád énnékem az Ur amaz napõ, amaz igaz biró: nem czac énnékem pedig hanem mindeneknekis, kic várándgyác amaz õ diczőſséges eljövetelit.

9 IGyekezzél én hozzám jöni hamar.

10 Mert az Demas engemet elhagyot, ez jelen való világhoz ragazkodván, és elmémene Theſſalonicába, az Creſcens Galatiába,

11 Titus Dalmatiába. Czac egyedül az Lukàcz vagyon én velem: az Marcuſt mellédvévén hozd el veled: mert énnékem haſznos à ſzolgálatra. Az Tichycuſt pedig kűldőttem Epheſusba.

13 Az én felső ruhámat, mellyet hadtam Troasba Cárpuſnál, hozd el mikor ide jövendeſz, és az kőnyveket, kiválképpen pedig d az hártyákat.

14 AZ értzmives Sándor ſoc gonoſzſzal vőlt énnékem, fizeſſen meg az Ur néki az õ

15 czelekedeti ſzerint. Kit teis eltávoztaſs: mert felőtte igen ellene állot az mi beſzédinknec.

16 AZ én első magam mentéſében ſenki én mellettem nem vólt, hanem mindnyájan engemet elhadtanac: ne tulaydonitaſséc az õ nékiec.

17 De az Ur én mellettẽ állott, és engemet megerőſſitet, hogy énáltalam hiñénec az Evangeliumnac predikaláſsánac, és hallanác azt mindẽ pogány népec: és megſzabadúltam az oroſzlánac ſzájából.

18 És megőriz engemet az UR, minden gonoſz czelekedettől, és megtart az õ mennyei orſzágára: kinec diczőség mind őrőckőn őrőckẽ, Amen.

19 Kőſzőntſed az Priſcát és az Aquilát, és az

20 * Oneſiphoruſnac házanépét. Az Eraſtus Corinthũba maradot, à Trophimuſt

21 pedig hadtam Miletumban betegen. Igyekezzél eljőni tél előtt: Kőſzőnt tégedet az Eubulus, az Pudens, az Linus, az Claudia, és mind az atyafiac.

22 Az UR JESVS CHRISTVS légyen az te lelkeddel: Kegyelem légyen

ti veletec, Amen.

* Sup.1,16.

***

Kűldetett Rómából Timotheushoz.

PAL APASTALNAC TITVSHOZ IROT LEVELE.

Ez level egy ertelmü az Timotheusnac irt elsö levellel, czakhogy ez valamennyivel röviideb. azert az olvaſó nézze meg annac ſummajat.

ELSŐ RESZ.

Summája az Evangeliumnac. Tituſt miert hatta Crétában. Igaz püſpöknec tiſzti. Cretabéliekről bizonſága egy poetanac. Sido hazugſagoc. Tiſztáknac minden tiſzta.

† *Rom.1.v.1*

a *Az Apaſtal az õ tiſztinec méltoſagot ſzerez azoc ellen kic õ felöle tiſzteletlenöl ſzolnac vala, mondgya pedig magat Iſten ſzolgajanac es Jeſus Chriſtuſt Apaſtalanac, mely megtetzic az valaſztattac hitiből, mely hit nem egyéb hanem az igaſsagnac eſmereti, mely igaſſag vagyon az Iſteni tiſztelet felől.*

PAL, Iſtennec † ſzolgája, Jeſus Chriſtuſnac pedig Apaſtala, az Iſten válaſztottinac hitőc ſzerint, és az igaſságnac eſméreti ſzerint, melly vagyõ az Iſtenti ſztelet ſzerint. b Az őrőc életnec reméſségére, mel- b *Az õ Apaſtalyet igért az Iſten,* * *az ki hazudni nem tűd, li tiſztinec veőrőc időknec előtte, megjelentetet pedig get mondgya*

3 idejében. Amaz õ beſzédét, az predikal- *meg, mely ez,*
lás által, mely bizatàtott én reám, az mi *hogy minket az*
megtartó Iſtenünknec paranczolattya ſze- *őrőc eletnec re-*
rint: Tituſnac az kőzönſéges hitben való *menségére vi-*
igaz " fiamnac, *gyen.*

* *Rom.16 25.*

Eph.3.9. Col.1.26. 1.Pet.1.v.20. c *Az Iſteni eſmeretnec igaſságnac tudomanya az Apaſtaloc prédicálláſaban vagyon.*

" *1.Tim.1,2.*

4 Kegye-

4 Kegyelem, irgalmaſſág, és békeség az Atya Iſtentől, és az UR Jeſus Chriſtuſtól, az mi megtartónktól.

5 ENnekokaért hadtalac tégedet Cretábã, hogy az mi hátra vagyon helyére állaſſad, és rendely városonként preſbytereket, [d] miképpen én te néked elődben rẽdeltem.

6 Ha valaki † feddhetetlen, egyfeleségű férfiu, kinec Iſten félő magzati vadnac, és

7 nem haylandóc az bujalkodáſra, avagy az kic nem engedetlenec. [e] Mert ſzükség az Püſpöknec fegyhetetlennec lenni, úg' mint Iſten Sáfárának, nem vakmerőnec az ő maga értelmében, nem haragoſnac, nem ré-

8 ſzegeſnec, nem verekedőnec, nem nyereſégnec úndokúl való kévánójának. Hanem gazdálkodónac, jóknac ſzeretőjének, mértékleteſnec, igaznac, ſzentnec, maga-

9 tűrtetőnec. [f] Amaz igaz beſzédnec mely az tanitáſra való, ſzorgalmatos megtartójának, hogy in theſſeleis *az halgatókat* à tiſzta tudománnac általa, és meggyőzheſſe az ellẽ-

10 kezőket. Mert vadnac ſoc engedetlenec, hiába való beſzédűec, és emberec elméjének elhitetői: kiválképpen pedig azoc, az kic az környúlmetélkedésből valóc.

11 KIknec bé kel ſzájokat dúgni: kic egeſz czelédeket forditnac el, tanitván nem ſzükségéſeket, túr nyereſégnec okáért.

12 Azt mondotta [g] egy ő közzulóc, az ő tulaydon Prophétájoc: az Cretabéliec mindenkoron hazugoc, gonoſz vadac, reſt haſac.

13 Ez bizonság igaz: annakokaért fedgyed őket miképpen kiméletnélkúl, hogy az hitben

14 éppec legyenec. Es ne figyelmezzenec az Sidóc † hiába való beſzédire, és az igaſſágot megvető embereknec paranczolatokra.

15 [h] Mindenec * tiſztác az tiſztáknac, de az megfertéztetteknec és hitetleneknec ſemmi nem tiſzta, hanem megfertéztetett azoknac elméjec és lelkec elmereti.

16 Vallyác hogy az Iſtent tudgyác, de czelekedettel tagadgyác, miveihogy utállatoſoc, hitetlenec, és minden jó czelekedetekre reſtec.

[d] *Az az, tanitokat, mert az paſztornac, piſpeknec, presbyternec neve mind egy.*

† 1. *Timoth.3.2.*

[e] *Minemő vetkeknec kell tavol lenni az piſpektől, és minemő joſagos dolgoknac kell lenni benne.*

[f] *Az tanito oltalmazoja legyen az Apaſtalis tudomannac, és az kic tanolni akarnac azokat intſe, az vakmerőket és ellenkezőket meggyőzze.*

[g] *Tudniillic Epimedes, Poeta, Prophetac közzül valonac mondgya pedig, mert az Poetac az Pogányoknál. olly méltoſagbã voltac mint az Prophétac az Sidoknál.*

[h] *Egy példat mond az Sidoc hijaba valo beſzéderől. mert az etelben az Moſes törvenye ſzerint valogatás téſznec vala, és az kic azt meg nem tartyác vala azokat karhoztattyác vala. Azt mondgya azert azoc ellen hogy az tiſztánac minden tiſzta, de az Iſtentelenec és hitetlenec mivelhogy tiſztatalanac, mert czac az hit tiſztit meg, annakokaert valamit ők illeinec, mindent megfertéztetnec.*

II. Réſz.

Miképpen intſen minden rendet és magát mint viſellye. Iſten kegyelme megjelent minden embernec.

1 TE pediglen, azokat ſzóllyad, mellyec illenec az tiſzta tudománhoz. [a] Hogy

2 az vén emberec jozanoc legyenec, tiſztelete-ſec, mértékleteſec, az hitben, ſzeretetben,

3 és az türésben éppec. Az vén aſzſzonyi állatoc haſonlatoſképpen, hogy ſzentséghöz illendő őltőzettel éllyenec, ne legyenec ſzidalmazóc, ne ſzolgállyanac az ſoc bornac,

4 legyenec az jóságnac tanitói. Hogy az ifju aſzſzonyi állatokat bólczeségre tanitſác, hogy az ő férjeket és magzatokat ſze-

5 reſſéc. Hogy mértékleteſec legyenec, tiſztác, házokban űlőc, jóc, férjeknec † engedelmeſec, hogy az Iſtennec beſzéde ne ká-

6 romlattaſſéc. Az ifjakat haſonlatoſképpen intſed, hogy legyenec mértékleteſſec.

7 Mindeneſtől fogva te magadat példájúl adgyad az jó czelekedetekben, az tudomán-

8 ban épséget, és méltoságot *mutaſs*. Tiſzta igér, feddhetetlent, hogy az ki annac ellene veti magát, megſzégyenüllyőn, ſemmi go-

9 noſzt nem tudván ti felőletec ſzóllani. Az † ſzólgákat *intſed* hogy az ő Uroknac engedelmeſec legyenec, hogy mindenekben a-

10 zoknac kedveſſec legyenec, ne legyenec beſzéddel ellenkőzőc. Semmiben meg nem czalván őket, hanem minden jó hivséget mutatván, hogy az mi megtartó Iſtenünknec tudományát ékeſitséc mindenekben.

11 [c] MErt megjeleant az Iſtennec amaz idvőzitő kegyelme, minden embereknec,

12 Melly minket tanit hogy megtagadván az hitetlenséget, és ez világi kévánságokat, mértékletesſen, igazán és ſzentül él-

13 lyünc ez jelen való világon. Várván amaz bódog reménséget, és amaz nagy Iſtennec, és az mi megtartónknac az Jeſus Chriſtuſ-

14 nac diczőséges megjelenését. Ki adta ő magát mi érettünc hogy megváltana minket minden hamiſſagtól, és tiſztitana magának kiválképpen való népet, jó czelekedetre igyekezőt. Ezeket ſzóllyad, *és ezekről légyen* intéſed, és feddéſed minden méltóſággal: ſenki téged meg ne utállyon.

[a] *Az ven emberekbé, mind ferfiakban, mind aſzſzonyi allatokban minemő joſzagoknac kell fenlenni.*

[b] *Az tanitonac minemőnec kell lenni.*

† *Eph.5.22.*

† *Eph.6.5. Col.3.22. 1.Pet.2.18.*

[c] *Az Iſtennec kegyelmeſségeből, az őröc eletnec remenſségéből, és az mi valtſagunknac végéből vött erőſſegeckel int ſzent életre, és megmondgya miben all az hiveknec ſzent eletec.*

III. Réſz.

Fejedelmeknec engedelmeſség, az idvőſſég a gyedől Iſten kegyelméből vagyő. Törvénről verſengőt, eretnec embert el kell távoztatni.

1 INtſed őket, hogy az fejedelemségeknec és hatalmaſſágoknac alája veſſéc magokat, hogy † engedelmeſec legyenec, hogy

2 minden jó czelekedetre kéſzec legyenec. Senkit ne ſzidalmazzanac, hogy az viaskodáſtól idegenec legyenec, hogy mértékleteſſec legyenec, minden kegyeſſéget mu-

3 tatván minden emberekhőz. [a] Mert vala-lánc régenten † mis bolondoc, hitetlenec, *sűnktől vött* etévelgőc, kűlőmbkűlőmb kévánságoknac *rőſſeggel melnec* és gyonyőrűſégeknec ſzólgai, gonoſſágban *jegye az kereſztés* ségységben élőc, gyűlöségſec és egy-*feg*, *inti őket*

4 máſnac gyulőlői. De mikor kutánna à mi *minden joſagos* megtartó Iſtenünknec jóvólta, és emberek-*czelekedetre.*

5 hőz való ſzerelme megjelenéc, Nem az † igaſſágnac * czelekedtből mellyeket mi * igaſſágnac czelekedtűnc vólna, hanem az ő irgalmaſ-

[a] *Az mi uyon valo ſzűletelénc régenten*

† *Roman.13.1.*

† *1.Cor.6.11.*

* *2.Tim.1.9.*

ságából tartott meg minket, az uyjonnan való ſzületésnec fördödjének, és ſzent Lé-
6 leknec meguyitásának általa. Mellyet kitöltött mi reánc bővségel, az Jeſus Chri-
7 ſtuſnac az mi megtartónknac általa. Hogy az ő kegyelméből megigazúlván, örökösöc légyünc, az öröc életnec reménsége ſze-
8 rint. Igaz beſzéd ez, és ezeket akarom hogy erőſſitſed, hogy igyekezzenec jó czelekedeteckel elöl járni, azoc az kic hittec Iſtennec, az az, tiſztelléges czelekedeteckel és embereknec haſznoſockal.

9 A Z bolond † kérdéſeket pedig, és nézetségekről való tudakozáſokat, és a törvénben való verſenségeket és viaskodáſokat megtiltſad: mert haſzontalanoc és hába valóc. 10 [b] Az eretnec embert egy ávagy
11 két intés után, megveſſed. Tudván hogy az ki illyen, élfordúlt és vétkezic, úgy mint ki az ő maga itéleti általis vádoltatic.

12 MIkoron az Artemant vagy az Tychicuſt te hozzád küldendem, ſies hozzám jöni Nicapolba, mert ott végeztem hogy té-
13 lelyec. Az törvény tudo Zenát és az Apollót ſzorgalmatos gödviſeléſſel hordozzad, hogy valamiben fogyá: kozáſoc ne lé-
14 gyen. [c] Megtanúllyác pedig az miéinkis, hogy jó czelekedeteckel járjanac elöl ſzükséges haſznokra, hogy ne legyenec gyümölcznéikül valóc.

15 KÖſzöntenec tégedet mind azoc à kic én velem vadnac: köſzöntſed azokat à kic minket ſzeretnec az hitben: az Iſtennec kegyelme légyen mindnyájan veletec,
Amen.

† 2. *Tim.* 1. 4. *és* 4. 7. 2. *Tim.* 2. *v.* 23.

[b] *Erti azokat az kic az Kereſztyen anya ſzent Egyhaznac inteſe által meg nem akarvan jobbitani magokat, az hiveknec békeſségeket meghaboritnac.*

[c] *Vagy igy, hogy ſzükséges haſznokra valo jokat czelekedgyenec, hogy ne legyenec haſzontalanoc. Értelme pedig ez: Hami velünc Sidockal, és az mi nézetſegünkből valockal az poganyoc jol téſznec, vagy azockal kic immar az Iſtennec eſmeretre jutottac, melto es igaz hogy azoc viſzontag ugy czelekedgyenec hogy hálá adoknac találtaſſanac, és nekic haſonlo dolgokban ſzolgallyanac, hogy ne modhaſſác azt az poganyoc, hogy à mi atyankfiai haſzontalanoc.*

Iratott az Macedoniania Nicopolis varosbol.

PAL APOSTALNAC
PHILEMONHOZ IROTT
Levele.

Ez Levelnec noha argumentoma alazatoſnac lattatic, de ſz. Pal az ő ſzokáſa ſzerint felſegeſen az Iſtenre feltérül: Az elſzököt ſzolgát Oneſimuſt, mellyet Pal Chriſtusnac megnyert: az Uráual Philemonnal megbekeltetti. inéki boczanatot kér: az lopot marhanac megfizetéſe felöl kezéſſéget igeri, az megtert ſzolgaért.

Más emberert valo Kereſztyeni türékedeſnec ſzep peldaja.

1 PAl, Jeſus Chriſtuſnac foglya, és az Timotheus atyafiu, az Philemonnac mi
2 ſzerelmesünknec és ſegétőnknec. Es az ſzerelmes Apphiánac és Archippuſnac, vitézkedő társunknac, és az te házadban való gyülekezetnec.
3 Kegyelem nékted és békeség az Iſtentől az mi Atyánktól, és az Ur Jeſus Chriſtuſtól.
4 † HÁlákat adoc az én Iſtenemnec, mindékoron emlekezvén te rólad az én i-
5 mádkozáſimban. Hogy * hallom az te ſzeretetedet, és hitedet, melly vagyon az Ur
6 Jeſushoz és mind az ſzentekhöz. Hogy az te marhádnac hitből való közléſe nyilván való légyen, hogy valami jó ti benne-
7 tec az Chriſtus Jeſus által vagyon, megeſmérteſſéc. Mert nagy örömünc és vigaztaláſunc vagyon az te ſzerelmedben, hogy az ſzentekneс ſzivöc te általad atyámfia megvidamitattac.
8 ANnakokáért jóllehet nagy bátorságom vólna az Chriſtusban parácczolni te né-
9 ked az dolog felöl. Mindazáltal az ſzeretetért, [a] inkáb könyörgöc, holott illyen legyec, tudniillic megvénhedett Pál, moſtan
10 pedig Jeſus Chriſtuſnac foglyais. Könyörgöc pedig az † Oneſimuſért az én fiamért,
11 kit az én fogságomban * ſzültem. Ki régen te néked haſzontalan vólt, moſtan pedig mind te néked mind énnékem haſznos.

† 1 *Theſſ.* 1. 2. 2. *Theſſ.* 1. 3. * *Eph.* 1. 15. *Col.* 1. 4.

[a] *Tudniillic mely ſzeretettel ſzeretem az Oneſimuſt.* † 1. *Cor.* 4. 15. * *Col.* 4. 9.

Kit

12 Kit viſzſzakûldöttem : te pedig ötet, az
13 az, az én ſzivemet, béfogadgyad. Kit én
kévánoc vala nálam megtartani hog' te he-
lyedben énnékem ſzolgálna az Evange-
14 liumnac fogságában. De az te akaratod-
nélkûl ſemmit nẽ akaréc czelekedni, hogy
ne lenne az te jótétemenyed mint egy kén-
ſzeritesből való, hanem ſzabad akarat ſze-
15 rint. Mert talám azért ment vólt el te tõ-
led egy ideig, hogy ötet mint örócké valót
16 fogadnád bé. Nem ugy immar mint ſzól-
gát, hanem nagyobat ſzolgánál, ſzerelmes
atyafiat, kiválképpen énnékem, mennyé-
vel inkáb pedig te néked, mind teſtbẽ, mind
17 az Urban ? Annakokaért ha engemet te
néked barátodnac tartaſz, ugy fogadgyad
18 ötet mint engemet.

HOgy ha valamiben megbántot tégedet
à vagy adós, azt énnékem tulaydonit-
19 ſad. En Palirtam az én kezemmel, én meg-
fizetem : hogy azt ne mondgyam te néked,
hogy te añakfelõtte te magadis enîm vagy.
20 Igy czelekedgyél atyámfia, ez jótéte-
ményt vegyem el tõled, vidamîts meg az én
ſzivemet az URban.

21 BIzván az te engedelmedhõz, irtam ezt te
néked, tudván hogy te, az mit mondoc
22 annál fellyebis czelekeſzel. Egyetembe
pedig kéſzits énnékem ſzálláſt : mert re-
ménlem hogy én az ti kõnyörgéſtec általi, ti
23 néktec ajándékon adattatom. Köſzõn-
tenec tégedet, az Epaphras, ki énnékẽ tár-
ſom à CHRISTVS JESUſért való fogság-
24 ban. Az Marcus, Ariſtarchus, Demas, és
Lucácz, az én ſegitõim. Az mi URunc
Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen
az ti Lelketeckel, A-
men.

Küldetett Romabol Oneſimus altal.

AZ SIDOKNAC IROTT LEVEL.

Summája ez Levelnec imez, hogy az mi Urunc Jeſus Chriſtus igaz Iſten es ember legyen egy ſzemélyben, es hogy az ö tiſztiez, hogy ö minékunc Prophetánc, királyunc es fö Papunc legyen. mellyet az törvenyi aldozatoc es ceremoniác peldaztanac : es immar bizonnyál megjelent es megadatot, hogy ö minket tanitſon, vezerellyen es megszentellyen.

ELS�ö RESZ.

Chriſtusnac diczöſéges ſzemelyét, ſzemélyében két termeſzetit irja meg, bizonittya ötet igaz Iſtennec lenni és az Angyaloknái föllyeb valónac.

1 MInekutánna [a] az Iſten, ſoc rendben, és ſokképpen ſzóllot vólna régẽ az atyaknac, à Prophétác által : ez utólſo idökben ſzollot mi nékünc az ö fiá'tal.
2 [b] Kit tõtt mindeneknec örökôſévé, ki †
3 által ez világotis terétette. Ki mivelhogy az diczöſẽgnec fẽnyeſsége, és añac ſzemélyénec * kimentzet bélyege, és mindeneket tápiál, amaz ö hatalmas beſzédevel : [c] à mi bünéinkből ö maga által megtiſztitván, amaz magaſságos méltóságnac jobjára ülõtt. [d] Añyával méltóságosbá lõtt az Angyaloknál, mennyével méltóságosb nevet
5 vött azoknál. Mert mellynec módotta valaha az Angyaloc közzül : "En fiâvagy te, " *Pſal.2.7.*
én ma ſzültelec tegedet? és iſmét: én :: attya *Act.13.32.*
léſzec ö nékie, és ö ſiam léſzen énnékem. *Inf.5.5.*
6 Viſzontag pedig mikor béhozza az ö :: *2.Sam.7.14.*
elsöſzülöttét ez világra, azt mondgya : és *1.Chro.22.10.*
† imádgyac ötet mind az Iſtennec Angya- *és 28.7.*
7 li. Az Angyalokról pedig azt mondgya, † *Pſal.97.7.*
ki *ugy mond* teremti az ö * Angyalit hogy * *Pſal.104.4.*
legyenec lelki állatoc, és az ö ſzólgait mint
8 tuznec lángját. Az Fiuról pedig : az te
" királyiſzéked, Iſten, mind örökkõ ö- " *Pſal.45.7.*
rökké : igaſságnac páltzája, az te orſzá- *2.Sam.7.16.*
9 godnac páltzája. Szeretted az igaſságot *1.Chro.17.14.és*
és gyülõlted az hamiſságot : Annakoka- *23.10.és28.7.*
ért kent meg tégedet az Iſten, az te Iſte-
ned, örömnec olayjával, az te társaidnac
felõtte,

a *Chriſtus Prophéta, ki az atyánac akaratyat ez világnac kijelentette.*
b *Chriſtus király es ur, királ al mindenec terétett ec kibẽ az Iſten mag t es diczöſéget ez vilagnac kijelentette*
† *Joh.1.v.3. Col.1.16.*
* *2.Cor.4.4.*
Col.1.15
c *Chriſtus mi es ött ẽnec eldozoya lött mi papunc és közbe járonc.*
d *Chriſtus az Angy [illegible] bizony Iſten.*

† *Pſal.102.26.* 10 Es † te az kezdetbe Uram fundálád à föl-
11 det: és à te kezeidnec miveì az egec. Azoc
elveſznec, te pedig megmaradſz: és mind
**Pſal.110.1.* 12 azoc mint az ruha megavúlnac. Es mint
Matt.22.44. az öltözetet egybehaytod óket, és elvál-
Marc.12.36. toznac: te pedig ugyan azon vagy, és az te
Luc.20.42. 13 eſztendeid el nem fogynac. Mellynec mó-
1.Cor.15.25. dotta pedig az Angyaloc közzül valaha: *
Ieſ.10.13. üly az én jobb kezem felöl, miglen vetendẽ
" *Pſal.34.8. és* az te ellénſégidet az te talpad alá ſámolyúl?
91.11. 14 Avagy nem ſzolgáló " lelkeké mind a-
zoc, kic ſzolgálatra kiküldettetnec azokért, az kic az üdvöſſégnec örökösi léſznec?

a *Ha Chriſtus az Angyaloknac nagyobbtehat az ô tudomanyais tökelletes: Annakokáért halgatni kelly az ô tudomanyat.*

b *Ha Iſtẽ megbűntette azokat kic az Angyaloc bezedének engedetlenec voltac, ſockal inkáb megbűnteti azokat à kic az Chriſtus beſzédének engedetlenec.*

c *Az Evangeliomot elêſzer Chriſtus predicallotta.*

d *Az Apoſtaloc az Chriſtus predicallâſát cõfirmálác tanitaſockal.*

e *Az Evangeliomot erõſſitettec ſec czuda tételec, és à ſzent leleknec ajandékai.*

:: *Marc 16 20.*

f *Chriſtus hatalmaba adta Iſten à kövétkezendô vilagot, tehat halgatni kell az ô beſzédet.*

II. Réſz.

Chriſtuſt kell tellyeſſégel halgatnunc, ki minden Angyaloknal fellyeb magaſztaltatott. Miert kellet néki emberre lenni és ſzenvedni.

1 ANnakokáért [a] ſzükſég mi nékünc an-
nális inkáb figyelmeznünc azokra, à
mellyeket hallottunc, hogy valaha azokról
2 el ne feletkezzünc. [b] Mert ha az Angya-
loc által adatott beſzéd erôs vólt, és min-
den bűn, és vakmerőſég az ô jutalmának i-
3 gaz fizetéſét elvőtte. Mi módon menekedünc meg mi, ha illyén nagy ſzabaditáſunkat megvetendgyűc? [c] mely mikor elôſzer az UR által kezdetet vólna kibeſzéltetni: *az után* [d] azoktól az kic ôtet halgattác vala, mi nékünc megerôſſitetett. [e] Kiknec
4 *beſzédekrôl* bizonságot téſzen vala Iſten, az :: jelec, az czudác, és ſocféle erôc, és à ſzent léleknec oſztogatáſi, az ô akarattya ſzerint.
5 [f] Mert nem az Angyaloc birodalmába vetette amaz kövétkezendô világot, az mely-
6 ről ſzólunc. [g] Bizonságot tött pedig egy ember valahól, ezt mondván: † Miczoda az ember hogy megemlekezsz réla: vagy az embernec fia hogy ſzemeidet reája veſ-
7 ſed? Keveſsé tötted aláb valóvá ôtet az Angyaloknál: dicziőſéggel és tiſzteſséggel koronáztad meg ôtet, és à te kezeidnec mi-
8 vein Urra tötted ôtet. * Mindeneket vetettél az ô lábai alá.

MEtt mivelhogy ô néki mindeneket birodalma alá vetett ſemit nẽ hagyot el à mi néki birodalmába nẽ vetettet vólna. [h] De most nem láttyuc még hogy néki mindenec birodalma alá vettettec vólna. [i] De amaz Jeſúſt láttyuc hogy " diczőſéggel, és tiſzteſséggel koronáztatott meg, ki egy kevés ideig, az Angyaloknál alább alázta vólt magát, az ô halálában való ſzévedéſrenézve: [k] hogy az Iſten kegyelméből mindenekért megkóſtolná az halált. [l] Mert illendő vala, hogy az, az kiért mindenec vadnac, és az ki által mindenec vadnac, ſoc fiakat à
10 diczőſégben vivén, az ô idvőſségeknec fejedelmét, [m] az ſzenvedéſec által ſzételné fel.
11 [n] Mert mind az, az ki megſzentel, mind à kic megſzenteltetnec, egy terméſzetből valóc: [o] melyre nézve nem ſzégyenli azokat
12 attyafiainac hivni. Ezt mondván: † Hirdetem az te neved az én atyámfiainac, az a-
" nya ſzent egyháznac közepette dicziéretet
13 " mondoc néked. Es iſmét: * En az én bizodalmam ô benne vetem: Es iſmét: " imhól vagyoc én, és az én ſzólgaim kiket a-
14 dott énnékem az Iſten. Mivelhogy annakokáért az ſzólgác teſtből és vérből valóc, ôis haſonlatosképpen réſzeſsé lőtt ugyan azonoknac, hogy az halálnac :: általa, elrontaná azt, az kinél az halálnac birodal-
15 ma vala, az az, az ördőgőt. Es megſzabaditaná, valakic a haláltól való félelemnec miatta, tellyes életekben rabóc valánac.
16 Mert nẽ az Angyaloc terméſzetet vőtte fel,
17 hanẽ az Abraham magvát vőtte fel. [q] Annakokáért mindeneſtől fogva haſonlatoſnac kellet leñi az atyafiakhoz, hogy könyörülő leñe, és hiv Pap, az Iſten előtt való dólgokban, hogy az népnec bűnét eltörlené.
18 Mert mivelhogy ſzenvedett mikorõ megkéſértetet, azokna kis ſegitſéggel lehet az kic megkéſértetnec.

† *Pſal.22.23. és 16.* * *2.Sam.22.3. Pſalm.18.3.* " *Eſa.8. 18.* :: *Oſe.13.14. 1.Cor.15.55.*

k *Chriſtuſnac embernec kellet lenni hogy megh[a]la.a.*

l *2.Oka, hogy az emberre lêtt fiu által ſokan lennenc fiac az Iſtẽ vegezéſeſzerint.*

m *3 Oka, mert à ſzenvedes által vigzen Iſten az diczőſégre.*

n *Negyedic oka, hogy az mi teſtünkben talalcoc à miſzét ſegitſenek.*

o *Ötödic oka, mert az ſzent iras, mi atyánkfianac nevezi.*

p *Hatodic oka, hogy megſzabaditana halála által az örök dögtől.*

q *Utolſo oka. Chriſtuſnac embernec kellet lenni hogy igaz kőzbejaro lehetne, és minket az mi nyomoruſágunkban tudna ſzanni.*

III. Réſz.

Chriſtus Moſeſtől egyhevettetven, annal fellyeb beczültetic, mint az épitőmeſter és az háznac Ura.

1 [a] ANnakokáért atyámfiai, ſzentec, az
mennyei hivatalnac réſzeſi, gondol-
2 dollyátoc meg az mi vallâſunknac Apoſtalát és Papját, az Chriſtus Jeſuſt. Ki hiv annac az ki ôtet rendelte: miképpen az * Moſeſus *hiv volt* mind az ô egéſz házában.
3 [b] Mert annyival nagyob diczőſégre itéltetett ez méltónac lenni Moſeſnél, [c] mennyével nagyob tiſzteſsége vagyon annac, az ki az házat éppitette, az háznál.

a *Minekutâna à Chriſtuſt megbizonita nem czac iſtenec hanem embernekis lêni, inti immar hogy ez Jeſus Chriſtus felől jol gondolkodgyanac, mivelhogy ők az Iſtentől hivattatot ſzentec, mas az, hogy Iſtentől emeltetet Chriſtus az papi méltóságra, és az Chriſtus hiv mint az Moſes.* * *Num.12.7.* b *Mivelhogy ez előt az Angyaloknal nagyobnac mondá Chriſtuſt, hogy azért ne Littaſſe ôtet immár Moſeshez haſonlitani, megmondgya mi külömbség vagyon kőzőttőc.*

c *Első külömbség, Chriſtus az háznac meſtere. Moſes az házban egy élő kő.*

4 Mert

d Maſic külömbség. Moſes ſzolga, Chriſtus fiu.
e Mivelhogy az Chriſtuſt az haznac éppitőjenec monda, megmondgya azért immar miczoda az az ház, tudniillic mi, és mimodon lelhetünc Iſtennec igaz házaztis megmődgya.
f Minekutanna megmutattá Chriſtuſt Moſesnel nagyobnac lenni inti à David beſzédével az Sidokat, hogy az Chriſtus beſzédenec engedgyenec hà el ne akarnac veſzni, mint az ő attyac.
† *Pſalm.95.8. Inf.4.7.*
g Alkolmatoſſagot veven à tzickelből; Ma, inti őket hogy az Iſtehőz valo terſsnec jo alkolmatoſſagat el ne mulaſſác mivelhogy ez mondas Ma, nẽ czac az David idejére hanem minden időre néz.
* *Num.14.37. és 26.9i.*

4 Mert minden ház éppittetic valakitől: az ki
5 pedig mind ezeket rendelte, Iſten az. [d] Es jól-
lehet à Moſes hiv volt mind az ő egéſz házába, mint ſzólga, azoknac bizonſágtétele-
6 rére, à mellyeket az után kelienc ſzóllani. De
az Chriſtus mint Fiu *elöljáró* az ő házában:
[e] kinec háza mi vagyunc, ha amaz bizodalmat és az mi diczekedéſünknec reménſégét
7 mind végig erőſſen megtartyuc. [f] Annakokáért à mint mondgya à ſzent lélec: † Ma ha
8 az ő ſzavát hallandgyátoc. Meg ne keményitſétec az ti ſziveiteket, miképpen az buſzſzontáſnac idején amaz kiſértéſnec napján,
9 az puſztában. Holott megkiſérténec engemet à ti atyaitoc, megpróbálának engemet,
noha láttác az én czelekedetimet négyven
10 eſztendeig. Melly dologért megharagudtam vala ez nemzetſégre: és ezt mondom
vala: Ezec mindenkoron tévelgenec az ő
ſzivekben, és az én útaimat nem vöttéc e-
11 ſzekben. Kiknec megéskűttem az én haragomban, ha bémennec az én nyugodal-
12 mamba. [g] Meglássátoc atyámfiai, hogy
valaha ne légyen valamellyiteknec gonoſz
és hitetlen ſzive, hogy az élő Iſtentől elſza-
13 kadnátoc. Hanem intſétec egymáſt minden napon, mig neveztetic à mai nap: hogy
valaki ti közzületec meg ne keményitteſſec,
14 az bünnec czalárdſága által. Mert az Chriſtuſnac réſzeſi lőttünc, hogy ha amaz fundamẽtomot à melyhőz támaszkodunc, erőſſen
15 megtartandgyác mind végig. Mig azt
mondgyác, ma ha az ő ſzavát hallandgyátoc, meg ne keményitſétec à ti ſziveiteket,
16 mint à boſzſzontáſnac idején. Mert némellyec mikor hallottác vólna, megboſzſzontácide nem mindnyájá azoc az kic Egyptűből kijőttenec vala az Moſes által. Kikre
17 haragodott vala pedig meg à negyven eſztendőbẽ? avagy nem azokraé az kic vétkeztenec vala, kiknec teſtec *elhúllánac à puſztába?
18 Kiknec oskűt pedig meg, hogy nem
mennec bé az ő nyugodalmába, hanem à hi-
19 tetleneknec? Láttyuc pedig hogy nem mehettenec bé, az ő hitetlenſégekért.

IIII. Réſz.

Hűt által megyen ember az őrőc nyugodalőba. Haromféle ſzombat. Iſtẽ igéjének ereje, Chriſtuſ ő Papſaga. kegyelem ſzéki.

1 FEllyűnc [a] annakokáért hog' valamimódon az nyugodàlomba való bémenetel
felől tőtt igéretett hátrahagyván ne láttaſſéc valaki ti közzületec megczalattatot-
2 nac lenni. Mert mi nékünkis hirdetettetet
az igéret miképpen azoknakis: de nem haſznált ő nékiec à hallot beſzéd, mivelhogy a-
zokban à kic hallottác vala, hittel nem mér-
3 tékeltetett vólt meg az ige. Mert bémégyűnc az nyugodalomba mi, kic hiſzűnc, miképen mondotta, annakokáért *ugy mond*
† megeskűvém az én haragomban, ha bémeñec az én nyugodalmőba: ſi ez világnac
teremtéſének elvégezéſe után való nyugo-
4 dalomba pedig. [b] Mert ecképpen ſzóllot egy
helyen az hetedic napról, Es * megnyugovec *ugy mond* az Iſten minden ő czelekedeti-
5 től. Es it viſzőtag ha bémennec *ugy mond* az
6 én nyugodalmomba. Mivelhogy annakokáért, ſzükſég hogy valakic bémennyenec
az nyugodalomba, az kiknec pedig előſzör
ſzóllot Iſten, nem mentenec bé az ő hitetlẽ-
7 ſégekért: Viſzontag mivelhogy egy napot rendel, tudniillic maat, az Dávidnál ſzólván ſoc idővel az után, (az mint mondatott) † ma ha az ő ſzavát hallyátoc, meg ne
8 keményitſétec à ti ſziveiteket. Mert ha őket
az Joſue nyugodalőba helheztette vólna, ſemmiképpen nem ſzóllot vólna az után más
9 napról. Annakokáért vagyon valami ſzom-
10 battya az Iſtennec népének. Mert az ki bément az ő nyugodalmába, megnyugott azis
az ő czelekedeitől, miképpen Iſtenis az ő-
11 veitől. Igyekezzűnc azért bémenni abba az nyugodalomba, hog' valaki azó hitetlenſégnec példájába ne eſſec. [c] Mert az Iſténec beſzéde élő és ható, és hathatóbb mindẽ
kétélő fegyvernél: és elhatt mind az akaratnac, és az elménec, az tagoknac egybekötőzéſének, és az velőknec oſzláſáig, és megité-
li az gondolatokat, és az ſzivnec indulatit.
13 Es ninczen ſemmi teremtett á'lat, melly
nílván való nem vólna ő előtte: ſőtt mindenec mezitelenec, és megnyîlatkoztattac
añac ſzemei előtt, az kiről az mi beſzédűnc
14 vagyon. [d] Mivelhogy azért, nagy Papi fejedelműnc vagyon, ki az egeket általhatotta, tudniillic az Jeſus, az Iſtennec fia: meg

† *Pſal. 95. 11.*
b Mivelhogy à David bizonſágat hoztavala az imtes ben élő. Ma ha az ő ſzavát hallá-gyatoc &c. Azert hogy valaki azt ne mondana hogy ſzól David à Canaan földénec nyugalmáról, megmutattya az Apaſtal hogy két nyugalőrul ſzól az irás: à ſzőbat nyugalmáról Geneſ. 1. à Canaan földenec nyugalmáról, melbe vitte Joſue à nepet. Hogy pedig ez nem az utolſo nyugalom legyen, tudniillic az őrőc élet nyugalma, két erőſſegel bizonittya. Előſzer, mert azt mődgya. Ma ha hallangyatoc holot az előtt ſoc ſzaz eſztendővel mentec be à Canaan földére. Maſzodſzor, mert ha à Canaan földe volt volna az igaz nyugalom, holot Dávid à több ſzenteckel azon lakot. nem mondotta volna azt, nem mentec bé az nyugalomba Azt mődgya azért hogy vagyon à hiveknec harmadic nyugalmoc, az őrőc élet, mellyetebben bellyheztet hà az mi gonoſz czelekedetünktől megnyugoſzunc, &c. * *Gen.2.2. Exod.20.11.* † *Pſal. 95.7. Sup.3.7.*
c Az Iſten beſzedenec erejetől vőt Argumentomal indit à Chriſtus beſzédenec halgatására. Az Iſtẽ beſzéde által jarja az embert mindeneſtől fogva, nem tréfal tehat Iſten-velünc mikor nekünc ſzol. Annakokáért az Iſten-beſzédere megkell indulni az embernec lelkenec minden réſzeinec.
d Immar tér à Chriſtus papságárol valo tracktatuſra minekutánna ſzolot volna à Chriſtusnac Doctorságárol vagy Apaſtalſágárol. Es mindjaraſt meltoſagot ſzerez ven néki, nevezi őtet nagy papnac. Iſtennac, az Iſten ſzéki elől alló közbejaronac, és ini hogy ő felőle ez vallaſi megtartſuc.
a Az felső caputban valo irásſaes concluſioja, holot viſzontag négy erőſſegel indit à Chriſtus beſzédenec halgatására. 1. Mert az bémenetelről valo igéretet ha elhalgattyác megczalatkaznac. 2. Mert miés hivattatunc az nyugodalomra mint à régi Sidoc.
3. Mert mint azoknac, azonképpen nékünc az hallás hitnelkül nem haſznál. 4. Mert miképpen az hitetlenségi kirekeſzt à nyugalombol, azonképpen hit által elvehettyüc azt.

15 tarſuc ezt ez valláſt. c Mert nincz olly Papi
fejedelmünc, ki à mi erőtelenſegünknec ér-
zésen † meg nem indúlhatna, hanem olly
ki megkiſértetett mindenekbē haſonlatos-
16 képpen, bűntől megválva. Járúlyunc azért
bizodalommal az kegyelemnec ſzékihőz,
hogy irgalmaſſágot nyerjünc, és kegyelmet
találly unc, az alkonas időben való ſegit-
ſegre.

V. Réſz.

Tiſzti az fő Papnac. Chriſtus nékűnc Iſtentől rendelt fő Papunc, ki az ő fő Papi tiſztét igazán megczelekette.

1 MErt a minden Pap az emberec kőz-
zűl válaſztatic, és az emberekért rē-
deltetic az Iſten előtt való dólgokbā:
hogy ajándékokat és áldozatokat vinne I-
2 ſten eleibe az bűnőkért. Ki elegſégeſſen
ſzánhatná az tudatlanoknac és tévelgők-
nec állapattyokat: mivelhogy őis kőrnyűl-
3 vétetett légyen erőtlenſéggel. Es ez erőtlen-
ſégért ſzükſég légyen, miképpen az kőſſé-
gért, azonképpen önnön magaértis, tudni-
4 illic az bűnőkért † áldozni. Es ſenki nem
veſzi ő magánac ez tiſztetſéget, hanem az ki
hivattatic Iſtentől, miképpen az * Aaron.
5 Azonképpen à Chriſtuſis nem tulaydonitotta magánac ez tiſztetſéget, hogy Papi fe-
jedelem lenne, hanem az az ki ezt mondot-
6 ta vala néki: † En fiam vagy te, én ma ſzülte-
lec téged. Miképpen maſuttis mondgya:
* Te vagy őrőcké való Pap, Melchiſedech-
7 nec rendi ſzerint. Ki az ő teſtének napjaibā b
mikoron nagy † kiáltáſſal és könyhúllatá-
ſockal való könyörgéſeket és imádkozáſo-
kat vitt vólna annac eleibe, az ki megſzaba-
dithattya vala őtet az haláltól, és meghal-
8 gattatot vólna az ő félelméből. c Jóllehet
Fiu vólna, mindazáltal azokból āz mellye-
9 ket ſzenvedett, megtanulta az engedelmaſ-
ſéget. d Es megſzenteltetvén lőtt az őrőc id-
vőſſégnec oka, mindenecknec az kic ő néki
10 engedtenec. Es neveztetett Iſtentől Melchi-
ſedech rendi ſzerint vólna Papnac. e

11 Kiről mi nékűnc ſokat kel ſzóllanunc
magyarázáſra nehéz dólgokat: mivel-
12 hogy reſzleckké lőttetec az halāsban. Mert
ti néktec kiknec ez időhőz képeſt doctо-
roknac kell vala lennetec, viſzontag az Iſten
beſzédineckezdetinec betűire kel tanitatno-
tocis és lőttetec ollyacká kic teynélkűl ſzű-
kőlködgyetec, és nē valóſágos ételnélkűl.
13 Mert minden az ki tejet éſzic, tudatlan az,
az igi iſſágnac beſzédében: mert kis † gyer-
14 mec az. Az öregeké pedig az valóſágos étec,
azoké tudnillic az kiknec gyakorlattatot
érzekénſégec vagyon, az jónac és gonoſz-
nac megváſaſztáſara, az ő ſzokáſokért.

a Egybe veti az Chriſtuſt Aaron papſſal, hogy az Chriſtus papsága méltoſságosbnac eſmertteſſec az Aaron papénál. Harom dologban teſzen pedig haſonlitaſt. Előſzr. Az papoc Iſtétől emberec által, és emberec kőzűl hivattatnac. ver. 4. Chriſtus pedig jollhet ember, de Iſtenis, és Iſtenſzava által tetetett pappá ver. 5. & 6. Maſodſzor az papoknac úgy mint gyarlo embereknec mind magokért mind egyebekért kellet aldozni. Chriſtus ugy mint könyörű. ő közbejaro, az ő nyomoruſaganac idején, nem az ő bűnejert hanem az mienkert aldozot, és könyörőgven az ő felelmeben meghalgattatot és az ő engedelmevel minket megtartot. verſ. 2.3. & 7.8. Harmadſzor, egyeb papoknac papſagot egyebekre ſzallot. De Chriſtus őrőcke valo pap kit Iſten eskőveſſel tőtt pappá az Melchiſedech rendi ſzerint. v. 6. & 9.10.

*† Levit. 16.3 &c. * Exod. 28.1. 1. Chron. 23.13. † Pſal. 2. 7. Sup. 1.5. * Pſal. 110.4. Inf. 7.17.*

b Az az, mikor az mi gyarlo és erőtlen termeſzetűnkbe öltőzven, mivelűnc eggyűt laknec ez vilagon. † Matth. 26.39. Marc. 14. 36. Luc. 22.42. 44 Joh. 12.27.

c Az az, ugy erőſſitetet meg, hogy az halaltul ne rettegne, és az Iſten haragja és itelete miat meg ne emeſztetnec Luc. 22. Angyal jelenic meg ki őtet vigaztalna és batoritana.

d Az az, megtanulta az halalban és az ſzenvedeſekben miczoda legyen az engedelmeſség, mert lőt engedelmes az halalig. Philip. 2.

e Hogy à Chriſtus áldozőſege el ne rettentſen valakit, azt mondgya hogy mi atyánkfia, és az, mi nyavalyainkat maganac tulaydonitya.

† Sup. 2.18.

e Mindezec mellyekben va lam homalyoſſag vagyon, megértethetnec könnyen, ha az betőt igy rendeled. Az papi meltoſagot ſenki nē vőtte maganac, hanem Iſtentől emberec közzűl, emberec által hivattatot, az emberekert pedig, hogy tudnillic Iſten elől erettec törekedgyec, és az embereknec gyarloſágokat keſzűlven, mind ő maga bűnejert, mind az kőſſeg bűnejert aldozzec. Azonképpen Chriſtus Jeſus Iſtentől hivatot az emberec közzűl és az emberekert, hogy tudnillic azokat keſerűlven, és rájtoc könyörűlven, nem az ő maga bűneiert hanem az népnec bűnejert aldoznéc. Noha pedig az teſtben mi köztűnc leven, mivelhogy Iſtennec fia volna mikor az ſzenvedesben nagy ſiraſſal könyörgenec az felelemtől megſzabaditatot hogy abban el ne veſzne, mindazáltal akarta Iſten hogy ſzenvedne, meghalna, az engedelmeſſeget megtanulna, az idvőſſegnec lenne oka, és nekűnc lenne Iſten eskő veſevel rendeltetet őrőc papunc, &c. † 1. Cor. 3.1.2.3.

VI. Réſz.

Az Sidoc tunyaſagat feddi, és őket kemenyen fenyegeti és idején valo megjobbulaſra inditya felőlőc jo remenségben lévén. Abraham peldája. Hitnec vasmaczkaja.

1 ANnakokaért, a elhagyván az Keteſz-
tyénſégnec kezdetinec beſzédét, tő-
kélletes tudománra igyekezzűnc: nem vet-
vén viſzontag fundamentomot à meghólt
2 cselekedetekből való megtéréſnec, és Iſten
ben való hitnec tudományában. Kereſztſé-
geknec, kezeknec máſra való vetéſeknec,
halottaknac feltámadáſanac, és az őrőc ité-
3 letnec tudományában. b Es ezt mivell űc, ha
az Iſten engedendi.

4 MErt c † lehetetlen dolog, hogy az kic e-
gyſzer megvilagoſitattac, és megkóſtól
tác à meńyei ajándékot, és réſzeſi lőttec à
5 ſzent léleknec. Es megkóſtóltác az Iſteńec
jó beſzédét, és az jövendő világnac ereit.
Ha eleſnec, hogy iſmét meguyitaſſanac az
megtérés által, úgymint kic viſzontag
megfezitſēc ő magoknac az Iſtennec fiat,
és azt

a Az az, elhadgyuc az gyermeki tudomant vagy Catechizelekedetekből való megtéréſnec, és Iſten ſmuſt mely vagyon à bűnből valo megterés halottaknac feltámadáſanac, és az őrőc ítélről à hitről, keſztſegről, kezeknec mas fajere valo vételről, az halottac à meńyei ajándékot, és réſzeſi lőttec à feltamadaſarul ſzent léleknec. Es megkóſtóltác az Iſteńec és az iteletről.

b Iſten engedelmenélkűl tudomanban nem nevekedhetűnc.

c Maſodic oka ez az inteſnec, melnec ertelme ez. Ha āz emberec az Iſten igéjehez valo engedelmeſſeget elveſic, az Chriſtuſtis és az Iſtenkegyelmet elveſic, de ollyan modoſ nem eſnec az ſzent lélec ellen valo rettentes bűnbe. † Matth. 12.43. Inf. 10.26. 2. Pet. 2.20.

7 és azt gyalázatra adgyác. Mett az föld, az melly az gyakorta reá ſzállot záport bé iſzſza [d], és teremt füvet azoknac haſznokra az kic azt mivelic, vészen áldáſt Iſtentől.
8 De az melly töviſſeket és boytorványokat teremt, megvettetett, és az Iſtennec átkához közel vagyon, kinec végetűzzel való megégetés léſzen.
9 [e] DE reménlünc ti felőletec ſzerelmeſim ezeknél jóbbakat, és az idvöſséghöz
10 közelb valókat, ha így ſzólunkis. [f] Mert nem hamis az Iſten, hogy elfeleztkezzéc az ti czelekedettekről, és az ti fáradſágos ſzerelmetekről, mellyet mutattatoc az ő nevéhöz: hogy tudnillic ſzolgáltatoc az ſzen-
11 teknec, és moſtis ſzolgáltoc. 5 Kévánnyuc pediglen hogy mindentec ugyan azon ſzorgalmatoſsággal megmutaſſa az reménſégnec bizonyos véltát mind végligen.
12 [h] Hogy ne legyetec reſtec, hanem követői azoknac, kic az hitnec és békeſséges türeſ-
13 nec általa örökölöc az igéretekben. [i] Mert az Iſten mikoron igéretet tenne Abrahamnac, mivelhogy ſenkire nálánál nagyobra
14 nem eskűdhetnéc, ő magára eskűvéc. Ezt mondván: * Bizony megáldván megáldalac tégedet, és meglőkaſitván megſokaſitlac tégedet. Es eképpen mikor békeſségeſſen várta vólna, megnyeré az igéretet.
16 [k] Mert az emberec náloknál, nagyobra eſkűſznec, és ő nékiec minden verſenſegnec
17 vége, minden dolognac megerőſſitéſére, az eskűvés. Melly dologban az Iſten bővſségeſen akarván megmutatni, az igéretnec örökőſinec az ő tanáczának változhatatlanſágát, igéretiben eskűvéſt vete közbe.
18 Hogy az két [l] változhatatlan dologáltal, melyekben lehetetlen dolog hogy az Iſten hazudgyon, erőſs vigaztaláſunc lenne mi
19 nékünc, kic ez végre futunc, hogy az előnkbe adott reménſéget elvegyüc. Melly az mi lelkűnknec, úgymint bátorſágos és erőſs vaſmaczkája, melly bémégyen mind
20 azokig, az mellyec á kárpiton belól vadnac. Hová az mi előttünkjáró mi érettünc bément, tudnillic, az Jeſus, ki á Melchiſedechnec rendi ſzerint őrőcké való Papi fejedelemmé lőtt.

[d] Haſonlatoſſaggal ekeſiti mondaſat, miképpen az mely föld beveſzi az esőt, Iſtentől megáldatic, azonképpen az ki az iget beveſzi. viſzontag miképpen az magac közt mikor tövisſet teremt, az tövin megegettetic: zonképpen az ki az igés hallya és nè teremt gyümölczöt, az Iſten meg atkozza és az őröc tüzre veti.
[e] Meghagyittya az Apoſtal az mit ez előtt keményen mondot vala és azt mongya hogy ő felelöc jó remenſége vagyon.
[f] Okat mondgya, miert vagyon ő felöle jo remenſégben. Mert ugymond igaz az Iſten és az ti jo ezelekedetteket meg Coronazza.
5 Ertelme ez. Jollehet megmutattatoc ſzerelmeteket az emberekhez de ſzükſeg hogy haſonlo ſzorgalmatoſſaggal, az hitnec bizonyos voltatis megmutaſſatoc.
[h] Megmondgya mimodon mehetnec elő az hitnec tökelleteſségében, ha tudnillic az régi ſzent atyáknac hiteket, és békeſseges töreſeket az az tökelletes hiteket és azoknac példayokat követic.
[i] Hogy megis jobban felinditſa öket, azt mondgya hogy azöröc élatnec igéreti bizonyos, mert Iſten azt igérte, eskűvéſſel pedig.
* *Gen. 12. 3. és 17. 4 és 22. 17.*
[k] Azemberecnec hiſzünc mikor megeskűſznec ſokal inkab hinnünc kell az Iſtennec eskűvéſenec.
[l] Erti az két dolgon az Iſtennec igéretit és eskűvéſet.
[m] Az hitet haſonlittya az vaſmaczkához, mely az mellyſégben az földet megkapczolya, mert ſzinte ugy az mi hitünc á magaſſagban uralkodo Chriſtuſt megfogja.

VII. Réſz.

Chriſtus fő papſága nagyob az Levitákénál, Chriſtus örőcké főpap, Melchiſedech ſzerint.

1 MErt [a] ez * Melchiſedech Sálemnec királya vala, az nagy Iſtennec Papja, ki Abrahamnac eleiben ment vala, mikoron
2 az királyoknac levágatáſoc után haza mene, és megáldá őtet. Kinec dézmátis ada mindenekből az Abraham, ki elöſzer magyaráza tſzerint mondatic igaſságnac királyának, az után pedig Sálemnec királyának, az az, békeſségnec királyának. Atya-
3 nélkűl, anyanélkűl, és nemzetſégnélkűl való: kinec ſem napjainac kezdete, ſem életénec vége ninczen: hanem haſonlittatván az Iſtennec Fiához lőtt őröcké való Pap.
4 [b] TEkinteſtec meg pedig, melly nagy *ember* lőtt iégyen ez, kinec dézmátis adott az Abraham Patriacha az nyereſégből.
5 Azoknac pedig, kic az Levi fiai közzül az Papi méltóſagba vadnac, † paranczolatoc vagyon hogy dézmát vegyenec az kőſégtől az törvény ſzerint, az az, az ő attyokfiaitól, jóllehet ókis Abraham ágyékából
6 ſzármaztac legyenec. Az pediglen az kinec nemzetſége nem az Levitác közzül való, dézmát véſzen az Abrahamtól, és megáldgya azt, az kinec igéreti valánac.
7 Minden ellenközeſnélkül pedig, az ki kiſſeb az áldatic meg attól az ki nagyob.
8 [c] Es itt az halandó emberec ſzoktanac dézmát venni: ott pediglen az à kiről bi-
9 zonſág vagyon hogy él. Es (hogy így ſzóllyac,) az Abrahamban meg dézmáltott az Leviis, ki dézmákat ſzokott venni.
10 Mert az még az ő attyának ágyékában vala, mikoron eleibe menne Abrahamnac Melchiſedec.

[a] Az Chriſtus papſágarul valo irattataſra tér, mellyet elkezdet vala az 4. Caput végen Mivelhoiy pedig az ő beſzedet az mondaſon fundála: Te vagy örőcke valo pap ez Melchiſedec papnac rendi ſzerint, azért az Melchiſedec tulaydonſagit viſgállya, hogy megeſmerteſſe mimodon letgyen Chriſtus. Melchiſedech rendi ſzerint valo pap. Elöſzer azt mongya, hogy Melchiſedech kiralis papis volt, azonképpen Chriſtus. Maſodſzor, igaſſagnac és békeſségnec kiralya volt, azonképpen Chriſtus. Harmadſzor, ſem atya, ſem anya, ſem nemzetſege ninczen Melchiſedeknec, mivelhogy nem irattatot meg, azonképpen Chriſtus Iſtenſége ſzerint anyanélkül valo, emberſege ſzerint atyanelkül való, és örőcke valo pap. * *Gen. 14. 18.*
[b] Melchiſedech az papſágra nezve nagyob volt Abrahamnal mert Abrahamtul dezmát vöt, és Abrahamnéki dezmat adot, Maſodſzor. Az Levitac, dezmat véſznec, de az ő attyokfiaitol. Melchiſedech pedig idegen leven vött dézmat Abrahamtul. Harmadſzor Melchiſedech megaldotta Abrahamot, tehat ugyis nagyob nalánal. Hozy ha pedig Abrahamnal nagyob, tehat minden fiainalis nagyob. † *Numer. 18. 21. Deut. 18. 1.*
[c] Bizonittya hogy nem czac Abrahamnal hanem az Levitaknális nagyob Melchiſedech. Elöſzer, mert az Levitac halandoc. Melchiſedechet pedig ugy irja az iras, mint örőcké elöt. Maſodſzor, Az Abrahambe Melchiſedech Levi is megdezmalta: Annakokaért mivelhogy Chriſtus Melchiſedech rendi ſzerint valo pap következic hogy mindenekinel nagyob.

11 [d] HOgy ha pediglen az Levi nemzetſégében való Papſág által vólt az tőkéllecſéség: (mert ez alatt adatott à népnec à törvén, mi ſzükſég vólt azután mondani hogy más Pap támadna Melchiſedeknec rendi ſzerint, és nem Aaron Papnac rendi ſzerint.
12 [e] Minekutánna azért az Papſág elváltozott, ſzükſég hogy az törvénnekis változáſa lé-
13 gyen. Mert az, az kiről ezec mondatnac, más nemzetſégből való, melyből ſenki nem
14 ſzólgált az ôltárnac. Mert nyilván való dolog, hogy az Juda nemzetſégéből támadott az mi Uranc, melly nemzetſégre nézve, ſemmit nem ſzólt Moſes az Papſágról.
15 [f] MEly dolog annális inkáb megtertzic abból, hogy. Melchiſedec ſzerint támad
16 más Pap. Ki nem az törvény ſzerint, (melynec paranczolattya teſti) lőtt Pappá ha-
17 nem halhatatlan életnec erejéből. Mert ekképpen téſzen bizonſágot: † Te vagy őrőcké való Pap Melchiſedeknec rendi ſzerint.
18 *8* Mert ez előbbi paranczolat eltőrőltetic, mivelhogy erőtelen és haſzontalan.
19 Mert ſemmiben nem vitt tőkélletesſégre az törvény, hanem az máſonnan vőtt reménſég, mellynec általa közelgetűnc Iſtenhőz.
20 [h] Es mivelhogy nem eskűvéſnélkűl
21 vagyon. Mert amazoc eskűvésnélkűl lőttenec Papocká: ez pediglen eskűvéſſel, az által az ki néki ezt monda: *Megeskütt az UR és meg nem bánnya, te vagy őrőcké való Pap, Melchiſedeknec rendi ſzerint.
22 Ennyével drágab ſzővetſégnec lőtt közbe-
23 járója az Chriſtus. [i] Es amazoc ſokan lőttenec Papocká, mivelhogy az halálnac miatta őrőcké meg nem maradhatnának.
24 De ennec-mivelhogy őrőcké megmarad, ő-
25 rőcké való Papſága vagyon. Minekokaért megis tudhattya mindeneſtől fogva azokat, az kic ő általa járúlnac Iſtenhőz, mert mindenkoron él, hogy eſedezzéc ő érőttec.

[d] *Ez ideig megbizonitotta Chriſtuſt lenni prophetanac kiralnac, papnac, ezutan rendel ſzol mindenic tiſztnec mélto-ſagarol, és megmutattya hogy azoc egyebekben arnyec ſzerint voltac, de Chriſtusban valoba E. őſzer pedig ſzol az papſágrol és megbizonittya hogy az Levitac papſaga nem volt tőkelletes illyen erőſſeggel. Ha az Levi nemzetſegeben valo papſág tőkelletes volt volna, nẽ valtozoi volna ol. De elvaltozot: Azert nem volt tőkelletes. Hogy pedig elvaltozot, ezzel bizonittya, mert az iras az Melchiſedech rendi ſzerint valo papſágot az Juda nemzetiben helhezteti. Nẽ maradhat pedig eggyűi meg, mind az ketto az Levi és Juda nemzetiben valo papſág.* [e] *Azt mődgya hogy hava papſág eltőrőltetet, miképpen hogy élis eltőrőltetet, tehat az törvenyis melly az papſág melle adatot vala annac megerősitéſenec okaert, eltőrőltetet, holott az tő venenyen orti az papſag, mellet valo Ceremoniakat.*

[f] *Masodic bizonſag, hogy az Levi nemzetſégében valo papſag, nem volt tőkelletes. Mert az teſti volt, és azoc az papoc elmulando külső és teſti Ceremoniac altal ſzenteltettec fel. De az Chriſtus papſága lelki és ſzeleknec ajandekival kenetetet fel és őrőcke valo, mint az David bizonittya.* † *Pſal.110.4. Sup.5.6.* [g] *Harmodic erőſſeg. Mert azt Levi nemzetſégében valo papſág haſzontalan és erőtelen volt, mivel hogy meg nem ſzentelt ſenkit, az az; nem vitt az tőkelletesſegre. Ennec ellenébe veti az Chriſtus papſágát és arrol mondgya hogy abban valo remenſeg altal közelgetűnc Iſtenhőz.*

[h] *Negyedic erőſſeg. Az Chriſtus papſága Iſten eskővéſével erőſſitetétet meg, honnét azt hezza ki, hogy miképpen nagyob, és beczülletesb Chriſtus Aaronnal, azonkeppen beczülletesb ſzővetſegnec közbejaroja. Pſal.110.4.* [i] *őtödic erőſség. Az Levi nemzetiben valo papoc ſokan voltac, mert az halal miatt őrőcké valo papoc nem lehettec: De Chriſtus őrőc ké valo.*

16 [k] Mert illyen Papi fejedelem illet vala min-
ket, Szent, áttatlan, ſzeplőnélkűl való, az bűnősőktől elválaſztatott, és ki az egek-
17 nél magaſságosb vólna. Kinec ne lenne ſzükſég minden nap, mint amaz Papoknac, * előſtet az ő maga bűnejért áldozni, annakutánna az kőſségnec bűnejért.
18 Mert azt egyſzer megczelekedte, mikor magát megáldozta. Mert az törvény Papokat rendel az erőtelen emberekből: de az törvény után való esküvéſnec beſzéde, [m] az Fiut, ki őrőcké való papſágra ſzenteltetett.

[k] *Hatolic e. Azoc bűnősőktől elválaſztatott, és ki az egknél magaſságosb vólna. Kinec ne lenne ſzükſég minden nap, mint amaz Papoknac, * előſtet az ő maga bűnejért áldozni, annakutánna az kőſségnec bűnejért. Mert azt egyſzer megczelekedte, mikor magát megáldozta. Mert az törvény Papokat rendel az erőtelen emberekből: de az törvény után való esküvéſnec beſzéde, [m] az Fiut, ki őrőcké való papſágra ſzenteltetett.*

[l] *Hetedic. Azoc gyakorta aldoztac barmokkal mind magokert, mind az nepert, Chriſtus egyſzer, magaval, nem magáért, hanem az emberekert, mert azoc erőtelenec voltac, Chriſtus pedig őrőcke valo papſágra ſzenteltetet.* [m] *Nyolczadic erőſség. Az Chriſtus papſaga az törveny utan rendeltetic. Tehat à törvenben való papſág, s eltőrli, mert az utolso törveny eltőrli az elsőt.*

VIII. Réſz.

Chriſtus papſága kőzőt és az Levitaké közőt valo kűlőmbség, Chriſtus mennyei ſzentſéget helynec ſzólgal, ezec földiec: Chriſtus őrőcke valo ſzővétſégnec közbenjároja: amazoc elmulandónac.

1 AZoknac [a] pedig ſummája à mellyeket
mondunc, éz: hogy nékűnc olly Pa-
pi fejedelműnc vagyon, ki amaz men-
2 nyei diczőſéges ſzéknec jobjára ült. [b] Az
mennyei Sanctuariumnak ſzolgája: [c] és amaz igaz Sárornac, melliyet az Ur ſzegezett fel,
3 és nẽ ember. [d] Mert minden Papi fejedelem ajándékoknac, és áldozatoknac felvitelére rendeltetic: azért ſzükſéges vólt, hogy
4 [e] Mert ha ez földőn vólna, még Papis nem volna, miganiaz Papoc helyeken maradnának, kic az törvény ſzerint áldoznac
6 ajándékockal. Ugymint kic à mennyei dólgoknac példájának és árnyékának ſzolgálnac, à miképpen Iſten mondotta Moſesnec: Mikoron az Sátort el akarná végeni, † meglássd *úgy mond*, hogy mindeneket ezinály az példára melly mutattatott te néked az hegyen.

[a] *Az felső Caputban valo eroſſegekhez mennyei Sanctuariumnak ſzolgája: [c] és amaz igaz Sárornac, melliyet az Ur ſzegezett fel, és nẽ ember.* [d] *Mert minden Papi fejedelem ajándékoknac, és áldozatoknac felvitelére rendeltetic: azért ſzükſéges vólt, hogy* [e] *Mert ha ez földőn vólna, még Papis nem volna, miganiaz Papoc helyeken maradnának, kic az törvény ſzerint áldoznac* [b] *Masodic, Az Levi nemzetſégéből valo papoc ſzolgalac voltac földi haylékba, Chriſtus ſzolga az mennyei haylékban. Vagy azoc földi dolgokban, voltac ſzolgác, Chriſtus mennyei dolgokban.* [c] *Harmadic. Az Levi papjai romlando ſatorban voltac ſzolgác, Chriſtus dragab ſatort hordoz, tudnillic az ő teſtet. Exod.28.*

[d] *Okat mondgya, miert kellet à Chriſtuſnac teſtenec lenni, hogy tudniillic, volna mivel áldozni.*

[e] *Annac adgya okat, miert mondá hogy az mi papunknac, az mennyei haylékban kell lenni. Mert ugy mond, ha ez földőn volna, meg à Levi papoc helyeken allananac, kiknec papſagoc arnyéka volt az igaz papſágnac, mellyet bizonit Iſten mondaſaval.* * *Exod.25.40. Act.7.44.*

De

f Lásd ez negyedic erőſség, ez Caputban az Chriſtus papſáganac méltoſágarol. Az drágab ſzövetségnec drágab az közbe járojáis. Az uy Teſtamentum ſzövetsége, drágab az ő Teſtamentoménál, tehat az uy Teſtamentomnac közbe járojais dragab. Hogy pedig dragab az uy Teſtamentum ſzövetſége azzal bizonittya, mert dragab igéreteköől áll. Mas az hogy ha tökelletesség volt volna az ő Teſt. ſzövetségében, el nem valtozot volna. Hogy pedig elvaltozot Jeremiasbol bizonittya. Azért immar bizonittya az Apaſtal, hogy miképpen dragáb az uy Teſtamentum papſága az ő Teſtamentum papságánal: Azonképpen az uy ſzövetségis dragab az ónal, &c. † Jer. 31.32. és 32.37. Rom. 11.27. Inf. 10.16. g Bérekeſzti beſzédet, és az Iſten mondasából vőtt erőſségel bizonittya az ő Teſtamentumnac elenſeget és eltörölteteſet. Mert azt mondgya, hogy uy ſzövetséget ſzerez.

6 f De moſt *az mi Papi fejedelmünc*, annyéval dragáb ſzolgálatot nyert, mennyével drágab ſzövetſégnec közbejárója mell' drágab
7 igéreteckel ekeſitetett meg. Mert ha amaz elsö olly vólt vólna, mellyben semmi fogyátkozás nem vólt vólna, ſemmiképpen nem vólt vólna à másodiknac he-
8 lye. Mert vádolván őket *az Prophéta* igy ſzól: † imé napoc jönec azt mondgya az Ur, és kőtöc az Izraelnec és az Judánac házá-
9 val uy ſzövetſéget. Nem az ſzövetség ſzerint, mellyet ſzerzettem vólt az ő attyockal, az melly napon az ő kezeket fogám, hogy kihoznám őket Egyptumból: mert ők nem maradánac meg abban az én ſzövetségemben, és én megvetem őket, azt
10 mondgya az UR. Annakokaért ez à ſzövetség, az mellyet kőtec az Izraelnec házával az napoc után, azt mondgya az UR: bényomom az én törvényemet az ő elméjekbe, és az ſzivekbe béirom: és léſzec nékiec
11 Iſtenec, és ők énnékem én népem. Es nem tanittya kiki mind az ő felebarátyát, és kikimind az ő attyafiát, ezt mondván: eſmérd meg az Urat, mert mindnyáján megeſmérnec engemet, ő közöttöc való kiczintől fogva, mind az ő köztöc való nagyig
12 lan. Mert kegyelmes léſzec az ő álnokſágoknac és az ő bűnőknec, és az ő álnokſágokról meg nem emlékezem többé.
13 g Mikoron uy ſzövetséget mondott, az elsőt hová tötte? az mi pedig óvá léſzé és megvénheſzic, közel vagyon ához, hog' ſemmivé légyen.

rendeltetett Ceremoniai, és ez világi † Sa- † *Exod.26.1. és*
2 ctuarinmja. Mert Sátor éppitetteteet vala, *36.8.*
az elsö, az melyben valánac az gyertyatar- * *Exod.16.33.*
tóc, az aſztal, az ſzent kenyerec, mely *elsö ſá-* *Num.17.10.*
3 *tort*, ſzentnec hivtanac. Az közép kárpi- † *1.Reg.8 9.*
ton belől pedig vala az Sátor, mellyet ne- *2.Chro. 5.10.*
4 veznec vala ſzenteknec ſzentének. Me- * *Exod. 25. 18.*
lyben vala az arany temienező, és az ſző- b *Az aldoza-*
vetſégnec ládája, melly minden felől aran- *tokrol ſzol, mel-*
nyal béburitatott vala, * melyben vala az *lyeket ket réde-*
arany veder Mannával tele, és az Aaron- *bélieknec monâ:*
nac megvirágzott veſzſzeje, és az ſzövet- *Az elsö rendbe-*
5 ſégnec † táblai. Az ládán * felűl pedig, *li az mely egy-*
az diczőſégnec ſzárnyas Angyalai, kic ár- *ſzer leſzen va-*
nyékockal béfedezic vala az ládának fede- *la eſztendőben.*
lét: mellyekről nem kel moſtan ſzóllanunc † *Exod.30.10.*
6 eggyenként. b Minekutánna pedig e- *Levi.16.2.*
zec igy rendeltettec, az elsö ſátorban min-
denkoron bémennec az Papoc, kic az Ce-
7 remoniáknac tiſzteletiben foglalatoſoc. Az
máſikban pedig minden eſztendőben † e-
gyſzer czac az fő Pap, vérrel pedig, melyel
áldozic ő magáért, és az népnec bűne-
jért.

8 MEly c által az ſzent lélec ezt jelentette, hogy meg nem nyilatkozott még az ſzenteknec útoc, mivelhogy az elsö ſátor
9 még helyén állana. d Mely példa vala ackori jelen való időhöz képeſt, melyben ajándékockal, és áldozatockal áldoznác, mellyec az lelki eſméretben nem ſzentelhe-
10 tic meg az áldozót. Es *helheztetett vala* ételekben, italókban, és külömb féle moſodáſokban, és külső rendtartáſokban, mellyec à megjobbitáſnac ideiéig vettettec vala *az Izraelitakra.*

11 MInekutánna c pedig az Chriſtus, az követkőzendő jóknac fő Papja eljőtt vólna, nagyob és tökelletesb ſátor által, nem
12 kézzel czinált, az az, nem ez kölsö éppitéſnec ſátora által. Sem pedig nem bakoknac, és tulkoknac vére által, hanem az ő tulaydon vére által, ment bé egyſzer az Sanctuariumba, minekutánna örök váltſágot

a Az felsö Caputban az Jeremiai mondaſabol bizonyitia az Apaſtal, hogy az ő Teſtamentumnac vagy ſzövetſégnec elkellet törölteteni, mivelhogy Iſten maſt igért vélla. Immar bizonyos kevalképpen valo példakban agyan azont bizonittya, hogy tudnillic, ha az ő Teſtamentumnac elkellet törölteteni, tehat à Ceremoniaknakis elkellet törölteteni, mivelhogy azoc következendő dolgoknac arnyeki voltac. Ez azért az Apaſtal érőſsége. Az ő Teſtamentü eltörölteteet. Az Ceremoniác pedig az ő Teſtamentühöz valoc voltac tehat azoknac el kellet törölteteni, Maſodic. Az arnyekoknac elkell mulni, mikor azoknac valoſagoc eljö. De az ő Teſtamentumbeli arnyekoknac valoſaga. (à Chriſtus) eljött. Tehat az arnyekoknac el kell mulni, &c. Emlekezic pedig az Iſten látorárul, minden benne valo Ceremoniackal egybe, és az áldozatokrol, hogy megjelentſo azt hogy ha azoc eltörölteteec, az többi inkab eltörölteteet. Nu.17.1. Reg 8.2. Par 3. Exo.15.

Az elsö Satornac és Pápságnac diczőſeges volta, Mellyet mindazáltal az maſiknac az az, à Chriſtus papſágánac diczőſéges méltoſaga ſokkalis fölyöl mül.

1 AZért a bizonyos, hogy az elsö ſzövetſégnekis vóltanac Iſteni tiſzteletre

Megmondgya mit peldazot ez hogy eſztendőben ő maga ment bé az ſátornac belső reſzébe à fő pap, egyebeket kirekeszven. tudnillic, hogy à ſzenteknec menyországra valo utoc (mellyet peldazot az ſátornac belső reſze) meg nem nyilatkozot az ollyan áldozatoc által, mert ezac egyedül ment az fő pap, egyebeket kirekeſztven, és minekutanna kijött, iſmet bezarlotta azt hogy ſenki oda ne mehetnec. d Okat ſzámlallya az ő Teſtamentü Ceremoniai által, miert nē nyilatkozott meg à mennyeknec uta. Elsö oka, mert azoc példac, vagy árnyékoc voltác. Maſodic: Mert az embernec lelket nem tiſztitha tac meg. Harmadic. Mert nagy réſzre ételből italból és moſodáſokból allottac azoc à Ceremoniac. Negyedic, mert ideig valoc voltac, migtudnillic, azoc megvalt oznánac. Levi.16. Nu.19. e Ez előtt nagy erőſségeckel megbizonitá, hogy az uy Teſtamentomnac mind papsága mind ſzövetſége beczülletesb az ő Teſtamentoménál: Immar viſzontag egybeveti à két Teſtamentü papiságát, hogy megeſmerteſſe, hog' áldozatiyais az uy Teſtamentumnac dragab az ő teſtamentő áldozattyánal. Az az: Megmondgya az ő Teſtamentumban valo Ceremoniaknac valoságát, hogy à Ceremoniackal elvóvá à Sidokat, Chriſtushoz kapczolya őket, &c. Arőtteſti dolgokban volt ſzolga, Chriſtus lelkiekben és örőcke válokban Aaron kezzel czinált ſátor alt almēt bé kezzel czinalt ſátorba Chriſtus menyben ment az ő teſtenec ſátora által. Aaron barmoc vérével, Chriſtus ő maga verēvel. Aaron minden eſztendőben egyſzer, Chriſtus ezac egyſzer.

f *Bizonittya, hogy Chriſtus az ô vere általőrôc valtságot talált. Ha ugymond barmoknac, vereknec és hamujoknac olly ereje volt, hogy az kic azzal meghintetnérec, kûlsôképpen tiſztánac itéltetnénec: Sockal inkab az Chriſtus vére hatalmas arra, hogy az mi lelkünket megtiſztitſa, mert ugy embernec vére, hogy Iſten fianakis vére, es megtiſztitására való őrôcre ôvel felekeſtetet.*

† *Lev.16.14. Num.19.2. &c.*
* *1.Pet.1.19.*
1.Joh.1.7.
Apoc.1.6.
† *Luc.1.74.*

§ *Ertelme ez mivelhogy az barmoknac vérével nem tőrôlhetnec, áregen igert ſzôvetséget, mellyet peldaſztac az regi Ceremoniat, Iſten moſt bétellyeſitette, melnec altala az bûn eltőröltetnec, à menyorſzag megnyittatnec, honnét megtettzic, hogy az régi atyakéris ontotta az ô vérét. Mert utolſo ſzôvetségnec neveztetic ez uy Teſtamentum, nem à bûnnec boczánattyára nezve, hanem az időre nezve, melyben Chriſtus eljőtt.* * *Rom.5.6. 1.Pet.3 18.*

h *Okat mondgya miert kellet ez ſzôvetségnec megerôſſitetni az kôzbejáro verrevel. Mert ez ſzôvetség az halalert haſonlo az Teſtamentumhoz, hogy azért az erôs lenne, kellet vernec omlaniés halalnac lenni.* † *Gal.3.15.*

i *Maſodic oka. Mert az ô Teſtamentomis verrel ſzenteltetet meg.*

* *Exod.24.8.* † *Exod.40.9. Lev.16.14. Num.7.1.*

k *Hogy valaki azt ne mongya hogy az ô Teſtamentum nem ſzenteltetet meg Chriſtus vérével, azt mondgya hogy az ô teſtamentom mivelhogy romlando allatbol való volt melto és illendô volt, hogy barmoc verevel ſzenteltetſec meg. Az uy Teſtamentum mivelhogy mennyeiekből az illendô volt hogy amazoknal dragab vérrel ſzenteltetteſſec meg.*

13 találtvólna. f Mert ha az † bikaknac és az
bakoknac vére, és az úſzó borjunac hamva
elhintettetvén az tiſztátalanokra, megſzen-
14 telte ôket az ô teſtéknec tiſztaſágára. Mennyével inkáb az Chriſtuſnac * vére, ki az ôrôcké való lélec által, ônnön magát ártatlan lévén, megáldozta az Iſtennec, megtiſztittya az ti lelketec eſméretit az meghólt czelekedetektől, hogy † ſzolgállyatoc az élô Iſtennec?

15 ES gazért az uy Teſtamentumnac kôzbejárója, hogy * meghalvan azoknac az bûnôknec váltſágáért, mellyec voltanac az elsô Teſtamentum alatt, az hivataloſoc, az ôrôcké való ôrôkſégnec igéretit vennéc.

16 h Mert àhól az Teſtamentum vagyon, ſzûkſég hogy az Teſtamentum tévônec halála
17 megiégyen. Mert az † Teſtamentum az embernec halálával erôſs: mert mig él az Teſtamentum tévô, addig az Teſtamentum
18 erôtelen. i Innét vagyon hogy az elsô Teſtamentumis nem ſzenteltetett meg vérnélkûl. Mert mikoron az Moſes, mind az
19 tôrvény ſzerint való paranczolatokat elolvaſta vólna az kôſſég előtt, borjúknac és bakoknac vérét vévén, vízzel és veres gyapjúval, és Iſoppal egybe, mind az kônyvet, mind az egéſz kôſſéget, egyſzerſmind meg
20 hinté. Mondván: * ez az Teſtamentumnac vére, mellyet paranczolt nékrec az Iſten. Annakſelőtte pedig à Sátortis, és mind
21 az ſzent edényeketis haſonlatoſképpen
22 vérrel † meghinté. Es mindenec kôzel, vérrel tiſztitatnac meg az tôrvény ſzerint: és az vér ontáſnélkûl nem léſzen az boczá-
23 nat. k Annakokaért ſzûkſég vólt, hogy az mennyei dolgoknac példái, illyen állatoc által tiſztitaſſanac meg, az mennyeiec pedig dragab áldozatockal, hogy nem mint azoc vóltac.

24 MErt l nem kézzel ezinált Sanctuariumba ment bé az Chriſtus, melly példája vólna az valóſágoſnac: hanem az mennyekbe ment, hogy megjelennyéc moſt Iſten-
25 nec előtte mi érőttünc. Sem pediglen *nem azért ment bé* hogy gyakorta áldozza meg ô magát, miképpen az fô Pap minden eſztendőbe bémégyen az ſzent házban idegen
26 vérrel. m (Mert ha kûlômben vólna, kellet vólna ô néki gyakorta ſzenvedni világ teremtéſétől fogva,) hanem moſt egy
ſzer jelent meg ô magának meg áldozáſa
által, ez világnac utólſo zéſzében, az bûnnec eltőrléſére. Es miképpen hogy † elvégezett dolog az emberec kôzôtt, hogy egy-
28 ſzer meghallyanac, az után ítélet léſzen. Azonképpen Chriſtuſis egyſzer megáldoztatván, hogy ſokaknac bûnôket elvenné, *jéval Aaron* n másodſzor bûnért váló áldozatnélkûl meglátſanac azoktól à kic ôtet várják, azoknac idvôſſégekre.

Aaron kezzel ezinalt ſatorban ment bé Chriſtus az ô magatván, jéval Aaron n *minden eſztendőben egyſzer, Chriſtus ezac egyſzer.*

Azt mutattya meg hogy mindenec dragabbac az uy Teſtamentum ban. Mert Aaron ſatorba ment bé, Aaron az lada eleibe. Chriſtus iſten eleibe. Aaron idegen verrel ment bé Chriſtus az ô magatván, jéval Aaron minden eſztendőben egyſzer, Chriſtus ezac egyſzer.

m *Annac adgya okat, miert kellet Chriſtuſnac egyſzer aldozni. Mert mivelhogy világ kezdetiôl fogva kellet à bûnnec eltőrleſe, Chriſtuſnac gyakorta kellet volna meghalni, ha minden bûnert aldozni kellet volna, mivelhogy bizonyos dolog hogy ezac az ô vere altal tôröltetic el az bûn. Az ember pedig ezac egyſzer halhat meg. Azert mivelhogy Chriſtus is ember volt, egyſzer halhatot meg. Nem kellet tehat és nem kell az ô aldozattyának megkettőzteteni.* † *Job 30.32.* n *Chriſtus ac máſo ik el ô vetelérôl valo bizonſag, mellyet mond azoc ellen à kic az ô egyſzer meglôtt áldozattyaval meg nem elegeſznec.*

X. Réſz.

Az ô Teſtamentum áldozati elégtelenec voltac az bûnnec elvételére. az Chriſtus aldozattya elégſeges és tôkélletes, az bûnnec eltôrleſere. uy ſzô vétſeg, mellyert Chriſtusst alhatatos hittel kell tiſztelni.

1 MErt a az tôrvény, melly az kôvét- a *Annac adgya*
kôzendô jóknac árnyéka vólt, nem *okát, miert kel-*
az valóſágoknac kimettzet formája, *let à Chriſtus-*
azockal az áldozatockal, mellyeket eſz- *nac megjelenni*
tendônként ugyan azonokat áldoznac: ſo- *ez utolſo időben*
ha meg nem ſzentelheti azokat az kic a- *az ô áldozat.*
2 zokhoz járulnac. b Mert ha kûlômben *tyával. Mert*
vólt vólna, megſzûntenec vólna az ál- *ugy mond az*
dozattól, mivelhogy az kic áldoztanac *áldozatoc az*
és megtiſztúltanac vólna egyſzer, ſem- *embereknec bû-*
mi bûn az után az ô lelkeket nem vádol- *nôkét el nem*
3 tavólna. c De ez áldozatokban, min- *vehettéc.*
den eſztendônként az bûnôknec előſzám- b *Bizonittya*
4 lálása léſzen. d Mert lehetlen dologhogy *hogy az áldo-*
à koſoknac † és bikáknac vére elvegye az *zatoc nem vôt-*
bûnô *tétel az bûnt.*

Mert ugy mond hazelvôttéc volna az bûnt, megſzûntec volna az áldozatoktul. c *Maſodic bizonſag, az áldozatokban minden eſztendônkint ſzamlalnac az ô bûnôket.* d *Harmadic, mert nem lehetſeges hogy az barmoc vere elvegyelje az bûnt, mert ninczen egyenlôség à bûn közôtt és az barmoc vere közôt.* † *Lev.16.14.*

e *Negiedic, Dávid mondgya Chriſtus képében, hogy nem akarja Iſten bűnért az áldozatot, hanem teſtet formalt néki, hogy abban hallyon meg az bünért. † Pſal. 40. 7. &c.*

5 bűnöket. e Minekokaért mikor ez világra béjőtt vólna, azt mondgya: † az áldozatot és az ajándékot nem akartad, teſtet
6 formálál pedig énnékem. Az baromnac egéſzáldozattyát, és az bűnért való áldoza-
7 tot nem kedvelted. Ackor mondám, imhól vagyoc en, (az könyvnec kezdetiben megirattatot én felólem,) hogy az te akaratodat czelekedgyem Iſten. Mikor előſzer
8 azt mondotta vólna, az áldozatot és az ajándékot, az baromnac egéſzíſzen való megégetéſét: és az bűnért való áldozatot nem akartad ſem kedvelted, (mellyec az
9 törvény ſzerint áldoztatnac.) Azután azt mondotta: imhól vagyoc hogy czelekedgyem Iſten az te akaratodat, eltörli az elsőt,
10 hogy az utólſót állaſſa Mely akaratnac ártala megſzenteltettűnc az Jeſus Chriſtuſnac teſtének egyſzer való áldozattyánac ál-
11 tala. f Annakokaért minden Pap, előáll minden napon czelekedvén és ugyan azon áldozatockal áldozván gyakorta, mellyec
12 ſoha az bűnöket el nem vehetic. Ez pedigien egy áldozattal áldozván, az bűnökért, mind örőcké * úl az Iſtennec jobján.
13 g Az minde elő vagyon azt várván, † migien az ő ellenſégi az ő talpa alá vetteſſenec.
14 Mert eggyetlen egy áldozattyával tőkélleteſſzécké tötte mind őrőcké azokat, az kic
15 megſzenteltetnec. h Bizoſágot téſzen pedig mi nékűnc az ſzent lélekis, mert mine-
16 kutánna előſzer ezt mondotta volna: † Ez az én ſzövetſégem mellyet kötőc ő vélec az napoc után, azt mondgya az UR: az én törvényimet adom az ő ſzívőkbe, és azokat
17 bénsom elméjekbe. Azután így ſzól: Es az ő bünőkről, és álnokſágokról többé
18 meg nem emlekezem. Az holott pedigien az bűnöknec boczánattya vagyon, nem kel többé bünért való áldozat.

19 i Mivelhogy azért atyámfiai ſzabadſágunc vagyon, az Iſtennec ſzent házába való
20 bémenetelre, az Jeſuſnac vére által. Az úton mellyet ſzentelt mi nékűnc; uy és élő út gyanánt az kárpit által, az az, az ő teſte
21 által. Es *mivelhogy vagyon* nagy Papunc, ki az I-
22 ſten házának fejedelme. k Járúllyunc igaz ſzivel, és hitnec bizonyos bizodalmá-
23 val az gonoſz lelki elmérettől megtiſztúlt ſzíveckel. Es megmoſván teſtűnket tiſzta vízzel, tartſuc meg az mi reménſégűnknec
24 tánt orgáſnáélkül való vállaſát, mert igaz az, az ki igéretet tőtt. Es egymáſt beczuliyűc, hogy magunkat felinditſuc az atyafiai ſze-
25 reretre, és az jó czelekedetekre. l El nem hagyván az mi gyülekezetűnket, miképpen
26 a maz † nap elközelget. m Mert ha * ſzabad akarunc ſzerint vérkezűnc, az igáſágnac
27 büneinkért áldozat. Hanem az itéletnec néminémő várása, és az tűznec lángja, mel-
28 ly megemészti az Iſtennec ellenſégit. n Az *valo megtiſzki megveti az Moſeſnec törvényét, minden*
29 nunac bizonſágára * megölettetic. Me-nyével alittyátoc, hogy keményb bűnteſſze itéltetic méltónac lenni, az ki az Iſten-nec fiát megtapodandgya, és az ſzövetſég vére, mellynec általa megſzenteltetett vala, ſemminec alitandgya, és az kegyelem-
30 nec lelkét boſzſzúſággal illetendi? P Mert *a gyülekezetet*, tudgyuc azt, az ki ezt mondotta: † En dól-gom az boſzſzú állás, én megfizetem, azt
31 itéli, *úgy mond* az ő népét. Rettenetes
32 dolog az élő Iſtennec kezébe eſni. q Emlyeckben minekutánna megvilágoſſtatta-nac *Első oka, az*toc vólt, az háboruſágoknac nagy tuſako-
33 dáſat ſzenvedtétec. Egyképpen pedig, r *Másodic oka* mikor gyalázatockal nyomoruſágockal az *az megeſmert* † piatzra vitetettetec elő: egyképpen pedig. *igaſſágtulelſzá*-mikoron tarſái lőttetec azocknac, az kic az *kadnac, ſzent*
34 nyomoruſágos állapatban vadnac. Mert *lelec ellen vet*-az én fogſágimonnis én velem egyetemben *kezned*.
bánkodtatoc, és az ti jószágtoknac * ſak- † *Rom. 13. 12.*
mánláſát † nagy örőmmel vöttétec, mivel- * *Sup. 6, 4.*
hogy tudnátoc, hogy ti néktec drágáb és ° *Harmadic*
maradandób jószágtoc vagyon mennyek- *oka.*
35 ben, s Ne veſſétec el annakokaért az ti † *Matth. 18. 1*
bizodalmatokat, mellynec nagy ajándéko- *Johan. 18. 17.*
36 záſa vagyon, Mert ſzükſég néktec az be- *2. Cor. 13. 1.*
kefeges türes, t hogy minekutánna az I- * *Deut. 19. 15.*
ſtennec akarattyát czelekedenditec, u el- P *Negyedic oka.*
37 vegyétec az igéretet. Mert még egy kevés, *Az ur boſzſzut*
czac egy kevés idő vagyon, és az ki eljöven- *áll, és rettenetes*
dő, eljö és nem késic. *az ő kezebe eſni*
† *Deut. 32. 35.*
Rom. 12. 19. * *Deut. 32. 36.* q *Ötödic oka. Elöſzer jol kezdettetec. Azért ſzeremin immar hatra allanotoc, hogy pedig jol kezdettetoc volt, azzal bizonittya, miert haboruſágoc ſzenvedtetec az Evangelium mellet.* † *1. Cor. 4 9.* * *1. Theſſ. 2. 14.* † *Act 2 4.*

e *Befzedet elvégezvenis inteket az hi bünvalo álhatatoſſágra.*
f *Ehöoka az inteſnec, Iſten kivannya, és akarja à bünbe valo ſokkelteſſeget.* g *Masod. oka, hogy az igeretet elvegyec mi-nekünc bellyedelyébanmar leſzen.*

u *Harmadic oka, mert az igaz ember hitből él.* † *Hab.2.4. Rom.1.17. Gal.3.11.*

38 u Az † igaz embert pedig hit által él: és vala-
39 ki elvonandgya magát, az ollyant az én lel-
kem nem * kedveli. y De mi nem ollyac vagyunc kic magunkat elvonnyuc veſzedelemre, hanem ollyac kic hidgyünc az mi lelkünknec idvöſségére.

x *Negyedic mert à ki meg nem marad à hitben azt nem kedveli az én lelkem.* y *Biztattya őket hogy megmaradnac az hitben mint végig.*

XI. Réſz.

Mi legyen az hit, és annac czelekedetit ſok peldakban mutattya meg.

a *Inte az felső Caputban az Sidokat à hitben valo tökelleteségre. Itt immar az hitet irja meg az ő erejéről, hogy tudniillic az mellyec czac reménſegben vadnac, és láthatatlanoc, azokat nekünc nagy bizonyoſon mutattya, mely dologra ſoc példákat hoz, &c.* † *Gen.1.1.&c.* * *Gen.4.4.* † *Inf.12.24.* b *Néz az Iſten mondaſara, Az Abélnec véré kiáltón rajta.* * *Gen.5.24.* † *Gen.6.13.* * *Gen.12.1.*

1 A z a hit pediglen az ollyan dólgoknac
valóſága, az mellyeket reménlünc, és
az melly dólgoc nem láttatnac, azok-
2 nac bizonyos mutatója. Mellyétt jó bi-
zonſággal ékeſitettec meg az mi elöttünc
3 való attyác. Hit által értyüc hogy terem-
tetet ez † világ Iſtenec beſzéde által, hogy az
4 láthatatlanokból, láthatóc lennénec. Az
* Abel hit által áldozott Iſtennec beczösb
áldozattal, hogy nem mint Cain, melynec
általa bizonſágot vött, hogy igaz vólna mi-
kor az Iſten bizonſágot tenne az ő ajándéki-
ról: és énnec általa, meghalván † mégis
5 ſzól. b Hit által ragadtatott el az * Enoch,
hogy ne látna halált: és meg nem találtatot,
mivelhogy általvitte vala ötet Iſten, mert mi-
nekelőtte általvitetnéc; bizonſágot vött va-
6 la, hogy kedves vólt vólna Iſten előtt. Az
hitnélkül pedig lehetetlen dolog, hogy va-
laki ő nékie kedves légyen: mert az ki Iſten-
hőz járúl, ennec hinni kell, hogy vagyon I-
ſten, és jutalmat ád azoknac, az kic ötet ke-
7 reſic. Hitnec általa Iſtentől megintetvén
az † Noe azokról, az mellyec meg nem lá-
tattac vala megreműlvén kéſzité az Bárkát
az ő háza népénec megtartáſára: mely Bár-
kánac általa, kárhoztatá ez világot, és az
8 hitből való igaſságnac örökőſe lőtt. Hit-
nec általa, mikor hivattatott vólna * Abra-
ham, engede az Iſtennec, hogy elmenne az
helyre, mellyet örökſégül vejendő vala: és
9 kiméne, nem tudván hová menne. Hit-
nec általa lakéc az igéretnec földén, mint
idegen földőn, ſatorban lakván Iſáckal és
Jácobval, ugyan azon igéretnec örökőſi-
* *Inf.11.22. és 13.24.* 10 vel. Mert vát vala olly * várost, melynec
fundamentuma vólna, mellynec meſtere
† *Gen.17,19.és 21.2.* 11 és teremtője az Iſten. Hitnec általa az †
Sárais erőt vőn, az ő méhében való fogadá-
ra, és az ő idejénec kivőle ſzülé, mivelhogy
igaznac itélte azt, az ki igéretet tőtt vala.
12 Annakokaértis egytől, és attól úgy mint
megholttól ſzáparodtanac annyén, men-
Gen.22.17. nyé az égnec * czillagina: ſokſága, és mint
az tenger partyánac fevénye ſzámlálhatat-
13 lan. Hit által hóltanac meg mind ezec, kic
az igéreteket el nem vöttéc vala, hanem tá-
vól nézic vala azokat, minekutánna hitte-
nec vólna, és ragazkodtac vólna azokhoz,
és valiáſt töttec vólna arról, hogy ők budo-
ſóc és jövevényec vólnának azon az földőn.
14 Mert az kic ezeket mondgyác nyilván je-
15 lentic hogy ők házat kereſnec. Hogy ha
arról megemlekeztec vólna, az melyből ki-
jöttenec vala, vólt vólna idejec az haza té-
16 réſre. De jób házat kévánnac, tudnillic
mennyeit; annakokaért nem ſzégyenli az
Iſten ő † Iſteneknec hivatni, mert kéſzitet † *Exod.3.6.*
17 vala ő nékiec városſt. Hitnec általa * aldo- * *Gen.22.9.*
zá c meg Abraham az Iſákot, mikor ké- c *Az az, Akaſértetnéc, amaz ő eggyetlen egy Fiat, mon-* *ra meg áldozni.*
dom hogy megaldozta az, à ki az igérete-
18 ket vötte vólna. Kinec azt mondotta vala
az Iſten: † Iſákban neveztetic tenéked az † *Gen.11.12.*
19 te magod. Mikor ő magában ezt elhitte *Rom.9.7.*
vólna, hogy az Iſten azt halálbólis feltá-
mazthattya, mely halálból azt, néminémő
20 haſonlatoſság ſzerint felis vőve. Hitnec
általa * áldá meg Iſác Jacóbot és Eſaut jő- * *Gen.27.28.*
21 vendő dólgokban. Hitnec általa áldá *és 29.*
meg † Jacób hálálának idején az Joſéphnec † *Gen.48.v.*
mindenic fiát, és * imádá az Iſtent az ő ſtáp- *18.19.*
22 jához támazkodván. Hitnec általa em- * *Gen.47.31.*
lekezec † Jóſeph, az ő halálának órájáu, az † *Gen.50.24.*
Izrael fiainac kimenetelec felől: és az ő te-
23 temeiről paranczolatot ada. Hitnec álta-
la rőytetett el * Moſes az ő ſzűleitől három * *Exod.2.1.*
hónapig, mikoron ſzűletett vólna, mivel- *Act.7.20.*
hogy látnác ſzép gyermeknec lenni, és nem
† rettegéc az királynac paranczolattyát. † *Exod.1.16.*
24 Hitnec általa * nem akart Moſes mikor im- * *Exod.2.11.*
már öreg vólna; Phárao leányának fiának
25 hivattatni. Mivelhogy ezt választa magá-
nac, hogy az Iſten népével eggyűt nyomo-
ruſagockal illettetnéc, hogy ne mint a bún-
26 nec ideig való haſznával élne. Ugy mint ki
nagyob gazdagſágoknac itélné leni à Chri-
ſtuſért való gyalázatot, hogy nem mint az
Egyptumbéliecnec kéneznek, mert néz va-
27 la ez jutalomnac fizetéſére. Hitnec általa
† hagyá el Egyptumot, ſemmit nem félvén † *Exod.2.15.*
az királynac haragjától, mert olly erős ſzivel
vólt, mintha látna azt, az ki láthatatlan.
28 Hitnec általa * ezelekedte à Huſveti bárán- * *Exod.12.21.*
nac megételét, és amaz vérnec kiontáſát:
hogy az ki az elsőſzülőtteket öli vala, őket
29 ne illetné. Hitnec általa, mentenec által
az veres † tengeren, mint egy ſzárazon, mel- † *Exod.14.22.*
lyet mikor az Egyptumbéliec megkéſértet-
30 tec vólna, elnyelettetének. Hitnec ál-
tala romlottanac el az * Hieticónac kő- * *Joſ.6.20.*
falai, mikoron azokat kerültéc vólna.
31 Hitnec általa nem veſze el mind az hitet-
leneckel egyetembe, amaz tiſztátalan éle-
tű Raháb, mikoron jó akarattal ſzálláſára † *Joſ.2.1.és 6.*
32 † fogadta volna az kémeket. Es mit ſzó- *23.*
loc tobbet? nincs nem vólna az idő eleg hoz- * *Jud.6.11.*
zája, ha ſzólnéc * Gedeonról, † Barakról, † *Judic.4.6.*

Sámſon-

† *Jud 13.24.* :: *Júdic 11 11.* * *1.Sam.16.13.* ‡ *1.Sam.1.20.*

† Samſonról, :: Jephteről,* Dávidról,‡ Samuelről, és az Prophétákról. Kic hitnec
33 általa országokat meggyőztenec, igaſſágot czelekedtenec, az igéreteket elvőttéc, o-
34 roſzlánoknac ſzájokat bédugtác. Az tűznec erejét mególtottác, fegyvernec elitúl megmeneketlec, erőtelenekből, erőſſec lőttec az viadalban, az idegeneknec táboro-
35 kat elfutamtattác. Az aſzſzonyi állatoc feltámadáſnac általa, az ő halottokat, megnyertéc, némellyeknec bőrőc megfeſzitetnec, nem gondolván az ſzabadúlálſſal, hogy
36 drágáb feltámadáſt nyerhetnénec. Nemellyec viſzontag czufolásokat és oſtorozáſokat ſzenvedtenec annakfelőtte, kötőzéſeket, és tömlőtzőt. Megkővezttettec,
37 kettévágattattac, késértettec, fegyverrel levágattatvan meghóltanac, búdoſtanac, juhoknac és keczkéknec bőrőkben, kic elhagyattattac, ſzorongattattac nyomorgattat-
38 tac. Kikre nem vólt méltó ez világ: puſztában búdoſtanac, hegyeken, barlangok-
39 ban, és földnec haſadékiban. Es mind ezec, minekutánna jó bizonſágot vőttenec vólna az hítnec általa, az igéretet nem vőtték el. d
40

d *Az az, jollehet az igéreteknec haſznát elvőtte, de az Chriſtus Jeſuſt távol láttác, mellyet mi az Iſtennec mi felőlünc valo vegezeſe ſzerint nyilvan latunc, mivelhogy mi nékünc adatot: és jollehet az mit azoc reménlettec, elvőtte, mindazáltal az ő idveſſéget altul függet, az ki mi nékünc adatot, ugy annyira hogy mi nalunknélkül az tőkelleteſſégre nem jutottac. Mutha azt mondanyt az Apaſtal, ha azoknac illyen hitec volt az kic távol láttác Chriſtuſt, ſzemerem nékünc, ha ollyan hitünc nem lejend holot nyilvan latt juc Chriſtuſt, &c.*

XII. Réſz.

Inti hogy minden akadályokat hatra hagyvā Chriſtuſt kellyen követni, és hogy az atyai ſanyargatáſt békeſſeggel türjéc, és egyeb joſzagos czelekedetekreis intetnec.

a *Az felső Caputbol alkalmatoſſagot veven, int az hitbé valo tőkelleteſſégre, é. az kéreſztyeni viteztedesben valo álhatatoſſágra, annac peldig modgyat is megmondgya, hogy tudnillyenc minden terhet és bűnt leveſſenec. Első erőſſeget pedig veſzen az regi atyac példa, abol.* † *Rom.6 4. Eph 4 22. Col.3.8. 1.Pet.2,1.* b *Masodic erőſſeg, az Chriſtus peldayábol.* † *Sup.1.3,.*

1 A Nnakokáért, a mijs mivelhogy ennyi ſoc bizonſágoknac fellege áll környülünc, minden terhet † levetvén, és minden
2 környülünc való bűnt, nagy álhatatoſſággal az mi előnkben adatott tzélt kifuſſuc.
b Nézvén à hitnec URáta, és elvégezőjére, az Jeſuſra, ki az ő előtte való őrőm helyébe, ſzenvedett kereſztet az gyalázatot megutálván, és az Iſten † ſzékinec jobjára
3 ulc. Gondollyátoc megazért, kiczoda légyen az, à kiillyen ellene való ſzidalmazáſokat ſzenvedettà bűnősöktől, hogy elmétekben elfogyátkozván, meg ne fáradgya-
4 toc. Mert még ſzintén az vérig nem tuſakodtatoc, az bűn ellen tuſakodvan. c
5 d Elfelezkezteteké pedig az intéſről, melly néktec, mint fiaknac ſzól: † Fiam ne veſd meg az URnac dorgálását, és el ne fáradgy lelkedben, mikor o tőle dorgáltatol.
6 Mert az kit ſzeret az Ur, megdorgállya, vakit fiává fogad, megoſtrozza. e Ha az
7 dorgálást elſzéveditec, az Iſtē ő magát nékec ajánlya mint fiainac, mert kiczoda olly
8 fiu mellyet az atya meg nem dorgál? f Hogy ha dorgáláſnélkül valóc vattoc, melybe mindenec réſzeſec, bizonyára fattyac vattoc, és nem fiac.
9 g Annakutánna pedig, az mi teſt ſzerint való atyáinc, mi nékünc dorgálóinc vóltanac, és őket beczúlőttűc: azvagy nem ſockal inkáb engednünc kellé az
10 g lelkeknec attyánac, hogy éllyünc? Mert azoc kevés ideig, az mint nékiec tettzic vala, minket dorgálnac vala: ez pedig az mi
11 ő ſzentségének. h Minden dorgálás pedig moſtan jóllehet nem látzatic őrvendetesnec, hanem ſzomoruſágoſnac lenni: mindazáltal végezetre az igaſſágnac czendeſz gyűmőlczét adgya azoknac az kic abban gyakorlottac magokat.

Harmadic: Mert az bűn ellen vitézkedtec.

Negyedic. Iſten akarattya hogy vitézkedgyetec.

† *Prov.3.11.*

Job.5.17.

Apoc.3.19.

e *Oetődic, Az Istec ajánlya mint fiainac.*

f *Hogy ti véletec az ha dorgáláſinélkül valóc vattoc, melybe boruſágokban.*

f *Hatodic. Ha nem ſzenvedtec nem vadtoc Istenfiai.*

g *Hetedic erőſſeg, A teſti atyakis dorgállyác az ő ſiokat, kikhaſznunkra dorgál, hogy réſzeſ legyünc, az nec ha engedelkeknec attyának, hogy éllyünc? Mert azoc kevés ideig, az mint nékiec tettzic vala, minket dorgálnac vala: ez pedig az mi az ő ſzentségének. h Minden dorgálás pedig tűnc, Iſtennec moſtan jóllehet nem látzatic őrvendetesnec, hanem ſzomoruſágoſnac lenni: mindazáltal végezetre az igaſſágnac czendeſz gyűmőlczét adgya azoknac az kic abban gyakorlottac magokat.*

i Berekeſzti az ő
12 i Annakokáért az ti leereſztett kezeitekert, és az ti reſzkető térdeiteket erősí-
13 ſitsétec meg. k Es az ti lábaitockal egyeneſſen járjatoc, hogy az ki sánta, mindeneſtül fogva el ne téveledgyéc az útról, hanē
14 hogy meggyogyitaſſéc inkáb. Követſétec az * békeſéget mindeneckel, és az ſzent életet,:: melynélkül ſenki az URat nem lát-
15 hattya. Meglátván hogy valaki az Urnac kegyelmétől el ne ſzakadgyon: l hogy valami keſerű gyóker felnevekedvén meg ne háboritſon, és az által ſokan megferteztteſſenec. Nelégyen ſenki paráználkodó, m
16 avagy elvettetett mint az Eſau, ki egy ételen † eladta az ő elsőſzületéſének méltó-
17 ságát, n Mert jól tudgyátoc hog' ő annakutánnais, mikor az áldáſt viſzſza akarná :: nyerni őrőkség ſzerint, megvettetett vólt, hitnem talált penitenciára való helyet, hogy az ő ſzjóllehet nagy * könyhúllatáſockal kereſte
18 vólna az áldáſt. o Mert nem járúltatoc az tapaſztalható " hegyhöz, az felgerjedett tűzhőz, az forgóſzélhőz, az ſetétſéghőz, és

k *Az uton jaroc, hogy az ki ſánta, mindeneſtül fogva el ne téveledgyéc az útról, hanē inkáb gyogyitaſſéc.*

l *Arra inti őket hogy az ő ſzakadgyanac, mely ugy lehet ha eltavoztattyac az hamis tudománt és az főſlet életet, mert azt erti az keſerő győkeren.*

m *Inti őket hogy ez világiakért az menyeket el ne hadgyác mint az Eſau.* † *Gen.25.33.*

n *Ezt adgya mondaſanac miképpen Eſau nem találá meg az áldáſt azonképpen az kic moſt az menyeket eladgyác az teſtieken.* * *Gen.27.38.* " *Exod.19.11.*

Roſtol vőtt hazonſlatoſſéggal indittya őket, hogy egyenesen járjanac, mert nac azt mongya mindeneſtől, ellen fogyatoznac. * *Rom.11.18.*

Maſodic oka miert nem kell el vetnünc az Iſten kegyelmét mint Eſau. Mert az iſtennec kegyelmeſsége és jo volta ſockal bővebb az uy Teſtamentumban, hogy nem az törvény alat.

19 az ſzélveſzhöz. Az Trombitánac zengéſéhöz, és az Iſtẽ beſzédénec ſzavához: mellyet à kic hallottac †, kértéc hogy többé az
20 nékiec ne ſzóllana. (Mert nẽ ſzenvedhetic vala el, à mit Iſten paranczol vala * hog' ha oktalan állat illetendiis à hegyet, megköveztetſéc, avag' nyilackal meglövöldözzenec.)
21 tetſéc. Az Moſeſis, oly igen rettenetes látás vala, à melly láttatic vala, azt mondotta,
22 elijedéc, és elremüléc.) Hanẽ járúltatoc az Sion hegyéhöz, és az élö Iſtennec városához, P à ᵖ mennyei Jerusálẽhöz, és ſoc
23 ezer Angyalokhoz. Az elsöſzülötteknec gyülekezetihöz, kic bénattanac menyben és az mindeneknec birájához az Iſtenhöz, és az tökélletteſſé lött igazaknac lel-
24 keknec birájához. Es az uy Teſtamentũnac közbe járójához az Jeſushoz, és az reánc hintetett vérhöz q melly drágáb dolgokat ſzól hogy nem mint az † Abelnec vé-
25 re. ʳ Meglátſátoc ſhogy meg ne utállyátoc azt, az ki ſzól, ˢ mert ha azoc meg nem menekedtenec, az kic megvetic vala azt, az ki Iſten képében ſzóló vala ez földön, ſockal inkáb mi, ha azt megutállyuc az ki menyben
26 vagyon. ᵗ Kinec ſzava ackor megmozditotta az földet: moſtan pedig hirdeti, ezt mondván:* Még egyſzer én megmozditom
27 nem czac ez földet, hanem az égetis. ᵘ Hogy pedig azt mondgya, még egyſzer, jelenti az álhatatlan dólgoknac, tudnillic az teremtetteknec elvételét: hogy megmaradgyanac
28 az melliyec álhatatoſoc. ˣ Annakokáért az mozdithatatlan országot felvévén, tartſúc meg az kegyelmet, melynec általa úgy ſzolgállyunc Iſtennec hogy néki kedvelcc
29 legyunc, félelemmel és tiſztelettel. Mert az mi Iſtenünc * megemésztö tüz.

p *Értelme ez hogy mi az Angyaloknac, az Patriarchaknac, és az hiveknec lelkeknec társaſága közzè ſzamláltattũc, mikor az Evangeliũ által' minket Chriſtus hozzája hiv.*
" *Gal.4.26.*
q *Egy beveti az Chriſtus véret az Ábel véréveI, és azt ennél drágábnac mõgya, mert az Ábel vere boſzſzu állást kér, de az Chriſtus véreI Iſtennel való békeséget.*
† *Gen.4.10. Sup.11.4.*
r *Inti az Sidokot hogy az Chriſtus ſzavat meg ne veſſec.* s *Első oka inteſenec. Az kic Moſeſt megvetettec, megbüntettettec Deut.4. ſockal inkab az ki megveti Chriſtuſt.* t *Másodic oka, Mert az Moſes ſzava az földet megindittya vala, De az Chriſtuſe az mennyeis megindittya.*
* *Agg.2.7.* u *Harmadic oka, Az föld és meny elmulnac, de az Iſten beſzéde megmarad.* x *Inti õket hogy az Chriſtus birodalma ala adgyác magokat, és az Iſten kegyelmet megtartsác hogy néki ſzolgálhaſſanac, melyre ſenitockélis inti õket.* * *Deut.4.24.*

XIII. Réſz.

Atyafiui ſzeretre, jo tetelre intiltya az tiſztátalanſagot, fösvenſéget: álhatatoſſagot, türéſt, hálaadáſt paranczol elöttöc járokhoz engedelmeſſéget: inteſet könyörgeſen végezi.

† *Rom.12.10.*
‡ *Rom.12.13. 1.Pet.4.9.*
* *Gen.18.2. és 19.1.*

1 AZ † atyáfiui ſzeretet megmaradgyon.
2 Az gazdalkodáſról el ne feletkezzetec, mert ennec általa némellyec nẽ tudván,* Angyalokat fogadtanac ſzálláſokrá.
3 Megemlekezzetec à foglyokról, mint ha ő vélec eggyüt foglyac vólnatoc: és azokról az kic nyomoruſágockal terheltetnec,
4 mint ha tijs teſtben ſzenvednétec. Tiſztelletes mindenec között az házaſſág, és az fertelmeſſégnélkül való ágyas ház: az paráznákat pedig, és az házaſſagiontókat az
5 Iſten megitéli. Az ti erkölczötec idegen légyen az fösvénségtöl: elégedgyetec meg az jelen valóckal, mert az Iſten mondotta:* * *Deut.31.8.*
Nem hagylac el tégedet, és nem távozom el *Joſ.1.5. 1.Chron.*
6 tetöled. Annyéra hogy bátorsággal mügyuc: † Az UR énnékem ſegitségem, nẽ félec hog' valamit ártſon énnékem az ember.
7 Megemlekezzetec az ti elöttetec járóktól, kic ti néktec ſzóltác az Iſtennec beſzédit: kiknec követſetec hitöket, meggondolván minémü végevólt az ő életeknec.
8 ª Az Jeſus Chriſtus tegnap és ma, ugyan azon volt, mind örökeis ugyan azon leſzen.
9 b Külömbözö és idegen tudományoc által ides'tová ne vonattaſſatoc, mert igen jó, kegyelemmel megerösíttetni az mi ſzivünknec, nem eledeleckel, mellyec nem haſználtanac azoknac, az kic azokban forgolódtac. c Vagyon óltárunc, mellyröl nem ſzabad ennïec azoknac, az kic ſzolgálnac az ő *Teſtamentumban valo*, Sátorban.
11 Mert az melly állatoknac vére :: bévitetic, az fẽ Pap által az bünért az ſzent házba, azoknac teſtec megégettetnec az táboron kivöl.
12 Minekokáért az Jeſuſis, hogy megſzentelné az népet, az ő tulaydon vére
13 által, ſzenvedett az kapún kivöl. Menjünc ki azért ő hozzája az táboron kivöl,
14 az ő gyalázatyát hordozván. Mert nincz itt † maradandó városunc, hanẽ jövendőt keresünc.
15 d Oc általa azért ſzüntelen tal vigyünc Iſten eleibe dicziretnec áldozatát, az az, az ő nevéről való vallás tévő* ajkinknac gyümölczét. Az jo tetemẽnről pedig, és mainatoknac mással való közlésről el ne feletkezzetec, mert illyen áldozatzatokban gyönyörködic az Iſten.
17 Engedgyetec a ti elöttetec járóknac: mert vigyáznac öc az ti lelkeitekért, ugy mint ſzámadóc: hogy örömmel mivellyécazt, és nem

Inti az hivek hogy ninczen immár ſemmi aldozat, mivelhogy az barmoknac aldozattya eltörültetett, megmondgya mit el és mimódon áldozzanac az hivec Iſtennec kedvés aldozattal. * *Oſe.14.3.*

ª *Hogy az tudomanyban ne kétkedgyenec és ne tantoragjanac a Chriſtuſt adgya eleikbe, és azt mondgya hogy ſoka nem volt és nem lesz az idöſségre mas fundamentom.*
b *Inti õket hogy idegen tudemanyoknak ne higyjenec, mivelhogy az tudomany megſzentelni nem tudgya.*
c *Nagy ſzép haladóc: hogy örömmel mivellyécazt, és nem ſonkatoſſagal mutattya meg, hogy Chriſtuſſal azoc nem tarſalkodhatnac à kic az Moſes törvenyeſzerint az eledelibe valogatnac és abból varjac igazulaſokat. Az papoc ugymond nem eſcic vala meg az ollyan baromnac husát melnec veret bévinie vala az ſanctuariumba, hanem az taboron kivöl egetic vala azt meg, mellj az Chriſtuſt példázza vala. Azért ſzinte azonképpen az kic még az sátorban ſzolgalnac az az megtartyac az törvenben valo ceremoniakat, az Jeſus Chriſtusban azoknac nem lehet réſzec. Tovabba hogy Chriſtus Jerusálem kivöl ſzenvedet azt mondgya hogy azzalis az példáztatot, hogy az kic ő vele akarnac társalkodni, kimenyenec Jerusálemből, az az, oihadgyác az törvenben valo ceremoniakat. Hogy pedig Chriſtus az kereſztet felvéven, az kapun kivöl ſzenvedet, azzal példáztatot, hogy az kereſztet felvevec ſiſſünc ö velec világból kimenni.* † *Scip.11.10.16.*
d *Hogy azt ne gondolnac hivec hogy ninczenimmár ſemmi aldozat, mivelhogy az barmoknac aldozattya eltörültetett, megmondgya mit el és mimodon áldozzanac az hivec Iſtennec kedvés aldozattal.* * *Oſe.14.3.*

bánat-

bánattal: mert az ti néktec nem haſznál.
18 Imádkozzatoc mi éröttünc: mért hiſzſzük hogy mi nékünc jó lelki eſméretünc vagyon, ugymint kic minden dolgokba igyekezünc tiſztelkedéſſel forgolódni. Mégis
19 kérlec titeket hogy azt mivellyétec, hogy hamaréb hozzátoc meheſſec.
20 AZ békeſségnec Iſtene pedig, ki az halálból kihozta az juhoknac [c] az örökké való Teſtamentumnac véréáltal való paſztorát, az mi Uranc Jeſus Chriſtuſt.
21 Tegyen titeket tökélletteſsecké minden jó czelekedetben, az ő akarattyának czelekedetire, czelekedvén ti bennetec azt, az mi ő előtte kedves az Jeſus Chriſtus álcal, kinec dicziőſség mind örökön örökké, Amen.
22 Kérlec pedig titeket atyámfiai ſzenvedgyétec el ez intőbeſzédet: mert rövid beſzédeckel ir-
23 tam néktec. Légyen tudtotokra hogy az mi atyánkfia az Timotheus megſzabadúlt kivel ha hamar ide jövend meglátogatlac
24 titeket. Kőſzöntſétec mind az ti előttetec járókat, és mind az ſzenteket. Kőſzöntenec titeket azoc az kic Olaſz Országból
25 való atyáfiac. Iſtén kegyelme légyen mind nyájan veletec, Amen.

Kuldetett Olaſz országbol, Timotheus által.

c *Megmondgya mimodon módaſſec Chriſtus az juhoknac paſztoranac, mert tudniillic azokat vérével kereſte. Joh. 10. Act. 20.*

JACAB APASTALNAC
†KŐZŐNSEGES LEVELE.

† *Kőzönſeges lévelnec mondatic, mert nem irta egy bizonyos embernec vagy városnac, hanem mindeneknec kic à Sido nemzetségből mind ez világra eleſzlottac vala.*

Ez levelben tanitani akar az Apaſtal, hogy ember jot czelekedgyéc es hitit joczelekedetekkel ugy mint az igaz hitnec gyümölczével mutaſſa es bizonyitſa meg. Mert külömben nem igaz hanem holt hüti vagyon: Intoſztan mindé joſzágos czelekedetekre, alhatatoſſagra, kerſzt alat békeſséges türéſre buzgo könyörgeſre, nyelvecket, és Iſtennec ideig valo ajandekival, jolélére.

ELSŐ RESZ.

Intés az türéſre, bölczeségnec Iſtentől való kéréſero. Mulando az gazdagſag, késértet. Mindenjó ajandéc Iſtentől oman fellyől. Haragra kesöknec kel lenni. Iſten igéjet halgatni megczelekedni, Iſtent tiſztelni.

1 JAcab, az Iſtennec és az UR Jeſus Chriſtuſnac ſzolgája, az elſzélledett tizenkét nemzetségnec, köſzönetemet.
2 a NAgy örőm gyanánt tartſátoc atyámfiai, mikor külömbkülömb [b] késértetekben eſtec. [c] Tudván hogy az ti hitetecnec probaláſa békeſséges.* türéſt nemz.
4 [d] Az békeſséges türésben pedig tökélletes czelekedet vagyon, hogy legyetec tökélletteſsec, és éppec minden fogyatkozáſnélkül.
5 [e] Hogy ha valamellyitec ſzükölködic bölczeſségnélkül, kérje Iſtentől, ki adgya azt mindenecknec bővſéggel ſzemre való
6 De kérje " hittel, ſemmit nem kételkedven, mert az ki kételkedic, haſonlatos az tengernec habjához, mely az ſzelektül ravadnac. Azmegmozditatic, és ides' tová hányattatic.
7 Ne véllye azért az ollyan ember hogy ő
8 valamit véſzen az Urtól. Az kettős ſziv ő ember, álhatlan minden ő utaiban.
9 [f] Diczekedgyéc pedig az alázatos atyáfiu, az ő nagyságában.

a *Inti őket az nyomoruságban való békeſséges ſzenvedéſre.*

b *Első oka az inteſnec, mert az nyomoruſagoc által az mi hitünc késértetic.*

c *Maſodic oka, Az nyomoruságoc által tanitatunc az békeſséges türéſre.* * *Rom. 5. 3.*

d *Azt mondgya meg, minemönec kell lenni az hivekben az békeſséges ſzenvedéſnec, tudniillic alhatatoſnac, hogy Iſten élött kedves legyen, ugy mint tökélletes czelekedet.*

e *Mivelhogy nő ember ben vala az tudomany hogy à nyomoruſagoc mi nekünc jöktengernec habjához, mely az ſzelektül ravadnac. Azmegmozditatic, és ides' tová hányattatic. ert inti à hivenket hogy az bölczeséget kerjec Iſtentől, holot à meghalgatás felől igéretet tészen, és megtanit à kéréſnec modgyára, és fenyegeti à kételkedő és kettős ſzivő embereket. " Matt. 7. 7. és 21. 22. Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Joh. 14. 13. és 16. 23.*

f *Mivelhogy à ſzegenyec nehezen ſzenvedic az ſzegenséget mint à nyomoruſagot azert inti azokat hogy azzal diczekedgyenec hogy ők Iſtẽ fiai. Azonképpen mivelhogy à gazdagot gyakorta elbiſzic magakat, inti azokat alázatoſságra.*

10 Az gazdag pedíglen az ő alázatoſságában : mert elmúlic mint az fűnec † virága.
11 Mert miképpen mikor az nap nagy hévſséggelfeltámad, megſzárad az fű, és annac virága elhúll, és az ő ſzép tekintető ekeſsége elvéſz : azonképpen az gazdag emberis
12 az ő utaiban meghervad. ε Bódog ember az ki kéſértetet ſzenved, mert minekutánna megpróbáltatic, elvéſzi az életnec koronáját, mellyet, igért az Ur az őtet ſzeretőknec.
13 h SEnki mikor kéſértetic ne módgya hogy Iſtentől kéſértetic: mert az Iſten gonoſságockal nem kéſértethetic, és ſenkit nem
14 kéſért. k Minden ember pedig kéſértetic, mikor az ő tulaydon kévánságától elvonattatic, és megczalattatic.
15 Annakutánna à kévánság minekutánna fogadott, ſzűli az bűnt : az bűn pedíglen minekutánna végh-
16 hez mégyen, nemz halált. Ne tévelegjetec
17 ſzerelmes atyámfiai. l Minden jó adomány, és minden tőkélletes ajándéc onnét felűl vagyon, m melly leſzáll az világoſságnac attyától, n kinél ninczen változás, vagy
18 változásnac árnyéka. o Ki akaratтya ſzerint ſzűlt minket az igaſságnac beſzéde által, hog' leſſénec az ő teremtett állatinac neminémű elsőſengei.
19 P ANnakokaért ſzerelmes atyámfiai, légyen minden ember gyors az halláſra: kéſedelmes à ſzolláſra, :: kéſedelmes az haragra.
20 Mert az férfiunac haragja az Iſten igaſságát nem czelekeſzi.
21 q Annakokaért elvetvén minden undokságot, és az gonoſságnac ganéját, alázatoſsággal vegyétec bé, az bé oltatott béſzédet, mely megtarthattya r az ti lelkeiteket.
22 s Legyetec pedig válóban † Megtartói az igénec, és ne legyetec czac halgatoi, t hog' megczalyátoc magatokat.
23 v Mert az ki czac halgatója az igénec és nem czelekedője, az ollyan haſonlatos az emberhőz ki megtekénti az ő termézet ſzerint való abrazattyat, az tűkörben.
24 Mert megtekintette ő magát, és elment, és azonńal elfeletkezett róla mineménű
25 vólt. x De à ki bétekitend à ſzabadſágnac tőkélletes törvényeben, és megmaradand abban, mivelhogy nem feledéken halgató, hanem az czelekedetnec kövétője, bódog léſzen az ő czelekedetiben.
26 y HA valaki látratic ti kőztetec Iſten ſélőnec lenni, és az ő nyelvét meg nem zabolázza, hanem az ő maga ſzivét megczallya, ennec hijában való az ő Iſtení ſzolgálattya.
27 z Az tiſzta és Iſten előtt, és az Atya előt ſzeplőnélkűl való Iſteni ſzólgálat ez : meglátogatni árvákat és özvegyeket az ő nyomoruſágokban, és ſzeplőnélkűl megtartani magát ez világtól.

ε Az haboruſságnac békeſséggel való ſzévedeſet ez ſentéſiával rekeſzti bé.
† Pſ.102.12. és 103.15. Eſa 40. 6. 1.Pet.1.24.
** Job.5 17. Pro. 3.11. Heb.12 5. Apoc.3.19.*
h Immár à belső kéſértetekről ſzól, tudniillic mikor à gonoſz kevanſagoktol ſzorgalmaztatúc, azokrol pedig azt módgya hogy ninczenec Iſtentől.
i Első bizonſag hogy Iſtétől ninczen az bűnnec kéſérteti.
k Maſodic erőſség.
l Harmadic Iſtentől vagyon minden jo, tehat nem az bűn.
m Negyedic erőſség.
n Oetődic.
o Hatodic erőſség, Iſten minket à bűnből uyjonnan ſzűl, tehat à bűnt nem ő czelekeſzi.
p Mivelhogy azt módá hogy az Iſtē beſzéde által ſzületűnc uyjonnan, azért immar int annac halgatasára, es hogy az ellen ne ſzollyunc és ne haragodgyunc.
:: Pro.17.27. Ecc.5.1.
† Ecc.7.10. Matth.7. Ro.2.13.
q Az Iſten igéjenec halgatáſanac modgyara tanit.
r Az Iſten beſzedenec halgatáſa által tartatic meg à mi lelkűnc.
s Inti hogy nē czac halgatoc hanē czelekedőiis legyenec az igénec.
† Ro.2.13.
t Az ki czac halgatoja az igénec, megczallya magát.
u Az ki czac halgatya az iget es meg nē tartya, haſonlo ahoz à ki meglattya arulſagat a tukörbe, es elmēven onnēt elfeletkezet arrol.
x Harmadic oka, à ki halgatya es megtartya az iget bodog. Nevezi pedig à törvēt tőkelleteſségnec törvenyenec, mert megczaz ſzoval predikáltatic es bēnē iratic āmi ſtevűnk be az Iſtē lelkeiből addig ollyā mint à megholt betű, ſzabadſagnac törvenyenec módatic, mert Chriſtus nélkűl minket czak rettent esketſegbe estde az Iſten lelke minekutāna azt beirja ſzivűnkbe, egyetēbe az Iſtē kegyelmeről es à mi ſzabadságunrol bizóſágot tészi. Mintha azt módaná, hogy titeket ſzolgai állapatra neſzűllyő à törveny, hanem ſzabadſagra, el hog' ne legyen ezac tanito meſter, hanē tőkelleteſségre vigyen ſzűkſeg hogy ezt bevegyetec, hogy ſzentűl es igazan ellyetec.
y Azoc elleſzol à kic à törvenhez való jó inczallya, ennec hijában való az ő Iſtení ſzolgállattyokbol
z Az tiſzta és Iſten előtt, és az Atya előt ſzeplőnélkűl való Iſteni ſzólgálat lanac kűlsőképpen feslet életű emberec, mindnélkűl megtartani magát ez világtól. azáltal az ő nyelveket meg nem tartyác vala, hanem egyebeket ragálmaznac vala. Azt akarja azert hogy megvalaſztaſſanac az igaz kereſztyenec az képmutatoktul Azt is megmondya pedig honnet vagyon ez illyen vétec, tudniillic mert az ember megczallya az ő ſzivet és azt alittya hogy ő máſnál job.
a Az Kereſztyenſégnec néminemő tulaydonsagibol bizonittya hogy az ragalmazo képmutatoc nem Kereſztienec.

II. Réſz.

Személy válogatás nem illic az Kereſztyen hithez, mellyet nem elég, ſzóval megvallani, hanem azt czelekedettel kell megmutatni. Az czelekedetec mutattyác meg az hitnec igaz vólt.

1 a ATyámfiai, az mi dicziőſéges b Urunc Jeſus Chriſtusban való hitet meg ne
2 elegyitſétec † ſzemély válogatáſſal. Mert ha valaki az ti gyűlekezettekbē bémegyen, ſzép kinec uyjában arany gyűrő vagyon, és ſényes ruhája, ha bémenend à ſzegényis rongyos ruhában.
3 Es ha tekintendetec arra kinec fényes ruhája vagyon, és azt mondgyátoc néki, te űly ide ſzépen : à ſzegénnec pedig azt mondgyátoc, te álly amott, avagy űly leide az én lábam alatt való ſámolyra.
4 Avagy nē tőrtéteké ti magatokban válaſztáſt, és nem lőzéteké nem igazan itélő
5 birácká? c Hallyátoc megſzerelmes atyámfiai, avagy nem válaſztottaē az Iſten ez világnac ſzegényeit, hogy leſzénec gazdagoc à hitben, és örökői az országnac, melyet igért azoknac, à kic őtet ſzeretic.
6 De ti à ſzegént gyalázattal illettétec. d avagy nem à gazdagoc nyomoritanaké megtitet, az ő kegyetlenſégec által, és nem azoc
7 vonſnaké titeket à törvénbe? Avagy nē karómlattanaké amaz ti ſzép nevetec, à melyről neveztettetec?
8 e Hogyha az királyi

a Az ſzemély válogatáſt kárhozattya és mutattya meg, minémő ſzemélyválogatáſt tile meg.
b Első erőſség, Az ſzemély válogatás elvonzon minket az diczőſeges Chriſtuſnac diczőſegnec meggondolaſatul.
† Deut.10.17. 2.Chron.19 Job.34.19. Prov.24.23. Sap.6 8. Syr.4.5.16. Act. 10.34. Ro.2.11.
c Maſodic erőſség, Az Iſten valaſztotta à ſzegenyeket. Nem kell tehat azokat megutálni.
d Hármadic erőſség, az gazdagoc ſoc bőſzuſsaggal illetic à ſzegenyeket és à Kereſztyen nevet gyalalazattal illetic.
e Ertelme ez ha atyaſiui ſzeretetből mivelitec hogy à gazdagokat beczűllitec, jol mivelitec, De ha ſzemély valogatásbol mivelitec nējol mivelitec es à törvēnec megrontoi vadtoc, mert à ki eggyic bűnt meg tiltotta abbā, à maſtis megtiltotta, és Iſten à mi felebaratunkc nevalat nē czac à gazdagokat hanē à ſzegenyeketis béfoglallya.

törvēnec

† *Lev.19 8. Matt.22.39. Marc.12.31. Rom.13.9. Gal.5.14.*
* *Lev.19.15. Deut.1.17.es 16. 19.*
† *Matth.5.19.*

tőrvént czelekeſzitec az irás ſzerint, † ſzereſſed az te felebarátodat mint tenen magadat, jól mivelitec. Há pedig ſzemélt válogattoc, vétkeztec, és *megfeddettec az tőrvéntől mint annac megrontói. * Mert valaki az egéſz tőrvént megtartádgya, vétkezendic pedig egy dologba, az egéſz tőrvénnec megrontásába bunős. Mert az ki azt mondotta, ne paráználkodgyál: aztis mondotta, ne ölly, hogy ha nem paráználkodandol, ölédeſz pedig embert, az tőrvénnec megrontója lőttél. f Ugy ſzóllyatoc, és úgy czelekedgyetec, úgymint, kic megitéltęttec az ſzabadságnac tőrvénye által.

f *Negyedic erőſſeg, Az törveny karhoztattya mi nékűnc és megitéli minden gonoſz czelekedetűnket. Azert az törveny kevánsága ſzerint rendellyűnc élnünket.*

g Mert az itélet irgalmaſſágnélkűl léſzę annac, az ki nę czelekedett irgalmaſſágot: és diczekedic az irgalmaſſág az itélet ellen.

g *Ötödic erőſſeg, irgalmaſſagnelkűl itéltetic az ki irgalmaſſagot nem czelekeſzic. Miképpen viſzontag az irgalmaſſag dicſalmas leſzen az itelet ellen Matth 25.*

14 M[I h] haſznа vagyon atyámfiai, ha valaki mondgya hogy hiti vagyon, czelekedeti pedig ninczenec? avagy megtarthattyaé azt az hit? i Hogy ha pedig az kereſztyeni atyafiac, férfiac, vagy aſzſzonyi allatoc, † mezitelenec lejendenec, és ſzűkőlkődendenec mindę napi eledelnélkűl. Azt mondgya pedig valamellyitec azoknac, mennyetec el békeséggel, melegedgyetec meg és egyetec eleget: mindazáltal nem adgyátoc ő nékiec, az mellyec ſzükségeſec vólnának az ő teſteknec taplálására, miczoda haſznа vagyon annac? Azonképpen az hit, ha czelekedete ninczen, megholt ő magában.

h *Immar ſzól Az Apaſtal az élő hittől, és azt mondgya hogy az mely hitnec ninczenec czelekedti nem igaz hit az, es nem megigazult emberec azoc az kic nem mutattyac az hitnec gyümőlczet.*

18 Sőt inkáb azt mondhattya valaki: Te néked hited vagyon, énnékem czelekedetim vadnac, mutaſd meg nékem az te hitedet az te czelekedetidből, és énis megmutatom néked az én czelekedetimből az én hitemet. k Te hiſzed hogy az Iſten egy: jól czelekeded, az ördőgőkis hiſzic, és rettegnec tőle. l Akarodé pedig te hijába való ember tudni, hogy az czelekedetek nélkűl való hit, megholt? Az Abraham amaz mi atyánc, avagy nem az czelekedetekből eſmertetette igaznac lenni, mikor az *Iſakot az ő fiát megáldozta vólna az oltáron. Látyátoké annakokáért hogy az hit vólt az jó czelekedeteknec ſzolgáltatoja, és hogy az czelekedetekből eſmertetet meg az hit igaznac lenni? Annakokaért bétellyeſedett az iras, mellyazt mondgya: Hitt az † Abraham Iſtennec, és tulaydonitatot nékie igaſſágul, és Iſtennec * barátyának nevezteteti.

i *Első erőſſég. Ha az ehező embernec azt mondgyuc egyel, de azert ſemmit neki nem aduncz, ſemmit az nem haſznál, úgy ſzinte ſemmit nem haſznal a hittel kerkőzűnc, h az czelekedet ninczen.*
k *Másodic erőſſig. Ha igaz hit az, a mellyel hiſzſzűc hogy Iſten vagyon ördőgők nékis igaz hitec vagyon, mert ők is hiſzic hogy vagyon Iſten.*
l *Harmadic erőſſeg, az Abraham példaja, ki megeſmertetett megigazulnac lenni az czelekedetekből.*
* *Gen.22.9.* † *Gen.15.6. Rom.4.3. Gal.3.6.* * *2. Chron.20 7. Eſa.41.8.*

Látyátoc annakokaért hogy az czelekedetekből eſmertetic az ember igaznac lenni, és nem czac az hitből. m Haſonlatoképpen amaz tiſztátalan † Rahabis, avagy nem az czelekedetekből eſmertetette igaznac lenni mikor az követeket béfogadta vólna házába, és más uton hoczátta vólna ki? Mert miképpen az teſt az léleknélkűl, meghólt állat, azonképpen az czelekedeteknélkűl való hit, meghólt állat.

m *Negyedic erőſſig. Az Rahab aſzſzony állatnac példája.*
† *Joſ.2.1. &c.*

n *Ötödic erőſſeg, Az teſt meghólt allat az leleknélkűl, azonképpen az hit az czelekedetnélkűl.*

III. Réſz.

Az kiſokat tanit, ſokrol kell ſzámot adni. Szelidithetetlen az nyelv. Emberi es mennyei bőlczeség.

1 A Tyámfiai [a] ne legyetec ſokan † meſterec, [b] tudván azt hogy ſullyasb itéletűnc léſzen.

a *Inti az kereſztyeneket, hogy az ő attyok fiainac vétkec ellen ne legyenec kemeny ítélő birac.*
† *Matt.23.8.*

2 MErt [c] ſoc dolgokban esűnc mindnyájā, [d] Az ki beſzédben nem eſic, az tökelletes ember, hogy ki mind az egéſz teſtet zabolán tarthattya. e Imé az lovaknac ſzajokba zabolát vetűnc hogy mi nekűnc engedgyenec, és az ő teſtekec az zabolan ſzéll hordozzuc. Az hajókis pedig noha nagyoc, és az ſzelektűl hordoztatnac, mindazáltal egy kis kormántól oda haytatnac à hová az hajós méſter akarja. Ezenképpen az nyelvis kicziny tag, és nagy dolgokal hánnya magát: f Imé egy kicziny tűz melly nagy erdőt megéget. Az embernec nyelveis tűz, és minden álnokſágnac őrvénye, Ezenképpen helheztetett az nyelv az mi tagainc kőzőtt, mely mind az egéſz teſtet megſzepiſőſiti, melly az Gehennának tűzétől feljeztetvén, mind ez világot megégetheti. g Mert minden vadaknac, madaraknac, czuſzó állatoknac, és tengerben való állatoknac természetec megenhitetic, és megenhitetet az emben termeſzettől.

b *Első erőſſig, Az Iſten haragjat ingérlic az ollyanoc.*
c *Másodic erőſſeg Mert mikgyakorta eſünc.*
d *Harmadic, Az ki az beſzedben nem eſic, tökelletes az. De ſenki ninczen tökelletes, tehat ſenki ninczen az ki nem éſnec, tehat maſt ne kárhoztaſſunc.*

8 De az nyelvet ſenki meg nem enhitheti, gonoſz állat az mit meg nem enhithetſz, telyes halálos méreggel. h Az által aldgyuc az Iſtent és az atyát. Es az által mondunc gonoſzt az embereknec, kic az Iſtennec haſonlatoſſágára teremtettec. Azon egy ſzájból ſzármazic áldás és gonoſz mondás: Nem kell ezeknec igy lenni atyámfiai.

e *Negyedic erőſſeg. Az embernec nyelve ha megzabolaztatic nagy dolgokra haznos.*

11 i Vallyon az forrás azon egy folyásból bo-
12 czátté édes és keſerű vizet? Avagy atyámfiai teremtheté à figeſa, olaymagokat, vagy az ſzőlő figeket? Azonképpen egy forrás is nem adhat édes és keſerű vizet.

f *Ötödic erőſſeg, mint az kicziny ſzikra egy erdőt megeget:*

Azonképpen az gonoſz nyelv artalmas.
g *Bizonittya hogy gonoſz az merteketlen nyelv.*
h *Az nyelvnec halhatatlanságat bizonittya.*
i *Bizonittya hogy nem lehet hogy azon egy nyelből jo és gonoſz ſzármazzéc.*

k Mivelhogy az ragalmazás az kevelségből vagyon. Az kevelség vizontag innét vagyö, mert az ember bölcznec hittya magat. Azért ezöcskal szol az Apaſtal az keresztyeni bölczeségről, és azt mongya hogy az ember ragalmazoc jollehet bölczeséggel kerkeznec, de az keresztyeni bölczeségnec mas modgya vagyon, Ha azert azzal kerkeſznec, inti öket hogy mutaſſác meg azt czelekedettel.

13 k KIczoda ti köztetec bölcz és tudós? mutaſſa meg az ő jó életéből az ő jó czelekedetit, bölczeségnec ſzelédségével.
14 l Hogy ha az keſerü irégység vagyon bennetec, és boſzſzonkodás az ti ſzivetekben, ne diczekedgyetec, és ne hazudgyatoc az igaſſág ellen. 15 m Mert nem onnét fellül ſzarmazot bölczeség ez, hanē földi teſti, és ördögi. 16 n Mert az holott az irégység vagyö, és az boſzſzonkodás, ott háboruság és minden gonoſz czelekedet vagyon. 17 o Az mell' bölczeség pedig onnét fellül vagyon, elöſzer tiſzta, annakutánna bekeséges, mértekletes, engedelmes, tellyes könyörületeſséggel és jó gyümölczökel, itéletnélkül és 18 tettetéſnelkül való. P Az kic pedig az békeségnec ſzeretöi, az igaſſágnac gyümölczit békeségesen vetic.

l Első erőſség. Az holot az irégység vagyon, ninczen ott az mennyei bölczeség. Az holot az ragalmazas vagyon, irégiség vagyon ott. Tehat az holot az ragalmazás vagyon, ninczen ott az bölczeſeg. m *Masodic erösség, Az igaz bölczeség, menyből vagyon. Az ember ragalmazáſſal valo bölczeſeg földi tehat nem igaz bölczeſeg.* n *Harmadic. Az holot irégység vagyö ott verſenség és minden gonoſſag vagyon. Az holot az ragalmazás vagyon, ott irégység vagyon. Tehat az holot az ragalmazas vagyon, ott minden gonoſsag vagyon.* o *Negyedic, Az igaz bölczeſegnec, tulaydonſagibol vött erőſſ g.* P *Uto ſo erösség, Az bekeſegnec ſzeretöi, jövendöbe haznat veſzic az békeſeg ſzeretéſnec.*

IV. Réſz.

Teſti gyönyörüſegec ellen, és az vilag barátsága ellen. Iſten ellenec all az kevelyeknec. Iſtennec engedni, felebaratinkat nem kel karhoztatni. Hiaban valo embernec minden diczekedeſe és ſzandeka Iſten akarattya nélkül.

1 a HOnnét vadnac az háboruságoc és viſzſzavonáſoc ti köztetec, avagy nē az gonoſz kévánságokbólé, mellyec vitézkodnec az ti tagaitokban? 2 Kévántoc valami dolgot, de azért ugyan ninczen, nagy ſzorgalmatoſſággal igyekeztec, de ugyan nem kaphattyátoc, tuſakottoc és hartzoltoc, de ugyan nem nyerhetitec meg, annak- 3 okáért mert nem kéritec *Istentöl*. Kéritec és nem veſzitec el, mert nem jól kéritec, hogy az ti kévánságtokra költsétec azt.
4 b Parázna férfiac és aſzſzonyi állatoc avagy nem tudgyátoké, hogy ez világnac † barátsága gyülöſséges Iſten előtt, valaki azért akar ez világnac barátttya lenni, az Iſten- 5 nec ellensége leſzen. c Avagy alittyatoké hogy az † irás hijába mondgya: Az irégységre *ugy mond* haylandó az lélec az melly mi 6 bennunc vagyon? De viſzontag az Istennec nagyob kegyelmet ajánlya *az irás*, mert azt mondgya: * Az Iſten az kevélyeknec ellenec áll, az alázatoſoknac pedig adgya az ő kegyelmét. 7 d Engedgyetec azért az Iſtennec, állyatoc ellene az † ördögnec és elfut ti tőletec. 8 Közelgeſſetec az Iſtēhöz, és közelget ti hozzátoc: " Tiſztitſátoc meg kezeiteket: ti bünösöc, és tiſztitsátoc meg ſziveiteket ti kettős ſzivüjec. 9 Keſeregjetec, gyáſzollyatoc, és ſirjatoc, à ti nevetségtec ſiralomra fordúllyon, és örömetec keletc rüségre. :: 10 Alázzátoc megmagatokat az Iſtennec előtte, és felmagaztal titeket.

11 e Ne ſzóllyatoc egy más ellen atyámfiai, d f Az ki ſzól az ő felebarátttya ellen, és à ki káhoztattya az ő felebarátty át, az törvény ellen ſzól, és azt káhoztattya, hogy ha pedig az törvént káhoztatod, nem megtartója, hanem birája vagy az törvénnec.
12 g Egy az à ki nékünc törvént ád, ki megtarthat és elveſzthet. h * Kiczoda vagy te hogy máſt itélſz?
13 i NOſza immár ti kic ezt mondgyátoc: Ma vagy hólnap elmégyünc amaz városba, és ott eſztendeig lakunc, és kálmárkodunc és nyereségünc léſzen. 14 Kic nem tudgyátoc miczoda kövétkezic máſod napon. Mert miczoda az ti életetec? ollyan mint az pára, melly egy kevés ideig tettzic, az után semmié léſzen. 15 Holott ezt kellet vólna mondanotoc: " ha az UR akarandgya, és ha élünc, imezt vagy amazt czelekedgyüc. 16 Ti pedig diczekedtec az ti kevélységteckel, minden illyen diczekedés gonoſz.
17 Azért az ki tudna jót czelekedni, és nem czelekeſzi, az ollyan ember bünös.

a Mivelhogy azt monda az felsö Caputban hogy az Keresztyeni bolczeség békéſegés. Azért onnet akkalmatoſſagot véven, arrol ſzol, honnét vagyö ö köztöc az ſoc verſenges és haboruſag azt mongya pedig hogy az ſoc verſenges és haboruſag az gonoſz kevanſagokbol vagyon, mellyeknec altala mértekleth nül és telhetetlenül kevannac mindent. Kiket ugyan ott karhoztat hogy azokat nem Iſtentöl keric, vagy ha kerikis nem jol és nem jo végre keric.

b *Azt mondgya hogy ez vilagi dolgoknac oktelenül valo kévánsága és ſzerelme, elſzakaſztya az embert Iſtentöl.*

† 1. Joh. 2. 15.

c Értelme ez. Jollehet hoylando az ember az irégységre, mindazaltal annac ellene kell állania, mivel Iſten ellenſége az kevéſtyeknec.

† Num. 11. 29.
* Job. 22. 29. Prov. 3. 34. és 29. 23. Matth. 23. 12. Luc. 14. 11. és 18. 14. 1. Pet. 3. 5.

d Inti immar öket penitentiára.

† Eph 4. 27.
" Eſa. 5. 15. és 16.
:: 1. Pet. 5. 6.

e Nevezet ſzerint mégis inti öket hogy egymaſi ne ragalmazzac.

f Elsö oka intésnek az ö felebaratty ellé ſzol, az törveny ellen ſzol, és ugy az törvennec birái leſznec nem megtartoi.

g Masodic oka, Iſten ez az à ki mindennec törvent ſzab.

h Harmadic, Maſt nem karhoztathatunc mert mind bünösöc vagyunc. * *Rom. 14. 4.*

i Masfele kevelség ellen ſzol, mikor tudniillic az ember az ö dolgairol ugy tanaczkozic mintha az ö eletet ö maga birná és vezérlene.

" *Act. 18. 21. 1. Cor. 4. 19.*

V. Réſz.

Intetnec az gazdagoc. Türniſzénvedni, tanit peldaval, eskúvestöl örizkedni. betegekert könyörgeni. Ereje az könyörgésnec. az bünöst megtéríteni.

1 a NOimmár gazdagoc, ſirjatoc jaygatáſſal, az ti rátoc következendö nyo-

a Az gazdagoc ellen haragſic és azokat fenyegeti.

morú

moruságitokon. b Az ti gazdagságitoc megrothádtac, à ti ruháitokat à moly megőtte. Az ti aranyatokat és ezüſtöteket az roſda megfogta, és azoknac roſdájoc téſzé bizónságot ti ellenetec, és megemészti az ti teſteiteket mint az tűz, c kénczet gyűytőtec magatoknac az utólſo napra. Imé az múnkáſoknac † bérec, kic az ti tartománytokat megarattác, mellyet czalárdsággal megtartottatoc, kialt, és azoknac kiáltáſoc az kic arattac, az ſeregeknec URnac fülébe bément. d Gyönyörűſégben éltetec ez földön, és buyalkodtátoc, az ti ſziveiteket legeltettétec, mint egy áldozatnac napján. e Kárhoztattátoc, megöltétec az igázat, maga nem vétett ti ellenetec.

f Békeſégeſec legyetec azért atyámfiai, az URnac eljöveteleig: Imé az ſzántóvető ember várja az földnec drága gyümölczét, békeſégeſen várván azt, mig regeli és eſtveli eſső léſzen reája. Békeſégeſec legyetec tiis, és erőſſitſétec meg az ti ſziveiteket, mert az URnac eljövetele elkőzelget. h Ne panaſzolkodgyatoc egymás ellen foházkodáſſal, atyámfiai, hogy ne vádoltaſſatoc. i Példájúl vegyétec atyámfiai az háboruságban és az békeſéges tűresben, az * Prophétákat, kic ſzóltanac az Urnac nevében. k Imé bódogoknac módgyác azokat az kic háboruságot ſzenvednec, l Az Jobnac az ő tűréſét hallottátoc, és minemő végét adta az Ur az ő nyomoruságának, Mert igen irgalmas az Ur, és könyörűlő.

m Mindenecnec előtte pedig atyámfiai, ne "eskedgyetec ſe az égre, ſe az földre, és ſemmi egyéb esküvéſſel, légyen pedig az ti beſzédeteknec erőſſítéſe ez: Ugy vagyon, és tagadéſa valami dólognac légyen ez: Nem ugy vagyon, hogy az Iſten törvényénec kárhoztatásába ne eſſetec.

n Szenvedé valaki ti köztetec? imádkozzéc: Oerőme vagyoné valakinec? énekléſſel diczérje az Iſtent.

Betegé valaki ti köztetec? hivaſſa az Egyházi ſzólgákat, és imádkozzanac érőtte, o megkenvén azt :: olayjal az Urnac nevébe. És az hitből ſzármazott imádság megtartya az beteget, és felſegélli ötet az Ur: hogy ha bűnt czelekedett, megboczátatic néki. p Vallyátoc meg egymáſnac bűneiteket, és imadkozzatoc egymáſért, q hogy meggyogyitaſſatoc. Mert igen r haſznos az igaznac buzgoságos könyörgéſe.

s Az Illyés nyomoruságoc alá vettetet ember vólt mint mi, és könyörgéſſel kére hogy † eſső ne lenne, és nem lőn eſső harom eſztendeig és hat hólnapig. Es viſzontag könyörgé, és az égből eſső lőn, és az földgyümölczöt teremte.

t A Tyámfiai, ha valaki ti köztetec eltévedic az igaſságtól, és * megtéritendi :: azt valaki. Tudgya az, az ki megtéritette az bűnös embert az ő tévelgő utáról, hogy megtartya annac lélkét az halálától, és :: elfedezi annac bűnénec ſokſágát.

* * *

b *Első oka, mert noha gazdagságtokban bizotoc de azoc elveſzendőc, és ti ellenetec kiéltnac az itélet napjan.*

c *Masodic oka, Mért az ſzegenyeken valo kegyetlenſeggel Iſtét vejatoc havagitottatoc, Az ő kegyetlenſegeknec pedig példáját mondgya.*

† *Lev.19.13.*

d *Harmadic oka, Ez vilagon magatokat gyönörűségben és bujáságbá hizlaltatoc.*

e *Negyedic, Az ſzegént nyomogattátoc.*

f *Inti az ſzegenyeket bekeséges türesre.*

g *Első oka az inteſnec, Mert az Ur boſzſzut all.*

h *Masodic oka, Ha panaſzolkodtoc mas ellen, ti ellenetekis panaszolkodnac, mert tiis gyakorta megbántotoc máſt.*

i *Harmadic, Az Prophetác bekeſeggelſzenvedtec az nyomoruságot.*

* *Matth.5.12.*

k *Negyedic, Bodogoc az kic haboruſagot ſzenvednec.*

l *Oetődic, Az Job peldaja es az nyomoruſagoknac jó vége.*

m *Mivelhogy az nyomoruſag néha atkozodáſokat és éskövéſeket ſzerez, megtanittya azert az hiveket az Apaſtal mint ellyenec az éskűvéſſel.*

" *Matt.5.34.*

n *Megmodgya minemő orvoſsággal ellyenec betegségekben és nyomoruſagokban.*

o *Szol arrol az időről melyben à tanitoc gyogyitáſnac ajandékaval megekeſitettec vala, mely mivelhogy moſt ninczen, hijaba valo azkenet.*

:: *Marc.6.13. és 16.38.*

p *Mivelhogy egymáſert nem imátkozhatunc ha egymáſnac à bűnről valláſt nem teſzűnc, Azert arra int hogy bűnös voltunkat egymáſnac megvallyuc.*

q *Első oka az inteſnec, ha à bűn megboczattatic, à beteg ſeg elvétetic.*

r *Masodic oka.*

s *Harmadic, Az illyes példája.* † *1.Reg. 17.1. és 18.45. Luc.4.25.*

t *Negyedic, Az ki könyörög az ő felebarattyáért és azt megteriti, annac lelket megtartya, es elfedezi bűneit, mellyet azert möd az Apaſtal, hogy valaki azt ne alitaná, hogy ugyan nem ſzabad ſenkinec megfeddeni felebarattyat. Azt mondgya azert hogy ha elteveledic valaki az utrol, az mi dorgalaſunckal azt az utra hoſzſzuc, és igy elfedezzűc annac bűnét, mert à megſzegyenöl ven megtér, és Iſtentől kéri az bűnnec boczánattyát.*

PETER APASTALNAC
ELSŐ KŐZŐNSEGES LEVELE.

Két kiváltképpen való reſzből áll az Apaſtalnac ez elsö Levele : Mert elöſzör tanit Chriſtust megeſmerni 2. cap. és hogy ember az Chriſtusban való hitben álhatatoſon megmaradgyon , még az kereſzt alattis , és az nyomoruſagokbanis. 1. cap. és ſzellyel. Oſztan int Kereſztyeni életre és Iſteni felelemre, es megirja mint kellyen kinekkinec az ö rendiben magat viſelni, 2.3.4.5.
Cap.

ELSŐ RESZ.

Iſtennec kegyelme az Chriſtusban , melly hittel vétetic el es remenſeggel biratic, mellyről jövendöltec az Prophetác. Intéſec ſzent életre, atyafiuſzeretetre. Iſten igeje megmaradóröcke,

PETER , Jeſus Chriſtuſnac Apaſtala, az jövevényeknec kic elſzélledtec , Pontus országban, Galaciában, Cappadociában, Aſiában és Bithyniában. [a] Az Iſtennec rendeléſe ſzerint valo válaſztattaknac , az ſzent léleknec megſzenteléſére, az engedelemmel való ſzolgálatra , és az Jeſus Chriſtus vérének reánc való aradására. Az Iſtennec kegyelme , és az lelki bekeſség adaſsék néktec bövſegeſen.

[b] †Aldott az Iſten , és az mi Uranc Jeſus Chriſtuſnac Atya , ki az ő nagy irgalmaſságából , uyjonnan ſzülöt minket élö remenſségre , az Jeſus Chriſtuſnac halálból való feltámadáſsnac általa. Az örökſségre melly el nē vehetic , meg ſem maculáltathatic meg ſem hervadhat , mell' mi nékünc mennyekben tartatic. [c] Kic Iſtenec erejétöl örizteteſſec hit által az idvöſségre , melly megkéſzitetett , hogy megjeleníyéc az utólſo időben. [d] Melyben vagyon a ti örömetec , kic ſzomoruſággal † egy kevéſsé moſt , (mivelhogy ugy kell lenni,) az kulömb kulömb kéſértetekben illettettec. [e] Hogy a ti hiteteknec probáláſa , melly drágab az arannál , melly elvéſz , mindazáltal * megprobáltatic az tüz által, [f] találtaſsék néktec dicséretetekre, dicöſségekre és tiſzteſségre leni , mikor a Jeſus Chriſtus megjelenedic. [g] Kit noha nem látátoc, mindazáltal ſzerettec , kit noha moſtis nem látztoc, mindazáltal ő benne bizván örvendeztec megmödhatatlan és dicöſséges örömmel.

Az ti hiteteknec jutalmát elvétvén, tudniillic a ti lelketeknec idvöſségét. [h] Melly idvöſségről kérdezkedtec és tudakoztac az Prophetác, kic az Iſtennec reátoc következendö kegyelméről jövendöt mondottac.

Tudakozván, miczoda, és az időnec minemö ſzickelvére jelentené , a Chriſtuſnac ő bennec való jövendö mondo ſzent lelke, hogy következnénec a Chriſtuſra az ſzenvedéſec, és az dicöſség az ſzenvedés után.

† 2.Cor.4.17.

[e] *Az nyomoruſagoc által az mi hitünc probáltatic.*

* *Prov.17.3.*

[f] *Az nyomoruſágoc nektec tiſzteſségekre leſznec az utolſo napon.*

[g] *Dicszeri azö hiteke , hogy noha nem láttác az Chriſtuſt, mindazáltal hiſznec ö benne es ötet ſzeretic, mellyet azert möd hogy megjelentſe az hünnec tulaydonsa-*

[a] *Az mi idvöſſegünknec rendit ſzép rövid meſterſséggelfoglallya bé , melly ez , Iſtennec tudaſa vagy rendeléſe, valaſztás , megſzentelés , melly kéttöben áll, Chriſtus vérében való moſodásban , és ſzent életben.*

[b] *Az Apaſtal á hiveket á haboruſagnac békéséges ſzenvedésre inti , Mivelhogy pedig á haboruságban ſemmi uyyan nem batorit, mint az Iſtennec hozzanc valo kegyelmeſſegénec értelme : Azert az Apaſtal válogatot ſzép beſzedeckel adgya élönkbe, hala adáſnac formájábā, az Iſtennec nagy kegyelmeſséget , hogy tudniillic Chriſtusban kegyelméböl az örök életnec remenſségére felvöttc.* † 2.Cor.1.3. Eph.1.3.

[c] *Azt mondá hogy á mi örökſegünc menyben tartatic: Itt azt mondhogy miis örizteténc hit által, hogy a ſzt jövendöbe elvegyüc.*

[d] *Ezzelis lagyitya az nyomoruſagokat , mert Iſten akaratia ja , de kevet ideig tart.*

gát hogy tudniillic azokhoz ragazkodic és azokat fogja meg , á melljeket nem lát , hogy illyen módon az intſe ökot , hogy hittel nezzec amaz bodogságot melről ſzóla.

" Jeh.20.29.

[h] *Hogy valaki uy tudománnac ne mondaná ezt , azt mondgya hogy az Prophetakis ez tudománnac bizonſági , kic mikor az Chriſtus felöl tudakoznanac , nékic az ſzent lelec által megjelentetet hogy Chriſtus elöſzer ſzenvedne, az után dicszöitetnec meg, azonképpen az tagokis. Rom.8.*

ii Kik

[l] *Mondgya hogy az prophetak nem magoknac hanem mi nekünc ſzolgaltac, Mert noha az Chriſtus felől és az ő országa felől nagy dolgokat mondottac, és ökis à Chriſtus javai ban reſzeſec voltac, mindazáltal nem értec az Chriſtuſt és az ő országanac diczőſegat.*

[k] *Az Angyalokat mondgya hogy kévánnyác azokat látni mellyec nekünc predikaltatnac, mellyel czac azt jelenti hogy kevannyac azoknac betellye ſedeſit.*

[l] *Inti őket hogy az őröc élctnec bodogſaganac, és az Iſten kegyelmenec remenſégében megmaradgyanac, mellynekic predikaltatic az Evangeliomban és megjelenic az utolſo napon.* † *Luc.12.35.* [m] *Első erőſsége az intésnec. Az előbbi tudatlanságban valo gonoſz kévanságokat minekutanna levetettetec ugy mint fiac engedgyetec Iſtennec.* [n] *Maſodic erőſseg, Az Iſten ſzent tiis ſzentec legyetec.* * *Luc.1.75. 2.Cor. 7.1.* † *Levit.11.44.és 19.2.és 20.7.* [o] *Harmadic, Az Iſten mindét megitél az ő czelekedeti ſzerint.* * *Deut.10.17.2.Chro.19.7. Job. 34.19. Act.10.34.Rom.2.11 Gal.2.6 Eph. 6.9. Col.3.25.* [p] *Negyedic, Az Chriſtustul megvaltattatoc, kiben hogy az mi bizodalmunc erőſseb lenne, azt mondgya hogy ez világnac fundamentoma előt rendeltetet az miváltſagunkra.* † *1.Cor. 6.20. és 7.23.* * *Heb.9.14.1. Joh.1.7. Apoc.1.5.* † *Rom.16.25. Eph.3.9. Coloſſ.1.26.* [q] *Ha Chriſtus által hiſzünc Iſtenben és ő általa vagyon az mi bitünc Chriſtusban, tehat hogy Iſtenben hidgyünc előſzer Chriſtusban kell hinnünc, mert ő az atyánac ábrázattya.*

[r] *Ez ideig közönſegeskeppen valo inteſt tött, immar nevezet ſzerint az atyamfiu ſzeretetre int. De mivelhogy mi tőlünc kic megromlottac vagyunc, ſemmi joság nem ſzarmazhatic arra int azért hogy az mi lelkeinket megtiſztitſuc ſzent lélec által és az ige által, Aztis megmondgya pedig az ſzeretetnec minemönec kell lenni.* * *Rom.12.10.1.Pet.2.17.* [s] *Intéſenec oka ez, mert ujonnan ſzülettec à halhatatlan és rothadatlā magnac általa, Azért ugy éllyenec hogy neminemő halhatatlanság láttaſſec az ő életekben.*

11 [i] Kiknec megjelentetett, hogy nem magoknac, hanem mi nékünc ſzolgáltac azokban, mellyec moſt ti nékrec hirdettettec azoc által, kic néktec predikállottác az Evangeliomot, az mennyekből ki boczátatott ſzent lélec által, [k] mellyeket az Angyalokis nagy kévánſággal kévannac látni.

13 A Nnakokaért [l] az ti elmétteknec derekait † felővedezvén, józanon és valóba veſſétec reménſégteket az kegyelemben, az melly ti néktec megadatic mikor az Jeſus 14 Chriſtus megjelenic. [m] Mint engedelmes fiac, kic ne ſzabjátoc magatokat, az ti tudatlanſágtokban való régi kévánſagokhoz. 15 [n] Hanem miképpen hogy ſzent az á ki titeket elhivot, tiis * ſzentec legyetec tellyes é- 16 letetekben. Annakokaért irattatott meg: † ſzentec legyetec, mert én ſzent vagyoc. 17 [o] Azért ha atyánac nevezitec azt, az ki * ſzemély válogatáſnelkűl mindent megitél az ő czelekedeti ſzerint, félelemmel járjatoc 18 az ti életeteknec rendiben. [p] Ugymint kic tudgyátoc, hogy nem veſzendő állatokon, mint aranyon vagy ezüſtön † váltattatoc 19 meg az ti hijaba való életetekből, mellyet az ti atyáitoknac tanitáſából vőtteteс 20 vólt: Hanem drágalatos * vérrel, tudniillic az maculanelkul és ſzeplőſtől való báránnac az Chriſtuſnac vérével. Ki jólehet ez világnac fundamentominac feiveteſe † előtt rendeltetett vólt, de megjelentetett az utól- 21 ſo időben ti érőttetec. [q] Kic ő általa hiſztec Iſtenben, ki feltamaztotta őrét à halálból, és diczőſéget adott néki, hogy az ti hi- 22 tetec és reménſégtec Iſtenben lenne. [r] Az ti lelkeiteket megtiſztitván, és ſzent Lélec által engedvén az igaſſágnac, képmutatáſnélkűl való * atyaſiu ſzeretettel, tiſzta ſziv- 23 ből egymáſt igen ſzereſſétec. [s] Mivelhogy uyjonnan ſzülettettetec, nem rothadandó magból hanem rothadáſnélkűl való magból, az élő és őrőcké megmarandó Iſtennec 24 beſzéde által. [t] Mert minden teſt ollyá mint az fű, és az embernec minden diczőſége mint az † fűnec virága, megſzárad az fű: és 25 annac virága elhúll. De az URnac beſzéde megmarad őrőcké, ez pedig amaz igeà melly néktec predikáltatott.

[t] *Azt mondgya hogy ſzükſéges volt az ujonnan valo ſzületnec az embernec minden dicziſége mint az fűnec virága, megſzárad az fű: és annac virága elhúll.*

II. Réſz.

Intés az Chriſtus eſmeritiben valo nevekedéſre, ki az idvőſſégnec kőve, királyi papſag az pogányoc. Mint kellyen az pogányoc kőtőt élni. Engedti az Uraſagnac, ſzenvedni jo lelki eſmerettel Chriſtus példájára.

2 A Nnakokaért [a] † levetvén minden gonoſſágot, minden álnokſágot, képmutatáſokat, irégyſegeket, és minden rágalmazáſokat. Mint moſtan ſzülettett gyermekec, [b] az Iſten beſzédénec amaz tiſzta tejét kévánnyátoc, hogy annac általa nevekedgyetec. [c] Mert * megkóſtoltátoc 4 hogy kegyelmes az UR. [d] Kihőz járúlván, (ki élő kő, az embertektől jóllehet meg vettetett, de az Iſten előtt bőczülletes és drága.) Tiis mint élő kővec éppiteſ- 5 ſetec fel, hogy legyetec lelki ház, [e] ſzent † papſág, lelki áldozatoknac áldozálára, mellyec Iſtennec [f] kedveſec az Jeſus Chriſtuſnac általa. 6 [g] Annakokaért vagyon az irásban: * Imé helheztetec Sionban, beczülletes, drágа, és fő ſzegletbe való kővet, és 7 [h] Ti néktec azért kic hiſztec tiſztetſſégtekre vagyon, az hitetleneknec pedig, az

[a] *Ac mint a felső Caputban bezdémégis inti az Apaſtol à hiveket, hogy ugy mint moſtan ſzülettet gyermekec az Iſten beſzédénec tejét kevánnyátoc, és azt mondgyác hogy az Iſten igéjenec kévanságára inti őket, az melly által mondá hogy ujonnan ſzületnec, hogy pedig azt mondgya hogy az által nevekedánc, mind az ujonnan valo ſzületésről, mind az igeről ertheti yűc.*

† *Rom.6.4. Eph.4.22. Col.3.8. Heb.12.1.* [b] *El.ő erőſſeg mett moſtan ſzületet gyermekec vadtoc.* [c] *Másodic erőſſeg, mert megkoſtoltátoc hogy az Ur kegyelmes.* * *Pſal.34.9.* [d] *Harmadic az kic Chriſtushoz jarulnac ki élő kő, noha ſokaktol megvettetic, ő velec eggyűt Iſten Templomava épptetnec.* [e] *Négyedic ü ſzent papoc vadtoc, azért áldozzatoc lelki áldozatokat.* † *Apoc.1.6.* [f] *Oetődic, kedves Iſtennec az ti áldozattoc.*

[g] *Bizonittya hogy az Chriſtus elö és fundamentum kő.* * *Eſa.28. 16.Rom.9.33.* † *Pſalm.2.12. Prov.16.20. Eſa 30.18. Jer.17.7.*

[h] *Mivelhogy azt mondá hogy Chriſtus dragalatos kő, azért azt mondgya hogy az hiveknec valoba ollyan, Az hitetleneknec botrankozáſnac kőve, holott megmondgya aztis hogy nem czuda ha Chriſtus megvettetet az épitektol, mert ugy prophétáltatott volt meg mindazáltal azt mondgya hogy ſzegelet kő lött.*

† kő az mellyet megvetettec az éppitők, lőtt
szegelet kő, és botránkozásnac ſ-ükközet-
8 nec kőve. Azoknac tudniillic az kic meg-
botránkoznac az igében, és hitetlenec [i] me-
9 lyre rendeltettec vólnis *Iſtentől*. [k] Ti pedig
valaſztatott nemzetſég, királyi * papſág,
ſzent nép vadtoc, és olly nép mellyet Iſten
ſajátyának tartſ, hogy annac hatalmas dól-
gait hirdeſſétec, az ki titeket az ſetétſégből
10 az ő czudálatos világoſſágára hivott. † Kic
régen nem ő * népei valátoc, moſt Iſten né-
peri vadtoc, kic kegyelmet nem nyertetec
11 vala, moſtan kegyelmet nyertetec. [l] Sze-
relmeſim kérlec titeket, [m] hogy mint jöve-
vényec, és búdoſóc *ez földön*, megtartoztaſ-
ſatoc magatokat az † teſtnec kévánſágitól,
12 [n] mellyec vitezkednec az lélec *ellen*. [o] Es
az poginyoc között ti életetec * légyen tiſz-
teſſéges, hogy az helyébe, hogy ti ellene-
tec mint gonoſztévő emberec ellen ſzól-
nac, [p] az jó czelekedetekből mellyeket lát-
nac, † diczőitſéc az Iſtent, mikor az Iſten ő-
ketis meglátogattya.

13 ANnakokaért [q] * engedelmeſec legyetec
minden emberi rendeléſnec [r] az Urért:
akar királynac, úgy mint felső méltoſágban
14 helhezteteinec. [s] Akar tiſztartóknac, úgy
mint kic attól boczattatnac, mind az go-
noſztévőknec büntetéſekre, mind az jóité-
15 vőknec diczéretekre. [t] Mert igy vagyon az
Iſtennec akarattya, hogy jól czelekedvén,
megzábolazzátoc az balgatag embereknec
16 tudatlanſágokat. [u] Mint ſzabadoſoc, és nem
mint ollyac kic az † ſzabadſágnac paláſtya
alatt gonoſſágot czelekedgyec, hánem mint
17 Iſtennec ſzólgai. Mindeneket tiſztellyetec.
Az atyafiuſágot * ſzeretſétec. Az Iſtent fél-
lyétec. Az királt tiſztelyétec.

18 SZólgác, [x] † az ti Uraitoknac engedel-
meſec legyetec minden félelemmel, nem
czac az jóknac és az alázatoſoknac, hanem
19 az kémenyeknekis. Mert ez az kedves
dolog, ha valaki oknélkül nyomorgattat-
ván, elſzenvedi az nyomoruſágokat, tud-
ván hogy Iſtentől boczáttattac azoc reá-
20 ja. Mert miczoda haſzna vagyon annac, ha
elſzenveditec mikoron bunőtőkért arczúl
czapdoſtattoc, hanem mikor jót czeleked-
tec, mindazáltal nyomoruſágot ſzenvedtec,
21 az kedves az Iſtennél. Mert erre hivattattа-
toc, mert az Chriſtus ſzenvedett ti érőttе-
tec, ti néktec példát hagyván, hog' az ő nyő-
22 dokit követnétec. * Ki bűnt nem tőtt
vala, és álnokſág nem találtatot az ő ſzá-
23 jában. Ki mikor ſzidalmaztatnéc, ſen-
kit nem ſzidalmaz vala, és mikor ſzenved-
ne, ſenkit nem fenyeget vala, hanem annac
hadgya vala az boſzſzuáliáſt, az ki igazán
24 itél. Ki az mi bűneinket † hordozta az ő
teſtében az fán, hogy az bünnec meg-
halván, élnénc az igaſſágnac, kinec ſebeivel
25 gyógyúltunc meg. Mert ollyanoc valá-
toc mint az tévelygő * júhoc, de megtérte-
tec moſt, az ti lelketeknec páſztorához, és
gondviſelőjéhőz.

III. Réſz.

Az aſzſzonyoknac enge lelmeſſegekről és e-
keſſegekről, Ferfiaknac tiſztekről, mindenjo cze-
lekedetekről. Türesről az kerezt alat, Chriſtus
példaival, à kereſztség példája az ő özönvizről
valo megſzabadulásnac.

1 HAſonlatosképpen [a] az † aſzſzonyi álla-
toc, engedelmeſec legyenec, az ő fér-
jeknec, hog' ha valakic nem engednekis az
igénec, az ő feleſégeknec ſzér életec által az
2 igénélkül * megnyerettеſſenec. Mineku: án-
na látándgyác az ti tiſzta, és Iſteni féleleműel
3 való életetecket. [b] Melly aſzſzonyi állatok-
nac † ékeſſégec ne légyē külső, melly vagyő
hajoknac feltekerésében arannac viſelésé-
4 ben, vagy ſzéppruháknac öltözetiben. [c] Ha-
nem a ſzívben elrőytetett ember, az ſzeléd
és czendes léleknec rothadatlanſágában
5 melly az Iſten előtt beczülletes. Mert amaz
ſzent, és Iſtenben bizó aſzſzonyi állatoc, ré-
gen illyen módō ékeſitic vala magokat, kic
6 az ő Uroknac engedelmeſec valánac. Mint
az Sara engedett az Abrahamnac, őtet * U-
ranac nevezvén, melly Sárának ti leányi lőt-
tetec, mikoron jót czelekeztec, [d] ha ſemmi
félelem nem rőttegtegis titeket.

7 AZ [e] férfiac haſonlatosképpen, † eggyüt
élyenec az ő feleſégecket, mint illic ér-
telmes embetekhőz, az aſzſzonyi állati e-
dēnec mint erőtelenbnec tiſztеſſéget tévén,
mivelhogy mind eggyut azockal, örökőſis
vadtoc az élетnec kegyelmében: hogy az ti
imádkozáſtoc meg ne bántaſséc.

Továb-

a *Az aſzſzonyi állatokat inti az ő ferjekhőz valo engedelemre.* † *Eph.5.22. Col.3.18.*

b *Az aſzſzonyi állatoknac ékeſſegekről.* † *1.Tim.2.9.*

c *Az külső ekeſségben valo kevelségnec megnemtitsére az aſzſzonyi állatokban ninnen czen jobb orvoſság mint ha az belső lelki ſzeretſégre igyekeznec.*

d *Az aſzſzonyi állatoc Sara leányi ha engednec az ő uroknac mint à Sara engedett az Abrahamnac, ritésből hanem ſzabad akarat ſzerint.*

e *Az ferfiakat inti hogy feleſegeckel békeſedéſnec mint erőtelenbnec tiſztеſſéget tévén, gesen éllyenec, és annac ſzép okaſ it adgya.* † *1.Cor.7.3.*

† *Pſal. 118.22. Matth.21.42. Act.4.11.*

i *Azt mondgya hogy nem czuda ha megbotrankoztac Chriſtusban és hitetlenec. Mert arra rendeltetec volt eleitől fogva Iſtennec ő az itélti ſzerint.*

k *Azt monda hogy Chriſtus romláſnac kőve az hitetlenecknec, és hogy azoc Iſtentől arra rendeltettec, itt azért az bunöket elvalaſztya azoktol, és méltoſágos neveket ad nekiec hogy tudnillic, Iſtentől valaſztatot nép, kiket az ő igeſége által hivot az ő diczőſégére, mel, et azért mond hogy felinditſa őket az ſzent életnec követéſére, és hogy immar azockal ne tarſalkodgyanac az kiktől elvalaſztattac.* * *Eſa.8.14. Rom.9.33.* † *Exod.19.6. Eſa.61.6. Apoc.5.10.* * *Oſe. 2.23. Rom 9.25.*

l *Iſmēt tér az Apaſtal az előbbi intéſekre, hogy tudnillic ſzent elettel éllyenec.*

m *Első erőſsége az utéſre, Ti mennyei polgároc vadtoc, ſehat nem ez vilag ſzerint kell élnetec.* † *Rom.13.14. Gal. 5.17.*

n *Maſodic, mert az teſti gonoſz kevanſagoc akar mint hizelkedgyenec, de veſzedelmünkre jarnac.*

o *Harmadic, az mi méltoſágunc nevekedic azoknal kic felőlünc gonoſzt ſzolnac.* * *Infr.3.16.*

p *Negyedic, az Iſten diczőitetic.* † *Matth.5.16.*

q *Kivalképpen valo jo czelekedetre int, tudniillic fejedelemhőz valo engedelmeſségre.* * *Rom.13.1. Tit.3.1.*

r *Első erőſség: Iſtentől vagyon az fejedelemség.*

s *Maſodic oka az fejedelem az jooknac oltalmazoja, az gonoſzoknac büntetője.*

t *Harmadic, hogy mi felőlünc gonoſzul ne ſzollyanoc.*

u *Negyedic, az ker.ſztyeni ſzabadság nem tiltya meg à fejedelemhőz való engedelmeſséget.* † *Gal 5.13.* * *Rom.13.10. Sup.1.22.*

x *Az ſzolgakat inti engedelmeſségre ne czac az jo hanē à kegyetlen urakhoz, mell' in éſnec ſzep okait adgya, és az Chriſtus hozza nékic példajul elü, hogy nehez ne légyen mikor ártatlanoc leven, ſzē-vedniec.* † *Eph.6.5. Col.3.22. Tit.2.9.*

f Int mindenkeket eggyeſségre és atyafiui ſzeretetre, és inteſſenec ſzép okait adgya.

8 f TOvábba mindnayjan legyaetec *eggyeſſec, egymáinac nyomoruſágán egyaránt bánkodóc, atyafiui ſzeretettel felékeſi-
9 tetec, irgalmaſoc, kegyelmeſec. Nem fizetvén † gonoſzſzal az gonoſzért, vagy ſzidalommal à ſzidalomért, hanem inkáb jót
10 mondván, h úgy mint kic tudgyátoc hogy erre hivattatoc hogy az áldáſt örökſég ſzerint elvegyétec. i Mert az † ki akarja az életet
ſzeretni, és akar jó napokat látni, tiltſa meg az ő nyelvét az gonoſztól, és az ő ajakait
11 hogy ne ſzóllyanac álnokſágot. † Távozzéc el az gonoſztól, és ezelekedgyéc jót, ke-
12 reſſe az békeſéget, és köveſſe azt. k Mert az Urnac ſzemei vadnac az igazakon, és az ő fülei azoknac könyörgéſeken, az Urnac pedig orczáj a azoc ellen az kic gonoſzt ezelekednec. m Es kiczoda háborgat titeket,
13 ha az jónac követői léſztec? Hogy ha pedig az * igaſságért ſzenvedtekis, bódogoc
14 léſztec : n azoktól való féltetekben pedig meg ne félemlyetec, és meg ne háborodgya-
15 toc. Hanem az Ur Iſtent † ſzentellyétec az ti ſziveitekben, o legyetec pedig mindenkorő kéſzec meg felelni nagy alázatoſſággal és beczülettel, azoknac az kic ſzámot akarnac venni à ti bennetec való reménſégről.

i Másodic erőſség az Davidból vőtt bizonſág.

16 p Jó * lelki eſmérettel legyetec, hogy az helyebe hogy ti ellenetec mint gonoſz tévőc ellen ſzólnac, megſzégyenüllyenec, az kic Chriſtusban való jó életeteket ſzidalmaz-
17 zác. q Mert jób hogy az jó ezelekedetért ſzenvedgyetec, ha az Iſten akarattya úgy akarja, hogy nem az gonoſz ezelekedetért,
18 r Mert az Chriſtuſis egyſzer az bűnért † ſzenvédett, igaz lévén, az hamiſſakért, hogy minket Iſtenhőz vinne, ki meghólt teſt ſzerint, de az léleknec általa megelevenitetett.

k Harmadic erőſség, jollehet nehez az haboruſág és ugy tetszic az okoſságnac hogy ſenki ninczen gonduncviſelő, de az urnac ſzemei vadnac az igazakon. l *Negyedic, az ur boſzſzut áll az Iſtenteleneken kic minket haborgátnac.*

m *Oetődic, az jó ezelekedet ért ſenki nem haborgat, ha pedig haborgatnac az igaſſágért, ez azt békeſegeſen ſzenvedgyűc, bodogoc vagyunc.* * *Matth.5.10.* n *Mivelhogy az haboruſagban való béketeleníegnec oka gyakorta az feletteb való félelem, imit őket hogy felett eb ne féllyenec, hanem az urat ſzentelliéc, az az, hatalmaſſagat az ő megtartaſokra és à gonoſzoknac megbűntetéſekre meggódolyíc.* † *Eſa.8.13.* o *Arra int hogy mikor az igaſſagert ſzenvedűnc, ne legyen gondunc boſzſzu állaſra vagy valamire, hánem hogy az mi hitünkről vallaſt tegyünc, és megfelellyünc azoknac az kic kevánnyác, alázatoſſággal.* p *Mivelhogy az hitnec valláſa az jo életnékül nem jo, és az jo élet bátorſagot ád az ſzolaſra, ezért arra int hogy jo lelki eſmeretet legyen az ki az hitről vallást teſzen.*

* *Sup.3.12.* q *Hatodic erőſség, Job az igaſságert ſzenvedni hogy nem az hamiſságért.* r *Hetedic erőſség à Chriſtus példája, ki artatlá leven ſzenvedet.* † *Rom.5 6. Heb.9 15.* s *Nyoltzadic, Az nyomoruságoknac, és haboruságok ac jo és kevánatos vége vagyon, miképpen erről is à Chriſtus példa, ki jollehet ſzenvedet és meghólt, de azteſtébe az ő Iſtenſégenec pedig ereje által megelevenitetet. Ecképpe noha mis ſzenvedűnc, de az Chriſtus Iſtenſégenec, ereje által megelevenitetűnc, &c. Erti azért az lelken az Chriſtusi Iſtenſegének erejet mint Rom. 1.2. 3.Cor.1.3.*

19 t Melyben elménvén, az lelkeknekis mel- t *Hogy valaki*
lyec vadnac az tőmlőtzben, predikállot. *azt ne mondja*
Kic régen engedetlenec valánac, mikor az *ni hogy à Chri-*
Iſtennec türéſe egyſzer az Noenac idejében *ſtus Iſten ſége-*
* várja vala őket, mikor az bárka kéſzitet- *nec ereje csac*
néc, melyben keves, az az, nyóltz lelkec tar- *az ő ſzemelye-*
21 táttac meg az őzőn vizben. Melly bárká- *ben tettzet meg,*
hoz haſonló kereſztſégnec példája moſtan *de menekűnc né*
u hanem az melly által téſzen, hogy az jó *tya meg hozy à*
lelki eſméret Iſtentől kérdgyen,) az Jeſus *Chriſtus Iſte-*
Chriſtuſnac halálából való feltámadáſa ál- *ségenec ereje á-*
22 tal. Ki azt Iſtennec jobján vagyon, minek- *tal tartattac*
utánna mennyekbe elment, kinec birodal- *meg mindenk e*
mábavettettec az Angyaloc, hatalmaſságoc, *az hitnec. El ő*
és minden erőc. *példa az őzen*
viz példája.

Mert azt mődgya az apaſtal hogy mikor Iſtē varná Noe idejében az engedetleneket kic moſt pokolban vadnac, Chriſtus azólnac predikállot az Noe ſzaja által, és mikor meg nem akarnónac tarni, azokat el veztette, Noēt pedig megtartotta à bárkában. Maſodic példa az kereſztség, melyben az Chriſtus Iſtenſégenec ereje által az ő vérében megmoſodván, az ő igaſságába öltözűnc, hogy az mi lelkűnc eſmereti Iſtenben békéſegeſec lévén, ő benne bátorſágoſon nyugodgyanac. Ugyan azon Chriſtus Iſtenſégenec ereje által nyomnan ſzületűnc ſzent életre. * *Gén.6.7. Matth. 24 38. Luc.17.26.* u *Az mondgya hogy az kereſztség tart meg, de nem az vizben valo moſodas, hanem az belső kereſztség, melynec által a Chriſtus Iſtenſégenec ereje által az mi lelkünc az ő vérében megmoſolic, és megſzenteltetven az Iſten ſzavaz kerdi meg, az az, Iſten ſzava és akarattya ſzerint él. Hogy pedig ezeket à vizben valo moſodaſtol ne varjuc, azt mondgya hogy à Chriſtus feltámadaſa által leſzen az, kit nem kell ez világon kereſnünc mert menybe ment, kinec hatalmaban hogy ne kételkedgyünc, azt mondgya hogy azt atya jobjanjúl, az az, hatalma vagyon földön, mennyen, Phil.2.*

IIII. Réſz.

Az teſtnec kivánſága ellen, vigyazni kőnyörgen. Saſari az Iſten ajándekinac, bekeſeges türes az nyomoruságokban, mellyekst mint Kereſztyénec ſzenvednec.

1 MIvelhogy a annakokaért az Chriſtus a *Immar meg-*
mi érőtűnc ſzenvedettet az teſtben, tiis *tér az felső Ca-*
ugyan ezen gondolattal fegyverkezteſſetec *putban való in-*
fel, tudnüllic hogy à ki ſzenvedett à teſtben, *teſekre, és int ar-*
2 megſzűnt à bűntől. Hogy többé nē az em- *ra hogy az mi*
bereknec kévánſágoc ſzerint, hanem az I- *eletünket ſzen-*
ſtennec akarattya ſzerint az menyi ideig él, *tül vigelyác,*
3 éllyen az teſtben. b Mert † elég mi nékünc, *megmutattya*
hogy à mi életünknec ez előtt való idejében *pedig à mi ſzét-*
az pogányoknac akaratyoc ſzerint éltünc, *ſegünknec for-*
mikor járnánac bujálkodáſokbā, gonoſz kē- *ráſét, melly az*
Chriſtus halá-
la, mert az által halunc meg ez bűnnec, Azt mondgya azért, Az ki ſzenvedet az teſtben, az az, az kibe az bűnelkezdet életetvesi, abban megſűnt az bűn, ti bennetec elkezdetet az bűnnec halála azert ſzűnnyec meg az bűn. b *Más erőſség, elegge éltetec à pogányoknac akaratyoc ſzerint, ellyetec azert immar ſzétül, és nem kel az pogányockal gondolni kiknec ugy tettzic mintha ők jóvé vénnyec volnánac, hogy ti elvaltoztatoc erkölczökben.*

ván ſágokban, réſzegſégekben, tobzodá-
ſokban, torkoſságokban, és az bálványok-
4 nac úndoc tiſzteletiben. Melly dologra
nézve, az pogányoc jóvevényeknec tettzenec magoknác *ez világon*, és káromláſt
5 ſzólanac, mivelhogy ő vélec eggyút haſon-
ló bujálkodásban nem éltec. Kic ſzámot
adnac annac, az ki kéſz megitélni az élőket
c Mivelhogy azt mondá hogy megitéli az holtakat is az ur, hogy valaki azt ne gondolna, hogy megmenekedhetnec az kic Chriſtus előtt megholtac, azt mondgya hogy ő m meneked-
6 és a hóltakat. c Mert azért predikáltatott
az Evangelium azoknakis az kic immár
meghóltac, hogy kárhoztatnánac az emberec teſt ſzerint, élnénec pedig Iſten ſzerint
7 léiekben. d Mindeknec vége pedig kő-
zel vagyon, legyetec azért jozanoc és vi-
8 gyázóc, hogy imádkozhaſſatoc. * Mindeneknec előtte pedig, az egymáshoz való ſzeretetre haylandóc legyetec, mert az atyafiui
ſzeretet * elfedezi az vétkeknec ſokſágát.
9 † Gazdalkodóc legyetec egymáſnac, min-
10 den * zúgolodáſnélkül. Az mint minden
ember vötte az ajándekot, azonképpen †
ſáfárkodgyatoc abból egymáſnac, mint az
Iſtennec külömbkülömb féle ajándekának
11 jó ſáfáti, e Az ki ſzóll, ſzóllya mint Iſtennec beſzédét, az ki ſzólgál ſzólgállyon úgy
mint Iſtentől adatott ajándékoc ſzerint,
hogy mindenekben dicziőiteſſéc az Iſten az
Jeſus Chriſtus által, kinec diczőſége és birodalma vagyon mind őrőckőn őrőcké, Amen.

d Harmadic, értſſ g. közel vagyon mindennec vége, ugyan ott int vigyázásra, jozanſagra, atyafiui ſzeretetre, gazdalkodáſra, és az Iſtentől vött jokbol valoſáfárkodáſra.
** Prov. 10. 12. Jacob. 5. 20.*
† Rom. 12. 13. Heb. 13. 2.
** Phil. 2. 14.*
† Rom. 12. 6.
e Mivelhogy az Iſten ajándékának ſáfárlásáról ſzola, azért onnét álkolmatoſságot veven az Egy-

12 SZerelmeſim, ne rémüllyetec meg mint
idegenec amaz tüz által való keſértéſtől, g melly ti raytatoc léſzen az ti megprobáláſtokért, h mintha valami idegen dolog
13 eſnéc ti raytatoc. i Sőt inkab hogy az Chriſtus ſzenvedéſinéc * társai vadtoc, aző őrüllyetec, k hogy mikor az ő diczőſége megjelenic, ackoris őrvendezvén vigadgyatoc. Ha
14 † ſzidalommal illetnec titeket az Chriſtus nevéjért, bódogoc vadtoc, m mert mind az
diczőſégnec mind az Iſtennec lelketi raytatoc megnyugoſzic, ki azokra nézve káromlattatic, ti rejátoc nézve pedig diczőitetic.
15 n Senki azért ti közzületec úgy ne ſzenved-
gyén mint gyilkos, vagy lopó, vagy gonoſz
tévő, vagy más ember dolgában practi-
16 káló. Ha pedig úgy ſzenved mint keresztyén, ne ſzégyenlye, löt inkáb diczőitſe az
Iſtent azért.

házi ſzolgakat inti, hogy az Iſten igejet igazan ſzollyác, hogy az Iſten ajándéka ſzerint ſafarkodgyanac az ő nevenec diczőſegére.
f Iſmet az haboruſágnac békeſeggel valo türéſére intiöket.
g Első oka az intéſnec mert Iſten ezac prebál az haboruſág által.
h Maſodic, nem ezac ti raytatoc eſet ez.
i Harmadic, AZ Chriſtuſnac tarſai vagyunc az ſzenvedésben.
** 2. Cor. 4. 10. Philip. 3. 10.*
k Negyedic, az haboruſágnac vége diczőſeg.
l Oetődic, AZ Chriſtus nevejert ſzidalmat ſzenvedni bodogſág.
† Matth. 5. 10.
m Hatodic. Az hiveknec fiuſágokrol az Iſten lelke bizonyſágot teſzen a z ő lelkekben.
n. Het edic, az hivek nem ſzenvednec mint gonoſzoc.

17 o Mert ideje hogy az itélet elkezdeſſéc az
Iſtennec házán: * hogy ha pedig mi raytunc
kezdetic előſzer, mint léſzen azoknac vége-
gec az kic nem engednec az Iſtennec Evan-
18 geliomának. p És † ha az igaz czac alig *
maradhat meg, az Iſtentelen és bűnős em-
19 ber holott maradhatna meg? q Annako-
kaért az kic ſzenvednec Iſtennec akarattyá-
ból, ajánlyác *Iſtennec* mint hiv teremtőjéknec az ő lelkeket, jót czelekedvén.

o Nyoltzadic az Iſten itéleti az ő házán kezdetic.
** Jer. 25. 29. Luc. 23. 31.*
p Ezt azért mondgya hogy az hivec meg ne botrankozzanac az hitetleneknec joſzerenczejekben.
† Prov. 11. 31.
q Itt végezi az békeſeges türéſről valo tractalaſt holott megis inti öket hogy nézzenec az Iſten akarattyára és ketſegbe ne eſſenec hanem magokat Iſtennec ajánlyác.

V. Réſz.

Mint legeltiſſéc az paſztoroc az Chriſtus nyáját iſtac az véneknec engedgyenec: az ördőgnec ellene kell allani, könyörges, vége.

1 AZ a Egyházi ſzólgakat kic ti köztetec
vadnac, kérem én ki ő vélec eggyút E-
gyházi ſzólga vagyoc, és az Chriſtus ſzenve-
déſinec bizonyſága, és az *utólſo napon* meg-
2 jelentendő diczőſégnec társa. Legelteſsé-
tec az Iſtennec ſeregét, melly az ti gondviſe-
léſtec alatt vagyon, gondot viſelvén arról
nem kénſzeritésből, hanem őrömeſt, nem
3 kévánván éktelenül az nyereſéget, hanem
kéſz indulattal. Sem pedig úgy mint ural-
kodván az URnac őrökſégen, hanem ú-
gy, mint kic az Iſten ſeregénec tükőrei le-
4 gyetec. Es mikoron megjelenendic amaz
paſztoroknac fejedelme, elvéſzitec az di-
czőſégnec amaz fonnyadhatatlan koronáját

a Inti az Egyházi ſzólgakat hogy az ő tiſztekben és hivatalokban hiven és nagy ſzorgalmatoſsággal járjanac, és inteſenec ſzép ekkat adgya.

5 b HAſonlatosképpen az iſtac engedelme-
ſec legyenec az vénecknec, és mind-
nyájan egy máſnac * engedelmeſec legye-
tec, c alázatoſsággal ékeſec legyetec belől,
mert az † Iſten az kevélyeknec ellenec áll: *
az alázatoſoknac pedig adgya az ő kegyel-
6 mét. * Alázzátoc meg azért magatokat
az Iſtennec hatalmas keze alatt, hogy tite-
ket álkolmatos időben felmagaztallyon,
7 Minden † gondotokat ő reája veſſétec, mert
ő néki gondgya vagyon ti rólatoc.
8 d JOzanoc legyetec, vigyázzatoc, mert az
ti ellenſégtec az ördög, mint az orditó o-
roſzlán * ſzélleljár, keresvén kit elnyellyen.
9 Kinec ellene állyatoc erőſſec lévén az hit-
ben, e tudván hogy az ti atyátokfiaitól kic
ez világon vadnac, ugyan azon nyomoruſá-
goc tőltetnec bé.

b Az iſiakat inti az vénekhez valo engedelmeſſegre.
** Rom. 12. 10.*
c Alazatoſságra inti az iſiakat és intéſenec ſzép okat adgya,
*† Job. 22. 29, Prov. 3, 34. és 29. 23. Matth. 23. 12, * Jac. 4. 10. Luc. 14. 11. és 18. 14. Jac. 4. 6. † Pſal. 55. 23. Matth. 6. 25. Luc. 12. 22.*
d Az ördög ellen valo jozan vigyazaſra int, mivelhogy az ördög gonoſz és kegyetlen allatſeg.
** Luc. 22. 31.*
e Azt akarja mondani hogy nem ezac nekic, hanem ekitől fogva minden ſzenteknec illyen egy volt az ördög.

Az

f Könyörög Iſtennec hogy ő-ket erősítſe meg, és az haboruságokban tartſa meg az igaz hitben és az tudomanyban.

10 f AZ minden kegyelemnec Iſtene pedig, ki hivot minket az ő örőcké való diczőségére az Jeſus Chriſtusban, titeket kic egykeveſsé megnyomoritatattatoc, az*mődoc* az Iſten tégyen tókéllleteſecké, erősitſen meg, tegyen állādócká és álhatatoſoc-
11 ká. Oc néki diczőség és birodalom, mind
12 őrőckőn őrőcké, Amen. Az Silvanus által, ki (az mint altom) ti néktec hiv atyátokfia, kevés beſzéddel irtam, intvén titeket és bizonyságot tévén, hogy ez az Iſtennec igaz és valóságos kegyelme, az melyben állotoc. Kőſzönt titeket az ti veletec eggyűt
13 válaſztatott Babyloniabéli anya ſzēt Egy-
14 haz, és az Marcus az én fiam. † Kőſzönt-sétec egymáſt, ſzeretetből való czókoláſſal: békeség ti néktec mindnyájan kic az Chriſtus Jeſusban vadtoc, Amen.

† *Rom.16.16. 1.Cor.16.20. 2.Cor.13.12. 1.Theſſ.5.26.*

PETER APASTALNAC MASODIC KÖZÖNSEGES LEVELE.

Ez másodic levelben tanit az Apaſtal, elöſzör hogy czac az Iſten igéjét tartſa ember igaz tudomannac c.1. és viſzontag örizze magát az hamis tudomántol és emberi ſzerzéſektől, c.2. Maſodſzor int hogy mindē ember Iſteni felelem ſzerint valo kereſztyeni életben foglallya magát, okait megmondván, mellyec minket az jo életre inditſinac, melly okoc közül eggyic à mi Urunc Jeſus Chriſtus eljöveteli az utolſo itéletre.

ELSŐ RESZ.

Intés hogy az hit jo czelekedetekkel ekeſiteſſéc, hivatalát kiki erősitſe. Miert inti őket illy gyakorta, minemő az ő tudomanya, Prophetac bizonſagi, az Irac Iſtentől adatott.

a *Megmondgya magánac nevet, tiſztit, hivatalit és kiknec irja ez levelet, tudniillic az kic ő vele haſonlo dragalatos hitet vőttec, melnec fundamentoma Iſten kegyelme és az Jeſus Chriſtus igaſſaga.*

1 SImon Peter, a Jeſus Chri-
nac ſzólgája és Apaſtala, azoknac a kic mi velünc egyetembe haſonló drágalatos hitet vőttenec, az mi Iſtenünknec és az mi megtartó Jeſus Chriſtuſunknac igaſſága által.
2 Az Iſtennec kegyelme és az békeség bővőlködgyéc raytatoc, b az Iſtennec és az mi URunc Jeſuſnac eſméreti által.
3 c MIképpen hogy az ő Iſteni erején nékünc mindenecket ajādékozott, mellyec az életre és az Iſteni ſzolgálatra valóc, d annac eſméreti által, ki minket hivott az diczőségre és az jóságos czelekede-
4 tre. e Mivelhogy nagy és drágalatos igéretec ajāndekoztattac mi nékünc, hogy megſzabadúlván ez világi faytalan gonoſz kévánſágnac romlásából, az igéretec által az Iſteni terméſzetnec réſzeſſi lennénec.

d *Azt mondgya hogy azokat az jokat az Iſtennec eſmereti által nyerjük, ki minket az diczőségre és joſa gos czelekedetre hivott.*

5 f MInden tellyes igyekezetteket pedig e *Az kűlső ezkőztis meginő lgya, melnec általa ezeket az jokat veſzſzűc, tudniillic, az Iſtennec igéreti á tal, az végre pedig hogy megſzabadul van à faytal. gonoſz kévanſagoktul, az Iſteni abr az at raytunc megutaſſec, és az Iſteni terméſzetnec réſzeſſi legyűnc.*

f *Mivelhogy azt monda, Iſten minket hivot az igeretec által ez végre, hogy az Iſteni terméſzetnec reſzeſſi legyűnc: Annakokaert irnmar arra int, hogy az mi tellyes életűnec rendiben magunkat ugy viſellyűc, hogy az mi hitünket jo czeladetekel meg bizonyitſuc. Azt mondgya ezert hogy az hit mellet legyen jo czelekedetűnc, az jo czelekedet mellet tudomany mellyen erti à czelekedetben valo okeſſagat. Nevezet ſzerint pedig ſzamlal egy nehanny jo czelekedetet.*

erre rejá vetvén az ti hitetec mellé ragaſzatoc jóságos czelekedetett, az jó czelekedett mellé pedig tudománt. Az tudomány mellé mértekletesſéget, az mertekletesſég méllé türéſt, az türés mellé, Iſteni tiſztelletet. Az Iſteni tiſztelet mellé, attyafiakhoz haylandó ſzivet, az atyafiakhoz haylandó ſziv mellé ſzeretetet. g Mert ezec ha ti bennetec vadnac és bővelkednec, nem téſznec titeket tudatlanocká és haſzontalanocká, az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac eſméretire. h Mert az kiben ezec ninczenec, az vac, és meſzſze ſemit nẽ lát, elfeletkezvén arról hogy ő az ő régi bűneitől megtiſztitatott vólt. i Annakokáért atyámnai igyekezzetec inkáb, a ti hivatalotkat és valaſztáſtokat megerősſiteni: k mert ha ezeket czelekeditec ſoha meg nem ütközöc. l Mert illyen módon adattatic nékтec bővséggel, az mi Urunknac, és megtartó Jeſus Chriſtuſunknac, őrőc orſzagaba való bémenetel.

12 m Mi nekokaért nem ſzűnőm megtiteket mindenkor inteni ezekről, jólleheт tudóſoc, és erőſſec vattoc az jelé való igaſſágban. Mert méltó dolognac itelẽ
13 lenni, hogy mig ez én teſtemnec sátorában vagyoc, felebreſzſzelec titeket intéſ-
14 nec általa. Mivelhogy tudom hogy hamar le téſzem ezt ez én haylékomat, mint az mi Urunc Jeſus Chriſtus nékem † megjelentette. Igyekezem pedig azon, hogy ti az én hóltom után, gyakorta ezekről megemlekezheſſetec.

16 n Mert nem valami meſterséggel * gondolt beſzédnec kóveréséból hirdettyűc néktec az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac hatalmát és eljövetelit, hanem úgymint kic ſzemeinckel láttuc az ő méltóságát.

17 Mert vőtt vala az atya Iſtentől tiſzteſſéget és diczőſéget, mikor ez nagyságos diczőſégtől illyen ſzó adatott vólna néki. † Ez amaz én ſzerelmes fiam, kibé én megnyugodtam. Es ez ſzót mi ő felőle menyből halottuc, mikor ő véle eggyűtt vólnánc az ſzent hegyen. Es vagyon igen erős bizonságunc *enneikülis*, az Prophétáknac beſzédec, o melliyet hogy követtec mint ſetétségben az lámpáſt jól mivelitec, mig az nap megvilágoſodic, és az haynal czillag feltámad az ti ſziveitekben. p Ha azt
20 előſzer megtanulandgyátoc, hogy à ſzent irásnac propheciai közzül eggyis nem magyaráztatic kiválképpen való magyara-
21 zattal. Mert nem ember akaratyából ſzármaztac régen az Prophétáknac prophétáláſoc, hanem ſzent lélektől inditatván ſzóltac, az Iſtennec ſzent emberei.

g *Első oka intéſenet, Az Jeſus Ch. iſtuſnac eſmeretiben nevekedtec.*

h *Maſodic, Az kic gyűmölczöc nem teremtenec, vakoc, az az, nem eſmeric az mi Urunc Jeſus Chriſtuſt, és meg nem emlekeznec à bűnteс bozzánattyárul. Joa. 11.*

i *Harmadic, Az ti valaſztaſtokrac is hivataltoknac erősſege az ſzentelet.*

k *Negyedic, ſoha ugy el nem eſtec hogy elveſznetec, mert hogy az idveſségnec erős fundamentoma vagyon bennetec bizonnitya az ſzent életre való igyekezet, Matt. 17.*

l *Ötödic. Ez az Iſten orczájára való bémenetel bizon az Jeſus Chriſtusban, és ſzent elettel élni.*

m *Annac adgya okait miert irnekic és miert inti őket, Előſzer: Mert az ő hivatala és tiſzti mutattya. Maſodſzor, Mert érzi rővid napon való halálát. Harmadſzor: Hogy az ő holta utannic megemlekezzenec az ő intéséről. Negyedſzer, Mert bizonyos az tudomannac igaſſágában. † Joh. 12. 19.*

n *Az Apáſtali tudomannac igaſſágárul ſzol. Azt mondgya azert hogy nem valami bizontalan, hanem bizonyos tudomant hirdet. Mert ſzemeckel láttác à Chriſtus méltóságát, fülöckel hallottác az Iſtennec ſzavát ő felőle: Az Prophetac iraſtac azt erősſitic.*

* 1. Cor. 1. 17. és 2. 1 és 13. † *Matth.* 17. 5. *Marc.* 9. 7. *Luc.* 9. 35.

o *Ducz ezert az hiveket inti őket, hogy mig ez világon budoſnac és à ſatanaſſággal kőrnyülvetettec, az Iſtentől engedgyec magokat bírattatni, úgy mint lampáſſal, mindaddig mig az napfel ő, az az mig megiſmerttyűc az Iſtent ſzent ölſzinre. Mert az napnac felkeléſének és az haynal czillagnac feltámadáſan eggyet ert.*

p *Azt mondgya meg mimodon és minemő keſzűlettel kell az ſzent irást olvaſni illyennel, tudniillic, hogy annac megértésére nem kell az tulaydon ertelműnc és okoſſagunc, mert az ſzent irasban az mi okoſſagunknac és értelműnknec ellene valo tudomany vagyon, melyből megtettzis hogy à mi okoſſagunkal azt meg nem foghattyuc. Azert à mely ſzent lélec által az iras vagyon, annac magyarazaſais azon ſzent lelektől vagyon. Holott vedd eſzedbe, hogy kivalképpen valo magyarazatnac mondgya, nem egy ember magyarazatyat, hanem azt à mely emberi értelemből, és okoſságból vagyon, ha egy égész Concilium vegezeſis, &c. Tovabba ezis lehet értelme ez mondaſnac, hogy az Propheciac, nem emberi indulatbol vadnac hanem Iſtentől ſzarmaztac. Geneſ. 7.*

II. Réſz.

Mint az előt ez utannis léſznec hamis prophétac, kiknec megmondgya mivoltokat, kiket Iſtẽ megbűntet az eleſet angyaloknac, őzőn vizzell veſzett vilagnac, és Sodomanac Gomorrhanac peldajoc ſzerint.

1 VOltac a pedig * hamis Prophétákis az kőſſeg közőtt: Miképpen ti közteteкis léſznec hamis Doctoroc, kic
2 béhoznac veſzedelmes tévelgéſeket, az az Uratis az ki őket megvőtte, megtagadván, kic ő magoknac hirtelenséggel való veſzedelmet ſzereznec. Es ſokan fogjác követni azoknac veſzedelmeket, kic által az igaſſágnac útа karomlattatic.

3 Es az telhetetlenségnec miatta, ő magoktól gondolt beſzédeckel, belőletec kereskedéſt ſzereznec, kiknec az ő kárhoztatáſoc immár régtől fogva kéſzen vagyon, és kiknec veſzedelmec nem
4 ſzúnyad. Mert ha az Iſten nem kedvezett az † Angyaloknac, kic vétkeztenec vala, hanẽ à mélségben taſzitván, à ſetétségnec vas lántzainac adta megtartani azokat az

a *Mivelhogy ez előtt, inte az hiveket, az Iſtennec igenec betsülléſére, melly az Prophetac, Apáſtaloc iraſaban befoglalatott: Most azert immar, hogy à bot ranhoztatáſoc immár régtől fogva kézſen kozoſnac eleit vegye, megmondgya hogy ſoc hamis tanitoc fognac tamadni az Iſten hazanac kebelében, kic*

* *Deut.* 13. 1. *Matth.* 24 11. † *Jud.* 6.

5 kat az kárhozatra. Es ha az régi világnakis nem kedvezett, hanem az † nyóltzadic *embert*, tudnillic, * Noet az igasságnac predikátorat megtartotta, ez világra ózón-
6 vizet hozván. Es ha † az Sodomábélieknec, és az Gomorrhabélieknekis városokat hamuvá tévén, elforditotta, azt mivelte hogy az gonosz életó embereknec példa
7 lenénec. Es az gonosz, és bujjálkodó életó embereckel voló nyájáskodásnac
8 miatta elfáradotott * Lotot, ha megszabaditotta: (Mert azigaz *Lot*, mikor azoc kózótt laknéc minden napon az igaz lelkét, azoknac gonosz czelekedeteket látván és
9 halván, gyótri vala.) Tudgya az UR, *mostannus* az hiveket az késéttetból megszabaditani, a hamisakat pedig az itélet napjára az büntetésre megáttani. b Mindeneknec felótte pedig azokat, a kic az testet kóvetvén tisztátalan kévánságban járnac: Es az fejedelemséget megutallyác, vakmerók, magoknac kedveskedóc, és nem
10 rettegic az méltoságokat szidalommal illetni. Holott az ‡ Angyalokis, kic eróvel
11 és hatalommal nagyobbac, nem szólnac azoc ellen Isten elótt káromló itéletet.
12 De ezec, mint az oktalan állátoc, mellyec a természetnec indulattyától viseltetnec, és az végre teremtettec hogy megfogattatván meg hallyanac: azokat szidalmazván a mellyeket nem tudnac, az ó magoktól ta-
13 lált romlásban elvesznec. Hogy elvegyéc az hamisságnac jutalmát, ugy mint kic nagy bódogságnac alitsac az mindennapi gyónyórüségeket undokságoc és szeplóc, kic mikor veletec eggyút nyájáskodnakis, az ó álnokságokban gyónyórkódtetic magokat. Kiknec szemekis rakva
14 paráznasággal, kic az bunból nem tudnac megtérni, az alhatlan lelkeket elhitetvén, kiknec szivóc az telhetetlenségben
15 gyakorlatott, átkozott fiac. Kic az igaz utat elhagyván eltéveledtenec, követvén az Balamnac, Bosor fiának utát, ki az bún-
16 ból való nyereséget kedvelé. De az ó bünénec bünteresét szenvedé, mert az tereh alá szoktatott † némá szamár, emberi szóval szólván, az Prophétának bolondságát
17 ellenzé. c Ezec, viznélkül való * kutfejec, fellegec mellyet az széltól haytatnac, kiknec az setétségnec homályossága ó-
18 rócké tartatic. d Mert felfuvalkodott hijába valóságot szólván az testnec buja kévánsági által, azokat elhitetic, az kic valóba elizakadtac vála az bunben élóktól.

19 Szabadságot igérvén azoknac, holott ók az bünnec szólgai. Mert az ki kitól meggyózetteretett, annac † szolgálattyába ad-
20 ta ó magát. e Annakokaért ha minekutánna ez világnac fertélmeségit, az mi Urunknac és megtartó Jesus Christusnac esmereti által, eltávoztattác, :: és viszontag azokba elegyitetven meggyózettetnec azoktól, az ollyanoknac utólso állapattyoc
21 gonozb az elsónél. Mert Jobvólt vólna azoknac, hogy meg ne esmérték vólna az igasságnac útát, hogy nem mint annac esmérett után az nékic adatott tudomán-
22 ból hátra állani. De az ollyanokon az esic az mit szoktac mondani igaz példa beszédben: Az * eb reá tért az ó maga okadására, és az megmosodott disznó, az sárnac fertójébe.

III Rész.

Az Christus elóvetelinec ezutoloi ellen, melly mint régen az ózónviz, megleszen, es az minemó legyen: és annakaert ember arra kejzúllyón szent tiszta sággal.

1 EZ a immár másodic levélirásom nék-
tec, melynec általa az ti tiszta elméte-
2 ket az intésnec általa felinditom. Hogy megemlekezzetec az szent Prophétáktól megmondatott beszédekról és az mi tudomanyunkról kic az URnac, és megtar-
3 tónac Apastali vagyunc. b Ezt mindennec elótte tudván, hogy az † utólso idóben támadnac czufolóc, ugy mint kic az ó ké-
4 vánságoc szerint járnac. Kic azt fogjác mondani: * hól az URnac eljóvetelinec igérete? Mert miólta az mi atyáinc elaluttac, mindenec eleitól fogva ugyan azon
5 módon állanac. Mert ezt akarattyóc szerint nem tudgyác, hogy az egec régtól fogva az Isten beszéde által vadnac, azóképpen az földis melly a vizból és az vizben
6 áll. Minekokaért az világis melly ackor
7 vala, vízzel elburitatván, elvesze. Az melly föld pedig és az melly egec mostan vádnac, ugyan azon Isten beszéde által eltétetven, tartatnac tüzre az kárhozátnac és
8 az hitetlen embereknec vesedelmeknec napjára. d Ez egy dolognac pedig ne legyetec tudatlani szerelmesim, hogy ‡ egy
9 ezer esztendó mint egy nap. :: Nem késic az UR, e ákí igéretet tótte, (miképpen né-

a *Inti: ók et hogy az Prophetaknac es Apastoloknac tudomanyokrul megemlekezzenec es abban megmaradgyanac.*
b *Inteszenec okat adgya. Mert mondani: ugy mond leszneс ellyac, kic az ó kévanságoc szerint jarnac, az utólso itéletnec napjat tagadni fogjac.*
c *Ezt mondgya, mert az hamis tanitoc gyakorta az ó tudomanyokkal kevélkedtec, hasonlittya azert az okat az viznélkül való kutfejekhez, &c.*
d *Okat adgya mert monda az hamis tanitokt viznélkül való forrásoknac. Mert tudnillic, kevely hijaba valóságot szólnac. Masodszor, elizallyác azokat, kic az bunben élókül elszakadtac. Harmadszor, mert ók másnac igérnec szabadságot, holott az bünnec szolgai legyenec.*

† *Nem azt akarja mondani hogy nyoltzadic Predikator volt Noe, hanem hogy nyoltzadic volt azoc kózt a kic megtarttatac, ki az Isté igasságának es haragjanac prédicatora volt.*
* *Gen.7.23.*
† *Gen.19.24.*
* *Gen.19.13.*
b *Szólitt az Apastal kivál képpen valo hamis tanitokrúl, kiket megir az ó tulaydonsagokrul nagy világoson.*
‡ *Jud.e.5.*
† *Joh.8.34. Rom.6.20.*
e *Ertelmeet, hogy sockal jobb volt volna az igasságnac utat meg nem esmerni, hogy nem a tul az régi tevelegésre terni, mivelhogy az ollyan embereс hasonlatosoc az ebekhóz és disznokhoz, &c. :: Matth.12.45. Heb.6.4 es 10. 26.*
* *Pro.26.11.*

† *Num.22.23, Jud.11.*
c *Ezt mondgya, mert az hamis tanitoc gyakorta az ó tudomanyokkal kevélkedtec, hasonlittya azert az okat az viznélkül való kutfejekhez, &c.*
d *Okat adgya mert monda az hamis tanitokt viznélkül való forrásoknac. Mert tudnillic, kevely hijaba valóságot szólnac. Masodszor, elizallyác azokat, kic az bunben élókül elszakadtac. Harmadszor, mert ók másnac igérnec szabadságot, holott az bünnec szolgai legyenec.*
* *Ezech. 12.22*
e *A hamis tanitoc ellen, azt mondgya hogy az föld es meny az Urnál, ollyan mint ezer esztendó, és Isten beszéde altal teremtetet, és nem volt órócke. Masodszor, hogy ez világnac nem volt eleitól fogva egy allapattya, mert régen elveszet volt ózónviz által, Harmadszor, hogy az Isten beszédevel megépitt tart világ, tartatic tüzzel valo megigetésre.*
d *Az Christusnac utoljo eljóvetel nec napjairul szól, és azt mondgya hogy soha hatra nem tarthatic az urfiak nevünc, kiknec az az mely rósz idóhöz fogvan tartatic, mind az által az Istennek nevenek esmerésében ne legyenec hasonlatosoc az rósz vagy rósz idó. Mikor pedig az idó el ó szall, es*

Isté arra rédelt, kétségnelkúl elsó. ‡ *Ps.90.4.* :: *Heb.2.3.* e *Okat mondgya, mert nem késic az ur, tudnillic, mert igéretet tótt el ó eljöveteléról*

melyec kéſedelemnec alittyác ezt,) f hanē
békeségeſen vár minket † nem akarván
hogy valakic elvéſzſzenec, hanem hogy
mindnyájan megtéréſre igyekezzenec.
10 ELjó g pedig, mint az * lópó ettzaka, az
URnac amaz napja, mellyen az egec
nagy czikorgáſſal elmulnac, az éltető álla-
toc pedig hévségnec miatta megolvadnac
az földis és rayta való alkotványoc meg-
11 égnec. h Mivelhogy azért mind ezec
megolvadnac, minemőknec kell lennetec
ti néktec az ti ſzent életetekbēn, és az Iſte-
12 ni tiſztelетnec dólgaiban? Kic várjátoc és
ſiettec az Iſtennec-napjának eljövetelire,
melyben az egec megégven megolvadnac,
és az éltető állatókis hévség miatt megol-
13 vadnac. † Uy eget pedig és uy földet vá-
runc az igéret ſzerint, mellyekben lakozic
14 az igaſſág. Annakokaért ſzerelmeſim
mivelhogy ezeket várjátoc, igyekezzetec

f *Annac mondgya okát, miért kéſik Iſten az mint mi alittyac.*
† *Ezech.18.32. es 33.11. 1.Tim.2.4.*
g *A Chriſtuſnac elſő vetelét és annac modgyát irja meg.*
* *Matt 24.43. 1.Theſſ. 2. Apoc.3.3.es 16. 15.*
h *Inti à hiveket holot tudgyac hogy ez világ elvegezic, az Chriſtus eljő és ez világ megujyul, igyekezzenec ők is mindē tiſztátalanſágot levet veá ſzent elet által megujyulni, hogy az Chriſtuſtul tiſztaknac találtaſſanac.* † *Eſa 65.16.es 66.22.* *Apoc.21.1.*

azon hogy maculanélkül és ſzeplőnélkül
valóknac találtaſſatoc ő tőle, békeségben.
15 i Es az mi Urunknac békeséges váſzát, id-
vőſſégeſnec alitsátoc, miképpen az mi ſze-
relmes atyánkfiais az Pál, az néki adatott
16 bölczeség ſzerint néktec megirta. Ugy
mint ki inkáb mindē * iceleiben ſzól eze-
kről, k mellyec kőzött némellyeket
nehéz megérteni, mellyeket az tudatla-
noc és az erőtelenec eltekernec mint e-
gyéb iráſokatis, ő magoc veſzedelmével.
17 Ti azért ſzerelmeſim, kic ezeket elein
értitec, megoltalmazzátoc magatokat
hogy azoknac a gonoſzoknac tévelgéſek-
18 től elvonattatván, à ti ſaját erőſſēgtec mel-
lől el l ne tavozzatoc. Hanem neveked-
gyetec az kegyelemben, és az mi Urunk-
és megtartó Jeſuſunknac éſmēretiben, ki-
nec légyen diczőség mind moſtan, mind
őrőckē való időben. Amen.

i *Arra inti az hiveket, hogy nehez ne legyen nekic az Chriſtus keſedelme, holot az idvőſſeg kic &c.*
* *Rom.19. &c.*
1.*Cor.15.24. &c.*
1.*Theſ.4.15.*
k *Tudniillic az mellyeket, mind én, mind Pal Apaſtal, irnec légyen diczőség mind moſtan, mind tunc ez jelen való dologrul.*
l *Mintkutánna megmondotta volna, hogy hamis tanitoc kővetkeznec, inti immar őket hogy vigyázzanac, hogy az igaz tudaman melől el ne vonattaſſanac, hanem inkáb abban megmaradvan nevekedgyenec à kegyelemben, es à Chriſtus eſmeretiben.*

JANOS APASTALNAC
ELSŐ KŐZŐNSEGES
Levele.

Szandéka ez levelben Sz. Janos Apaſtalnac Evangeliſtánac imez; Hogy tanitſon arra, hogy mindennec az kic Chriſtus által Iſten ſiaivà löttenec nem az ſetétben hanem az világoſságban jarjanoc, az az hogy minden bünt és tiſztatálanságot eltávoztaſſanac: Ez ellen pedig ſzent igaz és tiſzta eletben foglallyác magokat, és az Iſtenhez és feleb arattyokhoz valo ſzeretetеket ſzorgalmatoſon megmutaſſác. Ez tudomant állatya levelénec mind végeiglen, és megmutattya bizonyos erőſitő okait, mellyec minket ez megmondott tudomanyokra felgerjeſzenec intſenec es izgaſſanac.

ELSŐ RESZ.

Az életnac igéjéről es azzal valo kőzőſüléſről. Világoſságban jaroknac vagyon kőzőc Iſtennel, megvalluſa és megboczánattya az bünnec.

AZ

1 AZ [a] ki vala az kezdetben, kinec beſzédét mi halgattuc, kit az mi ſzemeinckel láttunc, kire néztünc, kit az mi kezeint tapaſztaltanac, az eletnec béſzédéről. Mert
2 az elét megjelent, és láttuc, es bizonſágot teſzünc róla, hirdettyüc néktec, amaz őrőc életet, mely az atyánal vala, és megjelent
3 mi nékünc. Az ki [mondoc] láttunc, halgattunc, azt hirdettyüc néktec, [b] hogy néktekis társaſágoroc légyen mi velünc, és az mi
4 társalkodáſunc légyen az atyával, és az ő fiaval az Jeſus Chriſtuſſal. [c] És ezeket irjuc ti néktec, hogy az ti örömetec tellyes
5 légyen. [d] Ez azért az izenet mellyet hallottunc ő tőle, és néktec hirdetünc: Hogy az Iſten * világoſság, és ő benne ninczen
6 ſemmi ſetétség. Ha azt mondgyuc hogy nékünc társaſágunc vagyon ő vele, és az ſetétségben járunc, hazudunc, és igaſságot
7 nem czelekeſzünc. Hogy ha az világoſságban járunc, miképpen hog' ős világoſságban vagyon, viſzontagſaggal való társaſágunc vagyon véle. [e] És az Jeſus Chriſtuſnac, az ő fiának † vére, tiſztit meg minket
8 minden bűnünkből. [f] Ha azt mondgyuc hogy * ninczen bűn mi bennünc, magunkat megczallyuc, és igaſság mi bennünc
9 ninczen. Ha † megvallyuc az mi bűneinket, hiv és igaz az Iſten, hogy megboczáſſa mi nékünc az mi bűneinket, és megtiſztitſon minket minden hamiſságtól. [g] Ha
10 azt mondandgyuc hogy nem vétkeztünc, hazuggá teſzüc őtet, és az ő beſzédének ſemmi helye ninczen bennünc.

[a] *Megmondgya az Apaſtal az ő prédikálláſoknac fundamentomat vagy czéllyat. Értelme pedig ez. Mi Apaſtalоc predikallyuc az Iſtennec fiat Jeſus Chriſtuſt, ki jollehet, bizony őrőcke valo Iſten és az atyaval eg' allattu, mindazaltal bizony emberis, kiben vagyon az őrőc elet kit mi láttunc kinec tanitaſatis halgattuc.*

[b] *Azt mondgya meg mi végre predikállyác ő Chriſtuſt, hogy tudnullic, az hit altal ő belé oltatvan, ő vele egybe Iſten fiai legyünc.*

[c] *Az kereſztyeneknec tellyes örömőc el ben vagyon, hogy Iſtennel es az ő fiával az Jeſus Chriſtuſſal tarſaſágoc vagyon.*

[d] *Mivelhogy azt monda, hog' Chriſtuſnac, halgatoja volt, megmondgya azert egy ſummaban mit hallott es tanult ő tőle, tudnüllic, hogy ha Iſtennel tarſaſagunc vagyon tehát miképpen ő világoſság, azonképpen világoſágban jarjunc mis, mert ha azt mondgyuc hogy tarſaſágunc vagyon vele, es az ſetetſegben jarunc, igaſſagot nem ſzolunc es nem czelekeſzünc.*

* *Heb. 9.14. 1. Petr. 19. Apoc. 5.*

[e] *Jollehet az mi termeſzetünc megſzentelese, az Iſtennel valo tarſaſágunknac bizonſaga, mindazaltal mivelhogy ſoc bűn vagyon bennunc, azt mondgya: hogy Iſtennel közölb valo tarſaſagunc ebben vagyon, mert Chriſtus megmoſot minket az mi bűneinkből.*

[f] *Hogy megjelentſe azt hogy minden ember ſzükölködic, az Jeſus Chriſtus jo tételményenel'kül, mind ez világot bűnőſ é teſzi és int hogy mi mágunc vallaſt tegyünc bűneinkről, holot az megboczatáſrul ſzép igeretet teſzen.*

† *1. Reg. 8. 46. 2. Chron. 6. 36. Prov. 20. 9. Eccleſ. 7. 21.*

* *Pſal. 32. 5. Prov. 28. 13.*

[g] *Értelme ez, ha azt mondyuc hogy nem vétkeztünc, az Iſtent és az ő beſzédet hamiſſa teſzüc ki az ő fiat elboczátvan hogy minket megſzabaditſon, azzal bizonſagot tőtt arrel hog' mi bűnőſöc volnanc.*

II. Réſz.

Chriſtus mi ſzőſzőlőnc, Iſtent eſmerni az ő paranczolatyat megtartani, ujes ő paranczolat, az őrdőgőt meggyőzni. Ez világot ſzeretni, utolſo időc, Antichriſtus, őrőc élet, kenet.

1 ÉN [a] fiaczkaim, ezeket irom néktec, hog' nevétkezzetec, hog' ha valaki vétkezendic, vagyon ſzőſzőlőnc az atyánál az
2 igaz Jeſus Chriſtus. Es ő az mi bűneinkért * engeztelő, nem czac az mi bűneinkért pedig, hanem mind az egéſz világnac bűnejért.

3 ÉS ez által tudhattyuc meg hogy őtet eſmérjűc, ha az ő paranczolatit megtar-
4 tyuc. Az ki azt mondgya, éſmérem őtet, és az ő paranczolatit meg nem tartya, ha-
5 zug az, és abban ninczen igaſság. Az ki pedig megtartya az ő beſzédét, [c] abban valóſággal megtellyeſedett az Iſteni ſzeretet.
6 [d] Az ki azt mondgya hogy ő benne lakozic, annac úgy kel járni, az miképpen ő jár.
7 [e] Atyámfiai uy tudománt nem iroc néktec, hanem régi tudománt, mellyet eleitől fogva tudtatoc: Ez régi tudomány, az az
8 beſzéd mellyet hallottatoc eleitől fogva. [f] Viſzontag uy tudománt iroc néktec, melly igaz mind ő reá az Chriſtuſra nézve, mind ti reátoc nézve: Mert az ſetétség elmúlt, és amaz igaz világoſság immár fény-
9 lic. [g] Az ki azt mondgya hogy ő az világoſságban vagyon, és az ő attyafiát gyülöli
10 mind ez ideig ſetétségben vagyon. Az ki ſzereti az ő felebarátyát, az világoſságban vagyon, és abban ninczen ſemmi botrán-
11 kozás. Az ki pedig † gyülöli az ő felebarátyát, az ſetétségben vagyon, és az ſetétségben jár, és nem tudgya hová mégyen, mert a ſetétség megvakitotta az ő ſzemeit.
12 [h] EZt irom néktec fiaczkaim: Mert megboczáttattac néktec az ti bűneitec, az
13 ő névejért. [i] Ezt irom néktec atyác: Mert

[a] *Mivelhogy gyakortu az Jeſus Chriſtus véríből alkalmatoſságot veſznec az emberec az bűnre inti azért az Apaſtal az hiveket hogy ne vétkezzenec. De mivelhogy lehetetlen hogy ne vétkezzenec, annakokáért erőſségot mutat az hiveknec az Chriſtusban.*

* *Sap. 1.9. Iſa 4.10.*

[b] *Itt immar az mint az 1 Jo cap. putban kezdetu vala, az Iſtennel valo tarſaſagnaknac bizonieſ jeleről ſzol. Azt mongya azert hogy az ő velevalo társalkodaſunknac, és az ő ismeretenec bizoſegben jar, nyos jegyec ez, ha az ő paranczolatyat megtartyat.*

[c] *Az az, bizonſagot tészi arrol hogy ſzive ſzerint ſzereti az Iſtent.*

[d] *Az az, valaki azt mondgya hog' társalkodaſa vagyon Iſtennel. Ugy kell annac lenni az miképpen Iſten kevannya.*

[e] *Akarvan inteni az atyaſai ſzeretre, azt mondgya hogy nem uy tudománt tanit. Hanem azt, mellyet Iſten Moſes által kiadott.*

[f] *Uy paranczolatnac mondgya Chriſtuſra és rejánc nezve. Mert az Chriſtus az ſzeretetnec nemineműuy példája. Miréjánc nezve pedig uy, mert az Iſten lelkétől irattatic az mi ſzivünkbe, erről ſzol mikor azt mondgya hogy az ſetetſeg elmult, mert moſtan nilvalo ban eſmérjűc Chriſtuſt az ő lélekáltal.*

[g] *Az atyaſai ſzeretetre int ez erőſségekel. Mert az ki ſzereti felebarattyat az világoſſagban vagyon, es ott ninez botrankozas. Az ki gyülöli, az ſetetſegben jar.*

[h] *Azjo ez eleket ikre valo inteſről az bűnnec boczanattyára ter, hogy megmutaſſa azt, hogy az mi idveſſegünc czac az bűnnec ingyen valo megboczátásában áll. Melyről ſzarmazic a mi termeſzet ünknec megſzentelese.*

[i] *Azt jelenti hogy az Chriſtus felől valo tudomany minaen rendre néz. Az veneknec ſzol pedig előſzer, hogy ha régi égben gyonyőrködnec, az Chriſtus felől valo tudomany régi. Azis uknac azt mondgya, hogy ha rejei et akarnac keſeritgetni, minden erejeket az ſatan ellen forditſnac. Az gyermekekrec azt mondgya, hogy az atyat nekic megmutattya az atyát. Ezen tudomant maſodſzoris előhozza, és inti őket hogy megemlekezzenec rola, &c.*

eſmériteс azt az ki eleitől fogva vagyon. Iroc néktec ifjac, mert amaz gonoſzt meggyőztétec. Iroc néktec gyermekec, mert
14 eſmériteс az atyát. Irám ti nektec atyác, mivelhogy eſmériteс, azt az ki vagyon eleitől fogva: Irám néktec ifjác, mivelhogy erőſſec vattoc, és az Iſtennec beſzédе lákozic ti bennetec, és amaz gonoſzt meggyőztétec. [k] Ne ſzereſſétec ez * világot, ſe
15 azokat mellyec ez világban vadnac, [l] ha valaki ſzereti ez világot, ninczen abban az
16 atyának ſzerelme. [m] Mert valami ez világban vagyon, mint teſtnec kévánsága, ſzemeknec bujalkodáſa, életnec kevelsége, nem az atyától vagyon, hanem ez világtól.
17 [n] És ez világ elmúlic, és az ő kévánságais
18 à ki pedig az Iſtennec akarattyát czelekeſzi őrócké megmarad. [o] Gyermeczkéc az utólſo idő eljőtt, és miképpen hállottátoc hogy az Antichriſtus eljő, moſtannis ſoc Antichriſtuſoc kezdettec lenni, honnét tudyuc hogy az utólſo idő jelen vagyon.
19 [p] Mi közzulúnc mentenec ki, de nem mi közzúlúnc valóc valának: Mert ha mi közzúlúnc valóc vóltac vólna, megmaradtac vólna mi velúnc: de *ezért lőtt* hogy megjelentetnéc, hogy nem mindenec mi közzúlúnc valóc.
20 [q] De ti megkenettettetec
21 amaz ſzenttől, és mindeneket tudtoc. Nem azért irtam néktec hogy az igaſságot nem tudnátoc: hanem inkáb hogy azt tudgyátoc, és hog' eg' hazugſágis ninczen az igaſſagtól. [r] Kiczoda az hazug, hanem czac az,
22 az ki tagadgya az Jeſuſt Chriſtuſnac lenni: Ez az Antichriſtus az ki tagadgya az atyát
23 és az fiat. Az ki tagadgya az fiút, az atyáis
24 ninczen annál. Az mit azért hallottatoc eleitől fogva, ti bennetec megmaradgyon. Ha megmarad bennetec az mit eleitől fogva hallottatoc, tiis a fiúban és az atyában
25 maradtoc. [s] Ez pedig amaz igéret, a mellyet ő igért mi nékúnc, tudniillic az őrőc
26 élet. Ezeket irtam néktec, azoc felől à kic
27 titeket elczalnac. [t] De az kenet az mellyet ti vőttetec ő tőle, megmarad ti bennetec, és nem ſzükség hogy valaki titeket tanitſon, hanem az miképpen azon kenet, mely igaz és nem hazug, tanit titeket mindenekről, és az miképpen tanitott titeket, abban
28 megmaradtoc. [u] Annakokaért, fiaczkáim maradgyatoc meg ő benne, hogy mikoron megjelenendic, bizodalmunc légyen, és meg ne ſzégyenüllyünc ő előtte az ő eljövetelekor. [x] Ha tudgyátoc hog' ő igaz, tudgyátoc, hogy valaki igaſságot czelekeſzic, ő tőle ſzületett az.

[u] *Inti eſmetőket az tudomanban valo megmaradaſra.*

[x] *Ez mondaſſal az kővetkezen dő tudomanra ſzerez utat. Az Iſten ugymond igaz, tehát az ki igaſſagot czelekeſzic Iſtentől vagyon.*

III. Réſz.

Az Iſtenfiai bűnt nem teſznec. Bűn és bűnősőc az őrdőgtől vadnac. Atyafiui ſzeretet. Summája az Kereſztyeni tudománnac.

1 LAſsátoc [a] minémő ſzeretetet adott mi nékúnc az atya, hogy Iſtennec fiainac hivattaſſunc: Azért nem eſmér
2 titeket ez világ, mert nem eſméri őtet. Szerelmeſim, moſtan Iſten fiai vagyunc, de még nem jelent meg miczoda léſzünc: tudgyuc pedig hogy mikor ő megjelenendic, haſonlatoloc léſzünc ő hozzája, mert meg-
3 láttyuc ótet az mint vagyon. [b] Valakinec illyen bizodalma vagyon ő benne, megtiſztittya az ő magát, miképpen azis tiſzta.
4 Valaki bűnt czelekeſzic, az törvéntis megtontya: Mert az bűn, az törvénnec
5 megtontáſa. Es tudgyátoc hogy ő megjelent, hog' az mi bűneinket elvenné, és hog'
6 ő benne * ninczen bűn. Valaki ő benne marad, nem vétkezic, valaki vétkezic, nem
7 †látta ótet, és nem eſmérte ótet. Fiaczkáim ſenki titeket el ne czallyon, az ki igaſságot czelekeſzic, igaz az, miképpen azis igaz.
8 Az ki bűnt czelekeſzic az őrdőgtől vagyon, mert az † őrdög eleitől fogva vétkezic: Azért jelent meg az Iſtennec fia hogy
9 az őrdőgnec czelekedetit elrontſa. Valaki Iſtentől ſzületteteт, bűnt nem czelekeſzic, mert annac magva vagyon abban, ingyen
10 ſem vetkezhetic, mivelhog' Iſtentől ſzületteтett. [c] Ezen eſmértetnec meg az Iſtennec fiai, és az őrdőgnec fiai. Valaki igaſságot nem czelekeſzic ninczen Iſtentől, és az ki nem ſzereti az ő felebaráttyát.

[a] *Az Apaſtal minekelőtte intene az jo czelekedetre, annac az fundamentomat vetteſi fel, tudniillic hogy Iſten fiai vagyunc. Noha ez vilag minket nem eſmér, és mi magunkis nem tudyuc miczoda léſzünc, ő vendégbe, az az, minemő és mélly nag' leſzen az mi meltoságunc.*

[b] *Az ſzent eletre int, melnec illyen őkait adgya.*

Elő ſzer, mert az ki hiſzen hogy ő Iſten fia, ſzentségre igyekezic. Maſodſzor. Mert az bűnnel megrontatic az törveny. Harmadſzor mert Chriſtus megſzabaditot az bűntől. Negyedſzor.

Mert az kinec Iſtennel vagyon tarſalkodaſa, igyekezic ſzent eletre. Oetődſzer mert az igaſságnac czelekedetiből eſmértetünc igazaknac. Hatodſzor. Mert az bűnnec oka az őrdőg, nem az Iſten, melly megtezic abbol, mert Chriſtus eljőtt, hogy az őrdögnec czelekedetit megrontſa. Utolſzor, mert az kic uyonnan ſzületтec nem igyekeznec vétkezni. * *Eſa.53 9.2 Cor.5.12 1.Pet.2.22.* † *Joh. 3.11.* * *Joh.3.44.*

[c] *El végezi az elöbbi intéſet, és iſmet int az atyafiui ſzeretetre, melynek okai ezec. Mert az ki felebarátyát ſzereti, bizonyoſ dolog hogy Iſtenből vagyon. Maſodic, mert Iſten paranczolta hogy egymáſt ſzereiſsuc. Harmadic. Mert az atyafiui ſzeretet nyilvan valo bizonſága annac hogy az halálbul az eletre vitetünc. Utolſo, Mert az ki gyülöli felebarátyát gyilkos az.*

11. Mert

& Más intes hogy a világot ne ſzereſſec.

* *Jac.4.4.*

1 Első oka intésének. Az Iſtennec és ez világnac ſzerelme egyűt meg nem maradhat.

m Maſic oka, mert ez vilagi faytalan kévanſagoc nem az. Iſtentől vadnac.

n Harmadic, ez vilag elmulic.

o Iſmet inas intes hogy az igaz tudomanban megmaradgyanac, okai ezec. Mert utolſo idő az és az Chriſtus tudomanyanac ſoc ellenſegi vadnac.

p Mivelhog' nag botrankozás tamadhatot volna abbol hogy az anyaſzent egyházznac kebeleből tamadnac vala bűnő tanitoc, annac azert eleit veszi, es azt mondgya hogy abban meg ne botrankozzanac, mert noha ő közzúlőc mentec ki de nem ő közzúlőc valoc voltac, és az azert lött hozy megeſmertetnénec, az joc az képmutatoktol.

q Hogy meg ne botrankozzanac abban hogy az hivec közöt ſoc képmutatoc vadnac vigaztallya őket hogy ne fellyenec, mert mivelhogy mindeneket taduac, az az, az idvőſſegnec tudomanyaban jo fundamentomoc vagyon, az Iſten lelketől megtartatnac. Es azt mondgya hogy nem egyebért irta nekic azt az kepmutatoc felől, hanem hogy megeſmernéc az hazugokat.

r Megmondgya kiczoda az hazug, tudniillic az ki tagadgya az Jeſus Chriſtuſt. Es inti az hiveket hogy az igaz tudománban megmaradgyanac.

s Megmondgya röviden ſammában miczoda tudomanról ſzol, tudniillic az őrőc élet felől valo igeretekneк tudomanyáról.

t Vigáztalſnac okaert mondgya hogy nem ketelkedic ő felőlőc hogy meg nem maradnánac az tudomanban. Mert az ſzent lélec vagyon bennec, és jol megtanitattac, annyira hogy à mint tanitattac és tanittatnac

* *Joh.13.34. és 15.12.*
† *Gen.4.8.*
:: *Sup.2.11.*
d *Arra tanit meg az atyafiai ſzeretnec menyere kell ki terjedni és erre az. Chriſtus példajat hozza. Es arra int hog' marhákatis ne kiméllyük felebaratunktol hogy ne lattaſsunc ezec nyelvel ſzeretni*
* *Joh.15.13. Eph.5.2.*
c *Az atyafiui ſzeretetnec négis harom erejet mondgya. Első hogy ez által eſmerjük meg hogy Istétől vagyunc Maſodic mert az altal az mi ſzivünket Isten előtt hatorſagoſocka téſzüo mert azt mondgya hogy ha az mi ſzivünc minket vadol az Isté mivelhogy hatalmasb, inkább vadol. Harmadic, mert bizodalmunc vagyō hogy valamit Istentől kérünc megnyerjük.*
† *Luc.3.11. Jac.2.15.*

1 Mert ez az izenet mellyet hallottatoc eleitől fogva, hog' * ſzereſsük egymáſt
2 Nē úgy mint az Cain † ki az gonoſztólvala, és megőle az ő attyafiát. Miért óle pedig meg? Mert az ő czelekedeti gonoſzoc
3 valánac, az ő attyafiaé pedig igazac. Ne czudállyatoc atyámfiai, ha gyulől titeket ez világ.
4 Mi tudgyúc hogy az halalból általvitettünc az életre, mert ſzerettyüc az mi atyánfiait, az ki nem ſzereti attyafiát, az ha-
5 lálban :: marad. Valaki gyúleli az ő attyafiat, gyilkos: és tudgyátoc, hogy egy gyilkoſnakis ninczen ő magában meg-
6 maradó óröc élete. d Ezen eſmérjüc meg az ſzeretetet, hogy à *Chriſtus* az ő * életét adta mi érőttünc: Mi nékünkis azért adnunc kel à mi életünket az mi atyánkfiaiért.
7 Az kinec pedig vagyon ez világi † gazdagſága, és látandgya az ő attyafiát ſzükölködni, és bezárandgya az ő ſzivét az
8 előtt, mimódon marad meg az Istennec ſzerelme abban. Fiaczkaim, ne ſzereſsük
9 egy máſt czac béſzéddel és nyelvel, hanem
10 czelekedettel és valósággal. e Es ez által eſmérjük meg hogy mi az igaſságtól vagyúnc, és ő előtte bátorságoſocká téſzüc
11 az mi ſziveinket. Mert ha minket kárhoztat az mi ſzivünc, hatalmasb Isten az mi ſzivünknél, és rúd mindeneket. Szerelme-
12 ſim ha az mi ſzivünc minket nem vádol, bizodalmunc vagyon az Istennél :: Es valamit kérendünc, élvezſzüc ő tőle, mert az
13 ő paranczolatit megtartyuc, és az mellyec
14 néki kedvecſec azokat czelekedgyüc. f Ez azért az ő * tudománya, hogy az ő fiának, az Jeſus Chriſtuſnac nevében higgyünc, és
15 ſzereſsük egy máſt, az mint † megparanczolta mi nékünc. Mert az ki megtartya
16 az ő paranczolatit, ő benne lakozic, az Isten viſzontag abban. Ezen eſmérjük meg pedig hogy ő mi bennünc lakozic, tudniillic az ő :: lelkén, mellyet mi nékünc adott.

d *Okat mondgya, ez világ miert halgattya az hamis tanitokat. Mert azoc ez világiac, és ez világiac kat ſzolnac. Vagyon ott az ő tudomanyat és az Apaſtaloket commendállya.*
e *Iſmet az atyafiui ſzeretetre indit az mit elkezdette vala à harmadic Caputban.*
f *Első oka ez intéſnec. Az ſzeretet Istentől vagyō.*

:: *Matt.21.22. Joh.14.13. és 15.7. és 16.23. Infr.5.14.*
f *Béſummallya az kereſztyeni tudomanſt, mellyet kettőben helhoztet. Előſzer hogy hidgyunc az Jeſus Chriſtusban, maſodſzor hogy egy máſt ſzereſsük.* * *Joh.6.29.* † *Joh.13.34. és 15.12.*
:: *Inf.4.13.*

IIII. Réſz.

Lelkeket probalni ha Istentől vadnaké. Antichriſtus lelke ez világból vagyon, Egymaſt ſzeretni, mert Isten minket ſzeretett. Chriſtus Isten fia, világ idvőzitője, Semmi ſ lelem ninc az tökelletes ſzeretésben.

a *Ti ai az hivenket hogy ne hidgyenec minden tanitoknac, hanē megprobállyác azokat ha Istentől vadnac.*
1 Szerelmeſim a ne higyetec minden lé-
leknec, hanem megprobállyátoc à lelkeket hogy ha Istentől vadnac. Mert ſoc ha-
2 mis prophétáſ jöttec ez világra: b Ettől
b *Megmondya miczodán eſmerhetic meg az tanitokat.*
c *Ertelmes ez, az hamis tanitoktol neſélyetec, hanā ellene tamadgyatoc, mert az győzödelem kezetekben vagyon. Oka ez. mert Iſten vagyon bennetec à ki hatalmasb az ti ellenſegteknel.*
d *Okat mondgya, ez világ miert halgattya az hamis tanitokat. Mert azoc ez világiac, és ez világiac kat ſzolnac. Vagyon ott az ő tudomanyat és az Apaſtaloket commendállya.*
e *Iſmet az atyafiui ſzeretetre indit az mit elkezdette vala à harmadic Caputban.*
f *Első oka ez intéſnec. Az ſzeretet Istentől vagyō.*
g *Maſodic, az ki ſzereti felebarat tyat istentől ſzületet, és ismeri az Istent.*
h *Harmadic; az ki nem ſzereti felebaratyat nē eſmeri az Istent az ki ſzeretet.*
i *Az Istennec hozzánc való ſzerelmenec példajat hozza elé, és abbolint nyomnan az atyafiui ſzeretetre.*
k *Negyedic erőſeg, az Isten nohatlathatatlan, de ha egymáſt ſzerettyūc Isten mi bennünc lakozic.*
l *Oetődic, az atyafiui ſzeretet nyilvan valo bizonsága hogy az Istent ſzeretiuk.*
m *Az Istennec bennünc valo lakaſanac bizonsaga az ſzent lélec mi bennünc. Az helyt pedig à ſzent lelec vagyon, ott vagyon az ſzeretet. Tehat à ſzeretet az Istennec ſzent lelec altal valo benünc lakozásának nyilvan valo bizonsága.* * *Sup.2.24.*
n *Miképpen az bennünc lakozo ſzent lélec bizonsága à bennünc lakozo Istennec, azonképpen az Jeſus Chriſtus is az ő beszedgetéſe.*
o *Azt mondgya megmimodon oltatunc, azaz viſztusba, tudniillic ha ő benne biſzünc és rola vallaſt tezszünc.*
p *Az az, mi elhittüc hogy az Isten minket ſzeret az Jeſus Chriſtusban és ki mi bennünc lakic, mi viſzontag ő benne. Az Isten pedig ſzeretet. Tehát az kiben Isten vagyon, ebben ſzeretet vagyon.*

q *Ertelme ez, innét tetzic meg az Iſtenec hozzanc valo ſzerelme, hogy ollyanoc vagyunc mint ő, az az, hogy az ſzent életnec általa igyekezünc ő hozza haſonlátoſoc lenni. Az Iſtennec pedig hozzanc való ſzerelmenec illyen haſznat mondgya, mert az itélet napjan batorságoſoc leſzünc, melynec illyen okat adgya. Mert az feleleminczen az ſzeritetben, az az, minekutánna az Iſten kegyelmet megk ſtelttuc, az hit által nem rettegünc azután ő tőle.*

r *Bizonittya hogy ninczen az ſzeretetben retteges. Mert à holott retteges vagyon, gyötrelmis vagyon: de az hivec ſziveben ninczen gyötrelem, tehat rettegeſis ninczen.* s *Az az, az kiretteg, nem bizonyos a Iſten ſzerelmeben.* t *Hogy valaki az mi lelkünknec Iſté kegyelmeben valo batorságát ne tulaydonitſa az miſzeretetünknec, mellyel Iſtent és felebaratunkat ſzerettyüc, azt mondgya hogy annac az fundamentoma nem egyeb, hanem Iſten ſzeretet: ezért imnket, ugyan ott megmutattya hogy az Iſtennec ſzerelmetől mellyel őtet ſzerettyüc, el nem ſzakadnat az mi felebaratunkhoz való ſzeretet.*

† *Joh.13.34. és 15.12.*

V. Réſz.

Hit által vagyunc Iſten fiai: meggyőzzük ez vilagot, Chriſtus bizonſaga vér és viz által. Harom bizonſagoc az menyben, harman ez földön. Halalos és nem halalra való bűn, balvanyoc tuvoztatáſa.

1 a Valaki hiſzi az Jeſuſt lenni Chriſtuſnac, az Iſtentől ſzületetett, és valaki ſzereti az ſzülőt, aztis ſzereti az ki attól ſzületett. b Erről eſmérjüc meg hogy mi az Iſtenec fiait ſzerettyüc, ha mi az Iſtent ſzerettyüc, és az ő paranczolatit megtartyuc.

3 Mert ez az Iſtent ſzeretet, hogy az ő paranczolatit megtarttsuc, c paranczolati nē nehezec. Mert valami Iſtentől ſzületetett, meggyőzi ez világot: és ez az † diadalom mely meggyőzte ez világot, tudniillic az ti hitőtec. Kiczoda az az ki meggyőzi ez világot, hanem à ki hiſzi hogy az Jeſus Iſtennec fia légyen?

6 d Ez az az ki jőtt viznec és vérnec általa, tudniillic az Jeſus Chriſtus, nem czac à viznec általa, hanem viznec és vérnec általa e és az lélec az, az ki bizonságot téſzen arról, hogy az lélec igaſság. Mert hárman vadnac a kic bizonságot téſznec à menybē: Atya, Ige és az ſzent Lélec ez három egy. f Es hárman vadnac az kic, bizonságot téſznec ez földőn, lélec, viz, és vér, és ez harmac egyenlőc az bizonság tételben.

9 Ha az embereknec bizonságokat béveſzſzűc, az Iſteñec bizonság tétele nagyob Mert ez az Iſteñec bizonság tétele mellyel

10 * bizonságot tőtt az ő fia felől. g Az ki " hiſzen az Iſteñec fiában, vagyon bizonsága ő magában. Az ki nem hiſzen Iſtennec, hazzuggá tőtte azt, mert nem kitt az bizonság tételnec, mellyet tőtt Iſten az ő fia felől.

11 Ez pedig az bizonság tétel, hogy őrőc életet adott mi nékünc az Iſten, és ez élet az

12 ő fiában vagyon. Az kinél à fiu vagyon, annac :: élete vagyon, à kinél ninczē à fiu, ninczē añac élete. h Ezeket irtam néktec, kic

13 hiſztec az Iſten fiának nevében, hogy tudgyatoc, hogy néktec őrőc életetec vagyon, és hogy hidgyétec az Iſten fiának nevében

14 Es ez az Iſtennél való bizodalmunc, hogy ő valamit kérünc az ő akaratttya ſzerint,

15 minket meghalgat. Hogy ha tudgyuc, hogy ő meghalgat minket valamit kérünc, tudgyuc hogy a mellyeket ő tőle kérünc,

16 azoc megvadnac. i Ha valaki látandgya, hogy az ő felebaráttya vétkezic nem halálra való † bűnnel, könyőrögjön érőrte Iſten f nec, és ád añac életet, azoknac à kic halálra nem vétkeztec: vagyon halálra való bűn, nem mondom hogy azért könyőrögjön.

17 k Minden hamiſság bün De vagyon olly bün, melly nem halálra való.

† *1.Cor.15.57*

d *Az Jeſus Chriſtus méltoſagarul ſzol, és azt mondgya hogy hat dolog vagyō mely ő rola bizonſagot téſzē. Az harma mēnyei, tudniillic az atya, ige, ſzent lélec. Az harma földi Vér, az à Chriſtus vére által ſzerezteteet igaſságunc. Viz, az az, à mit er meſzetünknec ſzent lélec által valo megſzenteléſe. Az lelken érti vagy azt hitet, vagy az igét. Vagy az Iſten lelkénec bēnünc való bizōſágát.*

e *Erti à mi lelkünket Az mi lelkünc bizonſag ugymond arrul, hogy à lélec igaſság, az az, hogy à ſzent léleknec à mi fiuságunkrul való bizonſága igaz.*

f *Az az, ugy téſznec bizonſaga got mint ha az három egy tanu volna.*

* *Matt.3.17. és 17.5.*

g *Megmondgya holot kell à harom földi bizonságot kereſni à vert vizet és leliet, tudniillic mindennec ő magaban. azert mōdgya, az ki hiſzen à fiuba vagyon magában bizonsága.*

" *Joh.3.16.* :: *Joh.3.36. és 5.24.*

h *Megmondgya véget, mi vegre irta ez levelet, hogy tudniillic hidgyenec à Jeſus Chriſtusban, és minden kétkedéſnélkül, tudgyác hogy örőc eletec vagyon. Holot à hitnec haſznáról ſzol, hogy azáltal mindent megnyerünc Iſtentől.*

*. *Sup.3.22.*

i *Az könyörgeſről példát mond, hogy tudniillic az megvétkezet felebaratunkert inadhozzunc. De nem azert à ki halalra vétkezet, az az, az kiben ſzent lélec ellen való bün vagyon.* † *Matth.12.31. Marc.3.29. Luc.12.10.*

k *Hogy megmataſſa hogy nem kell vakmérőképpen itélni minden bünről, azt mondgya hogy minden hamiſság bün, de nem minden bün halalra való.*

a *Azt mutattya meg hogy à Chriſtusba való hittel el nem ſzakuſztathatic az Iſtenhöz és az mi felebaratunkhoz való ſzeretet. Illyen erőſſege vagyon pedig itt az Apoſtalnac: Az ki hiſzen az Jeſus Chriſtusban, az Iſtentől ſzületett. Az Iſtentől ſzületetet ſzeretic Iſtent. Az kic Iſtent ſzeretic, felebaratttyokat is ſzeretic. Azert az kic az Jeſus Chriſtusban hiſznec, ſzeretic felebaratttyokat.* b *Iſmet ezt mutattya meg hogy a az Iſtennec és felebaratinknac ſzerelme egy maſtul el nem ſzakadhat, hogy valaki meg ne czallyon az atyafiui ſzeretetnec nevével, azt mondgya hogy annac jele az Iſten paranczolatinac megtartaſa.*

c *Hogy valaki ne mondana hogy lehetetlen az Iſtent törvenyenec megtartáſa, azt mondgya hogy azoc nem nehezec. Mert minekutánna az kegyelemnec lelket vöttüc, az betüja az mi ſzivünkbe az törvent, hogy azt czelekedgyüc, és abba járjunc, az mint itt az Apoſtol mondgya, hogy az Chriſtusban való hit által ez világot megyözzüc.*

18 l Tud-

18 [l] Tudgyuc hogy valaki Iſtentűl ſzűlettetett, nem vétkezic, hanem az ki Iſtentűl ſzűletett, megtartya magát, és amaz gonoſz nem illeti azt. 19 Tudgyuc hogy mi Iſtentűl valóc vagyunc, és hogy mind az egéſz világ gonoſzban helhezteteti. 20 [m] De mi tudgyuc hogy az Iſtennec Fia eljőtt, és adot mi nékünc † értelmet hogy megeſmérjűc azt az ki igaz: és vagyunc abban az igazban, az ő fiában az Jeſus Chriſtuſban, Ez az igaz Iſten, és az őrőc élet.

† *Luc.24.5.*

21 [n] Fiaczkáim, óltalmazzátoc megmagatokat az bálványoktól, Amen.

l Azt mondgya hogy az valaſztottakba nem eſic à halalra valo bűn, mert Iſtentől ſzűletec, és az ördögnec ninczen raytoc hatalma, tovabba azt mondgya hogy à hivec bizonyoſcc abban hogy Iſtentől valoc. *m Megmondgya honnet vőttűc ez meltoſagot, tudniillic mert Iſten elboczaſta az ő fiat, és adot nékünc értelmet. hogy az ő fiat megeſmerjűc. Ki bizony Iſten és őrőc élet.*

n Ha Iſtentől valoc vagyunc, tehat az balvant eltavoztattyuc.

JANOS APASTALNAC
MAS.ODIC LEVELE.

Diczér Sz. Janos ez másod Levelben egy tiſzteletes aſzſzont, ki az ő fiait ugy neveltę fel Iſteni felelemben, hogy az tiſzta igaſságban járnának. Es egyetembe inti öket alhatatoſagra az hitben es igaz életben: Hadgya iſmet hogy azoktol magokat megóyjác, kic az Chriſtuſt nem eſmeric es az ő tudományát megvetic.

1 AZ Egyházi ſzólga, az válaſztatott aſzſzonnac és az ő fiainac kiket én ſzeretec valóban, nem czac én pedig, hanem mind azokis kic az 2 igaſſágot tudgyác. Az igaſſágért melly megmarad mi bennűnc, és 3 mi velűnc léſzen mind őrőcké. Légyen ti veletec kegyelem, irgalmaſſág, békeſség az Atya Iſtentől, és az ÚR Jeſus Chriſtuſtól, az atyánac fiától, az igaſſággal és ſzeretettel.

4 Felőtte igen őrvendeztem, hogy az te fiaid kőzzűl találtă ollyakat, kic igazán járnac, à miképpen vőttűc paranczolatban az 5 atyától. [a] Es moſtan kérlec téged aſzſzonyom, † nem úgymint üy paranczolatot irván te néked, hanem az melly paranczolatunc vólt eleitől fogva, hogy egymáſt * ſzereſſűc. 6 Ez pedig az ſzeretet, hogy jarjunc az ő tudománya ſzerint. Ez az tudomány hogy az mint eleitől fogva hallottátoc, àképpen járjatoc abban. 7 Mert ſoc czalárdoc jőttec ez világra, kic † nem vallyác hogy az Jeſus Chriſtus eljőtt az teſtben. Az ki illyen, czalárd az, és Antichriſtus. 8 [b] Oltalmazzátoc meg magatokat, ne veſzeſſűc el az mit munkálodtunc, hanem hogy tellyes jutalmat vegyűnc. 9 Valaki általhágja, és meg nem marad az Chriſtus tudományában, Iſtene annac ninczē, az ki megmarad az Chriſtus tudományában, azè mind az atya, mind az fiu. 10 [c] Ha valaki ti hozzátoc mégyen, és ez tudománt nem viſzi kőzzétec, * ne fogadgyatoc azt házatokba, és ingyen ſe kőſzőnnyetec néki. 11 Mert az ki kőſzőn néki, annac gonoſz czelekedetiben réſzes léſzen. 12 Jóllehet ſoc dolgokról kellet vólna irnő néktec, de nem akartam papirorſa és téntával, hanem reménlem hogy hozzátoc mégyec, és ſzemtűllzembe ſzóloc, hogy az mi őrőműnc tellyes légyen. 13 Kőſzőntenec tégedet az te válaſztatot húgodnac fiai, Amen.

* *

† *1.Joh.4.3.*

a Inti ez ſzent aſzſzonyi állatot atyuſiui ſzeretetre: Elęſzer Iſten paranczolattyából. Maſodſzor, Mert az Iſteni ſzeretetnec tulaydona ez, hogy az ő paranczolatinac engedgyűnc. Harmadſzor. Mert haſzeretetnec altala egybe nem kőttetnec, az hamis atyaſiaktul romlaſa leſzen az Iſté házánac. † *1.Joh.2.7.8.* * *Joh.13.34, es 15.12. 1.Joh.3.11.*

b Maſodic intés, hogy az igaz tudományba megmaradgyanac, hogy munkajoc hijaba ne legyē, hogy az jutalmat elveheſſec, és hogy mind az atya mind az fiu nálunc maradgyon.

c Harmadic intés, hogy à kic hamis tudomāt viſznec ő hozzajoc, azokat be ne fogadgyac és ſzep okat adgya inteſenec. * *Rom.16.17. 1.Cor.5.11. Tit.3.10.*

JANOS APASTALNAC
HARMADIC LEVELE.

Ez levelben feddi Sz. János à felfuvalkodott Diotrephesnec kevelségét: és dicséri Gájust, hogy az Istennek igéjében szolgalo atyafiakat nagy szeréttettel fogatta és böcsüllötte, Es megmondgya hogy az kic jot czelekeszsznec, Istentől vadnac, az ki pedig jot nem czelekeszsic annac nincz Istennel semmi közi.

1 AZ Egyhazi szólga, à Szerelmes Gajusnac, kit én valóba szeretec. 2 a Szerelmésem, legelőszer azt kévánom, hogy jól légyen dólgod és jó egességben légy, miképpen hogy az telelkednec jól vagyon 3 dólga. b Mert felőtte igen örülec, mikor az atyafiac idejöttec vólna, és az te ártatlan életedről bizonságot tőttec vólna, mi- 4 képpen hogy ártatlanúl élsz te. Ennél nagyob örömöm ninczen, mint mikor hallom hogy az én fiaim ártatlanúl járnac.

5 c Szerelmesem, Hiven czelekeszel az a- 6 tyafiackal és az jövevényeckel. Kic az ő bizonság tételeckel diczértéc az gyülekezet előtt az te szeretetedet, kiket ha azo- 7 kat szeretettel fogadandasz, mintillic Istenhőz, jól czelekeszed. d Mert az ő nevéjért mentenec el, kic semmit nem vőttec az pogányok- 8 tól. Mi nékünc azért bé kell fogadnunc ez illyeneket, hogy segéllő társai legyünc az 9 igasságnac. e Irtam az kereszтyéni gyülekezetnek, de az Diotrephes ki ő kőzőttőc fejedelemséget kéván, nem veszen bé min- 10 ket. Annakokáért, ha oda menendec, megjelentem az ő gonosz czelekedetit az mellyeket czelekeszic, gonosz beszédekkel czáczogván mi ellenünc. Ki ázockal meg nem elegedvén, ő sem fogadgya bé az atyafiakat, és az kic bé akarjác fogadni azokatis megtiltya, és az gyülekezetből kiveti.

11 f Szerelmesem ne kövessed azt az mi gonosz, hanem az mi jó. Az ki jót czelekedic Istentől vagyon, az ki pedig gonoszt czeleke- 12 dic † nem látta az Istent. Az Demetertől mindenec bizonságot tészsnec, sőt az igasságis bizonságot tészen Miis bizonságot té- szsünc, és tudgyátoc hog' az mi bizonságté- 13 telünc igaz. Soc dolgokról irhatnéc, de nem akaroc téntával és pennával irni tenéked. Reménlem pedig hogy hamar meg- 14 látlac téged, és hogy szemtül szembe szólunc. Békeség teneked. Kőszőntenec té- 15 gedet az te báratid, kőszőntsed az mi barátinkat fejenként, Amen.

***

a *Az az, miképpen lélekben jol vagy, azonképpen legyanem testben valo egességedet is.*

b *Az az, énnekokaert kévánnoc neked mindenjot, Mert hallom az te artatlan eletedet, melynec örülec mint atya az fiaknac.*

c *Emlekezic az Gajusnac egy jo czelekedetiről, tudnillic hogy à szentekinec gazdalkodic, és inti őtet hogy megmaradgyon az jo tétemennec czelekedetiben.*

d *Okát adgya, miert kellyen azockal az szenteckel jel tenni az kikről szola, Mert az Isten képebéli követec, más az, mert semmi jutalmát nem vőttéc az pogányoc kőzőt valoszolgalattyoknac.*

e *Az az, az kic segellic az Isten dolgában munkalodokat, az igasságnac elömenetében segellic azokat.*

f *Parancsolkodic egy Diotrephes nevű emberől, hogy őtet megbantotta az ő dolgában, szemére hánnya pedig az Diotrephesnec az ezczogáſt hogy az atyafiakat be nem fogadgya, és egyebeketis attul megtiltotsor, hogy az hiveket kiveti à gyülekezetből, az kic tudnillic szallast adnac az hiveknec.*

† *1. Joh. 3. 6.*

g *Mivelhogy az fő emberec peldaja könnyen megcsallya az embereket hogy kövessec azt, azert inti à Gajust hogy ne kövesse az Diotrephest, hanem mast nevez néki à kit kövessen.*

JUDAS

JVDAS APASTALNAC KÖZÖNSEGES LEVELE.

Ez level egy értelmö az Sz. Peter másodic Levelével, kiválképpen annac harmadic részével. Annakokáért azon Levelnec mint egy compendiomának vagy rövid ſommájának mondathatic, kit lásſon meg az Olvaſo.

1 JUdas Jesvs Christvsnac ſzolgája, Jacabnac pedig attyafia, az hivataloſoknac, kic az Atya Iſtentöl megſzenteltettec, és az Jeſus Chriſtuſtól megtartattac.

2 Az igalmaſság, az békeſség és ſzeretet bővölködgyön néktec.

3 [a] Szerelmeſim, mivelhogy ſzüntelen azon igyekezem hogy irhaſſac néktec az mi közönſéges idvöſségünkről: *Moſtannis* ſzükſégesképpen kelletéc irnom, hogy intenélec titeket hogy tuſakodnátoc az hitért, melly egyſzer adatott az ſzenteknec.

4 [b] Mert béjöttec alattomban valami emberec, kic elöſzör még régen béirattattac ez Káthozatra, kic Iſtentelenec, kic az mi Iſtenünknec kegyelmeſſégét elfordittyác bujálkodáſra, és amaz egyedül való Urat ſ-Iſtent, és az mi Urunc Jeſus Chriſtuſt megtagadgyác.

5 [c] Akarlac pedig titeket erről meginteni, mivelhogy egyſzer azt *immár* tudgyátoc, hogy az Ur mikor az népet Egyptumból megſzabaditotta vólna, viſzontag azokat az kic nem hittec † elveſztette.

6 Az Angyalokatis, à kic megnem tartván az ö eredeteket, * elhagyác az ö helyeket, amaz nagy napnac itéletire, öröcké való kötélben, ſetetſégben tartya.

7 [c] Miképpen " Sodoma és Gomorrhais, és ezekel határos városoc, mikor azockal haſonlatosképpen paráználkodtac vólna, és idegen teſt ellen bujalkoduánac, az öröcké való tüznec büntetéſét ſzenvedvén,

8 példájúl adattattac *mindennec*. [f] Haſonlatosképpen ezekis az alomban elmerülvén, à teſtet :: megfertéztetic, az Uraſágot megvetic, és az méltoságokat ſzidalmál illetic.

9 S Az Mihál Archangyal pedig, mikor az örödög ellen tuſakodván, vetekednée à Moſes teſtéről, nem mere annac gonoſzt mondani, hanem azt moudá: † Dorgállyon meg

10 tégedet az Ur. [h] De ezec az mellyeket nē tudnac, azokat ſzidalmazzác, az * mellyeket pedig természet ſzerint tudnac, mint az okaſságnéikül való állatoc, azokban rot-

11 hadnac meg. Jay azoknac, mert az Cain [i] után indultac el, és az bérnec czálárdsága miatt, mellyel megczalattatott vólt " Balaam, elſzakadtac, és :: Corehnac ellenkezéſéhöz haſonló ellenkezés miat veſznec

12 el. Ezec ollyanoc mint az ſzeplóc à ti Kereztyéni lakodalmotokban mikor ti velétec lakoznac, minden beczületeſſégnélkül * magokat hizlalván; [i] Kic ollyanoc mint az

13 viznélkül való † fellegec, mellyec à ſzéltül ide ſ-tová haytatnac, megheivadott, haſzontalan, kétſzer meghólt, és tövéből ki-

14 ſzaggatott. Megháborodot tēgernec habjai, kic az ö magoc rútságát mint egy tayték hánnyác ki, tévelgö czillagoc, [k] kiknec à ſetétſégnec homallyoſaga mind öröcké

15 tartatic. Prophétált pedig ezekről az * Enoch, ki Adamtól hetedic vólt, ezt mondván: Imé eljö az Ur az ö ſoc ezer ſzenteivel.

Hogy iteletet tégyen mindenec ellen, és meggyözze azokat a kic azoc közzül iſtentelenec, minden ezelekedetekről, mellyeket gonoſzúl ezelekedtenec, és minden kemén' beſzédekről mellyeket ſzóltac ö ellene az iſtentelen bünösöc.

16 Ezec zúgolodóc, panaſzolkodóc, az ö kévánságokban járöc, kiknec " ſzájoc felfuvalkodott, kevély ſzókat ſzól kic az embereket

17 beczüllic haſznára nézve. [l] Ti pedig ſzerel-

[a] *Az az, jollehet az ti idveſſegtec felöl ſzorga matoſságom kénſzerit engemet hogy gyakortá irjaknektec, mindazál-tal moſt kivalképpen való ſzükség kénſzerit, hogy tudnitlic titeket intenélec arra, hogy az igaz hitben megmaradnátoc.*

[b] *Elsö oka intéſenec. Mert veſzedelmes és gonoſz tanitoc jöttenec bé az Iſten hazába.*

[c] *Másodic oka, Iſten kihoza az Izraelitaka: Egyptumból de à hitetlenſegert iſmet elveſzte öket.*

† *Num 14.19. és 26.64.* [d] *Harmadic, az elkarhoztatot Angyaloc peldái.* * *2.Petr.2.4.* [e] *Negyedic, az Sodomabéliec peldája.* " *Gen.19.24.* [f] *Az hamis tanitokra ſzabja az Sodomabéliec példáyat, hogy minden okoſſagnélkül leven, az teſtet megfertéztenec.* :: *2.Pet.2.10.*

[g] *Az Mihal Angyal példájával bizonitya hogy nem ſzabad à fejedelemſegett ſzidalmázni.*

† *Zach.3.2.*

[h] *Az az, à mit nē tudnac azt ſzidalmazzác, à mit pedig tudnac gonoſznac abban gyönyörködnec.*

* *2.Pet.2.12.*

·· *Geneſ.4.8.*

" *Num.22.23.*

:: *2.Pet.2.16.*

[i] *Az az, tudatlanoc, és képmutatoc.*

† *2.Pet.2.17.*

[k] *Jövendöt mond az hamis tanitoknac vesſzedelmekről az Enoch mondaſából, kiaz itéletről jövendöt mondot volt.*

* *Gen.5.18.*

" *Pſal.17.10.*

2.Pet.2.18.

[l] *Hogy az hivec meg ne botrankozzanac, azt mondgya hogy az Apaſtalok is megmondettác, hogy tudniillic támadnac hamis tanitoc, kic az hivektöl elſzakadnac és az ö faytalan kévánſagokat követic.*

meſim

meſim megemlekezzetec az beſzédekről, mellyec elein megmondattac az mi Urunc 18 Jeſus Chriſtuſnac Apaſtali által. Hogy azt mondottác néktec, hogy az utólſó időben léſznec † czufolóc, kic az ő faytalã gonoſz 19 kévánságokban járnac. Ezec azoc az kic magokat elſzakaſztyác *az Kereſztyéni gyülekezettől*, teſti okaſsággal élőc, kikbẽ ninczen ſzent lélec. 20 m Ti pedig ſzerelmeſim, az ti ſzentſéges hitetekẽ feleppitvén magatokat, ſzent lélec által kónyörögvén. 21 Egymáſt az ſzeretetben megtartsátoc, várván az mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac irgalmaſságát az őrőc életre. 22 n Nemellyeken kőnyörűllyetec, megválaſztván azokat egyebektől. 23 Némellyeket pedig rettentéſſel tartſatoc meg, mint egy tűznec lángjából kapván ki azt, utálván még az ollyan ruhátis melly azoknac teſtektől illettetet. 24 Annac pedig az ki titeket megtarthat az bűntől áttatlanul, és állathat az ő diczőſségénec eleibe feddhetetlenſégben nagy örömmel. 25 Az az czac egyedűl bőlczlſtennec à mi megtartónknac, diczőſség, nagyság, erő, és hatalom, moſtannis és mind örőcké, Amen.

† 1.*Tim.4.1.* 2.*Tim.3.1.* 2.*Pet.3 3.*

m *Megmődgya mi módon maradhatnac meg az anyaſzent egyhaz kebelében, tudniillic ha à hitnec általa feléppitetnec és abban nevekednec, ha kónyörögnec, ha ſzeretet által egyebeköttetnec és ha békeségeſen varjác az vrnac eljövetelét.*

n *Mivelhogy az atyaſtas ſzeretetről ſzola, azert megmődgya azzal mimodon ellyenec, hogy tudniillic némellyen kőnyörűllyenec némellyet megdorgallyanac. Az ki pedig meg nem orvoſoltathatic attol magokat megoltalmazzác.*

SZENT JANOSNAC MENNYEI JELENTESEKről valo Könyve.

Az Sz. Jánoſnac Mennyei Jelenésében, vagy Látáſában megiráttatic állapattya az Anya ſzent Egyhaznac, az az, az hiveknec Gyülekezetinec, vagy az Iſten népének, az időtől fogva mellyben János ez könyvet irta (tudniillic vége felé az Domitiánus Czászár birodalmánoc, az az, Chriſtus ſzületéſe után 96. eſztendőben) mind az Chriſtuſnac eljövetelig az utolſó ítéletre, vagy ez vilag végeig: Es ez megiratás foglaltatic Látáſokban, az az Iſteni jelenésekben, mellyekre Sz. János az ő Lelkében elragattatot volt, ugy hogy ő belsőképpen ábrazatokat Látna és ſzózatokat, zúgáſokat és beſzedeket hallana: melly ábrázatoknac és képeknec magyarázattyai és értelmi ackor öneki ugy mint Lélekben elragattatotnac megjelentettenec és megmutattatanac az Angyal által: Hogy tudniillic az hivec az ördögtől és az Iſtentelen világtol keményen haborgattatnac és nyomorgattatnac: de mindazáltal ez inſegekben es öldökleleſekbennis megtartatnac, és végre mennyekbe az örőckè valo örömre és diczőſségre felvétetnec: az Iſtentelenec pedig, egy réſzent ez vilagon iſzonyu büntetéſeckel és oſtorockal meglátogattatnac az Iſtentől, egy réſzent amaz vilagon az pokolba őröc kénra és gyalazatra vettetnec. Hét Látáſoc iratatnac pedig egymás után meg:

1. *Hét aranygyertyatartokrol, és hét czillagokrol, 1.2.3.Cap.*
2. *Hét peczétecckel bezarlatot könyvről, 4.5.6.Cap.*
3. *Hét trombitálo Angyalokrol, 8.9.10.11.Cap.*
4. *Egy ſzülő aſzſzonyrol, és az Sarkanrol, 12.13.14.Cap.*
5. *Hét arany poharokat tarto hét Angyalokrol, 15.16.Cap.*
6. *Egy hét feju allaton ülő nagy paráznárol, 17.18.19.20.Cap.*
7. *Egy mennyei városrol, 21.22.Cap.*

ELSŐ

EL-Sŏ RESZ.

Sz. Janos Iſten hagyásából ir az Aſiai hét gyülekezeteknec, ki legyen az Chriſtus és mint jelét mez Janoſnac, titkai az hét ezillagnac és hét gyertyatartoknac.

a *Az Jeſus Chriſtus jelentéſenec mondatic, nem hogy valamit az ſiu ki az atyánac jobján ül vele tudot volna az atyánac jelétesenélkŭ hanem azért ez titkokat az atya kebeléből kihozvan, an Angyal által à ſzent Janoſnac adta, ki az Iſten lelke által azokat megirta, Mert illyĕ rendelés módiál ſzokta Iſten eleitől fogva megjelentĕ az ŏ akaratyat, mind elŏtte à Chriſtus teſte ſŭlésénec mind pedig utanna.*
† *Exod.3.14. Inf. v. 8. és c. 4 8. és 11.17. és 16.5.*
b *Az hét lelkeken némellyec à ſzént lelket ertic, kinec hét, az az ſokfĕle ajandéka legyĕ. Némellyec az Iſten ſzéki elŏt állo Angyalokat ertic.*
* *1.Cor. 13. 20. Col. 1. 18.*
† *Heb. 9. 14.*
1. Pet. 1. 19.
1. Joh. 1. 9.
* *1. Pet. 2. 5. és 9. Inf 5. 10.*
† *Matt. 24. 30. Juda 14.*
* *Zach. 12. 10. Joh. 19. 37.*

1 AZ a Jeſus Chriſtusnac jelĕtéſe, mellyet adott néki az Iſten, hogy megjelentené az ŏ ſzólgainac az mellyeknec megkellene hamar lenni, ŏ pedig elküldvén azt az ŏ An
2 gyala által, az ŏ ſzólgájának Jánoſnac megjelenté. Ki bizonſágot tŏtt az Iſtennec beſzédéről, és az Jeſus Chriſtuſnac bizonſág-
3 tételéről, és valamellyeket látott. Bódogà ki olvaſſa, és bódogoc az kic halgattyác ez jövendŏ módáſnac beſzédit, és megtartyác azokat az mellyec megirattattac abbá, mert
4 az idŏ rŏvid. Az János az hét gyülekezeteknec mellyec vadnac Aſiában. Kegyelem néktec és békeſég attól az ki † vagyon, az ki vala, és az ki eljövendŏ, b és az hét lelkektől, mellyec az ŏ ſzékinec előtte vad-
5 nac. Es az Jeſus Chriſtuſtól, ki amaz hiv tanúbizonság, az halottac kŏzzŭl amaz * elsŏ ſzülŏtt, és ez földnec királyinac fejedelme, ki ſzeretetett minket és megmoſott
minket az mi bŭneinkből az ŏ † vére által.
6 Es tŏtt minket * királyocká és papocká az Iſtennec és az ŏ Attyánac, annac dicziŏſég
7 és hatalom mind ŏrŏckŏn ŏrŏcké, Amen. Imé † eljŏ felhŏckel, és minden ſzem meglättya ŏtet, még az kic ŏtet * általſzegeztékis, és jaygatáſſal ſirnac ŏ előtte földnec mĭ-
8 den nemzetſégi. Ugy léſzen, Amen. c En vagyoc az A és az Ω az az, kezdet és végezet, azt mondgya az UR, az ki † vagyon, az ki vala, és az ki eljövendŏ, az mindenható.
9 EN d János, ki ti néktec atyátoc fiais vagyoc, és társ az ſzenvedésben, az uralkodásban, és az Chriſtus Jeſuſnac türéſében: Valéc az ſzigetben mely Pathmoſnac nevezte-
tic, az Iſtennec beſzédejért és az Jeſus
10 Chriſtus felŏl való bizonſágtételért. Lélekben elragadtattam vala az e Urnac napján, és hallĕc hátam megett nagy ſzót, úgy
11 mint trombitának ſzavát. Melly ezt mŏdgya vala, én vagyoc az A és az Ω, amaz elsŏ és utólſo, és az mit látſz ird meg könyvbe: és küld el à hét gyülekezeteknec, melliyec vadnac Aſiában: Epheſusban, Smyrnában, Pergamumban, Thyatirában, Sardisban, Phi-
12 ladelphiában és Laodiceában. Hátra fordúlĕc azért hogy látnăm az ſzót f az melly nékem ſzŏl vala, megfordúlván pedig látéc
13 hét arany gyertyatartót. Es à hét gyertyatartó kŏzŏtt, haſonlatoſt az embernec fiához, ki ŏltŏzŏtt vala bokáig való ruhába, és bĕövedezett vala az ŏ czeczinél arany
14 ſinórral. Az ŏ feje pedig és haja fejérec valának mint à fejer gyapju, vagy mint az
15 hó, és az ŏ ſzemei mint az tŭznec lángja. Az ŏ lábai pedig haſonlatoſoc valának az fénlŏ ſárga tézhóz, mintha kementzében égnénec, és annac ſzava ollyan vala mint à ſoc
16 vizeknec zúgáſa. Valának pedig az ŏ jobb kezében hét ezillagoc, és az ŏ ſzájából: kétélŏ tŏr ſzármazic vala ki: és az ŏ ortzája mint az Nap mikor fénlic az ŏ erejében.
17 Mikor pedig láttam vólna ŏtet, leeſém az ŏ lábai előtt mint egy hŏlt, és ackor veté reám az ŏ jobb kezét, mondván énnékem: Ne felly, én vagyoc az † elsŏ és az utólſo.
18 Es ki élec, és meghóltam vala, és imé élec mind ŏrŏckŏn ŏrŏcké, Amen; Es biroc az
19 pokloknac és az halálnac * kólczaival. Ird meg az mellyeket láttál, az meliyec moſt vadnac, és ez után kŏvetkeznec. Az hét ezillagoknac titkát, mellyeket láttál az én jobb kezemben, és az hét arany gyertyatartókat. Az hét ezillagoc, az hét gyülekezetnec Angyali, és à melly hét gyertya tartókat láttál, az hét gyülekezetec.

Az Jeſus Chriſtus bizony Iſtĕ és ember.
† *Eſa. 41. 4. és 44. 6. és 48 12.*
* *Inf. 20. 1.*

II. Réſz.

Inti az Epheſusbĕli, Smyrnábéli Pergamumbéli, és Thyatirabéli gyülekezeteket egy néhan fogyatkozáſoc felŏl. és diczéri az mi azoknac Egyházi ſzolgaiban diczéretes, int kiválképpen à hamis Apoſtoloc ellen. Nicolaitac, Baalamitác ellen, és Jezabel tudománya ellen; melly vagyon az paraználkodásrol és az balvanyi aldozatokrol.

1 AZ Epheſumbéli gyülekezetnec Angyalának ird meg: Ezt mondgya az az ki az ŏ jobb kezében tartya az hét ezillagot, az ki jár az hét arany gyertyatartó kŏzŏtt.
2 Tudom az te czelekedetidet, és az te fáradſágodat és türéſedet, és hogy az gonoſzokat el nem ſzenvedheted, és megkéſértetted azokat à kic Apoſtaloknac mondgyác magokat, maga nem azoc; és hazugoknac ta-
3 láltad ŏket leni. Es terehvel megterheltettél vólt, és elſzenvedted, és az én nevemért mŭ-
4 kálodtál és nem fáradtál el. De vagyon valami ellened való mondáſom, mert az te el-
5 sŏ ſzeretetedet elhadtad. Emlekezzél meg azért honnét eſtél ki, és térj meg, és az elŏbbi czelekedeteket czelekedgyed, ha hól nem miveled, hamar eljövŏc ellened, és az te gyertyatartódat helyéből kiverem ha meg
6 nem terendeſz. De ez jó benned, hog' à Ni-
7 colaitáknac czelekedeteket gyülŏlted. Az kinec vagyon fŭle hallya, mit mond az lé-

Az Epheſus vaſosbéli Angyalhoz küldŏt levél.

c *Az, én vagyoc az ŏrŏcke való Iſten, kinec ſem elŏtte nem volt Iſten, ſem utanna nem léſzen.* † *Sup. v. 4. Infra 4. 8. és 13. 17. és 16. 5.* d *Elkezdi irni és beſzelleni az ŏ ſzankivétesét és látását.* e *Az urnac napjan ĕrti az napot mellyet ſzent Pál ſzombat utan valo elsŏ napnac nevez. 1. Corinth. 16. mi pedig nevezzŭc vaſar napnac. Mert immar à ſzentec ſzŏbatot elhagyvă, az után valo napot tartyácvala meg.* f *Az az, hog' meglatnám azt à ki nekem ſzól vala.*

lec az gyülekezeteknec: Az győzedelmesnec enni adoc az életnec fájának gyümölczéből, melly vagyon az Istен paradisomának közepette.

2. Smyrna varosanac Angyalához küldött level.

8 AZ Smyrna városbéli gyülekezetnec Angyalának pedig ird meg: Ezt mondgya amaz első és utólso, az ki meghólt vólt, és
9 él. Tudom az te czelekedetidet, nyomorusagodat és szegénségedet (De gazdagvag') és azoknac káromlásokat az kic mondgyac magokat Sidóknac lenni, és nem azoc, ha-
10 nem az Sátannac gyülekezete. Semmit ne félly azokban az mellyeket szenvedendő vagy. Imé kövétkezic hogy az Sátán eg' néhányat ti közzületec az tömlőtzbe vessen hogy megpróbáltassatoc, és lészen tiz napig való nyomorusagtoc: Légy hiv mind halálig, és
11 néked adom az életnec coronáját: Az kinec füle vagyon hallya mit mond az lélec à gyülekezeteknec: à győzedelmes meg nem ártetic az másic haláltól.

3. Pergamum varosbéli Angyalhoz küldött level.

12 AZ Pergamum városbéli gyülekezetnec Angyalanac ird meg. Ezt módgya az ki-
13 nec kezében vagyon amaz kétélő tőr. Tudó az te dólgaidat, és holott lakozol, tudnillic az holot az Sátánac széki vagyon, és hogy az én nevemet tudod, és az én hitemet nem tagadtad meg akkoris, mikor amaz én hiv Antipas Martyromő ti közztetec megőletéc, az holott a Sátán lakozic. De vagyon valami kevés panaszom ellened, hogy vadnac az te gyülekezetedben kic à †Balaam tudományát tartyác, ki az Balac Királt tanittya vala mimódon vetne botránkozást az Izrael fiai eleibe, a hogy enneneс azokban mellyec áldoztatnac az bálványoknac, és paráználkodnánac. Azonképpen vadnac ollyac az te gyülekezetedben kic az Nicolaitáknac tudományokat tartyác, mellyet gyülöltem.
16 Térj meg; ha nem, ellened mégyec hamar, és azoc ellen vivoc az én *számnac fegy-
17 verével. Az kinec füle vagyon hallya mit mond az lélec az gyülekezeteknec. Az győzedelmesnec enni adoc amaz elrőytett Mánában, és adoc annac fejér kőveczket, és az kőveczkén uy irot nevet, mellyet senki nem tud, hanem czac az ki azt vészi.

4. Az Thiatirabeli gyülekezet Angyalához küldött level.

18 AZ Thyatirabéli gyülekezetnec Angyalának pedig ird meg: Ezt mondgya az Istennec fia, kinec szemei ollyac mint az tüznec lángja, és à kinec lábai ollyanoc mint az fénylő aranyszinő réz. Tudom az te dólgaidat
19 és szerelmedet, és az szenteknec való szólgálatodat, hitedet, türésedet, czelekedetidet, az utólsokat is, mellyec többec az elsők
20 nél. De vagyon ellened kevés panaszom, hogy engeded az †Jezabel aszszonyi állatnac, ki magát mondgya Prophéta aszszonnac, tanitani és elczalni az én szólgaimat, hogy paráználkodgyanac, b és egyenec à bál-
21 ványnac áldoztattakban. Es adtam annac időt hogy megtérjen az ő paráználkodásából, és
22 nem tért meg. Es imé vetem őtet ágyba, és azokat kic ő véle paráználkodnac, nagy nyomorusagba, ha meg nem térnec az ő go-
23 nosz czelekedetekből. Es az ő fiait halállal mególom, és megtudgyác minden gyülekezetec, hogy én az † veséknec és az szíveknec visgálója vagyoc, és mindenteknec
24 meghzetec az ő érdemec szerint. Ti néktec pedig à több Thyatira városbéliecnec mondom, valakiknél ninczen ez tudomány, és az Sátánnac mélséges álnokságit nem értic, az mint ők nevezic: c nem vetec reátoc más
25 terhet. Hanem az melly nálatoc vagyon, azt
26 tartsátoc meg addig, mig eljövőc. Mert az ki diadalmas lészen, és megőrizendi mind végig az én czelekedetimet, adoc annac * ha-
27 talmat az pogány népeken. Es birja azokat vas veszszővel, és mint az fazékasnac edényei, àképpen megrontatnac, miképpen
28 énis vőttem az én atyámtól: Es adom an-
29 nac az haynal czillagot. Az kinec vagyon füle, hallya mit mond az lélec az gyülekezeteknec.

† 2 Sam. 16. 7. Pſal. 7. 10. Jer. 11. 20. és 17. 10. és 20. 12.

c Az az, nem mondoc ti ellenetec kemeny sententiat, hanem azt czelekedgyetec à mit kevanoc tőletec, mellyet meg mondottam. Vagy: nem tanitalac ujyés mas tudomanyra, hanem maradgyatoc meg à tudomanban mellyet tanultatoc.

* Pſalm. 2. 8.

III. Rész.

Mit irjon à Sardisban, Philadelphiaban és Laodiceaba valo gyülekezetekbe szolgálóknac.

5. Sardis varosbeirt levél.

1 AZ Sardis városbéli gyülekezetnec Angyalának ird meg: Ezt mondgya, az kinél vadnac az Isteni hét lelkec, és az hét czillagoc: Tudom az te dolgaidat, tudnillic hogy mondatol élni, holott meghólt légy.
2 Vigyázz, és erősits még azokat az kic halandó félben vadnac: Mert nem találtam az te czelekedetidet Istennec előtte tökélletes-
3 seknec lenni. Megemlekezzél azért azokról az mellyeket vőttél és hallottál, megtartsad azokat és megtérj. Hogy ha nem vigyázandasz, elmégyec te hozzád mint az † lopó, és meg nem tudhatod melly órában
4 mégyec te hozzád. Mindazáltal vadnac Sardisban egy nehányan, kic meg nem fertéztették az ő ruhájokat, a ñakokáért fejér ruhában járnac én velem, mert méltóc arra.
5 Az ki győzedelmes lészen, fejér ruhába öltöztetic, és el nem törlöm annac nevét az életnec * könyvéből, hanem vallást tészec annac nevéről az én atyám előtt, és az ő An-
6 gyali előtt. Az kinec füle vagyon, hallya az mit az lélec mond az szent gyülekezeteknec.

† Matt. 24. 42. Luc. 12. 39. 1. Theſſ. 5. 2. 2. Pet. 3. 10. Inf. 16. 15.

* Phil. 4. 3. Inf. 20. 12. és 21. 16. Matth. 10. 33.

6. Philadelphiaba irt levél.

7 AZ Philadelphia névő városnac gyülekezetinec Angyalának ird meg: Ezt mondgya amaz szét és igaz, kinél à Dávid † kólcza vagyon, a ki megnyittya és senki bé nem
8 várja, és bézárja, és senki meg nem nyittya. Tudom az te dólgaidat. Imé adtam te előd-be egy megnyilott aytót, mellyet senki bé nem zárolhat. Mert vagyon valami jósag benned, és megtartottad az én beszédemet,
9 meg sem tagadtad az én nevemet. Imé én adom azokat az kic az ördögnec Synagogájából valóc, azoknac tulzullic Synagogájokból, kic módgyác magokat Sidóknac, maga

† Eſa. 22. 22.

a Az az, à kinec tellyes hatalma vagyon mindeneken.

maga nem azoc, hanem hazudnac: imé *mődoc* azt mivelem hogy eljőy jenec és arczúl lebúrúllyanac à te lábaid előtt, és megtudgyác
10 hogy én ſzéretlec tégedet. Mivelhogy megtartottad az én békeſſégre intóbeſzédemet, azért énis megſzabaditalac tégedet à kéſőrtetnec idejéből, mely mind az egéſz világra kővetkezendő, hogy è földnec lakoſi meg-
11 kéſőrteſſenec. Imé eljővec hamar, tarts megazt az mi nálad vagyon, hogy ſenki el
12 nevegye az te koronádat. Az ki győzedelmes léſzen, azt mivelem hogy az én Iſtenemnec templomában * oſzlop legyen, és többé oñét ki nem jő, és ő reá felirom az én

* 1.*Reg.*7.21.

† *Inf.*22.4.
* *Inf.*21.10.

Iſtenemnec † nevét, és az én Iſtenemnec városának nevét, az * uy Jeruſálemnec nevét, melly menyorſzágból ſzáll alá az én Iſtenë-
13 től, és az én uy nevemetis. Az kinec fűle vagyon hallya, mit mond à lélec az ſzent gyülekezeteknec.

7. Laodiceaba irot level.

14 AZ Laodiceabéli gyülekezetnec Angyalának pedig ird meg: Ezt mondgya az
b *Az Amennan mit ertſen, ő maga mindjarást megmődgya, mikor azt mondgya, amaz hiv és igaz.*
Amen, amaz hiv és igáz bizonſág, c az Iſten
15 teremtéſének kezdete. Tudom az te dólgaidat, hogy te ſem hideg nẽ vagy ſem hév,
16 vayha hideg vólnál vagy hév. Azért mivelhogy lágymeleg vagy, ſem hideg ſem hév,
17 tégedet az én ſzámból kiokádlac. Mert azt mondod: gazdag vagyoc, meggazdagodtam és ſemminelkül nem ſzükölködöm, és
18 nem tudod hogy nyomorúlt, nyavalyás, ſzégény, vak és mezitelen vagy. Adom néked tanáczúl hogy végy én tőlem tűzben megpróbáltatott aranyat hogy gazdag légy, és
fejér ruhát, hogy óltóztetted légyen, és ne látſzáſéc ki az te mezitelenſégednec rútſága, és
19 ſzem gyogyitó irrel kend meg az te ſzemeidet, hogy laſs. Az kiket én † ſzeretec, megfeddem és megdorgálom; légy buzgoſágos
20 azért és térj meg. Imé az aytó előtt álloc és zörgetec, valaki hallandgya az én ſzómat és megnyitandgya az aytót, bémégyec á-
hoz, és ő vele vaczorálom, és ők is én velem.
21 Az ki gyozedelmes léſzen, eggyűt ültetem velem azt az én királyi ſzékembe, mint énis győzedelmet vőttem, és ülőc az én atyám-
22 mal az ő ſzékiben. Az kinec fűle vagyon hallya, mit mond az lélec az ſzent gyulekezeteknec.

† *Prov.*3.11. *Heb.*12.5. *Jac.*1.12.

IIII. Réſz.

Az királyi ſzékben ülőről, az huſzon négy vénekről, hét tűz lámpáſokrol, és négy lelkes állatokrol.

1 EZeknekutánna látám, és imé egy megnyilatkozott aytó vala menyben, és az
első ſzózat mellyet hálléc, miut az trombitának ſzava, melly én velem ſzóll vala, és ezt
mondgya vala: Jőy fel ide, és megmutatom
2 néked minémő dolgoknac kell lenni ezután. Azonnal azért elragadtatám az lélektűl, és imé egy királiſzék tétetett vala le
menyben, és űl vala az ſzékben egy valaki.
3 Az ki pedig á ſzékben ül vala, tekintettel haſonlatos vala az Jaſpis és Sardius kőhöz, és à ſzéknec kőrnyüle vala ſzivarván, mely reá nézve haſonlatos vala à Smaragdushoz.
4 Es az ſzéknec kőrnyüle, húſzon négy ſzékec valának, és az ſzékekben látéc ülni huſzonnégy véneket, kic fejér ruhaba öltőztettec
5 vala; és fejeken arany koronác valának. Az királyi ſzékből pedig jönec vala ki villámáſoc és menydörgéſec és ſzózatoc, és hét tűz lámpáſoc égnec vala az ſzék előtt, mellyec à
6 hét Iſteni lelkec. Es vala az ſzéc előtt üveg tenger, haſonlatos à Chriſtalhoz, és à ſzéknec közepette és az ſzéknec kőrnyüle, négy lelkes állatoc, mellyec ſzemeckel tellyeſec va-
7 lának mind elől hától. Az első lelkes állat haſonlatos vala az oroſzlánhoz, az másodic lelkes állat haſonlátos vala borjúhoz, à harmádic lelkes állatnac ortzája valamint egy
embernec, és az negyedic lelkes állat haſon-
8 latos vala az rőpülő ſashoz. Es az négy lelkes állatnac külön mindeniknec kőröskőrül hathat ſzárnyoc vala, és belől rakvác valának ſzemeckel, kic éyjel és nappal ſzünetlen mondgyác valá: * Szent, ſzént, ſzent az UR-mindenható Iſten, ki † vala, ki vagyon,
9 és ki eljővendő. Es mikor az lelkes állatoc diczőſéget, tiſzteſséget és hálá adáſt tulajdonitanac vala annac az ki az ſzékben ül va-
10 la, az őrőckőn és őrőcké élőnec. Az huſzonnégy vénec az ſzékben ülő előtt lebűrúlnac vala, és imádgyác vala az őrőckőn őrőcké élőt, és az ő koronájokat letéſzic va-
11 la az ſzéc előtt, mondván. * Méltó vagy Uram, ki végy diczőſéget, tiſzteſséget és erőt, mert te teremtettél mindeneket, és az te akaratodért vadnac és teremtettec.

* *Eſa.*6.3. † *Sap.*1.4. *és* 8. *Inf.*11.17. *és* 16. *s.*

* *Inf.*5.12.

V. Réſz.

Az bépeczétlet könyvről, kit megnyitni nem melto ſenki czak az bárány az közbenjáro. kinec az négy állatoc, az vénec, minden angyaloc és minden mennyen földön és föld alat valo teremtet állatoc tiſzteſséget teſznec.

1 ES látéc annac jobb kezе felől à ki az ſzékben ül vala egy könyvet, melly mind belől kivől béiratott vala, és hét peczétteckel
2 peczételtetett vala bé. Es látéc egy erőſs Angyalt, ki nagy ſzóval kiáltya vala, kiczoda vólna méltó arra hogy megnyitná az könyvet, és felbontaná annac peczétit. Es ſenki
3 nem vala † ſem mennyen, ſem földön, ſem föld alatt nem vala, az ki az könyvet megnyithatná, és abba nézhetne. Es azért tiget-
4 get siroc vala, hogy ſenki nem találtatnéc ki méltó vólna az könyvnec megnyitáſára és elolvaſáſára, ſem pedig hogy abba nézne.
5 Es egy az vénec közzül monda nékem, ne ſirj, lmé diadalmat vőtt az * Juda nem

† *Phil.*2.10. *Inf.*v.13.

* *Gen.*49.8. 9.10.

* *Iſ.22.16. Eſa.11.1.*

zetſégéből való oroſzlány, az Dávid * magva, hogy megnyiſſa az könyvet, és felbontſa
6 annac hét peczétit. Tekintéc azért és imé az királyi ſzéc kőzőtt és az négy lelkes állatoc kőzőtt, és az vénec kőzőtt, mint egy megőletett bárány áll, kinec hét ſzarva és hét † ſzeme vala, mellyec az Iſteni hét * lelkec,
7 mellyec az egéſz földre boczáttattac. Az eljövé és elvövé az könyvet az ſzékben ülőnec jobjáról, Es mikor az könyvet elvőtte vólna, amaz négy lelkes állatoc, és amaz
8 huſzonnégy vénec leeſénec az bárány előtt, kiknec mindeniknec kezekben vala hegedű, és arany pohár, mellyec tellyeſec valánac jó illatockal, mellyec az ſzenteknec † imádſágoc.
9 Es éneklenec vala uy éneket, mondván: Méltó vagy hogy elvegyed az könyvet, és megnyiſſad annac peczétit, mert megőlettéi, és * megváltottál minket Iſtennec az te véred által, minden ágazatból valókat, minden nyelven valókat, és minden
10 népec és nemzetſégec kőzzűl valókat. Es tőttél minket az mi Iſtenünknec † királyocká és papocká, és uralkodunc az földön.
11 Es tekintéc, és hallám az királyiſzéknec az lelkes állatoknac és az véneknec környűlőc, ſoc Angyaloknac, tudniillic * ſzázezerſzer valo ezer, és tiz ſzáz ezer Angyaloknac ſzavokat.
12 Kic nagy felſzóval ezt mondyác vala: † Méltó hogy amaz megőlettett bárány vegyen erőt, gazdagſágot, bőlczeſéget, hatalmaſságot, tiſzteſséget, diczőſéget és áldáſt.
13 Sőt minden teremtet állat, mely * menyben, földön, föld alat, az tengerben, és minden ezekben való állat, hallám hogy az mondgya vala, az királyiſzékbe ülőnec, és az báránnac, áldás, tiſzteſség diczőſég, és hatalom mind őrőckön
14 őrőcké. Az négy lelkes állatoc pedig azt mondyác vala, Amen. Es az huſzonnégy vénec arczúl lebúrúlánac, és imádác az őrőckön őrőcké élőt.

VI. Réſz.

Az könyv peczétinec felſzakaſztáſa. Négy lovac. Lelkec az megőlteknec, földindulaſoc czillágzhullâſoc, az hatodic peczét felſzakaztaſara. Haragnac napja.

1 ES tekintéc mikor à bárány az elsső peczétet felſzakaſztotta vólna, és hallám hog' az négy lelkes állatnac egyyic móda haſonlatos ſzóval az menydörgéshőz, Jőyade és
2 láſſad. Es látám, és ime vala ott egy † fejér ló, és az, ki azon ul vala, kezében vala ízieve, és adattatéc néki koronа, és kijövé mint dſadalmas, és hogy az utánnis dſadalmat vé-
3 ne. Es mikor az máſodic peczétet felſzakaztotta vólna, hallám, hogy à máſic lelkes
4 állât ezt monda: jőy ide és láſſad. Es előjövé más veres ló, és az ki azon ul vala, adattatéc annac o ly hatalom, hogy az békeſéget elvenné ez földről, hogy az emberec egymáſt megőllyéc, és adattatec annac egy
5 nagy tőr. Es mikor felſzakaſztotta vólna à harmadic lelkes állat monda: Jőy ide és láſſad, látám azért, es imé vala ott egy fekete ló, és az ki azon ül vala, kezében vala egy mértéc.
6 Es halléc az negy lelkes állatoc kőzőtt ſzózatot, melly azt mondgya vala: Az gabonánac mertzéje egy Denár pénzen, és az árpánac három mértzéje egy denár pénzen. De
7 az bort és az olayt meg ne * bántſad. Es mikor fölſzakaſztotta vólna az negyedic peczétet, hallám hogy az negyedic lelkes ál-
8 lat ſzólván ezt monda: Jőy el és láſſad. Es látám és imé vala ott egy halovány ſzinő ló, és az ki rayta ül vala, az neve vala halál, és az pokol kőveti vala azt, és adattatéc azoknac hatalom az földnec negyed réſzén, hogy † fegyverrel, éhſéggel, halállal, és fene va-
9 dac által ölnéc az földön lakozókat. Es mikor megnyitotta vólna az ötődic peczétet, látám egy öltár alatt azoknac * lelkeket, kic megőlőttetetec vala az Iſtenec beſzédejert, és az † bizonſág tételért az mel-
10 lyet őltalmaznac vala. a Kiáltanac vala pedig nagy ſzóval, mondván: Uram ki ſzént és igaz vagy, meddiglen nem téłzeſz * ítéletet, és nem állaſz boſzſzút az mi vérünkért, azokon az kic lakoznac az földön?
11 Ackor adatának azoknac eggyenként fejér ruhác, és mondác nékiec, hog' még egy kevés ideig nyugodnának, miglen bételliyeſedic az ő ſzólga tarſoknac és attyokáinac ſzámoc, kiknec meg keil őletniec, mît azoc megőlettec. Azutân tekintéc mikor à hatodic peczétet
12 felbontotta vólna, és imé nagy földindulás lőn, és az nap feketévé lőn mint az feketeſák, és az hóld mindeneſtől lőn ollyan mint
13 az † vér. Es az cziilagoc az égről húllanac vala az földre, miképpen az füge fánac éretlen gyümőlczi hóllanac mikor az ſzél rázza.
14 Es az * ég eltakarodéc, mint mikor az papiroſſat egybe takarják, és minden hegyec és ſzigetec helyekből elmenének. Es à földnec királi, á nagyoc, az gazdagoc, az hadnagyoc, hatalmaſoc, és mind à ſzólgác, mind az ſzabadoſoc. † elrőytéc magokat
16 barlangokba, és az hegyeknec kőſziklâiba. Es mondánac az hegyeknec és az kőſziklâknac: * eſſetec mi reánc, tőytſetec el minket annac ſzine előtt az ki az ſzékben ül, és
17 az báránnac haragjától. Mert eljőtt az ő haragjánac amaz nagy napja, és ki maradhat meg ő előtte?

VII. Réſz.

Az elpeczételtekről, és ſzámtalan nép gyűjtéſről. minden nemzetek kőzűl, és nyelvec kőzűl, és kic lezyenec azoc.

1 ANnakutánna látéc négy Angyalt állani az földnec négy ſzegeletin, kic az földnec

* *Inf.19.11.*

† *Zach.4.10.* * *Sup.4.5.*

Laſd megodalа az 8.capuknac az kezdetiben, mit kell érteni az ſzenteknec imátſágokon &c. † *Inf 8 3.*

* *Act.20 28. 1.Cor.6 20. Eph.1.7. Col.1.14. 1.Pet.1.v.19. 2.Pet 2.1.* † *1. Pet. 2.5. és 9. Su 1.6.* * *Dan 7.10.*

† *Sup.4.11.*

* *Sup 3.22.*

* *Inf.9.4.*

† *Lev.26.22.*

† *Inf.19.10.*

a *Nem ugy kell ezt érteni mint ha az Iſtenre illyen mondon kiáltanának hanem ez az: akarja à lelkek, noc kiáltajan jelenteni, hogy lehetetlen dolog, hogy Iſten azokert boſzſzut nem állana. Mint mikor azt mondgya az irás, hogy kiált az Abel vére.*

* *Inf.20.4.*

† *Act.2.20.* * *Pſal.102.27. Heb.1.12.*

* *Eſa.2.10.*

† *Oſe 10.8. Luc.23.30.*

földnec négy ſzeleit tartoztatnyác vala, hogy az ſzél ne fúna az földre, ſe az tengerre, ſe ſemmi élőfára. Es látéc más Angyalt előjőni napkelet felől, kinec kezében vala az élő Iſtennec † peczéte, ki nagy fel ſzóval kiálta az négy Angyaloknac, kiknec adatott vala hogy ártſanac az földnec és az tengernec. Ezt mondván: * Ne ártſatoc ſe az földnec ſe az tengernec ſe az fáknac, addig mig meg nem peczételyüc az mi Iſtenünknec izőlgait az ő † homlokokon. Es hallám az megpeczételtetteknec ſzámát.* Száz négyvennégy ezeren *valánac*, kic az Izraelnec minden nemzetſégéből elpeczételtettec *vala*. Az Juda nemzetſégéből tizenkét ezer *vala* elpeczételve. Az Ruben nemzetſégéből tizenkét ezer *vala* elpeczételve. Az Gad nemzetſégéből tizenkét ezer vala elpeczételve. Aſer nemzetſégéből tizenkét ezer elpeczételve, az Nephtali nemzetſégéből tizenkét ezer elpeczételve. Az Manaſſes nemzetſégéből tizenkét ezer elpeczételve. Az Simeon nemzetſégéből tizenkét ezer elpeczételve, az Levi nemzetſégéből tizenkét ezer elpeczételve, az Iſſachar nemzetſégéből tizenkét ezer peczéteive. Az Zabulon nemzetſégéből tizenkét ezer *vala* peczételve. Az Jóſeph nemzetſégéből tizenkét ezer *vala* peczételve. Az Benjamin nemzetſégéből tizenkét ezer *vala* peczételve.

A Zután tekintéc és imé vala nagy ſokaſág, mellyet ſenki meg nem ſzámlálhatna, minden nemzetſégből, ágazatból, népec és nyelvec közzűl, és állanac vala az ſzéc előtt és az bárány előtt, ſejér ruhákba öltözve, és az ő kezekbe pálma ágac. Es kiáltnac vala nagy ſzóval, mondván: az idvőſſég az mi Iſtenunktől vagyon az ki a ſzékben ül, és az bárántól. Az Angyaloc pedig mind, az ſzéknec, az véneknec és az négy lelkes állatoknac környül őc állanac vala, és ez ſzék előtt arczúl lebúrulánac, és imádác az Iſtent. Ezt mondván: Amen. Áldás, tiſztteſſég, bőlcſeſség, hálá adás, diczőſség, hatalom az mi Iſtenünknec mind őrőkön őrőcké, Amen.

Ackor megſzólita engemet egy az vénec közzül, ſ-monda nékem: ezec az kic ſejér ruhába öltőztettec, kiczodác és honnét jöttec? Es mondéc néki: URam te tudod. és monda nékem: ezec azoc az kic jőttec az nagy nyomoruſágból, és megmoſtác ſ-megſejérítettéc az ő ruhájokat az báránnac vérében. Annakokáért vadnac az Iſten ſzéknec előtte, és ſzolgálnac néki éjjel nappal az ő templomában, és az ki ül az ſzékben, lakic ő vélec. Nem † éheznec többé ſem ſzomjuhoznac és az * napnac hévſége, vagy valami egyéb hévſég nem árt nékiec. Mert az bárány az kivagyon az ſzéknec közepibe, az † legelteti őket, és az vizek-nec élő forráſira viſzi őket, és * eltőről Iſtē az ő ſzemekről minden könyhúllatáſt.

* *Inf.14. v.1.*
2.Tim.2.19.
* *Inf. 9. 4.*
† *Ezech.9.4.*
* *Inf.1.14.*
† *Sup.5.8.*
* *Eſa. 25.9. Inf.21.6.*

VIII. Réſz.

Hét Angyaloc, kiknél hét trombitác, könyörgeſéc az ſzenteknec. Négy angyaloc trombitálnac, Jay az hárma után.

ES minkoron felbontotta vólna az hetedic peczétet, lőn nagy czendeſség menyben, úgy mint fél óráig. Es látám amaz hét Angyalokat kic az Iſtennec előtte állanac, és adánac azoknac hét trombitákat. Ackor más Angyalis jőve elő, és megálla áz óltár előtt, kinec kezében vala arany temienező, és adánac añac ſoc jó illatokat, hogy azockal áldoznéc mind az ſzentec könyörgéſével egybe, az arany óltáron, a mely vala az ſzéc előtt. Felméne pedig az jó illatoknac fuſti az ſzenteknec könyörgéſeckel, az Angyalnac kezéből az Iſten előtt. Az után vove az Angyal à temienezőt, és megtőlté azt az óltárnac ſzenével és le veté az földre, és lőnec menydörgéſec, ſzózatoc, villámáſoc, és föld indulāſoc.

ES az hét Angyaloc kiknél hét trombita vala, kéſzülénec à trombitáláshoz: Az első Angyal azért trombitála, és lőn kőeső, és tűz vérrel elegy, és vetteténec az földre, és az előfáknac harmad réſze megége, és minden zőldellő fű megſzárada. Es mikor az másic Angyal trombitált vólna, mint eg' tűz miatt meggerjedett nagy hegy vetteték az tengerbe, és az tengernec harmad réſze lőn vérré. Es az tengerben való teremtett állatoknac harmad réſze meghala, az élő állatoc tudniillic, és az hajóknac harmad réſze elveſze. Mikor az harmadic Angyal trombitált vólna, leeſéc az égről egy nagy czillag, melly ég vala mint egy ſzövetnec, és eſéc az folyóvizeknec harmad réſzére, és az vizecnec forráſira. Az czillágnac pedig neve üröm. Változéc azért az folyóvizeknec harmad réſze üröminé, és ſoc emberec meghálánac az viztől, hogy keſetűcké lőttec vólna. Es mikoron az negyedic Angyal trombitált vólna, megveretéc az napnac, az hóldnac és az czillagoknac harmad réſze, annyira hogy meghomályoſodnéc azoknac harmad réſze, és az napnac és hóldnac harmad réſze nem fénlenéc. Es látéc és halléc az égnec közepette egy Angyalt † röpülni, ki ezt mondgya vala nagy ſzóval: Jay. Jay, Jay az foldnec lakoſinac, az három Angyaloknac trombitájoknac ſzavoc miatt, az kic ezután trombitálnac.

Nem à megholt ſzentekről kic menybe vagynac hanem azokról, mellyeket az Angyaloc Iſtē elsőbe viſznec, vagy ez Angyal az Iſtennec mi-ſiának kőzbe jarone

† *Inf.14.6.*

IX. Réſz.

Az mélyſégnec kútia, Sáſkác az kutbol, megéledő az négy angyaloknac, kiktől megőltetic ez világnac harmad réſze, az többi még ſem térnec meg.

† *Pſal. 121. 6.*
* *Eſa. 49. 10.*
† *Pſal. 23. 1.*

1 ES mikor az ötödic Angyal megfuvallotta vólna az ő trőbitaját, látám hog' eg' czillag esett le az égről à földre, melynec adattatéc à mélséges kútnac kólcza. 2 Megnyitá azért az mélséges kútat, és kijöve az kútnac füsti, mint egy nagy kementzénec füsti, és meghomályosodéc az nap és az 3 ég, az kútnac füsti miatt. Az füstből pedig támadánac sáskác az földre, és adattatéc azoknac ollyan hatalom, minémő hatalmoc 4 vagyon az földi Scorpióknac. Es nékic megparancsolác hogy az földnec füvét meg ne * bántanác, és semmi zöldellő állatot, és semmi élőfát, hanem czac az embereknec az kiknec homlokokon ninczen az † Istennec peczétec. 5 Es adattatéc nékiec nē hogy megőlnéc az embereket, hanem hogy gyötrettessenec azoc őt hólnapig, és azoknac gyötrelmec ollyan légyen, mint az Scorpio 6 marása miatt való gyötrelem. Annákokaért az napokban kereſec az emberec az * halált és nē találják megazt, és kévánnánac megh 7 halni, de az halál elmégyen előttőc. Az sáskác pedig ollyaténoc valánac mint az viadalhoz kéſzitetett lovac, és valánac az ő fejeken úgy mint aranhoz hasonló koronác, és azoknac ábrázattyoc, mint az emberec 8 ábrázattya. Es ollyan hajoc vala mint az aszszonyi állatoknac, és az fogoc mint az oroſz 9 lányoknac fogai. Es vala ugy mint vas pattzélyoc, és azoknac szarnyoknac zugása mint az szekereknec zugáſoc, vagy mikor 10 soc lovac szaguldanac az viadalra. Vala pedig ollyan farkoc mint az Scorpioknac, és azoknac fulakoc vala az ő farkokbā, és azoknac hatalmoc vala hogy árttānac az embe- 11 reknec őt hólnapig. Vagyon pedig királyokis, tudniillicet † mélségnec Angyala, kinec neve Sidóúl Abaddon, Gőrőgűl Apollyon: 12 *az az, Veſztő.* Az eggyic Jay elmuléc, és imé az után más két Jay következic.

13 ES mikor az harodic Angyal trőbitált vólna, halléc neminémő izózatot az arany őltárnac négy szárvától, melly Isten előtt 14 vagyon. Mely szózat azt mondgya vala az hatodic Angyalnac, kinél az trombita vala. Old el amaz négy Angyalokat kic à nag' Eu- 15 phrates folyóvíznél megkőtöztettec. Elóldatánac azért az négy Angyaloc, kic készec minden órára, napra, hónapra, esztendőre, hogy megőllyéc az embereknec har- 16 madrészét. Es vala az lovag seregnec száma, két ezerszer való száz ezer, mert hallám 17 azoknac számokat. Es látéc lovakat látásban, és hogy azokon ülőknec, tüzes, véres, kénkóves fegyver derékoc vólna, és az lovaknac fejec mint az oroszlányoknac fejec, és azoknac szajokból tüz, füst, és kénkő 18 jő vala ki. Ez háromtól ölettetéc meg az embereknec harmad részе, az tüztől, füsttől és kénkőtől, mellyec jőnec vala azoknac 19 szájokból. Mert azoknac hatalmoc az ő szájokban vagyon, és az ő farkokban: mert az ő farkoc hasonlatoſoc az kigyókhoz, mellyeknec ártalomra való fejec vagyon. 20 Az több emberec pedig kic meg nem ölettettec ez czapásockal, nem tértenec el az ő kezeknec czinálmányától hogy ne imádnác az ördőgőket, és az arany, ezust, értz, kő, és fa bálványokat, mellyec nem † láthat- † *Pſal. 115.v.5.* 21 nac, sem hallhatnac, sem járhatnac. Es meg *6.7. és 135.15.* nem tértenec az ő gyilkoſſágokból, sem az ő ördőngőſſégekből, sem paráználkodásokból, sem lopásokból.

X. Rész.

Egy erős Angyal meghirdeti menyből az Antichriſt-us orſzagnac végét. Megérett Janoſsal azt, itot könyvet hogy iſmét jövendőlj, ön.

1 ES látéc más erős Angyalt leszállani menyből, ki felhővel környulvétetett vala, kinec feje felett vala ízivarvány, az ő orczája pedig mint a † nap, és az ő lábai mint † *Matth.17.2.* 2 à * tüzes oszlopoc. Es vala az ő kezében * *Sup.1.15.* egy megnyitott könyv, és veté az ő jobb lábát à tengerre, az bal lábát à földre. 3 Es kiálta fel izóval, mint mikor az oriszlán ordit, és mikoron kiáltott vólna, az hét menydörgőkis megszólalának.

4 Mikor pedig az hét menydörgőc megszólaltac vólna, én azt megakarō valaitni, de hallée az égből izózatot, melly azt mondá nékem, † peczételď bé az mit à hét meny † *Dan. 8. 26.* 5 dörgőc szólának, és azokat meg ne irjad. Es az Angyal à kit látéc állani à tengeren és az 6 földön, felemelé az ő kezét az égre. Es megeskűvéc arra à ki él mind őrőckön őrőckē, az ki teremtette az éget és à benne valókat, az földet és az benne valókat, az tengert és az benne valókat, hogy * idő többé nem lé- * *Inf.11.15.* 7 szen. Hanem az hetedic Angyalnac szavának idejében, mikor tudniillic trőbitálni kezd, véghőz menne az Istennec titka, az mint megmondotta az ő izólgainac az Prophétáknac.

8 ES az szózat az mellyet hallottam vala, isinét szóla énnékem és módam meny el, vedd el amaz megnyitatott könyvet, mell' à tengeren és à földön álló Angyalnac kezé- 9 ben vagyon. Elmenéc azért az Angyalhoz és szólec néki hogy nékem adnà à könyvet, † *Ezech.3.1.* &c. és monda nékem. Vedd el és † nyeld el azt, és megkeseritì à te gyomrodat, de à te szádban édes lészen mint az méz. 10 Elvőm azért az könyvet az Angyal kezéből, és elnyelém azt, és az én számban olly édes vala mint à méz, de mikor elnyeltē vólna, meg- 11 keseredéc az én gyomrom. Es monda énnékem, isinét kelletic néked Prophétálnod az népec előtt, pogányoc, nyelvec, és soc királyoc előtt.

XI. Rész.

XI. Rész.

Megmérettetic Janoſval az templum, két bizonſagi Chriſtuſnac, az Antichriſtel megöletnec, iſmet föltamadnaac, az hetedic Angyal trombitál. Iſtén temploma megnyittatic.

1 ES adának nékem kezembe egy nád ſzálat, mely haſonlatos vala az veſzſző ſzálhoz, és mellém álla egy Angyal, és monda: Kelly fel és mérd meg az Iſten templomát, az óltárt, és azokat à kic az templũ-
2 ban imádkoznac. De az tornatzot melly az templum kivől vagyon, kihadgyad és azt meg ne mérjed, mert à pogányoknac adatott
* *Inf.13.5.* és az ſzent vároſt tapodgyác * negyvenkét hólnapig.
3 ES adom azt az én két tanúbizónſágomnac, kic Prophétálnac fekete ruhába ől-
4 tőzvén, ezer, kétſzáz, hátván napig. Ezec
† *Zach,4.* amaz két † olay fác, és az két gyertyatartóc,
mellyec à földnec Ura élőtt kelheztettec.
Ha valaki akar nékic ártani, tűz ſzámazic az ő ſzájokból, melly megőllye az ő ellenſégeket, mert ha valaki akar nékic ártani, úgy
6 kell annac megőletni. Ezeknec vagyon hatalmoc arra hogy bézárják az eget hogy az ő Prophétálásoknac idejeben eső ne légyen, és hatalmoc vagyon à vizeken, hogy azokat vérré valoztaſsác, megverjéc ez föl-
7 det akar mi czapáſſal mikor akarják. Es
* *Inf.13,11.* mikor elvégezic az ő bizonſág tételeket, az * melyſegből feljől beſtia hadakozic ő elle-
8 nec, és meggyőzi őket és megőli. Es az ő
† *Inf.17.25.és 18.10.* hólt teſtec fekeſznec à nagy városnac útzain, melly lélec ſzerint † Sodomának és Egyptuſnac hivattatic, holot az mi Urunkis meg-
9 feſzitetett. Es minden ágazatoc, népec, nyelvec és nemzetſégec kőzzül való emberec lát tyác azoknac hólt teſteket, három napon és fél napon és azoknac hólt teſteket nẽ enge-
10 dic tenni koporſókba. Es az földnec lakoſi őrűlnec és örvendeznec azoknac halálokon, és ajándékat küldenéc egymáſnac, mivelhogy ez két Prophétác gyötrőttéc ez föld-
11 nec lakoſit. De harmad napnac és fél napnac után na, az életnec leike megadattatic Iſtentől ő beléjec, és labokra felállanac, és nagy félelem eſic azokra à kic őket néztéc vólt.
12 Es hallának nagy ſzózatot az égből, melly ezt mondgya vala nékiec: Jőyjetec fel ide, és felménénec az égbe felhőben, és látác
13 őket az ő ellenſégi. Es lőn azon órában nagy föld indulás, és az városnac tizedic réſze eleſéc, és megőletének à föld indulasban hét ezer emberec, és à többi megrémülénec, és à menyei Iſtennec adanac diczőſéget.
* *Inf.15,1.* 14 Az máſic Jay elmúlt, és az * harmadic Jay imé hamar eljő.
15 ES az hetedic Angyalis megfuvá az trombitát, és nagy ſzózatoc lőnec menyben, mellyec ezt mondgyác vala: Ez világnac orſzági lőttec az mi Urunké, és az ő Chriſtu-
16 ſaé ki mind őrőckőn őrőcké uralkodic. Es az huſzonnégy * vénec, kic az Iſtennec előtte űlnec az ő ſzékekben, eſénec az ő ortzájo-
17 kra, és imádác az Iſtent. Ezt mondván: Hálákat adunc te néked Uram mindenható Iſten. † Ki vagy, ki valál, és kijővendő vagy, mert az te nagy birodalmadat kezedhőz vötted, és az te orſzáglásodat * elkezdet-
18 ted. Es megbúſultanac à pogányoc, és eljőtt az te haragod, és az halottaknac idejec hogy megitéltetſſenec, és jutalmat adgy az te ſzólgaidnac az Prophétáknac, és az ſzenteknec, és az kic az te nevedet félic, kiczinyeknec, nagyoknac és elvefzeſſed azokat az kic
19 ez földet puſztittyác. Es megnyîlat közéc az Iſten templuma menyben, és megláttatéc az ő ſzövetſégének ládája az ő templũában, és lőnec villámáſoc és ſzózatoc, és menydörgéſec, földinduláſoc, és nagy kőeſső.

* *Sup.cap.4.*

† *Sup.1.4.8.* és *4.8.*

Inf.16,1.

* *Inf.19.6.*

XII. Rész.

Napban holdban öltőzőt aſzſzony. Ki hit által fogadgya és ſzüli az Chriſtuſt. Viaskodic fiaival az ſarkany ellen és ahoz tartozoc ellen, diadalmat veſznec az bárány veré által. Az Sarkany az földre vettetic és kergeti az aſzſzont és annac maradékit.

1 ES láttatéc nagy jelenſég az égben. Egy aſzſzonyi állat felőltőzött vala à napba, kinec lábai alatt vala az hóld: és az ő fejében tizenkét czillagoknac coronája, Ki
2 terhes vala, és akarván ſzülni kiált vala, és
3 kénlodic vala az ſzülésben. Láttatéc pedig más jelenſég az égben, és vala egy nagy veres ſárkány, kinec hét feje vala, és tiz ſzar-
4 va, és az ő fejeiben hét corona vala. Kinec farka utánna vonſza vala az égi czillagoknac harmad réſzét, és az földre veté azokat, és álla az az ſárkány az ſzülő aſzſzonyi állat eleibe, hogy mikoron ſzülendenc, annac tiát
5 megenné. Es ſzüle fiu magzatot, ki vas veſzſzővel † birandóvala mindeu népeket: és ragadtatéc annac fia az Iſtenhőz, az ő ſzé-
6 kibe. Az aſzſzonyi állat pedig elfuta az puſztába, holott vagyon Iſtentől kéſziretett helye, hogy ott legelteſséc ötet * ezer kétſzáz és hatván napig Es lőn az égben nagy viaskodás. Az Mihál és az ő Angyali viaskodnac vala à ſárkánnyal, és az ſárkányis tu-
8 ſakodic vala, és az ő Angyali. De nem vehetének diadalmat, és az ő helyekis többé nẽ
9 † találtatéc menyben. Es vettetéc az nagy * ſárkány, amaz régi kigyó, ki neveztetic ördögnec és ſatánac, ki mind ez földnec kerekſégét elczallya, vettetéc mondoc az, à föld-
10 re, és az ő Angyalis ő véle levettetének. Es halléc nagy ſzózatot az egben, melly ezt mondgya vala: Monſtan lőtt az ſzabadítás, és az erő, és à mi Iſtenünknec országa, és az ő Chriſtuſának hatalma. Mert az mi atyánkſiainac vádoiója levettetet, ki

† *Pſal.2.9.*

* *Inf.v.14.*

† *Dan.2.35.*

* *Inf.20.2.*

vádollya vala óket éyjel és nappal az mi Iſtenünc előtt. De éc megyőztéc azt az bárannac vérejért, és az ő bizonſág tételénec beſzédejért, és az ő életeket nem kémélletec mind halálig. Annakokaért * örüllyetec egec és kic lakoztoc azokban: Jay à földnec es tengernec lakoſinac, mert leſzállot az ördög ti hozzátoc, nagy haraggal tellyes, úgy mint ki tudgya hogy kevés ideje vagyon. Mikor azért látta vólna az ſárkány hogy levettetet vólna az földre, kergetni kezdé az aſzſzonyi állatot melly az fiat ſzülte vala. De adattatának az aſzſzonyi állatnac két nagy ſas ſzárnyac, hogy az ſárkány előtt elrőpülne az puſztába az ő helyére, hogy tápláltaſséc ott † ideig, időkig, és az időnec felleig. Es boczáta az kigyó az ő ſzájából az aſzſzonyi állat után úgymint folyovizet, hogy azt azzal elragadtatná. De ſegitſégül lőn a föld az aſzſzonyi állatnac, és megnyitá à föld az ő ſzáját, és elnyelé à folyóvizet, melyet az ſárkány az ő ſzájából boczátott vala. Megharagodéc azért az ſárkány az aſzſzonyi állatra, és elméne hogy hadakoznéc egyebeckel az ő magvából valókkal, az Iſten paranczolatinac megőrzőivel, és à kiknél vala az Jeſus Chriſtuſnac tanubizonſág tétele. Es álla az tengernec fövényére.

* *Pſal.90.11. Eſa.49.13.*

† *Sup.v.6.*

XIII. Réſz.

Megirattic az ſokfejű fene vad, melly nagy részét ez világnac balvanyozáſra haytya. mellyet följövén más fenevad megerősit.

1 ES látéc egy fene vadat feljöni az tengerből, melynec vala hét feje és tíz ſzarva, és az ő ſzarvain valának tiz koronác, és az ő
2 fejein à károlásnac neve. Es ez fene vad mellyet látéc, haſonlatos vala a parduchoz, és az ő lábai mint à medvénec labai, és az ő ſzája, mint az oroſzláñac ſzája, és à ſárkány adá az ő erejét annac, és az ő ſzékit és nagy hatal-
3 mát. Es látám hogy egy az ő fejei közzül úgymint halálos ſebbel megſebeſitetett, de az ő halálos ſebe meggyogyitatéc, és czudálván mind az egéſz föld követé az fene
4 vadat. Es imádác az ſárkánt à ki az hatalmat adta vala az fene vadnac, és imádác az fene vadatis, ezt mondván: kiczoda haſonlatos ez fene vadhoz, kiczoda viaskod-
5 hatic ő vele? Es adattatéc nekie nagy dólgoknac és káromláſoknac ſzóló ſzája, és adattatéc néki hatalom hogy czelekednéc
6 † negyvenkét hólnapig. Megnyitá azért az ő ſzáját Iſten ellen való káromláſra, hogy ſzidalmazná az ő nevét, és az ő ſitorát, és
7 azokat az kic menyben lakoznac. Azis adattatéc néki hogy az ſzentec ellen hadakoznéc, és ők et meggyőzné, és adattatéc néki hatalom minden nemzetſégen, nyelvé
8 és népen. Annakokaért imádgyac vala őtet az földnec minden lakoſi, à kiknec ninczen nevec bé irva az életnec * könyvében, amaz bárannac könyvében mely megőlettett az földnec fundamentomának felvetételétől fogva. Ha kinec vagyon fule, hallya. Ha valaki fogságba viſzen máſt, őis fogságba mégyen, ha valaki fegyverrel megöl máſt feggyverrel kel megőlettetni: Itt tettzic
9 10 11

* *Exod.32.32. Pſal.4.3. Sup.3.5. Inf.20.12.és 21.27. Inf.17.8.*

† *Sup.v.a.*

[2] *Mondgya meg à ſzőlőteknec hitőc és békeſséges* † *türéſec. hogy megőlettet*

11 ES látéc más fene vadat feljöni az * földből, kinec két ſzarva vala, mellyec az bárannac ſzarvához haſonlatoſoc valának, de úgy ſzól vala mint az ſárkány. Es az előbbi fene vadnac minden hatalmaſságát czelekeſzi ez ő előtte, és azt mivelı, hogy az föld és annac lakoſi imádnac amaz elsö fene vadat, mellynec halálos ſebe meggyogyúlt vala. Es nagy jeleket téſzen, annyira hogy tüzetis hozzon alá az égből az földre, az emberec láttára. Es elhiteti az földnec lakoſit, az jelekért, mellyeket adatott néki ezelekedni az fene vad előtt, ezt mondván az földnec lakoſinac, hogy az Beſtiánac képét megczinállyác, melly fegyverrel megſebeſitetett vala, de megelevenedett. Es adattatéc ez hatalomis annac, hogy az Beſtiánac képét meglelkeſitené, hogy az Beſtiánac képeis ſzólna, és azt mivellye hogy † valakic nem imádandgyác az Beſtiánac képét, megőlettetſſenec. Eztis mivelı hogy mind kiczinec, nagyoc, gazdagoc és ſzegényec, ſzabadoſoc és ſzólgac az ő jobb kezeken vagy az ő homlokokon megbélyegeztetſſenec.
17 Es hogy ſenki ſe veheſſen ſe adhaſſon ſemmit, hanem czac az kin vagyon az Beſtiánac bélyege † vagy neve, vagy nevénec ſzáma.
18 Ebben vagyon az * bólczeſség, az kinec értelme vagyon, ſzámlállya meg az Beſtiánac ſzámát, mert emberi ſzám, és annac az ſzáma hatſzáz és hatvanhat.

[2] *az barany az földnec felvetarannac ſzarvához*

ſeről fogva az-

[2] *igereteke és az*

hivaknec hitekre nezve, kic

az Jeſus Chriſtus aldozatiyanac ereje altal idvözültec

mint mi Act.15

† *Inf.14.12.*

* *Sup.11.7.*

† *Inf.19.20.*

† *Inf.19.20.*

* *Inf.19.20.*

† *Inf.14.11.*

* *Inf.17.7.*

XIIII. Réſz.

Midőn az fenebeſtia dühösködic ez világon, Chriſtus az öveivel al az Sion hegyén, mely megmozdithatatlan, azért ők diadalmat veſznec, Iſtent mindenkor kel felni, kivalképpen mikor itéleti látiatic, Babylonnac eſeti. Az beſtia, és annac kepe imadtatic, Bodogoc kic az urban megholtac: Aratas, ſzüret.

1 ES tekintéc, és imé egy bárány áll vala az Sion hegyen, és ő vele † ſzáz negyvennégy ezer, kiknec homlokokő irva vala az
2 ő attyoknac neve. Es halléc ſzózatot az égből, úgymint ſoc vizeknec ſzavát, és mint nagy menydörgéshöz haſonló ſzózatot, és hallám hegedőlőknec ſzavokat, kic az ő hegedőjöckel hegedőlnec vala. Es halléc éneket, úgymint uy éneket à királyiſzéc előtt, à négy ſelkes állatoc előtt, és az vénec előtt, és ſenki meg nem tanúlhathatta vala azt éneket, hanem czac az ſzáz negyvenegyezerec, kic

† *Sup.7.4.*

4 kic az földről árron vétettec meg. Ezec azoc kic aſſzonyi állatockal nem ferteztettéc meg magokat, mert ſzüzec, ezec követic az bárányt valahová ménend, ezec árron vétettec az emberec közzül, kic az Iſtennec és
† *Eſa.53.9.* 5 az báránnac ſengei. Es kiknec † ſzájokban nem találtatott álnokság: Mert az Iſtennec ſzéki előtt* ártatlanoc.
* *Eph.5.27.*
† *Sup.8.13.* 6 ES látéc más Angyalt az égnec közepin † röpülni, kinél vala az örökké való Evangelium, hogy az földnec lakoſinac hirdetné az Evangeliomot, és mindē nemzetſégnec,
7 ágazatnac, nyelvnec és népnec. Ki ezt mondgya vala nagy ſzóval: Féllyétec az Iſtent, és néki adgyatoc tiſztеſséget, mert eljött az ő ítéletinec órája: és imadgyátoc azt
† *Act.14.15.* a ki teremtette az † mennyet és földet, tengert és az vizeknec forráſit.
8 Es más Angyal követé azt, mondván: * Elromlott, elromlott Babylon, amaz "nagy város, mert az ő paráznaságának haragjának :: borában adott inniоc minden pogány népeknec.
* *Eſa.21.9. Jer.51.8. Inf.18.2.* " *Inf.16.19. és 17.5. és 18 2.10. 21.* :: *Inf.17.2. és 18.3.*
9 Es harmadic Angyalis követé azokat, mondván nagy ſzóval: Ha valaki imádandgya amaz beſtiát és annac képét, és annac
10 bélyegét felvejendi vagy homlokára vagy kezére. Azis iſzic az Iſtennec haragjának borában, az borban melly az ő haragjának pohárába tőltetett, és kénoztatic tüzzel és kenkővel az ſzent Angyaloc előtt, és az bárány előtt.
11 Es azoknac kinlodáſoknac fuſti felmégyen mind örökön örökké, és nem léſzen nyugalmoc éyjel és nappal à kic imádandgyác az beſtiát és annac képét, és az ki az ő nevénec bélyegét felvejendi.
12 Itt tettzic meg az ſzenteknec türéſec, Itt tettzic meg kic tartyác meg az Iſtennec paranczolatit és az Jeſuſnac hitit.
13 ES halléc az égből ſzózatot, melj' azt mōgya vala nékem: Ird meg. Bódogoc léſznec ezután az halottac, kic az † Urban halnac meg. Ugy vagyon bizonyára, az lélec mondgya. Mert megnyugoſznac az ő fáradſágoktól, és az ő czelekedeteknec jutalma követi őket.
† *Vagy, Az Urért.*
14 ES tekintéc, és imé vala nagy ſzép fényes felhő, és az felhőn úl vala haſonlatos az embernec fiához, kinec fejében arany co-
15 rona vala, és az ő kezében éles ſarló. Es más Angyal kijöve az templumból, ki nagy ſzóval kiált vala annac az ki az felhőn úl vala. Inditſad * ſarlódat és aratſ. Mert eljött az te órád hogy aratſ, mert az földnec ara-
* *Joel 3.13. Matth.13.39.*
16 táſra való gabonáia megſzáradott. Elboczát azért az ki az felhőn úl vala az ő ſarlóját az földre, és learattatéc az föld.
17 ES más Angyal kijöve az mennyekben való templumból, és annakis kezében vala
18 éles ſarló. Más Angyal is jöve ki az öltártól, kinec hatalma vala az tüzön, és kiálta nagy fel ſzoval annac akinél vala az éles ſarló, ezt mondván: Boczáſd az te éles ſarlódat, és ſzedd meg az földnec ſzőlőnec ge-
19 rezdit, mert megértec annac ſzőlei. Boczátá azért az Angyal az ő éles ſarlóját az földre, és az földnec ſzőleit megſzede, és
† *Fordithatod valamikis.* veté az Iſten haragjának amaz nagy † kádába.
20 Es megnyomác az ſzőlőt az kádban az városon kivől, és az bor kifolly vala az kádból az lovaknac zabolájokig, ezer és hatſzáz futamatnira.

XV. Réſz.

Az utolſo hét czapáſoc, valaſztattac diadalmoc, és énekec. Iſten haragjának hét pohári. Iſten iteleti elreytetett miglen azt megjelenti Iſten.

1 ES látéc menyben más nagy és czudálatos jelt, hét Angyalt, kiknél valánac az hét † utolſo czapáſoc, mert azoc által tel-
† *Sup.11.14.* 2 lyeſedett bé az Iſtennec haragja. Es látéc ugymint üveg tengért tüzzel egyelitvē, és azokat az kic diadalmaſoc az beſtián az ő képén és bélyegén és az ő nevénec ſzámán, látám állani az uveg tenger mellet, kiknec
3 kezekben valánac az Iſtennec hegedői. Es éneklic vala az Moſeſnec az Iſten ſzolgájának énekét, és az báránnac énekét, ezt mōdván. * Nagyoc és czudálatoſoc az te dól-
* *Pſal.111.2. és 139.14.* gaid, mindenható UR Iſtē, ✱ igazac az te ú-
✱ *Pſal.145.17.* 4 taid ſzenteknek királya. † Kiczoda nem félne tégedet URam és nem dicziőitené az
† *Jer.10.7.* te Nevedet? Mert czac egyedül vagy ſzent, Mert minden pogányoc eljönec és te előtted lehajolnac: Mert az te ítélőtid megnyilatkoztanac.
5 ES ezeknec utánna tekintéc, és imé megnyittatéc menyben az bizonság tételnec
6 sátorának temploma. Es kijövénec az templūból az hét Angyáloc, kiknél az hét czapás vala, tiſzta és fejer gyölczba öltőzve, kic arany ſinórockal övedzettec vala bé az
7 mellyeknél. Es egy az négy leikes állatoc közzul ada az hét Angyaloknac arany pohárokat, mellyec az örökön örökké élő Iſtennec haragjával telliyeſec valánac.
8 Es megtelécc az templum fuſtvel, az Iſtennec dicziőségének és erejének miatta, és senki az templumba bé nem mehet vala, mig nem az hét Angyáloknac hét czapáſoc bé tellyeſedénec.

XVI. Réſz.

Az hét Angyaloc kitőltic az haragnac hét poharit, melly után nagy czapáſoc következnec.

1 ES halléc nagy ſzózatot az templumból, melly ezt mondgya vala az hét Angyáloknac: Ereggyetec el és tőltſétec ki az földre, az Iſten haragjának hét pohárát.

2 Elméne azért az első Angyal, és kitölté az ő pohárát az földre, és támada gonosz és ártalmas seb az emberec ellen, az kiken vala az beſtiának bélyege, és azoc ellen à kic imádgyác vala annac képét. 3 Az másic Angyalis kitölté az ő pohárát az tengerbe, és ollyan lőn mint az megalutt vér, és minden 4 élő állat meghála az tengerben. Az harmadic Angyalis kitölté az ő pohárát az folyóvizekbe, és az vizeknec forrásiba, és válltozának vérré. 5 Es hallám hogy az vizeknec Angyala ezt mondgya vala, igaz vagy URam, ki † vagy, ki valál, és szent, hogy e- † Sup. 1.4.8. és 4.8. és 11.17.
6 zeket megbüntetted. Mert az szenteknec és az Prophétáknac véreket kiontottác, és vért adál innioc, mert méltóc arra.
7 Es hallám hogy más az ólтárról azt mondgya vala: Jól vagyon URam mindenhato Isten, tőkélletesec és igazac az te ítéletid.
8 Az negyedic Angyalis kitölté az ő pohárát az napra, és adattatéc annac hog' az embereket hevséggel gyötrene tűz által.
9 Es nagy hévséget szenvedénec az emberec, és az Istennec nevét káromlác, kinec hatalma vala ez czapásokon, és nem térénec meghogy Istennec dicsőséget adnának.
10 Az ötödic Angyal kiönté az ő pohárát az beſtiának székire, és lőn az ő országa setét, és rágják vala az ő nyelveket az bánat-
11 nac miatta. Es káromlác az mennyei Istent az ő bánattyoknac és sebeknec miatta, és meg nem térénec az ő gonosz cselekedetekből. 12 Az hatodic Angyal kiönté az ő pohárát amaz nagy Euphrates folyóvízbe, és megszárada annac vize, hogy az napkelet felől jövő királyoknac út készi-
13 tetnéc. Es látéc az sárkány szájából, és az beſtiának szájából, és amaz hamis Prophétának szájából, három tisztátalan lelkeket
14 az békákhoz hasonlatosokat kijőni. Mert ördögi lelkec azoc, kic jeleket tésznec, kic elmennec az földnec és mind ez világnac királyihoz, hogy egybegyűytséc azokat az mindenható Istennec amaz nagy napjánac
15 † viadallyára. Imé eljövőc mint az * lopó: Bódog az ki vigyáz és őrizi az ő ruháit, hogy mezitelenen ne járjon, és meg ne lát-
16 tassanac az ő szemérmei. Egybe gyűytéc azért őket az helyre, mely Sidóúl neveztetic Armageddonnac. 17 Az hetedic Angyalis kiönté az ő pohárát az égre, és nagy szózat jöve ki az mennyei templumból, az királyi széktől, melly ezt mondgya vala: Meg-
18 lőtt. Es lőnec nagy zendőlések, villámások, menydőrgések, és lőn nagy földindulás, melyhőz hasonló soha nem vólt, miólta az emberec az földön vadnac, tudniillic,
19 illyen nagy földindulás. Es amaz nagy varos három részre szakada, és az poganyoknac városi elesénec, és az nagy Babylonról megemlekezéc az Isten, hogy adna annac innia az ő haragjának † pohárából,

† Jer. 25.15.

20 Es minden sziget elmúléc, és az hegyec többé nem találtatának. 21 Es nagy kő essik mint egyégy talentum szálla az égből az emberekre, és káromlác az Istent az emberec az kőessőnec czapásáért, mert annac czapása, felőtte igen nagy vólt.

XVII. Rész.

Megiratic az nagy paraznac és annac karhoztatása, az fenevadnac az kinőtt fejei, szarvai.

1 ES jöve én hozzám egy az hét Angyaloc közzül, à kiknél az hét pohár vala, és szóla nékem, mondván: Jövel és megmutatom te néked, az nagy paráznának
2 kárhoztatását, ki az soc vizeken ül. Mellyel paráználkodtac az földnec királyi, és melynec paráznaságának borával megré-
3 szegedtec az földnec lakosi. Es mikor lélekben elvitt vólna engemet egy pusztába, látéc egy aszszonyi állatot ülni egy veress † † Inf. v. 7. és 8.
beſtián, melly beſtia tellyes vala káromlásnac neveivel, melynec hét feje és tíz szarva
4 vala. Oltözött vala pedig az aszszonyi állat veres bársonba és Skárlátba, és megékesítetett vala arannyal és drága kövekkel és gyöngyökkel, kinec kezében egy arany pohár vala, melly teli vala az ő paráznaságának utálatosságával és tisztátalanságá-
5 val. Es az ő homlokán ilyen név vala megirva: Titoc nagy Babylon, à földnec paráznalkodásinac és utálatosságinac annya.
6 Es látám hogy à aszszonyi állat részeg vala az szenteknec és az Martyromoknac vérecket, és felötte nagy czudálkozással czudálkozám mikor láttam vólna az aszszonyi állatot. NB.

7 ES monda nékem az Angyal: Miért czudálkozol? En megmagyarázom te néked ez aszszonyi állatnac titkát, és az Beſtiának à melly ótet hordozza, mellynec hét feje és
8 tíz szarva vagyon. Az melly Beſtiát láttál, vólt, és ninczen, és az mélységből jő fel, és mégyen veszedelemre, és az földnec lakosi czudálkoznac ő rayta, (à kiknec nevec nin- † Exod. 32.32.
czenec béirva az életnec † könyvében, ez világ fundamentomának felvetésétől fog- Phil. 4.3.
va,) látván az Beſtiát az melly vala, és nin- Sup. 13.8.
9 czen, noha láttatic lenni. It tettzic meg az elme az melyben vagyon * bölczeség. Az Roma.
hét fő jegyzi az hét halmot, mellyeken az * Sup. 13.18.
10 aszszonyi állat ül. Es királyokis heten vadnac, az ötе elesett, az eggyic ugyan vagyon, és az másic még el nem jött, és mikor eljő, kevés ideig kell annac uralkodni.
11 Az Beſtia pedig az melly vala és ninczen, az nyólczadic, és az hét közzül való, és ve-
12 szedelemre mégyen. Az tíz szarvac pedig mellyeket láttál, tíz királyoc, kic még birodalmat nem vöttenec, de vészenec

nec hatalmat mint királyoc egy órában az
13 Beſtiával. Ezeknec egy tanáczoc vagyon,
Vr kiraly'a bir- és az ő erejeket és hatalmokat adgyác az
mÿ az barany- 14 Beſtiánac. Ezec az Bárány ellen viaskod-
ſag oka "
† 2. Tim. 6. 15. nac, és az Bárány meggyőzi: † Mert Urak-
Inf. 19. 16. nac † Ura, és királyoknac királya, és az ő
vele valóc, hivatalosoc, válaſztottac és hi-
15 xcc. Es monda nékem: Az vizec az mel-
Vÿz mennyiſeg lyeket látál, az holott az paráznа úl, né-
az mÿſtert. pec azoc, ſokaſágoc, nemzetſégec és nyel-
16 vec. Es az tíz ſzarvac mellyeket láttál az
Beſtián, ezec meggyűlölic az paráznát, és ő
magát hadgyác és mezitelenć, és éſzic an-
17 nac húsát, és megegetic őtet tüzzel. Mert
az Iſten adta azoknac ſzívökbe, hogy azt
czelekedgyéc az mi ő néki kedves: és hogy
egy értelembe legyenec, és engedgyéc az ő
birodalmokat az Beſtiánac, miglen bétel-
18 nec az Iſten beſzédi. Es az aſſzonyi állat
à mellyet láttál, amaz nagy város, melynec
birodalma vagyon az földnec királyin.

XVIII. Réſz.

Babylonnac leomláſa, és azon minden királyoknac és kalmarokнac jaygatáſa: Es az ſzenteknec és prophetáknac nagy örömök.

1 ES ezec után látéc más Angyált leſzállani menyből, kinec nagy hatalma vala,
annyira hogy à föld fénlenéc annac dicző-
2 ſégénec miatta. Es kiálta tellyes erejéből
* Eſa. 21. 9. nagy ſzóval, mondvan: * Leomlott, leom-
Jer. 51. 2. Supr. lott amaz nagy Babylon, és lőtt ördögöc-
14. 8. nec " lakó helyec, minden tiſztátalan lé-
" Eſa 13. 12. és leknec, minden tiſztátalan és gyúlöléſeges
34. 14. Jer. 50. 3 :: madarnac tömlötze. Mert az ő paráz-
:: Ezech. 34. 11. naſságának haragjának † borábá ittanac min-
13. 14. 15. den népec, és az földnec királi ő velé paráz-
† Sup. 14. 8. nalkodtac, és az földnec kalmári az ő gyö-
nyörüſéges gazdagságival meggazdagod-
tanac.
4 ES halléc más ſzózatot menyből, melly
* Eſa. 48. 20. azt mondgya vala: * Fuſſatoc ki az Ba-
és 52. 11. bylonból én népem, és ne legyetec réſzeſec
Jer. 51. 6. és 45. az ő büneiben, hogy az ő buntetéſéckel ne
5 buntettetteſſetec. Mert az ő bűnei meggyúl-
vén, ſzinte az égig hatottanac, és megem-
6 lekezett az Iſten az ő gonoſságiról. Fizeſ-
ſetec ugy néki, az mint ő fizetett néktec, és
kétſzerrel kettőſzteſſétec meg az büntetéſt,
az ő czelekedeti ſzerint, à melly pohárból
itatott titeket, ugyan azonbóli két annyit
7 adgyatoc innia. Mennél felyeb em elte
vőlt magát, és meñél nagyob gyönyörűſégbe élt, annál nagyob kénnal és keſerűſéggel
ſiráſſal tizeſſetec néki, mert azt mondgya az
** Eſa. 47. 8. ő ſzivébē, ugy " ülec mint királyne aſſzony, és nem vagyoc özvegy, és ſeñi keſerűſít-
8 get nem látoc ſoha. Ennekokaért egy nap
jőnec ő reája az ő czapáſi, à halál, à ſiralom
és éhſég, és tüzzel égettetic meg, mert erős
9 az Ur Iſten, ki megbüntetі őtet. Es ſirat-
tyác őtet és jaygattyác à földnec királyi, az
kic azzal paráznalkodtac és gyönyörűſégben éltenec, mikor az ő égéſének füſtit lá-
10 tandyác. Nagy rávól álván az ő kéñyától való félelemtől miatta, és azt mődván:
Jay, Jay, amaz Babyloniának nagy városa amaz hatalmas város, kinec egy órában jőtt
11 el az ő ítéleti. Az földnec kalmárais ſirattyác *Babylone.*
és jaygattyác őtet, mert az ő árúiokat immár
12 ſenki nem véſzi. Az aránac árúját, ezüſtnec, és drága kőnec, gyöngyöknec, bibornac, bárſonnac, ſelyemnec, skárlátnac, és
minden thyinumfát, elefant tetemec edényét, drága fából, értzből, vasból, és már-
13 ván kőből czinált edént. Fahajos, drága illatú ſzerſzámot, kenetet, temiént, bőrt, olayt, ſemlyet, gabonát, barmokat, juhokat,
lovaknac árúját, ſzekereknec és raboknac,
14 és embereknec életeket. Es à te lelkednec
kévánságának gyümőlczi eltávoztac te tőled, és mindē ſiros és drága állatoc eltávoztac te tőled, és többé azokat meg nem talá-
15 lod. Ez illyen marháknac ároſi meggazdagúlván, távól állanac a Babylontól, az ő
kénnyától való félelemnec miatta ſirván és
16 jaygatván. Es ezt mondván: Jay, Jay. Amaz nagy város, melly öltözőtt vala bibornac és bárſonba, és skárlátba, és megékeſſítetett vala aránnyal, drága kőveckel és
gyöngyöckel, *elveſzet*, mimódon hagyattattac el egy órában ennyi gazdagságoc?
17 Es minden hajós meſterec, és hajókban lakozóknac ſokságoc, és evezőc, és valakic az
18 tengeren kereskednec, távól állanac. Es
kiáltanac látván az ő égéſének :: füſtit, és :: Eſa. 34. 10.
azt mondgyác: Miczoda város vólt haſon-
19 latos ez nagy városhoz. Es port hanyván
az ő fejeknе, kiáltanac ſirván és jaygatván,
és ezt mondván: Jay, Jay, amaz nagy város,
melybē meggazdagodtac mindenec à kiknec hájójoc volt az tengeren, annac drágalatos vóltájért, à melly *város* egy órában
20 elpuſztúlt. Örülly annac veſzedelmén Nota.
mēnyy ſzent Apoſtaloc és Prophétác. Mert
az Iſten megbűntette az Babylont, ti értettetec való boſzſzú állásában.
21 ES egy erős Angyal, egy nagy malom kőhöz haſonló követ felvőn, és à tenger ebe
veré, ezt mondván: Illyen módon nagy ſebeſſéggel vettetic el amaz nagy Babylō városi, és többé meg nē találtatic. Es hegedősöknec, énekeſeknec, ſippal és trombitával éneklőknec ſzavoc többé te beñed nem
hallattatic, és ſeñi meſterſégnec meſtere nē
találtatic többé te benned, és † malomnac † Jer. 25. 10.
23 zugáſa nem hallattatic te beñed többé. Es
ſzövetneknec világoſsága többé te benned
nē fénlicies * vőlegeñec és menyaſzſzonnac * Jer. 7. 34. és
ſzava nē hallatatic többé te beñed, melynec 16. 9. és 25. 10.
kalmári valanac ez földnec fejedelmi, és
melynec bűvőléſével eltéveledtenec minden népec.

24 Es abban találtatott az Prophetáknac és az ſzenteknec vére, és mindeneknec valakic megölettettec ez földön.

XIX. Réſz.

Enekles és örôm mennyekben az nagy paraznanac büntetésén. Menyegzoje az báránnac: Nem kell az Angyalokat imadni. Megiratic az fejer lovon ülô, az Antichriſtusnac és hozza halgatoknac hada, az lovon ülô ellen, kic bevetetnec az örôckè égô tüzes tóban.

1 ES ezeknékutánna hallám, nagy ſokaſágnac ſzavát, melly ezt mondgya vala: Halleluja, idvôſség, tiſzteſség, diczôſség, és hatalom az mi Urunknac és Iſtenünknec. Mert igazac és tökélleteſec az ô itéleti, és amaz nagy paráznát, melly az földet megdöglette az ô paráznáſágával, megitélte és boſzſzút állott ô rayta az ô ſzolgainac † véreket kikereſvén az ô kezé-
3 bôl. Es máſodſzoris mondánac: Halleluja: † *Deut.32.33.* és annac * fuſti felmégyê mind örôc-
4 kön örôcké. Es lebúrúlánac az huſzon- * *Eſa.34.10.* négy vének, és az négy lelkes állatoc, és az ſzékben ülô Iſtent imádác, mondván: A-
5 men, Halleluja. Es az ſzéktôl ſzózat jôve ki, melly ezt mondgya vala: Diczérjétec az mi Iſtenünket minden ô ſzolgai, és
6 kic félitec ôtet kiczinec es nagyoc. Es halléc úgymint ſokaſágnac ſzavát, és úgymint ſoc vizeknec zugáſát, és úgymint nagy menydörgéſeknec ſzavát, kic ezt mondgyác vala: Halleluja, :: Mert uralkodic amaz mindenható, az mi Urunc Iſte-
‖ *Sup.11.17.* 7 nünc. Oerüllyünc és örvendezzünc, és adgyunc diczéretet néki, mert eljôtt a báránnac menyegzôje, és az ô feleſége elké-
8 ſzitette magát.

8 ES adattatot néki hogy felöltözzéc tiſzta és fényes biborba, mert az bibor az
9 ſzenteknec megigazuláſoc. Es monda énnékem: Ird meg: Bódogoc azoc az kic az báránnac menyegzejénec " vaczorajára hivattattac. Es monda nékem: Az Iſten-
10 nec ezbeſzédi igazac. Es † lebúrúlék an- " *Matt.22.2.* annac lábánál hogy imádnám ôtet, de azt *Sup.14.13.* mondá énnékem: Meglâſd azt ne miveld, † *Inf.22.8.* te ſzólga társod vagyoc, az te atyádfiai közzûl való, a kiknél vagyon az Jeſuſnac tanúbizonſágtétele, Iſtent imádgyad. Mert az Prophétáláſnac lelke, az Jeſuſtól való tanúbizonság.

11 ES látám hogy az égmegnyilatkozott, és imé vala egy * fejer ló, és a ki azon ül va-
12 la, hivattatic vala hivnec es igaznac, és ki i- a *Az az, kiknec paránczolta Iſten, hogy bizonſagot tegyenec az Jeſus felôl.* gazán itél és viaskodic. Es az ô ſzemei ol- * *Sup.6.2.* lyanoc valának mint az " tüznec lángja, és az ô fejében ſoc koronác, és az ô neve me-
" *Sup.1.14.* giratott vala, mellyet ſenki nê tud vala ha-
13 nem czac ô maga. Es öltöztetett vala :: vér-
:: *Eſa.63.1.2.* rel megfeſtetett ruhába: és neveztetic az ô ne-
14 ve, Iſtennek igejénec. Ez az mennyei ſe-
regec kövétic vala ôtet fejér lovakon, kic
felöltöztettec vala fejér és tiſzta † biborba. † *Sup.8.v.*
15 Es az ô ſzájából ſzármazic vala éles tôr, hogy azzal verje az pogányokat: Mert ô birja azokat * veſzſzövel: és ô az à ki tyomja * *Pſal 2.9.*
az mindenható Iſtennec haragjának és bú- *Sup.3.17.*
16 ſulásának borának " faytóját. Es az ô ru- " *Eſa.63.3.*
hâján és temporan meg vala irva az ô neve, *Sup.14.19.*
:: királyoknac királya, és Uraknac Ura. *és 20.*
17 Es látéc egy Angyalt állani az napban, ki :: *Sup 17 14.*
kiálta nagy ſzóval, ezt mondván az mada- *1.Tim.6.15.*
raknac, mellyec tôpôſnec vala az égnec közepette: Jôyjetec el és gyüllyetec egybe az
18 nagy Iſtennec vaczorájára. Hogy egyétec az királyoknac húſokat, az hadnagyoknac, és erôſſeknec húſokat, az lovaknac és azokon ülôknec húſokat, és minden ſzabadoſoknac és ſzólgáknac, kiczinyeknec és nagyoknac húſokat.
19 ES látám hogy az Beſtiá és az földnec kirá'yi, és azoknac ſeregec egybegyültenec, hogy viaskodgyanac az ellen az ki az lo-
20 von ül vala, és az ô ſeregе ellen. Es megfogattatéc az Beſtia, és ô véle eggyût amaz † hamis Prophéta, melly * czudákat tött † *Sup.16.13.* vala ô előtte, mellyeckel elczalta azokat az * *Sup.13.12. és* kic az Beſtiának bélyegét " felvöttéc, és az *13.* kic :: imádtác annac képét, és verteténec e- " *Sup.11.16.* levenen ôc ketten, az kénkövel égô tüzes :: *Inf.20.10.*
21 °. tóba. Ez az többi megöléténec az ſo- °. *Sup.13.15.* von ülônec fegyverével, melly az ô ſzájából ſzármazic vala, és mind az madarac megelegedênec azoknac húſockal.

XX. Réſz.

Az ördög megkötöztetic. Chriſtuſnac és az ô Mártyrominac orſzágláſa ezér eſztendeig. Elsô feltámadas. Gog és Magog az ördöggel eggyût vett ennec az tüzes tóben. Közönséges feltámadáſa az halottaknac és az Itélet.

1 ES látéc egy Angyalt leſzállani menyből † kinél vala a mélſégnec † kólcza, és nag' † *Sup.1.18.*
2 vas lántz az ô kezében. Es megfogá a ſárkánt, amaz régi kigyót, ki az ördög és az ſzátán, és megköté azt à lántzval ezer eſz-
3 tendeig. Es veté azt az mélſégbe, és bérekezte ôtet, és bépeczétlé, hogy többé el ne * hiteſſe az " népeket, miglen bételnec az * *Inf.v.8.* ezer eſztendôc. Mert az után el kell oldoz- " *Sup.16.14.* ni egy kevés időre. *16.*
4 ES látéc ſzékeket, és leülénec azokra, és adattatéc nékic :: itélet tételre való ha- :: *Sup.6.10.*
talô. Es lárám azoknak is † lelkeket à kik- † *Sup.6.9.*
nec fejeket vöttec à Jeſus felôl való bizonſág tételért, és az Iſtenec beſzédejért, és kic nem imádác à * Beſtiát, sem annac " képét, * *Sup.13.12.*
és nê vöttéc annac :: belyegét sem homlo- " *Ibid.v.15.*
kokra sem kezekre, és † élnec s utalkodnac :: *Ibid.v.16.*
5 à Chriſtuſſal ezer eſztendeig. Az halott- † *Sup 6.11.*
knac pedig többi, meg nê elevenednec mignem bételnec az ezer eſztendôc, ez az elsô feltámadás.

6 Bodog

Első es maſic halál.

6 Bódog és ſzent à kinec réſze vagyon az elsö feltámadásban: Mert azokon ninczen hatalma az másodic halálnac, hanem léſznec az Iſtennec és az Chriſtuſnac † papjai, és uralkodnac ő véle ezer eſztendeig.

† *Eſa.61.6. 1.Pet.2.9.*

7 ES mikor eltelnec az ezer eſztēdőc, az Sá-
8 tán elóldatic az ő fogságából. Es kimégyen hogy elczallya, az földnec négy ſzegeletin lakozó népeket, az * Gogot és az Magogot, hogy egybegyűytſe azokat viadalra, kiknec ſzámoc mint az tenger fövénye. Es feljövénec az földnec ſzéleſlégére, és környülvövéc az ſzenteknec táborokat, és az ſzeretmetes várost, de az Iſtentől menyből tűz ſzálla alá, mely megemészté azokat. Es az ördögà melly elczallya vala őket, vettetéc az tűznec és kenkőnec tavába: " holott vagyon az Beſtia és az hamis prophéta, és kénoztatnac éyjel és nappal mind örőckön örőcké.

* *Ezech.39.1.*

† *Sup.19.20.*

11 ES látéc egy nagy fejér királyi ſzéket, és eggyet abban ülőt, kinec előtte elmúléc az föld és az ég, mellyeknec helyec nem találtatéc. Es látám az halottakat, nagyokat és kiczinyeket állani az Iſten előtt, és az könyvec megnyittatának, és más könyvis nyittatéc meg, melly az :: életnec könyve, és megitéltetének az halottac azokból mellyec az könyvekbe irattattac vala, az ő
13 czelekedetec ſzerint. Az tengeris ki adá az halottakat mellyec ő benne vóltac, az hálális és az pokol megadác az halottakat mellyec ő náloc vóltac, és itélet lőn mindenekről az ő czelekedetec ſzerint. Az pokol pedig és az halál, vetteténec az tűznec
15 tavába, melly az másodic halál. Es valaki nem találtatott béirva az életnec könyvébe, az tűznec tavába vettetéc.

:: *Exod.32.32. Phil.4.3. Sup.3. 5.és 21.27.*

XXI. Réſz.

Uy ég és uy föld Mennyei Jeruſálem, (az mély peldaja az öröc életnec) annac falai. Kapui, fondamentoma, temploma és ſzővétneke az városnac.

† *Eſa. 65.17. és 66.22. 2.Pet.3.13.*

1 AZután látéc † uy éget és uy földet: Mert az első ég és az első föld elmúlt
2 vala, és az tenget többé nem vala. Es én János látám az ſzent várost, az uy Jerusálemet, melly az Iſtentul ſzálla alá menyből, és elkéſzitetett mint egy felékeſſitetett
3 menyaſszony az vőlegénnec. Es hallác nagy ſzózatot menyből, melly azt mondgya vala: Imé az Iſtennec † hayléka az emberekkel vagyon, és ő vélec lakozic, és öc ő népei léſznec, és az Iſten az ő Iſtenec, ő vélec lé-
4 ſzen. Es az Iſten * eltöről minden könyhúllatáſt az ő ſzemekről, és az halál többé nem léſzen, ſem az keſerüséggel való írás, ſem kiáltás, ſem ſemmi fáydalom nem léſzē
5 többé mert az elsöc elmúltanac. Es monda az à ki az ſzékben ül vala: Imé mindeneket * meguyitoc. Es möda nékem: Ird meg. Mert ez beſzédec tőkélleteſec és igazac. Es monda énnékem: Meglőtt: En vagyoc az † † A. és Ω. kezdet és végezet. En az ſzomjuhozónac adoc az " élő víznec forrásából ingyen. Az ki diadalmaskéſzen, mindenekkel birni fog, és léſzec annac Iſtene, és ő énnékem fiam léſzen. Az félelmeſeknec pedig, és hitetleneknec, és átkoztaknac, gyilkoſoknac, paráznáknac, bűvősbajoſoknac, bálványimádóknac, és minden hazugoknac az ő réſzec az tűzzel és kenkővel égő tóban léſzen, melly az máſic halál.

* *Eſa.43.19.* 2.*Cor.5.17.* † † *Sup.1.8. Inf.22.13.* " *Eſa.55.1.*

9 ES jöve én hozzám egy amaz hét Angyaloc közzül, az kiknél valának az utólſo czapáſockal tellyes hét pohároc, és ſzóla nékem, mondván: Jöy el, megmutatom tenéked az Jegyeſt, az báránnac feleségét.

10 Es felvön engemet lélekben egy nagy magas hegyre, és mutata nékem egy nagy várost, az ſzent Jerusálemet, mely Iſtētől ſzállot alá menyből. Melyben vala az Iſtennec dicziősége, melynec világoſſága haſonlatos vala az drágalatos kőhöz, ugymint Cryſtalhoz, haſonlatosképpen ſénlő Jáſpiſhoz. Es vala nagy és magas keritéſe, melynec tizenkét kapuja vala, és az kapukban tizēkét Angyaloc, és felirott nevec, mellyec az Izraelnec tizēkét nemzets égének nevei.

11 *Az mennyei Jerusálemnec megiraſa külső haſonlatoſſag altal.*

12

13 Napkelet felől hárō kapú vala. Eſzakról hárō kapú, Délről hárō kapu. napnyugatról is
14 hárō kapú. Es az város keritéſének tizenkét fundamētomi valának: mellyekē vala az Báránnac tizenkét Apaſtalinac neves.
15 Az ki pedig én velem ſzól vala, annac kezébē vala egy arany veſzſző, hogy megmérné az várost, annac kapuit és falait. Az város pedig négy ſzegeletű, mellynec hoſzſzúsága
16 annyi, menuyi ſzéleſſége. Es megmére az várost az veſzſző ſzállal, tizenkét ezer futamatnyira, és annac hoſzſzúsága, ſzéleſſége,
17 és magaſſága egyenlő. Es megmére annac keritéſét, ſzáz negyvennégy ſingre emberecknec mértekeckel, melly az Angyalé.

18 Az keritéſnec pedig rakáſa vala Jáſpisból: Az város pedig tiſzta arany, és haſonlatos
19 az tiſzta üveghöz. Es az városnac keritésénec fundamentomi, megékeſitettec minden féle drágalatos köveckel. Az első fundamentum vala Jáſpis: másodic Saphir: harmadic Chalcedonius: negyedic Smaragd:
20 Oetődic Sardonix: hatodic Sardius: hetedic Chryſolitus: nyóltzadic Beryllus: kilenczedic Topazius: tizedic Chryſopraſus, tizenegyedic Hyacinthus, tizenkettődic, Amethyſtus. Az tizenkét kapu, tizenkét drága
21 kőből vagyon, és eggyenként az kápúc egy-egy drága kőből vadnac, és az városnac piáczа tiſzta arany, mint egy tiſzta fényes üveg.

Az egyházi ſzolgalat nem léſzen az öröc életben.

22 Es templomot nem látam abban: Mert az Mindenható UR Iſten annac tem-

† *Eſa.60.19.*

23 ploma, és az Bárány. Es ez város nem † ſzükölködic az napnélkül, vagy à hóldnélkül hogy abban fénlenénec, mert az Urnac diczőſége megfényeſitette azt, és añac ſzővetneke az Bárány. 24 Es az pogányoc kőzzül à kic megtartattac, járnac annac * világánál: és az főldnec kiralyi, az ő diczőſégeket és tiſzteſségeket abba kezdic vinni.

* *Eſa.60.3.*

" *Eſa.60.12.*

25 Es annac " kapui nappal bé nem zárlatnac: Mert ott éttzaka ninczen. 26 Es à pogány népeknec diczőſégec és tiſzteſségec 27 abba vitetic. Nem mégyen bé abba ſemmi valami megſertesztetne, vagy az ki valami utalatoſságot czelekeſzic, vagy hazugságot, hanem az kic béirattac az báránnac :: élő könyvébe.

:: *Exod.32.32. Phil.4.3. Sup.5. 7. és 20.12.*

XXII. Réſz.

Élő folyoviz, az életnec fája, annac gyümölcze. Sem éy ſem nap az városba. elvegezése és megerősitése az prophecianac.

1 Es mutata nékē az után, élő víznec tiſztа folyóvizét, melly világos vala mint a Chryſtal, melly kijő vala az Iſtennec és az 2 Báránnac ſzékitől. Az piatznac közepette pedig, és az folyóvíznec két felén, vala az életnec fája, melly tizenkét gyümőlczőt terem vala, minden hólnapba pedig terem vala: és az fának levelei az pogány népeknec egeſségekre valóc valának. 3 Es ſemmi a atkozott állat nem léſzen többé: hanem az Iſtennec és az báránnac ſzéki léſzén abban, és az ő ſzólgai ſzólgálnac ő néki.

a *Vagy ſemmi, avagy nem léſzē.*

4 Es látnyác az ő orczáját, és az ő † neve homlokokon léſzen. 5 Es ott * etzaka nem léſzen, és nē ſzükölködnec ſzővetnec világoſságánélkül, ſem az napnac világoſságánélkül: Mert az Ur Iſten világoſittya meg őket, és orſzágolnac mind őröckön őröcké.

† *Sup.3.2.*
* *Eſa.60.19.*

6 Es monda nékem: ez beſzédec tőkélletesec és igazac, és az ſzent Prophétáknac Urz és Iſtene boczátta el az ő Angyalát, hogy megjelēcſe az ő ſzólgainac à mellyeknec kell lenni hamar. 7 Imé eljővőc hamar: Bódog az à ki megtartya ez könyvnec pro- 8 phétálásának beſzédit. En vagyoc pedig János, ki ezeket hallottā és láctam: Es mikor hallottam és láttam vólna ezeket, † le- † *Sup.19.10.*
bűrűléc az Angyalnac lábai előtt, hogy őtet imádnám, à ki nékem ezeket megmu- 9 tatta vala. Az pedig monda nékem: Meglāſſad hogy azt ne czelekedgyed, mért te ſzólgatárſod vagyoc, és az te Prophéta atyádfiainac és azoknac az kic megtartyác ez könyvnec beſzédit, ſzólgatárſoc. Az Iſtent imádgyad. 10 Azután mónda nékem: * Bé * *Dan.8.26.&* ne peczételd ez könyvnec prophétálásának *12.4.* beſzédit, mert az idő közel vagyon. 11 Az ki árt, ártſon ezutánnis, és à ki fertelmes legyē ez utañis fertelmes. Es à ki igaz, igazitaſsēc meg ezutáñis és a ki ſzent ez utañis ſzenteltеſsēc meg. 12 Imé hamar eljővőc, és az én jutalmam én velem vagyon, hogy megfizeſ- " *Rom.2.6.*
ſec mindeñec à mint az ő " czelekedete lé- :: *Eſa.41.6. és*
13 ſzen. :: En vagyoc az A és az Ω kezdet és *44.6. és 48.12.*
14 végezet, élső és utólso. Bódogoc à kic *Sup.1.6. és 21.6.*
megtartyác az ő paranczolátit, hogy légyen nékic ſzabadságoc az életnec fáján, és az
15 kapukon mennyenec bé az városba. De kimaradnac azonbe, az bűvősbájoſoc, paráznác, gyilkoſoc, az bálvány imádóc, és az
16 ki ſzereti és ſzóllya az hazugságot. En Jeſus boczáttam az én Angyalomat, hogy ezekről bizónságot tenne az gyülekezetekben. En vagyoc az Dávidnac amaz gyökere
17 és ága, amaz fényes és haynal czillag. Az lélekis és az menyaſzſzony azt mondgyác, jővel, az ki hallyais azt mondgya, jővel, és † *Eſa.55.1.*
az ki † ſzomjuhozic, jőyjőn el, és à ki akarja
18 vegye az életnec vízét ingyen. Bizonságot téſzec pedig mindennec à ki ez könyvnec Prophétálásának beſzédét hallya, hogy valaki ezekhöz hozzá téſzen, ez könyvben
19 megiratott czápáſokat veti Iſten arra. Es ha valaki elvejend valamit ez könyvnec prophétálásának beſzédében, az Iſten annac réſzét eltőrli az életnec könyvéből, és az ſzent városból, és azokból az mellyec ez
20 könyvben megirattatac. Azt mondgya à ki ezekről bizonságot téſzen, bizony hamar eljővőc, Amen. Jővel URam Jeſus.
21 A mi Urunc Jeſus Chriſtuſnac kegyelme légyen mindnyájan ti veletec, Amen.

Az uy Teſtamentomnac vége.

Az Atya Fiu és Sz. Lélec Iſtennec légyen mind őröcké diczőſég és tiſzteſſeg, Amen.

A Hanaui Bibliáról

Károli Gáspár (1529-1591) reformátor, gönci református lelkipásztor bibliafordítása – sokak imádságától és segítségétől kísérve – 1590-ben jelent meg Vizsolyban, amelynek második kiadását kedves tanítványa, Szenci Molnár Albert (1574-1634) énekköltő, bibliafordító 1608-ban adta ki. Az említett munkálatok lényege az volt, hogy "a szólásoknak dísztelen módját" helyesbítette. Puritán gyülekezeti és lelki igényeket kielégítve még 1612-ben is kiadta Oppenheimben. Ezek a bibliakiadások az 1607-ben elkészített zsoltárfordítással és a Heidelbergi Kátéval együtt jelentek meg és a későbbi bibliakiadásoknak, a református egyházi tanításoknak, valamint a kegyességi gyakorlatnak meghatározójává lettek.

Szenci Molnár Albert a XVII. század legnagyobb magyar református teológusa bibliakiadásával hathatós segítséget nyújtott a reformátori tanítások továbbviteléhez, a magyar irodalmi nyelv egyetemessé tételéhez, a zsoltárköltészet megalapításához. Így egyházunknak és egész magyar népünknek felbecsülhetetlen szolgálatot tett.

A Hanaui Biblia hasonmás kiadása a fenti örökséget kívánja őrizni, hogy Sylvester János újszövetségének, Károli Gáspár bibliafordításának és Misztótfalusi Kis Miklós átnézésének hasonmás kiadása után Szenci Molnár Albert megjobbított kiadását népszerűsíti, a kutatóknak és a Bibliát szeretőknek rendelkezésére bocsátja, valamint a gyülekezetek úrasztalaira felajánlja. Ez önmagában is elégséges indok lenne a Hanaui Biblia újrakiadásához, de arra is gondolnunk kell, hogy a magyar református teológiai értékeket megőrző Nemzetközi Theológiai Könyvsorozat a Vizsolyi Alapítvány kuratóriumának és több egyházi, önkormányzati, gyülekezeti szervezeteknek támogatásával megvalósított bibliakiadás által a XXI. századi – öt világrészen élő – összmagyarságnak kíván szolgálni.

Isten páratlan gondviselését ismerhetjük fel, amikor a magyar nyelvű bibliafordítások és kiadások történetét hitben szemléljük. Hálás vagyok az én élő Uramnak, hogy gondviselésének szerény eszközévé tett azáltal, hogy a Biblia történetének kutatásával és a Hanaui Biblia kiadásának munkálásával megajándékozott. E hasonmás bibliakiadás az apokrív iratokkal – a Zsoltárok és a Heidelbergi Káté elhagyásával – Károli Gáspár előjáró beszédével, Szenci Molnár Albert dedikációjával és Bölcskei Gusztáv ajánlásával jelent meg, Isten kegyelme által szolgálja református gyülekezeteink megújulását, evangéliumi magyar protestáns lelkipásztorok és teológusok szolgálatát, a magyar keresztény tudósok – nyelvészek –, írók és művészek népünk megmaradása érdekében végzett minden munkálkodását.

Hálás szívvel mondok köszönetet a bibliakiadásban megemlített minden támogatónknak. Az ő jelentős segítségük nélkül a Hanaui Biblia hasonmás kiadása nem valósulhatott volna meg. Megköszönöm az egyházi vezetőink, írói, közéleti barátaim tanácsait, és családom tagjainak jóra segítő szeretetét, valamint összes támogatóm segítségét.

Soli Deo Gloria!

Dr. Ötvös László
református lelkipásztor

The Hanau Bible

The Bible translation of reformer and reformed minister of Gönc, Gáspár Károli (1529-1591), accompanied by the prayers and help of many people, appeared in Vizsoly in 1590. Its second edition was published by his kind pupil, the poet and Bible translator Albert Szenci Molnár (1574-1634) in 1608. The main point of his work was to correct the "simple way of expressions". Satisfying the puritan demands of congregations and souls, it was published again in Oppenheim in 1612. These editions of the Bible appeared together with the translation of psalms and the Heidelberg Catechism (1607), and became the bases for the later publications of the Bible, the teaching of the Reformed Church, as well as the exercises of piety.

The greatest Hungarian reformed church theologian in the 17th century, Albert Szenci Molnár did a lot to spread the Reformed Church teaching, to make the Hungarian literary language universal, and to start the writing of psalms. This way he rendered invaluable service to our Church and to our whole Hungarian nation.

The facsimile edition of the Hanau Bible wishes to preserve the above traditions, as after the New Testament of János Sylvester, the Bible translation of Gáspár Károli and the facsimile publication of Miklós Misztótfalusi Kis, it popularizes the refined edition of Albert Szenci Molnár, puts it at the disposal of researchers and Bible-lovers, and offers it onto the altar of congregations. all these reasons themselves would be enough for the facsimile edition of the Hanau Bible, but we have to add that it wishes to serve all the Hungarians living on five continents in the 21st century. It was assisted by the International Theological Series of Books cherishing Hungarian reformed associations, congregations and local governments.

We can feel the unequalled providence of our Lord when we appreciate the Bible translations and facsimile editions with faith. I am grateful to my living Lord for letting me be a means of his providence by presenting me with the possibility of experimenting the history and preparing the facsimile edition of the Hanau Bible.

The present facsimile edition with Apocriphal writings was published without the psalms and the Heidelberg Catechism, with the introduction of Gáspár Károli, the dedication of Albert Szenci Molnár and the recommendation of Gusztáv Bölcskei. It serves the renewal of reformed congregations, the service of evangelist protestant ministers and theologians, all the activities of Hungarian Christian scientists, linguists, writers and artists for the survival of the Hungarian nation.

I am very grateful to all the helpers of the facsimile edition. Without their great assistance this publication could not have appeared. Many thanks to our religious leaders, for the advice of my friends, writers and public personalities, and for the helpful love of the members of my family.

Soli Deo Gloria!

Über die Hanauer Bibel

Die Bibelübersetzung des Reformators, des reformierten Predigers Gáspár Károli (1529-1591) in Gönc – durch Gebet und Hilfe von vielen begleitet – ist 1590 in Vizsoly erschienen, die sein lieber Anhänger, der Psalmendichter und Bibelübersetzer Albert Szenci Molnár (1574-1634) 1608 zum zweiten Mal herausgegeben hat. Das Wesen der erwähnten Arbeiten: „die unverzierte Weise" berichtigte er. Er gab sie auch noch 1612 – den Ansprüchen der puritanischen Gemeinden und der Seele entsprechend – in Oppenheim aus. Diese Bibelausgaben erschienen mit den im Jahre 1607 fertiggemachten Psalmenübersetzungen und mit dem Heidelberger Katechismus zusammen, und bestimmten die späteren Bibelübersetzungen, die Erklärungen in der reformierten Kirche und die Gottesdienstliturgien.

Der größte ungarische reformierte Theologe des XVII. Jahreunderts Albert Szenci Molnár half wirksam mit seiner Bibelausgabe bei der Weiterführung der reformierten Erklärungen, der Verbreitung der ungarischen Schriftsprache und der Begründung der Psalmendichtung. So hat er unserer Kirche und unserem ganzen ungarischen Volk einen unschätzbaren Dienst erwiesen.

Die Faksimilienausgabe der Hanauer Bibel will das oben gesagte Erbe bewahren. Nach den Faksimilienausgaben des Neuen Testaments von János Sylvester, der Bibelübersetzung Gáspár Károlis und der Revision von Miklós Misztótfalusi Kis popularisiert sie die verbesserte Ausgabe von Albert Szenci Molnár, stellt sie den Forschern und denen, die die Bibel gern lesen, zur Verfügung. Ebenso dient sie den Gemeinden für ihre Gottesdienste. Das wäre schon an sich ein genügender Grund, die Hanauer Bibel wieder auszugeben. Aber wir sollen auch daran denken, daß diese Bibelausgabe – die die ungarischen theologischen Werte bervahrende Internationale Theologische Bücherserie – durch das Kuratorium der Stiftung Vizsoly und durch die Unterstützung mehrerer Kirchen-, Selbstverwaltungs-, Gemeindenorganisationen im XXI. Jahrhundert dem Gesamtungartum in fünf Erdteilen dienen will.

Wir können die einzigartige Vorsehung Gottes erkennen, wenn wir die Geschichte der Bibelübersetzungen ins Ungarische und ihre Ausgaben im Glauben betrachten. Ich weiß meinem lebenden Gott Dank, daß Er mich zu seinem einfachen Werkzeug machte und mich mit der Forschung der Geschichte der Bibel und der Arbeit der Ausgabe der Hanauer Bibel beschenkt hat. Diese Faksimilienausgabe der Bibel ist mit den apokryphischen Schriften – mit Weglassung der Psalmen und des Heidelberger Katechismus – mit der Vorrede Gáspár Károlis, der Dedikation Alber Szenci Molnárs und der Dedikation Gusztáv Bölcskeis erschienen. Durch Gottes Gnade soll sie der Erneuerung unserer reformierten Gemeinden, allen Betätigungen der evangelischen protestantischer Pastoren und Theologen – Sprachforscher –, Schriftsteller und Künstler für die Bewahrung unseres Volkes dienen.

Dankerfüllten Herzens sage ich allen in der Biebelausgabe erwähnten Unterstützern Dank. Ohne ihre bedeutende Hilfe hätte die Faksimilienausgabe der Hanauer Bibel nicht zustandekommen können. Ich danke den Vorstehern unserer Kirche, meinen Schriftstellerfreunden und jenen des öffentlichen Lebens für ihre Ratschläge, sowie meinen Familienmitgliedern für ihre Liebe, mit der sie mir zum Guten verholfen haben.

Soli Deo Gloria!

A hasonmás biblia megjelenését támogatta:

Tiszántúli Református Egyházkerület
Dr. Bölcskei Gusztáv püspök

Dunamelléki Református Egyházkerület
Dr. Hegedűs Lóránt püspök

Dunántúli Református Egyházkerület
Dr. Márkus Mihály püspök

Tiszáninneni Református Egyházkerület
Dr. Mészáros István püspök

Karcag Városi Önkormányzat
Dr. Fazekas Sándor polgármester

Református Zsinati Tanulmányi Osztály
Dr. Szathmáry Sándor osztályvezető

Abauji Református Egyházmegye és a Gönci Gyülekezet
Csomós József esperes-lelkipásztor

Vizsolyi Alapítvány Kuratóriuma
Dr. Nagy Piroska kuratóriumi tag

Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár
Dr. Szabadi István igazgató

Magyar ... Nemzeti Parasztpárt
Dr. Borók Imre – Dr. Dobszay Károly elnökök

Debreceni Nagyerdei Református Egyházközség
Püski Lajos lelkipásztor

Mezőtúri Református Egyházközség
Perjési Sándor lelkészelnök

Vizsolyi Református Egyházközség
Nagy Zoltán lelkipásztor

Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára
Dr. Gáborjáni Szabó Botond igazgató

Schweizerische Bibelgesellschaft Igazgatósága

Szlovákiai Református Keresztyén Egyház
Dr. Erdei Géza püspök

Wallonisch-Niederlandische Gemeinde, Hanau
Dr. Schlosser Walter lelkész

Királyhágómelléki Református Egyházkerület
Dr. Tőkés László püspök

United Church Christ Kálvin Egyházkerület
Dr. Vitéz Ferenc püspök

A Mindenható Isten a Hanaui Biblia hasonmás kiadását előkészítő csendes, imádságos munkánkat megáldotta, ennek jelei, hogy megjelenése után kedvező fogattatásban részesítették egyházi, tudományos, nyelvészeti és irodalmi körökben. Jelnek tekinthető az is, hogy a frankfurti nemzetközi könyvbemutatón részt vett a Hanaui Biblia, és hogy e tovább-nyomás szükségessé vált. Illesse köszönet a bibliakiadás eddigi és alábbi támogatóit a segítségnyújtásaikért. Kívánjuk, hogy legyen Isten áldása mindnyájukon, és e bibliakiadás minden olvasóján!

Károli Gáspár Református Egyetem
Dr. Tenke Sándor rektor

Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Ifj. Dr. Fekete Károly rektor

Sárospataki Református Kollégium Teológiai Akadémiája
Dr. Benke György dékán

Pápai Református Teológiai Akadémia
Dr. Vladár Gábor dékán

Debreceni Református Egyházmegye és a Kossuth utcai Gyülekezet
Derencsényi István esperes-lelkipásztor

Debreceni Nagytemplomi Gyülekezet
Vad Zsigmond és Szász Barnabás lelkészek

Szatmári Református Egyházmegye és a Fehérgyarmati Gyülekezet
Balogh Tihamér esperes-lelkipásztor

Bihari Református Egyházmegye és a Berettyóújfalui Gyülekezet
Csikos János esperes-lelkipásztor

Makói Református Egyházközség
Kéki Imre lelkipásztor

Kiadta a Vizsolyi Alapítvány Kuratóriuma.
Felelős kiadó: Dr. Ötvös László.
Megjelent 500 példányban, ebből 100 példány számozott és díszített, 20 kapcsos.
A borítót Ötvös Tünde, a kapcsot Ötvös L. Csaba tervezte.
Technikai szerkesztő: Dr. Ötvös Lászlóné.
Az angol és német nyelvű összefoglaló fordításában közreműködtek:
Dr. Varga Gyöngyi és Kurucz János.
Nyomta: Karcagi Nyomda Kft. Felelős vezető: Tankó Csaba.
Tipográfiai és számítógépes munkák: Dede Géza és Gyöngy Viktor.
A fűzés készült a Huszár Gál által 1561-ben alapított Debreceni Alföldi Nyomdában.
Vezérigazgató: György Géza.
A kötés kézi, kisipari műhelyben készült.